YAZICIOĞLU AHMED BÎCAN

ENVARÜ'L ÂŞIKÎN

Hak Âşıklarının Nurları

Hazırlayan :
Arslan Tekin - Melek Tekin

BEDİR YAYINEVİ

يا سبحانه
داود ٩٠ ١٤

ادرياهو
داود ١٤ ٩٠

ENVÂRÜ'L-'ÂŞIKÎN

Yazıcızâde Ahmed Bîcan

■ «Envârü'l-Âşıkîn»in 1301'de İstanbul'da «Matbaa-i Osmâniye»de tografya usulüyle basılmış 460 sahifelik nüshasının 1'inci sahifesi. Bu-ada zamanın padişahı Sultan 2'nci Abdülhamid Han'a duâ edilmektedir.

ISBN NO: 975-8514-06-07

Baskı: Kenan Ofset
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 258 Topkapı / İstanbul
Tel: 212 613 31 20 Sertifika No: 12641
2014 - İstanbul

BEDİR YAYINEVİ
Cağaloğlu Yokuşu No:6-8 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 36 18 Fax (0212) 513 06 32

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan

أنوار العاشقين

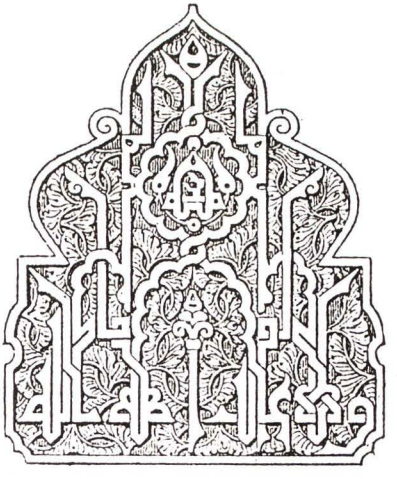
Envârü'l-'Aşıkîn

Hak Âşıklarının Nurları

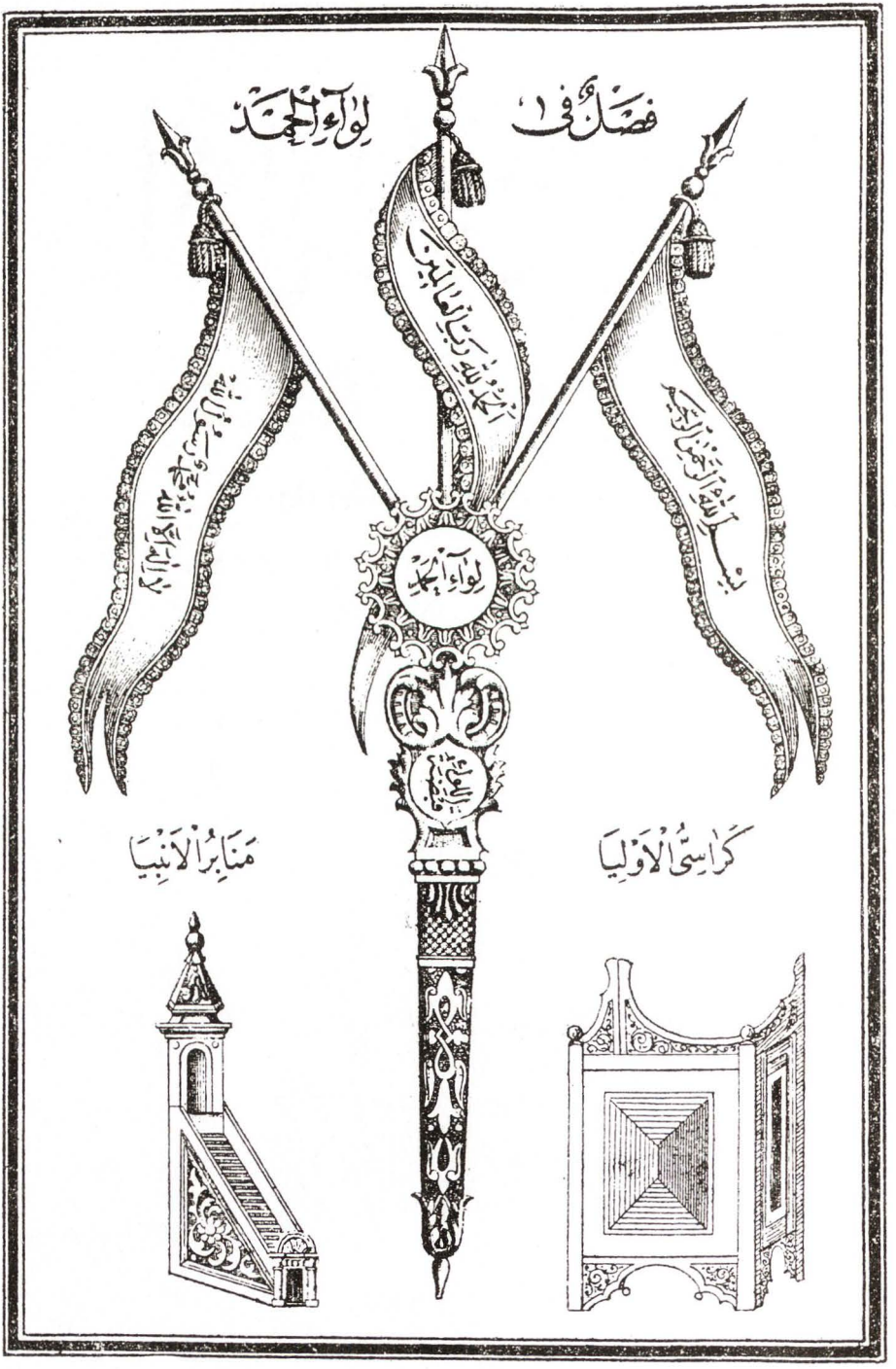
(EKSİKSİZ TAM METİN)

Sadeleştirerek
Basıma
Hazırlayanlar

ARSLAN TEKİN — MELEK TEKİN

Bedir Yayınevi
Cağaloğlu Yokuşu, No: 6-8
İSTANBUL
(Tel: 0212/519 36 18)

Livâu'l - Hamd - Menâbirü'l - Enbiyâ - Kerâsiyyü'l - Evliyâ

(Eserin 445'inci sahifesindeki fasla ait şekil)

Besmele, hamdele, ve salvele vazifesini yerine getirdikten sonra... Malumunuz olsun ki, geniş halk tabakaları için en faydalı eserler irşad, vesâya (nasihatler), tasavvuf ve ahlâk kitaplarıdır, İslâmi bilgiler bunlarda kuru bir nazariye şeklinde değil, okuyanları duygulandıran, bazan tüylerini ürperten, bazan ağlatan canlı bir tahkiye ile anlatılır. Bu tür kitaplardır ki, halkımızın imanını, İslâmi heyecanını asırlarca zinde tutmuş, milyarlarca insanın ebedî saadet ve selâmetine vesile olmuştur.

Bedir Yayınevinin neşriyatını takip edenler, müessesemizin neşriyat ağırlığını bu cins kitaplara verdiğini farketmişlerdir. İmam Gazâli'nin Ihyâü Ulûmi'ddin ve Kimyâ-yı Saadet'i, Ebû'l-Leys Semerkandi'nin Tenbihü'l-Gafilin ve Büstanü'l-Ârifîn'i, İmam Şârâni'nin El-Uhûdü'l-Kübrâ'sı neşrettiğimiz kıymetli; İslâmî irşad ve nasihat kitaplarından bâzılarıdır.

Zamanımızda türeyen bir takım bid'atçı ve pusulayı şaşırmış kişiler bu gibi kitapları hor görüp küçümsemekte ve bir takım fikir züppeliklerine heves etmektedirler. Onların nazarında her müslüman şunlara benzer unvanlar taşıyan modern veya çağdaş (!) kitapları okuyarak kendini yetiştirmelidir, "İslâm Ekonomisinin Morfolojisi... Yediden Yetmişe Kadar Beş Derste Mücahidlik... Ruhullah (!) Humeyni'nin Amerikan Emperyalizmi ile Mücadelesinin Menkıbeleri... İslâmiyet, Kapitalizm, Sosyalizm, Sendikalizm, Faşizm Maşizm... İslâmının Stürüktürünün Analiz Sentezinin Konik Kesiti..."

Doğru ve yanlış bilgilerin, faydalı ve zararlı kanaatlerin, sağlam ve çürük elmaların bir küfeye rastgele doldurulușu gibi bir araya geldiği bu kitapları okuyarak ehl-i sünnetten sapmış, kafaları dumanlanmış bu züppeler "Envârü'l-Âşıkin" gibi irşad kitaplarını beğenmezler, çok avâmi bulurlar. Halbuki elinizdeki şu Envârü'l-Aşıkin beş asırdan beri Türkçe konuşan müslümanları aydınlata gelmiş, onlara imanın tatlılığını, ibâdetin zevkini, Allah korkusunun lüzumunu, Peygamber sevgisinin zaruretini öğretmiş çok faydalı, çok mübarek, çok aziz bir eserdir. Halk için yazıldığından eski kıssalara, büyüklerin menkıbelerine, Cennetin nimetlerine, Cehennemin azap ve mihnetlerine geniş yer verilmiştir. Eser genellikle Kur'anı Kerim âyetlerinden, Peygamber hadislerinden, Selef-i Sâlihin "eser"lerinden, her asırda yaşamış Rabbani âlimlerin, kâmil mürşidlerin örnek davranışlarından derlenmiş bilgiler hazinesidir. Bazı kimseler bu kitapta zayıf rivayetler olduğunu ileri sürerek tenkit ediyorlar. Bu tenkitleri yersiz ve haksızdır. Zayıf hadislerden şer'î ve fıkhî

ahkam istinbat ve istihraç edilemez ama onların tehzib-i ahlâk ve halka vaaz sahasında kullanılmalarına müsaade olunmuştur. Meselâ namazı kılmaya teşvik eden, kılmamaktan korkutan zayıf bir hadisin müslümanlara duyurulmasında bir sakınca yoktur. Çünkü namazın kılınmasını teşvik eden, kılmayanları da tehdit eden muhkem âyetler ve kuvvetli hadisler zaten mevcuttur.

Kaynak verilmeden zikredilen, eski kavimlere ait kıssalar ve vak'alar için de, şayet bunlar halk tabakası için faydalı ise, hüküm böyledir. Yeter ki Kitaba, Sünnete, icmaya, dine, şeriata muhalif tarafları olmasın.

Elinizdeki bu kitap beş asrı geçen uzun bir zaman boyunca imana, İslam'a, Kur'ân'a, Şer-i Şerife, Sünnet-i Seniyyeye, nurlu ehl-i sünnet yoluna hizmet etmiştir. Bu kitap insanları Cenab-ı Hakka itaata ve teslimiyete çağırmaktadır. Bu kitabın müellifi ehlullahtan bir zattır. Bu kitabı okuyanlar iyiye, güzele, doğruya yönelirler. Bu kitap küfrün, şirkin, şeytanın, nefsi emmârenin, eğriliğin, çirkinliğin, kötülüğün düşmanıdır, işte bu sebeplerden dolayı bu kitap asırlarca okunmuştur. Ve bundan sonra da okuna gelecektir. Bid'atçi züppelerin hoşuna gitmese de...

Bedir Yayınevi olarak din kardeşlerimize böyle bir "misbahı münir"i (nurlar saçan fener) sunmanın sevinci ve bahtiyarlığı içindeyiz, içinde bulunduğumuz kültür anarşisi dolayısıyla ve bütün gayretlerimize rağmen Envârü'l-Âşıkin'in bu tab'ında gözden kaçmış hatâ, eksiklik ve kusurlarımız varsa bunların iyi niyetimize bağışlanmasını ve müteakip baskılarda tashih edilmek üzere tarafımıza bildirilmek lütfunda bulunulmasını istirham ederiz. Bu vesile ile müellif Yazıcıoğlu Ahmed Bican Hazretlerini rahmetle anıyoruz. Cenab-ı Hak'tan bütün ümmet-i Muhammed'e iki cihanda selâmet ve saadetler dileriz. Tevfik ve başarı ancak Allah'tandır.

BEDİR YAYINEVİ
(1403 -1983)

ESER HAKKINDA

Envârül'-Aşıkîn, telif edildiği 15'inci asırdan bu yana müslüman Türk halkı tarafından her devirde büyük bir zevk ve istekle okunmuş mübarek ve talihli bir eserdir. Gerek Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan'ın bu «Envârü'l-Aşıkîn»i, gerekse ağabeyi Yazıcıoğlu Mehmed'in "Muhammediye" adlı kitabı, Anadolu ve Rumeli Türkleri tarafından asırlar boyunca devamlı okunmuş, ezberlenmiş, hattâ Muhammediye'nin birçok yeri, mevlid gibi bestelenmiştir.

Envârü'l-Âşıkîn'in bu kadar çok sevilip tutulmasının ilk sebebi, dinî ve ahlâkî konuların çok tatlı bir dil ve üslup ile anlatılmasıdır.

Envârü'l-Âşıkîn'i bugünkü Türkçe ile neşre hazırlanırken, zaten sade olan diline fazla dokunulmamış, cümle kuruluşları, imlâ hususiyetleri mümkün olduğu kadar muhafaza edilmiş, yalnızca gramer kaidelerinde, günümüz Türkçe'sinde artık kullanılmayan Eski Anadolu Türkçe'sindeki kök, ek, deyim ve ıstılahlar bugünkü Türkçe'ye çevrilmiştir. Yalnız, Hamd ü Sena ve Sebeb-i Te'lifi Kitab kısımları aynen bırakılmıştır.

Eserde âyet-i kerîmelerin mealleri verilirken merhum Hasan Basrî Çantay'ın "Kur'ân-ı Hakim ve Meâli Kerim" adlı eserinden faydalanılmıştır.

Okuyucunun dikkatini dağıtmamak ve konu bütünlüğünü sık sık ansiklopedik bilgilerle kesmemek için, dipnotlardan mümkün olduğu kadar kaçınılmış, sadece zarurî açıklamalar yapılmıştır.

Üzerinde çalıştığımız Envârü'l-Aşıkîn metni, H. 1300/1882 tarihli Bulak (Mısır) baskısıdır.

Bu kitabı hazırlarken, dinî bir kitap üzerinde çalışmanın vebal ve mes'ûliyeti bizi eser üzerinde daha önce yapılmış bütün çalışmaları inceleme mecburiyetinde bıraktı. Mehmed Figânî (M. Faruk Gürtunca), H. Mahmud Serdaroğlu A. Lütfi Aydın, Ahmed Kahraman ve Hasan Ege'nin çalışmaları bunlardan bazılarıdır.

Bu kitap hazırlanırken, zaman zaman tereddüt ettiğimiz yerleri, Tercüman Gazetesi Kütüphânesi'nde (Y364) numarada kayıtlı, bilinen en eski Envârü'l-Âşıkîn nüshalarından biri (İstinsah tarihi: H. 1002/

1593) ile, Süleymaniye Kütüphanesinde (Yazma bağışlar 2033 ve Hasib Efendi 211) numaralarda kayıtlı yazma nüshalardan (İstinsah tarihi: H. 938/1531-1532, H. 1026/1617) faydalanılmış, ayrıca H. 1267/1850 ile, H. 1275/1858 tarihl-i İstanbul baskılarına da müracaat edilmiştir.

Envârü'l-Aşıkîn'in metninin yanında, müellifin hayatını, daha geniş bir çerçeve içinde ele alarak incelemek zaruretini hissettik. Bu yüzden pek çeşitli kaynaklardan çoğu defa birbiriyle tenakuza düşen bilgileri seçip ayıklayarak Yazıcıoğullarının aile, şahsiyet ve tesirleri hakkında toplayabildiğimiz bilgileri, eser ve yazar ismi zikrederek, ayrı bir bölüm halinde eserin metninden önce verdik.

Kitabın sonunda, "İsimler ve Istılahlar" başlığı altında, eserde geçen yer adları, şahsiyetler, dinî ve tasavvufî ıstılahlar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca kitabın hazırlanması sırasında başvurulan kaynaklar, Bibliyografya kısmında gösterilmiştir.

Çalışmalarımız esnasında vâki olan hatâlarımız için erbabı ilmin aflarına sığınır ve müteakip baskılarda düzeltebilmemiz için gerekli tashihatın tarafımıza bildirilmesini istirham eyleriz.

Arslan TEKİN - Melek TEKİN
İstanbul 1982

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân ve Ailesi

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân 15. yüz yılın ilk yarısında yaşamış bir Türk müellifidir. Babası ve ağabeyi de müelliftirler. Babası Yazıcı Salih'in ve kardeşi Yazıcıoğlu Mehmed'in eserleri de zamanımıza kadar gelmiştir.

Yazıcı Salih:

Ahmed Bîcân'ın babasının adı Sâlih'dir. Onun babası da Süleyman adında bir kişidir. Kaynaklar Yazıcı Salih hakkında yeterli bilgi vermemektedirler. Elde edebildiğimiz bilgileri de ancak eserlerinden çıkarabiliyoruz. Kendi ismini, ünlü eseri Şemsîye'nin bir çok nüshalarında, «Salih», «Sâlihüddin», diye zikretmektedir. Ayrıca kaynaklarda da «Salih» olarak geçer. Bununla beraber Şemsîye'de, «Sâhibi te'lif Yazıcı Selâhaddin» şeklinde bir kayıt bulunması sebebiyle araştırıcılar, «Selâhaddin» ismini taşıyabileceğini göz önünde tutmuşlardır. Yazıcı Salih'in doğduğu yer olarak Gelibolulu Âlî, «Ankara yahûd Vilâyeti Rûm'un kasabâtından biri olmak ihtimaldir» (Künhü'l-Ahbâr, V. 237) demektedir. Bunun yanı sıra Fr. Babinger, Bolulu olduğunu yazar ve tahsilinin büyük bir kısmını Ankara'da yaptıktan sonra buradan ayrılıp Malkara'ya bağlı Kadıköyünde yerleştiğini, hatta büyük oğlu Meh-

med'in burada dünyaya geldiğini belirtir (EI, IV, Yazıcıoğlu mad.; Kemal Eraslan, Amil Çelebioğlu, İA, XIII, Yazıcıoğlu mad.). Hammer, Gibb ve Babinger, Taşköprîzâde'nin, Şakayık'ında adı geçen (Mecdi, Şakayık tercümesi, s. 96) Bolulu Şeyh Selâhaddinle aynı kişi olduğunu yazarlar. Aslında Şeyh Selâhaddin, Hacı Bayramı Velî'nin müridlerinden Selâhaddini Bolevî'dir ve Yazıcı Salih'le bir alâkası yoktur.

Yazıcı Salih, Gelibolu'ya sonradan yerleşmiştir (Bursalı M. Tahir Osmanlı Müellifleri, İÜ, s. 309). Gelibolu'ya ne zaman, ne için geldiğini bilmiyoruz. Mezarının yeri kesin olarak belli değildir. Rivayetlere göre, Gelibolu'da Yazıcıoğlu Mescidi denilen yerde, kapalı türbe kısmında olması muhtemeldir.

Yazıcı Salih'in çok bilinen ve elimizde bulunan tek eseri kendisinin «Şemsîye» adını verdiği «Melhame»sidir. Bu eser, İlmi nücüm'a ait, Anadolu'da yazılmış en eski eser olmak dolayısıyla dikkate şayandır. Melhame, H. 811/1408'de tamamlanmış olup, 5000 beyit civarındadır.

Mesnevi şeklinde yazılmıştır. Müellif eserini Ankara'da yaşayan Devlet Han ailesinden İskender b. Hacı Paşa'ya ithaf etmiştir. Bazı kaynaklarda, eserin Farsça'dan tercüme edildiği, yazılıyorsa da müellif, eserinde bundan bahsetmemektedir.

Eser, 12 aya göre 12 bölüme ayrılmıştır. Her bölüm, kendi arasında 25 fasıla bölünmüştür. Bu bölüm ve fasıllarda her ayda, belirli günlerde meydana gelmiş ve gelmesi muhtemel, tabiata, hava durumuna ait hâdiseler anlatılmaktadır. Bir ay hangi günde girerse, ona göre, o ayın beraberinde getireceği zarar ve faydalar, o ayın mahsûlü, hava şartları ve diğer vaziyetleri bildirmektedir. Ayrıca eserde Süryanî hesabıyla, her ayın ne zaman girdiği, arabî ayların girişi, arabî sad ve nahs günleri, nikâh ve cima için elverişli olan günler anlatılmıştır. Hammer'in «Ortaçağ, Süryanî-Grek takviminin tam bir örneği» diye takdirle karşıladığı Melhame, 17. y.y. şair ve hattatlarından Cevrî tarafından eserin dili değiştirilerek ve başına bir mukaddime eklenerek yeniden yazılmıştır (Behçet Gönül [Necatigil], Yazıcı Selâhaddin ve oğulları. Hayatı ve eserleri, Türkiyat Enstitüsü, Travay nu. 43).

Şemsîye'nin, İstanbul, Anadolu ve Avrupa'nın çeşitli kütüphanelerinde muhtelif nüshaları mevcuttur.

Gelibolulu Âlî, Şemsîye'nin, Yazıcı Salih'in tek eseri olduğunu bildirir (Künhü'l-Ahbar, V. 237). Ayrıca, Risale fi't-Tıb, Sebu'l-Mesânî ve Tabirname adlı eserleri olduğunu, Evliya Çelebi, ondan da naklen Bursalı M. Tahir kaydederler.

Yazıcıoğlu Mehmed

Ahmed Bîcan'ın ağabeyidir. Doğum yeri ve yılı belli değildir. Şem-

dânizâde (Müriyü't-Tevârih, s. 446) ve Gibb (A History of Ottoman Poetry, s. 391) de Ankara'da doğduğunu yazmakta ise de doğru değildir.

Büyük bir ihtimalle Gelibolu'ya 40 km. mesafede Kadıköyü veya Evreşe'de dünyaya gelmiştir (Amil Çelebioğlu, İslâmî İlimler Fakültesi Doktora tezi, Nu l, s. 14). «Muhammedîye» adlı eserinde Gelibolu'yu vatan edindiğini yazar.

Yazıcıoğlu Mehmed'in hayatının en mühim hâdisesi Hacı Bayramı Velî ile olan mülakatıdır. Bu büyük velî tarafından irşâd olunmuştur. Hoca Sadeddin Efendi, «Hacı Bayram Sultan'ın hülefâsındandır. Halktan inkıta idüp Hak dergâhına teveccüh eden uzlet-güzîn meşâyıhdandır». (Tâcu'tTevârih, I, s. 40) demektedir. Bununla beraber bir çok kaynaklar Yazıcıoğlu Mehmed'i Hacı Bayramı Velî'nin halîfesi değil, samimi bir müridi olarak kabul etmektedirler. Yazıcıoğlu'nun eserlerini hususiyetle onunla tanışmasından sonra yazması da Bayramîye tarikatı müessisinin Yazıcıoğlu Mehmed üzerinde gösterdiği tesire bir örnektir. Yazıcıoğlu Mehmed, Bayramîye'nin bir kolu olan Celvetîye tarikatına mensuptur ve şeriat ile tarikatı te'lif etmiştir.

Hacı Bayramı Velî, II. Murad'ın davetine uyarak Edirne'ye gitmiş, orada bir müddet kalmış ve Ankara'ya dönmüştü. Gidişte ve dönüşte uğradığı Gelibolu'da Yazıcıoğlu Mehmed ile görüştü. Sadeddin Nüzhet Ergun, Yazıcıoğlu Mehmed'in Bayramîye tarikatına girmesini, Hacı Bayramla ikinci görüşmesinde olduğunu bildirmekte ise de (Türk Şairleri, I, s. 754), Abdullah (Sarı) ve Mustakimzâde'nin ifadeleri, bu intisabının birinci mülakatta olduğunu îmâ etmektedir.

Künhü'l-Ahbar ve Şakayık Tercümesi, Yazıcıoğlu Mehmed'in vefat yılını yazmıyorlar. Ancak Müstakimzade'nin Tuhfe-i Hattâtîn'i, Abdurrahman Süreyya Bey'in Sicilli Osmanî'si (IV, s. 103) ve M. Tahir Bey'in Osmanlı Müellifleri (I, s. 195) vefat yılını H. 855/1451 olarak gösteriyorlar.

Kaynaklardan çoğu, çok tanınmış olmasından dolayı Yazıcıoğlu Mehmed'in sadece Muhammedîye'sinden bahsetmektedirler. Onun bu eserinden başka Megaribü'z-Zaman, Müntehâ (Füsûsu'l-Hikem Şerhi), Tefsîr-i Sûre-i Fâtiha isimli başlıca üç eseri daha vardır.

Kardeşi Ahmed Bîcân nasıl Envârü'l-Âşıkîn'i ile tanınmışsa Yazıcıoğlu Mehmed de bilhassa Muhammedîyesiyle şöhret bulmuştur. Muhammedîye asırlardır müellifine Anadolu'da, Kırım'da, Kazan'da, Başkurt Türkleri arasında haklı bir şöhret temin etmiş, hatta Süleyman Çelebi'nin Mevlîd'inden çok tutulur ve sevilir olmuştur.

M. Fuat Köprülü, Muhammedîye için şöyle der: «Kaynağını siyer

kitaplarından alarak, manzum halk eserleri tarzında vücûda getirilmiş olan bu kitap, sanat kaygusu gözetilerek muhtelif vezinler ve şekillerle epeyce ağır bir dille yazılmıştır. Tasavvuf tesiri ara sıra göze çarpmakla beraber eserde hâkim olan tamamıyla ehl-i sünnet ideolojisidir.»(*) (Yeni Türk Mecmuası, sayı 5, s. 379; Divân Edebiyatı Antolojisi, 15. Asır, s. 68).

Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammedîye'sini yazmadan önce Arapça olarak «Meğâribü'z-Zaman li-Gurûbi'l-Eşyâi fi'l-Ayn ve'l-Ayân»ı yazmıştır. Daha sonra bu kitabı, Ahmed Bîcân, Envarü'l-Âşıkîn adıyla nesir olarak, Yazıcıoğlu Mehmed de Muhammedîye ismiyle manzum olarak Türkçe'ye tercüme etmişlerdir.

Yazıcıoğlu Ahmed Bican

Envârü'l-Âşıkîn müellifi Ahmed Bîcân, Yazıcı Salih'in küçük oğlu ve Yazıcıoğlu Mehmed'in kardeşidir. 15. y.y. mutasavvıflarındandır. Doğum yeri kesinlikle bilinmemektedir. Ahmed Bîcân da ağabeyi Yazıcıoğlu Mehmed gibi Hacı Bayramı Velî ile mülakatından sonra onun mürîdi olmuştur.

Babası ve ağabeyinin orijinal eserler vücûda getirmelerine karşılık Ahmed Bîcân daha çok onların eserlerini nesre çevirmek, Türkçe'ye tercüme etmekle meşgul olmuştur. Envârü'l-Âşıkîn'inde kardeşi Yazıcıoğlu Mehmed'in, «imdi sen dahi bu kitab ki, Megâribü'z-Zaman'dır, Türkî diline döndür. Tâ kim bu bizim ilin kavmi maârifden ve envârı ilimden fâide görsünler» (Envârü'l-Âşıkîn, Yazma, Tercüman Gazetesi ktp. Nu: y 364, varak 2a) dediğini belirterek niçin bu kitabı Türkçe'ye çevirdiğini açıklar. Ahmed Bîcân'ın hayatı hakkında bütün kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Hayatıyla ilgili bilgileri yine kendi eserlerinden öğreniyoruz.

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân'a Yazıcıoğlu denmesi babasının kâtipliği sebebiyledir. Ahmed Bîcân, önceleri rindâne bir hayat sürerken (Künhü'l-Ahbâr, V, s. 237) —Muhtemelen ağabeyinin tesiriyle— zühd ve takva yoluna girer. Müstakimzâde Sadeddin Efendi, onun Hacı Bayramı Velî'ye intisabından sonra kemâl bulduğunu kaydeder (İA, XIII, Yazıcıoğlu mad.) Lâmiî Çelebi de Bayramîye tarikatında sülûkunu tamamladığını belirtir. (Tercüme-i Nefahatü'l-Üns, s. 691).

Ahmed Bîcân, bir çilehâneye çekilmiş, orada çilesini doldurmuş,

(*)İslam dışı bir zihniyetin zebûnu olan F. Köprülü Şeriat ile tasavvufu ayrıymış gibi göstermeye çalışıyor. Bu, bâtıl bir düşüncenin eseridir. Ehl-i sünnet müslümanlığı için "ideoloji" tâbirini kullanması ise gülünçtür. İdeoloji, kul yapısı fikir sistemi demektir,İslâm ise ilâhi nizamdır.(Nâşirin notu)

yemeden içmeden kesilmiş, benzi solmuş, zayıflamıştır. Takatsiz ve çok solgun olduğu için kendisine Bîcân (cansız) denilmiştir. Şakayık tercümesi bu konu üzerinde uzun uzun durur. Ahmed Bîcân da ağabeyi Yazıcıoğlu Mehmed gibi Bayramiye tarikatının Celvetîye koluna mensuptur.

Evliya Çelebi, Ahmed Bîcân'ın ağabeyi ile anlaşamadığını Sofya'ya göç ettiğini, oraya yerleşip, Envârü'l-Âşıkîn'i orada tamamladığını ve Sofya'da vefat ettiğini yazar. Gelibolu'daki kabrinin ise, Ahmed Bîcân'ın asıl kabri olmayıp, makamı olduğunu kaydeder (Seyahatname, İÜ, s. 417). Fakat bu bilgiyi teyit için başka hiç bir kaynak yoktur. Ahmed Bîcân kitabının başında, bizzat kendi kitabını Gelibolu'da tamamladığını açıklar ve ayrıca ağabeyine hürmetini her fırsatta söyler, ağabeyinin ilim ve feyzini över. Onun yazdığı bir eseri Türkçe'ye çevirmekle de, «okyanusun iki yanından beraber cevher saçtıklarını» iftiharla anlatır.

Ahmed Bîcân Gelibolu'da vefat etmiştir (Şakayık Tercümesi, s. 128; El, Yazıcıoğlu mad.; İA, XIII Yazıcıoğlu mad.). Vefat tarihi ihtilaflıdır. Kâtip Çelebi H. 859/1455 yılını (Keşfü'z-Zünûn, II, 1746), Gibb, H. 857/1453'de Kazvinî'den Acâibü'l-Mahlûkât'ı tercüme ettiğini belirterek bu tarihten sonra vefat etmiş olabileceğini yazar (A History of Ottoman Poetry, s. 392) Türk Ansiklopedisi ise H. 860/1455-1456 yılını gösterir.

İslâm Ansiklopedisi, Müntehâ tercümesindeki «sekizyüz yetmiş yılında tamam oldu» (Bursa Arkeoloji Müzesi Ktp. E. 74/235, varak 165b) ifadesine dayanarak vefatının H. 870/1465'den sonra olduğunu yazar (İA XIII, Yazıcıoğlu mad.). Bugün bir ziyaretgâh olarak kullanılan çilehanesi, Gelibolu'da Hamzakoyunda ağabeyinin çilehanesinin üstündedir.

Ahmed Bîcân'ın eserleri: Envârü'l-Âşıkîn, Dürri -Meknûn, Acâibü'l Mahlûkat, Müntehâ Tercümesi, Rûhu'l-Ervâh, Bostânu'l-Hakâik.

Dürr-i Meknûn:

Eserin te'lif tarihi bilinmemektedir. Kitabın te'lif sebebini müellif şöyle açıklar: «Hak Teâlâ Hazretleri'nin kudretin ve azametin sıfatın bileler». Eser 18 bölümden meydana gelmiştir. Bunlar da, gökler, göklerdeki acâiblikler, Arş, Kürsî, Cehennem, ay, yıldızlar, güneş, yerler, yeryüzü, ilim, hendese, iklimler, dağlar, denizler, şehirler, mescidler, Süleyman Peygamber'in tahtı ve saltanatı, Belkıs'ın saltanatı, ömürlerin takdiri, hışımdan helak olan yerler, otlar, yemişler, suretler, burçlar, kıyamet alâmetleri anlatılır.

İstanbul, Anadolu ve Avrupa'da çeşitli kütüphanelerde yazmaları

mevcuttur.

Acâibü'l-Mahlûkat:

Eser, İranlı bilgin Kazvinî'nin Acâibü'l-mahlûkât'ı ana kaynak tutulup müellife gelinceye kadar yazılmış coğrafya, kozmoğrafya ve biyoloji kitaplarından faydalanılarak hazırlanmıştır, İ. H. Uzunçarşılı ve Fr. Teaschner, bu eserin coğrafyaya dair ilk Türkçe eser olduğunu bildirirler (Osmanlı Tarihi, II. s. 605; «Osmanlılarda Coğrafya», Türkiyat Mecmuası II, 271). Adnan Adıvar da bu eserin daha önce Rüknüddin Ahmed adında biri tarafından Türkçe'ye tercüme edilerek Çelebi Sultan Mehmed'e sunulduğunu yazar (Osmanlı Türklerinde İlim, s. 14). Eser yaklaşık 717 fasıldır. Bu fasıllarda ay, yıldızlar, göklerdeki melekler, Azrail, günler, aylar, rüzgârlar., Bahr-ı Muhît, Bahr-ı Fars, Kızıl Deniz, Bahr-ı Mağrib, Bahrü'l-Hazer, deniz canavarları ve deniz yaratıkları, çeşmeler, madenler, nebatlar, insan azaları, cinler, yiyecekler, kuşlar, haşerât gibi çeşitli unsurlardan bahsolunmaktadır.

İstanbul Kütüphaneleri başta olmak üzere, Avrupa ve Anadolu kütüphanelerinde bir çok yazması vardır.

Müntehâ Tercümesi:

Bu eser, «Kitabu'l-Müntehâ el-Müşteha ale'l-Füsûs» adını taşır, İbn el-Arabî'nin «Füsûsu'lHikem» adlı Arapça eserinin Yazıcıoğlu Mehmed tarafından yapılan Arapça Şerhi'nin Türkçe serbest tercümesidir. Eserin üç yılda yazıldığı, H. 857/1453 Cemaziye'l-evvelinin 20. günü sona erdiği söylenmektedir (Münteha, Yazma, Tercüman Gazetesi Kütüphanesi, Y201, varak 285 a). Münteha'nın, Bursa Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi, E. 74/235 numarada bulunan başka bir nüshasında kitabın yazılış tarihi H. 870/1465 olarak verilmektedir (varak 165b) Ayrıca Ahmed Bîcân, bu nüshada kendisini tavsif ederken «saçı ak, yüzü kara» tabirini kullanmaktadır ki, iyice yaşlandığını ve son demlerini yaşadığını anlıyoruz. Bu ikinci nüshanın, birinci nüshanın tekrar ele alınarak genişletilmiş şekli olduğu görülmektedir. Eserde 30 fasıl vardır. Peygamberlerin makamları, kıssalar, Mi'râc, gaza etmek Hz. Muhammedin (s.av.) gazaları, şehid namazının kılınışı, kıyamet alâmetleri, Cehennem, Cennet, velîler, nebiler, güneşe göre vakit bulma, haftanın günleri, çeşitli surelerin tefsiri, vefât-ı Nebî, Fâtıma, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan ve Hüseyin'in vefatları, Peygamberin (s.a.v.) zevceleri gibi konulardan bahseder. Eser, sadece tasavvufî bir mahiyet taşımıyor, aynı zamanda, kısası-enbiyâ ve tefsire de geniş yer veriyor.

Ruhu'l-Ervah:

Ruhların huzuru manâsına gelen bu eser kısası-Enbiya'dan bahset-

mektedir

Bostanu'l-Hakaik:

Bu eserinde Ahmed Bîcân, babası Yazıcı Salih'in Şemsiyesini yer yer manzum olarak nesre çevirmiştir. Aynı zamanda bazı bölümlerini yeniden kaleme almıştır. Kitap Gelibolu'da tamamlanmıştır.

İ. H. Uzunçarşılı, Ahmed Bîcân'ın Ahmediye adlı ve Pendnâme tarzında başka bir manzum eseri bulunduğunu yazmaktadır. (Osmanlı Tarihi, I, 528) Bu doğru değildir. Ahmedîye, 18. y.y. şâirlerinden Diyarbakırlı Ahmed Mürşid'e (V. H. 1145/1760) aittir ve H. 1159/1746 da te'lif edilmiştir (İA, XIII, Yazıcıoğlu mad.).

Envâru'l-Aşıkîn:

Bu kitap, Ahmed Bîcân'ın 15. y.y.dan bu yana Türk halkı tarafından çok sevilip okunan, benimsenen bir eseridir. Eserin bir çok yazması mevcut olduğu gibi, İslâm ülkelerinde matbaanın yerleşmesinden sonra defalarca basılmıştır.

Baskıları eserin ne kadar çok arandığını gösterir. Dinî konuların hikâye edilerek anlatılması, dilinin sadeliği ve güzelliği, eserin yüzyıllardır halka, aynı tazelik ve ilgiyle hitap etmesini sağlamıştır.

Envârü'l-Âşıkîn, Yazıcıoğlu Mehmed tarafından Arapça olarak yazılan Megaribü'z-Zaman adlı eserin Türkçe mensur tercümesidir. Aynı eser (Megaribü'z-Zaman), kardeşi Yazıcıoğlu Mehmed tarafından «Muhammediye» ismiyle nazım şeklinde de tercüme edilmiştir. Yazıcıoğlu Mehmed'in ilminin derinliği, bunun yanı sıra üslûbundaki sanat endişesi ile, Ahmed Bîcân'ın sade, süssüz anlatışı, fazla derin olmayan ilmi, açık bir tezat teşkil ederse de, müellifin, eserinde de belirttiği gibi, asıl gayesi, okuyanları irşâd etmektir. Bu sebeple eserinde edebî bir maksat gütmez. Maksadı hakîkat ve şerîat inceliklerini anlatmaktır. Halkın bunları anlayabilmesini istediği için de eserlerini Türkçe vermiştir. Bu Türkçe aynı zamanda devrindeki en güzel dil örneklerinden biridir. Yer yer secîli cümlelerin yanında açık ve sade bir dil, hikâye edilerek anlatılan olaylarda sık sık kullanılan devrik cümleler, eserin yüzyıllarca okunmasında, konusunun cazibesi kadar tesirli olmuşlardır. Envârü'l-Âşıkîn'i, ağırlıklı bir kaynak olmaktan ziyade, halk için, onu doğru yola yaklaştırıp Hak Teâlâ'nın azametini ve nimetlerini anlatmak üzere yazılmış ve maksadında da sonuna kadar zafere erişmiş bir talihli kitap olarak değerlendirmek çok daha doğru olacaktır.

Envârü'l-Âşıkîn, Ahmed Bîcân'ın hemen bütün eserlerinin zübdesi gibidir. Ayrıca bu eserde ciddi, hakiki vak'alar, âyetler, kudsî hadîsler, meal ve tefsirler ile pek çok rivayeti, kıssayı, menkıbeyi, nakilleri, kay-

nak gösterilmeden anlatılan birtakım vak'aları yan yana, iç içe görmek mümkündür.

Sebeb-i te'lifde Envârü'l-Âşıkîn'in Gelibolu'da yazıldığı, hatimetü'l-kitabda ise, kitabın yazılıp bitmesinin 855 (hicrî) yılı muharreminin evvelinde (Şubat 1451) olduğunu belirtmektedir. Yine sebeb-i te'lifde bu eserin neden ve nasıl meydana geldiği şöyle anlatılır:

«Benim bir karındaşım vardı. Âlim ve arif ve fâzıl ve kâmil, Allah'ın hâsı ve erenlerin serveri idi. Ve dahi cihanın kutbı Şeyh Hacı Bayram'ın mahremi esrarı idi. Ve dâim ben miskin ve derviş ana eydürdüm: «Dünyanın bekaası ve rüzgârın vefası yok. Bir yadigâr düz ki âlemlerde okunsun.» Ol dahi benim sözümle Megaribü'z-Zaman adlı bir kitâb düzdi. Âlemlerde ne denlü zahir ve bâtın tefsir ve tahkik ve temsil varsa elhâsıl on iki ilmin hâsılı bir yere cem' eyledi ve andan sonra bana eyitdi: «Ey Ahmed Bîcân, ben senin sözün ile cemi' âlemin şerâiin ve hakaikin bir yere cem' eyledim, imdi sen dahi gel bu kitâb ki, Megaribü'z-Zaman'dır, Türkî diline döndür. Tâ kim bizim ilin kavmi dahi maârifden ve envârı ilimden fâide görsünler. Ben miskin dahi anın mübarek sözü ile bu kitâb ki, Envârü'l-Âşıkîn'dür, Gelibolu'da tamam eyledüm. İmdi benim Envârü'l-Âşıkîn ve karındaşım ki, Muhammedîyye adlu bir kitâb dahi nâzm itdi, ikisi dahi Megârib'den çıkmıştır. Sanki Bahr-ı Muhit taşıp iki yüzden aktı. Ne denlü cevahir var ise zahir oldu. Eğer dürri meknûn (gizli bir inci) istersen Envârü'l-Âşıkîn'i mütâlâa eyle ve eğer ecr-i gayrimemnûn istersen, Muhammedîye'yi mütâlâa eyle.

Elhamdülillah ki, biz iki karındaş bu iki kitabı cem eyledik, Onun için biz bu yolda zahmetler çektik. Ervâh-ı uşşak, işbu kitablar ile, müşerref olup, Yazıcıoğullarına rahmet dileyip hayır dua ile anlar.» (Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Y, 364 varak 2a-2b).

Envârül'-Âşıkîn, başlıklara bölünerek değişik konulara göre tertip edilmiştir. Eser, varlıkların tertip ve nizamını anlatarak başlar. Âdem'in yaratılışı, peygamberler, peygamberlerin kıssaları, ilâhî kitaplar, dünya ile ilgili faziletler, kıyamet alâmetleri, Kur'ân, mahşer, sırat, Cennet, Cehennem, melekler, huriler, gılmanlar, cennet ehlinden olanların makamları cennet nimetleri anlatılır.

Envârü'l-Âşıkîn'ın yazıldığı, 15. yüzyılda imlâ henüz kaidelere bağlanmadığı ve kesinlik kazanmadığı için, eserin bütünü içerisinde gramer hataları bulunuyorsa da, daha önce söylediğimiz gibi, müellif bunu bir edebi eser olarak kaleme almamıştır. Değişik zamanlarda yapılan çeşitli baskılarında devrinin dil özelliklerine göre, bazı imlâ değişikliklerine gidilmiştir.

ENVÂRÜ'LÂŞIKIN'İN BAZI OSMANLICA BASKILARI

1 — İstanbul, 1261 (1845)
2 — İstanbul, 1275 (1858)
3 — İstanbul, 1278 (1862)
4 — Kazan, Üniversite Mat. 1276 (1861)
5 — Kazan, 1283, (1866)
6 — İstanbul, 1292 (1875)
7 — Mısır, Bulak Mat. 1300 (1883)
8 — İstanbul,1301 (1884)

(Envârü'lÂşıkin, yukarıda saydıklarımızdan başka defalarca tab' edilmiş olup bunların tam listesi merhum Seyfeddin Özege'nin kataloğunda mevcuttur.)

EHL-İ SÜNNET YOLU

Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz bir hadîs-i şeriflerinde: Ümmetim yetmiş üç fırkaya bölünecektir. Biri müstesna bunlar Cehennemdedir» buyurmuşlardır. «Kurtulacak olan fırka hangisidir yâ Resûlallah» diye soran ashaba «Benim ve ashabımın yolundan gidenlerdir» cevabını vermişlerdir, işte efendimizin bahsettiği kurtuluş fırkası, inançta ve amelde ehl-i sünnet yolundan giden müslümanlardır. Bunlar itikatta İmam Eş'arî ile İmam Mâtüridî adlı iki büyük önderi takip ederler. Bu iki muhterem din büyüğümüz ehl-i sünnet mezhebinin inanç hükümlerini bir araya getirmişler, çok güzel bir şekilde açıklamışlar, delilli ve ispatlı bir şekilde ortaya koymuşlar, bid'at ve sapıklıkları da reddedip çürütmüşlerdir. Yoksa asılda yeni bir şey getirmiş değildirler, işte her müslümanın artık bu iki büyük din imamından (imam, önder âlim demektir) birini, inanca ait bilgi ve hususlarda kendisine hoca ve rehber olarak kabul etmesi gerekmektedir. Yoksa (Allah saklasın) bozuk fırkaların, sapık fikirlerinin te'siri altında kalabilir. Amelî (işlemeye ait) hüküm ve bilgilerde de dört sünnî mezhepten birini taklid etmek gereklidir. Bunda ümmetin icmâı vardır. Mezhepsizlik çok kötü bir şeydir, İslâm dininin saflığını, Ümmeti Muhammed'in birlik ve selâmetini tehdid eden en dehşetli ve korkunç bid'at mezhepsizlik mezhebidir. Yurdumuzda sinsice veya açıkça yıkıcı propaganda yapan mezhepsiz, bid'atçi, reformcu, selefî, vehhabî, telfikçi (mezheplerin hükümlerini gelişi güzel birbirine karıştırma taraftarları), Humeynîci ve benzeri bozuk cereyanlara hiçbir ehl-i sünnet müslümanının kanmaması lâzımdır. Ehl-i sünnet asılda, esasta, temelde birdir. Sadece teferruatta, bir takım inceliklerde içtihadî görüş ayrılıkları olmuştur ki, bunlar dinimizin uygulanması hususunda ümmetimize bir rahmet ve genişliktir. Nitekim hadîs-i şerifte bu gibi içtihadî ve müsbet yöndeki görüş ayrılıklarının ümmet için vâsi (geniş) bir rahmet olduğu bildirilmiştir. Elinizdeki bu Envârü'l-Âşıkîn kitabı, bir ehl-i sünnet âlimi tarafından müslümanlara bir hizmet olmak üzere hazırlanmış bir hidâyet meş'alesidir. Sevgili kardeşlerimizin istifadelerine iftiharla sunuyoruz

NAŞİR

GİRİŞ

HAMD Ü SENA
BİSMİLLAHİ'R RAHMÂNİ'R RAHİM

Hamd ol Pâdişah'a ki kendi zâtını ve ef'âlini tevhîd eyledi efdal-i delâlât ile. Ve kendüyi tefrîd eyledi vücûhi-delâil ve ekmeli kemâlât ile. Ve kendüsi diledi ki biline eşmel-i hafiyyât ile. Pes, halkı yaratdı ve anlara bilişlik virdi ecmel-i celiyyât ile. Ve anın vahdâniyyetine delildir eşbâh ü ervah, ukûl ü nüfûs, şerâyi' vü hakayık içre ahsen-i zuhurat ile. Tâ ki, tamam lütfunun rahmeti âlemlere yetişe müntehây-ı kerâmât ile. Ve kendinin kemalâtın göre merâtibi te'ayyünde muktezây-ı makamât ile. Ve dahi minnet ol Pâdişah'a ki, Muhammed Mustafâ (s.a.v.) Hazretleri'nin üzerine kitâb indirdi, tâ ki âlemlere beşîr ve nezîr olsun içün efsah-ı işârât ile. Ve dahi bedî' beyân ve meânisini bildirdi hidâyet itmek içün evdah-ı ibârât ile. Tâ bunlara hidâyet eyleye kuds-i zâtın sürâdikaatına a'lâ müşahedât ile. Ve anları irşâd eyledi sıfât-ı mücellâsının barikatına aksâyı mücâhedât ile. Ve ana ulûm-ı gaybdan vahy eyledi izhâr-ı mu'cizât ile. İns ü cinne da'vetçi eyledi rahmet itmek içün ol dahi halkı Allah Teâlâ Hazretleri'ne da'vet eyledi bu halk-ı âlem dalâlet içre kalmış iken İslâm çerağını yakup Hak yolu gösterdi a'zam-ı hidâyât ile. Ve dahi diledi ki anı tafdîl eyleye kulları üzerine arasâtı celâlde cemâlini keşf içün iclâyı tecelliyât ile. Ve kullarına cennât-ı Adn'ı in'âm eyledi naîm-i cennât ve ravdât ile. Ve mü'minleri, cennet içre muhalled eyledi atyeb-i tayyibât ile. Pes bizim mevtimiz hayâtdır salâtımız salâtdır ve Resûl'e salavâtdır eşref-i salât ile. Ve anın âline ve ashabına bile olsun ekrem-i tahiyyât ile. (Amma

ba'du) Ma'lûm ola ki, Hak Sübhânehu ve Teâlâ rûh-ı a'zam ve sırr-ı ehadiyyet olan Muhammed Hazretleri'ni evvel yarattı, tâ ki, bir cevher zahir oldı âlem-i ceberûtda ve melekûtda ve andan sonra ervâh-ı kâmile ve nüfûs-ı şâmile ve fâdılayı yaratdı ve anları da'vet eyledi vahy-i sırr-ı sübhânî ile gayb-ı hakayıkı kabz itmek içün, andan sonra vahy eyledi hakayıkı-mümkinâtı seyr itmekle tâ ki suveri -kâinat zahir olsun içün, andan sonra Cemalu'llah'ı müşahede itmeğe da'vet eyledi. Öyle oldıysa anlar dahi sol makama irişdiler ki, ulemâ ve hükemâ oldılar ve eyitdiler (Allahu ve la sivâhu), andan sonra Allah Teâlâ Hazretleri anların bedenlerin tûr kıldı ve ruhların kitâb-ı mestur kıldı ve nefislerin rıkk-ı menşur kıldı ve gönüllerin beyt-i ma'mûr kıldı ve akılların sakf-ı merfû' kıldı ve amellerin bahr-ı mescûr kıldı. Ve andan sonra bunlara zâtının hakayıkın keşf eyledi. Ve bunları fanî idüp ve hicâbların giderüp baki itdi. **«İmân edib de güzel işler (hareketler ve ibâdetler) yapanlar: Ne mutlu onlara! (Nihayet) dönüp gidilecek güzel yurd da (onların)» (Ra'd: 29). «... Ancak selîm akılların sahibleridir ki iyice düşünür (idrâk eder)» (Ra'd: 19).** Pes, anlara dünyâda ve âhiretde kemâli a'lâ hâsıl oldı. Bu a'lâ kemâl ki var, dahi her nesne ki iki âlemde var, zahir ve bâtın mevcûd oldı. Hazret-i Peygamberimiz Muhammed Mustafâ'nın sebebiyle hâsıl oldu. (s.a.v.)

SEBEBİ TE'LİFİ KİTÂB

Evvel budur ma'lûm ola ki işbu kitâb-ı azîmi ve hitâb-ı kerîmi cem' ve terceme eyleyen Yazıcıoğlu Ahmedi Bîcân'dır. Hak Teâlâ Hazretleri ana rahmet eylesün ki, işbu kitabı cem' eyledi, şunun üzerine ki, cemî' ariflerin gayeti ve vâsılların nihayetidir. El-hamdü li'llah işbu kitâb Gelibolu'da tamâm oldı. Resûlu'llah (s.a.v.) Hazretleri'nin a'lâ devletinde ve eclâ saadetinde İlâhî anı âlemlere rahmet kıldın anın kemâli hakkıyçün beni anın şefâatından mahrum eyleme ve beni anın na'leyni tozına bağışla ve dahi cemî' ehl-i îmân ile benim aslımı ve fer'imi anın katında mukarreb ve muhterem eyle. İkinci sebeb oldur ki, benim bir karındaşım var idi. Âlim ve arif ve fâzıl ve kâmil, Allahü Teâlâ Hazretleri'nin hâsı ve erenlerin serveri idi. Ve dahi cihanın kutbı Şeyh Hacı Bayram(k.s.)'in mahremi esrarı idi. Ve dâim ben miskin ve derviş Ahmedî Bîcân eydürdüm ki, «ey gözlerim nûrı karındaşım dünyanın bekası ve rûzigârın vefası yokdur. Bir yadigâr düz ki âlemlerde okunsun». Benim sözüm ile ol dahi «Megaribü'z-Zamân» adlu bir kitâb yazdı. Âlemlerde ne denlü zahir ve bâtın tefsir ve tahkik var ise elhâsıl on iki ilmin hâsılın anda bir yire cem' eyledi ve andan son-

ra bana eyitdi: «Yâ Ahmedi Bîcân, işte, ben senin sözin ile cemî' âlemlerin şerâyiîn ve hakayıkîn bir yire cem' eyledim, imdi sen dahi gel, bu kitâb ki, «Megaribü'z-Zamân»dir, bunı Türkî diline terceme eyle, tâ ki, bu bizim ilin kavmi dahi maârifden ve envârı ilimden faide görsünler». Ben miskin dahi anun mübarek sözi ile işbu kitâb ki, adı «Envârü'l-Âşıkîn»dır, Gelibolu'da tamâm itdim. İmdi, benim «Envârü'l-Âşıkîn»im ve karındaşımın «Muhammediyye» adlu nazm ve te'lîf ittiği kitâb ikisi dahi «Megaribü'z-Zamân»dan çıkmışdır. Sanki bahr-ı muhit taşup iki canibinden akdi. Ne denlü cevahir var ise zahir oldı. Ve eğer dürri meknûn ister isen «Envârü'l-Âşıkîn»i mütâlâa eyle ve eğer 'ecr-i gayrı memnun ister isen «Muhammediyye» yi mütâlâa eyle, elhamdüli'llah ki, biz iki karındaş bu iki kitabı cem' eyledik. Anun için biz bu yolda zahmetler çekdik, tâ ki, ervâh-ı uşşak işbu kitâblarla müşerref olup Yazıcıoğulları'na rahmet olsun deyü hayr ile yâd ideler. (Tenbîh) imdi, ey tâlib-i esrârı-ilâhî, işbu kitâb hadîs-i kudsî ve vahy-i kuddûsi ve sırr-ı sübhânîdir ilm-i esrardan ve nûr-ı rabbanidir nuru'l-envârdan. Kaçan ki, Hak Teâlâ bana tevfîk virdi ise ehâdîs-i kudsiyyeyi ve kelimât-ı kuddûsiyyeyi cem' itmeğe ki, Hak Teâlâ Hazretleri'nin peygamberler ile olan kelimâtın zikr itdim. Ve asfiyâ ile olan hîtâbâtın cem' îttim. Maa hazâ ülemâ-i izam tabakat-ı ulûmi ve maârifi ve avârifi beyân eylediler. Amma bu meydânda hiç kimse zahir olmadı ve bu mizanda rasad urmadı. Belî getürdiler istidlâlâtı makasıdı istikmâlâtı merâsıd içün ve ben miskin Ahmedî Bîcân bir nesne zikr etdim ki, Arab ve Acem bunun misli kitâb düzmediler. Zira ki, anlar ahkâm ve kazaya ve hikâyât getürdiler. Ben miskin cemî'-i ehâdis-i kudsiyyeyi ve kelimât-ı kuddûsiyyeyi getürdim ve ne dürlü hitâbât-ı ilâhiyye var ise Tevrat'dan ve Zebur'dan ve İncil'den ve Kur'ân'dan ve dahi anın misillû kelimât-ı Rabbâniyye var ise suhuf-ı enbiyâdan, tâ âlemi ceberûtdan âlemi-mülk ve melekûta, hatta arasât-ı meâda ve cennât-ı abada varınca işbu kitâbda cem' itdüm. **«Allah arzuları yerine getirir, her hükmü verir ve her şeyin sebebini de takdir edip yaratır»** ve **«Allah kimi dilerse ona hesabsız rızk verir»** (Bakara: 212). Üçüncü sebebi te'lîf-i kitâb oldur ki, ehlu'llah'dan bir cemâat bana eyitdiler: «İşbu zamanda cehl ve taklîd gayet çoktur. Ba'zısı hevâya meşgul olmak ile, ben müteşerri'imdir deyü ve ba'zısı gayra meşgul olmak ile ben muhakkikimdir, deyü vardılar. Şeriat ve hakîkat hüccetini terk eyleyüp dîni ve mezhebi temyiz eylemediler ve eyitdiler: **«İnsanların her kısmı su içecekleri yeri iyice belledi» (A'râf: 160);** Pes, kendüler azdılar ve halkı dahi tarîk-ı Hak'dan azıtdılar ve tahayyülât ile haka-

yıkdan mahrum oldılar. Pes, öyle gerek oldı ki, bir kitâb düzile anlara ki, anda ahvâl-ı enbiyâ ve ahkâm-ı şer'in zahiri beyân oluna ve hakayıkın ve kazâyânın bâtını muhakkak ayan oluna şunun üzerine ki, urefâ-i muhakkikin keşf eylediler tahkikat ile. Pes, öyle olsa, ben miskin özr ider idim ki işbu nesne şeyi azimdir ve emr-i hatırdır ve zâlike ale'l-lahî yesîrdir. Ben zaîf Ahmed-i Bîcân gördüm ki, zahir ve bâtın ilimlerinde ülemâ-i zahir ve bâtın çok kitâblar düzmişler. Amma ol kitâbların kimi Arâb dilince ve kimi Fars dilince idi. Her kişi anları mütâlâa kılup ma'nâsını latif çıkaramazlar idi ve ol ibareleri girü ehli bilür idi. Bu miskin diledim ki, zahir ve bâtın ilminden Türkçe bir kitâb düzem ki, bu bizim il kavmi dahi ol ilimlerden fâide tutup âlimlerden ve ariflerden olalar. Tâ ki, gönüllerine ve i'tikadlarına şeriat ve hakîkat emrin tutmak ve müslimanlık kaydın bilmek ve ma'rifet hâsıl eylemek düşe. Amma ulemâ farz-ı ayn olan ilimlerde ihtilâf iderler. Mütekellimler eyitdiler: «Asıl ilim, Hak Teâlâ'nın birliğin ve sıfatın bilmekdir delil ile.» Ve fukahâlar, «Asıl ilim ilmi fıkıhdır, zira ki, helâli ve haramı, farzı ve vacibi ve sünneti, emri ve nehyi bilmek fıkıh ile hâsıl olur» didiler. Ehl-i tefsir ve ehl-i hadîs eyitdiler: «Asıl ilim Kur'ân'ın ma'nâsın ve tefsirin ve hadîs bilmekdir, zira ki, cem'î-i ulûm Kur'ân'dan ve hadîsden çıkmışdır. Öyle olsa asıl ilim Kur'ân ve hadisdir.» Sûfîler eyitdiler: «Asıl ilim, kişi kendinin hâlin ve makamın bilmekdir ki, Hakk'a ne ile yakın olunur ve ne ile Hak'dan ırak (düşülür, anı bilmekdir.» Ebû Hanîfe (r.a.) eyitdi: «Asıl ilim ki, dirler sûfîler ilmidir.» Öyle ise, ben zaîf teberrük içün bu ilimlerin her birisinden getürdim. Tâ ki, tâlib-i ilm olanlar envâ'i-ilimden fâide bulalar. Bilmek gerekdir ki, ilmin ve amelin zahiri ve bâtını vardır. Ba'zı âyât ve hadîs zahir i'tibârıyla dinilmişdir. Ve ba'zı âyât ve hadîs bâtın itibarıyla dinilmişdir. Ol ki, zahirdir makamı fetvadır ve ol ki bâtındır makamı takvadır. Ve anların ki, akılları ve fehimleri kasırdır ba'zı idrâkden i'tikadlarına halel irişdirüp enbiyânın ve evliyanın ilmini ve keşfini inkâr iderler. Amma anlar ki, akıl ve fehm issileridir, her bir âyetden ve hadîsden maksûd nedir anı bilürler ve ol zahir ve bâtın ilimlerden fâide görürler. Ve kemâl bulup cemâle vâsıl olurlar. Pes, vâcib oldı ki, ilim kesb eyleyeler. Zira ki, ilimsiz ibâdet değme halde fesâddan kurtulmaz. İmdi sırrıma şöyle zahir olur ki, sultânu'l-meşayıh ve berzâhu'l-berâzih kutbu'l-muhakkıkîn ve ekmelü'l-mukarrebîn mürşidü'l-enâm Hacı Bayram (k.s.) beni sâhib-i sır kıldı şunun üzerine ki, ahvâl-ı enbiyânın zahirine muvafık beyân oluna ve makamât-ı evliyanın bâtınına mutabık ayan oluna. Ve dahi tefsir ve tahkik arasında tatbik oluna.

Ve evvellerin ve âhirlerin ilmi bunda tahkik oluna. Pes, öyle ise, işbu kitâbda tahkik ve teşri' incilerin nesir ve nazm itdim. Pes, nurun âlâ nur ve sürürün âlâ sürür oldı. İşbu kitabı gönlimin nûrı ve aynımın aynı ve ruhimin ruhi kıldım. Amma Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretlerinden dilerim ki, işbu kitabı dünyâda yüce kıla ve âhiretde bana ve yazanlara ve okuyanlara şefî' eyleye ve uçmakda yoldaş eyleye ve dahi bu kitâbun ismini (Envâru'l-Âşıkîn) deyü ad virdim. Anun içün ki, cemî' zahir ve bâtın nurları bunda cem' oldı. Ve dahi bu kitabı beş bâb üzerine bünyâd itdüm, beş vakit namaza işaret olsun içün. (el-Bâbü'1evyel) fî tertîbi'lmevcûdât ve nizâmîha. (el-Bâbu's-Sânî) fî hıtâbâti'llahi Teâlâ maa'l-enbiyâi'lizâmi. (el-Bâbu's-Sâlisu) fi'1melâiketi'lkirâmi (el-Bâbu'r-râbiu) fî hitâbâti'llahi Teâlâ yevmi'l-kıyâmi (el-Bâbu'l-hâmis) fî kelimâti'llahi Teâlâ fî a'le'l-makami. Vallahu'l-muvaffıku li's-Sedâdi minhu'l-mebdeu ve ileyhi'l-meâdi.

BİRİNCİ BÖLÜM

VARLIKLARIN TERTÎB VE NÎZAMI

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular:

«Allah Teâlâ'nın onsekiz bin âlemi vardır, sizin dünyanız da bu âlemlerden biridir.»

Şimdi, ey Allah'ın celâlinin nurundan hayrette kalan ve cemâlinin görünüşünü seyreden kişi! Bilmelisin ki, Hak Teâlâ her şeyden öncedir, başlangıcı ve sonu yoktur. Bütün varlıklar fânidir, O bâkidir. Her yerde vardır ve bütün varlıkların üstündedir. Bu yüzden her şeyden öncedir. Varlık O'nda başlar ve O'nda son bulur. Kâinâtta var olanlarda sıfatıyla zâhir, gözlerde zâtıyla bâtındır ve rütbesi en yüksektir.

Bilmek gerekir ki, varlık için iki geçerli şey vardır:

Biri esas varlıktır; Allah'ın kendisidir. O varlığın her türlü ölçüsünden ve belirlemesinden mücerrettir. Varlık demek, ancak zâtını anlatmak içindir. İkincisi, âlimdir, ilmiyle her şeyi kuşatır. Kendi zâtını ve zâtının gereklerini bilir. Böyle olunca yaratanla yaratılanlar arasında yardımdan başka bir ilgi yoktur. Yaratılanlara da bilmemekten daha büyük bir perde yoktur. Birinci duruma göre:

«O'nun (benzeri olmak şöyle dursun) benzeri gibisi (dâhi) yokdur.» (Şûra: 11).

İkinci duruma göre:

«O hakkıyla işiten, kemâliyle görendir» (Şûra: 11).

Zenginliği kendindendir. Yani bütün yaratılanlardan zengin olması varlığında ve bekasında kimseye muhtaç olmamasıdır. Bilâkis hiçbir şey Hakk'ın dışında var olmaz demektir.

Yaratılanlar için de iki durum vardır:

Biri, yaratılanlar kendilerine göre bir şey değillerdir, diğeri Rab Teâlâ'ya göre mevcutturlar.

Şeyh İmam Gazâlî (k.s.), «Mahabbet» adlı kitabında şöyle der: Eğer Allah'ın fazlı yaratılanlara ulaşmasaydı, beka ve yaratılışlarından sonra (yine de) yok olurlardı. Bu yüzden Hak Teâlâ Hazretleri kendiliğinden vardır. O'ndan başkası O'nun zâtıyla var olmuşlardır.

Gerçekte ilâhî bir delille ispat edilmiştir ki, Allah Teâlâ Hazretleri'nden başka ebedî varlık yoktur. O'nun dışındaki varlık O'nun yaratmasıyla mevcuttur.

Peygamberimiz (s.a.v.) Hazretleri şöyle buyururlar:

«Ne zaman Hak Teâlâ Hazretleri bir kulunu sevse, onu kendisine âşık eder. Onu, şerîat ve hakîkat yolunda yürütür. O kul da güzel sıfat ve yüce ahlâkla bezenir. Böyle olunca o kula melekûtun sırları bile görünür, uluhiyyet âleminin kutsîliği ona tecellî eder. Bunlar ona bildirilir, meleklerin cevherleri, peygamberlerin ve velîlerin ruhları en güzel şekilde önce ona malûm olur. Onların vasıtasıyla bazı hakîkatler görünür. Misâl âlemini, insanın hakîkatini ve ruhlar âlemini müşahede eder. Bunun neticesinde Hak Teâlâ zâtıyla bilinir.»

Tanrı Teâlâ Hazretleri bu yaratılanları iki kısım üzerine yarattı:

Birinci kısım vâsıllardır. Fakat kemâlden mahrumdurlar. Akılları sapıklıkla şaşkın, ruhları câhillik çölünde müterediddir.

İkinci kısım vicdan ehlidir. Gerçekte nura gark olmuşlar, ferdâniyyet meydânında seslerini yükseltmişler, akılları hayretler içinde kalarak İlâhî yücelik kapısında durmuşlardır. Böylece Hak Teâlâ Hazretleri, onlara kendi nuru ile tecellî etmiştir. Onlar da bütün mâsivâdan (Allah'tan başka her şeyden) çekilip, Allah'ın dışındakilere iltifat etmeyerek fâni olmuşlardır.

Allah Teâlâ Peygamber'in ağzından şöyle buyurmaktadır:

«Ben yer ve göğe sığmadım fakat mü'min kulumun kalbine sığdım.» Yani tecellî ile onun kalbine sığdım demektir.

Şems-i Tebrizî Hazretleri (rh.a) şöyle der: «Bir gönül ki, Hak Teâlâ Hazretleri ona tecellî ile sığdı. O gönül, Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri'nin gönlüdür. Ne zaman ki, Hak Teâlâ insanın gönlünü bütün yaratılanlardan daha geniş yarattı, ona Hak'dan başka kimse sığmaz.»

İnsanın gönlünde hâsıl olan tecellî, şüphesiz Tanrı'nın sıfatının ve isimlerinin devamlı zikredilmesindendir. Zikir, böylece en üstün bir ibâdet şekli olmuştur. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Allah'ı zikretmek elbette en büyük (ibâdet)tir.» (Ankebût: 45).

Hazret-i Ali (r.a) Allah'a yakarışında şöyle der:

«Ey Rabbim! Ben senin kul olarak nimet ve ikramın yeter, benim Rabbim olman bana övünç verir.»

İmam Gazâlî (rh.a) şöyle demiştir:

«Allah'a kavuşmaktan başka kurtuluş yoktur. Muhabbet ve ma'rifet ancak sevgiliyi anmakla hâsıl olur. Muhabbet, lezzet içinde helak olmaktır. Ma'rifet, hayret içinde müşahede etmektir. Şeriat âlimleri ya-

nında, Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri'nin kulunu sevmesi me-cazidir. Bu rahmetinden ibarettir. Kulun Allah Teâlâ'yı sevmesi ise, O'na ibâdet etmekten ibarettir. Fakat hakîkat ehli yanında, Hak Teâlâ'nın kulunu sevmesi, kuluna kendisini bildirmesi, sırrını göstermesiyle dünyaya bağlanmayı kesmesi ve perdeleri gönlünden gidermesidir. Kulun ise, Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri'ni sevmesi bu olgunluğa meyletmesidir.»

Ebu Tâlib-i Mekkî (rh.a) şöyle demektedir:

«Bütün makamlar bir kimsede muhabbetle hâsıl olur. Her şey bu makamlarla vardır, (onlar) kaybolup da, muhabbet olunca zarar etmez; bir kimsenin muhabbeti kaybolsa makamlar ona fayda vermez.»

Ebu Bekri Sıddîk (r.a) Hazretleri ise şöyle demektedir:

«Kim Hakk'ın ilâhî sevgisinden biraz tadarsa dünya işlerinden ve ailesinden yüz çevirir, O'nun sevgisiyle meşgul olur. Böylece Hakk'ı isteyen kimse gönlünü mâsivâdan temiz tutmalı. Çünkü gönül güzellikte ayna gibidir. Mü'minin gönlü arş ve kürsî ile perdelenmez, bilâkis bu perdelerden Rabb'ın ilâhî güzelliğini müşahede eder. Bunlar ona mâni olmazlar. Ne zaman ki, gönül Hakk'ın marifetine bir taht ve ilâhî arş olduysa, O'nun sevgisi için gerekli ve O'na layık şerefli bir yer olmuştur. Nasıl olmasın, Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri'nin tecellîsinin mücellâsıdır.»

Bâyezidi Bistâmî (rh.a) şöyle der: Hak Teâlâ Hazretleri gönlün genişliğinden haber verdi: Eğer arş ve yüzbin âlem arifin gönlüne konsa haberi olmaz.»

Cüneydi Bağdadî (rh.a) bu manâda şöyle demiştir:

«Yaratılmış Allah'a yakınlaşmış olsa, o yaratılmıştan eser kalmaz. Gerçekte Allah Teâlâ Hazretleri kulun istidadına göre görünür. Ne zaman kul «Ya Hû!» dese Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri onun aklına ve ruhuna tecellî eder. Öyle olunca kulun kalbinde dehşet hâsıl olur ve ruhuna hayret düşer. O da mâsivâdan yüz çevirir, dilinde ve aklında «Hû» dan başka bir şey kalmaz.»

İmam Fahri Râzî (rh.a) de şöyle der:

«(Lâ ilahe illallah) tevhidi avama (halka) aittir. (La hüve illâ Hû) tevhîdi ise havasa (seçkinlere) aittir. Bunun için en üstün zikrin (La hüve illâ Hû) olduğu sabittir».

Allahu Teâlâ'nın dörtbin isminin olduğu nakledilir. Bini Kur'ân-ı Azîmu'ş-Şan'da, bini Tevrat'ta, bini İncil'dedir, bini Zebur'dadır. Ama meşhuru doksan dokuzdur. O isimlerin kimi zâtının, kimi fiillerinin, kimi de sıfatlarının isimleridir. Bilmek gerekir ki, bütün ilimlerden maksat Allah Teâlâ Hazretleri'ni tanımaktır. Alemi meydana getirenin

bir olduğu malumdur. Bütün yaratılmışları Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri birliğine delil olsun diye ikişer yaratmıştır. Meselâ; arş ile kürsîyi, cin ile insanı, cennet ile cehennemi, gece ile gündüzü, kara ile denizi, levh ile kalemi, güneş ile ayı, sıhhat ile hastalığı, farz ile vacibi, sünnet ile nakli, birleşme ile ayrılığı, hayır ile şerri, fayda ile zararı, ölüm ile hayatı, aydınlık ile karanlığı ve bunlara benzer ne varsa hepsini çift yarattı. Beyt:

«Her şeyde Allah'ın «Bir» olduğuna delâlet eden bir delil vardır.»

VARLIKLARIN TERTİBİ

Resûlullah (s.a.v.) buyurdu:

«Allah'ın yarattığı ilk şey akıldır.»

Ey İlâhî sırlara talib olan kişi! Ne zaman ki, Allah Teâlâ önce aklı yarattı, gel dedi geldi, git dedi gitti, söyle dedi söyledi, sus dedi sustu. Allah Teâlâ buyurdu:

«Şanımın hakkı için bana senden sevgili kul yaratmadım ve sana sabırdan daha üstün bir şey vermedim.»

Hazret-i Ali (r.a) şöyle demiştir:

«Hak Teâlâ aklı gizli nurdan yarattı, önce o saklı idi. Sabık ilminde açığa çıkarmayı diledi... ilmi aklın kendisinde koydu, anlayışı ruhunda koydu, zühdü başında koydu, hayayı gözlerinde koydu, hikmeti dilinde koydu, haberi kulağında koydu, şefkati kalbinde koydu. Rahmeti himmetinde koydu, sabrı gönlünde koydu. Bu olgunluklarla aklı süsledi. Aklın nuru ruhanîdir ve makamı gönüldedir, sırrın yanındadır; sırrın meyli devamlı en yüceyedir. Ama aklın, kendi zâtında en yüceye meyli yoktur. Zaman olur dünyaya meyleder, zaman olur âhirete meyleder.»

Nakledildiğine göre Allahu Teâlâ akla hitap edip şöyle buyurdu:

«Önüne bak.»

Akıl da önüne baktı, hoş ve güzel bir şey gördü ve:

«Sen kimsin?» dedi.

Önündeki şey cevap verdi:

«Ben o kişiyim ki, sen bensiz kaim olamazsın.»

Akıl:

«Adın nedir?» diye sordu.

«Adım Tevfîk'dir» dedi.

Nakledildiğine göre Übâde bin es-Sâmit (r.a) şöyle anlatmıştır:

«Allahu Teâlâ kalemi yarattığı zaman ona buyurdu:

«Ey kalem! Yaz.»

Kalem:

«Ey Rabbim! Ne yazayım?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Şu oldu ve olacaktır, yaz» buyurdu, kalem de yazdı.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

«Hak Teâlâ Hazretleri önce kalemi bir cevherden yarattı. Uzunluğu beşyüz senelik yoldur ve yüz boğumu vardır. Ucu iki parça olmuştur. İçinden nur çıkar. Nitekim dünya kaleminden mürekkeb çıkar. Başı arşda bağlıdır, bir meleğin elindedir. Derler ki her harfin büyüklüğü Kaf Dağı kadardır.»

Yine nakledildiğine göre İbn Abbâs şöyle demiştir:

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri önce levh-i mahfuzu yarattı. Kıyamet gününe kadar olmuş ve olacak, hepsini onda topladı. Levh-i mahfuz ak incidendir. Etrafları kızıl yakuttandır. Her gün üçyüz altmış türlü renge girer. Bazıları dediler:

«Levh iki türlüdür: Biri levh-i fevkanî (üst), biri de levh-i tahtanî (alt) dır.»

Yine İbn Abbâs şöyle demiştir:

«Önce kalem levh üzerine yazdı: Hak Teâlâ buyurur: «Benden başka Tanrı yoktur ve Muhammed benim elçimdir. Her kim benim hükmüme razı olursa, belâlarıma sabır gösterirse ve nimetlerime şükrederse ben onu gerçek dostlarımdan yazarım, kıyamet gününde gerçek dostlarımla haşr ederim. Her kim benim hükmüme razı olmazsa, belâlarıma sabır göstermezse ve nimetlerime şükretmezse varsın başka bir Tanrı istesin.»

Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Hak Teâlâ kalemi yarattığı zaman:

«Yaz» diye buyurdu.

Kalem:

«Ey Rabbim! Ne yazayım?» diye sordu.

Hak Teâlâ buyurdu:

«Şefaati peygamberlere, kerameti velîlere, muhabbeti Allah'dan sakınanlara, cenneti cömert zenginlere yaz!».

Kalem:

«İlâhî! Dervişler için ne yazayım?» diye sordu.

Hak Teâlâ buyurdu:

«Onlar benim ve ben onlarınım». Yani fakirler benimdir ve ben onlarlayım. Onlarla benim aramda hiçbir vasıta ve perde yoktur.»

Hazînetü'l-Ülemâ'da Peygamberimiz (s.a.v.) 'in şöyle buyurduğu nakledilir:

«Hak Teâlâ kaleme emretti:

«Bismi'llahi'r-Rahmani'r-Rahîm yaz!».

Kalem de «Bismillah» ın «be» sini yazdı. «Be» den bir nur çıktı, arşdan ferşe (yeryüzüne) kadar dünyayı ve ilâhî âlemi aydınlattı.

Kalem:

«Ey Rabbim! Bu nasıl «be» dir ki, ondan bu şekilde nur çıktı?» diye sordu.

Hak Teâlâ buyurdu:

«Bu, Muhammed ümmeti için benim keremimin nurudur.»

Sonra kalem «sin» i yazdı. «Sin» den üç nur çıktı, yani her dişinden bir nur çıktı; birisi uçtu arşa gitti, birisi kürsîye gitti, birisi cennete gitti.

Kalem:

«Yâ Rabbim! Bunlar nasıl nurlardır?» dedi.

Hak Teâlâ buyurdu:

«Muhammed (s.a.v.) ümmetini üç bölüğe ayırdım: Birinci bölük: Hayır için yarışanlardır. Yani içi dışından üstün olanlardır. İkinci bölük: Tutumlu olanlardır. Yani dışı ve içi bir olanlardır. Üçüncü bölük: Kendi nefislerine zulmedenlerdir. Yani dışı içinden üstün olanlardır. Yarış edenlerin nuru uçtu arşa gitti, tutumluların nuru uçtu kürsîye gitti ve kendi nefislerine zulmedenlerin nuru da uçtu cennete gitti.»

Ondan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri kaleme:

«Mim yaz!» diye emretti.

Bunun üzerine kalem «mim» yazdı. Bir nur çıktı, arştan ferşe kadar aydınlattı. Kalem o nuru gördü iki bin yıl hayrette kaldı:

«Ey Rabbim! Bu nur ne nurudur?» diye sordu.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri buyurdu: «O nur Muhammed (s.a.v.) 'in nurudur.

Muhammed benim habîbim ve elçimdir. Bütün yaratılmışların hayırlısıdır ve bütün âlemi onun için yarattım».

Kalem, bu sözü işitince, o nura selâm vermek için Hak'dan izin istedi. Hak Teâlâ Hazretleri izin verdi.

Kalem:

«Allah'ın selâmı üzerine olsun ey Allah'ın Resulü!» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey kalem! Kime selâm verdin?».

Kalem:

«Senin habîbine ve yaratılmışların en hayırlısına selâm verdim» dedi.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«O, burada hazır değil. Eğer hazır olsaydı senin selâmını alırdı. Ama onun için ben senin selâmını alayım» diye buyurdu.

Peygamber (s.a.v.) Hazretleri:

«Bu yüzden selâmı vermek sünnet, almak farz oldu» buyurmuştur.

Ondan sonra kalem «Allahü'r-Rahmani'r-Rahîm» yazdı ve sordu:

«Ey Rabbim! Bunlar neyin isimleridir?».

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

Dinin önderlerine şânı yüce Allah'ım, tutumlulara Rahmanım, nefislerine zulmedenlere Rahîmim.»

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri devam ederek buyurdu:

«Ey benim meleklerim! Tanık olun. Her kim «Bismi'llahi'r-Rahmani'r-Rahim (Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla)» derse ben onu bağışlarım, amellerini mübarek kılar, iyiliklerini kabul eder, günahlarını affederim.»

Kalem:

«Bismil'llahi'r-Rahmani'r-Rahîm elhamdü lillahi Rabbi'l-âlemin errahmâni'rrahîm (Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla Rahman ve Rahîm olan âlemlerin Rabbına hamd olsun)» yazdı. Bir nur göründü ve iki parçaya bölündü. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri birinden rahmet denizini, diğerinden mağfiret denizini yarattı. Ondan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri Muhammed (s.a.v.) 'in ruhuna buyurdu:

«O denizlere gir!».

O denizlere girdi, âlemlere rahmet oldu. Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu :

«Biz, seni (Habîbim) âlemlere (başka bir şey için değil) ancak rahmet için gönderdik.» (Enbiyâ: 107).

Daha sonra kalem:

«Mâliki yevmi'd-dîn» (Din gününün sahibi ve mutasarrıfıdır), (Fâtiha: 3) yazdı. Zulmetle karışmış bir nur göründü; nur bir yana, zulmet bir yana gitti. Hak Teâlâ Hazretleri nurdan saadet denizini, zulmetten şekavet (bahtsızlık) denizini yarattı. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Her kim **(Mâliki yevmi'd-dîn)** derse şekavet denizinden kurtulur, saadet denizinde kalır.» Kalem:

«İyyâke na'büdü ve iyyâke nesteîn Yalnız sana ibâdet (kulluk) ederiz, yalnız senden yardım dileriz)» (Fâtiha: 4) yazdı. Bir nur göründü ve o nur ikiye bölündü. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri birinden tevfîk denizini diğerinden ismet (temizlik) denizini yarattı ve buvurdu:

«Her kim **(îyyâke na'büdü ve iyyâke nesteîn)** dese ben ona tevfîk deniziyle ismet denizini yoldaş ederim.» Kalem:

«İhdina's-Sırâta'l-mustakîm sırâta'l-lezîne enamte aleyhim (Bizi doğru yola ilet, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna)» (Fâtiha: 6, 7) yazdı. Bir nur göründü, o nur iki parça oldu. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri birinden hidâyet (Hak yolu) denizini, diğerinden ziyâdet (bolluk) denizini yarattı ve buyurdu:

«Her kim bunları okursa, elbette ben ona hidâyet ve ziyâdet veririm.» Kalem:

«Gayri'l-ma'dûbi aleyhim ve lâ'd-dâlîn (Gazaba uğrayanlarınkine, sapıklarınkine değil)» (Fâtiha: 7) yazdı. Bir zulmet göründü ve o zulmet iki parça oldu. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri birinden gazab denizini, diğerlerinden nefret denizini yarattı. Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Her kim bu âyetleri okursa ben onu bu iki denizden korurum.»

Zehretü'r-Riyâd'da nakledildiğine göre, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

«Kalem **(Bismi'llahi'r-Rahmani'r-Rahîm)**'i yediyüz yılda yazdı. Hak Teâlâ «Her kim **(Bismi'llahi'r-Rahmani'r-Rahîm)** derse yediyüz yıl ibâdet etmiş gibi sevab veririm» buyurdu.

Abdullah b. Ömer, Peygamber (s.a.v.) 'den nakleder: Peygamber (s.a.v.) buyurur: «Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri mahlûkatı zulmette yarattı. Sonra onların üzerine nur saçtı. O nurdan, kime ulaştıysa doğru yolu buldu, ulaşmayanlar sapıklıkta kaldı.»

Kısas-ı Enbiyâ'da şöyle nakledilir:

«Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri ondan sonra bir beyaz inci yarattı. Yedi kat yer ve gökten büyük idi. O incinin yetmişbin dili vardı, Hak Sübhânehü ve Teâlâyı tesbîh ederdi.»

Kendisine sorulduğu zaman Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Hak Teâlâ önce aklımı, canımı, nurumu, kalemi ve levhi yarattı,» Böyle olunca izah şekli nasıldır?

Âlimler buna iki yönden cevap vermişlerdir: Birincisi, Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri bir cevher yarattı. O cevher hayata sebeb olduğu için can ilktir. Âlime nur olduğu için nur ilktir. Âlemi idare ettiği için akıl ilktir. Yazıcı olduğu için kalem ilktir. Levh olduğu için levh ilktir. Ama isimler birdir. (Görüşlerin farklılığı anlayışların farklılığındandır.) İkincisi, her birinin ilk olması doğrudur. Zira, bu âlemdekilerin ayrı ayrı ve bir olmasına bakılarak anlaşılacaktır. Meselâ, ayrı ayrı olmasına bakıldığında can, âlem-i ceberût'ta ilk yaratılmıştır. Akıl âle-

m-i melekûtta ilk yaratılmıştır. Nur âlem-i mülk'de ilk yaratılmıştır. Allah, işlerini en iyi bilendir.

Ondan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri yeşil cevherden yüce arşı yarattı. Yetmişbin dili vardır. Hak Teâlâ ve Sübhânehü Hazretlerini çeşitli dilleriyle tesbih eder.

İmam Fahri Râzî (rh.a) şöyle der:

«Arşın nurdan altıyüz bin perdesi vardır. Her perde yedi kat yerden ve yedi kat gökten büyüktür.»

Ka'bü'l-Ahbâr (r.a) şöyle anlatır: «Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri bir yeşil cevherden arşı yarattı. O cevhere bir defa heybetle baktı, cevher su oldu. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri yeli yarattı, suyu yelin üzerine koydu. Arşa kendi hükmetti ve buyurdu:

«O çok esirgeyici (Allah'ın emir ve hükmü) arşı istilâ etmiştir» (Tâ Ha: 5).

Arş bu sözü işitti, kendi durumunu görüp hayret etti. Daha sonra Hak Teâlâ Hazretleri başı beyaz inciden, cismi altından ve gözleri yakuttan bir yılan yarattı. O yılanın yetmiş bin yüzü, her yüzünde de yetmiş bin ağzı ve dili var; Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri'ni tesbih eder. O yılan Allah'ın emriyle arşı yarısıyla kuşattı, diğer yarısı aşağı salınıp durdu. Arşın bir ayağından bir ayağına çok hızlı uçan kuş gitse, otuz bin yıllık yoldur ve bütün varlıklar arşın yanında sahrada bir halka gibidir.

Nakledildiğine göre, bundan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ arşı taşıyanları yarattı. Bunlar dört melektir, arş-ı a'lâyı taşırlar. Kıyamet günü olduğu zaman arş-ı â'lânın şanı için dört melek daha gelir sekiz olurlar. Nitekim Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«O gün Rabbinin arşını (bucaklardakilerin) üstlerinde bulunan sekiz (melek) yüklenir» (Hakka: 17).

İbn Abbâs (r.a) şöyle der: «O zaman Hak Teâlâ Hazretleri arş-ı a'zamı yarattı ve o dört meleğe buyurdu:

«Arş-ı a'lâyı getirin!»

Onlar getirmek istediler fakat güç yetiremediler. Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri yedi kat yerde ve gökte olan bütün meleklerin kuvvetince bunlara kuvvet verdi. Yine arşı getirmek istediler getiremediler. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Yüce ve ulu Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur.» demelerini buyurdu.

Onlar da bu sözü tekrarladılar. Ondan sonra arş-ı a'zamı getirdiler. Arşı getiren meleklere kerûbiyyûn (Allah'a en yakın olan melekler) derler. Bu meleklerin başları arş-ı a'lâda ve ayakları yedi kat yerin al-

tındadır.

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Arş-ı a'lânın ayağında, Hak Teâlâ'nın şöyle buyurduğu yazılmıştır: «Kim bana bağlı olursa, ben de ona bağlı olurum. Kim beni anarsa ben de onu anarım. Kim benden bir şey isterse veririm. Kim istiğfar ederse bağışlarım. Kim şükrederse ziyâde ederim.»

Hazret-i Ali (k.v.) şöyle anlatır:

«Bir gün Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Hazretlerine arş-ı a'lânın ululuğu hakkında sordum. Resûlullah (s.a.v.) buyurdu:

«Ey Ali! Ulu şey hakkında sordun. Arşın üçyüz altmış bin ayağı olduğunu bil. Her ayağında üçyüz altmış bin âlem vardır. Her âlemde üçyüz altmış bin alan vardır. Her alanda üçyüz altmış bin şehir vardır. Her şehirde binlerce yaratık vardır. Onları Hak Teâlâ'dan başka kimse bilmez. Hak Teâlâ onlara Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali (r.anhum) Hazretlerini sevmeyenlere lânet etmelerini emretti.»

Arş-ı a'lâdan sonra Hak Teâlâ Hazretleri ruhu yarattı. Ruhun hakkında sekiz türlü görüş vardır:

Birincisi, «Avârifü'l-Ma'rif»de nakledilir: Ruhdan murat Cebrail (a.s.)'dır.

İkincisi, «Keşşâf»da anlatılır: Ruh, Allahu Teâlâ Hazretleri katında muazzam ve muazzez bir melektir. Vasfını ancak Allah Teâlâ Hazretleri bilir.

Üçüncüsü, Hazret-i Ali (k.v.) şöyle der:

«Ruh bir melektir; yetmiş bin yüzü ve her yüzünde yetmiş bin ağzı, her ağzında yetmiş bin dili vardır ve her dilinde yetmiş bin lügat mevcuttur. O lügatlar ile Hak Teâlâ Hazretleri'ni tesbih eder. Hak Teâlâ her tesbihde bir melek yaratır. Kıyamete kadar meleklerle uçarlar.»

Dördüncüsü, Abdullah b. Ömer (r.a) şöyle demektedir:

«Ruh bir melektir. Yüz bin kanadı vardır. Eğer bir kanadını açsaydı, batıdan doğuya kadar kaplardı.»

Beşincisi, Ruh, Hak Teâlâ Hazretleri'nin yaratıklarından bir yaratıkdır. Suretleri âdemoğlunun suretine benzer. Her bir melek yeryüzüne iner, bir ruh da o melekle iner.

Altıncısı, Ebu Salih (rh.a):

«Ruhun yapısı insanın yapısına benzer, fakat insan değildir» demiştir.

Yedincisi, Mücâhid (r.a) şöyle anlatır:

«Ruh, âdemoğullarının sûretindedir. Eli ve ayağı vardır. Yerler, içerler, elbise giyerler. Ama melek değillerdir, insan bile denemez. Onlar başka bir çeşit kavimdir».

Sekizinci, Saîd b. Cübeyr (r.a.) de şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri, arşdan sonra ruhdan daha büyük yaratık yaratmadı. Eğer yerleri ve gökleri yemek istese bir lokma ederdi. Yaratılışı meleklere, şekli âdeme benzer. Yarın, kıyamet gününde arş-ı â'lânın sağında duracak ve bütün melekler bir saf olduğu halde o, yalnız bir saf olarak Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri'nin ümmetine şefaat edecek.»

Açıkladığım bu görüşlerin hepsi hadis-i şerifler ile sabit olmuştur. İnsanın sahip olduğu ruh bu ruhdan başkadır.

Kâdî Tefsiri'nde şöyle açıklanır:

«İnsan bir cevherdir. Bedeni ölmekle canı (ruhu) ölmez. Onun için can îlâhî zâtın delilidir. O cana (ruha) «hayâtü'l-kul (kulun hayâtı)» ve «ruhü'l-ervâh (ruhların ruhu)» derler. Öyle olunca can (ruh) ebedîdir. Nitekim Allah Zu'l-Celâl Hazretleri Kelâm-ı Kadîm'inde şöyle buyurur:

«Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bil'akis onlar Rableri katında diridirler» (Âl-i İmrân: 169).

Peygamberimiz (s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur :

«Siz ebediyet için yaratıldınız (ölmezsiniz), ancak bir yerden başka bir yere (âhirete) intikâl edersiniz.»

Ey İlahi sırları arayan! Ruhları açıklamada bütün âlimler şöyle derler:

«Nasıl ki, İlâhî bilgilerde gerçekte mahlûk âcizdir, ruhun da hakîkatini ve ma'rifetini bilmede gerçekten âcizdir. Bu sebebten ruhun konu edinilmesi ve üzerinde çalışılması yasaklanmıştır. Çünkü elde edilecek şaşkınlık ve hayâldir.

İmam Gazâlî (rh.a) Hazretleri ise şöyle demektedir:

«İnsanın ruhu tıpkı cismi şeklindedir. Güzelliği sonsuzdur.»

Ehl-i sünnet şöyle der:

«İnsan, cismi ile ruhunun bir araya gelmesidir. Öldükten sonra dirilme, azab ve sevab her ikisinedir. Fakat insanın en şerefli parçası ruhudur; kalb ona tâbidir.»

Keşif ehli (mutasavvıflar) şöyle demişlerdir:

Ruh latîf bir cevherdir. Parçalanması ve bölünmesi mümkün değildir. Belki de âlem-i emirden (din âleminden)dir. Bu ruh iki kısımdır: Birincisi, ulvî (ulu) ruh, ikincisi, suflî (aşağılık) ruhdur. insanların ve meleklerin ruhu uludur. Cinlerin ve şeytanların ruhu aşağılıktır. Ama hayvanların, bitkilerin ve madenlerin ruhu tabiattan meydana gelir, geri tabiata karışır.»

Hak Sübhânehü ve Teâlâ ruhdan sonra «illiyyîn»i (cennetin ve gök-

yüzünün en kutsî yerini) yarattı. Arş-ı a'lânın altında zebercedden bir levhadır. Bütün yaratıkların hayır ve şer amelleri orada yazılıdır. Ondan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri latîf bir cevherden «kürsî»yi yarattı.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurur:

«Yedi kat gök ve yer kürsî yanında bir büyük sahrada bir halka kadardır. Ve yine kürsî, arş-ı a'la yanında bir sahrada bir halka gibidir.»

Hak Teâlâ bir kandil gibi, kursîyi arş-ı a'lâda asılı koydu. Şimdi, arş-ı a'lâda asılıdır.

Mesâbih şerhinde nakledildiğine göre, Hazret-i Musa(a.s):

«Ey Rabbim! Arş ile kürsînin arasında ne kadar yol vardır» diye sordu.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Musa! Onbin yıllık yol vardır. Onbin kere doğu ile batı arası kadardır.»

Nitekim Hak Sübhânehü ve Teâlâ Kur'ân-ı Azîmü's-Şan'ında buyurur:

«Demek her şey'in mülkü tasarrufu (ve kudreti) kendi elinde bulunan (Allah)ın şânı ne kadar yücedir, münezzehdir! Siz ancak Ona dördürül (üb götürül)eceksiniz», (Yasin: 83).

YERYÜZÜ, İSİMLERİ VE YARATILANLARI HAKKINDA SÖYLENENLER

Hak Teâlâ Hazretleri yele «es» diye buyurdu. O yelin kanatları vardır. Sayısını Allah Teâlâ Hazretlerinden başkası bilmez. Yel suya dokundu. Su hemen dalgalanıp köpüklendi, buharı çıktı. Tanrı Teâlâ Hazretleri o köpüğe buyurdu, köpük hemen dondu. Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri o donmuş köpükten yeri, o dalgalardan dağları yarattı. Âlemde yetmişaltı bin altıyüz yetmişüç dağ vardır. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, o dağların bütün damarlarını Kaf Dağı'na ulaştırdı. Kaf Dağı'na bir melek vazifelendirdi. Hak Teâlâ Hazretleri bir kavmi yok etmek istese o meleğe emreder, hemen o, yerin damarlarını tutup çeker, yer sallanır ve aşağı geçer.

İbn Abbas (r.a) şöyle demiştir:

«Kaf Dağı yeşil zebercedden yaratılmıştır. Bütün yeryüzünü kaplamıştır. Göklerin yeşilliği Kaf Dağı'ndandır.»

Kısas-ı Enbiyâ'da, Peygamberimiz (s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kaf Dağı'nın ardında kâfurdan yetmiş dağ vardır. Onun ardında da anberden yetmiş dağ vardır. Onun ardında da gümüşden yetmiş

dağ vardır. Onun ardında da demirden yetmiş dağ vardır. Onun ardında da yetmiş bin âlem vardır. Her âlemde pek çok melek vardır. Adedini Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bilir. O melekler Âdem ve İblis nedir, bilmezler. Tesbihleri yedi kelimedir. Yani (Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah) kelimeleridir.»

Resûlullah Teâlâ (s.a.v.) Hazretlerinin şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Kaf Dağı'nın ardında ak bir dağ yarattı. Bu dünyadan otuz misli büyüklüğü vardır, içi yaratıklarla doludur. Allahu Teâlâ Hazretleri'ne ibâdet ederler.»

Hazret-i Abbâs (r.a) şöyle demiştir:

«Allahu Teâlâ Hazretleri yedi kat yeri yarattı, ilk yerin adı «Demkâ»dır. Onun altında kuru rüzgâr vardır. Hak Teâlâ Hazretleri "Âd" kavmini o rüzgâr ile yok etti. Orada bir kavim vardır ve «Bûşîm» adını verirler. Onların üzerine sevab ve ikâb (azâb) vardır.

İkinci yerin adına «Hulde» derler. Orada kâfirlere azâb için çeşitli âletler bulunur. Orada bir kavim vardır ve adı «Tames»dir. Onların bir kısmı diğer kısmını yer.

Üçüncü yerin adı «Guraf»dır. Orada katır gibi akrebler vardır. Kuyrukları süngü gibidir. Eğer akreblerden biri yer ehlinden birini soksa bütün yer halkı helak olur.

Dördüncü yerin adı «Cerbâ»dır. Orada yılanlar vardır. Bir de kavim vardır ve adı «Celhâm»dır. Kanatları vardır, uçarlar. Fakat gözleri yoktur.

Beşinci yerin adı «Mülsâ»dır. O yerde kâfirler için kibrit dağları vardır. Ayrıca bir kavim bulunur, adına «Mahtât» derler. Onlarda da bir kısmı diğer bir kısmını yer.

Altıncı yerin adı «Siccîn»dir. Cehennem ehlinin amellerinin defterleri oradadır. Orada bir kavim de vardır. O kavme «Katât» derler. Kuşlar suretinde ibâdet ederler.

Yedinci yerin adı «Ucbâ»dır. Onda da bir kavim vardır, «Cüsûm» derler. Âhir zamanda Ye'cûc ve Me'cûc çıkacaktır. Daha sonra bu kavim yer altından çıkarak Ye'cûc ve Me'cûc'ü yok edecektir. Şimdi şeytan orada hapistir.»

Ebu'l-Leys (rh.a) şöyle demiştir:

«Hak Teâlâ önce yeri yarattı. kâbe'nin yerinde bir kızıl eltaşı kadardı. Ondan sonra gökleri yarattı. Yerleri su üzerine döşedi.»

Müfessirler şöyle .derler:

«İlk zamanlarda yerler su üstünde gemi gibi sallanırdı, sabit değildi. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri arşdan bir melek indirdi ve ona

yeri getirmesini buyurdu. O melek bir elini doğudan bir elini de batıdan çıkardı, yerleri omuzu üzerinde getirdi. Fakat ayakları karar tutmadı. Hak Teâlâ Hazretleri Firdevs-i A'lâ'dan bir dört köşe taş çıkardı, yeşil yakuttandı ve beşyüz bin yıllık yol kalınlığı kadardı. O taşın üstünde yedibin çukur vardı. Her çukur içinde bir deniz vardı. Vasfını Allah'tan başka kimse bilmez. Hak Teâlâ Hazretleri, taşa, karar tutması için o meleğin ayaklarının altına girmesini buyurdu. Bu defa melek karar tuttu, fakat taş karar tutmadı. Hak Teâlâ Hazretleri Firdevs-i A'lâ'dan bir öküz çıkardı, kırkbin boynuzu vardı. O kadar uzundu ki, yerin kenarlarından çıkıp arş altına erişmiştir. Başından kuyruğuna beşyüz yıllık yoldur. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri o öküze, taşın altına girmesini buyurdu. Girdi ve getirdi. O öküzün adı «Leyûsân»dır Bu defa öküz karar tutmadı. Hak Teâlâ Hazretleri bir taş daha yarattı. Kalınlığı yedi yer ve gök kalınlığındaydı. Öküzün altına girdi, öküz karar tuttu. Fakat o taş karar tutmadı. Bu defa Hak Sübhânehü ve Teâlâ bir ulu balık yarattı. Balığın kırkbin kanadı ve kırkbin ayağı vardı. Adı,«Yehmûd» idi. Eğer bütün denizleri o balığın karnına koysalar dolduramazdı.»

Ka'bü'l-Ahbâr (r.a) şöyle demiştir:

Bu defa balık karar tutmadı. Hak Teâlâ Hazretleri o balığın altında bir deniz yarattı, balık karar tuttu. O suyun altında yeli yarattı. Tertibi şöyledir: Bütün yerler bir meleğin arkası üzerindedir; melek taş üzerindedir; taş öküz üzerindedir; öküz bir taş üzerindedir; taş balık üzerindedir; balık su üzerindedir; su hava üzerindedir; hava karanlık üzerindedir. Bütün yaratılmışların ilmi bunda tamam oldu. İnsanın ondan öte bilgisi yoktur.»

İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir:

Bütün yerler balık üzerindedir; balık su üzerindedir. Balığın başı, ile kuyruğu yine arşda buluşup bir araya gelmiştir. O balığın esas vasfını Allah Teâlâ Hazretleri'nden başka kimse bilmez. «Allah'ın bilmediği yoktur ve her şeye gücü yeter.»

GÖKLER VE İÇİNDEKİLER HAKKINDA SÖYLENENLER

İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir: «Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri buhara «sudan çık havaya git» diye buyurdu. Buhar sudan çıktı. Hak Sübhânehü ve Teâlâ o buhardan gökleri yarattı. Önce bir kat idi, sonra yedi kat yaptı. İlk gök yeşil zeberceddendir, adı «Berkîâ»dır. «Refîâ» da derler. Onun melekleri öküz sûretindedir. Hak Teâlâ Hazretleri bir melek yarattı. O, göğü saklar. Adı «İsmâil»dir. İkinci gök sa-

rı yakuttandır. Adı «Kayzûm»dur. Onun melekleri anka sûretindedir. Bir melek o göğe vazifelendirilmiştir. Adı «Mihâil»dir. Üçüncü gök kızıl yakuttandır. Adı «Mâûn»dur. Onun melekleri akbaba sûretindedir. Bir melek ona vazifelidir. Adı «Sa'dâil»dir. Dördüncü gök gümüştendir. Adı «Erkalûn»dur. Onun melekleri insan sûretindedir. Bir melek ona vazifelidir. Adı «Salsâil»dir. Beşinci gök kızıl altındandır. Adı «Retkâ»dır. Onun melekleri cennet hurileri sûretindedir. Bir melek ona vazifelidir. Adı «Kelkâil»dir. Altıncı gök beyaz incidendir. Adı «Refâ»dır. Melekleri genç insan sûretindedir. Bir melek ona vazifelidir. Adı «Şemhâil»dir. Yedinci kat gök açık nurdandır. Adı «Garîbâ»dır. Melekleri âdemoğlu sûretindedir. Bir melek ona vazifelidir. Adı «Efrâil»dir. Her göğün kalınlığı beşyüz yıllık yoldur. Beşyüz yıllık aralıkları vardır, içi dışı melekle doludur.».

İbn Abbâs (r.a) yine şöyle demiştir:

«Arşın sağında nurdan bir ırmak vardır. Yedi kat yer ve yedi kat gök büyüklüğündedir. Cebrail(a.s) her sabah o ırmağa girer, çıkar. Nur üzerine nur, güzellik üzerine güzellik eklenir. O, ırmaktan çıktığında silkinir, her damlasından bir melek yaratılır. O meleklerden yetmiş bin melek Beyt-i Ma'mûr'e ve Kâbe'ye gelirler tavaf ederler, kıyamete kadar bir daha tavaf etmelerine sıra gelmez.»

Ka'b'ül-Ahbâr (r.a.) şöyle demiştir: «Ondan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ İsrâfil'i yarattı. Hak Teâlâ'nın buyruğunu ilk önce Levh-i Mahfûz'a İsrâfîl(a.s)'ı indirir. Ondan sonra Cebrail'e, Cebrail Mikâil'e, Mikâil Azrail'e indirir, İsrafil'in dört kanadı vardır. Bir kanadını doğuya, bir kanadını batıya, bir kanadını yerle gök arasına döşemiştir. Bir kanadını da Allah Teâlâ'dan korkup yüzüne perde edinmiştir. Arşın bir yanını omuzu üzerine almış, başı arşda, ayakları yerden yedi kat aşağıdadır. Çok güzel sesi vardır.

Melekler içinde ondan güzel seslisi yoktur. Nitekim insanlar arasında da Dâvud(a.s.)'dan güzel sesli yoktur.»

Beşyüz yıldan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail'i yarattı. Cebrail en üstün melektir ve Allah'ın sevgilisidir. O'na «Rûhü'l-Emîn» derler. Peygambere (s.a.v) Allah Teâlâ Hazretlerinden vahy getiren Cebrail (a.s)'dır. Çeşitli cevherden altıyüz kanadı vardır. Hak Teâlâ Hazretleri bir şehri veya bir kavmi yok etmek istese Cebrail(a.s) gider, yok eder.

İbn Abbâs (r.a) şöyle der:

Peygamber (s.a.v.) buyurdu: «Bir gün Cebrail'in gökteki suretini görmek istedim. Cebrail(a.s) : «Ey Resûllullah! O suretimi görmeye gücün dayanmaz.» dedi. Ben ısrar ettim. Cebrail, «Peki» dedi. Bir gün Arafat'a çıktım. Cebrail geldi. Gördüm ki, doğu ile batı arası tamamen

dolmuş. Başı gökte ve ayakları yerde idi. Onu görür görmez heybetinden düştüm. Cebrail yine insan suretine girdi, beni göğsüne bastı, «Korkma ey Muhammed!» dedi,"

Beşyüz yıl sonra Hak Teâlâ Mikâil'i yarattı. Mikâil(a.s) büyük melektir. Zebercedden ve çeşitli cevherden iki kanadı vardır. Bin yüzü ve yüzünde bin ağzı vardır, mü'minler için tesbih ederler. Bin de gözleri vardır, günahkârlar için ağlarlar, Hak'tan rahmet ve mağfiret dilerler. Gözlerinin her damlasından Hak Teâlâ Hazretleri bir melek yarattı. Onlar da mü'minler için tesbih ve takdis ederler.

Beşyüz yıl sonra Hak Teâlâ Hazretleri Azrail(a.s)' i yarattı, Birinci katta bulunur. Bazıları: «Yerle gök arasında bir makam vardır, oradadır. Yüzü Levh'e karşıdır. Sağ eliyle mü'minlerin canını alır, İlliyîn'e gönderir, sol eliyle kâfirlerin canını alır, Siccîn'e gönderir» demişlerdir.

Kirâmen Kâtibîn melekleri sevilen ve Allah'a yakın olan meleklerdir. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri onları bütün yaratılmışların işleri için yarattı, hayır ve şerlerini yazarlar. Sağ yanında duranlar hayır, sol yanında duranlar şer yazarlar. İnsan yürüyünce biri önünde, biri arkada yürür. Her ne işlerse ve söylerse sevabını ve günahını yazarlar. İkisi sabah namazında, ikisi akşam namazında gelir. Yüz altmış tanıkları vardır, kıyamet gününde gelirler.

Beyt-i Ma'mûr hususunda dört çeşit görüş vardır:

Birincisi, göğün yedinci katında olur. Arş-ı A'lâ'nın karşısında Kâbe-i Şerîf in üstüne düşen göktedir. Hürmeti yerde Kâbe-i Şerifin hürmeti gibidir. Her gün yetmiş bin melek gelir, orada namaz kılar ve tavaf edip giderler. Geri onlara bir daha sıra gelmez.

İkincisi, yakuttan bir evdir. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri, onu Âdem(a.s)'ın zamanında Kâbe'nin yerine cennetten indirdi. Tâ Nuh(a.s)'ın tufanına kadar yeryüzünde durdu. O zaman melekler onu aldılar göğe çıkardılar. Uzunluğu beşyüz senelik yoldur. Onun üzerinde Allahu Teâlâ insan suretinde bir melek yaratmıştır. Eğer o melek yerleri ye gökleri yemek istese bir lokma ederdi. O meleğin ismi «Ruh»dur.

Üçüncüsü, Beyt-i Ma'mûr'u Âdem(a.s) Kâbe yerine yaptı. Dördüncüsü, Allahu Teâlâ Hazretleri meleklere bir ev yapmalarını emretti. Onlarda Hazret-i Âdem yaratılmadan önce yaptılar.

Bahr-ı Mescûr (dolup taşan deniz):

Yedinci kat göktedir. Bazıları «Bahr-ı Mescûr» adında bir denizin olduğunu söylemişlerdir. Allahu Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde bütün varlıklara o denizden hayat verir. O denizde Allah Zu'l-Celâl

Hazretleri melekler yaratmıştır. Ellerinde cevherden harbeler (mızraklar) vardır. Her harbenin uzunluğu beşyüz yıllık yoldur. Allah Zu'l-Celâl Hazretleri o denize bir melek vazifelendirmiştir. Vasfını Allahu Teâlâ Hazretleri'nden başkası bilmez.

Hazret-i Enes (r. a) şöyle der: «Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri âlemi yaratmadan Önce Arş-ı A'lâ su üzerinde idi. Nitekim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«(Bundan evvel ise) Arş su üstünde idi.» (Hûd: 7).

O suyu iki kısma ayırdı. Birinden Arş-ı A'lâ'nın altında Bahr-ı Mescûr'u yarattı. Diğerinden yeraltından balığı yüzdüren denizi yarattı. Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Arş-ı A'lânın nurundan güneşi ve perdesinin nurundan ayı yarattı.» Mücâhid (r.a) şöyle der: İlk zamanlarda bir güneş gündüz, bir güneş de gece doğardı ve gece gündüzden ayırdedilemezdi. İkisinin nuru beraber idi. Yaratıklar rahat edemedi. Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'a emretti, ayın yüzünden nuru alıp güneşe verdi. Ayın yüzünde olan karanlık Hazret-i Cebrail(a.s)'in kanadının eseridir. Matematik ilminde ve tefsirlerde de bu böyledir. (Bugün ayın yüzündeki bu bölgeye karanlık bölge denmektedir.)

İbn Abbâs (r.a) şöyle der: «Güneşin altmış fersah uzunluğu ve altmış fersah eni vardır. Ayın da kırk fersah uzunluğu ve kırk fersah eni vardır.»

Hazret-i Mukatil (r.a.) şöyle demektedir:

«Güneş ve ay beraberdir. Seksen fersah uzunluğu ve eni vardır. Tefsir ilminin açıkladığı doğru görüş budur.»

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri cenneti yarattı.

İbn Abbâs (r.a.) şunları söylemektedir:

«Cennet, Arş-ı A'lânın altında yüce bir yerdedir.»

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) buyurur:

«Cennetin tamamı Allah'ın arşıdır.»

İnşâallahü Teâlâ cenneti beşinci bölümde açıklayacağız.

İbn Abbâs (r.a.) Hazretleri şöyle der:

«Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri «Adn» cennetini yarattığı zaman ona «kendini süsle» diye buyurdu. «Adn» cenneti de kendisini süsledi. Irmakları da açığa çıkardı; kâfur, selsebîl, tesnim, şarab, bal, süt ve su ırmaklarını gösterdi. Tahtlarını, kürsîlerini, cennet elbiselerini ve cennet hurilerini de çıkardı. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri konuşmasını buyurdu, «Adn» cenneti de konuştu, «ne mutlu bana girene» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri şöyle buyurdu:

«Şanım hakkı için sekiz guruptaki kimseleri sana bırakmam:

Tövbe etmeden önce ölen, içki içenleri, zina edenleri, akraba ve yakınlarını terk edenleri, gammazları (laf taşıyanları), gayretsizleri, zâlimleri, eğlenceye düşkün olanları, ahdine vefa etmeyenleri.

Hazret-i Vehb (r.a.) şöyle rivayet etmiştir:

«Ey Resûlullah! Hak Teâlâ Hazretleri cenneti neden yarattı?» diye sorduk. Muhammed Mustafa (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Sudan yarattı. Bir kerpici (kalıbı) altından, bir kerpici gümüştendir. Balçığı miskden, toprağı zaferândandır. Taşları inci ile yakuttandır. Kim oraya girerse çeşitli tat ile nimetlenir. Orada oturan ölmez. Yiğitliği asla gitmez. Ebedî sevgili kalır.»

Zehretü'r-Riyâd'da tefsirciler şöyle açıklarlar:

«Cennetten sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri cehennemi yarattı. Yedi kapısı vardır ve bir kapıdan bir kapıya beş yüz yıllık yoldur. Her kapıda yetmiş bin dağ, her dağda yetmiş bin dere, her derede yetmiş bin köşk, her köşkde yetmiş bin ev, her evde yetmiş bin çeşit azap aletleri vardır. Bunlar: Ekyâd (bukağılar), enkâl (ateş papuçları), selâsil (ayak zincirleri), ağlâl (boyun halkaları), semîm (zehirler), hamîm (kaynar su), zakkum gibi... Bunların hepsi ateştendir.

Cehennemin ilk kapısı, tövbesiz dünyadan giden büyük günahkârlar içindir, ikinci kapısı «Cahîm»dir. Puta tapanlar içindir. Oradan Hıristiyanlar girerler. Üçüncü kapısı «Hutame»dir. Ye'cüc, Me'cüc ve Yahudiler oradan girerler. Dördüncü kapısı «Saîr»dir. Şeytanlar ve yıldızlara tapanlar oradan girerler. Beşinci kapısı «Sakır»dır. Ateşe tapanlar oradan girerler. Altıncı kapısı «Lezâ»dır. Müşrikler oradan girerler. Yedinci kapısı «Hâviye»dir. Münafıklar oradan girerler.

Nitekim Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Onlardan her kapının (onlara) ayrılmış birer nasîbi vardır» (Hicr: 44)

Tefsirlerde nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri cehennemi yarattığı zaman melekler ağladılar. Âdem(a.s)'i yarattığı zaman da emin oldular, «bizim için değilmiş» deyip sevindiler.

Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle nakleder: «Peygamberimiz (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

Yeryüzündeki ateş cehennem ateşinin yetmiş bölüğünden bir bölüktür.»

Ashâb:

«Ey Resûlullah! Bu kadarı yetmez miydi?»

Peygamberimiz (s.a.v.) buyurdu:

«Kâfirlere şiddetli azap etmek içindir. Zebaniler cehennemi bin se-

ne yaktılar, ak oldu. Bin yıl daha yaktılar, kızıl oldu. Bin yıl daha yaktılar, kara oldu. Şimdiki halde karadır. O, günahkârlar için hazırlanmıştır.»

Hazret-i Vehb (r.a.) şöyle der:

Hak Teâlâ Hazretleri ondan sonra Nâr-ı Semûm'ı (zehirli ateşi) yarattı. O Nâr-ı Semûm'dan «Cânn» kavmini yarattı. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Cânn'ı da daha önce çok zehirleyici ateşden yarattık» (Hicr: 27).

Hak Teâlâ ateşin yalazından önce bir erkek yarattı. Adı «Mâric» idi. Mâric'den sonra bir kadın yarattı. Adı «Mârice» idi. Bunlardan bir oğlan doğdu. «Cin» diye ad koydular. Bütün cinler ondan meydana geldi, İblis (l.a.) onlardandır. İblisin Cânn kavminden bir karısı vardı. Adı «Lehyâ»dır. Uzun zaman ibâdetle meşgul oldular. Bir zaman sonra Allahu Teâlâ Hazretleri'ne karşı geldiler. Yeryüzü bunların kötülüklerinden feryâd etti ve:

«İlâhî! Beni yarattın. Benim üzerimde sana âsî olanları yerleştirdin» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey yer! Ben onlara kendi cinslerinden peygamberler göndereceğim», buyurdu. Sekizyüz peygamber gönderdi. Hepsini şehit ettiler. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri Cânn'ın çocuklarına —İblis de onlarla beraberdi— vahy etti: «Gökten yere inin cinlerle savaşın.» Onlar da gökten yere indiler, cinlerle savaştılar. Sonra gökten yere ateş gönderip onları yaktı, İblis ile Cânn'ın çocukları yerde yerleştiler, İblis yeryüzünde o kadar çok ibâdet etti ki, Hak Teâlâ Hazretleri onu birinci göğe çıkardı, İblis bin sene orada ibâdet etti. Bir zaman sonra Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'i yarattı. Bütün meleklere Âdem(a.s)'e secde etmelerini buyurdu. Onlar da secde ettiler. Fakat İblis secde etmedi. O zaman merdûd oldu ve huzurdan sürüldü.

Hasan-ı Basrî (r.a) şöyle demiştir:

«(İblis yedinci gökte yedibin yetmiş sene ibâdet etti ve bin sene de cennetin hazinedarı oldu. Cennetin kapısında şu yazıyı gördü:

«Allah'a yakın bir kul yardır ki, Hak Teâlâ Hazretleri ona emreder. O Allah'a yakın kul Hakk'ın emrini tutmayarak âsi olur. Hak Sübhânehu ve Teâlâ o kulu kapısından sürer, ona lânet eder.»

Bunun üzerine İblis:

«Ey Rabbim! Bana izin ver, o kula lânet edeyim» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri izin verdi ve İblis o kula bin yıl lânet etti. O âsi ve merdûd kulun kendisi olduğunu bilmedi, kendi kendisine lânet etti.»

Müfessirler İblis hususunda ihtilâfa düştüler. Bazıları «meleklerdendir» dediler. Fakat cinlerdendir ve doğrusu budur. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«O ise, cinden olduğu için, Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştı» (Kehf: 50).

İbâdet ettiği ve göğe çıktığı için melek sıfatını almıştı. O yüzden ona da secde etmesi emrolundu.

ALLAH SÜBHÂNEHU VE TEÂLÂ'NIN BİLDİRDİĞİ KELİMELERİN AÇIKLANMASI

Bilmek gerektir ki, Allahu Teâlâ Hazretleri'nin bütün varlıklara söylediği kelimeleri zikretmek için tekrar baştan başladık.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ önce aklı yarattı. Ruhu yarattı. Nuru, kalemi, levhi, arşı, kürsîyi, cenneti, cehennemi, melekleri, Cânn kavmini, cin kavmini, yerleri, gökleri, yıldızları bu tertiple yarattı. Ondan sonra son mahlûk olarak Âdem(a.s)'i yaratmayı istedi. Nitekim Hak Sübhânehü ve Teâlâ şöyle buyurur:

«Hani Rabbin meleklere: Muhakkak ben yeryüzünde (benim emirlerimi tebliğ ve infaza me'mur bir halîfe (bir insan Âdem) yaratacağım demişdi» (Bakara: 30).

«Melekler de: «Biz seni hamdinle tesbih ve seni takdis (ayıblardan, eş koşmakdan, eksikliklerden tenzih) edib dururken (yerde) orada bozgunculuk edecek, kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın?» demişlerdi.» (Bakara: 30).

«Allah (da): Sizin bilemeyeceğinizi her halde ben bilirim» demişti»(Bakara: 30).

Melekler bu sözü işitince ilâhî ululuktan korkup yedi kere arşı tavaf ettiler. Bu sebebten Kâbe-i Şerîf'i yedi kere tavaf etmek sünnet oldu.

Ondan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri Hazret-i Âdem(a.s)'ı yaratmayı istedi ve yere vahy ederek buyurdu:

«Ey yer! Ben senden bir varlık yaratayım. Bazısı bana bağlı olsun, cennete koyayım, bazısı da âsî olsun cehenneme koyayım.»

Daha sonra Hak Teâlâ Hazretleri en üstün varlığı yaratmak için Hazret-i Cebrail(a.s)'e yere inmesini ve yerden toprak almasını buyurdu, İblis bunu öğrendi, yere inip durumu haber verdi. Sonra Cebrail(a.s) toprak almaya yere indi. Yer, "Bir şey alma" diye Cebrail(a.s)'a and verdi. Cebrail(a.s) almadı, tekrar göğe çıktı.

Bunun üzerine Hak Teâlâ Hazretleri Mikâil(a.s)'e emretti. Yer ona

da and verdi. O da bir şey almadı, döndü.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Azrail(a.s)'e emretti. Yer ona da and verdi. Fakat Azrail(a.s) iltifat etmedi, yerden bir avuç toprak alıp tekrar makamına döndü.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey ölüm Meleği! Ne yaptın?» diye buyurdu.

Azrail(a.s) yerin and verdiğini söyleyince Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«Şunu (toprağı) sen getirdin, bundan bir insan yaratacağım. Sende acıma duygusu az olduğu için onların canını almaya seni musallat edeceğim» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri o bir avuç toprağı kırk sabah kudret eliyle yoğurarak hamur etti. Sonra iki parça yaptı. Birini cennete, birini de cehenneme attı ve:

«Ben kadr-i mutlak Allah'ım, benden başka kimse diğerine hükmedemez» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Her diri şey'i sudan yarattığımızı o küfr (ve, inkâr) edenler görmedi(ler) mi?» (Enbiyâ: 30) buyurdu.

Halbuki melekler, cinnîler gibi bazı yaratıklar sudan değildir, Âdem(a.s)'ın kendisi topraktadır. Böyle olunca nasıl izah edilir? Cevâbı şudur: Sahih rivayetle sabit oldu ki, Hak Teâlâ Hazretleri melekleri yelden yarattı, yeli de sudan yarattı. Cinnîleri ateşten yarattı, o ateşi de sudan yaratmıştı. Âdem(a.s)'ı topraktan yarattı, toprağı da Hak Teâlâ Hazretleri sudan yarattı. Her şeyi Hak Teâlâ Hazretleri sudan yaratmıştır.

Anla ki, o şaşılacak bir şeydir.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri, insanın nefsini yarattı ve ona:

«Ben kimim?» diye sordu.

Nefis karşılık verdi:

«Ya ben kimim?»

Hak Sübhânehu ve Taâlâ Hazretleri meleklere buyurdu, bin sene azab ettiler. Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ben Kimim?» diye tekrar sordu. Nefis aynı karşılığı vererek:

«Ya ben kimim ?» dedi.

Ondan sonra Allah Teâlâ Hazretleri meleklere buyurdu, bin sene nefsi aç bıraktılar. Daha sonra Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri sordu:

«Ben kimim?»

Nefis cevap verdi:

«Sen, kendisinden başka ilâh olmayan yüce Allahsın.»

Nefis, Hak Teâlâ Hazretleri'nin birliğini, yüceliğini ve hakimiyetini ancak açlık ile kabul etti.

Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

«Allah, ruhları bedenlerden dört bin yıl önce yarattı.»

İKİNCİ BÖLÜM

ALLAH TEÂLÂ'NIN PEYGAMBERLERE SÖZLERİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Hani Rabbin meleklere: Muhakkak ben yeryüzünde (benim emirlerimi tebliğ ve infaza me'mur) bir halife (bir insan, âdem) yaratacağım demişti» (Bakara: 30)

Çünkü Âdem'in ilâhî sıfattan nasibi vardı. Eğer ilâhî sıfattan nasibi yok ise, Allah bu olgunlukla onu âleme getirmezdi ve Hak Teâlâ Hazretleri'nin niyabet ve hilâfetine lâyık olmazdı. Melekler o sırrı bilmediklerinden:

«Biz seni hamdinle tesbih ve seni takdis (ayıplardan, es koşmaktan, eksikliklerden tenzih) edib dururken (yerde) orada bozgunculuk edecek, kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın?» dediler.» (Bakara: 30)

Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurdu:

«Sizin bilemeyeceğinizi herhalde ben bilirim demişti» (Bakara: 30)

Kadîoğlu (rh.a) Misbâhü'l-Üns'de şöyle der:

Halife olmak meleklerin elinden gelmez. Onların âyette geçen sözlerinde on yönden kusurları vardır:

Âdem'i kınadılar.

Âdem'i görmeden iftira ettiler.

Âdem'i görmeden tanıklık ettiler.

Salih bir kişiye fâsık dediler.

Gıyabında karar verdiler.

Âdem'i şehvete ve gazaba hamlettiler.

Âdem'in faziletine hased ettiler.

Âdem'in hilâfetine haris oldular.

Nefislerine kibir ettiler ve amellerini gördüler.

Rablerine itiraz ettiler.

Müfessirler şöyle demişlerdir: .

«Hak Teâlâ Hazretleri yeri, göğü, melekleri ve cini yarattı. Melekleri göklerde, cinleri yerde sakin kıldı. Cinler uzun zaman yeryüzün-

de ibâdet ettiler. Ondan sonra aralarında fesâd belirdi. Hatta birbirlerini öldürdüler. Hak Teâlâ onlara melek askerleri gönderdi. Onlar cennetin hazinedarıydılar, İblis reisleriydi. İblis'in adı önce «Azâzil» idi. Süryânice ve Arapça adı «Haris» idi. Âsî olunca Hak Teâlâ Hazretleri adını ve suretini değiştirdi. Onun için «İblis» dediler. Allah'ın rahmetinden ümidini kesti. O askerler yeryüzüne indiler. Cinleri dağlara ve adalara sürdüler.

Hak Teâlâ İblise yerde, gökte ve cennette ibâdet etmesi için izin verdi. Bunun üzerine İblisin nefsine kibir geldi ve:

«Hak Teâlâ beni yerde meleklerden üstün yarattı. Bana bunca mülk verdi, ibâdet ettim» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurdu:

«Sizin bilemeyeceğinizi herhalde ben bilirim» demişdi.» (Bakara: 30)

Hak Teâlâ Hazretleri böyle buyurunca, melekler Hakk'ın gazabından korktular. Her gün üç saat Kâbe'yi tavaf ettiler ve sızlandılar, Hak'tan rahmet istediler. Hak Teâlâ buyurdu :

«Benim arş altında bir nehrim vardır. Ona «Bahr-ı Hayvan (Hayat Denizi)» derler. Ondan üç kere elinizi, yüzünüzü ve ayaklarınızı yıkayın.»

Onlar da üç kere yıkadılar.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bütün günahlarınızı bağışladım» buyurdu. Müfessirler şöyle demişlerdir:

«Hak Teâlâ, Azrail(a.s)'e yerin dört tarafından toprak almasını buyurdu. Onun için âdemoğullarının suretleri ve renkleri değişik oldu. Hak Teâlâ o toprağı balçık yapmalarını emretti. Acı, tatlı ve tuzlu ile balçık yaptılar. Ondan sonra Hak Teâlâ Cebrail(a.s)'e Muhammed Mustafa'yı ondan yaratmak için yerin kalbinden toprak almasını emretti. Cebrail(a.s.) Mukarrebîn ve Kerubiyyîn (Allah'a yakın melekler) Hazret-i Resûl'ün kabrinden birer avuç toprak aldılar. Onu, Tesnim, Rahîk ve Selsebîl suyu ile karıştırdılar. Bir ak inciye döndü. Ondan sonra Cebrail(a.s) o balçığı bütün cennet ırmaklarına daldırıp çıkardı. Melekler anladılar ki, Muhammed Mustafa (s.a.v.) budur. Ondan sonra Âdem kırk yıl öylece balçıkta yattı. Nitekim Hak Teâlâ buyurdu:

«İnsanın üzerine uzun devirden öyle bir zaman gel(ib geç)di ki (o vakit) o, anılmaya değer bir şey bile değildi» (İnsan: 1).

İblis, Âdem'in bu şekilde kemalâtını görünce son derece hased etti. Âdem(a.s) balçıkta yatarken eliyle göğsüne vurdu, içinin boş olduğunu gördü; ağzından girdi, aşağıdan çıktı. Dostlarına:

«Bunun içi boştur. Âlemde bir şeye mâlik olamaz. Eğer Allah Teâlâ Hazretleri bunu sizden ulu ederse ne yaparsınız?» dedi.

Onlar da:

«Allah Teâlâ Hazretleri'ne bağlı oluruz» diye cevap verdiler.

İblis:

«Eğer benden ulu olursa, ben ona âsi olurum. Eğer ben bundan ulu olursam, bunu yok ederim» diye and içti.

ÂDEM(A.S.)'A RUH ÜFÜRÜLMESÎ

Âlimler şöyle demişlerdir:

«Hak Teâlâ Hazretleri Âdem'e ruh vermeyi istedi ve ruha bütün nurların içine ve sonra da Âdem'in cesedine girmesini emretti. Ruh Âdem'in cesedine girmek istediği zaman dar ve karanlık bir yer olduğunu gördü:

«Bu bir karanlık yerdir, nasıl gireyim?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Güçlükle gir ve güçlükle çık.»

Ruh vücuda girdi, önce damağına geldi, iki yüz yıl dolaştı. Ondan sonra gözlerine geldi. Bunda hikmet şudur: Âdem'in bedenini görmesidir; ona keramet ve peygamberlik verildiği zaman nefsinde gurur ve kibir meydana gelmemesi için topraktan olduğunu bilmesidir. Ruh genzine gelince aksırdı, «Elhamdülillah (Allah'a hamd olsun)» dedi. Âdem'den ilk çıkan söz budur. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri cevap verdi:

«Ey Âdem! Rabbin sana rahmet eder. Ben seni rahmet için yarattım.»

Hak Teâlâ'nın Âdem'e ilk söylediği bu sözdü.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Âdem'in hamdinden «Livâü'l-Hamd (Hamd Sancağı).»nı yarattı. Daha sonra Ruh, Âdem'in bütün vücuduna girdi. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri nurdan elbise giydirdi. Her gün güzelliği ve hoşluğu artmaktaydı.

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'la Hazretleri, Cebrail'i, akıl, iman ve haya ile beraber Âdem(a.s)'a gönderdi. Cebrail(a.s):

«Ey Âdem! Hangisini seçersen kabul et» dedi, Âdem(a.s) aklı seçti, iman, hayaya:

«Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri bana, akıl nerede olursa orada olmamı emretti» dedi.

Haya da imana:

«Allah Teâlâ Hazretleri bana, akıl ve iman nerede olursa benim de

orada olmamı emretti» dedi.

Âdem'in yaratılışını tamamladıktan sonra Hak Sübhânehü ve Teâlâ cennetten çeşitli ziynetle süslenmiş elbiseler gönderdi. Âdem'in ağzından güneş nuru gibi bir nur çıkardı. Muhammed Mustafa'nın nuru iki kaşının arasında bedir gecesindeki ay ışığı gibi parlardı.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri meleklerine Âdem'in toplanmalarını emretti. Âdem(a.s)'in hutbesinde bütün göklerin melekleri toplanıp saf oldular. Hak Teâlâ Hazretleri Âdem'e güzel bir ses verdi. Âdem(a.s) minbere çıktı. O minberin yedi ayağı vardı. Âdem(a.s) yeşil sündüsden hil'at giydi. Saçı ikiye ayrılmıştı. Cevherlerle süslü idi. Başında altından bir taç vardı. O tacın dört köşesi ve her köşesinde büyük bir inci vardı, güneşin nurundan parlaktı. Belinde de nurdan bir kuşak takılıydı. Âdem(a.s) minbere çıktı ve hutbe okudu. Hak Teâlâ Hazretleri Âdem'e bütün isimleri öğretti. Nitekim şöyle buyurur:

«Âdem'e bütün isimleri öğretmişdi» (Bakara: 31).

Âdem(a.s) şöyle der:

«İlâhî! Benden üstün mahlûk yarattın mı?»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey Âdem! Senden üstün mahlûk yaratmadım.»

Ondan sonra Âdem(a.s) meleklere selâm verdi. Melekler Âdem(a.s)'ın selâmını aldılar, izzet ve ta'zîm ettiler.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri meleklere, Âdem(a.s)'e secde etmelerini emretti. Bütün melekler secde ettiler. Fakat İblis etmedi, büyüklendi, kâfir oldu.

İbn Âbbâs şöyle demiştir:

«Meleklerden bir cemâat Âdem(a.s)'a secde etmediler. Hak Teâlâ onların üzerine ateş gönderdi ve yakarak yok etti.»

Tefsirinde şöyle der:

«İlk önce Âdem'e İsrafil secde etti. Sebebi şudur: İsrafil(a.s) Âdem'in yüzünde Kur'ân nuru gördü, derhal o nura secde etti. Ondan sonra Âdem(a.s) minberden indi. Cennetten bir salkım ak üzüm geldi. Âdem'in cennet yiyeceklerinden ilk yediği şey üzüm idi, «Elhamdülillah» dedi. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Nimetlerimden yiyesin ve şükredesin diye yarattım. Şimdi kıyamete kadar yemek yiyip şükretmek senin ve çocuklarının sünnetidir.»

Kısas-ı Enbiyâ'da şöyle denmektedir:

«Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'i yarattıktan sonra ona ruh üfledi. Cennet elbisesi giydirdi. Âdem bir taht üzerine oturdu. Melekler omuzları üzerlerinde taşıdılar. Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri :

«Âdem benim göklerimi görsün. Böylece beni daha yakından tanısın» buyurdu. Sonra meleklere getirmelerini emretti. Getirdiler, yüzyıl gökleri tavaf ettiler. Göklerin insan havsalasına sığmayan yönlerini gördü.

Hak Teâlâ Hazretleri miskten bir at yarattı, inci ve mercandan iki kanadı vardı. Âdem o ata bindi, Cebrail yularını tuttu. Mikâil(a.s) sağ yanında, İsrafil(a.s) sol yanında bütün gökleri dolaştılar.

Müfessirler şöyle demişlerdir:

«Âdem cennette oturmaya başladıktan sonra, yalnız dolaşırdı. Gönlü durulmazdı. Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'e uyku verdi. Âdem(a.s) uyudu. Hak Teâlâ Hazretleri sol eğe kemiğinden Havva'yı yarattı[1] ve cennet elbiselerinden giydirdi. Âdem'in yanı başında Hazret-i Havva oturdu. Hazret-i Âdem(a.s) uyandığı zaman yanı başında bir kadının oturduğunu gördü. Melekler imtihan etmek için:

«Bu kimdir?» diye sordular.

Âdem(a.s):

«Kadındır» diye cevap verdi.

Melekler:

«İsmi nedir?» diye sordular.

Âdem(a.s):

«Havva'dır» dedi.

Melekler:

«Niçin Havva'dır?» diye sordular.

Âdem(a.s):

«Deriden yaratıldığı için» diye cevaplandırdı.

Melekler tekrar sordular:

«Niçin yaratıldı?»

Âdem(a.s):

«Ben onda, o bende huzur bulmak için yaratıldı» dedi.

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Sizi bir candan (Âdem'den) yaratan, bundan da gönlü kendisine yatıp ısınsın diye, eşini yapan O'dur (Allahdır)» (A'râf: 189)

Bedâyi-i Ahbâr'dan nakledildiğine göre. Âdem(a.s) cennete girdikten sonra Hak Teâlâ cennette Havva'yı yarattı ve:

«Benim cennetimde oturun. Yemişlerinden yeyin, fakat şu ağaca yakın olmayın. Benim selâmım ve rahmetim sizin üzerinize olsun»

---

(1) Bazı İslam kitaplarında da geçen Havva'nın sol eğe kemiğinden yaratılma meselesi ve karşılıklı konuşmalar Tevrat (Tekvin. 2/18 - 23;3/30) da yer alır.

buyurdu. Kendisine hamd ve sena edip:

«Hamd benim övüncümdür. Azamet gömleğimdir. Ululuk ridâ'mdır ve bütün yaratıklar kulumdur» buyurdu.

Melekler Âdem(a.s)'a verilen bu şerefi görünce, kendileri ve cennet halkı onların üzerine inci ve cevher saçtı. Âdem(a.s) ve Havva'ya selâm verdiler. Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Âdem benim nimetlerime şükret. Seni sonsuz güzelliklerle yarattım. Seni ayağın üzerine yürüttüm. Sana ben ruhumu üfledim. Melekleri sana secde ettirdim. İblis sana secde etmediği için ona lânet ettim. Sana olan iyilikleri tamamladım. Havva ile senin için cenneti iki bin yıl önce yarattım. Eğer itaat ederseniz benim cennetimde oturursunuz. Eğer ahdimi terk ederseniz cennetimden çıkarırım. Ateş ile azab ederim».

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Ahdini ve emânetini kabul ettim» dedi.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«Eğer bu ağaca yaklaşırsanız zâlim olursunuz (şirk koşarsınız)» buyurdu.

Ebu'l-Leys, İbn Abbâs'dan(r.a) şu rivayeti nakleder:

«İblis, Âdem(a.s)'ın bu şekilde şereflendirildiğini görünce hased etti ve cennetten çıkarmak istedi. Yılan suretine girdi, cennetin kapısına gelerek ağladı. Âdem(a.s) ve Havva şeytan olduğunu anlamadılar:

«Niçin ağlıyorsun?» diye sordular.

Şeytan:

«Sizin için ağlıyorum. Birbirinize hasret kalacaksınız. Ama size şu öğüdü vereyim: Bu ağaçtan yerseniz cennette ebedî kalırsınız» dedi. Havva bu söze aldandı. Oradan gitti. Âdem(a.s)'e geldi:

«— Bu ağaçtan yiyelim, cennette ebedi kalalım» dedi.

Âdem(a.s):

«Hak Süphanehu ve Teâlâ Hazretleri bize o ağacı yasakladı» dedi.

Havva, bin türlü nâz ve lâtife ile:

«Beni seviyorsan bu ağaçtan yiyelim, ebedî cennette kalalım» dedi.

Âdem(a.s):

«Ey Havva! Böyle etme, Ben Hak Teâlâ Hazretleri'nin hışmından korkarım» dedi.

Havva:

«Allah Teâlâ Hazretleri'nin rahmeti çoktur,» dedi. Uzanarak o ağaçtan bir yemiş aldı, yedi ve:

«Ey! Âdem, bak bana bir şey olmadı» dedi. Gerçekte yemiş yemekle Havva'ya bir şey olmadı. Çünkü o, başkasına uyan idi. Âdem(a.s)

kendisine uyulan idi. Madem ki, uyan Havva'ya bir şey olmamıştı, uyulana da bir şey olmaz. Bunun akside böyledir.

Ondan sonra Havva bir yemiş daha aldı. Âdem(a.s)'e verdi. Âdem(a.s) o yemişi yeyince, giydiği bütün güzel elbiseler üzerinden gitti, çıplak kaldı. Utancından kaçıp gizlendi. Hak Sübhanehu ve teâlâ hazretleri şöyle buyurdu:

«Ey Âdem! Benden mi kaçarsın?»

Âdem(a.s):

«Ey Râbbim! Günahımdan utandım kaçarım» dedi.

Bir incir ağacından yaprak alıp, kendisini örttü.

Said bin Müseyyeb şöyle der:

«Kendisi Hak Sübhanehu ve Teâlâ'ya o ağaçtan yemiyeceğine söz vermişti. Halbuki aklı vardı. Öyleyse niçin yedi? Cevabı şudur: Havva onu yaratılışındaki güzellik ve aşk şarabıyla sarhoş etmişti. Bundan dolayı verdiği sözü unutup yedi».

Bagavî tefsirinde nakledildiğine göre, Muhammed b. Kays şöyle demiştir:

Hak Sübhane ve Teâlâ Hazretleri Havva'ya buyurur:

«Benim yasakladığımdan niçin yedin?»

Âdem(a.s):

«Havva yedirdi» der.

Hak Sübhane ve Teâlâ Hazretleri Havva'ya buyurur:

«Niçin yedirdin?»

Havva:

«Bana yılan «ye» dedi, yedim» der.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri yılana buyurur:

«Niçin yedirdin?»

Yılan:

«İblis bana öğretdi» diye cevap verir.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri Havva'ya:

«Ayda bir kere kan gör» buyurur.

Yılanın ayakları vardı ve kendisi deve gibiydi.(2) Hak Teâlâ Hazretleri ona:

«Ayaklarını kestim. Sen bundan sonra yüzün üzeri yürü» buyurur.

Ondan sonra İblise:

«Sen melun ol. Bunları sen azıttın» buyurur.

Hak Teâlâ Hazretleri:

---

(2) İblisin yılan şeklinde gelmesi ile ilgili hikâyeler Tevrat (Tekvin 3/13 - 16) da geçer.

«Ey Âdem! Şükreden bir kul olasın diye ben seni yarattım. Sen ise küfreden kul olmak istersin» buyurdu.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Beni önceki gibi toprak et, tek azab etme» dedi.

Hak Teâlâ:

«Ben seni niçin toprak edeyim cenneti ve cehennemi çocuklarınla dolduracağım» buyurdu.

Âdem(a.s) bu sözü işitince rahatladı, sustu.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ı Serendib Dağı'na indirdi ve on şeye mübtelâ kıldı:

Birincisi, Hak Teâlâ Hazretleri onu yeryüzüne indirdi. İkincisi, utangaç kıldı. Üçüncüsü, rengini değiştirdi. Dördüncüsü, komşuluktan uzaklaştırdı. Beşincisi, Havva'yı ondan ayırdı. Altıncısı, Âdem(a.s) ile İblisin arasında tekrar düşmanlık oldu. Yedincisi, Âdem(a.s) Allah'ın yasaklarını çiğnedi. Sekizincisi, İblisi Âdem(a.s)'in oğullarına gönderdi. Dokuzuncusu, dünyayı Âdem'in oğullarına zindan etti. Onuncusu, Âdem(a.s)'i cennet havasından mahrum kıldı. Sonra Allah Teâlâ Hazretleri Havva'ya buyurdu:

«Ey Havva! Nasılsın?»

Havva:

«Ey Rabbim! Benim ziynetim ve güzel elbiselerim gitti, çıplak kaldım» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bu elbiseleri senden kim giderdi?» buyurdu.

Havva:

«Benim ettiğim hata giderdi. Beni düşmanım İblis ayartıp aldattı. Sana and içti, ben de aldandım» dedi.

Allahu Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Havva! On beş şeyle seni mübtelâ kıldım:

Birincisi, hayz görmek. İkincisi, karnında çocuk taşımak. Üçüncüsü, çocuk doğurmak. Dördüncüsü, din eksikliği. Beşincisi, akıl eksikliği. Altıncısı, iddet (belirli bekleme zamanı = 130 gün) bitmeyince ere varmamak. Yedincisi, Miras eksikliği. Sekizincisi, erin hükmünde olmak. Dokuzuncusu, Talâk (boşanma) senin elinde olmamak. Onuncusu, harbe gitmemek, On birincisi, kadından peygamber olmaması. On ikincisi, halife ve sultan olmamak. On üçüncüsü, erkeklerden izinsiz üç günlük yola gitmemek. On dördüncüsü, bütün cemaati kadın olursa cuma namazı kılmamak. On beşincisi, genç kadınlara erkeklerin selâm vermemesi. Şimdi, ey Havva! Cennetten çık. Sana aklı, dini, tanıklığı ve mirası eksik kıldım.»

Havva:

«Nasıl Cennetten çıkayım? Bütün olgunlukları benden giderdin!» dedi.

Allahu Teâlâ Hazretleri:

«Cennetten çık! Senin neslinden nice peygamberler, velîler ve şehitler gelecek, cenneti onlarla dolduracağım» buyurdu.

Âdem(a.s) cennetten çıktığı zaman Cebrail(a.s) onu Serendib'e ve Havva'yı Cidde'ye indirdi. Melekler Âdem(a.s)'ın çıplak gezdiğini görünce onu kayırdılar ve:

«Ey İlâhî! Âdem'i utandırma» dediler.

Âdem cennetten çıktıktan sonra ellerini başının üzerine koydu. Gözyaşları yanaklarından akıyordu. Bazı melekler Hazret-i Âdem(a.s)'i kınadılar. Hak Sübhânehu ve Teâlâ'nın Âdem(a.s)'e verdiği nimetleri ve ahdi hatırlattılar. Âdem(a.s) onlara:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ'nın takdiri böyle idi ki, beni yere indirdi» dedi.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri meleklere saf olmalarını buyurdu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'a:

«Ben şöyle takdir ettim: Tövbe etmeyince âsileri kabul etmem. Seni topraktan yarattım. Hiç bir melek şekilde ve olgunlukta sana benzemez. Ruhumdan sana ruh üfürdüm. Sana meleklerimi secde ettirdim. Havva'yı sana verdim. Bütün isimleri sana öğrettim. Meleklerime seni hatip kıldım. Sonunda, sen benim ahdimi unuttun ve şeytana uydun» buyurdu.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Bu nimetlerin hepsini; sen verdin. Senin şükründen ve verdiklerinin vasfından âcizim. Ey Rabbim! Muhammed'in sevgisi için bütün varlıkları onun için yarattın beni koru» diye yakardı

Hak Teâlâ:

«Ey Âdem! Muhammed'in kim olduğunu sen ne bilirsin?» buyurdu.

Âdem(a.s) şöyle cevap verdi:

«Ey Rabbim! Cennetin her yerinde «Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah (Allah'dan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun elçisidir) » yazılı gördüm. Onun ismini Arş-ı A'lâ'da ve Levh-i Mahfûz'da yazılı olduğunu gördüm. Bundan anladım ki, sana Ondan sevgili kul yoktur.»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Mescidlerimi sana mesken kıldım. Eğer «Bismillah» ile başlarsan yiyeceklerimi sana helâl kıldım ve yeryüzünde senin için

sular akıttım. Ye, iç ve beni zikretmekle meşgul ol!» buyurdu.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Artır» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bir hayrına on veririm, bir şerre bir yazarım» buyurdu.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Artır» dedi.

Hak sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«Tövbeni kabul ettim» buyurdu.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Artır» dedi.

Hak Sübhânehü. ve Teâlâ Hazretleri:

«Seni ve çocuklarını bağışlarım» buyurdu.

Âdem(a.s):

«İşim tamam oldu» dedi.

Ondan sonra İblis:

«Ey Rabbim böyle olmak senin ilminde vardı. Şimdi bana kıyamete kadar fırsat ver» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Fırsat verdim ve ne gerekse yap» buyurdu.

İblis:

«Ey Rabbim! Beni yeryüzüne indirirsen hani bana mesken?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Mezbeleleri sana mesken kıldım» buyurdu.

İblis:

«Ey Rabbim! Onlara peygamberler ve kitaplar verdin, bana da kitap gerekir» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Faydasız şiir ve hicvi sana Kur'ân olarak verdim» buyurdu.

İblis:

«Hani benim peygamberlerim?» dedi.

Tanrı Teâlâ Hazretleri:

«Cadılar ve kâhinler senin peygamberlerindir» buyurdu.

İblis:

«Hani benim evim?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Hamam senin evindir» buyurdu.

İblis:

«Hani benim müezzinlerim?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Saksağanlar sana müezzin olsunlar» buyurdu.

İblis:

«Hani benim yiyeceğim?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim adımla başlamayan yiyecekler senin yiyeceğin olsun» buyurdu.

İblis:

«Hani benim şarabım?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sarhoş eden her şey senin şarabın olsun» buyurdu.

İblis:

«Hani benim meclisim?» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Sokaklar, çarşılar ve pazarlar senin meclisin olsun» buyurdu.

İblis:

«Hani benim alâmetim ve giyeceğim?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim lânetim ve gazabım senin üzerine olsun» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri İblisi(l.a.) on şeyle mübtelâ kıldı:

Birincisi, huzurundan kovdu. İkincisi, cennetten çıkardı. Üçüncüsü, suretini değiştirdi. Dördüncüsü, ismini değiştirdi. Beşincisi, câhillere imam kıldı. Altıncısı, Ona lânet etti. Yedincisi, ma'rifetinden mahrum etti. Sekizincisi, tövbesini asla kabul etmedi. Dokuzuncusu, rahmetinden mahrum kıldı. Onuncusu, cehennem halkının hatibi kıldı.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Kıyamete kadar İblise fırsat verdin. Sana çocuklarımı azdırmak için and içti. Ben onun mekrinden (hilesinden) emin olamam» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmaktadır:

«Ben sana üç şey verdim ki, bütün âlem seni azdıramaz: Birincisi, benim için bana ibâdet edesin ve şirk koşmayasın. İkincisi, her ne hayır işlersen birine on veririm; eğer günâh işlersen birine bir yazarım. Eğer istiğfar edersen kabul edip bağışlarım «Ene'l-Gafûri'r-Rahîm (Ben esirgeyenim). Üçüncüsü benimle senin arandadır. Sen benden bir şey dilersen veririm.» Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«İşte ben muhakkak yakınımdır. Bana dua edince ben o dua edenin da'vetine icabet ederim..» (Bakara: 186)

İblis yine Âdem(a.s)'i kıskandı ve:

«Ey Rabbim! Öyle olunca ben onların çocuklarını nasıl azdırayım» dedi.

Tanrı Teâlâ Hazretleri:

«Damarlarında ve göğüslerinde yerleş, nasıl istersen öyle azdır» buyurdu.

İblis:

«Ey Rabbim! Beni yere mi indirirsin?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benden ümidini kesenleri cehenneme indiririm» buyurmuştur. Âyeti Kerîme:

«Yemin ederim ki, onlardan kim sana uyarsa cehennemi bütün sizden dolduracağım» (A'râf: 18)

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Yılan benim düşmanıma yardım etti. Ben onunla dünyada nasıl baş ederim?» dedi.

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Onun meskenini yer altında yaptım ve yemeğini toprak kıldım. Ne zaman dışarı çıkarsa sen başını parça parça et» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri tavusa da:

«Senin meskenini sularda kıldım ve rızkını yerden verdim» buyurdu.

Havva:

«Ey Rabbim! Beni eğri kemikten yarattın. Aklımı, dinimi, tanıklığımı ve mirasımı eksik kıldın. Senden erkeklere verdiğin sevabı bana da vermeni dilerim» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey Havva! Hayâyı, merhameti, ünsi (alışmayı) sana verdim ve kızların çocuk doğururken ölseler şehit mertebesine yükseltirim» buyurdu.

Ondan sonra Allahu Teâlâ, Âdem(a.s)'i tövbe kapısından Hindistan'da Serendib (Seylan)'a indirdi. Hazret-i Havva'yı rahmet kapısından Cidde'ye indirdi, İblis'i lânet kapısından çıkarıp dışarı bıraktı. Tavus'u azap kapısından çıkarıp çöllere bıraktı. Yılanı da azap kapısından çıkarıp İsfehân memleketine bıraktı. Bunların cennetten çıkması ikindi vaktinde oldu.

Âdem(a.s) ne zaman ayağa kalksa başı göklere yakın olurdu, meleklerin tesbihini işitirdi. Âdem(a.s)'in sakalı çıktı, önceleri genç oğlanlar gibiydi. Sonra Âdem(a.s) meleklerin sesini işitemez oldu. Şiddetli ürküntü duydu:

«Ey Rabbim! Ne oldu ki, meleklerin sesini işitmez oldum» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Hata yaptın, araya perde kondu; onların sözünü işitmez oldun».

Müfessirler şöyle derler:

«Âdem(a.s) yeryüzüne indiği zaman Hak Sübhanehü ve Teâlâ Hazretleri göklere, yerlere ve dağlara emâneti arzetti ve:

«Bu emâneti içindekiyle taşır mısınız?» buyurdu.

Sordular:

«Ey Rabbim! İçindeki nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Eğer itaat ederseniz sevap bulursunuz, eğer âsi olursanız azap bulursunuz» buyurdu.

Onlar:

«Ey Rabbim! Biz sana itaat ederiz. Bize ne sevap gerek, ne azap gerek.»

Allah Zü'l-Celâl Hazretleri'nin bunlara emâneti arzetmekten gayesi imtihan etmektir. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri emâneti Âdem(a.s)'e arzetti.

Bagavî, tefsirinde şöyle der:

«O emânet dört köşeli bir taş idi. Hak Teâlâ Hazretleri onu göklere, yerlere ve dağlara arzetti: Kimse güç yetiremedi.»

Âdem(a.s), kimse buyurmadan o taşa yapıştı ve getirdi. Yere koymak istedi. Allah Zü'l-Celâl Hazretleri:

«Yerinde dursun ey Âdem! Şüphesiz senin ve çocuklarının boynunda tâ kıyamete kadar kalsın» buyurdu,

Muhammed Şehristânî Tefsir-i Kebîr'inde Tevrat'tan şöyle nakleder:

«İblis(l.a.): «Hak Teâlâ Hazretleri benim ve bütün yaratılmışların İlâhıdır. Her şeye kadirdir.»

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Allah ne dilerse yaratır» (Âli İmrân: 47)

«O yapacağından mes'ul olmaz, fakat onlar mes'ul olurlar» (Enbiyâ: 23)

Hikmet gereğince benden yedi soru Hak Teâlâ tarafına yöneltilmiştir:

Birincisi, Hak Teâlâ Hazretleri her şeyi bilendir. Benden ne geleceğini bilirdi. Beni niçin yarattı ve beni yaratmaktaki hikmet nedir?

İkincisi, ezelî ilimde nasılsa beni öyle yarattı. Kendisini tanımayı ve ibâdet etmeyi teklif etti. Eğer ibâdet edersem faydası yok. Eğer isyan edersem zararı yok. Böyle olunca bana teklifte hikmet nedir?

Üçüncüsü, bana ibâdeti teklif etti ve Âdem(a.s)'e secde etmeyi bu-

yurdu. Niçin benim ibâdetimi çoğaltmadı ki, Âdem(a.s)'e secde edeyim?

Dördüncüsü, benim sözümle bana lânet etti. Ben, «Senden başkasına secde etmem» dedim. Beni bu sözümden dolayı reddetmesindeki hikmet nedir?

Beşincisi, bana lânet ettiği halde beni niçin Âdemle cennette buluşturdu? Ben onu inandırdım, o ağaçtan yedi. Eğer beni cennete girmekten men etseydi, Âdem cennette ebedî kalırdı. Bunda hikmet nedir?

Altıncısı Ben-i Âdem ile düşman etti, niçin oğullarına musallat etti? Eğer onları ibâdet ve mağfiret üzerine yaratsaydı, daha iyi olmaz mıydı? Bunda hikmet nedir?

Yedincisi, Allah Teâlâ Hazretleri bunların hepsini bana takdiri ile yaptı «Bana kıyamete kadar fırsat ver, ölmeyeyim, halkı şerre ve fitneye saptırayım» dedim. Bana fırsat verdi. Eğer beni yok etseydi, bütün âlem hayır üzerine olurdu. Bunda hikmet nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri meleklere emretti: «İblis'e söyleyin, o ölmeyecek. Bu Hakk'a teslim olmadığı için oldu. Ben, onun ve bütün halkın yaratanıyım. Bana böyle mi eder? Bana hükmetmek ve emrime itiraz etmek küfürdür.»

Vehb b. Münebbih şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri Âdem'i yarattıktan sonra yeryüzüne indirdi. Âdem(a.s) üzülüp ağlıyordu. Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Âdem! Niçin ağlıyorsun?»

Âdem(a.s) cevap verdi:

«Ey Rabbim! Kusurum beni kapladı, isyanım çok büyüktür. Saadet evinden rahmet evine geldim. Rahmet evinden mihnet evine geldim. Karar evinden zeval evine geldim. Beka evinden fena evine geldim. Hatam için neden ağlamayayım?»

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Seni kendim için seçtim. Cenneti sana helâl kıldım ve kerameti sana mahsûs ettim. Seni kudret elimle yarattım. Ruhumu sana üfledim. Meleklerimi sana secde ettirdim. Benim emrime karşı geldin, ahdimi unuttun. Şanım hakkı için, eğer bütün yeryüzü insan olsa, bana ibadet etseler, sonra da bana karşı gelseler hepsini âsilerin derecesine indiririm» buyurdu.

Âdem(a.s) bunu işitince üçyüz yıl ağladı, İbn Abbâs şöyle demiştir:

«Âdem(a.s) ve Havva cennetten çıktıktan sonra kırk yıl bir şey yemediler. Utandıklarından göklere dahi bakmadılar. Eğer bütün âlemde gözyaşlarını toplasalar, Dâvud Peygamber'in gözyaşı onlardan daha çok olurdu. O hatasından dolayı ağladı. Eğer Hazret-i Dâvud'un

gözyaşı ile bütün yaratıkların gözyaşlarını toplasalar Âdem(a.s)'ın gözyaşı onlardan daha fazla olurdu.»

Nakledildiğine göre, Âdem(a.s) cennetten çıktıktan sonra karnı acıktı. Cebrail cennetten buğday getirdi ve ekilmesini öğretti. Âdem(a.s.) onu öküzle sürüp ekti. Buğday yetişti. Onu öğütüp eledi. Kepeğinden arpa yetişti, bir tandır yaptı, onda pişirdi. Yediler. Ondan sonra su istedi. Cebrail(a.s): «Yeri kaz» dedi. Âdem(a.s) kazdı, suyu içtiler. Âdem zorluk çekmeye başladı. Âdem'in ve Havva'nın su yolunu deldi. Ondan önce yediklerinin çıkacağı bir yer yoktu. O öküzün gözyaşından darı yetişti, öküz kaşındı nohut yetişti. Kurusundan mercimek bitti.»

Yine nakledildiğine göre, Bir gün Âdem(a.s) ile İblis yeryüzünde buluştular, İblis Âdem(a.s)'a sitem etti. Âdem(a.s):

«Ey melun! Beni kandırdın. O ağaçtan yedim cennetten çıkardın. Ben her ne yaptımsa senin sözün ile yaptım» dedi.

İblis ağladı ve:

«Ey Âdem! Sana bu işi yaptım, bu duruma seni ben getirdim, ama bana kim yaptı» dedi.

ÂDEM(A. S.)'IN TÖVBESİ

Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'a rahmet etmek istediği zaman Cebrâil(a.s)'e buyurdu:

«Âdem benim bedî'i fıtratımdır. Göklerde ve yerlerde ağladı. Hiç benden başkasını anmadı ve benden başkasından korkmadı. Günâh onun yüreğini yaktı. Halbuki en önce benim isimlerimi o zikretti, önce bana hamdetti. Ben de en önce onu yeryüzüne halîfe kıldım. Amelsiz cennet verdim. Bütün isimleri ona öğrettim. Melekleri secde ettirdim ve onun için İblise lânet ettim. Bana ilk şükreden ve ilk tövbe eden odur. Ben de onu bağışladım. Kim günâh işler de dönüp istiğfar ederse ben onu affederim.»

Ondan sonra Cebrâil(a. s)'i Âdem(a.s)'e gönderdi ve kelimeleri öğretti:

«Derken Âdem Rabb'inden kelimeler belleyip aldı (Ona yalvardı). O da tövbesini kabul etdi, çünkü tövbeyi en çok kabul eden, asıl esirgeyen O'dur». (Bakara: 37)

İbn Abbâs şöyle der:

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Beni kudretinle yarattın ve bana kendi ruhundan üfledin. Beni cennette oturttun. Şimdi tövbe ederim, yine cennete kor-

musun?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Sen benim velî kulumsun. Dile benden ne dilersen» buyurdu.

Âdem(a.s):

«İlâhî! Benim çocuklarımdan bir kul günah işlerse ve sana şirk koşmazsa onu bağışla» dedi.

Âdem(a.s) duasını bitirdiği zaman Cebrail(a.s) geldi ve: «Ey Âdem! Hak Teâlâ Hazretleri tövbeni kabul etti» dedi.

Cebrail(a.s) kanadını yere vurdu, su çıktı. Miskten daha güzel kokusu vardı. Âdem(a.s) o suya girdi, boy abdesti aldı ve vücudu beyaz oldu. Sonra:

«İlâhî! Beni temizle, günâhımdan arıt» dedi.

Cebrail(a.s) cennetten iki güzel atlas ve süslü işlemeli kalın ipekten elbise getirdi. Âdem(a.s)'e giydirdi. Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Mikâil(a.s)'i Hazret-i Havva'ya gönderdi. Mikâil(a.s) Hazret-i Havva'ya:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ın tövbesini kabul etti» dedi ve Havva'ya cennetten elbise getirip giydirdi. Havva bu sözü işitince Âdem(a.s)'i çok özledi ve ağladı. Gözlerinden yaş damla damla, akıyordu, inci ve mercan oluyordu.

Nitekim Âdem(a.s) Cennet'ten ayrı kaldığı için ağlamaktaydı. Göz yaşından zencebîl ve sıcak otlar bitiyordu. Hak Teâlâ Cennet yakutlarından bir kızıl yakut gönderdi. Kâbe'nin yerine koydular. Onun zümrütten iki kapısı vardı. Biri doğuya, biri de batıya açılırdı. O evde nurdan kandiller vardı. Ondan sonra Hak Teâlâ Âdem'e:

«O evi tavaf et, nitekim melekler arşı tavaf ederler» buyurdu. Ondan sonra Hak Teâlâ tufan olunca o kızıl yakut evi dördüncü göğe çıkardı. Keşşâfta böyle belirtilir. Doğrusu yedinci göğedir. Peygamberimiz(s.a.v.) Mi'râc gecesinde orada gördü. Allah Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'e buyurdu:

«Havva ile buluştuğun zaman güzellikle davran. Ben onu senin oğullarının ve kızlarının anası kıldım».

Âdem(a.s) bu sözü işitince sevinip secde etti. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri «Havva, merve üzerinde, Âdem(a.s) Safa üzerinde dursun. Âdem(a.s) Havva'ya baksın. Haccın şartlarını yerine getirmeyince ona yanaşmasın.» buyurdu.

Âdem(a.s) Arafat'a vardı. Havva, Cidde'den Âdem(a.s)'i istediğinden Arafat'a geldi. Arafat'ta buluştular. O güne «Arafat» diye ad koydular. Daha sonra Minâ'ya geldiler. Âdem(a.s) Hak Sübhanehu ve Ta-

alâ Hazretleri'nden mağfiret ve rahmet diledi. O yere de «minâ» diye ad koydular. Âdem ve Havva haclarını tamamlayıp, Hindistan'a gittiler. Âdem(a.s.) Hindistan'dan yayan kırk kere Kâbe'ye geldi, hac etti. Her adımı üç günlük yol idi. Ayağının bastığı her yer ma'mûr oldu.

ALLAH'IN İNSANLARDAN SÖZ ALMASININ AÇIKLAMASI

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

«Hani Rabbin Âdemoğullarından onların sırtlarından zürriyetlerini çıkarmıştı» (A' raf: 172)

Allahu Teâlâ Hazretleri Âdem'i yarattı, cennet'ten çıkarttıktan sonra henüz yere inmeden Âdem'in arkasını kudret eliyle sıvazladı. Sağ yanından karınca gibi ak incilere benzer zürriyetleri (insan dölleri) göründü. Sol yanında görünen ise kara karıncalar gibiydi.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri, sağ tarafındakine :

«Benim rahmetim ile cennete girin.» Sol tarafındakine :

«Benim adeletim ile cehennem'e girin. Bana fayda da zarar da yok» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Âdem(a.s) bunların arasında bir nurlu kişi gördü. Ve.

«Ey Rabbim! Bu kimdir» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Senin oğlun"Dâvud" dur» buyurdu.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Ömrü ne kadardır?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Altmış yıldır»

Âdem(a.s)

«Ey Rabbim! ömrünü arttır»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ömrü yazılıdır. Sen ömründen ilâve et» buyurdu. Âdem ömründen kırkyıl bağışladı. Hak Teâlâ melekleri tanık tuttu. Ondan sonra Âdem(a.s) sağ tarafına baktı, güldü ve sol tarafına baktı ağladı.

Ebû Said el-Hudrî(r.a) şöyle der:

«Hazret-i Ömer ile bir kaç kere hac ettim. Bir gün Hacerü'l-Esved'in yanına geldi ve:

«Sen bir taşsın. Fayda ve zararın yok, bilirim. Fakat Peygamber(s.a.v.) 'in sana hürmet ettiğini gördüm ve o yüzden hürmet ediyorum» dedi.

Hazret-i Ali ileri geldi ve şöyle konuştu:

«Ey Ömer! Niçin öyle dersin? Hak Teâlâ, Âdemoğullarının ikrarını(verdikleri sözü) bir deriye yazdı. Ondan sonra Hacerü'l-Esved'e:

«Sen güvenilirsin. Bu yazı (söz) ağzında emanet kalsın. Kıyamete kadar hacca gelip seni ziyaret edenler için tanıklık edersin».

Kitabu'l-Müzekkirîn'de şöyle der:

«Hacerü'l-Esved Hak Teâlâ Hazretleri o ağaçtan yememesi için Âdem ile and ettiği zaman bir melekti. O melek Âdem(a.s)'dan uzaklaştı. Âdem(a.s) de O ağaçtan yedi. Arkasından elbiseleri ve hil'atları gitti. Hak Teâlâ Hazretleri, Âdem(a.s)'i Cennetten çıkardı. Yere indirdi. Ondan sonra o melek geldi. Âdem(a.s)'i cennette bulamadı. Âdem(a.s) Hakk'ın ahdinden saptığını, Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'i cennetten çıkardığını anladı. Daha sonra Hak Teâlâ Hazretleri O meleği bir yakut taş etti.»

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Hak Teâlâ Hazretleri, Âdem(a.s)'in belinden zürriyetini çıkardı. Melekler sayısız insanın meydana geldiğini gördüler ve:

«Ey Rabbim! Bunlar dünyaya nasıl sığarlar, nasıl istifade ederler?» dediler.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ben bunları dört bölük ederim. Bir bölüğü ata belinde olur, bir bölüğü ana rahminde olur, bir bölüğü yer üzerinde olur, bir bölüğü de yer altında olur».

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri vahy eyledi ve buyurdu: «Ey Âdem, eğer sen, Kâbe'yi yapmazsan senden sonra çocuklarından kimse yapmaz.»

Âdem(a.s) Kâbe'yi yaptı ve Havva ile orada oturdular. Sonra cennetten Cebrail(a.s) iki öküz getirdi, buğday getirdi, demirden âlet getirdi, cehennemden bir parça ateş getirdi, o ateşi cennet ırmaklarında yetmiş kere yıkadı. Henüz işe yaramazdı. Ondan sonra yedi kerede denize düştü, yine çıkardı. Âdem(a.s) onu aldı, yer yüzüne koydu. O ateş yeri ve dağı yaktı uçtu, yine cehenneme gitti, o ateşin yer yüzünde izi kaldı.

İbn Abbâs(r.a) Tevrat'tan şöyle nakleder:

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! günlerden hangi gün, sözlerden hangi söz, aylardan hangi ay senin sevgilindir» diye sordu.

Hak Teâlâ:

«Ey Âdem! Günlerden bana Cuma günü sevgilidir. Zira O gün kullarımın günahını affederim. Sözlerden «Lâilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur)» zira bir kişi «Lâilâhe illallah» derse cehennemden onu

azad ederim. Aylardan bana sevgili, Ramazan ayıdır. Zira o ayda kullarıma mağfiret ve rahmetle nazar ederim».

Zehretü'r-Riyâd'da nakledildiğine göre, Caferü's-Sâdık şöyle demektedir:

«Hazret-i Âdem, Havva ile cennette otururlardı. Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'i Âdem(a.s)'e gönderdi ve:

«Âdem'in elini tut, cenneti tavaf eyle» buyurdu. Bunun üzerine Cebrail(a.s) Âdem(a.s) ile cenneti tavaf ettiler. Çok güzel bir saraya geldiler. Bir kerpici altın ve bir kerpici gümüştü. Şerefesi yeşil zeberceddendi. O sarayda yakuttan bir taht vardı. O tahtın üzerinde nurdan bir kubbe vardı. O kubbede çok güzel bir suret vardı. Başında nurdan bir taç, kulağında inciden iki küpe, belinde nurdan bir toka vardı. Âdem(a.s) onu gördü, şaştı ve Havva'nın güzelliğini unuttu. Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Bu ne suretidir?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Bu Fâtıma'nın suretidir. Başındaki taç Muhammed Mustafa(s.a.v.) , Belindeki toka Ali, iki küpeler Hasan ile Hüseyin'dir».

Âdem(a.s) gördü ki, kubbede beş kapı var. Her kapıda nurdan bir söz yazılıdır. Birinci kapıda «Ene Mahmûd ve Hazâ Muhammed (Ben hamd olunan ve bu Muhammed'tir). İkinci kapıda Ene Aliyyü'l A'lâ ve hazâ Ali (Ben üstünlerin üstünüyüm bu Ali'dir)». Üçüncü kapıda «Ene Fâtır ve hazâ Fâtımatü'z-Zehrâ (Ben yoktan var ederim ve bu Fâtımatü'z-Zehrâ'dır)». Dördüncü kapıda «Ene'lMuhsin ve hazâ Hasan (Ben ihsan eden, bu Hasan'dır)». Beşinci kapıda «Minnî elîhsân ve hazâ Hüseyin (Ben ihsan eden ve bu Hüseyin'dir)» yazılıdır. Cebrail(a.s):

«Ey Âdem! Bu isimleri sakla, bir gün bunlara muhtaç olursun» dedi. Âdem(a.s) dünyaya indiği zaman, üçyüz yıl ağladı.

Bir ses geldi: «Ey Âdem, Beyt-i Ma'mûr'e bak» Âdem(a.s) baktı. Bu beş ismin orada yazılı olduğunu gördü. Secde etti ve:

«Ey Mahmûd, Muhammed Hakkı için, ey Aliyü'l-A'lâ, Ali hakkı içün ey Fâtır, Fatımatü'z-Zehrâ hakkı içün, ey Muhsin, Hasan hakkı içün, ey minnike'l ihsan, Hüseyin hakkı için beni yarlığa ve benim tövbemi kabul eyle» dedi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Eğer bütün zürriyetini benden dilersen bu isimler hürmeti hakkı için hepsini bağışlardım, buyurdu».

Nakledildiğine göre, Âdem(a.s) cennetten çıkıp yer yüzüne indiği zaman:

«Ey Rabbim! Beni kudret elin ile yarattın ve beni cennette oturttun. Melekleri bana secde ettirdin. Sonunda, nefsime uyup, âsi oldum.

Şimdi tövbe ediyorum. Kabul eder misin?» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Yerleri ve gökleri yaratmadan önce arş üzerinde: «(bununla beraber) şüphesiz ki ben tevbe ve îman edenleri iyi amel (ve hareket) de bulunanları sonra da doğru yolda (ölünceye kadar) sebat gösterenleri elbette çok yarlığayıcıyım» (Tâhâ: 82) yazdım. Senin günahın için benim «Gaffar» ismimi ortadan kaldırayım mı? Bil ki, seni fazlım ve rahmetim ile yarlığadım ve yine seni cennete koyacağım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri, Hazret-i Âdem'i Cennet'den çıkardığı zaman, bütün gövdesini kapkara etti. İbret için tırnağı kaldı. Melekler Âdem(a.s) için ağlaştılar ve:

«Ey Rabbimiz! Âdem(a.s)'ı kudret elin ile yarattın ve Havva'yı ona verdin. Cennet'e koydun. Meleklerini ona secde ettirdin. Bir günah için yine onu Cennet'ten çıkardın. Ak iken kara ettin» dediler.

Şimdi Hak Teâlâ Hazretleri, Âdem(a.s)'a ayın onüçüncü, ondördüncü ve onbeşinci günü oruç tut, dedi. Âdem(a.s) o günler oruç tuttu. Bütün gövdesi ağardı. Bu yüzden o günlere «eyyâmı biyz (Ak günler)» diye isim verdiler.

Nakledildiğine göre, Âdem(a.s) bir gün Arş'a baktı Muhammed Mustafa ismini yazılı gördü. Âdem(a.s) onu tam görmek istedi. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Âdem o gördüğün âhir zaman'da gelir. Ama onun nurunu gör.»

Âdem'in alnında Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in nuru parlayıp, durdu. O nur, Âdem(a.s)'ın alnından şahadet parmağına geldi. Âdem(a.s) onu gördü. Parmağını kaldırdı, şahadet getirdi. Bundan dolayı şahadet parmağını kaldırmak sünnet oldu.

Ondan sonra Cebrail(a.s) bir yüzük getirdi. Âdem(a.s)'a verdi. Âdem(a.s) şahadet parmağına takmayı istedi. Cebrail(a.s):

«Onu serçe parmağına tak» dedi.

Âdem(a.s):

«O zayıftır» dedi.

Cebrail(a.s):

«O şahadet parmağıdır. Ona bu devlet (hazine) yeter, o şahadet içindir» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ben zayıfları esirgerim. Yüzük o parmağa gerek» buyurdu.

Bunun üzerine Âdem(a.s) yüzüğü serçe parmağına geçirdi.

Nakledildiğine göre, Ali(r.a.) şöyle demiştir:

«Âdem(a.s) yediği buğdayı yeryüzüne indiği zaman kustu. Kusmaktan ağu ağacı bitti. O ağaçtan yılan geldi. Yedi. Bu sebebten yılanın ağzında ağu (zehir) oldu. Tâ kıyamete kadar gitmedi.

Nakledildiğine göre, bir gün Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri, Ali ve Fâtıma'nın yanına geldi. Ali'nin Fâtıma'nın yanı başında durduğunu gördü. Resulü Ekrem(s.a.v.) :

«Allahümme aslıh beynehümâ (Allahım aralarını düzelt)» dedi.

Ali.

«Ey Resûlullah! «Allahümme» deki «mim» ne «mim»idir?» diye sordu. Resulü Ekrem:

«Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ı yarattığı ve yerini gösterdiği zaman Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Beni bağışla» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Eğer ömrünce ömrün olsa, beni böyle zikretsen melekler gibi zikredemezsin. Evet, sana bir harf öğreteyim. Bütün öncekilerin ve sonrakilerin ismi onda toplanmıştır» buyurdu.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! öğret» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Dua ettiğin zaman «Allahümme»de. İsmi A'zâm (Allah'ın en büyük ismi) budur. Çünkü bütün yarattığımın ve yaratacağımın isimleri «Mim»dir» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kim bir kere «Allahümme leke'l-Hamd (Allahım sana hamd olsun)» dese her harfine on hasene veririm, günahlarını bağışlarım. Ve derecesini ulu ederim» buyurdu.

Âdem(a.s) bunu işitince şükredip, secde etti. Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ı bağışladı. Bir harf ile ki, «Allahümme»deki «Mim» dir»

Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ı cennetten çıkardığı zaman, başı gökte, ayağı yerdeydi. Meleklerin tesbihini işitmekteydi. Onlara alışmıştı. Devamlı ağlıyordu. Melekler Hak Teâlâ Hazretleri'ne, Âdem(a.s)'ın ağlayışını şikâyet ettiler.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ın boyunu altmış arşına indirdi.

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'i cennetten çıkardığı zaman dört şeyle çıkardı. Biri asa, biri incir yaprağı, biri yüzük, bir ağlamak (gözyaşı) idi.

Sonra asa Musa(a.s)'a ulaşıp, ona mu'cize oldu. Yaprağı geyik yedi. Onda misk oldu. Yüzük Süleyman(a.s)'a dönüp onunla mülk ü kuv-

vet buldu. Ağlamak âsilere miras olup, onunla rahmet buldular.

Nakledildiğine göre:

«Ey Rabbim! Muhammed ümmetine dört keramet verdin, bana vermedin, Biri benim tövbemi Kâbe-i şeriften başka yerde kabul etmedin onların tövbesini her yerde kabul ettin, ikincisi, benim elbisem vardı, ne zaman ki, elbisem gitti, çıplak kaldım. Muhammed ümmeti çıplak günah işlese tövbe elbisesini onlara giydirirsin. Üçüncüsü, ne zaman ki, benden günah çıktı, zevcemi benden ayırdın, dünyaya getirdin. Muhammed ümmeti günâh işlese onları cennete korsun. Dördüncüsü, zevcemi hata işlediğim için benden ayırdın. Onların kadınlarını ayırmadın, suçlarını affettin» dedi.

Nakledildiğine göre, Havva yüzyirmi oğlan doğurdu. Bazıları seksen oğlan doğurduğunu söylerler. Her bir doğumda erkekle beraber bir kız da doğmuştur.

Ebu'lLeys Tefsirinde Mukatil şöyle der:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'la Havva'dan bin zürriyet yarattı, ilki Kabil idi. Kızkardeşi İklîme ile birlikte doğdu. Ondan sonra Habil'i bir kız kardeşi ile birlikte yarattı ve Kabil'in kızkardeşini Hâbil'e vermeyi buyurdu. Kabil razı gelmeyip, âsi oldu, Hâbil'i öldürdü, ilk önce puta tapan Kabil idi. Ne zaman ki, Kabîl Hâbil'i öldürdü[3] yedi gün yer kanını içmedi, yedi günden sonra içti. Âdem(a.s) Kabil'e:

«Hani kardeşin Hâbil?» diye sordu.

Kabil:

«Bilmiyorum» diye cevap verdi.

Âdem(a.s):

«Yer bana haber verdi ki kardeşini öldürdün» dedi.

Kabil:

«Eğer ben öldürdüysem hani kanı?» dedi.

Bunun üzerine Allahu Teâlâ Hazretleri, o günden beri kanı yere haram kıldı. Kabil Hâbil'i öldürünce Âdem(a.s)'a büyük bir hüzün çöktü.

Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'a,

«Yeri sana itaatkâr kıldım» buyurdu.

Âdem(a.s):

---

[3] Aslında Kur'an'da bu iki kardeşin isimleri zikredilmez. bu isimler müslümanlar tarafından verilmitir. Kabîl'in Hâbil'i öldürüşü kız yüzünden değildir. İki kardeşin Allah'a kurban adadıkları, Hâbil'in adağının kabul edildiği, Kabîl'in ise kabul edilmediği bunu kıskanan Kabil'in Hâbil'i öldürdüğü Kur'an'da beyan edilir.

«Ey yer! Kabil'i tut» dedi. Yer Kabil'i tuttu. Kabil:

«Ey yer! Hak Teâlâ'nın hakkı için bana mühlet yer» dedi. Yer mühlet verdi Kabil:

«Ey Rabbim! Benim babam sana âsi oldu. Niçin yer onu yutmadı ? dedi.

Hak Sübhanehû ve Teâlâ Hazretleri:

«O benim bir emrimi tutmadı. Fakat sen benim iki emrimi tutmadın: Biri benim emrim, diğeri babanın emri» buyurdu.

Âdem(a.s) bu sefer yine:

«Ey yer! Tut» dedi. Yer tuttu.

Kabil:

«Ey Rabbim! Senin doksan dokuz ismin vardır. Eğer beni helak edersen, Rahman ve Rahîm isimlerini ortadan kaldır» dedi.

Dehhâk(r.a) şöyle der:

«Âdem(a.s.) zamanında bütün ağaçların yemişi vardır. Denizler tatlı idi. Arslan öküze, kurt koyuna, biri diğerini öldürmek için bakmazdı. Ne zaman ki Kabil Hâbil'i öldürdü, yer yüzü deprendi. Bazı ağaçlar yemiş vermez oldu. Denizler acılaştı. Hayvanlar birbirine kasdettiler.

Âdem(a.s)'ın çocukları çoğalınca, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri. Âdem(a.s.)'ı onlara peygamber gönderdi. Âdem(a.s.) onları Hakk'a davet etti. Hak Teâlâ Hazretleri, Âdem(a.s)'a on suhuf (ilâhî risale) indirdi.

Ondan sonra, ramazan ayında oruç tutturdu. Ne zaman ki, «yevmi fıtr (bayram)» oldu, Âdem(a.s):

«İlâhi! Beni bağışla ve çocuklarımdan kim ramazan ayında oruç tutarsa, onları da bağışla» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ın dileğini kabul etti.

Nakledildiğine göre Âdem(a.s) oğlu Şît(a.s)'a beş şey üzerine vasiyette bulunmuş ve: «Sende oğullarına vasiyet edersin» demiştir. Birincisi, fâni dünyaya inanma. Ben bâki cennete inandım. Aldanıp hata işledim, ikincisi, kadın sözüne inanma. Kadın sözüne uydum, pişman oldum. Üçüncüsü her ne yaparsan, sonunu düşün, ondan sonra yap. Eğer ben işin sonunu düşünseydim böyle olmazdım. Dördüncüsü, gönül her neye meyil ederse, yasakla, eğer ben gönlümü buğday yemekten yasaklasaydım, pişmanlık duymazdım. Beşincisi, her ne yaparsan danışarak yap. Eğer ben meleklere danışıp yapsaydım böyle olmazdım.

Vehb (r.a) şöyle der: Ne zaman ki Âdem(a.s)'ın ömrü tamam olmaya yaklaştı, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'a:

«Ruhunu Cuma günü alırım» buyurdu. Âdem(a.s) ağlayarak Hazret-i Havva'nın yanına geldi.

Havva:

«Ey Âdem! Ne oldu sana ki, böyle ağlarsın» dedi. Âdem(a.s) ölüm haberini Havva'ya bildirdi ve:

«Ey Havva! Ölüm, bıçkı ile biçmekten keskindir» dedi.

Havva:

«Vah, yazık! Hak Teâlâ Hazretleri hayatımızı dünyadan kesti ve bizi cennetten çıkardı. Biz ölünce nereye gideceğiz?» dedi.

Âdem(a.s):

«Toprağa gideceğiz» dedi. Havva ağlayıp, feryâd etti. Âdem(a.s):

«Ey Havva! Ağlama ki, ölüm şaraptır. Ben, sen ve çocuklarım o şaraptan içecekler. Ey Havva! Ölümü sen çocuklarıma miras bıraktın. Beni cennetten çıkarttın» dedi. Derhal Melekü'l - Mevt (ölüm meleği) gelip, şu âyeti okudu:

«Her Ümmetin (mukadder) bir eceli vardır. Binaenaleyh o müddetleri gelince bir saat ne geri bırakabilirler, ne öne alabilirler» (A'râf: 34)

Bundan sonra Âdem(a.s) öyle bir ses çıkardı ki eğer onun sesini buradaki bütün yaratıklar işitselerdi ölürlerdi.

Ondan sonra Âdem(a.s):

«Ey ölüm meleği! Çocuklarımın ruhunu böyle mi alırsın, yoksa bu günâhım için bana mı mahsustur?» dedi.

Ölüm meleği:

«Ey Âdem! Hak Teâlâ Hazretleri ölümü sana kolay kıldı» dedi. Âdem(a.s) başını göğe kaldırdı ve:

«Ey Rabbim! Ölüm hâlini benim mü'min çocuklarıma kolay kıl.» dedi.

Nakledildiğine göre, Âdem(a.s)'ın ömrü dokuzyüzaltmış yıl olunca ölüm meleği ruhunu almaya geldi. Âdem(a.s):

«Ey ölüm meleği! Acele ettin» dedi.

Cebrail(a.s):

«Ecelin yaklaştı. Ruhunu almak gerekir» dedi.

Âdem(a.s):

«Kırk yıl daha var» dedi.

Ölüm Meleği:

«Sen onu oğlun Davud'a bağışladın» dedi.

Âdem(a.s):

«Bağışlamadım» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri şahit gönderdi. Ve melekler, «bağışladın» diye tanıklık ettiler. Hak Teâlâ Hazretleri

Âdem(a.s)'ı korudu, şefkat gösterdi, ömrünü bin yıl, Dâvud(a.s.)'ın da ömrünü yüz yıl etti.

ÂDEM(A.S.) İLE HAVVA(A.S.)'IN VEFATLARI

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

Âdem'in ömrü tamam olunca, Hak Teâlâ Hazretleri Âdem'e:

«Ey Âdem! Ecelin yaklaştı. Oğlun Şît'e vasiyet et» buyurdu. O zaman Şît dörtyüz yaşındaydı. Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Ölüm nedir?» diye sordu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Âdem! Ölüm acısı zehirden acıdır. Kişinin yüzünden nurunu giderir. Toprak onun etini ve kemiğini yer. Yine toprak olur. Ondan sonra seni ve oğullarını yine yaratırım. Sana ve onlara amellerine göre hesap sorarım» buyurdu.

Âdem(a.s) o sözleri işitince feryâd edip, ağladı. Ondan sonra yer:

«Ey Âdem! Hak Teâlâ Hazretleri bana benden senin toprağını alıp, sonunda yine bana göndermeyi va'detmişti» dedi.

İbn Abbâs(r.a.) şöyle der:

«Bütün peygamberler ölüm şarabını içmeye razı olmadılar, ancak Muhammed Mustafa razı oldu, «Ne güzeldir, Yüce Allah'a varmak» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri ölümü Âdem(a.s)'a göstermeyi istedi. Bir koç suretine benzetip Âdem(a.s)'a indirdi. Âdem(a.s) ölümün suretini gördüğü zaman aklı başından gidip düştü. Melekler onu tuttular yüzüne âb-ı hayat (Hayat suyu) serptiler aklı yerine geldi.

Âdem(a.s):

«Ey Rabbim! Bu ölüm sadece benim için midir?» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bütün varlıklara ölümü tattıracağım. Müminlerin îlliyînde, kâfirlerin canı Siccîn de olacaktır» buyurdu.

Kâ'bü'l-Ahbâr'da şöyle anlatılır:

«Hak Teâlâ, Azrail'e Âdem(a.s)'a inmesini emretti, Azrail ona gayet lâtif ve hoş bir surette indi. Hiç kimseye bu kadar güzel surette inmemişti. Böylesine yalnızca Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'e indi. Hak Teâlâ Hazretleri ölüm meleğine emretti.

«Ayrılık şarabını al, Âdem(a.s)'a ver, içsin. Ondan sonra ruhunu al»

Ne zaman ki ölüm meleği Âdem(a.s)'a geldi ve:

«Ey beşeriyetin babası, Allah'ın Selâm'ı üzerine olsun, Sen beni bilir misin?» dedi.

Âdem(a.s):

«Bilirim. Fakat niye geldin?» dedi.

Ölüm Meleği:

«Bu şarabın hepsini iç. Ondan sonra ölümü sana tattıracağım» dedi.

Âdem(a.s):

«Ben Rabbime itaat ederim» dedi. Ölüm meleği, ölüm şarabını içirdi. Âdem(a.s) dünyadan göçtü. Bütün melekler toplandılar. Hak Teâlâ Hazretleri Cennetten kefen verdi ve melekler onu üç kere su ile yıkadılar. Üç kefen sardılar. Hazret-i Şît, Hazret-i Âdemin namazını kıldı. Yerle gök arası meleklerle doldu. Şît otuz kere tekbir getirdi. Beşi, bu beş vakit namaz oldu. Yirmibeşi ululamak için idi. Bazıları, «Âdem(a.s)'ın kabri Serendib'dedir. Âdem(a.s) Cuma günü güneş battıktan sonra vefat etti. Ondan sonra Havva kırk gün yemedi ve içmedi. O da vefat etti» dediler. Bazıları, «Âdem'den sonra bir yıl daha yaşadı ondan sonra vefat etti. Âdem(a.s) ile yan yana defnedildi» dediler.

«Onun zâtından başka herşey helak olucudur» (Kasas: 88).

Şimdi bu zikrolunân menâkıbın hepsi tefsirlerden alınmıştır. Ancak kitabımız Hak Teâlâ Hazretlerinin sözlerini zikretmek içindir. Kaziye ve hikâyeler beyan etmek için değildir. Fakat zaman zaman yeri geldikçe sözü söze, makamı nizâma bağlıyabilmek içindir.

«Allah kimi dilerse onu doğru yola iletir» (Bakara: 142)

ŞÎT(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ:

Kabil, Hâbil'i öldürdükten sonra, Âdem ile Havvâ kırk gün yemeden içmeden ağladılar. Çok üzüldüler. Kederlendiler. Hak Teâlâ Hazretleri, Âdem(a.s)'a vahyetti:

«Ey Âdem! Ağladığın yeter, ben sana Hâbil'e benzer bir oğul bağışladım. O, peygamberlerin ve velîlerin atası olacaktır. Sonra o oğlan doğdu. Âdem(a.s) ismini Şît koydu. Şît demek bahşiş demektir, yani Hâbil'e karşılıktır. Şît'in yüzünde Muhammed Mustafa'nın nuru parlamaktaydı. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Şît'i peygamber yaptı ve ona elli suhuf indirdi. Sonra Şît(a.s) kavmini Allah'a davet etti. Pek çok insan ona tâbi oldu. Şît(a.s) bin şehir ve her şehirde bir minare yaptı. O minareye çıkıp, «Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah» (Muhammed Allah'ın elçisidir, Allah'tan başka ilâh yoktur)» dedi. Şît(a.s)'ın 720 yıl ömrü oldu, sonra vefat etti, onun yerine İdris(a.s) halife oldu.

İDRİS(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle anlatılır:

— İdris(a.s.)'ın sureti, atası Şît(a.s)'a benzerdi. Âlemde ilk hattı (yazıyı) İdris(a.s) yazdı. Yıldızlarla, rakamlarla, hesaplarla ve ibadetle çok meşguldü. Adı «Ahnûn» idi. İlimle çok uğraştığı için «İdris» denilmiştir.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, İdris'e peygamberlik verdi ve ona otuz suhuf indirdi. Âdem(a.s) ve Şît(a.s)'ın suhufunu ona verdi. Ondan sonra terzilik sanatını icat edip elbise dikti. Onu giydiler. Ondan önce halk hayvan derisi giyerdi. Hak Teâlâ Hazretleri, İdris'e vahyetti ve:

«Bu dünya, bir denizdir. Sen bir gemi yapıp ona binersin, bedenin zayıf düştüğü zaman kurtuluş bulursun. Eğer öyle etmezsen o denizde boğulup, helak olursun.»

İdris bu sözü Hak'tan işittikten sonra dünya ve halkından yüz çevirdi. Ondan sonra İdris(a.s) cenneti görmeyi ve oraya girmeyi diledi. Bunun üzerine ibâdetini hergün artırdı. Hatta o kadar oldu ki, yer yüzündeki halkın ibadetince ibadet etti. Melekler onun ibadetine hayret ettiler; İdris'i ziyaret etmeye gelmek için Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nden izin istediler. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri izin verdi, geldiler. Ölüm meleği de beraber geldi, insan suretine girdi. İdris(a.s) onu görüp:

«Kimsin?» diye sordu.

Azrail:

«Ölüm Meleği benim» dedi.

İdris(a.s):

«Benim ruhumu almaya mı geldin?» diye sordu.

Azrail(a.s):

«Yok, aksine seninle sohbet etmeye geldim» dedi.

Bunun üzerine İdris(a.s):

«Ey ölüm meleği! Benim ruhumu almanı isterim» dedi.

Ölüm meleği:

«Ölmekten muradın nedir? Ben, Allah Teâlâ Hazretleri izin vermeden senin ruhunu almam» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey ölüm meleği! İdris'in ruhunu al. Ben onun gönlündekini biliyorum» buyurdu.

Ölüm meleği İdris'in ruhunu aldı.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Getir İdris'i, cehennemi görsün.» buyurdu. Böylece İdris(a.s) cehennemi gördü.

Ondan sonra cenneti görmeyi diledi. Rıdvan (Cennet bekçisi):

«Hak Teâlâ Hazretleri'nden izin olmadan olmaz» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Rıdvan! Benim kulumun ne istediğini ben biliyorum. Cennete girsin» buyurdu. Bunun üzerine İdris(a.s) cennete girdi. Biraz yürüdü. Orada bir ağaca yapıştı, sarılıp durdu.

Ölüm Meleği:

«Ey İdris! Gel, çık!» dedi. İdris(a.s):

«Buradan çıkmam» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri bir meleği, bunların önünde hakem olmasını emretti.

O melek geldi:

«Ey İdris niçin çıkmazsın?» diye sordu.

İdris(a.s):

«Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Her can ölümü tadıcıdır» (Enbiya: 35). Öyle ise ben ölümü tadım» dedi. Allah Teâlâ Hazretleri, yine buyurur:

«Sizden biriniz müstesna olmamak üzere oraya (Cehenneme) uğrayacaktır» (Meryem: 71) Öyleyse ben cehennemi geçtim.» Ve yine Allahu Teâlâ buyurur:

«Oradan bunlar çıkarılacak da değillerdir» (Hicr: 48) Öyleyse ben cennete girdim, artık çıkmam» dedi.

Hak Sübhanehu Teâlâ Hazretleri meleğe:

«İdris, benim sözümle cennete girdi ve yine benim sözümle cennetten çıkmayacaktır. Ona bir şey deme. Cennette ebedî dursun» buyurdu. Bunun üzerine İdris(a.s) Cennette ebedî kaldı.

Nitekim Allah Zü'l-Celâl Hazretleri Kelâm-ı Kadîm'inde buyurur:

«Kitapta İdris'i de an. Çünkü o çok sadık bir peygamberdi. Biz onu pek yüce bir yere yükseltdik» (Meryem: 56-57) İşte İdris(a.s)'a bu olgunluklar verildi. Hepsi Hak Sübhanehu Teâlâ Hazretlerinin yardımıdır. Ondan sonra kendisi ilimle, riyazetle (dünya zevkinden sakınmayla) ve takva ile meşgul oldu. Hatta yemedi içmedi, uyumadı, Hakk'a ibâdet etti.

Hasan(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'ı cennete çıkardı. Nitekim, «Mekânen aliyyen (Yüce bir mekân)» diye buyurmuştur. Çünkü cennetten daha yüce bir makam yoktur. Eğer:

«Resulü Ekrem(s.a.v.) Hazretleri Mi'râc gecesinde, İdris(a.s)'ı gö-

ğün dördüncü katında gördü. Böyle olunca buna uygun görüş nedir?» diye sorarlarsa; çeşitli rivayetler içinde doğru cevap şudur:

İdris(a.s) cennetdedir. Cennet dördüncü veya altıncı kat gökte arz edilmiş olabilir. Nitekim mü'minlere yeryüzünde ölüm halinde cennet arz olunur. Fakat Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'nin dördüncü katta gördüğüne sebep şudur: Ruhlar mertebelerine göre Mi'râc gecesi Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'ne arz olundu, İdris(a.s) Mi'râc gecesinde Resulü Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'ne dördüncü kat gökte göründü ve mertebesi orada arz olundu.

Hazret-i İdris(a.s) dünyadan âhirete gittiği zaman üçyüz altmış yaşındaydı.

NUH(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

«And olsun ki, biz Nuh'u kavmine (Peygamber olarak) gönder» mişizdir. (O, şöyle demişdi:)

«Şüphesiz ki ben sizi Allah'ın azabından apaçık korkutanım. Allah'tan başkasına ibadet etmeyin» (Hûd: 25-26).

Ka'bü'l-Ahbâr(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri Nuh(a.s)'a. İdris(a.s)'dan sonra peygamberlik verdi, ilk resul Nuh(a.s)'dır. O da kavmini Hakk'a davet etti. Kavmi inkâr edip, kâfir oldular. Bunun üzerine Hak Teâlâ Hazretleri, Nuh(a.s)'a bir gemi yapmasını bildirdi. Nuh(a.s), Hak Teâlâ Hazretleri'nin kavmini suya gömüp, helak edeceğini anladı. Nuh(a.s) kavminin imana gelip, helak olmamalarını istedi.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Nuh! Benim ezel ilmimde, yerleri ve gökleri yaratmadan, iki bin yıl önce yerde yaşayanların suda boğulmalarını takdir ettim» buyurdu.

Nuh(a.s) bunu işitince kavmi için feryâd etti. O yüzden adı «Nuh» oldu. Önceki ismi «Şâkir» idi.

Ondan sonra Cebrail(a.s) kuş göğsünü getirdi ve Nuh(a.s)'a o şekilde bir gemi yapmayı öğretti.

Nuh(a.s), Receb-i Şerifin ilk gününde gemiyi tamamladı. Yedinci günü, su çıktı. Gökten ve yerden sular çıkmaya başladı. Ondan sonra erkek ve kadın seksen kişi Nuh(a.s) ile gemiye birlikte girdiler.

Hazret-i Âdem(a.s) yere indikten sonra ikibin ikiyüz yıl geçince tufan oldu. Oğlu Kenan suda boğuldu. Üç oğlunu gemiye birlikte aldı. Biri Sam, biri Ham ve biri Yâfes'di. Ham eşiyle cima etti. Nuh(a.s) ona bedduada bulundu. Hak Teâlâ Hazretleri onun soyunu kara etti. Bü-

tün karalar Ham neslindendir.

Su içinde altı ay seyrettiler. Receb'de girdiler, Zi'lhicce'de çıktılar. Sonunda gemi Cûdi Dağı'nda durdu. Gemiden bir kapı açıldı. Nuh(a.s) orada yeryüzüne baktı. Yeryüzünün ak olduğunu gördü,

«İlâhî! Bunlar nedir » diye sordu.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Senin kavminden ölenlerin kemikleridir» buyurdu.

Nuh(a.s):

«İlâhî! Onlara üzüldüm» dedi.

Katâde(r.a) şöyle der:

«Ben Tevrat'ta şunları okudum:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, Nuh(a.s)'a gemi yapmasını bildirdi. Geminin başı Bednos başı, göğsü kuş göğsü, Kuyruğu Bednos kuyruğu gibiydi. Nuh(a.s) oğulları ve karısı gemiye bindiler, erkek ve dişi ikişer girdiler, İblis eşeğin kuyruğuna yapışıp gemiye girdi. Nuh(a.s)'ın gemisi altı ay seyretti.»

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Geminin içi sıçan doldu. Hatta gemiyi delmesinden korktular. Hak Teâlâ Nuh(a.s)'a: «Arslanın arkasını sıvazla» diye buyurdu. O da sıvazladı. Arslan aksırdı. Burnundan kedi çıktı, sıçanları yedi. Canavarların pisliğinden gemi harab oldu. Yine Nuh(a.s)'a şikâyet ettiler. Nuh(a.s) dua etti. «Filin arkasını sıvazla» diye emrolundu. Sıvazladı. Domuz düştü. O pislikleri yedi. Halk da rahatladı».

Nakledildiğine göre, Nuh(a.s) gemide giderken bir yaşlı adam gördü ve:

«Kimsin, seni gemiye kim koydu?» diye sordu.

İblis:

«Ben girdim ki, ashabının gönlü benim, bedeni senin olsun» dedi. Nuh(a.s) kim olduğunu bildi ve:

«Sen İblissin» dedi.

İblis:

«Ey Nuh! Bu halkı helak eden beş şeydir. Fakat üçünü sana haber vereceğim, ikisini söylemem» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri Nuh(a.s)'a:

«Üçüne gerek yok, ikisini desin» buyurdu».

İblis:

«Ey Nuh! Bütün halkı o iki şeyle helak ederim. Biri haset, diğeri hırstır. Ben Âdem(a.s)'a haset ettiğim için hasedle lânete uğradım. Hırs ile de Âdem cennetten çıktı.»

Nakledildiğine göre, Begavî, tefsirinde şöyle der:

«Nuh(a.s), karaya çıkmak istediği zaman, «gitsin, görsün, gelsin, karadan haber versin», diye kargayı gönderdi. Karga, yolda giderken leş gördü. Aç idi. Onunla meşgul oldu, gelmedi. Sonra güvercini gönderdi. Gitti, gördü ki, su çekilmiş, hemen gagasıyla zeytin yaprağı, ayağı ile balçık alıp geldi. Nuh(a.s) kargaya beddua etti, yüzü kara oldu. Güvercine iyi dua etti. Âdemoğullarından herkese munis oldu.»

Vehb bin Münebbih(r.a) şöyle der:

«Geminin üç kapısı vardı ve gemi üç katlı idi. Yukarı katta insanlar, ikinci «katta kuşlar ve diğer canlılar, üçüncü katta arslanlar ve yırtıcı hayvanlar vardı.»

Keşşâf da şöyle denir:

«Yeryüzü su ile doldu. Gemi balık gibi suda yüzmekteydi.»

Kadî Beydâvî şöyle demektedir:

«Su çok derin değildi. Ancak kırk arşındı. Kâfirler suda boğuldular. Sadece Avc b. Unuk kaldı. Su onun topuğuna kadar çıktı.»

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri:

«Avc'ın uzunluğu üçbin üçyüz otuzüç arşın idi. Her parmağı üç arşın idi. Her bir parmağında iki tırnağı vardı. Avc'ın boğulmamasına sebep şudur: Nuh(a.s) gemi yapmak istediği zaman Avc b. Unuk Şam'dan ağaç getirdi. Nuh(a.s) gemiyi o ağaç ile yaptı. Allah Teâlâ Nuh(a.s)'ın kavmini suda boğmak istediği zaman Nuh(a.s)'a buyurdu:

«Gemiye girince «Bismillah (Allah'ın adıyla)» de. Fakat «Er-Rahmâni'r-rahîm» deme. Zira boğma ve helak zamanıdır.

Nuh(a.s) ve kavmi gemiden çıktıkları o gün aşure günüydü. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Nuh(a.s)'a:

«Çıktığın yerde köy yap» buyurdu. Bunun üzerine o seksen kişi orada evler yaptılar. O köye «Semânîn (seksenler)» diye ad verdiler.

Nakledildiğine göre, Nuh(a.s) gemiden çıktığı zaman onun bir kızı, bir eşeği, bir köpeği vardı. Bir kişi Nuh(a.s)'ın kızını evlenmek için istedi. Nuh(a.s) ona vereceğini va'detti. Bir kişi daha istedi. Nuh(a.s) ona da vereceğini söyledi. Ondan sonra bir kişi daha istedi. Ona da vereyim diye va'detti. Böylece Nuh(a.s) hangisine vereceğinde tereddütte kaldı:

«Ey Rabbim! Üçüne de vermeyi va'dettim.» dedi. Derhal Cebrail(a.s) geldi ve:

«Allah Zü'l-Celâl Hazretleri sana selâm eder, kızını, eşeğini ve köpeğini bir eve koysun, benim kudretimi görsün» buyuruyor» dedi.

Nuh(a.s) öyle yaptı. Daha sonra kapıyı açtığında bir birine benzeyen üç kızın oturduğunu gördü. Kendisinin kızı hangisi olduğunu bi-

lemedi. Üçünü de çeyizleyip, üç isteyene verdi. (Bazı kadınların bu hayvanlara benzemeleri o zamandan kalmadır.)

Müfessirler, Nuh(a.s)'ın ömrü üzerine ihtilâf ederler.

İbn Âbbâs(r.a) şöyle der:

«Nuh(a.s) gemi yaptığı zaman, dörtyüz seksen yaşındaydı. Gemiye girdiği zaman altıyüz yaşındaydı. Âlem gömüldükten sonra, üçyüz elli yıl hayatta kaldı. Nuh(a.s)'ın ömrü dokuzyüzelli yıl oldu».

Bâzıları:

«Nuh(a.s)'ın gemisi şimdi Kaf Dağı'ndadır» derler.

Kûtül'l-Kulûb'de Ebû Talib-i Mekkî(rh.a.) şöyle nakleder:

«Sehl b. Abdullah et-Tusterî, birgün halvette otururken vecde geldi, ayağını uzattı. Kaf Dağı'na bastı. Nuh(a.s) gemisini orada gördü. «Bir işaret gerek» dediler. Derhal bir tahta parçasını ortaya getirdi; görüp inandılar.» Bu haber meşhurdur.

Nakledildiğine göre; Nuh(a.s)'ın ölümü yaklaştığı zaman büyük oğlu Sam'ı çağırdı. Onu yerine halife yaptı. Biraz sonra ölüm meleği geldi. Nuh(a.s) ölüm meleğini gördü, feryad etti.

Ölüm meleği:

«Bu uzun ömründe dünyaya doymadın mı?» dedi.

Nuh(a.s):

«Bu dünya iki kapılı eve benzer. Birinden girdim, birinden çıktım» dedi ve vefat etti. Sam ve çocukları Yemen'de Hicaz'da ye Hindistan'da yerleştiler. Yâfes ve çocukları; Acem, Türkistan ve Rumelide yerleştiler. Ham ve çocukları Mısır ve Afrika'da yerleştiler. Yeryüzü bunların çocuklarıyla doldu. Bazıları:

«Nuh(a.s)'ı Kûfe'de defnettiler» demişlerdir.

Bazıları'da:

«Kerkük'te defnettiler» demişlerdir.

Bir kısmı da:

«İbrahim Peygamber'in mağarasında gömüldüler» demişlerdir.

Şeyh Muhammed Mağribî(k.s.) şöyle der:

«Bütün Peygamberlerin(s.a.v.) kabr-i şerifleri bilinmemektedir. Ancak İbrahim Peygamberin kabri bellidir. O da mağradadır. Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri Medine-i Müneverre'de medfûndur.

«Bütün Alemler içinde (bizden) Nuh'a selâm» (Saffât: 79).

Âlemlerde selâmet, keramet ve şerâfet Nuh(a.s)'ın üzerine olsun.

HÛD(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle der:

«Hûd(a.s) Yemen'de kavmi içinde kırk sene «puta tapmak batıldır» diyerek onları dine davet etti.

Hak Teâlâ Hûd(a.s)'ı Ad kavmine Peygamber gönderdi. Hak Teâlâ Kur'an'da şöyle buyurur:

«Ad (kavmine) de kardeşleri Hûd'u (gönderdik)» (A'râf: 65)

Onlara:

«Allah Teâlâ Hazretleri'nin verdiği rızkı yersiniz. Kuvvet verdi. Onunla iş görürsünüz. Sizi zengin kılıp uzun ömür verdi. Niçin Hak Teâlâ Hazretleri'nin verdiği nimetlere küfredersiniz? Şimdi, gelin Allah Teâlâ'dan başka Tanrı olmadığına ve benim, O'nun Resulü olduğuma tanıklık edin» dedi.

Böylece Hûd(a.s) gitti, onları imana davet etti. Onlardan bir cemaat imana geldi, kalanı kâfir oldu. Allah Teâlâ Hazretleri onları kuru yel ile helak etti.

Nakledildiğine göre kâfir olan kimselere, «Hak Teâlâ size yel verir, sizi helak eder» dedi. Onlar inanmadılar. Hak Teâlâ kuru yelin bekçilerine bir halk kadar yel çıkarmalarını ve o halkı helak etmelerini emretti.

Süddî(rh.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri onlara yel gönderdi. O yel yaklaştığı zaman, develeri ve insanları yer ile gök arasına götürüp getirdiğini gördüler. Kaçtılar, mağralara girdiler. Kapılarını kilitlediler. Yel geldi, onları evlerinden çıkarıp helak etti. Ondan sonra Hak Teâlâ ve Sübhanehu Hazretleri onlara kara kuşları gönderdi. Onların leşlerini kaptılar denize attılar. Onlar tabiat'ın ilâhî yönünü kavramaktan mahrum oldukları için Hûd(a.s)'ı inkâr ettiler. Bu yüzden Hak Teâlâ Hazretleri onları helak etti. Hûd(a.s) yüzelli yıl yaşadı. Ondan sonra darü'lbekaya göçtü. Mekke'de İbrahim(a.s)'ın makamı yanına defnettiler.

Allah doğruyu söyler ve dilediğini doğru yola iletir.

SALÎH(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Allah Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Semud'a biraderleri, Salih'i (gönderdik)» (Hûd: 61)

Kâ'bü'l-Ahbâr şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri Ad kavmini yel ile helak edince, Semûd kavmi yer yüzünü mamur hâle getirdi. Hatta o kadar çoğaldılar ki, on ka-

bile oldular. Her kabile yetmişbin kişiydi. Şam ile Hicaz arasında mağaralar yapıp içine girdiler.

Salih Peygamber kırk yaşına girdi. Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'ı Salih(a.s)'a gönderdi ve şöyle buyurdu:

«Hak Teâlâ seni peygamber kıldı. Git, Semûd kavmini imana davet et: «La îlâhe İllâllahu ve enne Sâlihan abdihi ve Resûlîhi» (Allah'tan başka ilâh yoktur, ve Salih onun elçisi ve kuludur» desinler.»

Bunun üzerine Cebrail(a.s), Salih(a.s)'ın yanına geldi. Hak Teâlâ Hazretleri'nin Salih(a.s)'ı peygamber kıldığını ve kavmine dâvetçi gönderdiğini kendisine bildirdi. Cennetten bir yeşil elbise getirdi. Peygamberlik yüzüğünü ve Âdem(a.s)'in asasını Salih(a.s)'a verdi ve:

«Bil ki, ey Salih! Hak Teâlâ Hazretleri'nin kudretini ve şaşılacak şeylerini göreceksin, Nuh(a.s)'ın zamanında bile o şekilde şaşılacak şeyler olmadı» dedi.

Salih(a.s) kavmine gelip imana davet etti. Onu tanımadılar ve:

«Eğer sen Hak Peygambersen bu taştan bir deve çıkar ki, gövdesi altından, ayakları gümüşten, başı zebercedden, gözleri yakuttan, kuyruğu mercandan olsun. Hörgücünde inciden bir kubbe bulunsun ve köşeli çeşitli yakutlar ile süslü olsun. Eğer bu vasıfta deveyi taştan çıkarırsan sana iman getiririz» dediler.

Salih(a.s) bu sözleri işitince hayret içinde kaldı. Cebrail(a.s) Salih(a.s)'ın yanına geldi ve:

«Hak Teâlâ «Niçin hayret edersin? Benim gayb ilminde şöyledir: Bu kavim senden bu vasıfta bir deve ister. Şanım hakkı için kırk sena önce o deveyi o taşın içinde yarattım, durur. Hiç şaşma ey Salih! Kavmin senden ne dilerse göz açıp kapama zamanı içinde verdim», (şüphesiz Allah herşeye kadirdir).

Ondan sonra bayram günü sahraya çıktılar. Salih(a.s) iki rek'at namaz kıldı ve dua etti. Hak Teâlâ Hazretleri duasını kabul etti ve taş harekete geldi. Gebe kadın inlemesi gibi inledi, karnından bir deve çıktı ki, vasfettiklerinden çok daha güzel ve lâtif idi. Nurdan gözleri vardı. Boynundan kuyruğuna varıncaya kadar yediyüz arşındı, iki ayakları arası beşyüz arşındı. Ayaklarının uzunluğu yüzelli arşın idi. O deve tanıklık vererek «La, ilahe İllâllahu Salih Resûlullah (Allah'tan başka Allah yoktur ve Salih onun elçisidir)» dedi.

Orada Cebrail(a.s) o devenin karnına vurdu, karnından anası suretinde bir yavru çıktı. Altından, gümüşten ve inciden rengi vardı. Ondan sonra deve:

«Ne güzel, mukaddes ve münezzeh padişah, beni yarattı ve ulu bir nişanı verdi», dedi.

Kavmin padişahı onu gördüğü zaman tahtından kalkıp Salih(a.s)'ın yanına geldi ve:

«Ey Semûd kavmi! Hak Teâlâ Hazretleri hidâyet ettikten sonra artık kör olmayın. Ben, Allah'tan başka Tanrı olmadığına ve Salih(a.s)'ın onun peygamberi olduğuna tanıklık ederim» diyerek iman getirdi. Onunla halkın çoğu iman getirdi. Kavmin geri kalanları kâfir olup o deveyi öldürdüler. O yavru da kaçtı, tekrar taşa girdi. Salih(a.s):

«Bana, imana geleceğinize söz verdiğiniz halde gelmediniz. Üç gün katlanınız, görürsünüz nasıl azab gelir!» dedi. Kâfirler:

«O azabın işareti nedir?» diye sordular. Salih(a.s):

«İlk gün yüzünüz sararacaktır, ikinci gün kızıl olacak, üçüncü gün kara olacaktır.» dedi. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'a:

«Semûd kavmi benim nimetimi inkâr ettiler. Benim Peygamberimi yalanladılar. Cehennem bekçisine söyle, cehennemden ateş çıkarsın ve onların üzerine saçsın. Evlerini başaşağı getirip, harap etsin». O melekler de ateş ile onları helak etti. Bazıları:

«Cebrail(a.s)'ın çağırmasıyla helak oldular» derler. Salih(a.s) oradan Mekke'ye gitti. Dünyada iki yüzyıl yaşadı, ondan sonra vefat etti. Kâbe'de Rükün ile Makam arasında defnettiler.

İBRAHİM(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Tufan gününden İbrahim(a.s)'ın doğduğu güne kadar binyüz altmış yıl geçmişti. Âdem(a.s)'dan İbrahim(a.s)'a kadar üçbin üçyüz otuz yıl oldu.

Vehb b. Münebbih(r.a) şöyle der: «Hak Teâlâ Hazretleri Nuh'un kavmini su ile, Ad kavmini yel ile, Semûd kavmini ateşle veya Cebrail(a.s)'ın sesi ile helak ettikten sonra dünyaya Sam oğullarından bir kavim daha getirdi».

Bunların Padişahı Nemrûd idi. Âdem(a.s)'dan üçbin üçyüz otuzyedi yıl sonra hükmetti. Altından bir taç yaptırdı, ilk önce dünya tacını Nemrûd giydi. Halkı kendisine tapmaya davet etti. Onun büyücüleri vardı. Bir gün:

«Bu yıl senin ülkende bir oğlan doğacak, ölümün onun elinden olacak. Bütün dini değiştirecek» dediler.

Bazıları şöyle anlatır:

«Nemrûd, düşünde bir yıldız doğduğunu gördü ki, güneş ve ayın nuru bunun yanında daha sönüktü. Bu düşü müneccimlere anlattı. Onlar:

«Bir oğlan doğacak senin helakin onun elinden olacak» dediler. Bu-

nun üzerine, Nemrûd ne kadar oğlan doğarsa boğulmasını emretti. Öyle yaptılar. Yer ve gök, güneş ve ay Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri'ne şikâyet ettiler ve:

«İlâhi! Bunları sen yarattın. Senin rızkını yerler, başka şeye taparlar. İlâhi! Bunları helak eyle» dediler.

Hak Teâlâ ve Sübhanehu Hazretleri bunlara:

«Siz sabredin, benim hükmüm bunlara erişecektir» buyurdu.

Ondan sonra İbrahim'in babası karısıyla birleşti, karısı gebe kaldı. Bir mağara vardı; Oraya gitti. İdris ve Nuh o mağarada doğmuşlardı. İçinde döşek ve kandil de vardı. Çocuk oyuncakları vardı. Kadın onları görüp korktu, Derhal bir melek geldi ve:

«Korkma, sana yoldaş olmak ve senin karnındaki oğluna ikram ve hürmet etmek için geldim» dedi. Cuma gecesi İbrahim(a.s) dünyaya geldi. Ayakları üzeri doğrulup şöyle dedi:

«Allah'tan başka Tanrı yoktur. O birdir. Eşi ve benzeri yoktur. Mülk ve hamd ona mahsustur. Beni yaratan ve yardımı bana ulaşan Allah'a hamd olsun».

Allah Teâlâ onun sesini doğuya, batıya ve bütün canlılara işittirdi.

Ondan sonra Cebrail(a.s) geldi, İbrahim(a.s)'in göbeğini kesti ve kulağına ezan okudu. Bir ak hil'at giydirdi. Onu yine anasının önüne koydu.

İbrahim(a.s)'ın parmaklarından çeşitli yiyecek şeyler akardı. Onları emerdi. Birinden su, birinden süt, birinden bal, birinden yağ akardı. Bir günde bir aylık büyürdü. Bir ayda bir yıllık büyürdü. On beş ay mağrada durdu. Bazıları:

«Dört yıl orada durdu»

Bazıları da:

«On yedi yıl durdu» dediler.

Bir gün anasına:

«Beni mağaradan çıkar» dedi.

Bir gece anası İbrahim(a.s)'ı mağaradan çıkardı. Hak Teâlâ Hazretleri, yerleri, gökleri, acayiblerini ve âlem-i melekûtunu İbrahim(a.s)'a gösterdi. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Biz İbrahim'e (hakîkati nasıl öğrettiysek, istidlalde bulunması ve) kesin ilme erenlerden olması için göklerin ve yerin büyük mülkünü de öylece gösteriyorduk» (En'âm: 75).

Âlem-i melekût, ruhlar âlemidir ve gayb âlemidir. Hatta cennette yerini gördü. «Melekût, mülkün mübalağasıdır» diyenler olmuştur.

Dünyadayken, cennette yerini görmek İbrahim(a.s)'a, Muhammed Mustafa(s.a.v.) Efendimiz'e vâki olmuştur.

Bazıları:

«İbrahim(a.s) göğe baktı bir yıldız gördü. Bu benim Tanrımdır» dedi. Bir zaman sonra o yıldız dolandı, ay doğdu, bu benim Tanrım'dır, dedi. Ay dolandı güneş doğdu; bu onlardan yeğdir, Tanrım budur dedi. Bir zaman sonra güneş de dolandı ve benim Rabbim Allah'dır dedi. Bu sözlerden dolayı İbrahim(a.s) da kusur yoktu. Zira istidlal ederdi (Allah'ı bulmak için delil ararlardı.) Sonra Hakk'ı buldu.

Nakledildiğine göre, İbrahim(a.s) göklerin melekûtunu gördüğü zaman, bütün Muhammed ümmeti orada toplanmışlardı. Onların güneş gibi nuru vardı.

İbrahim(a.s):

«Bunların sevapları nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim rahmetim ve mağfiretimdir» buyurdu.

İbrahim(a.s) âsilerden bir kavim gördü. Onlara beddua etmeyi istedi. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey İbrahim! Onların benim yanımda dört durumu vardı. Ya hata edenleri iyilik edenlere bağışlarım ya bazısı diğerlerine şefaat eder, ya Muhammed Mustafa onlara şefaatte bulunur, ya da Erhame'r-Rahîm'im (Acıyanların acıyanı padişahım) onlara rahmet ederim.

Hazret-i İbrahim:

«Ey Rabbim! Beni Muhammed ümmetinden kıl» dedi.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ onun duasını kabul etti ve Muhammed(s.a.v.) Hazretleri'nin ümmetinden oldu.

Nakledildiğine göre, bir gün İbrahim(a.s) kabirlerin arasından geçiyordu. Çok susamıştı. Bir Habeşî'nin deve güttüğünü gördü ve:

«Senin yanında su var mı? içeyim» dedi.

Habeşî:

«Sen sütü mü yoksa suyu mu seversin?» diye sordu.

İbrahim(a.s):

«Suyu severim» dedi.

Habeşî ayağını yere vurdu. Yerden çok güzel bir su çıktı, İbrahim(a.s) içti ve hayret etti.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İbrahim! Bu işi o Habeşî'nin yaptığına niye hayret ediyorsun? Onun dünyada ve ahirette benden başka muradı yoktur» buyurdu.

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri şöyle der:

«İbrahim(a.s) kırk yaşına vardığı zaman Cebrail(a.s) onun yanına gelerek:

«Hak Teâlâ Hazretleri sana selâm eder ve buyurur:

«Bu defa seni Nemrûd'a gönderiyorum, git onunla cihâd et. Ondan korkma; ben seni korurum ve onun üzerine gâlib ederim» dedi.

Bunun üzerine İbrahim(a.s) Nemrud ve kavmine geldi. Onları Hakk'a davet etti ve:

«Niçin Hakk'tan başkasına taparsınız. Halbuki bilirsiniz, Hakk'tan başka Tanrı yoktur. Niye Hakk'a tapmazsınız» dedi. Putları kırdı. Kâfirler:

«İbrahim(a.s)'ı ateşe atmak gerekir» dediler. Nemrûd, İbrahim(a.s)'ı zindana koydu. Ayağına demir vurdular.

İbrahim(a.s) zindanda namaz kılmak istedi, demirden dolayı kılamadı. Çok üzüldü. Derhâl Cebrail(a.s) geldi. Selâm verdi ve:

«Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri sana selâm eder:

«Sabretsin. Ben onu zindandan çıkarırım. Ve yardım ederim onların üzerine galib olur» buyurur» dedi. Cennetten, Cebrail(a.s) döşek, nakışlı sırmalı yeşil bir elbise ve yemek getirdi. Sonra:

«Ey Allah'ın Peygamberi! Sabret. Nitekim senden önce gelen peygamberler sabretdiler. Sana olan kerem hiç bir peygambere olmadı» dedi. Ondan sonra Cebrail(a.s) gitti.

Bir gün Nemrûd (ona lânet olsun) İbrahim(a.s)'in ateşe atılmasını istedi. Bir ay odun taşıdılar ve bir yere yığdılar. Hiç bir hayvan odun getirmeye razı olmadı. Kaçtı. Ancak katır razı oldu ve getirdi. Bu sebepten doğurmaz olup kısır kaldı.

Ondan sonra o odunu yedi gün yaktılar. Fakat İbrahim(a.s)'ı ateşe nasıl atacaklarını bilemediler. Derhal İblis gelip onlara mancınıkı öğretti, İbrahim(a.s)'ı o mancınığa koyup, elleri ve ayakları bağlı ateşe attılar. Bütün yer, gök ve melekler feryad ettiler.

«İlâhî! İbrahim senin kulun ve Resulündür. Ateşe attılar, yeryüzünde sana ibâdet eden kimse kalmadı» dediler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«İbrahim benim kulum ve habibimdir (dostumdur). Benim ondan başka dostum yoktur ve onun Tanrısıyım. Onun benden başka Tanrısı yoktur. Eğer sizden yardım isterse yardım edin. Eğer benden yardım isterse, ben feryâd edenlere yardım ediciyim» buyurdu.

İbrahim(a.s) Hak Teâlâ Hazretlerine yüz tuttu ve: «Ey Rabbim! Bana yardım et. Düşmanım üzerine galib olayım» dedi.

İbrahim(a.s)'ı ateşe attıktan sonra su haznedarı geldi ve:

«Ey İbrahim! Eğer istersen bütün ateşi söndüreyim» dedi.

Ondan sonra yel haznedarı geldi ve:

«Ey İbrahim! Eğer istersen ateşi havaya dağıtayım» dedi.

İbrahim(a.s):

«Benim size ihtiyacım yok. Allah bana yeter. O ne güzel koruyucudur» dedi.

Hazret-i İbrahim(a.s) ateşe yaklaştığı zaman Hak Teâlâ Hazretleri ateşe buyurdu:

«Ey Ateş! İbrahim'e karşı serin ve selâmet ol» (Enbiya: 69)

Hazret-i Abdullah b. Abbas(r.a) şöyle der:

«Eğer Hak Teâlâ Hazretleri «Serin ol» demeseydi, İbrahim(a.s) sıcaktan ölürdü. Eğer «Selâmet ol» demeseydi, soğuktan ölürdü.»

Süddî şöyle der:

«İbrahim(a.s)'ı ateşe attıkları zaman ateş içinden su çıktı, kırmızı gül de nergis bitti, İbrahim(a.s) üç ay yedi gün orada kaldı. Allah Teâlâ Hazretleri cennetten İbrahim(a.s)'a bir ipek gömlek gönderdi ve:

«Ey İbrahim! Ateşin Hak Teâlâ'nın dostlarını yakmayacağını anladın mı?» buyurdu.

Ondan sonra Hak Teâlâ Cebrail(a.s)'ı gönderdi:

«Ey İbrahim! Hiç dostuna ateş ile azab eden bir dost gördün mü?» dedi.

Zehretü'r-Riyad'da şöyle nakledilir:

«Nemrûd (ona lânet olsun), İbrahim(a.s)'ı ateşe attığı zaman Cebrail(a.s) gelip sorar:

«Bana ihtiyacın var mı?»

İbrahim(a.s):

«Sana ihtiyacım yoktur».

Cebrail(a.s):

«Hak Teâlâ Hazretleri'nden nefsini dilesen olur».

İbrahim(a.s):

«Nefis kusurludur, münezzeh olan Allah'dan onu istemek olmaz» dedi.

Cebrail(a.s):

«Ruhunu iste».

İbrahim(a.s):

«Ruh emanettir. Emanet olan şey geri verilir»

Cebrail(a.s):

«Kalbini iste»

İbrahim(a.s):

«Ateşi kim yaktı?»

Cebrail(a.s):

«Nemrûd yaktı»

İbrahim(a.s):

«Ona kim yaktırdı?»

Cebrail(a.s):

«Hazret-i Celîl hükmetti»

İbrahim(a.s):

«Halîl (dost) razıdır, Celîl'den» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri ateşe:

«Benim dostum soğuk ol. Zira Hazret-i Muhammed Mustafa(s.a.v.) İbrahim'in temiz sulbündendir» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri ateşe seslendiği zaman, İbrahim(a.s) ağladı ve:

«İlâhî! Bana ateşle azab etseydin ve bana konuşsaydın o beni sevindirirdi. Ey Rabbim! Ben ne yaptım da bana konuşmazsın?» diye yakardı.

İbrahim(a.s) ateşe atıldığı zaman ateş:

«Sana selâm, ey Allah'ın dostu» dedi; İbrahim(a.s) o zaman onaltı yaşındaydı. Kuşlar İbrahim(a.s)'ın üzerine saf bağladılar. O kuşlar arasında bir zayıf kuş vardı. Kendisini ateşe bıraktı, İbrahim(a.s)'a katıldı.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! O zayıf kuş kendisini helak etmeye attı, kuş dostuma katıldı. Benim yanımda ihtiyacı varsa, istesin vereyim» buyurdu.

Cebrail(a.s) Sidretü'l-Münteha'dan göz açıp kapayınca indi. O kuşu tuttu, yere koydu ve Hak Teâlâ Hazretlerinin dediğini kuşa söyledi. Kuş:

«Hak Teâlâ Hazretlerinin ismi olduğunu işittim. Yüzünü öğrendim, dokuzyüzünü de öğreneyim isterim. Tâ ki, bin olsun» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri o kuşa dokuzyüz ismi de öğretti, bin oldu.

O kuş bülbül idi. Melek geldi, İbrahim(a.s) ile birlikte oturdu. O melek gölge meleği idi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, İbrahim(a.s) suretinde İbrahim(a.s)'a gönderdi.

Nemrûd, sarayından bir kişinin İbrahim(a.s)'ın yanında oturduğunu gördü ve:

«Ey ibrahim! Senin Tanrın ulu Tanrı'dır. Ben senin kadrini gördüm. Ateşten çıkabilir misin?» dedi.

İbrahim(a.s) derhal ateşten çıktı.

Nemrûd :

«Senin yanında bir kişi gördüm, sana benzerdi. O kimdir?

«İbrahim(a.s):

«Melektir, geldi, bana ateşte yoldaş oldu» dedi.

Nemrûd :

«Ben senin Tanrı'nın katında hürmetini gördüm. Tanrı'n çok yüce-

dir. Senin Tanrı'na kurban etmeyi dilerim» dedi. Dörtbin öküz ve kırkbin koyun kesti.

«Hak Teâlâ, senden onu kabul etmez. Dinini terk edip, benim dinime girmen gerekir» dedi.

Müfessirler şöyle der:

«Ondan sonra Nemrûd, göğe çıkmak için bir saray yaptı. O sarayın beş mil büyüklüğü, altı mil yüksekliği vardı. Hak Teâlâ Hazretleri yel verdi. Onu üç parça yaptı. Bir parçasını denize attı. İki parçası orada harab olup kaldı. Korkudan halk yetmiş üç bölük oldu. Her bir bölüğü ayrı dilde konuştular. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri, sinek sürüsünü üzerlerine gönderdi. Etlerini yediler ve kanlarını içtiler. Bir zayıf sinek Nemrûd'un burnuna girdi, helak etti.

İbrahim(a.s.)'ın anası imana geldi. Ama babası gelmedi. Ondan sonra İbrahim(a.s) Şam diyarına gitti. Orada dört oğlu doğdu. Biri Medyen, biri Medâyın, biri İsmail ve biri de İshak'tı.

İbn Abbas şöyle der:

«İbrahim(a.s) doksandokuz yaşındayken İsmail, yüz oniki yaşındayken İshâk doğdu».

KÂBE'NİN YAPILMASI

Nakledildiğine göre, önce Kâbe'nin temeli vardı. İbrahim,(a.s) Kâbe'yi temel üzerine yaptı. Yine rivayet edildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, Cennet yakutlarından o yere bir yakut indirdi. Zümrüdden iki kapısı vardı. Biri doğuya biri batıya açılırdı. Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s)'a:

«Nitekim melekler arşımı tavaf ederler, onlar gibi bunu da insanlar tavaf etsinler» buyurdu.

Bundan dolayı Âdem(a.s) Hind'den yayan Kâbe'ye geldi. Melekler Âdem(a.s) ile buluştular:

« Ey Âdem haccın kabul olsun. Senden bin yıl önce biz bu Beyt-i tavâf ettik.» dediler.

Ondan sonra o yakutu Nûh tufanında Hak Teâlâ Hazretleri yedinci göğe çıkardı. Adı «Beyt-i Ma'mur» idi. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s.)'e Kâbe'yi yapmasını ve Cebrail(a.s.)'a da nasıl yapılması gerektiğini öğretmesini buyurdu. Ondan sonra dört dağdan taş getirip yaptılar. Biri, Tûr-ı Sina, biri, Tûr-ı Zeyd, biri, Cûdî Dağı ve biri de Hırâ idi. Cebrâil(a.s.) Hacerü'l-Esved'i getirdi.

Bazıları:

«Ebû Kubeys Dağı yarıldı. Hacerü'l Esved içinden çıktı. Ak yakut

ıdi. Hayz görmüş kadınlar ve müşrikler yapışınca kapkara oldu.» derler.

Bazıları da:

«İbrahim(a.s.) yapardı, İsmail(a.s.) taş getirirdi.» ondan sonra Kâbe tamamlandı. Hak Teâlâ Hazretleri:

« Ey İbrahim(a.s.), halkı Kâbe'ye çağır.» buyurdu.

İbrahim(a.s.):

"Ey Rabbim! Benim sesimi onlara kim işittirir?» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâla Hazretleri:

« Senden çağırmak, benden işittirmek» buyurdu.

Fedâilü'l –A'mâl'da Ebû Zerr(r.a.)'ın şöyle rivayet ettiği nakledilir:

Peygamberden, Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri'nin İbrahim(a.s.)'a şöyle buyurduğunu işittim:

«Halkı hacca çağır»

Bunun üzerine İbrahim(a.s.) Ebû Kubeys Dağı'na çıktı:

«Ey Âdem oğulları! Hak Teâlâ Hazretleri'nin Beytine gelin, size haccı farz etti. Gelin hac edin» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s.)'a:

«Yerleri ve gökleri yaratmadan önce şöyle yazdım: Bir kimse evinden Kâbe'yi ziyaret niyetiyle çıksa her adımına on hasenât veririm. On günahını bağışlarım. Eğer o yolculukta ölse «cennetliktir» diye hükmederim».

«Eğer ben onların günahını affedip, rahmet etmeyecek olursam, onlara kim rahmet eder» buyurdu

Ali(k.v.) şöyle der:

«İbrahim(a.s.)'dan sonra Kâbe üç kere yıkıldı. Ondan sonra Kureyş ile Muhammed Mustafa(s.a.v.) yine yaptılar. Kureyş kabilesi Hacerü'l Esved'i kaldırmayı ve yerine koymayı istedi. Aralarında ihtilaf çıktı.

Kureyşliler:

«Ey Muhammed! Gel, bizim aramızda hakem ol dediler.

Muhammed Mustafa:

«Bir örtü getirin» buyurdu. Getirdiler.

Resûlullah(s.a.v.) :

«O taşı örtünün içine koyun» buyurdu. Koydular.

Peygamber Efendimiz;

«Kaldırın» buyurdu. Kaldırdılar.

Peygamber Efendimiz örtü içinden alıp Hacerü'l-Esved'i yerine koydu. Hepsi sevindiler. Gönüller hoş oldu».

Nakledildiğine göre, İbrahim(a.s)'a on suhuf indi. İbrahim(a.s)'ın suhufunda şöyle yazılıydı:

«Batıl şeyden söz söylememek oruçtur. Halktan ümidini kesmek namazdır. Gözünü ve kulağını sakınmak ibadettir. Arzularını terk etmek gazadır. Elini şerden men etmek sadakadır».

Nakledildiğine göre, İbrahim(a.s) Muhammed ümmetini ve bütün halkı konuk etmek istedi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Onları konaklamaya kadir değilsin» buyurdu.

İbrahim(a.s):

«İlâhî! Sen bütün yaratılanları konuklamaya kadirsin» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s)'ın duasını kabul etti. Cebrail(a.s)'a buyurdu: Cennetten bir avuç kâfur getirdi, İbrahim(a.s)'ın eline verdi, İbrahim(a.s) onu alıp, Kubeys Dağı'na çıktı. O kâfûr'u saçtı. Bütün yeryüzüne dağıldı. Allah'ın izniyle tuz haline geldi. Bu sebebten tuz İbrahim(a.s)'ın ziyafeti oldu.

İbrahim(a.s) yeryüzünde oturup vatan tutunca, Hak Teâlâ onu zengin kıldı, İbrahim(a.s) bir ev yaptı. Ocak kurdu, ve yoksullara yemek yedirdi. Bir gün bir mecûsî (ateşe tapan) İbrahim(a.s)'a konuk oldu. İbrahim(a.s):

«Eğer müslüman olsaydın seni konukluğa alırdım» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İbrahim! Bu nasıl cimriliktir? Bir kere yemek vermek için «dinini değiştir» dersin. Yetmiş yıldır o kâfire ben yemek veririm, «müslüman ol, yoksa sana yemek vermem» demedim» buyurdu.

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ:

«Ben seni yarattım ve dost ettim. Seni Nemrûd'un ateşi ile mübtelâ kıldım. Eğer seni derviş etsem nasıl olurdu?» buyurdu.

İbrahim(a.s):

«Fakirlik Nemrûd'un ateşinden daha şiddetlidir (kötüdür)» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey İbrahim! Şanım hakkı için yer ile gök arasında fakirlikden daha kötü bir şey yaratmadım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, günün birinde İbrahim(a.s)'ın sakalı ağardı. Sebebi şu idi: İshâk(a.s), İbrahim(a.s)'a benzerdi. Bir gün uyuyordu. Uyanınca gördü ki, saçı ve sakalı ak olmuştu:

«Ey Rabbim! Bu nedir?» diye sordu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri: «Nur ve vakardır» buyurdu, İbrahim(a.s): «İlâhi! Nurumu ve vakarımı arttır» dedi.

Bunun üzerine bütün sakalı aklaştı. İshâk(a.s) ile bunun arasında fark meydana geldi.

Nakledildiğine göre, İbrahim(a.s) hatasını hatırlasa çok utanırdı, kalbi çarpardı. Cebrail(a.s):

«Ey İbrahim! Sen Hakk'ın dostusun Niçin üzülüyorsun» dedi. İbrahim(a.s):

«Ne zaman hatamı ansam dostluğumu unuturum», dedi. Hak Teâlâ:

«Ey İbrahim, bu ne üzüntüdür?» buyurdu, İbrahim(a.s):

«Ey Rabbim! Âdem(a.s)'ı kudret elinle yarattın ve ona kendi ruhundan ruh üfledin. Meleklere buyurdun, secde ettiler. Sonunda onu bir günâh yüzünden cennetten çıkardın» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İbrahim! Bilmez misin? Şüphesiz sevgilinin işlediği günah sevgiliye ağır gelir» buyurdu.

Saîd b. Cübeyr(r.a) şöyle der: «İbrahim(a.s)'ı, Hak Teâlâ dost edindiği zaman ölüm meleği Hak Teâlâ Hazretleri'nden, İbrahim(a.s)'ı müjdelemek için izin istedi. Hakk'dan izin alıp İbrahim(a.s)'a gelen ölüm meleği, evde olmadığını gördü, içeri girdi. Hazret-i İbrahim(a.s) gelince, evde bir kişinin oturduğunu gördü ve: «Sana kim izin verdi ki, bu eve girdin» dedi. O:

«Evin Rabbi izin verdi» dedi.

İbrahim(a.s) ölüm meleği olduğunu anladı. «Niye geldin?» diye sordu, ölüm Meleği:

«Sana müjdelemeye geldim. Hak Teâlâ seni kendine halîl kıldı» dedi.

İbrahim(a.s) Hak Teâlâ'ya hamd etti ve:

«Onun işareti nedir?» diye sordu,

Ölüm meleği:

«Hak'tan ne dilersen kabul olur» dedi.

İbrahim(a.s):

«Ey Rabbim! Ölüyü diri görmek nasıl olur? Bana göster, göreyim» dedi.

Hak Teâlâ:

«Ey İbrahim! İnanmaz mısın?» buyurdu.

Hazret-i İbrahim:

«İnanırım. Fakat gönlümü tatmin için göreyim» dedi.

Hak Teâlâ:

«Bir yeşil ördek, bir ak güvercin, bir kızıl badnos ve bir kuzgun al, bunları kes. Tüylerini yol, birbirine karıştır, etlerini parça parça et» buyurdu.

Hazret-i İbrahim öyle yaptı. Kuşların başlarını yanında sakladı. Ondan sonra o kuşlara seslendi. Hak Teâlâ Hazretleri yellere dört türlü esmelerini buyurdu. O kuşların tüylerini ve parçalarını dağıttı. Yine topladı. Kuşlar geldiler. Her birinin başını geri verdi, uçup gittiler.

Onları İbrahim(a.s) gördü. Hayran kaldı ve:

«Bildim ki, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Aziz ve Hakimdir» dedi.

Câbir(r.a):

«Allah Teâlâ İbrahim(a.s)'ı üç şey için dost edindi: Biri yemek yedirdiği için, biri selâm verdiği için, biri de gece namaz kıldığı için» demiştir.

Resul-ü Ekrem Hazretleri:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s)'a şöyle buyurdu: «Benim halîlimsin. Halkına güzel davran, kâfir olsa dahi.. Zira, benim ilmimde şöyledir: Kim halka iyi davranırsa, benim arşımın gölgesinde olur ve meleklerime yakın ederim.»

Nakledildiğine göre, Allah Zü'l-Celâl Hazretleri İbrahim(a.s)'ı halîl ettiği zaman melekler:

«Ey Rabbimiz! İbrahim'in nefsi, zevcesi, çocukları ve malı vardır. Nasıl halîl olur?» dediler.»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«İbrahim'in gönlünde benim sevgimden başka sevgi yoktur» buyurdu.

Abdullah b. Abbâs şöyle der:

«İbrahim(a.s)'ın şeriatında on haslet farz idi. Muhammed Mustafa,(s.a.v.) Hazretleri'nin şeriatında sünnet oldu. Beşi baştadır ve beşi bedendedir.

Başta olanlar:

Mazmaza. (ağzı su ile yıkamak)

İstinşâk etmek, (burnu su ile temizlemek)

Başı tıraş etmek.

Bıyık kesmek.

Misvaklanmak. (dişleri fırçalamak)

Bedende olanlar:

Sünnet olmak.

Kasığını yülemek (eteği tıraş etmek)

Koltuk altlarını yülemek.

Tırnağını kesmek.

Su ile istincâ etmek (taharet almak.)

Ebû Hüreyre(r.a) şöyle nakleder:

«İbrahim(a.s) önce kendisini sünnet etti. Yüz yirmi yaşındaydı, ilk sakalı ağaran odur. ilk don giyen, bıyığını ve tırnağını kesen, koltuk altlarını ve kasığını temizleyen odur. Allah dostu, mü'minlerin imamı, türlü belâya uğrayan, ahdine vefa eden, ilk ayakkabı giyen, ilk kılıç vuran, ilk ateşe bırakılan, ilk misvak kullanan, saçını ikiye ayıran, ilk

su ile taharet alan odur.»

Hak Teâlâ şöyle buyurdu:

«Hatırlayın o zaman ki, Rabbin İbrahim'i bir takım kelimeleriyle (emirleriyle) ile imtihan etmişti» (Bakara: 124).

Hak Sübhanehu Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s)'ı dokuz şeyle mübtelâ etti: Güneş, ay, hitan (sünnet), Nemrûd'un ateşi, yıldız, İsmail'i kurban etmek, hicret, ailesini ve oğlunu otsuz ve ekinsiz (bereketsiz) yerde terk etmek, Hak Teâlâ Hazretlerine sabırsız olmak ve feryad etmek. Bunların hepsini İbrahim(a.s) yaptı.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Vazifesini ifa eden İbrahim...» (Necm: 38)

Nakledildiğine göre İbrahim(a.s) ondan sonra Kudüs'e geldi. Orada epey zaman durdu. Yüzdoksandört yıl ömür sürdü ve o yerde Dârı Beka'ya yürüdü.

İBRAHİM(A.S.)'IN VEFATI

Bir gün İbrahim(a.s) evinin önünde oturuyordu, ölüm meleği çok güzel bir suret ile geldi, İbrahim(a.s)'a selâm verdi, İbrahim(a.s) selâmını aldı ve:

«Nasıl bir kimsesin, hiç ben senin gibi güzel kimse görmedim» dedi.

O kişi:

«Ben ölüm meleğiyim» dedi.

İbrahim(a.s):

«Ölümden kaçan kişilere şaşarım. Senin güzel suretin varmış» dedi.

Ölüm Meleği:

«Ey Allah'ın Halili! Peygamberlere ve mürsellere bu güzel suret ile gelirim.» dedi.

İbrahim(a.s):

«Ey ölüm meleği! Kâfirlere göründüğün suretinle görünsen de görsem» dedi. Ölüm meleği o suretten çıkıp başka surete girdi, İbrahim(a.s) onu görünce aklı başından gitti. Az kaldı düşüyordu, İbrahim(a.s):

«Ey ölüm meleği! Önceki gibi ol» dedi. ölüm meleği önceki gibi oldu.

Hak Sübhânehu Teâlâ Hazretleri Ölüm meleğine: «İbrahim(a.s)'ın canını al» diye emretti.

Bunun üzerine ölüm meleği İbrahim(a.s)'a geldi.

İbrahim(a.s):

«Ey ölüm meleği ben sana âşık oldum. Bugün bir ihtiyar geldi. Onun ihtiyarlığından dolayı acizliğini gördüm. Benim ruhumu al» dedi.

«Ey Rabbim! Hiç bir dostu gördün mü ki dostunu öldürür?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri, Cebrail(a.s)'a:

«Bir dost gördün mü ki, dostunu görmek istemesin?» buyurdu.

İbrahim(a.s) secde etti ve ölüm meleği ruhunu aldı. Ülfet şarabını yakınlık şişesinden içtikten sonra, ruhu uçtu.

İlliyûn'un en yüce yerinde yerleşti.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim halîlim! Ölüm şarabını nasıl içtin, hâli nasıldı?» buyurdu.

İbrahim(a.s):

«Ölüm şarabını, Nemrûd'un beni hapise ve ateşe atmasından daha acı gördüm» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim Halîlim! Senin canını ölüm meleği yumuşaklıkla aldığı gibi, senden önceki kimsenin ruhunu böyle yumuşaklıkla almış değildir» buyurdu.

Bazıları:

«İbrahim(a.s) iki yüz yıl yaşadı» dediler.

Ebu'l-Leys:

«Hazret-i Nuh ile İbrahim(a.s)'ın arası bin yıldı.»

Bazıları:

«İki bin altıyüz kırk yıl idi» derler.

Allah en iyisini bilir.

İSMAİL(A.S.)IN PEYGAMBERLİĞİ

«Kitapda İsmail'i de yâdet. Çünkü o, va'dinde sadıkdı. Resul bir peygamberdi» (Meryem: 54)

Sorulur ki, «İsmail(a.s) doğru sözlüdür» demek ne demektir? Gerçekte kalan peygamberler de doğru sözlüdür diye sorulsa cevabı şudur: İsmail(a.s)'a bu, ikram ve i'zâz içindir. Çünkü onun soyundan en doğru söz söyleyen Muhammed Resûlullah gelir.

«O bir Resûl'dür (elçidir) denmesi, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin Onun «Cürhüm» kabilesine Peygamber göndermesindendir» Nebi (haberci) denmesi, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nden haber vermesindendir. Nitekim ailesine namaz kılmasını ve zekât vermesi-

ni buyurdu. Bilmek gerekir ki, İsmail(a.s) ve İshâk(a.s) kitaplarda zikredilmiştir. Biz kitabımızı onlarla uzatmayalım. Fakat kurban olanında ihtilâf vardır.

Bazıları, «İsmail'dir» derler. Bazıları «İshâk'tır» derler. Doğrusu İsmail'dir.

Nakledildiğine göre, İbrahim(a.s) bir gece düş gördü. Düşünde:

«Oğlunu kes» dediler.

Sabah olduğu zaman İbrahim(a.s) bu söz şeytandan mıdır, yoksa Rahmân'dan mıdır? diye düşündü. Ertesi gece, yine gördü, öyle dediler. Böylece Rahmân'dan olduğunu anladı.

Bazıları:

«O zaman İbrahim(a.s)'a halîm oğlu olacağını müjdelediler» derler. Sonra Hazret-i İsmail dünyaya geldi, İbrahim(a.s) İsmail(a.s)'a:

«Ey benim oğulcuğum! Düşümde seni kestiğimi gördüm» dedi.

İsmail(a.s):

«Ey benim babacığım! O işi kim sana buyurduysa yap» dedi.

İbrahim(a.s):

«Ey benim oğlum! Şimdi ip ve bıçak al, şu dağa odun kesmeye gidelim» dedi.

Gittiler. O yere vardılar, İbrahim(a.s), İsmail(a.s)'ı kesmek için koyun gibi yatırdı. Bu olay güzün orta ayında oldu.

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«İsmail(a.s):

«Ey baba! Ayaklarımı bağla. Sana dokunmasın ve kanım sıçramasın ki, sevabım eksik olmasın. Anam da görüp üzülmesin. Bıçağı keskin bile, ölüm bana kolay olsun. Anama selâm söyle. Gömleğimi ona ver. Görsün, gönlü rahatken üzüntü duymasın» dedi.

İbrahim(a.s):

«Sen bana Hak Teâlâ Hazretleri'nin buyruğunu yerine getirmeye çok güzel yardım ediyorsun» dedi. Ondan sonra İbrahim(a.s), İsmail(a.s)'ın yüzünü kıbleye çevirdi, İbrahim(a.s) ağladı, İsmail(a.s)'ı iple bağladı. Ondan sonra bıçağı İsmail(a.s)'ın boğazına koyup, çaldı ama kesmedi.

Süddî:

«Hak Teâlâ kereminden bir parça bakır tahtasını boğazına koydu., onun için kesmedi» demiştir.

Bazıları da:

«Muhammed Mustafa(s.a.v.) İsmail(a.s)'ın soyundan gelir. Onun için kesmedi» derler,

İsmail(a.s) bunu gördüğü zaman babasına:

«Benim yüzüme bakıp acıyorsun, onun için bıçak kesmiyor» dedi.

İbrahim(a.s) İsmail(a.s)'ı yüzü üzerine çevirdi. Bıçağı kafasına koydu, yine kesmedi. Bu defa bıçağın yüzü döndü;

Nakledildiğine göre, İbrahim(a.s) bıçağı İsmail(a.s)'ın boğazına koydu, İsmail(a.s):

«Ey Baba! Ben mi cömertim, yoksa sen mi cömertsin?» dedi.

İbrahim(a.s):

«Ben cömertim, oğluma kıyarım» dedi.

İsmail(a.s):

«Ben senden cömertim. Zira senin bir oğlun daha var. Onunla nursun. Benim bir canım daha yok ki onunla hayat bulayım» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ben ikinizden de cömertim. Ey İbrahim şimdi bu koçu oğlunun yerine boğazla» diye vahyetti.

Nakledildiğine göre, İbrahim(a.s) bıçağı İsmail(a.s)'ın boğazına kesmek için koyduğu zaman Hak Teâlâ Hazretleri :

«Ey benim meleklerim! Siz «Âdem(a.s)'ı yaratma, yeryüzünde fesâd çıkarırlar. Biz sana itaat ederiz demiştiniz. Şimdi, babasına ve oğluna bakın! Bana nasıl itaat ediyorlar» buyurdu.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Melekler o koçu omuzları üzerinde getirsinler, İbrahim(a.s)'a iletsinler, İsmail(a.s)'ın yerine kurban etsin» diye emretti.

Bu koç Kabil'in kurban ettiği koçtu. Cennette beslenmekteydi. Hak Teâlâ Hazretleri onu İbrahim(a.s)'a gönderdi.

Cebrail(a.s):

«Ey Rabbim! Bu ulu cömertliktir» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Şanım Hakkı için, eğer bütün melekler onu omuzları üzerinde getirseler, yine karşılığını veremezler» buyurdu.

İsmail(a.s):

«Babacığım, sana edilen emir ne ise yap, inşaallah beni sabredenlerden bulacaksın» (Saf f ât: 102)

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle der:

«O zaman şeytan bir insan suretine girdi, İsmail(a.s)'in anası Hacer'in yanına geldi, ve:

«Hazret-i İbrahim'in nereye gittiğini biliyor musun?» dedi.

Hacer:

«Odun getirmeye gittiler» dedi.

Şeytan:

«Vallahi, İsmail(a.s)'ı kesmeye gitti» dedi.

Hacer:

«Ibrahim(a.s) merhametli kişidir. Onu esirger. Sen yalan söylüyorsun» dedi.

Şeytan

«Düşünde Hak Teâlâ Hazretleri İsmail(a.s)'ı boğazlamasını buyurmuş» dedi.

Hacer:

«Eğer Hak Teâlâ Hazretleri buyurduysa İbrahim(a.s) güzel yapmış. Hakk'a itaat etmiş» dedi. Böylece şeytan yüz bulamayıp, Hacer'in yanından gitti, İsmail(a.s)'a geldi ve:

«Ey oğlum! Baban nereye gidiyor biliyor musun?» dedi.

İsmail(a.s):

«Odun kesmeye gidiyor» dedi.

Şeytan:

«Yok vallahi, seni kesmeye gidiyor» dedi.

İsmail(a.s):

«Niçin öyle yapıyor?» diye sordu.

Şeytan:

«İbrahim(a.s) Allah Teâlâ Hazretleri'nin, ona, düşünde seni kurban etmesini buyurduğunu zannediyor» dedi.

İsmail(a.s):

«Yapsın, çünkü emrolundu. Ben Allah Zü'l-Celâl Hazretleri'ne itaatkârım ve hükmü altındayım.» dedi.

Şeytan gördü ki, çare yok, onun yanından da gitti, İbrahim(a.s)'a geldi ve:

«Ey İbrahim! Nereye gidiyorsun?» diye sordu.

İbrahim(a.s):

«Odun kesmeye gidiyorum» dedi.

Şeytan:

«Vallahi ben şeytanı gördüm. Geldi senin düşüne girdi ve «oğlun İsmail'i kes» dedi» diye konuştu.

İbrahim(a.s):

«Ey Allah'ın düşmanı! Elbette Allah'ın buyruğunu yaparım» dedi.

İbn Abbas şöyle der:

«İbrahim(a.s) şeytanı kovduktan sonra, Cemretü'l-Akabe'ye geldi. Şeytan orada gözüktü, İbrahim(a.s) ona yedi taş attı. Şeytan kayıp oldu.»

Cebrail(a.s), ve melekler bir koç getirdiler. Cebrail(a.s):

«Allahü Ekber. Allahü Ekber» İsmail(a.s):

«La ilahe illallah vellahu Ekber»

İbrahim(a.s):

«Allahü Ekber ve Li'llâhi'l-Hamd» dedi. O zamandan beri, kurban kesilmesi sırasında böyle demek sünnet oldu. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri: «Ey İsmail! Beni kırık gönüllerde iste» buyurdu.

İsmail(a.s):

«Ey Rabbim! Kırık gönüllü kimdir?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Gerçek dervişlerdir» buyurdu.

İsmail Peygamber, yüz otuz yıl yaşadı. Ondan sonra vefat etti.

İSHÂK(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Andolsun, elçilerimiz, İbrahim'e müjde ile gelib «selâm» dediler» (Hûd: 69)

Yani Hak Teâlâ'nın melekleri gelip İbrahim(a.s)'a İshâk(a.s)'ı müjdelediler.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ, Cebrail(a.s)'ı güzel delikanlılar suretindeki onbir melekle Lût kavmini helak etmeye gönderdi, İbrahim(a.s)'a geldiler. Selâm verdiler, İbrahim(a.s) bunların selâmını aldı ve önlerine yemek getirdi, yemediler. İbrahim(a.s) korktu. Hırsızlardan sandı. Melekler:

«Korkma! Biz meleğiz. Lût kavmini helak etmeye gidiyoruz» dediler.

Süddî şöyle der:

«Yemeği yemediklerinde İbrahim(a.s):

«Niçin yemiyorsunuz» diye sordu.

Melekler :

«Biz bir kavimiz ki, bedelini vermeyince yemekten yemeyiz» dediler.

İbrahim(a.s):

«Benim yemeğimin bedeli vardır» dedi.

Melekler:

«Bedeli nedir?» diye sordular.

İbrahim(a.s):

«Önce «Bismillah». Sonunda «Elhamdülillah» deyin. Yemeğin bedeli budur.» dedi.

Cebrail(a.s), Mikâil(a.s)'a:

«Hak Teâlâ Hazretlerinin buna halîlim dediği kadar vardır» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri, İbrahim(a.s)'in eşi Sâre'ye:

«İshâk'ı sana verdim. İshâk'tan sonra Yakûb'u verdim» diye müjde-

ledi.

Sâre Hatun gülerek şaşkınlıkla:

«Ben bir ihtiyar hatunum ve İbrahim(a.s) bir zayıf ihtiyardır. Bizden nasıl çocuk gelir?» dedi.

İbrahim(a.s) o zaman doksansekiz, bir rivayete göre yüz yirmi yaşında idi.

Müfessirler şöyle derler:

«Bütün peygamberler İshâk(a.s)'ın soyundandır. Ve Muhammed Mustafa(s.a.v.) İsmail(a.s)'ın soyundan gelir».

İshâk(a.s) yüzaltmış yaşında dünyadan göçtü.

YAKÛB(A.S.) VE YÛSUF(A.S.)IN PEYGAMBERLİKLERİ

Vehb(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s)'in ruhunu aldıktan sonra İsmail(a.s) Harem-i Şerif'de (Mekke'de) yerleşti. Ondan sonra İshâk (a.s)'dan iki oğlan oldu. Birinin adı «Îys», birinin adı da «Yakûb» idi. Bunlar analarının karnında çekiştiler, Îys, Yakûb'a:

«Sen benden önce doğarsan ayaklarımı aykırı tutarım. Sen, ben ve anam helak oluruz» dedi.

«Sen evvel doğ» dedi.

Böylece ilk önce Îys doğdu. Ardından Yakûb doğdu.

«Îys»in ardından doğduğu için «Yakûb» denildi.

Îys'in bir oğlu dünyaya geldi, ismi «Rûmâ» idi. Rûm, ondan yayıldı.

Nakledildiğine göre,Hak Teâlâ Hazretleri Yakûb(a.s)'ı Kenânîlere peygamber gönderdi. Ondan sonra Yakûb'un oniki oğlan çocuğu oldu.

Biri Yûsuf(a.s) idi. Yûsuf(a.s) oniki yaşında düş gördü: Bir Cuma gecesi oniki yıldız, güneş ve ay kendisine secde ediyordu. Nitekim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Bir vakit Yûsuf babasına: «Babacığım, demişdi, gerçek ben rüyada onbir yıldızla güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana secde edicilerdir» (Yûsuf: 4).

Ömer Nesefî(rh.a) şöyle der;

Birgün bir şeytan bir ihtiyar suretinde Yûsuf(a.s)'ın kardeşlerine gelip, «Yûsuf(a.s) sizin kendisine ibâdet etmenizi istiyor» dedi.

Onlar:

«Buna tedbir nedir?» dediler.

Şeytan:

«Yûsuf(a.s)'ı öldürün» dedi.

Onlar:

«Öyle edersek Allahu Teâlâ Hazretleri'ne ve babamıza âsi oluruz dediler.

«Sonra tövbe edersiniz» dedi.

Birgün kardeşleri Yusuf(a.s)'ı sahraya götürüyormuş gibi babalarından istemek için birlik oldular.

Bu sözleşmeden sonra Yûsuf'u babasından istediler. İzin vermedi. Ve:

«Korkarım bir gaflete düşersiniz, kurt gelir, Yûsuf'u yer» dedi.

Onlar:

«Kurt Yûsuf'u nasıl yer? Biz kalabalığız. Yûsuf'u saklarız» dediler.

Yakûb(a.s) önce düşünde gördüğü için «kurt yer» demişti. Düşünde, Yûsuf(a.s) bir dağın üstünde dururken on kurt Yûsuf(a.s.)'a saldırır, bir kurt onu onlardan korur. Orada yer yarılır. Yûsuf(a.s) içine girer. Ondan sonra yine çıkar. Onun için «kurt yer» demişti.

Yakûb(a.s):

«Ben Yûsuf'u size vermem» dedi.

Ondan sonra kardeşleri Yusuf(a.s)'a gelip: «Babamdan izin iste, sahraya gidelim.» dediler.

Bunun üzerine Yûsuf(a.s) babasına onlarla sahraya gitmek istediğini söyledi. Yakûb(a.s) izin verdi. Şehir dışında üç fersah uzaklıkta bir kuyu vardı. Yusuf(a.s)'ı öldürmek için oraya gittiler. Yûsuf(a.s)'ın kardeşlerinden biri:

«Öldürmemeniz için babamız sizinle sözleşti» dedi. Dinlemediler. Yûsuf(a.s)'ı bağlayıp o kuyuya attılar. Ondan sonra gelip, «Yûsuf(a.s)'ı kurt yedi» dediler ve kanlı gömleğini Yakûb(a.s)'a getirdiler. Yakûb (a.s) o gömleği görünce o kadar ağladı ki dağ, taş onunla beraber ağladı.

Nakledildiğine göre, Yûsuf(a.s)'ın gömleğini alıp oradan gittiler, Yûsuf(a.s) son derece mahzun oldu, çok ağladı. Derhal Cebrail(a.s) geldi. Cennetten bir gömlek getirip, Yûsuf(a.s)'a giydirdi. O gömlek, İbrahim(a.s)'ı Nemrûd ateşe attığı zaman Cebrail(a.s)'ın İbrahim(a.s) getirdiği cennet ipeklerinden yapılmış olan gömlekti.

Nakledildiğine göre, bir gün Yûsuf(a.s)'ın atıldığı kuyunun bulunduğu yere bir kafile geldi. Biri o kuyuya su çıkarmak için kova sallandırdı. Yusuf(a.s) kovaya yapışıp dışarı çıktı. Hemen o kişi Yûsuf(a.s)'ı alıp kafileye getirdi. Olayı onlara bildirdi. Ondan sonra kardeşleri gelip: «Bu bizim kölemizdir, bizden kaçtı» Dediler. Yûsuf(a.s)'ı çok az paraya kafile başına sattılar. O kafile başı Mısır sultanının hazineda-

rıydı. Mısır Padişahı o zaman «Reyyân» idi. Onun bir veziri vardı. Adı «Kıtfîr» idi. O vezir Yûsuf'u ağırlığına miske, ağırlığınca altına ve ağırlığınca ipeğe satın aldı. Yûsuf(a.s)'ı eve getirdi; çeşit çeşit ipekten kaftanlar giydirdi. Onun karısı Zeliha idi. Yusuf(a.s)'ın güzelliğini gördü. Hemen düşünmeden ona âşık oldu.

Nakledildiğine göre, İbn Abbâs(r.a) şöyle demiştir:

Yusuf(a.s) kırk yaşına girdiği zaman Hak Teâlâ Hazretleri Yûsuf(a.s)'a peygamberlik verdi. Güzelliği ile olgunluğu birleşti.. Bir gün geldi Yûsuf(a.s)'a Zeliha:

«Ne güzel gözlerin var ey Yusuf!» dedi.

Yûsuf(a.s):

«İlk önce vücûdumdan ayrılıp yere akacak gözümdür».

Zeliha: «Ne güzel yüzün var».

Yûsuf(a.s):

«Kabirde kurt yiyecektir».

Zeliha::

«Ne güzel saçın var».

Yûsuf(a.s):

«Bir gün olacak, kabirde toprağa dökülecek».

Zeliha:

«İşte ipek döşek gel beri oturalım. Benim isteğimi kabul et.»

Yûsuf(a.s):

«Benim saygım cennetten eksilir»

Zeliha:

«Mutlaka gelmen gerekir» dedi.

Zeliha'nın gönlü kendisine meyletsin diye Yûsuf(a.s)'ın karşısında altın leğen içinde suya girdiği söylenir.

Vehb b. Münebbih(r.a, söyler der:

«Zeliha Yûsuf(a.s)'a herşeyi ile bağlandı. Hattâ Yûsuf(a.s) ile bir yatağa girdiler.»

Bazıları şöyle der:

«O saatte duvar yarıldı. Yakûb(a.s) geldi:

«Ey Yûsuf! Câhillerin yaptığını yapma, peygamberler divânında yazılmışsın» dedi.

Yûsuf hemen yataktan dışarı çıktı.

Bazıları da şöyle der:

«Hak Sübhanehü ve Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'â

«Yetiş, benim kulum Yûsuf'a de, câhillerin amelini işlemesin, peygamber divânında yazılmıştır».

Bazıları da şöyle der:

«Cebrail(a.s), Yûsuf(a.s)'a yapıştı. Belinden şehvet koptu fakat görünmedi..»

Keşşâf'da şöyle anlatılır:

«Yakûb(a.s)'ın bütün oğullarından onikişer oğlan oldu. Yûsuf (a.s)'dan onbir oğlan oldu. Zeliha'ya niyet ettiği zaman belinden şehvet eksildi. O yüzden ondan bir oğlan eksik oldu.»

Yûsuf bunları görünce kapıya doğru kaçtı. Zeliha peşinden koşup gömleğin arkasından yapıştı, Yûsuf(a.s)'ın gömleği yırtıldı.»

Ka'bü'l-Ahbar(r.a) şöyle der:

Ne zaman ki, Yûsuf(a.s) Zeliha'dan kaçıp, onun teklifine razı olmayınca, hemen Zeliha kocasına:

«Yusuf bana şöyle kötülük etti» diye şikâyette bulundu.

Yûsuf(a.s) bu sözü işitince çok üzüldü. Beşikte yatan bir çocuk vardı. Allah ona dil verdi ve konuşturdu:

«Eğer Yusuf'un ön eteği yırtıldı ise Zeliha'nın dediği gerçektir. Eğer arka eteği yırtıldıysa Yûsuf'un dediği gerçektir».

Bunun üzerine gördüler ki, Yûsuf(a.s)'ın arka eteği yırtılmış. Zeliha'nın kocası:

«Bu iş Zeliha'dandır, ey Yûsuf, affet» dedi.

Ondan sonra bu haber Mısır'a yayıldı. Hattâ onsekiz kadın Zeliha'nın yanına gelip:

«Senin bir kölen varmış. Onu severmişsin» dediler.

Zeliha bu sözleri, işittiği zaman bunların eline birer turunç, kesmeleri için birer de bıçak verdi. Zeliha Yûsuf(a.s)'a:

«Güzel elbiselerini giy, Yûsuf» dedi.

Yûsuf(a.s) da kendisini süsledi. Kadınların karşısına geldi. Kadınlar, Yûsuf(a.s)'ı görünce, gözlerini ayıramadılar, şaşkınlıktan ellerini kestiler ve:

«Haşa! Bu insan olamaz. Ancak melektir» dediler.

Nitekim Hak Sübhanehü Teâlâ Hazretleri buyurur.

«Allah'ı tenzih ederiz. Bu, bir beşer değildir. Bu, çok şerefli bir melekten başkası değildir» (Yûsuf: 31).

Ka'bü'l-Ahbar(r.a) şöyle der:

«Yûsuf(a.s)'ın misk gibi kokusu vardı. Değermi yüzlü, büyük gözlü, çatık kaşlı ve küçük ağızlı idi. Ne zaman gülse dişlerinden nur çıkardı. Yûsuf(a.s)'ın güzelliği ve görünüşü şöyle idi: Sokaklarda yürürken yüzünün nuru duvarlara dokunur güneş gibi nur verirdi.

Derler ki; güzellik ona bağıştır. Âlemi yaratan yarısını Yûsuf(a.s)'a verdi. Son yarısını da bütün yaratılmışlara verdi. Yüzünü gören onu melek zannederdi.

Bir gün Zeliha kocasına:

«Bu çocuk benden ayrılmıyor. Bunu zindana at» dedi. Bunun üzerine efendisi Yûsuf(a.s)'ı zindana attı. Aynı gün iki kişiyi daha Yûsuf(a.s) ile beraber zindana attılar. O kişilere isnad edilen suç şuydu: Mısır halkının hükümdarını öldürtmek istiyorlardı. Hükümdarın, bir sakisi(içecek sunan) ve bir de aşçısı vardı. Onlara:

«Size çok mal vereceğiz. Yemeğe ve şaraba zehir katın, hükümdara yedirin, ölsün» dediler. Sâki kendi kendine:

«Ben ekmeğini yediğim kimseye bu fenalığı yapmam» dedi.

Aşçı ise parayı aldı, yemeğe ağu katıp padişahın önüne getirdi.

Sâki:

«Ey hükümdar! O yemeğe ağu katılmıştır» dedi.

Aşçı:

«Ey hükümdar! O şarabtan içme, ağu katılmıştır» dedi.

Hükümdar, sakiye şarabtan içmesini, aşçıya da yemekten yemesini buyurdu. Saki içti, bir şey olmadı. Aşçı ise yemedi; hayvanlara verdiler, hayvanlar öldü. Hükümdar ikisinin de zindana atılmasını emretti.

Yûsuf(a.s) ile zindanda buluştular. Bir gece onlar düş gördüler. Saki şarap sıktığını, aşçı ise başı üzerinde ekmek getirdiğini ve kuşların gelip başı üzerinde o ekmeği yediğini gördü.

Yûsuf(a.s)'a:

«Bizim düşümüzü yorumla» dediler.

Yûsuf(a.s) sakiye:

«Hükümdar seni çıkaracak, ona şarab içireceksin» dedi.

Aşçıya da:

«Hükümdar seni çıkarıp asacak, kuşlar gelecek beynini yiyecek» dedi.

Saki çıkarken Hazret-i Yûsuf ona:

«Hükümdarın yanında benden bahset, ola ki, bana şefkat eder» dedi.

Şeytan Yûsuf(a.s)'ı sakiye unutturdu. Yedi sene Yusuf(a.s) zindanda yattı. Cebrail(a.s) Yûsuf(a.s)'a gelip:

«Ey Yûsuf seni bu çok güzel surette kim yarattı?» dedi.

Yûsuf(a.s):

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri» dedi.

Cebrail(a.s):

«Yakûb(a.s)'a seni kim sevdirdi?» dedi.

Yûsuf(a.s):

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri» dedi.

Cebrail(a.s):

«Zindana kim attı?» dedi.

Yûsuf(a.s):

«Allahu Teâlâ Hazretleri» dedi.

Cebrail(a.s):

«Hak Teâlâ Hazretleri sana «Benim nimetlerimi ve babanın vasiyetlerini unuttun. Sana bir musibet gelirse halka, şikâyet etme» buyurdu» dedi.

Yûsuf(a.s):

«Suçum nedir?» diye sordu.

Cebrail(a.s):

«Niçin sakiye, beni hükümdarın yanında an, dedin? Halbuki onlar kâfirlerdir. Benim nimetlerimi yerler, puta taparlar. Senin dileğini nasıl yerine getirirler» dedi.

Yûsuf(a.s) feryâd edip: «el-aman, el-aman, ey Rahman!» diyerek Hakk'a istiğfar etti. «Hazret-i İbrahim, Hazret-i İsmail ve babam Hazret-i Yakûb hakkı için beni esirge, rahmet et, suçumu bağışla» diye yalvardı.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Yûsuf! Suçunu bağışladım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, bir gün Hükümdar Reyyân düş gördü: Nil ırmağı kurumuştu. Yedi semiz öküz ve yedi arık (zayıf) öküz çıkmış, arık öküzler, semiz öküzleri yemişlerdi. Yedi kuru başak, yedi yaş başağı yakalamıştı. Hükümdar uyandı, yorumcuları topladı ve:

«Benim düşümü yorumlayın» dedi.

Yorumcular:

«Bu karışık düşdür. Bunu yorumlayamayız» dediler.

Saki:

«Zindanda bir kişi var, o bilir» dedi. Sonra Yûsuf(a.s)'ın durumunu açıkladı.

Hükümdar Reyyân sakiyi zindana gönderdi. Saki zindana geldi, Yûsuf(a.s)'dan özür diledi ve verdiği sözü unuttuğunu söyledi. Hükümdarın düşünü Yûsuf(a.s)'a anlattı.

Hazret-i Yûsuf:

«Yedi sene ekin ekin. Sapını koparmayın, dursun. Az yiyin. Ondan sonra kıtlık olacak, elinizdekini yersiniz. Daha sonra bolluk olacak, kıtlıktan kurtulacaksınız» dedi.

Sonra saki, hükümdarın huzuruna geldi, Yûsuf(a.s)'ın yorumunu anlattı. Hükümdar durumu anladı, Yûsuf(a.s)'ı zindandan çıkardı. Yûsuf(a.s) zindandan çıktığı zaman, orada bulunanlara:

«İlâhî! Bunlara sâlihler gönlünü ver. Hiç bir haber bunlara gizli kalmasın» diye dua etti.

Bundan dolayı her haberi ilk önce zindan halkı duyar.

Ey İlâhî sırları öğrenmek isteyen kimse! Gör, ne hayret verici hikmettir ki, Yûsuf(a.s)'ın belâya ve mihnete uğramasına ilk sebep düşdür. Sonra zindandan çıkmasına da sebep düş olmuştur.

Sonra Yûsuf(a.s) hükümdarın yanına geldi. Hükümdar ona yetmiş çeşit dille konuştu. Yûsuf(a.s) hepsine cevap verdi. Ondan sonra Yûsuf(a.s) hükümdar Reyyân'a İmrânca (İbrânîce) hitap etti. Hükümdar cevap veremedi.

Hükümdar:

«Bu nasıl dildir?» dedi,

Yûsuf(a.s):

«Atam İbrahim, İshâk ve Yakûb'un dilidir» dedi.

Ondan sonra Yûsuf(a.s) Arapça hitap etti. Hükümdar:

«Ey Yûsuf! Bu nasıl dildir?» dedi.

Hazret-i Yûsuf:

«Amcam İsmail(a.s)'ın dilidir» dedi.

O zaman Yûsuf(a.s) otuz yaşında idi. Hükümdar:

«Düşümü yorumlamanı istiyorum» dedi.

Yûsuf(a.s):

«Bütün halk sana gelsin mallarını versin. Hazinen zengin olsun» dedi.

Hükümdar:

«Bu mala kim bakacak» dedi.

Yûsuf(a.s):

«Beni hazinedar yap» dedi.

Hükümdar Yusuf(a.s)'ı vezir edindi.

Nakledildiğine göre, Reyyân dünyadan göçtü, Yusuf(a.s.) tahtına çıktı, Mısır azîzi oldu.

Bir gün Yûsuf(a.s) at ile yoldan geçerken Zeliha Yûsuf(a.s)'ı gördü ve:

«Elhamdülillah! Allah'a ki, kendisine bağlı olduğu için Yûsuf"u aziz kıldı ve nefsine uyduğu için azîzi kul etti» dedi.

Ondan sonra Yûsuf(a.s) Zeliha'yı aldı. Zeliha'dan iki oğlu oldu. Birinin adı Efrâim, diğerinin adı Mişa idi. Yûsuf(a.s) Zeliha'yı aldığı zaman, Zeliha yaşlanmıştı. Yûsuf(a.s.)'ın derdinden ağlamaktaydı.

Bir gün putlarını topladı:

«Ey putlar! Bana Yûsuf'u verin» dedi. Çok yalvardı. Gördü ki, çare yok. Bunun üzerine yüzünü göğe tutup:

«Ey Samed! Yûsuf'u bana ver» dedi.

Derhal Hak Teâlâ, Cebrail(a.s)'a emretti, geldi Zeliha'yı eliyle sıvazladı, kızoğlan kız oldu.

Yûsuf(a.s) onu almak istedi, aldı. Alınca yatağa girdiler. Yûsuf(a.s):

«Helâllik hoş değil midir?» dedi.

Zeliha:

«Sakın ayıplama, sen çok güzeldin, ben de kız oğlan kızdım. Kocam güçsüzdü. Onun için sana bu kadar meylettim» dedi.

Nakledildiğine göre, Yakûb(a.s) devamlı «Yûsuf!.. Yûsuf!..» diye ağlamaktaydı.

Cebrail(a.s) geldi:

«Ey Yakûb! Sana ne oldu ki, devamlı Yûsuf için ağlıyorsun? Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana selâm eder ve «Seni gözlerinden eden kişiyi anarsın, ama sana gören göz vereni anmazsın. Eğer üçyüz defa «Yûsuf» desen bir kere cevap vermez. Eğer bir kere «Ey Allah'ım» deseydin ben on kere cevap verirdim ve Yûsuf(a.s)'ı sana getirirdim. Bu ne haldir, Yûsuf'un derdinden gözlerin görmez oldu» buyurur».

Yakûb(a.s):

«Hata ettim» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Affettim,» buyurdu.

Nakledildiğine göre, ölüm meleği bir gün Yakûb(a.s)'ı ziyarete geldi.

Yakûb(a.s):

«Ey kokusu latif, sesi güzel melek! Niye geldin?»

Ölüm meleği:

«Seni ziyaret etmeye geldim»

Yakûb(a.s):

«Benim oğlum Yûsuf(a.s)'ın ruhunu aldın mı?»

Ölüm meleği:

«Hayır»

Yakûb(a.s)'ın gönlü duruldu.

Bu defa Mısır'da kıtlık oldu. Yûsuf(a.s)'ın kardeşleri Mısır'a buğday satın almaya geldiler. Yûsuf(a.s) onları tanıdı. Onlar Yûsuf(a.s).'ı tanımadılar. Yûsuf(a.s):

«Sizin ve Yûsuf'un durumundan haber verin» dedi.

Onlar da bilgi verdiler.

Yûsuf(a.s.):

«Yakûb(a.s) Yûsuf'dan sonra kiminle avunuyor» diye sordu.

Kardeşleri:

«Bir küçük oğlu daha var, onunla avunuyor» dediler.

«O çocuğun adı nedir?» Onlar:

«Bünyamin» dediler.

Yûsuf(a.s):

«Gidin, o küçük çocuğu getirin! Size fazlasıyla vereyim» dedi.

Bunun üzerine yine Yakûb(a.s)'ın huzuruna geldiler ve:

«Melik, Bünyamin'i getirin, size daha fazla buğday bağışlayayım dedi» dediler.

Yakûb(a.s):

«Ben size inanmıyorum. Bundan önce Yûsuf'a ne olduysa bu da onun gibi olur» dedi.

And içtiler: «Biz onu saklayalım» dediler. Yakûb(a.s) Bünyamin'i onların yanına verdi ve:

«Allah en hayırlı koruyucudur. O esirgeyicilerin de esirgeyicisidir.» (Yûsuf: 64) dedi.

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle der:

«Yakûb(a.s) «Allah korur» deyince Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim şanım hakkı için bana tevekkül ettin, Yûsuf'u sana kavuşturacağım, onu göreceksin» buyurdu.

Ondan sonra Yakûb(a.s) onları gönderdi ve:

«Oğullarım! Hepiniz bir, kapıdan girmeyin, ikişer ikişer girin» dedi.

Yûsuf'un kardeşleri, Mısır'a gittiler.

Yûsuf(a.s)'in yanına ikişer ikişer girdiler. Bünyamin yalnız kalıp ağladı ve:

«Eğer benim kardeşim Yûsuf sağ olsaydı, ben de onunla beraber girerdim» dedi.

Onları içeri ikişer ikişer çağırdılar; yemek yemeye oturdular.

Yûsuf(a.s):

«Kardeşiniz yalnız kaldı, ben onunla beraber yemek yiyeyim» dedi.

Yemeği yeyince onlara izin verdi, Bünyamin'i yanında alıkoydu

Yûsuf(a.s):

«Adın nedir?»

O:

«Bünyamin»

Yûsuf(a.s):

«O ölmüş kardeşinin yerine sana ben eşlik edeyim» dedi.

Yûsuf(a.s) durdu, Bünyamin'in elini tuttu, saraya girdi ve:

«Ben senin kardeşin Yusuf'um» dedi.

Yûsuf(a.s) onlara buğday ve çok mal verdi. Kırmızı altından bir maşrabası vardı. Onu eşyaların içerisine gizletti ve:

«Ey kafile! Benim maşrabam çalındı. Belki siz almışsınızdır» deyip onları tuttu. Bünyamin'in çuvalına gizlenmişti, önce onların çuvalını aradı. Ondan sonra Bünyamin'in çuvalını aradı, içinde buldu. Bunun üzerine Bünyamin'i hırsız diye alıkoydu, diğerlerini saldı. Onlar vardılar, babalarına:

«Bünyamin, Mısır azizinin maşrabasını çaldı, alıkoydular» deyip Yakûb(a.s)'a olduğu gibi anlattılar. Yakûb(a.s) ağladı ve çok üzüldü. Yûsuf(a.s)'a bir mektup yazdı.

«Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm (Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla) Yakûb(a.s)'dan Mısır azîzine selâm olsun.

Biliniz ki, bana belâlar haddinden fazla gelmiştir. Fakat benim atam İbrahim(a.s)'ı Nemrûd ateşe attı. Hak Teâlâ Hazretleri ona ateşi serin ve selâmet kıldı ve amcam İsmail'i, boğazlamayı buyurdu. Hak Teâlâ Hazretleri İsmaîl(a.s)'ın yerine bir koç verdi, kurban ettiler. Ama benim bir oğlum vardı. Adı Yûsuf idi. Kayıp oldu. Onun için ağlamaktan gözlerim görmez hale geldi. Bu oğlumla avunurdum, işittim ki, hırsız diye alıkoymuşsun. Vallahi o hırsız değildir ve benim hırsız oğlum yoktur. Böyle bilesin.» Yûsuf(a.s)'ın kardeşleri Yakûb(a.s)'ın kâğıdını Yûsuf(a.s)'a getirdiler. Yûsuf(a.s) gördü ve ağladı. Cevap yazdı:

«Mısır azizinden selâm olsun. Malûm olsun ki, mektup göndermişsin, geldi. Durumunuzu bildirmişsin. Şimdi anladım. Sabredin. Nitekim peygamberler belâlara sabrettiler. Son üçü zafer buldular. Sen de zafer bulacaksın».

Bu mektubu Yakûb(a.s)'a gönderdi. Getirdiler, Yakûb(a.s) mektubu gördü. Gönlü hoş oldu. Rıza göstererek rahatladı. Hak Teâlâ Hazretleri bunları sonunda bir yere topladı, ilahi şerbetle tedavi etti.

Nakledildiğine göre, Yakûb(a.s):

«İlâhi! Oğlum Yûsuf'u, gönlümün reyhanını aldın. Onun kokusunu bana eriştir. Ondan sonra bana ne gerekse yap» dedi.

Nakledildiğine göre, Yakûb(a.s), Yusuf(a.s)'dan ayrı düşünce, onun için âh edip ağladı. Cebrail(a.s):

«Allah Teâlâ Hazretleri «Bundan sonra Yûsuf'u anmasın. Yoksa peygamberlik defterinden adını çıkarırım» buyurur» dedi.

Yakûb(a.s) korktu. Sabretti. Ansızın Yûsuf(a.s)'ı bir gece düşünde gördü, âh edip ağladı. Uyandığı zaman Cebrail(a.s) geldi:

«Hak Sübhanehu Teâlâ Hazretleri «Ey Yakûb! Yûsuf'un ayrılığından düşünde âh ettin» buyurur» dedi. Yakûb(a.s) bu defa Yûsuf(a.s)'ı

asla anmayacağına, ayrıldığından ve hasretinden âh çekmeyeceğine tövbe etti.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Yakûb(a.s)'a buyurur:

«Ey Yakûb! Yûsuf(a.s)'ı senden niçin ayırdım, biliyor musun?»

Yakûb(a.s):

«Yok, bilmiyorum» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Senin sözünle ayırdım. Bir zaman Yûsuf(a.s)'ın kardeşleri: «Sahraya gidelim, Yusuf(a.s)'ı bize ver» dediler. Sen: «Kurt yemesinden korkarım» dedin. Kurttan korktun, bana ümid bağlamadın. Eğer bana ümid bağlasaydın, Yusuf'u ve Bünyamin'i bir araya getirirdim, ölseler dahi, gözlerini yine sana verirdim» buyurdu.

Yakûb(a.s) o sözleri Hak Teâlâ Hazretlerinden işitince gönlü durulduu.

Bazıları şöyle derler:

«Birgün birkaç adam geldi. Yakûb(a.s) ona yedirmedi. Hak Teâlâ Hazretleri de Yakûb(a.s)'ı Yûsuf(a.s)'ın güzelliğinden mahrum etti.»

Nakledildiğine göre, Yûsuf(a.s)'ın kardeşleri Yûsuf(a.s)'a geldiler. Yûsuf(a.s), kendisini sattıkları zaman kardeşi Yehûdâ'nın yazmış olduğu mektubu Yehûdâ'nın eline verdi. Yehûdâ baktı, kendi yazısını tanıdı ve:

«Bu çocuğu biz sattık» dedi.

Yûsuf(a.s):

«Zulmettiniz» dedi ve hepsinin boynunun vurulması için cellât getirilmesini buyurdu. Yûsuf(a.s)'ın kardeşleri feryâd ettiler, ağladılar:

«Babamızı esirge. Bir oğlan için nice zamandır ağlar. Eğer bizi öldürürsen babamız helak olur» dediler.

Yûsuf(a.s):

«Yûsuf'a siz ne yaptınız? Bilir misiniz, yoksa bilmez misiniz?» dedi.

Kardeşleri:

«Yoksa sen Yûsuf musun?» dediler.

Yûsuf(a.s):

«Evet, ben Yûsuf'um ve Bünyamin benim kardeşimdir. Hak Teâlâ Hazretleri kerem kıldı, sonunda buluştuk. Hak Teâlâ Hazretleri iyilik edenlerin iyiliğini karşılıksız bırakmaz» dedi.

Yûsuf(a.s.)'ın kardeşleri bu defa Yusuf(a.s)'dan özür dileyip:

«Hak Teâlâ Hazretleri, bizim üzerimize hükmetmen için seni seçti. Gerçekten biz hata ettik» dediler.

Yûsuf(a.s):

«Hak Teâlâ Hazretleri kerîmdir. Sizi affeder» dedi ve ondan sonra:
«Babamın durumu nedir?» diye sordu.
Kardeşleri:
«Senin hasretinden gözleri görmez oldu» dediler.
Yûsuf(a.s):
«Benim gömleğimi babama iletin» dedi.
Bu gömleği Cebrail(a.s) Yûsuf(a.s)'a zindandayken getirmişti. Daha önce ateşe atıldığında İbrahim Peygambere getirmişti.
Nakledildiğine göre, Sabâ yeli, Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri'nden izin isteyip, Yûsuf(a.s)'ın kokusunu sekiz günlük yoldan, Yakûb(a.s)'a iletti.
Yakûb(a.s):
«Henüz kendisinden haber gelmeden Yusuf'un kokusu geldi.» dedi.
Sonra Yûsuf(a.s)'ın kardeşleri, Yakûb(a.s)'a geldiler, önce Yehûdâ olayı Yakûb(a.s)'a anlattı. Çünkü, sahte kan ile gömleği de evvelce o getirmişti. Yine önce o geldi.
Yûsuf(a.s)'ın gömleğini, Yakûb(a.s.)'in gözlerine sürdüler, derhal gözleri açıldı. Ondan sonra Yakûb(a.s.) akrabalarından yetmişüç kişi ile Mısır'a gitti. Yûsuf(a.s.) onları karşıladı. Babasını tahta geçirdi. Yakûb(a.s) tahta çıkınca, çocukları ile beraber Yûsuf(a.s)'a selâm secdesi ettiler.
Yûsuf(a.s), babasına:
«Ey baba! rüyalarımın tabiri budur» dedi. Yusuf(a.s)'a secde etmek bir ibadet (tapınma) secdesi değildi. Bilâkis bir tevazu secdesi idi.
Nakledilir ki, Yûsuf(a.s), babasına:
«Ey baba! Benim için ne kadar çok ağladın, ahirette benimle buluşacağını bilmiyormuydun» dedi.
Yakûb(a.s):
«Ey Yusuf! Senin dünyadan imansız gitmenden korkarak, ahirette buluşamayız diye ağlardım» dedi.
Yakûb(a.s)'ın elinden tutarak babasına bütün hazinelerini gezdirdi. Yakûb(a.s), kırk yıl Mısır'da kaldı. Bazıları 24 yıl kaldı derler.
Hasan(r.a):
«Yûsuf(a.s), kuyuya atıldığında onyedi yaşında idi, seksen yıl babasından ayrı kaldı» der.
Bazıları, «kırk yıl ayrı kaldı», bazıları da, «iki yıl ayrı kaldı» derler. Sözün kısası, Yûsuf(a.s), babasının vefatından sonra 23 yıl daha yaşadı.
Yûsuf(a.s)'ın bütün ömrü yüzyirmi yıl oldu. Tevrat'ta ise yüzon yıl yaşadığı yazılıdır.

YAKUB VE YÛSUF(A.S.)'IN VEFATLARI

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Yakûb, Mısır'dan geri git, babanın kabrine var. Senin vefatın orada olacak» buyurdular. Sonra Yakûb(a.s) Mısır'dan gitti. Kudüs'de İbrahim(a.s)'ın ve İshak(a.s)'ın kabrine geldi. O vakit Yakûb(a.s), yüzaltmış yaşında idi. Bazıları yüzkırkbeş yaşında olduğunu söylerler.

Hazret-i Yakûb, Hazret-i İbrahim'in kabrine geldiği zaman, meleklerin bir kabir üstünde durduklarını gördü. Yakûb(a.s) içinde çeşitli döşekler olan o kabri gördü:

«Ey melekler bu kabir kimindir?» dedi.

Melekler:

«İyi bir kulundur» dediler. Yakûb(a.s), o kabrin içinde birkaç makam gördü. Üzerinde bazı azizler yatmaktaydılar. Yakûb(a.s):

«Ey melekler, bunlar kimlerdir» dedi.

Melekler:

«Bunlar Halil Peygamber'in oğullarıdır» dediler.

Yakûb(a.s), bunların yanına girip, selâm vermeye niyet etti. Melekler «girme» dediler.

Yakub(a.s):

«Niçin?» diye sordu.

Melekler:

«Bu ayrılık şarabını iç ondan sonra gir» dediler. Yakûb(a.s) o ayrılık şarabını içti, hemen vefat etti. Melekler onu yıkadılar, cennetten kefen getirdiler, kefenlediler. Namazını kıldılar. Babası İshâk Peygamber'in yanına defnettiler. Ondan sonra, Yûsuf (a.s.)'ın kardeşleri Yûsuf(a.s)'a, gelerek, Yakûb(a.s.)'ın vefatını haber verdiler. Yûsuf(a.s) çok üzüldü, çok ağladı ve:

«Ey Allahım! Bana Mısır'ın hükümdarlığını verdin, düş tabir etmesini öğrettin. Benim, senden başka kimsem yoktur. Allahım benim artık canımı al, beni de salihlerle beraber kıl» dedi.

Nakledildiğine göre, Yûsuf(a.s)'ın yaşı yüzkırkdört idi. Mısır'da vefat etti. Bazıları yüzyirmi yaşında vefat ettiğini söylerler.

Mısır halkı Yûsuf(a.s)'ın bereketi Nil nehrine erişsin diye, mermer tabut içine koyup, Nil nehrinin ortasına bıraktılar.

Mûsâ(a.s)'ın zamanında Hak Teâlâ Hazretleri, Mûsâ Peygambere Yûsuf(a.s)'ın tabutunun Nil nehrinden çıkarılarak, Yakûb(a.s)'ın yanına defnedilmesini vahyetti. Mûsâ(a.s), Yûsuf(a.s)'ın tabutunu kimin bildiğini sormaya tellâllar çıkardı. Bir kadın:

«Ben biliyorum, ama cennette girince, seninle aynı derecede bulun-

mama razı olursan söylerim» dedi. Mûsâ(a.s) razı oldu.

Kadın:

«Yûsuf(a.s)'ın tabutu, Nil nehrinde şu mahaldedir» dedi. Mûsâ emir verdi, o yerden tabutu çıkarıp aldılar, Kudüs'e getirdiler. Oraya defnettiler.

Ey İlâhî sırlara talib olan kişi! Yûsuf(a.s)'ın menâkibi çoktur, tefsirlerde de zikredilmiştir. O, kıssaların en güzelidir. Onun içindir ki, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri peygamberleri, sâlihleri, melekleri, şeytanları, insanları, kuşları, balıkları, rüya tabir edenleri, siyaset edenleri ve bunlara benzer ne varsa hepsini bu kıssa içinde yâd eder.

Müfessirler:

«Hak Teâlâ Hazretleri Yûsuf(a.s)'ın sûresine, «Ahsen-i kısas (kıssaların en güzeli)» buyurmuşlardır. Onun için, Yûsuf(a.s.) bazen vuslat, bazen mihnet, bazen rahat, bazen vefa bazen de cefâ buldu, önce kul, sonra hükümdar oldu, tahta geçti. Bu yüzden o, kıssaların en güzeli oldu. Zira Hazret-i Yûsuf, güzelliğinden dolayı, hapse girdi. Güzel ahlâkından dolayı da tahta çıktı.

Bizim maksadımız Allah'ın ilâhî kelimelerini anlatmaktır.

En iyisini Allah bilir.

EYYÛB(A.S.)'IN BAHSİ

Ka'bü'l-Ahbar(r.a) der ki: «Yûsuf(a.s)'dan sonra Eyyûb(a.s) peygamber oldu». Eyyûb(a.s) Îys'in oğlunun çocuklarındandır. Îys de İshâk(a.s)'ın oğludur

Vehb b. Münebbih(r.a) şöyle der: «Eyyûb(a.s), Benî Rûm'dan (Anadolu'dan) idi. Uzun boylu, kıvırcık saçlı, güzel yüzlü, iyi huylu, akıllı, düşünen, yumuşak huylu, merhametli ve zengin bir kimse idi. Şam'da yaşardı. Bir gün:

«Ey Allahım! Dünya çok azametlidir, keramet ehli için hazırlanan cennet nasıldır?» dedi. Vehb(r.a) devam ederek:

«Eyyüb(a.s)'ın develeri, koyunları, malı çoktu, fakat kendisi gayet derviş-meşreb idi. Geceleri uyumaz, ibadet eder, gündüzleri oruç tutardı. Onun bir sarayı vardı. O sarayın dört kapısı vardı. Birisinden öksüzlere, birisinden kimsesizlere, birisinden dervişlere, birisinden de dul kadınlara yemek verirdi, İblis ona haset etti. Ama nasıl kötülük yapacağını bilemiyordu, İblis bir gün göğe çıktı, ona bir ses:

«Ey melun! Nereye gidiyorsun, içinde ne niyet vardır?» dedi.

İblis:

«Yeryüzünde ne kadar halk varsa, onları bana itaat ettirdim, ama sana bütün kalbiyle inanmış kullarını saptıramadım» dedi.

Yine bir ses:

«Ey melun, benim Eyyûb kulumu nasıl buldun? Onun ibadetinde de hiç yanlış ve gaflet gördün mü ki, onu da saptırmaya çalışıyorsun?» dedi.

İblis:

«Allahım, sen Eyyûb(a.s)'ı, hayır ile anarsın, ona melekler gönderirsin, eğer sen onu uyarırsan kabul eder, ona rızık verirsen şükreder, şimdi bir belâ ile onu imtihan etmek gerekir. Eğer beni onun malına, çocuklarına ve koyunlarına mûsâllat edersen, seni unutur» dedi.

Yine ses gelir:

«Ey melun onun malına ve çocuklarına seni mûsâllat ediyorum.»

İblis, Eyyûb(a.s)'ın, evini yıktı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri yere: «Eyyûb peygamberin çocuklarını sakla» dedi. Yer de onları sakladı, helak olmadılar.

İblis, Eyyûb(a.s)'a gelip haber verdi, Eyyûb(a.s) bunu işitince secdeye varıp tövbe etti. İblis yine yerine gitti.

Aynı ses:

«Ey melun! Benim Eyyûb kulumu nasıl buldun, tövbesi, yalvarması ve ağlaması nasıldır ?» dedi.

İblis:

«Ey Allahım, onun malından ve çocuklarından yana derdi yoktur. Çünkü bedeni sağlamdır. Eğer beni onun bedenine mûsâllat edersen belki bir yol bulurum» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Gözlerinden, kulağından, dilinden ve gönlünden başka yerlerine seni mûsâllat ettim» dedi.

Ondan sonra İblis, Eyyûb(a.s)'a gelip onu, mescide belalara sabretmek için dua ve şükür ederken buldu. Eyyûb(a.s):

«Ey Allahım! Senin büyüklüğünün hakkı için, eğer bütün âlemlerin belâsını bana mûsâllat etsen, sabrımı ve şükrümü daha arttırırım» diye münâcât ediyordu.

İblis, Eyyûb(a.s)'ın sabrını ve şükrünü işitince ona bir şey yapmayı düşündü. Sonra Eyyûb(a.s)'ın burnunun altından üfürdü. Hemen bütün bedeni şişti, ikinci gün verem oldu. Üçüncü gün zayıfladı. Dördüncü gün kapkara oldu. Beşinci gün, vücudundan sarı su aktı. Altıncı gün irin aktı. Yedinci gün tenine kurtlar üşüştü. Eyyûb(a.s):

«Ey Allahım! Sağlığımı bana haram kılsan ve beni kurtlara yedirsen, yine şükrümü Senden kesmem, aksine daha da arttırırım. Alla-

hım! Düşmanım İblis'i bana güldürme» dedi.

Nakledildiğine göre, ne zaman ki, Eyyûb(a.s) hastalığa tutuldu, kavmi onu şehirden dışarıya çıkardı. O da köyden köye gezdi. Onun bir hanımı vardı. Adı Rahime idi. Bu kadın, Yûsuf(a.s.)'ın oğlu Efraim'in kızı idi. Eyyûb(a.s.)'a hizmet ederdi. Eyyûb(a.s) ne zaman kalkmak istese, Rahime'nin saçlarını tutup kalkardı. Bazen Rahime, Eyyûb(a.s) için bir şeyler dilenirdi.

Bir gün İblis erkek suretine girip, Eyyûb(a.s)'ın kavmine geldi ve:

«Bu kadın bir cüzzamlının karısıdır. Kapınızdan onu kovun, artık gelmesin, bir şey de vermeyin. Hatta saçlarını kesin, ondan sonra bir şey verin» dedi.

Bir gün Rahime, Eyyûb(a.s) için bir şeyler dilenmeye gitti. Bir kadın:

«Saçlarını kesip bize verirsen, sana bir şeyler veririz» dedi. Rahime çaresiz razı oldu, saçlarını kestiler. Ondan sonra bir şeyler verdiler.

İblis, bu sefer Eyyûb(a.s)'a bir insan suretinde görünüp:

«Ey Eyyûb! Hanımın zina işledi. Tutup saçlarını kestiler» dedi.

Eyyûb(a.s):

«Eğer iyi olursam Rahime'ye yüz değnek vururum» dedi. Rahime geldi. Eyyûb(a.s.), saçlarını tutup kalkmak istedi. Saçlarının kesik olduğunu gördü. Eyyûb(a.s):

«Ey Rahime! Bu yiyeceği sana kim verdi?» diye sordu. Rahime, hikâyesini anlattı. Eyyûb(a.s):

«İşittim ki, zina işlemişsin, saçını onun için kesmişler. Yemin ettim, eğer iyi olursam, sana yüz değnek vuracağım» dedi.

Rahime:

«Ey Eyyûb! Sen tek iyi ol da bana yüz değnek vurursan vur. Ama ben zina yapmadım. Hâlimi Allah Teâlâ Hazretleri bilir» dedi.

Eyyûb(a.s):

«Ey Allahim! Ne günah işledim ki, senden uzak düştüm? Allahım! Beni öldür, bana ölüm, yaşamaktan daha iyidir. Hayattan bana bunca belâlar ulaştı. Sen, çok merhamet edersin» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Eyyûb! Senin sözünü işittim. Eğer seni bu hâle mübtelâ etmesem ve sen de o belâlara sabretmeseydin, ecir ve sevaptan sana bir şey vermezdim. Bunu böyle bil, ben Rahime'den razı oldum. O, ne zaman ki, «hâlimi Allah Teâlâ bilir» dedi. Artık o cennetliktir.» Eyyûb(a.s) bunu işitince rahatladı. Ondan sonra bir gün onun dostları hasta olduğu için kendisini kötülediler.

Eyyûb(a.s) başını göğe kaldırarak:

«Ey Allah'ım! Beni bir saat bile olsun, sağlam kıl. Çünkü, düşmanlarım beni kötülediler. Allah'ım benden yüz çevirme. Ben belâlarından ötürü senden yüz çevirmiyorum. Bütün kemiklerimin eti döküldü. Rengim değişti. Yüzüm karardı. Karnımdan sarı sular ve irin aktı. Şu insanlar önceleri bana iltifat ederlerdi. Şimdi beni kötülüyorlar. Benim ailem benden yüz çevirdi. Benim belâlarımı dağlara yükleseler, dağlar çekemez.» dedi, katıla katıla ağladı. Eyyûb(a.s)'ın sözü bitince bir kara bulut geldi. O buluttan şimşek ve yıldırım sesi gibi binden fazla sese benzer bir nida geldi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Eyyûb! Bir haşmetli sen ve bir haşmetli ben, Bana itaat etme. Gel cenk edelim. Ey Eyyûb! Hastalığını arttırmamı diler misin, beni kendin için bir kuvvet delili kabul eder misin? Ey Eyyûb! Ben ki, yerleri ve gökleri yarattım. Onun eni ve uzunluğu ne kadardır bilir misin? Göklerden ne kadar yağmur damlası iner bilir misin? Ey Eyyûb! Gökleri direksiz yarattım. Güneşi, ayı ve yıldızları yarattım, insanları yarattım, yine öldürdüm. Yine dirilteceğim. Aklı, Levhi, Kürsî'yi yarattım. Bunların nasıl olduğunu düşündün mü? Gecenin gündüzün hazinelerini rahmet ve azab hazinelerini, cennetin ululuğunu, cehennemin derecelerini, ömrün nasıl olacaktır, rızkın ne kadardır, bilir misin?» buyurdu.

Eyyûb(a.s):

«Kuvvetim zayıfladı, dilim tutulup, aklım gitti. Allah'ım! Ne dilersen onu yapmaya muktedirsin, kimse seni âciz eyleyemez. Hiçbir şey sana gizli kalmaz. Allah'ım! Belâlar beni çok âciz eyledi. Onun için bu kadar söyledim. Ey Allah'ım! Şimdi tövbe ediyorum. Beni koru ve affet» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Eyyûb! Rahmetim, gazabımdan çoktur. Gerçekten senden azabımı çektim. Gönlüne, benim kudret ve azametimden asla şüphe gelmediğini anladım. Şunu bil ki, hiç kimse benim emrimden çıkamaz. Git kavmine, günahlarından tövbe etmelerini söyle. Yoksa üzerlerine azabımı göndereceğim» buyurdu.

Zehretü'r-Riyâd'da şöyle nakledilir:

Eyyûb(a.s)'a düşen kurtlar, bütün gövdesine üşüştüler. Yiyecek et kalmadığı için iki kurt—böcek— Eyyûb(a.s)'dan et istediler. Ama et bulamadılar. Sadece dili, gözü, kulağı ve yüreği kalmıştı. O kurtlardan biri yemek için Eyyûb(a.s)'ın yüreğine, geldi. Eyyûb(a.s):

«Ey Allah'ım, bana belâlar ulaştı. Sadece dilim kaldı. Onun ile seni zikrederim. Kalbim kaldı, onunla da seni seviyorum» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Eyyûb! Dilin, gönlün benimdir, kurtlar da, belâlar da benimdir. Böyle olunca, bunca şikâyet nedendir?» buyurdu.

Eyyûb(a.s): **«Eyyûb'ü (hatırla). Hani o Rabbine: hakîkat bana (bu) dert (gelib) çattı. Sen esirgeyicilerin esirgeyicisin diye niyâz etmişti». (Enbiyâ: 83),** dedi.

Eyyûb(a.s) böyle deyince, Hak Teâlâ Hazretleri, Eyyûb(a.s)'dan o kurtları giderdi. Dilini yiyen kurdu suya bıraktı, o kurtcağız sülük oldu. O yüreğini yiyen kurdu, Hâk Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, havaya bıraktı, o kurt da arı oldu. Bunun sonuncu olarak insanlar ikisinden de fayda buldular.

Bazıları şöyle derler:

«Eyyûb(a.s):

«Garibin evi yok, miskinin kararı yok, öksüzün kimsesi yok, dul avratların eri yok. İlâhi! Ben bunlardan daha fazla belâya uğradım. Eğer ihsan edersen şükrederim. Eğer azab edersen, artık ferman senindir, İlâhi! Beni esirge» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Eyyûb! Seni esirgedim ve yarlığadım. Ehlini ve malını yine sana verdim. Sana çektirdiğim belâlar senden sonra gelenlere ibret olsun. Ne zaman bir kişiye belâ göndersem ve sabreylese, sonunda onun isteğini yerine getirir ve günahlarını bağışlarım» buyurdu.

Eyyûb(a.s)'ın belâsı tamam olunca, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri kendi keremi ile bir sahrada halini sordu:

«Ey benim habibim Eyyûb! Verdiğim belâlarımdan dolayı nasılsın?»

Eyyûb(a.s) bu haberi işittiği zaman bir lezzet buldu ki, ondan daha fazla bir lezzet yoktu.

Nakledildiğine göre bir cuma günü güneş battıktan sonra Cebrail(a.s.), Eyyub(a.s)'a geldi:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin izni ile ayağa kalk» dedi.

Eyyûb(a.s) kalktı. Cebrail(a.s): «Bu yere ayağın ile vur» dedi. Eyyûb(a.s) vurdu. Yerden iki çeşme çıktı. Biri sıcak ve biri soğuk idi. Kardan ak, baldan tatlı ve kokusu miskten güzel idi. Cebrail(a.s):

«Ey Eyyûb! Bundan iç ve gusûl abdesti al. Eyyûb(a.s) sudan içti ve gusletti. Sonra sudan çıktı. Yüzü ay gibi, hatta aydan daha parlaktı. Ondan sonra Cebrail(a.s) cennetten iki elbise ve altından nalın getirdi. Bir de ayva getirip Eyyûp(a.s)'a verdi. Eyyûb(a.s) ayvayı yedi. Çok iyi ve hoş oldu.

Müfessirler Eyyûb(a.s)'ın belâsının ne kadar zaman devam ettiği hususunda ihtilâfa düşmüşlerdir.

Enes b. Malik(r.a):

«On sekiz yıl belâ çekti» dedi.

Vehb(r.a):

«Üç sene belâ çekti» dedi.

Bazıları:

«Yedi sene, yedi ay, yedi gün, yedi saat belâ çekti. Bir yanından bir yanına dönemedi. İsrâiloğulları mezbelesinde bu şekilde yattı» dediler.

Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Eyyûb ayağa kalk» buyurdu. Eyyûb(a.s) hemen ayağa kalktı. Namaz kılıp oturdu. Rahime, bir ay sonra kapılardan kovulmuş olarak geldi. Eyyûb(a.s)'ı yerinde bulamadı. Şaşırıp, üzüldü. O yerde bir güzel kişinin oturduğunu gördü. Rahime:

«Ey Allah'ın kulu! Hastalıklı Eyyûb'ü biliyor musun, ona ne oldu?» diye sordu. Eyyûb(a.s):

«Onu gördüğün zaman tanır mısın?» dedi. Rahime «Evet, tanırım. Sağlam iken sana benzerdi» diye cevap verdi. Eyyûb(a.s) gelip:

«Eyyûb benim» dedi. Rahime hemen tanıyıp sevindi. Eyyûb(a.s.)'ın boynuna sarılıp ağladı. Yüzünü Eyyûb(a.s)'ın ayağına sürdü. O kadar ağlaştılar ki, ayaklarının altı yaşla doldu.

Ondan sonra Cebrail(a.s) geldi. Bir ayva getirip Rahime'ye verdi. O da yedi. Eyyûb(a.s) iyi oldu ama Rahime'nin haline hayret etti. Zira iyi olursam, Rahime'ye yüz değnek vuracağım diye and içmişti. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Eyyûb! Yüz buğday sapını bir yere topla, Rahime'ye bir defa vur. Andın yerine gelsin» buyurdu. Eyyûb(a.s) öyle yaptı. Andı yerine geldi.

Bazıları şöyle derler:

«Eyyûb(a.s)'ın mal ve oğulları yerine gelince, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri göklerden Eyyûb(a.s)'ın üzerine altın çekirge yağdırdı. Eyyüb(a.s) o çekirgeleri eteğine topladı. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Eyyüb! Doymadın mı?» buyurdu.

Eyyüb(a.s):

«İlâhî! Senin rahmetine ve bereketine kim doyar?» dedi.

Eyyüb(a.s)'ın ömrü ikiyüzdoksan sene oldu.

Bazıları:

«Doksanüç yıl olup, ondan sonra ahirete göçtü» demişlerdir.

ŞUAYB(A.S.)IN PEYGAMBERLİĞİ

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kelâm-ı Kadîm'inde buyuruyor:

«Medyen (evlatlarına) da kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik)». (A'râf: 85)

Ka'bü'l-Ahbâr(r.a) şöyle der:

«Medyen kavmi kâfir olunca Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'ı Hazret-i Şuayb'a gönderdi».

Şuayb(a.s)'a, aşk yolunda şube olduğu için, Şuayb dediler. Hazret-i Şuayb Milkâ'nın oğludur. Milkâ, Yüscer'in, Yüscer, Medyen'in, Medyen İbrahim(a.s)'ın oğludur.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'ı Hazret-i Şuayb'a gönderdi. Şuayb Cebrail(a.s)'ı görünce:

«Bu Cemâl ve Kemâl ile sen kimsin?» dedi.

Cebrail(a.s):

«Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri'nin elçisiyim. Sana geldim. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri sana şöyle buyuruyor:

«Ey Şuayb! Gönlüne nazar ettim. Seni Medyen kavmine ve diğer kavimlere peygamber gönderdim. Onlar puta taparlar. Sen onları küfürden imana davet et. Bana itaat etmeye döndür. Onları benim azabımla korkut ve puta tapmaktan men et.» dedi.

O kavmin beylerinin adı; Ebîced, Hevvez, Hottî, Kelemen ve Karışat idi. Müneccimler bu isimlerin tabiatına bakıp sonra hususi harfleri ortaya koydular.

Bazıları şöyle derler:

«Şuayb(a.s) o kavme elçi geldi ve Hakk'a davet etti».

Bazıları şöyle derler:

«Şuayb(a.s)'a «Peygamberlerin Hatibi» derler. Kavmini güzel ve hoş sözle dine davet ettiği için bu ismi vermişlerdir».

Şuayb(a.s) bunları imana davet etti. Onlar imana gelmediler, inkarlarını da arttırdılar. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bu kavmi helak ederim. Bunların yerini de sana ve ashabına veririm. Sen kavmin ile bunların arasından çık. Benim azabımı gör, onlara nasıl azab edeceğim» buyurdu.

Bunun üzerine Şuayb(a.s) ve kavmi onların arasından çıktı. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'a:

«Medyen kavminin üzerine bir gölge getir» buyurdu. Cebrail(a.s.) getirdi.

Şuayb(a.s) onu görüp kavmine haber verdi:

«Sizin üzerinize azab iniyor, imana gelin».

Şuayb(a.s)'a inanmadılar. Şuayb(a.s) ve ashabı bunların arasından çıkıp gittiler. Ondan sonra onların üzerine çok sıcak bir yel geldi. Onlar kaçıp bir meşeliğe vardılar.

İbn Abbas(r.a) ve başka müfessirler şöyle derler:

«Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri cehennemden bir kapı açtı. Onların üstüne ateş gönderdi. Onlar kaçıp mağaralara gittiler. Mağaraların dışarıdan daha çok sıcak olduğunu gördüler. Bunun üzerine çıkıp sahraya kaçtılar. Allah Teâlâ onlara bir bulut indirdi. O buluttan biraz ferahladılar. Hepsi bir yere toplandı. Bu defa ateş yalazı verdi. Hepsini yaktı, helak etti».

Bazılarına göre, dört taraftan ses duydular:

«Ey Ashâb-ı Eyke! Bugün Tanrınızın elim azabını tadın. Çünkü, Allah'ın elçisini yalanladınız. Putlarınıza deyin, eğer sizin tanrınız iseler gelsinler sizi azabdan kurtarsınlar». Sonra hepsini helak etti. Mü'minler durumu gördüler, Hak Teâlâ'ya şükrettiler.

Şuayb(a.s) kâfirlerin malını mü'minlere bölüştürdü.

Nakledildiğine göre, Şuayb(a.s) Hak Teâlâ Hazretleri'nin şevkinden ve aşkından üçyüz yıl ağladı. Her yüz yılda bir kere gözsüz kaldı. Hak Teâlâ Hazretleri tekrar göz verdi. Şuayb(a.s):

«Ey Rabbim! İzzetin hakkı için benimle senin aranda bir deniz olsa, aşkımdan, hararetimden ve şevkimden kururdu» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri Şuayb(a.s)'a:

«Niçin ağlıyorsun? Eğer cennet istiyorsan vereyim. Eğer cehennemden korkuyorsan emin edeyim» buyurdu.

Şuayb(a.s):

«Ey Rabbim! Ne cennet isterim, ne de cehennemden ağlarım. Ey Rabbim! Sana âşıkım» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sen beni öyle sevdiğin için ben de seni öyle seviyorum ki, Mûsâ kelîmime senin on yıl koyunlarını güttürdüm» buyurdu.

Begavî tefsirinde şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri Şuayb(a.s)'a: «Şanım hakkı için sana cennette ak inciden bir saray yaptım. Dışından içi, içinden dışı gözükür. O saray Arş'a karşıdır. Kapısı likama (cemalimi seyretmeye) açılır ve ebedî sana kapanmaz» buyurdu.

Şuayb(a.s)'ın üçyüz yıl ömrü oldu. Sonra Kâbe'ye vardı. Orada vefat etti. Rükün ve Makam arasına defnettiler.

MİŞA OĞLU MÛSÂ(A.S.)IN PEYGAMBERLİĞİ

Vehb(r.a) söyle der:

Yûsuf peygamberin iki oğlu vardı. Birinin adı Efrâim'dir ve Yûşâ peygamberin ceddidir. Birinin adı da Mîşâ'dır ve Mûsâ(a.s)'ın babasıdır. Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ peygambere şöyle buyurdu:

«Kavmine söyle! Biz sihir ve hile edenleri sevmeyiz. Eğer bana iman getirdilerse, bana sığınsınlar. Benden yüz çevirenler ve benden başkasına yüz tutanlar belâya ve fitneye hazır olsunlar. Kim benden başkasıyla meşgul olsa ve benden uzak olmak isterse, ben de ondan uzak olmak isterim. Kim bana yakın olmak isterse, ben de ona yakın olmak isterim. Ey Mûsâ! Benden uzak olanlara söyle: Benim kudretimi ansınlar, benim emrime itaat etmeyip karşı gelenler ecellerini beklesinler, öldükleri zaman benim onlara ne ettiğimi görürler. Acaba benden nasıl emin oluyorlar da bunca günâhlar işleyip hatalar yapıyorlar? Ben ihsan ederim, onlar eğlenirler. Ben yumuşak davranırım. Onlar zayıf olurlar, kuvvet veririm. Onlar yoksul olurlar, ben zengin ederim. Onlar ki, benden ümitlerini kesmedikçe ben Azîmü'ş-Şan onları mahrum koymam ve ümitlerine çabuk ulaşırım. Ey Mûsâ! Kötülükten sakınanlara söyle, amellerine mağrur olmasınlar. Eğer dilersem azab ederim. Dilersem rahmet ederim. Benim rahmetime ümit tutsunlar, benim rahmetim onların amelinden yeğdir. Ey Mûsâ! Mü'minlere söyle, çok günah işleyip kendilerini tehlikeye bırakmasınlar. Aksine bana tövbe edip ibadetle meşgul olsunlar. Nefislerini zebûn etsinler. Ey Mûsâ! Beni İsrail'in idarecilerine söyle halka iyi davransınlar, zâlimleri sevmem. Adalet göstersinler. Ben onların adaletlerini ve zulümlerini sorarım. Ona göre karşılık ve ceza veririm. Eğer benim dediğimi yaparlarsa dünyada ve âhirette hoş tutarım. Eğer benim dediğimi yapmazlarsa helak ederim. Ey Mûsâ! Halka söyle. Bana ve idarecilerine itaat etsinler. Yoksa dünya ve âhirette türlü türlü belâlara uğratırım. Eğer kendilerini zayıf görürlerse çok ulu ederim, öyle olunca gece ve gündüz beni zikirle meşgul olsunlar. Eğer, «gece ve gündüz Allah'ı nasıl zikredelim?» derlerse, söyle, benim rahmetime ve rızkıma yönelsinler. Eğer, «bizim yönelmemiz gece ve gündüz eksilmez» derlerse, de ki: «Nefsinizden razı olmayın, aksine Hak'dan razı olun. Nefsinizi Hak Teâlâ huzurunda dünya istemekle küçültmeyin, cennet isteyip Hak Teâlâ Hazretleri'nin rızasıyla meşgul olun». Eğer, «Nefsimiz ve gönlümüz arzularla meşguldür, nasıl edelim?» derlerse, de ki: «Hakk'ı ve ölümü çok zikredin. Gerçekten ölümü anmak arzuları öldürür».

Mişa oğlu Mûsâ(a.s) bu sözleri Benî İsrail kavmine söyledi, kabul ettiler. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri ruhunu aldı.

MÛSÂ(A.S.) VE HARUN(A.S.)'IN PEYGAMBERLİKLERİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Kitapta Mûsâ'yı da an. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş (bir zât) di. Resul bir peygamberdi» (Meryem: 51).

İbn Abbas(r.a) şöyle der:

«Mısır hükümdarı Reyyân ölünce yerine Mus'ab hükümdar oldu. Onun bir oğlu dünyaya geldi. Adını Velîd koydular. Babası onu dülgerliğe (marangozluğa) verdi. Fakat o, bir gün kendi başına ustasının yanından kaçtı. Ondan sonra ona «ferre an nefsihi (kendi kendine kaçtı)» dediler. Bu münasebetle «Firavun» diye ad koydular. Yani Firavun «Kaçtı» anlamına gelir. Sonra «Firavun» diye lâkab kaldı.

Firavun bir gün birisine seyis oldu. Mısır'ın kapısında oturuyordu, ölülerden dolayı yapılan merasimlerde bir şeyler alırdı. Günün birinde Mısır sultanının eşi öldü. Kabre defnetmeye getirdiler. Firavun bir şeyler istedi, verdiler, fakat durumu hükümdara bildirdiler. Hükümdar öldürmek istedi. Firavun ölülerden ne aldıysa hepsini hükümdara verdi. Hükümdar da onu serbest bıraktı ve şehre gece bekçisi koydu; «gece kimi tutarsan öldür» diye emir verdi.

«Firavun şehri nasıl bekliyor» görelim diye, bir gece hükümdar vezirleriyle şehirde gezmeye çıktı. Bekçiler hükümdarı yakaladılar, Firavun'un yanına getirdiler. Firavun derhal buyurdu; hükümdarı öldürdüler. Firavun tahta geçip padişah oldu, emir verdi, üçyüz kürsü (taht) yaptırdı. Beyler onların üzerine oturdular. Yüzbin köle edindi. Her birinin atının boynunda altından bir toka vardı. Firavun ve kölelerinin hepsi kâfir idi. Firavun'un yedi karış boyu ve sekiz karış sakalı vardı.

Bu, Mûsâ b. İmran zamanında idi.

Mûsa iki kelimedir: «Mû» su, «sâ» ağaç demektir. «Mûsâ» «su ile ağaç arasından geldi» mânâsını taşır.

Nakledildiğine göre, Firavun bir gece düş gördü: Kudüs'den bir ateş çıkar gelir, Mısır'ı kaplar. Bütün kâfirleri yakar, fakat Benî İsrail kavmine bir zarar vermez.

Firavun uyandı. Düşünü müneccimlere sordu. Müneccimler:

«Benî İsrail'den bir oğlan doğacak, senin ölümün onun elinden olacak» dediler,

Bunun üzerine, Firavun, Benî İsrail'in bütün doğan oğlanlarını öl-

dürmelerini emretti.

Vehb b. Münebbih:

«Doksan bin oğlan öldürdüler» der.

Ülkenin bütün önde gelenleri toplanıp Firavun'un huzuruna geldiler :

«Bir yıl boğazlıyalım, bir yıl serbest edelim, yoksa hiç erkek kalmaz» dediler. Firavun öyle yapılmasını emretti. O sene çocukları öldürmediler; Harun(a.s) doğdu. Çocukları öldürdükleri senenin birinde de Mûsâ(a.s) doğdu. Mûsâ(a.s) doğunca anası korktu, onu ateşe attı. Hak Teâlâ Hazretleri'nin izniyle ateş Mûsâ(a.s)'ı yakmadı. Mûsâ(a.s.)'ın anası durumu gördü. Bu sefer bir tabut yaptı. Mûsâ(a.s)'ı onun içine koydu. Nil'e bıraktı. Nil o tabutu aldı, gitti. Firavun'un evi içinden Nil'in bir kolu geçiyordu. Su, tabutu onun evine getirdi. Firavun ailesi Mûsâ(a.s)'ı buldu. Tabuttan çıkardı. Çok sevdi.

Mûsâ(a.s) otuz yaşına eriştiği zaman bir kâfiri vurup öldürdü. Fakat pişman oldu ve:

«İlâhî! Nefsime zulmettim beni yarlığa» dedi. Hak Teâlâ dilediği özrünü kabul edip bağışladı. Fakat Mûsâ(a.s) yine korktu.

Ondan sonra Mûsâ(a.s)'a peygamberlik geldi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İmrân oğlu Mûsâ! Şu kimseler benim velî kulumdur: Dünyada takvayı azık edindiler, ilm-i Cemâl ve benden korkmayı ziynet edindiler. Gece ve gündüz ilmimle uğraştılar. Şimdi, onlar dünyada mahzundurlar. Fakat âhirette ferahlarlar».

Şuayb(a.s)'ın bir kızı vardı. Adı Sâfûr idi. Şuayb(a.s) ona çeyiz yaptı. Mûsâ peygambere verdi. Şuayb(a.s.) Mûsâ(a.s)'a bir asa verdi. Ondan sonra Mûsâ(a.s) Şuayb(a.s)'ın on yıl koyununu güttü. Şuayb(a.s) Mûsâ(a.s)'a:

«Bu asa cennet ağacındandır. Hak Teâlâ Hazretleri onu Âdem peygambere verdi. Ondan sonra geldi Şît(a.s)'a değdi. Ondan İdris(a.s)'a, ondan Nuh(a.s)'a ondan Hûd(a.s.)'a, ondan Salih(a.s)'a, ondan İbrahim(a.s.)'a, ondan, İsmail(a.s.)'a, ondan İshâk(a.s)'a, ondan Yakûb(a.s)'a, ondan Şuayb(a.s)'a, ondan da Mûsâ(a.s)'a değdi.

Bir gün Şuayb(a.s) dua etti. Mûsâ(a.s) «âmin» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri Şuayb(a.s)'ın (evvelce kör olan) gözünü tekrar verdi.

Müfessirler şöyle derler:

«Mûsâ(a.s), Şuayb(a.s)'dan Mısır'a gitmek, orada anasını, kardeşi Harun'u görmek için izin istedi.

Harun(a.s), Mûsâ(a.s)'dan iki yaş büyük idi. Şuayb(a.s) izin verdi. Mûsâ(a.s) ailesiyle gitti. Şiddetli kış günleriydi. Şam melikinden kork-

tular, başka bir yoldan gittiler. Eşi hastaydı. Çocuk doğuracaktı. Çölde yollarını kaybetmiş yürüyorlardı. Mûsâ(a.s) şaşırmış başıboş gitmekteydi.

Tûr'a geldi. Bir karanlık gecede eşi doğurdu. Mûsâ ateş yakmak istedi, yakamadı. Tûr'da ilâhi nuru gördü. Ateş sandı. Oraya gitti, gördü ki, bir yeşil ağaç imiş. Aşağıdan yukarıya kadar bir ak nur kaplamışdı. Önünde şaşkın durdu. Ansızın meleklerin tesbihini işitti. Gönlü hoş oldu.

Mûsâ(a.s) bir ses duydu: «Ey Mûsâ! Ben senin Tanrı'nım». Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Ben senin sesini işitiyorum. Fakat, seni göremiyorum: Neredesin?» dedi. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ben seninle beraberim. Sana senden yakınım» buyurdu.

Mûsâ(a.s) söyleyenin Hak olduğunu anladı. Mûsâ(a.s.)'in bilgisi daha arttı. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Seni seçtim, resul edindim. Vahyimi işit! Benden başka Allah yoktur. Bana ibâdet et» dedi ve:

«Şübhe yok ki Allah, benim ben. Benden başka hiçbir Tanrı yoktur. öyleyse bana ibâdet et. Beni hatırlamak ve anmak için dosdoğru namaz kıl» (Tâ-hâ: 14) buyurdu.

Yine Mûsâ(a.s)'a:

«Mûsâ! Sağ elindeki ne?» (Tâ-hâ: 17) buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Asâmdır. Ona dayanırım ve koyunumu güderim. Onunla birçok ihtiyacımı görürüm» dedi.

O asanın başı iki çatal idi. Ucunda demiri vardı. Peygamberlerden birbirlerine miras kalmıştı.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! O asayı yere bırak» buyurdu. O da yere bıraktı. Bir sarı yılan olup karnı üstüne yürüdü. O iki çatalı iki yanak oldu. Gözleri ateş gibi yanardı. Dişlerinden ses çıkardı. Mûsâ(a.s) onu gördüğü zaman korkup kaçtı. Hak Teâlâ Hazretleri seslendi:

«Dön geri, ey Mûsâ! Korkma, elinle tut!» buyurdu.

Bunun üzerine Mûsâ(a.s) eliyle tuttu, önceki gibi asa oldu. Hak Teâlâ yine:

«Elini koltuğuna sok, ak nurlu çıksın» buyurdu. Elini koltuğuna soktu, çıkardı. Güneş nuru gibi devamlı yükselen bir nur çıktı. Ondan sonra Hak Teâlâ, Mûsâ peygamberi Firavun'a ve kavmine risâletle gönderdi. Mûsâ(a.s) o zaman seksen yaşındaydı. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Seni kullarımdan bir kuluma gönderiyorum ki, benim nimetimi unuttu ve adımı kendisine ad koydu. Benim kullarımı kendisini taptırdı. Eğer benim hilmim (yumuşaklığım) olmasaydı bir anda helak ederdim. Eğer göklere izin versem üstüne yıkılır, eğer yerlere izin versem yutardı. Eğer denizlere izin versem Boğardı. Ama onun küfründen bana zarar yok. Şimdi ben ona mühlet verdim. Ey Mûsâ! Git benim davetimi ona bildir. Bana ibâdet etsin» buyurdu.

«Mûsâ(a.s) ne zaman yemek istese asayı yere vururdu, dan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'a:

«Benim Harun kuluma git, Tanrı Teâlâ, kardeşin Mûsâ'yı peygamber kıldı. Seni de peygamber kıldı ve Firavun'a gönderdi de» buyurdu.

O zaman Harun(a.s) Firavun'un beylerindendi.

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Mûsâ(a.s.) ne zaman yemek istese asayı yere vururdu. Bir günlük azık çıkardı. Bir daha vurduğunda su çıkardı. Ne zaman yemiş istese, o asayı yere dikerdi, derhal yemiş biterdi. Gece olunca çıra gibi yanardı. Düşmanla karşılaşsa onunla cenk ederdi. Ondan sonra Firavun'a çok mu'cizeler gösterdi. Fakat Firavun imana gelmedi».

Nakledildiğine göre, bir gün Firavun bütün sihirbaz ve falcıları bir yere topladı, Mûsâ(a.s) ile bahse girmelerini istedi. Bir derede bir mil kadar yere urgan bıraktılar. Urganlar yılan oldu, derenin içi yılanla doldu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Sen de asanı yere bırak» buyurdu.

Mûsâ(a.s.) asayı yere bırakınca, bunların bütün yılanlarını yuttu. Yaptıkları geçersiz oldu. Falcılar durumu gördükten sonra acizliklerini kabul edip secde ettiler ve:

«Âlemlerin Rabbi olan, Mûsâ ve Harun'un Rabbine iman getirdik» dediler.

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«O falcılar üç binden fazlaydı. Bu olay İskenderiye'de oldu. Mûsâ(a.s) asayı, yere bıraktığı zaman asa seksen arşın kadar ağzını açıp Firavun'a hücum etti. Firavun onu görünce sarayına kaçtı».

Saîd b. Cübeyr(r.a) şöyle der:

«Firavun dört yüz yıl hükümdarlık yaptı. Bütün ömrü altıyüz yirmi yıldır. Hiç hasta olmadı. Eğer birgün aç kalsaydı veya bir saat zahmet çekseydi, tanrılık davası gütmezdi.»

Tefsîr-i Kebir'inde İmam Fahr-ı Râzî şöyle der:

«İblis bir gün Firavun'un kapısını çaldı. Firavun:

«Kimsin?».

İblis:

«Eğer sen Tanrı olmuş olsan beni bilirdin. Fakat câhilmişsin».

Firavun:

«Acaba benden ve senden şerir kimse var mıdır?»

İblis:

«Evet, vardır. Haset eden, benden ve senden fazladır. Zira ben haset ile bu mihnete düştüm» der.

İbn Abbas(r.a) şöyle der:

«Falcılar, Mûsâ(a.s)'a iman getirince Firavun durumu görüp, üzgün ve eliboş kavmi ile küfür üzerine döndü, gitti. Mûsâ(a.s.) o zaman dört mu'cîze gösterdi. Biri şiddetli kıtlık oldu. Biri bolluk oldu, biri bütün ağaçların yemişi bitti. Biri de, Yed-i Beyzâ'dır.

Firavun ve kavmi iman getirmeyince, Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim: Firavun yeryüzünde fesâd çıkarıp halkı azıttı. Şimdi onlara belâlar gönder ki, benim kavmime nasihat ve benden sonra da ibret olsun» dedi.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri onlara tufan gönderdi. Çekirge, bit ve kurbağa yağdırdı. Nil'i kan haline getirdi. Bu beş mu'cizeden sonra taun hastalığı gönderdi. Onlardan yetmiş bin kişi öldü. Mûsâ(a.s)'a gelip ağladılar, yalvardılar ve aman dilediler.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Firavun'a mühlet verdin. Bundaki hikmet nedir?» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Firavun'da güzel sıfatlar vardır. Ben o sıfatları severim. Onun için Firavun'u hemen helak etmiyorum» buyurdu. Mûsâ(a.s) :

«O sıfatlar nedir?» diye sordu. Allah Zü'l-Celâl Hazretleri:

«Benim şehirlerimi adalet ile imâr etti ve kullarımın arasında adalet gösterdi. Onun yalan iddiasından bana zararı nedir?» buyurdu.

Bir gün Cebrail(a.s) insan suretinde Firavun'a geldi. Firavun:

«Kimsin?» diye sordu. Cebrail(a.s):

«Benim bir kulum vardır. Bana zulmetti. Ben ona iyilik ettim. Sonunda bana âsi oldu, benim adımı kendisine ad koydu ve kullarımı kendisine taptırdı» diye konuştu.

Firavun:

«O kişi ne kötü kuldur».

Cebrail(a.s):

«Onun cezası nedir?».

Firavun:

«Suda boğmak gerekir».

Cebrail(a.s):

«Mektup yazıp bana vermeni dilerim. Elimde hüccet (delil) olur» dedi. Firavun hüccet verdi, Cebrail(a.s) alıp gitti.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s) ve Hârun(a.s)'a Firavun'a şöyle demelerini buyurdu:

«Ey Firavun! Dört yüz yıl ömür sürdün. Hükümdar oldun. Şimdi, «Ben en büyük Rabbinizim» dersin. Senden önceki kâfirler böyle söylemediler Ama şunu bil ki, eceline tam kırk yıl kaldı. Eğer bir defa Hak Teâlâ'ya «Sen benim en büyük Rabbimsin» dersen, o dört yüz yıl içinde ne kadar günah işledinse hepsini affeder ve ömrünü de bin sene yapar. Yeryüzünde ne kadar maden varsa, hepsini sana gösterir. Seni batıya ve doğuya hükümdar eder.»

Firavun onlardan bu sözü işitince lütuf ve ikramda bulundu, tatlı sözler söyledi ve:

«Vezirim Hâmân ile istişare edeyim» dedi. Firavun Hâmân'a Mûsâ(a.s) ne dediyse nakletti. Hâmân:

«Ey Firavun! Şimdiki durumda âlemin Rabbisin. Sana taparlar. Kul olmayı ister misin? dedi. Firavun'u imandan men etti. O da küfür ve sapıklık üzerinde öylece kaldı.

Nakledildiğine göre, Firavun, ömrü tamamlanmaya az kalınca halka zulmetmeye başladı. Hak Teâlâ Hazretleri Firavun'u ve kavmini helak etmeyi diledi.

Mûsâ(a.s)'a:

«Bir gece Benî İsrâil ile çık, şehirden git» buyurdu. Mûsâ(a.s) da bir gece çıkıp gitti.

Keşşâfta şöyle anlatılır:

«Yakûb(a.s) oğulları, erkek ve dişi yetmişiki kişi Mısır'a gelmişlerdi. Sonra altı yüzbin'den fazla kişiyle Mısır'dan çıkıp gittiler. Firavun on kere yüzbin ve beşyüz kişi ile bunların ardına düştü. Cebrail(a.s) Firavun'un önünde alnı sakar bir kısrak ile yürüdü. O kısrağa «Feresü'l-Hayat (Hayat atı)» derlerdi. Mikâil(a.s.) askerin ardından sürüyordu.

Benî İsrail onları gördüğü zaman:

«Firavun ve askeri bizim ardımıza düşmüşler, işte geliyorlar. Nereye gidelim?» dediler. Allah Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a:

«Asan ile suya vur» buyurdu. Mûsâ(a.s) asa ile vurdu. Su on iki yol oldu. Benî İsrail suya girip gittiler. Birbirlerini göremediler. Suda boğulmalarından korktular, öyle sandılar. Hak Teâlâ Hazretleri suya:

«Senden delikler ve pencereler açılsın, onlar birbirini görsünler», buyurdu. Hemen su delik delik oldu. Birbirlerini görüp söyleştiler.

Sağ ve selâmet suyu geçtiler. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Hem hatırlayın o demleri ki, sizin sebebinize denizi yarıp, sizi kurtarmış Fir'avun hanedanını ise, kendiniz de gözlerinizle bakıb dururken (suda) boğmuşduk».(Bakara: 50)

Tefsîr-i Kebîr'de öyle anlatılır:

Firavun ve kavmi deniz kenarına geldiklerinde suyun yol yol olduğunu gördüler. Firavun kavmine:

«Su benim için oniki yol oldu» dedi. Kavmi Firavun'u doğrulayıp, geçmek istediler, İblis yasakladı. «Girmeyin» dedi. Birden Cebrail(a.s.) Firavun'un atının yularına yapışıp suya getirdi ve Mikâil(a.s) da ardından sürdü. Suya girdiler. Sular yer yer yıkılıp onları boğdu.

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Firavun'un askerleri boğulduğu zaman Firavun onları gördü ve hemen «Benî İsrail kavminin imân getirdiği Tanrı'ya ben de iman ettim» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sen bundan önce müfsidlerdendin, seni kabul etmem» buyurdu.

Bazılarına göre, Firavun, Cebrail(a.s)'a yetmiş kere feryâd etti ve yardım diledi. Cebrail(a.s) yardım etmedi.

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'a:

«Firavun yetmiş kere sana feryâd etti sen yardım etmedin. Benim şanım hakkı için eğer bir kere bana feryâd etseydi ben yardım ederdim» buyurmuştur.

Ne zaman ki, Firavun Cebrail(a.s)'dan yardım diledi, Cebrail(a.s) Firavun'un kendi eliyle yazdığı mektubu çıkardı. Firavun onu gördü, helak olacağını anladı.

Hak Teâlâ Hazretleri Firavun ve kavmini helak edince, Mûsâ(a.s.) kendi kavmine haber verdi. Benî İsrail:

«Firavun helak olmadı» dediler. Hak Teâlâ Hazretleri suya buyurdu; su Firavun'u şişmiş bir kızıl öküz gibi kenara çıkardı. Benî İsrail onu görünce, sevindiler ve memnun oldular. O zamandan beri su kabul etmeyip dışarı atar.

TEVRAT'IN İNİŞİ VE ALLAH'I GÖRME İSTEĞİ

Allahu Teâlâ buyurdu:

«And olsun ki, biz, Mûsâ ve Harun'a bir ziya, takva sahipleri içinde bir şeref olan o furkan (Tevrat'ı) verdik)» (Enbiya: 48).

«(Öyle takva sahipleri) ki onlar tenhâda da Rablarına candan

saygı gösterirler. Onlar kıyametten korkanlardır» (Enbiya: 49).

Müfessirlerin anlattıklarına göre, Mûsâ(a.s) kavmi ile sözleşti: «Eğer Firavun helak olursa ben size bir kitap getireceğini ki, Hak Teâlâ Hazretlerinin emir ve nehyleri vardır».

Ne zaman ki, Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri düşmanlarını yok etti ve aralarında olaylar oldu Mûsâ(a.s)'dan o kitabı istediler. Mûsâ(a.s) da Hak'tan diledi.

Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a otuz gün oruç tutmasını buyurdu. Mûsâ(a.s) otuz gün oruç tuttu. Fakat açlıktan ağzı koktu. Misvak kullandı, o koku gitti. Hak Teâlâ Hazretleri: «Ey Mûsâ! Benim huzurumda oruç tutan kişinin ağzının kokusu misk kokusundan üstündür» buyurdu. Mûsâ(a.s) on gün daha oruç tuttu.

Kâdî Beydâvî tefsirinde anlatıldığına göre Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a hitapta bulundu. Mûsâ(a.s):

«Kimdir konuşan?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Şüphe yok ki benim, Ben. Benden başka hiçbir Tann yoktur» (Tâ-hâ: 14), buyurdu. Derhal İblis geldi ve:

«Ey Mûsâ! Kimdir sana söyleyen?»

Mûsâ(a.s):

«Allah Teâlâ Hazretleri'dir».

Şeytan:

«Hayır, İblis'tir». Mûsâ(a.s):

«Bilirim ki, söyleyen Hak'dır. Zira her taraftan bütün a'zam ile işittim» dedi.

Bu, Mûsâ(a.s)'ın Allah Teâlâ Hazretleri'ne ruhanî bir anlayışla kavuştuğuna bir işarettir. Ondan sonra söz bedenine intikâl etti.

Nakledildiğine göre Mûsâ(a.s) münâcât için Tur Dağı'na çıktığı zaman, yerine kardeşi Harun(a.s)'ı halîfe bıraktı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bir gölge indirdi. Yedi fersah uzunluğu vardı. Oradan şeytanı kovdu. Göklerin perdesini giderdi. Mûsâ(a.s) melekleri ve Arş'ı gördü. Ona Cebrail(a.s) söz söyledi. Mûsâ(a.s):

«Efendim, sen kimsin?» diye sordu.

Cebrail(a.s):

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri beni ikram etmek için sana gönderdi, inci ve mercanla süslü benim kanadıma bin. Senden önce hiç kimse benim kanadıma binmedi. Mûsâ(a.s), Cebrail(a.s.)'ın kanadına bindi. Cebrail(a.s) öyle bir yere götürdü ki, orada Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a hitab etti. Mûsâ(a.s) işitti, fakat Cebrail(a.s) işitmedi. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s)'a, Mûsâ(a.s.)'a Adn cenne-

tinden Levhi getirmesini buyurdu. O yeşil zebercedden ya da kızıl yakuttan tahta üzerine yazılmış idi. Hak Teâlâ Hazretleri ona kudret eliyle on kelime yazdı. Mûsâ(a.s) kaleminin sesini işitti. Levh'in uzunluğu Mûsâ(a.s)'nın on misli uzunluğunda idi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Benden başka Allah yoktur. Bana kulluk et ve bana şirk koşma. Her kim bana şirk koşarsa cehenneme bırakırım».

«Ey Mûsâ! Bana, sonra babana ve anana şükret».

«Ey Mûsâ! Şunu Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri haram kıldı: Boş yere kan dökme ve kimsenin malını çalma».

«Ey Mûsâ! Zina etmek, benim katımda büyük günahtır». «Ey Mûsâ! Kendini razı ettiğin gibi halkı da razı et».

«Ey Mûsâ! Benim ismimi anmaksızın birşey boğazlama. Eğer boğazlarsan o bana ulaşmaz».

«Ey Mûsâ! Kendini ve ev halkını cumaertesi av avlamaktan men et. O gün meleklerin arasında çok şerefli bir gündür».

Mûsâ(a.s) ilâhî sözleri işitince can-ı gönülden Hak Teâlâ Hazretleri'ni görmeyi arzu etti.

Hak Teâlâ Hazretleri'ni dünyada görmek mümkün değildir, öyleyse Mûsâ(a.s) niçin görmek istedi? diye sorarlarsa cevabı şudur:

Mûsâ(a.s) aşırı hasret ve muhabbetinden dünyada gözükmediğini bir an unutarak Hak Teâlâ'yı görmek istedi. Sebeb budur. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Bir şey istedin ki, senden önce meleklerden, cinlerden ve insanlardan hiç kimsenin benden böyle bir dilekleri olmadı. Sen niçin istedin ve beni görmeye nasıl güç yetirebilirsin. Kim beni dünyada görse aklı başından gider ve helak olur» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Seni görmeye kim güç yetirebilir? Seni görüp ölmek sensiz yaşamaktan yeğdir» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Şu dağa bak! Onu görüp helak olmazsan beni de görebilirsin» buyurdu.

Ondan sonra Mûsâ(a.s)'ın durduğu dağı, yerden dört bulut, şimşek ve yıldırım kapladı. Mûsâ(a.s) onları görüp hayret içerisinde kaldı. Korktu, canından ümidini kesip:

«Ey Rabbim! Eğer durursam yanarım. Gidersem, ölürüm. Ey Rabbim! Bana yardımını gönder» diye yakardı.

Bunun üzerine Hak Teâlâ Hazretleri Arş nurundan bir nur tecellî ettirdi ve yetmiş bin nurdan perdeyi kaldırdı. O dağa nur görününce dağ yedi parça oldu. Üçü Medine'de, üçü Mekke'dedir ve biri de yer ile gök arasında gezer, derler. Yere geçtiğini de söylemişlerdir.

O gün perşembe günüydü ve arefeydi. Hak Teâlâ Tevrat'ı Cuma günü verdi. Mûsâ(a.s) o dağların parça parça olduğunu görünce aklı başından gidip baygın düştü. Cebrail(a.s), Mûsâ(a.s)'ı korudu.. Yoksa Mûsâ(a.s) yanardı. Mûsâ(a.s) kendine gelince yine Tûr'a geldi ve:

«Tövbe ederim ey Rabbim! Senin ortağın yok. Ölümsüz Rab ve değişmeyen padişahsın. Ama şuna iman getirdim ki, sen dünyada kimseye gözükmezsin» dedi.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Tevrat'ı Mûsâ(a.s)'a indirdi. Yetmiş deve yükü idi.

Bazıları şöyle derler:

«Tevrat «İbrânî» dilindendir ve «şeriat» mânâsına gelir».

Bazıları da:

«Bâtından zâhire gelmeye denir» demişlerdir.

Muhammed Mustafa(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Hak Teâlâ dört şeyi kudret eliyle gösterdi: «Tevrat'ı kudret eliyle yazdı. Âdem(a.s)'ı kudret eliyle yarattı. Tuba ağacını kudret eliyle dikti. Adn Cennetini kudret eliyle yarattı».

Mûsâ(a.s) Tevrat'a baktığı zaman, Tevrat'ın başında, kalemin ilk önce Levh'e yazmış olduğu yazıyı gördü. Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Ümmetlerin hayırlısını bildim. Halka emri bi'l-ma'rûf ve nehyi anil-münker (iyiliği emrederler ve kötülüğü yasaklarlar), ilk ve son kitaplara iman getirirler ve Deccâl'ı onlar öldürürler, İlâhî! Onları benim ümmetim kıl» diye dua etti.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Onlar Muhammed'in ümmetleridir» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Bir kavim gördüm. Bir hayır amel işleseler yerine on ecir verirsin. Yahud yediyüz, yahud birine hesapsız ecir verirsin. Bir kötü amel işleseler birine bir yazarsın. O kavmin mushafları gönüllerindedir. Namazda melekler gibi saf tutarlar. Mescidde sesleri arı sesine benzer. Onlar cehenneme girmezler. Onları bana ümmet eyle» dedi

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onlar Muhammed Mustafa(s.a.v.) ümmetidir» buyurdu. Mûsâ(a.s), Muhammed(s.a.v.) ümmetine verilen âtiyyelerden (bağışlardan) dolayı âciz kaldı ve:

«İlâhi! Beni Muhammed ümmetinden kıl» dedi.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Seni risâletim ve kelâmım ile aziz kıldım. Sana ne verdiysem onunla amel et ve şükredenlerden ol. Tevrat'ı kudret elimle

yazdım. Bütün öğütleri onda açıkladım, onu sana verdim. Kavmine söyle, salihlerden olsunlar. Senin kavmin benim yardımımla doğru yolu bulmuştur» buyurdu.

Ne zaman ki, Mûsâ(a.s) bunu işitince, gönlü hoş oldu. Ondan sonra:

«Ey Rabbim! Muhammed(a.s)'ı görmeyi dilerim» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sen o zamana kalmazsın. Eğer dilersen onun ümmetine nida edeyim ve seslerini sana işittireyim» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Evet, işittir» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Muhammed ümmeti!».

Atalarının belinden cevap verdiler:

«Efendim, ey Rabbim, buyur! Hamd, nimet ve mülk senin içindir ve senin ortağın yoktur».

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed ümmeti! Benim rahmetim, gazabımı geçmiştir. Siz benden bir şey istemeden ben size verdim ve siz günah işlemeden sizi bağışladım» buyurdu.

FASIL

Bilmek gerekir ki, Hâk Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a kırkbin sekizyüz kelime vahyetmiştir. Bazılarına göre, yüzondörtbin kelime söylemiştir. Hepsi vasiyet idi. Biri şudur:

«Mûsâ(a.s) münacâtında, «Ey Rabbim! Seni nerede arayayım?» dedi.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Zayıf ve dünyayı terk etmiş kulumun gönlünde iste» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Hangi kulun senin huzurunda azizdir?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bir şeye kadir olduğu halde affeden kulumdur» buyurdu,

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Bir kişiyi helak etmek için bütün yer ve gök ehli bir araya gelse, eğer ben onun helakini dilemezsem o kulumu kimse helak edemez» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Eğer bir sultandan korkarsan abdest al ki, onun kötülü-

ğü sana dokunmasın. Zira abdestli olan benim emanetimdedir. Kimseden ona zarar gelmez» buyurdu.

Vehb b. Münebbih şöyle der:

«Tevrat'ta birbirinin ardından gelen dört satır buldum. Birincisi, bir kişi Hak Teâlâ Hazretleri'nin kitabını okusa ve kendisine rahmet olmadığını sansa, gerçekte o kişi Allah'nın adını istihza etmiştir, ikincisi, bir kişiye bir musibet erişse, o musibetten halka şikâyet etse Allah Teâlâ Hazretleri'nden şikâyet etmiştir. Üçüncüsü, bir kişiden birşey kaybolsa o kişi üzülür, gazaba gelse Allah'ın takdirine karşı gelmiş olur. Dördüncüsü, bir kişi, bir zengin kişiye mal için eğilse dininin üç bölüğünden ikisi gider. Yani yakın makamından iki bölük eksilir».

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Bir kişi bir hastayı ziyarete gitse, onun sevabı nedir?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onun bütün günâhını bağışlarım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Şeyh Sadreddin-i Konevî(rh.a.) şunları söylemiştir: «Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Cennet ehlinin en aşağı derecesinin yeri nedir?» diye sorar.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Bütün cennet ehli cennete girince bir kişi gelerek: «Ey Rabbim! Bütün halk yerlerine varmışlar ve muradlarına ermişler» der. Hak Teâlâ Hazretleri: «Bütün dünyanın padişahlığı kadar sana padişahlık vermem razı mısın?» buyurur.

O kul:

«Razıyım ey Rabbim!» der.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«bunun on katı kadar mülk senin olsun» buyurur.

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! En üstünün yeri nedir?» diye sorar.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ben onlara gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve gönüllerden geçmeyen şeyler veririm».

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Ey Mûsâ! Eğer beni zikredersen, ben de seni zikrederim. Beni zikrettiğin zaman gönülden zikret. Benim önümde düşkün bir kul gibi dur. Bana âşık gönül ve doğru dil ile münâcât eyle. Tâ ki, dileğini kabul edeyim».

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a «Gerçekten

ben nurdan bir ev yaptım. Âdemoğullarının içinde o evi emânet bıraktım ve ona gönül diye ad koydum. O evin yeri ma'rifettir, göğü imandır, güneşi şevktir, ayı muhabbettir, yıldızları doğruluktur, dağları yakındır, bağları himmettir, gök gürültüsü korkudur, yıldırımı ümittir, bulutları fazilettir, yağmuru rahmettir, ağaçları ibadettir. Yaprakları vefadır, yemişleri hikmettir, ırmakları ilimdir, gündüzü ferasettir ve gecesi ma'siyettir. O evin dört rüknü (direği) vardır. Bir direği, muvaneset (ülfet), bir direği yakın (ilâhî kesin bilgi), bir direği tevekkül (Allah'a sığınma), bir direği rahmet (esirgeme)tir. O evin dört kapısı vardır: Bir kapısı ilim, bir kapısı hilm, bir kapısı sabır ve bir kapısı şükürdür.

Tenbihü'l-Gafilîn'de Ebu'l-Leys şöyle der:

Mûsâ(a.s):

«Senin sevdiğin veya gazab ettiğin kulunu nasıl bileyim?» dedi

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Ben bir kulumu seversem, onun himmeti benim zikrim olur. Ben de yerlerde ve göklerde onu zikrederim. Onu masiyetten korurum. Azabımı ona haram ederim. Ey Mûsâ! Ne zaman bir kuluma gazab etsem; benim zikrimi ona unuttururum ve masiyet işletirim, ona hışm ederim ve gazabımı ona helâl kılarım» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Gazab ettiğin kişinin nişanı nedir?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Gönlü kibirli ve dili ağır sözlü olur. Gözü kötülüğe bakar ve eli cimridir» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Firavun'u suda boğduğu zaman Mûsâ(a.s):

«Bana bir amel göster ki, o, bana verdiğin nimetlerin şükrü olsun» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Lâ ilahe illallah (Allah'tan başka Tanrı yoktur) de» buyurdu.

Mûsâ(a.s) daha fazlasını istedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Eğer terazinin bir kefesine gökleri ve yerleri, diğer kefesine de «Lâ ilahe illallah (Allah'tan başka Tanrı yoktur)» kelimesini koysalar bu söz daha ağır gelirdi» buyurdu.

Kûtü'l-Kulûb'de nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Ey Mûsâ! Kullarıma söyle, kimin içi dışından hayırlıysa o benim velilerimdendir. Kimin içi dışından kötüyse o benim düşmanlarımdandır».

Katâde(r.a) şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bunları Mûsâ(a.s)'a buyurduğu zaman Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Bana kerametler verdin, üzerime gölge getirdin, bıldırcın eti ve kudret helvası indirdin, benim için taştan su çıkardın, Firavun'u ve kavmini benim için helak edip, suda boğdun. Şimdi, benden kerametli hiç kulun var mıdır?» dedi.

«Ey Mûsâ! Benim bir peygamberim vardır. Bütün yaratılmışlardan o bana kerametlidir» buyurdu. Mûsâ(a.s) işittiği zaman hayret içerisinde kaldı ve:

«Benim ümmetimden daha kerametli sana kimse var mıdır?» dedi. Hak Celle ve A'la:

«Ey Mûsâ! Muhammed ümmetinin fazlı benim yanımda bütün ümmetlerin fazlından üstündür» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s) meleklere «Benim Rabbim uyur mu?» diye sordu. Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ Peygambere eline iki şişe almasını ve saklamasını buyurdu. Mûsâ(a.s) iki şişeyi eline aldı. Hak Teâlâ Hazretleri ona uyku verdi. Mûsâ(a.s.) uyuyunca elinden o şişeler düşüp parça parça oldu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Ben de uyusam yer ve gökler o şişe gibi düşüp parça parça olurlardı» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Hangi yer sana azîz ve hürmetlidir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

Cennette Haziretü'l-Kudüs denilen bir yer vardır. O yer bana bütün yerlerden azizdir» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Orada kimler olur?» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri: «Üç grub oraya girerler: Biri belâ veririm sabreder. Biri nimet veririm şükreder. Biri de ölüm veririm razı olur» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a, «Beş şey senden, beş şey benden» buyurdu: «Ulûhiyyet benden, kulluk senden; artırmak benden, şükretmek senden; kabul etmek benden, dua etmek senden; hüküm vermek benden, sabretmek senden; Cennet benden, itaat etmek senden».

Nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Beş şeyi beş şeyin içine koydum. Halk, bu beş şeyi başka yerde isterler, o zaman nasıl bulurlar?

Beş şey şunlardır: Birincisi, ilmi açlıkta koydum, halk toklukta is-

ter. İkincisi rızâmı arzuları terk etmekte koydum, halk hevâ ve arzularda ister. Üçüncüsü şerefi bana itaatte koydum, halk beylerin kapısında ister. Dördüncüsü, zenginliği kanaatte koydum, halk mal toplamakta ister. Beşincisi, rahatı âhirette koydum, halk onu dünyada ister, buyurdu.

«Ey Mûsâ! Bir kişi kovuculuk yapar da tövbekar ölürse cennete herkesten sonra girer. Eğer kovuculuk yapıp tövbesiz ölürse ilk cehenneme giren o olur» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kim babasına ve anasına itaat eder, iyilik yaparsa, bana âsi olsa bile ben onu tövbekarlardan yazarım. Kim bana itaat etse ve iyilik yapsa, babasına ve anasına âsi olsa, ben onu âsilerden yazarım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, bir gün İblis (l.a) Mûsâ(a.s) ile buluştu, İblis:

«Ey Mûsâ! Hak Teâlâ Hazretleri peygamberlik vermeye ve konuşmaya seni seçti. Beni de Hak Teâlâ yarattı. Ama günâh işleyip âsi oldum. Dilerim ki, tövbe edeyim, Rabbim beni bağışlasın ve tövbemi kabul etsin» dedi.

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! İblisin tövbesini kabul eyle» diye dua etti.

Allah Teâlâ:

«Ey Mûsâ! Varsın Âdem'in kabrine secde etsin, tövbesini kabul edeyim» buyurdu.

İblis bu sözü işitince gazaba gelip:

«Ben Âdem'e hayatta iken secde etmedim. Şimdiyse vefat etti, ben onun kabrine mi secde edeyim?» dedi ve secde etmedi.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Ey Mûsâ! Benim keremimin ve rızâmın sana yakın olmasını ister misin? Öyle ki sözünden diline, gözünün karasında akına yakın olayım».

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Onu isterim» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Muhammed Mustafa'ya çok salavât getir» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Eğer bana yakın isen münâcât edeyim, uzak isen çağırayım» dedi.

Hak Teâlâ:

«Kim beni zikrederse ben onunla beraberim. Kim bana itaat ederse, ben de ona tâbi olurum, kim beni severse ben de onu severim. Kulum beni istediği zaman bulur».

Kuşeyri Risâlesi'nde şöyle nakledilir:

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Âdem'i kudret elinle yarattın. Ona türlü türlü keramet verdin, sana nasıl şükretti?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Hepsini benden bildi» buyurdu. Mûsâ(a.s):

«İlâhî, bana bir amel göster ki, onu yapayım, benden razı olasın» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Benim rızam senin rızandadır. Yani benim hükmüme razı olursan ben de senden razı olurum» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Ne zaman dervişleri görürsen onlara ilim öğret, nitekim zenginlere öğretirsin. Eğer öyle etmez isen sana öğrettiğim ilmi toprağa gömü ver» buyurdu.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ ! Diler misin ki, kıyamet gününde senin hasenatını bütün halkın hasenatı gibi kılayım ?» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Dilerim» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Öyle ise hastaların hatırını sor ve dervişlerin kaftanını bitle.» buyurdu.

Ondan sonra Mûsâ(a.s) ayda bir kere hastaların hatırını sorardı ve dervişlerin kaftanını bitlerdi.

Mâlik b. Dinar(r.a) şöyle der:

Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a:

«Ey Mûsâ! Demirden bir ayakkabı ve demirden bir asa edin. Ayakkabıların ve asân parça parça oluncaya kadar cihanı gez, benim ibretlerime bakıp ilim iste» buyurdu.

Mesâbih Şerhi'nde şöyle nakledilir:

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Arş ile Kürsî'nin arası ne kadardır?» diye sordu.

Hak Teâla Hazretleri:

«On bin kere doğu ile batı arası kadardır» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim bana Tevrat ve kelâm verdin. Bunlardan sonra dört şeyden korkarım ve bir şeye de ümit tutarım» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Korktuğun o dört şeyle, ümit tuttuğun bir şey nedir?» diye buyurdu. Mûsâ.(a.s):

«Ey Rabbim! Fakirlikten korkarım, ölüm sarhoşluğundan(sekerâtü'l-mevt) korkarım, kıyamet hallerinden korkarım, kabir azabından korkarım. Şundan ümit tutarım: Bana bir muhabbet veresin ki ona bir şey karışmasın, hâlis olsun.» dedi.

Hak Teâla Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Eğer fakirlikten korkarsan kuşluk namazı kıl, fakirlikten kurtulursun. Eğer ölüm sarhoşluğundan korkarsan akşamla yatsı arasında namaz. kıl. Eğer kabir azabından korkarsan, gece iki veya dört rek'ât namaz kıl. Eğer kıyametten korkarsan Recep ayında oruç tut. Ey Mûsâ! Üç şeyi sakla ki, sana üç şeyle ikram edeyim: Birincisi dilini yalancılıktan ve kovuculuktan koru, sana cenneti ikram edeyim, ikincisi, kötü yoldaşlardan ayrıl, sana sâlih kişileri (iyi kimseleri) yoldaş edeyim. Üçüncüsü, karnını (mideni) haramdan ve şüpheli şeylerden sakla, sana hikmet ikram edeyim» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Benden dört şeyi isteme. Senden önce gelen kimselere de vermedim. Senden sonra geleceklere de vermeyeceğim: Birincisi, Benden zenginlik isteme. Zira görüyorsun ki, bütün halk bana muhtaçtır. Ben çok zengin pâdişâhım, siz ise fakirlersiniz. İkincisi, benden gayb ilmini isteme. Benden başka kimse gayb ilmini bilmez; meğer ki, ben bildireyim. Üçüncüsü, halkın dilini senden kesmemi isteme, şüphesiz ben onları yarattım ye rızıklarını verdim, Öldürürüm ve yine diriltirim. Ya cennete ya da cehenneme koyarım. Beni onlar yaramaz şeyler ile andıkları halde dillerini benden kesmedim, senden de kesmem. Dördüncüsü, benden dünyada beka isteme, bulamazsın zira ben dâim ve bâki padişahım. Bütün mahlûkat ise fânidir» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Eğer yedi deniz mürekkep, bütün ağaçlar kalem, o insanlar, cinler ve melekler de yazıcı olsalar, yetmişbin bu kadar saf gelseler cehennemin derinliğinin vasıflarını yazamazlar» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Cehennemin derinliği ne kadardır?»

Hak Teâlâ:

«Dörtbin yıllık yoldur ve bir yıl dörtbin aydır. Bir ayı dörtbin gündür. Bir günü yetmiş bin saattir. Her saat bin yıldır» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Kavmime söyle birbirlerini memnun etsinler, onları cennete koyayım» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Eğer memnun edemezler ise?..» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Beni şu dört şeyle memnun etsinler: Biri işledikleri kötü işlere gönülden pişman olsunlar, ikincisi, dilleri ile istiğfar etsinler, üçüncüsü gözyaşı döksünler, dördüncüsü, bütün azalarıyla bana hizmet etsinler» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Ne zaman kurtuluş dilersen boyuna bak, yüceliğimi düşün. Oturduğun yere bak, kabrini an, kabir benim zindanımdır. Sağına bakıp benim cennetimi zikret, o benim sevabımdır. Soluna bakıp cehennemi gör, o benim azâbımdır. Önüne bakıp ölüm meleğini an, o benim elçimdir» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s)'ın zamanında bir kişi var idi. Çok övünürdü. Hatta «Dokuz göbeğe kadar ulular oğluyum» derdi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! O kişiye söyle, o dokuz kişi cehennemliktir, onun ile on olur» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri:

«İki şeyi bil, iki şeyi bilme: Bil ki, ben tekim, keyfiyetimi bilmek isteme. Zira keyfiyetim yok. Yine bil ki, ben Razzakım (rızık verenim). Rızkı sana nereden verdiğimi bilme» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Zâlimlerin evlerine varma, dünyaya bağlı olanları asla sevme ve onlardan ayrı kal. Hasta olsalar hatırlarını sormaya gitme. Cenazelerinde bulunma. Zira onlar benim düşmanımdır. Düşmanımla dostluk edenler de düşmanımdır» buyurdu.

Sehl b. Abdullah et-Tusterî şöyle anlatır:

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Muhammed ümmetinin bazı derecelerini bana göster» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Sen onların hepsini görmeye güç yetiremezsin. Fakat onların yerlerinin bazısını göstereyim» buyurdu.

Melekût göklerini açıp bir yer gösterdi. Mûsâ(a.s) o yere baktı; az kalsın o yerin nurundan dehşete düşecekti. Mûsâ(a.s.):

«Ey Rabbim! Bunlar, bu yere hangi sebeple eriştiler?» diye sordu.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Dünyayı ve dünyayı sevenleri terk etmek ile eriştiler» buyurdu».

TEVRAT'TA YAZILI OLANLAR

Nakledildiğine göre, Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri bizim Efendimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'i Tevrat'ın ilk satırlarında şöyle vasfetmiştir:

«Muhammed, Resûlullah'tır ve sevgili kulumdur. Doğumu Mekke'dir. Buradan hicret edecek, Medine'ye varacak ve orada kalacaktır.»

Tevrat bin sûredir. Her sûre bin âyettir. Ne zaman yola gitseler yetmiş deve taşırdı.

Câbir b. Abdullah, Peygamber(s.a.v.) 'dan şöyle nakleder: «Peygamber(s.a.v.) :

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a Levh verdi. O Levh'de şunları yazmıştı: «Ey Mûsâ! Kimseyi bana şerîk tutma. Ben müşrikleri cehennem ateşinde yakarım. Bana her durumda şükret. Babana ve anana da şükret. Benim adıma yalan yere and içme. Kimseyi kıskanma. Kıskançlık benim nimetlerime düşmanlıktır. Bölüştürdüğüm nimete razı ol. Kim benim bölüştürdüğüme razı olmazsa benim kulum değildir. Gönlünü benden başkasına verme, kendini süsleme. Hırsızlık yapma. Nefsini sevdiğin gibi halkı sev. Benim için cumartesi işi bırak.» Bundan dolayı Peygamber(a.s): «Cumartesi, Mûsâ(a.s)'ın bayramıdır. Cuma günü de bana seçildi» buyurmuştur.

İbn Abbâs şöyle der:

«Tevrat'ta şunu okudum: Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur: «Fakir sâlih (iyi kul) zengin sâlihten, fakir sabreden zengin şükredenden üstündür.»

Abdullah b. Selâm şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Tevrat'ta buyurur:

«İsmail peygamberin oğullarından bir peygamber yaratacağım, adı Ahmed'dir. Kim ona iman getirirse doğru yolu bulur. Kim ona iman getirmezse lânetlenir.»

Nakledildiğine göre Ebu'd-Derdâ, Ka'bu'l-Ahbâr'a şöyle dedi:

«Bana Tevrat içindeki has âyetten haber ver.»

Ka'bu'l-Ahbar anlatır:

«Hak Celle A'lâ Hazretleri:

«Bilin ki, Allah âşıklarının bana kavuşma iştiyakları kadar ben de onları görmeye can atarım. Kim beni isterse bulur. Benden başkasını isteyen beni bulamaz.»

Allah Teâlâ buyurdu: «**Beni isteyen beni bulur, benden başkasını isteyen beni bulamaz**» (Kutsî hadis).

Ebu'd-Derdâ:

Bu sözü Peygamber'den de işittim. Tevrat'ta da:

«Muhammed ümmeti Safvetullah (ilâhî kudretin özü)dür.» yazılmıştır.

Mûsâ(a.s) Muhammed(s.a.v.) 'ın ümmetinin sıfatını Tevrat'ta görünce, «İlâhî! Onların durumunu bana açıkla» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Benim rahmetim onlarındır. Kabirde ölü olsalar nurum onlarındır. Kabirde dirilip kalktıklarında beşaretim onlarındır, Mevkıfe (huzura) gelseler cemâlim onlarındır.»

Nakledildiğine göre, Firavun suda boğulduğu zaman Mûsâ(a.s) halka çok tesirli vazetti, ağlaştılar. Bir kişi Mûsâ(a.s)'a:

«Halkın ulu âlimi kimdir?» diye sordu.

Mûsâ(a.s):

«Halk içinde benden daha âlim yoktur» diye cevap verdi. .

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri «Allah bilir» demediği için ona kızdı ve «iki denizin birleştiği yerde bir kulum vardır. O senden daha âlimdir» buyurdu.

Mûsâ(a.s): «Ey Rabbim! Ben onunla nasıl buluşurum?» dedi.

Hak Teâlâ:

«Bir balık al ve onu zembiline koy. Nerede kaybolursa, kulum oradadır.» buyurdu. Bunun üzerine Mûsâ(a.s), balığı aldı. Yûşa, b. Nûn ile beraber gitti. Bir kaya dibine geldiler, yanında âb-ı hayat (hayat suyu) vardı. O su kime dokunsa, dokunduğu dirilirdi. Mûsâ(a.s) ve Yûşâ o taş dibinde uyudular. O sudan balığa erişti, balık dirildi, denize atlayıp gitti. Onun denizde gittiği yerde su kemer gibi yol oldu. Uyandıktan sonra oradan kalktılar bir gün bir gece gittiler. Yoldaşı Mûsâ(a.s)'a balığın durumunu haber vermeyi unuttu. Ertesi gün olunca Mûsâ(a.s):

«Zahmet çekmedik. Bu, Allah Teâlâ'nın buyurduğu yerden geçtiğimiz için olacak» dedi. Yoldaşı:

«Taş dibinde yattığımız sıra balık denize girdi. Bana şeytan unutturdu, sana demedim» dedi.

Mûsâ(a.s):

«İstediğimiz kişi oradadır. Gel geri dönelim» dedi. Geri döndüler. O taşa geldiler. Bir kişiyi elbisesine bürünmüş durduğunu gördüler. Mûsâ(a.s) ona selâm verdi. Hızır peygamber:

«Sen kimsin?»

Mûsâ(a.s):

«Ben Mûsâ'yım»

O: «Benî İsrail Mûsâ'sı sen misin?»

Mûsâ(a.s):

«Evet, sana verilen ilimden bana öğretmen için geldim.»

Hızır(a.s):

«Benimle olmaya, yaptığıma sabretmeye senin gücün yoktur. Ey Mûsâ! Ben, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin öğrettiği bir ilim üzerineyim ki, sen onu bilmezsin. Sen de Hak Celle A'lâ Hazretleri'nin öğrettiği bir ilim üzerinesin ki, ben de onu bilmem» dedi.

Mûsâ(a.s):

«İnşaallahu Teâlâ beni sabırlı bulursun, sana hiçbir şeyde âsi olmam» dedi.

Hızır(a.s):

«Eğer bana uyarsan, ben haber vermeyince bana hiçbir şey sorma» dedi.

Bunun üzerine deniz kenarı boyunca yürüdüler. Bir gemiye uğradılar. Gemi halkına, «Gelin, bizi de birlikte götürün» dediler.

Onlar Hızır'ı iyi kişi bildiler. Gemi kirasını istemeyip Mûsâ(a.s.) ile Hızır(a.s)'ı gemiye aldılar.

Gemiye bindikten sonra giderken Hızır(a.s) gemi tahtasından bir tahta kopardı. Mûsâ(a.s):

«Bu insanlar ki, bizi, bir şey almadan bindirdiler, sen onların gemilerini suya batacak şekilde deliyorsun. Büyük işler yapıyorsun» dedi. Hızır(a.s): «Sana demedim mi, sabretmez, konuşursun.»

Mûsâ(a.s):

«Unuttum, konuştum, ma'zûr gör» dedi.

Bir serçe geldi, geminin kenarına kondu ve burnunu denize batırdı. Hızır(a.s):

«Ey Mûsâ! Benim ilmim ve senin ilmin Allah'ın ilminden bu serçenin denizden aldığı miktar kadardır» dedi. Gemiden çıktılar, deniz kenarı boyunca yürüdüler. Hızır(a.s) çocuklar ile oynayan bir çocuk gördü, tutup başını kesti. Mûsâ(a.s):

«Bir ma'sûm nefsi günahsız öldürdün, kötü iş yaptın» dedi.

Hızır(a.s):

«Sana demedim mi, sabretmeye gücün yoktur. Eğer bir daha sorarsan bana arkadaş olamazsın» dedi.

Oradan geri gittiler. Antakya'ya geldiler. Oradaki kavim bunları konukluğa almadı. Nerdeyse yıkılacak bir duvar gördüler. Hızır(a.s.) ona elini sürdü, o duvar doğruldu. Mûsâ(a.s):

«Bir kavim ki, bize yemek vermedi, konukluğa almadı, sen onların duvarını doğrultursun. Eğer istesen sana ücret verirlerdi» dedi.

Hızır(a.s):

«Üçüncü defa sorarsan senden ayrılırım diye anlaşmıştık. Evet, şimdi sabredemediğin şeyleri yorumlayayım: Gemiyi şunun için deldim: Bizden ücret almayan gemiciler fakirdi. Gemi ile para kazanırlardı. Ben de iyilik edeyim diye deldim. Zira ileride bir bey vardı, kusuru olmayan gemiyi zorla alırdı. O bey ele geçirmesin diye ben de geminin tahtasını kopardım, kusurlu yaptım, iyiliklerine karşılık olsun dedim. O çocuğu ise şu sebebten öldürdüm:

Babası ve anası mü'min idi. O çocuğun onları isyana ve kötülüğe sevk etmesinden korktum. Hak Sübhanehu ve Teâlâ'dan onlara daha hayırlı bir kız çocuk vermesini diledim.»

Rivayet edildiğine göre, o çocuğu öldürülen kişinin bir kızı doğmuş, onun neslinden yetmiş peygamber gelmiştir.

«Tamamladığım o duvar öksüzlerindi. Duvar altında hazine vardı. Babaları iyi insandı. Hak Teâlâ bunların yetişmelerini, o hazineyi çıkarmalarını, böylece onlara rahmet edip nimet vermeyi diledi. Bunu böyle buyurdu. Ben kendi dileğim ile bu işleri yapmadım. Sen ise bunlara sabretmedin. Yorumu budur» dedi.

Birbirlerinden ayrıldılar. Mûsâ(a.s) tekrar memleketine geldi, kavmine haber verdi, onlar da öğrendiler.

Müfessirlere göre, o duvar altındaki hazine altından bir levha idi. Orada şunlar yazılı idi:

«Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm (Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla).

Şaşarım o kimseye ki;
Ölümü yakın bildiği halde nasıl sevinir.
Şaşarım ona ki;
Kaderi yakın bildiği halde nasıl üzülür.
Şaşarım ona ki ;
Rızkı yakın bildiği halde nasıl zahmet çeker.
Şaşarım ona ki;
Hesaba iman getirdiği halde nasıl gafil olur.
Şaşarım ona ki;
Dünyanın sonunu ve içindekilerin gideceğini bildiği halde gönlü ona nasıl bağlanır.

«(lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah (Allah'tan başka İlah yoktur, Muhammed onun elçisidir)»

O levhanın bir yanında da şunlar yazılıydı:

«Ben Allahım ki, yalnızım, ortağım yoktur. Hayrı ve şerri ben yarattım. Saadet, hayır için yarattığım ve elinden hayır işlettiğim kimsenin başınadır. Yazıklar olsun, şer işlettiğim kimseye»

Bir çok müfessirler bu sözde birliktir.

Tekrar Mûsâ(a.s)'ın haberlerine geldik, dinleyiniz:

Nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri: «Hiç benim için bir amel işledin mi?» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Namaz kıldım, oruç tuttum, zikrettim ve sadaka verdim» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Namaz sana delildir, oruç sana kalkandır, sadaka sana gölgedir, zikir sana nurdur» buyurduktan sonra, «Hangi ameli benim için işledin?» buyurdu,

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Beni bir amele kılavuzla ki, senin için olsun» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ:

Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir; sevdiğini benim için sev, öfkelendiğine benim için öfkelen buyurdu.

Mekhûl-i Şâmî Peygamber(a.s)'dan nakleder: «Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a:

«Kim namazın sonunda Âyete'l-Kursi'yi okursa ona ben rahmet ederim. Şükredenlerin sevabını veririm, sıddıklar amelini veririm ve rahmetimin gölgesini onun üzerinden eksiltmem» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Kim ona devam eder?» diye sordu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Nebiler, sıddıklar ve şehitler devam ederler» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Beni kullarıma sevdir ve benim nimetlerimi kullarıma bildir, öyle olunca onlar da beni severler» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Bir kimse insanlar uyurken namaz kılsa onun sevabı nedir?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Rahmetimi onun üzerine saçarım. Gönlünü aydınlatırım. Duasını kabul ederim. Gece kıldığı namazın bir rek'atım gündüz kıldığı namazın yüz rek'atı yerine yazarım. Cennet içinde onun için altından bir saray yaparım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a:

«Gerçekten Muhammed ümmetini üç isim ile keremli kıldım. Hiç kimseyi onlar gibi keremli kılmadım. Ne zaman o isimler ile benden dilekte bulunsalar kabul ederim» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! O isimler nelerdir?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm'dir ki, üç isimdir» buyurdu.

Mûsâ(a.s)'ın yanında bir kişi vardı. Gözleri görmüyordu. Bu sözü işitince:

«Ey Rabbim! Bu isimlerin hakkı için benim gözlerimi bağışla» diye yalvardı. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri derhal gözlerini bağışladı.

Müfessirler şöyle derler:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, Mûsâ(a.s)'a Tîh ovasında kırk yıl bıldırcın eti ve kudret helvası verdi. Sabah olduğu zaman Hak Teâlâ Hazretleri kuşları verirdi; gelirler ağaçların başında güzel sesle öterlerdi. Güneş doğmaya başlayınca bir yel gelir bunların tüylerini alır giderdi. Güneş doğunca Hak Teâlâ Hazretleri'nin kudreti ile o kuşlar pişerler, önlerine pişmiş olarak düşerler, onlar da yerlerdi.»

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s):

«Beni kelîm kıldın. Muhammed(s.a.v.) 'ı habîb kıldın, öyle olunca kelîm ile habîb arasında fark nedir?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kelîm bütün işi Allah rızası için olan, habîb ise Allah Teâlâ Hazretleri'nin bütün işi onun rızâsı için olandır. Ey Mûsâ! Kelîm, Allah'ı seven, habîb de Allah'ın sevdiği kişidir» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s) bir gün sahraya çıktı. Bir kişinin koyun güttüğünü gördü. Ona: «Bir şeyin var mıdır? yiyeyim» dedi. O kişi:

«Allah kerîm ve ganîdir» dedi ve asasını yere vurdu, yer iki parça oldu. Birinden su, birinden süt çıktı. Mûsâ(a.s) onlardan içti. Yüzünü göğe tuttu ve:

«Ey Rabbim! Bu kerameti bu kişi nereden buldu?» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Onun gönlünde beş haslet vardır. O sebepten bu kerametleri buldu. Birincisi, hiç gönlü beni zikretmekten ayrı durmaz, ikincisi, gönlünde kimseye kıskançlığı yoktur. Üçüncüsü, günâh üzerine değildir. Dördüncü, rızık için üzülmez.Beşincisi her durumda benden korkar. Bunlar için ben de bu kerameti ona verdim».

Nakledildiğine göre Mûsâ(a.s):

«Ey Rabbim! Hiç benim gibi kimseye ikram ettin mi ve konuştun mu?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Âhir zamanda benim öyle kullarım vardır ki, Ramazan ile ikram ederim. Ben onlara senden daha yakınım. Zira sana yetmiş bin perde ardından konuştum. Ne zaman Muhammed Mustafa'nın ümmeti

oruç tutsa, benizleri açlıktan sararsa, o perdeleri aradan gideririm. Ne mutlu o kişiye ki, yüreğini susuzluk ve açlık ile yakar. Şüphesiz bundan dolayı ben cemâlimi onlara arz ederim. Onların ağızlarının kokusu bana misk kokusundan üstündür» buyurdu.

Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Bana Ramazan ile ikram eyle» dedi..

Allah Zü'l-Celâl Hazretleri:

«Ramazan, Muhammed ümmetinindir» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s):

«Kardeşim Harun vefat etti. Onu yarlığa» diye yakardı.

Hak Teâlâ Hazretleri

«Ey Mûsâ! Gelmiş, gelecek herkesi benden dilesen veririm. Ancak Ali oğlu Hüseyin'i öldüreni intikam almayınca bağışlamam. Ey Mûsâ! Benim kapımda dur. Ben lûtfedenim. Benden iste, vereyim; zenginim. Bana münacât et; ben yakınım. Benimle sabahla; kerîmim» buyurdu.

Hazret-i Muâz b. Cebel(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri Mûsâ(a.s)'a son konuşmasından üçbin beşyüz kelime söyledi. Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Bana vasiyet eyle» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Babaya ve anaya itaatkâr ol» buyurdu. Mûsâ(a.s) dokuz kere «bana vasiyet et» dedi.

Allah Teâlâ:

«Ey Mûsâ! Benim dediğim haktır. Eğer bir kişi babasına ve anasına iyilik etse dünyada onun adını velîler arasına yazarım. Kabirde ona munis olurum. Mahşerde ona rahîm olurum. Sırat üzerinde ona kılavuzluk edip, cennette onunla vasıtasız söyleşirim»

«Ey Mûsâ! Onların rızası, benim rızâmdır. Ve onların gazabı benim gazabımdır. Eğer bir kişi peygamberin ameli gibi amel etse, dönüp anasına ve babasına âsi olsa onun ibâdetini kabul etmem. Aksine onu cehenneme koyarım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ(a.s):

«İlâhî! Ben garibim, fakirim ve hastayım» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ 'Hazretleri:

«Ey Mûsâ! Garip, benim gibi habîbi olmayandır. Hasta benim gibi tabîbi olmayandır. Fakir, benim nimetlerimden nasibi olmayandır» buyurdu.

Vehb b. Münebbih şöyle nakleder:

«Tevrat-ı Şerifte ondört kelime buldum. Bütün Benî İsrail'in sâlihleri bir yere toplanıp okudular ve halka bildirdiler. O kelimelerin mâ-

nâları şudur:

İlimden üstün hazine yok.
câhilden kötü yoldaş yok.
Takvadan aziz ve şerefli şey yok.
Arzuları terketmekten ulu kerem yok.
Fikirden en üstün amel yok.
Kibirden ulu küçüklük yok.
Sabırdan en üstün iyilik yok.
hakîkatten üstün mürşit yok.
Aç gözlülükten kötü yoksulluk yok.
Sağlıktan üstün nimet yok.
Allah'dan korkmaktan üstün ibâdet yok.
Kanâatten üstün zühd yok.
Dilini tutmaktan üstün seni saklayan şey yok.
Dünyaya uzaklıktan üstün yakın yok.»

Nakledildiğine göre Hasan-ı Basrî(r.a) Tevrat-ı Şerifte şu beş kelime yazılmıştır» der:

«Zenginlik kanâat etmektedir.
Selâmet şereftendir.
Hürlük arzulardan geçmektedir.
Hoş kazanç elde etmek çok günlerdedir.
Sabretmek az günlerdedir.»

Hak Tebâreke ve Teâlâ:

«Ey Musa! Bütün hataların büyüğü şu dokuz şeydir: Kibirdir.
Hırstır.
Kıskançlıktır.
Çok konuşmaktır.
Çok yemektir.
Çok uyumaktır.
Mal sevmektir.
Kendini övenleri sevmektir.
Şükretmemektir.»

Nakledildiğine göre, İbn Mes'ûd(r.a):

«Tebâreke (Mülk) sûresi Tevrat'ta gelmiştir» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Musa! Kim Tebâreke sûresini geceleri okusa, kabir azabından korunur.»

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Musa! Ne zaman sana mal verilse hesabını düşün. Ne zaman sana dünya arz olunsa ölümü an. Ne zaman sana belâ gelse dua et. Ne

zaman yemek yemeğe otururşan açları düşün. Ne zaman bir günaha niyet edersen cehennemi an. Ne zaman hasta olursan, sadaka ver, ilaç olsun. Ne zaman zengin olursan sen de halkı zengin et» buyurdu.

Tevrat'ın sonu şöyledir:

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Musa! Madem ki benim hazinelerimi bildin aşırı ilgini halktan kes. Madem ki benim mülkümü gördün kapımdan kesilme. Düşmanları ölü görmeyince gönlün emin olmasın. Kendi ayıbından kurtulmadıkça halkın ayıbıyla meşgul olma. Cennete girmeden benden emin olma» buyurdu.

Azrail(a.s.), Musa(a.s.)'ın ruhunu almaya geldi. Musa(a.s.), Azrail(a.s)'a vurup bir gözünü çıkardı. Hak Teâlâ Hazretleri derhal yine göz verdi.

Musa(a.s.) yüzyirmi sene ömür sürdü ve sonunda âhirete teşrif etti.

Biliniz ki, Musa(a.s.)'ın haberleri çoktur. Fakat biz kısalttık. Hak Teâlâ Hazretleri'nin onunla söyleştiğini yazdık. Kitap kısa olsun diye onun da bir kısmını yazdık. Allah en doğrusunu bilir.

YÛŞA' BİN NÛN(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Hazret-i Vehb b. Münebbih şöyle der:

«Yûşâ'(a.s.), Musa(a.s.)'dan sonra onun yerine halife oldu ve kâfirlerle çok savaştı. Kâfirlerden otuz tane şehir aldı. Bu ara Şam'ı da aldı. Daha bir çok adalar aldı. Mallarını toplayıp kâfirleri esir etti. Sonra Cebbârîn şehrine geldi, geldiği gün cuma idi. Gün sona ermiş, güneş batmaya az kalmıştı. Benî İsrâil kavmi Cebbârîn şehrini gördüler. Sevindiler. Fakat «Cumartesi savaş yoktur» dediler. Yûşâ'(a.s.) elini kaldırıp dua etti ve:

«Ey Rabbim! Benî İsrail peygamber çocuklarıdır. Bunlara rahmet eyle» dedi. Zira mü'minlerin askerleri, kâfirlerin askerleri yanında sahrada bir halka gibi idi. Yûşa'(a.s.):

«İlâhî! Güneş batmaya az kaldı. Güneşi tut batmasın Erîhâ kavmiyle savaşalım» dedi. Bir söylentiye göre, Yûşâ'(a.s.) güneşe:

«Ey güneş! Dur yerinde! Sen de buyruk verilen kulsun, ben de buyruk verilen kulum» dedi. Bunun üzerine güneş yerinde durdu. Hak Teâlâ Hazretleri bir melek gönderdi. Melek:

«Ey Yûşâ! Güneşi tuttum, batmasın, onların üzerine sana yardım edeyim» dedi.

Yûşâ'(a.s.) kâfirlerle savaştı ve onları yendi. Güneş ondan sonra

battı.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Yûşâ'(a.s.)'a: «Ey Yûşâ'! Senin kavminden kırk bin ululara ve altmış bin kötüleri helak edeceğim» buyurdu.

Yûşâ'(a.s.):

«İlâhî! Ulular ne yaptılar ki, helak edersin?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim için onlarla düşman olmadılar. Beraber yerler ve içerler. Ben de onlarla beraber helak edeceğim» buyurdu ve helak etti.

Yûşâ'(a.s.), Musa(a.s.)'dan sonra yedi yıl hayatta kaldı. Sonra dünyadan âhirete teşrif etti.

NURİ OĞLU HAZKÎL'ÎN[4] PEYGAMBERLİĞİ

Vehb(r.a) şöyle der:

«Hazkîl(a.s.)'a Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kim benim velîlerimi hor görürse benimle cenk etmiş gibidir. Ben velîmi azîz edip bağışlayacağım ve düşmanlarımı hor kılıp şaşkınlaştıracağım. Eğer benden kullarım âhiret isteseler veririm. Eğer dünyayı isteseler veririm, ama âhirette nasiblerini keserim. Eğer bir kul beni severse ben de onu severim. O kişi benim nurumla görür, işitir ve söyler. Gönlü benim nurumla idrâk eder. Bana dua etse kabul ederim. Benden birşey istese veririm» buyurdu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kim beni sevdiğinin iddiasında bulunsa, sonra dönse, uyusa yalan söyler» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bir kul belâlara sabretmese, kendi kendini öldürse cennet ona haram olur» buyurdu.

Yine Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurdu:

«Bir kulum beni cenk günlerinde ansa ben onu cenk günlerinde korurum. Bir kulum ne zaman benden korksa bütün halk o kişiden korkar. Ey âdemoğulları! Eğer benim verdiğim rızka razı olursanız dünyayı sizin emrinize sunarım. Eğer benim verdiğime razı olmazsanız size takdir ettiğimden fazla vermem. Fakat bu yüzden sizi hor ve hakir kılarım.»

Yine Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ben sizi isterim fakat siz benden kaçarsınız. Benim size olan hak-

---

(4) Tevrat'ta Hezekel diye geçmektedir. Heykıyah veya Hızkıyal da denmektedir.

kım sizi sevmektir. Sizin bana hakkınız beni sevmektir. Eğer bana itaat ederseniz rızkınızı artırırım. Eğer âsi olursanız rızkınızı kesmem ama itaat edenleri severim.»

Yine Hak Teâlâ Hazretleri:

«Eğer verdiğim nimetlerden fakirlere ihsan ederseniz hayırlıdır. Eğer ihsan etmezseniz size ziyandır. Zira sadaka verenler, sadaka isteyenlerden yeğdir. Onun için dünyayı reddeden, dünyayı kabul edenden yeğdir. Madem ki, benim hazinem doludur, rızk kaybolur, diye korkmayın. Madem ki, benim sultanlığım bâkidir, öyleyse sultandan korkmayın» buyurdu.

Yine Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Cehennemi çok pahalı alırsınız fakat cenneti az bir bedele de alırsınız.»

Yine Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Benden uzak olmayınız ki, gönlünüzü fakirlikle ve elinizi nimetle doldurayım.»

Yine Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Cennette, Hazîretü'l-Kudüs'de peygamberler ve şehidlerle olmayı dilerseniz, kimsesiz öksüzleri babaları gibi esirgeyin ve dul kadınlara şefkatli erkekler gibi olun. Bana da benden korkan kul gibi olun».

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Beni zikredin, ben de sizi anayım. Nefsinize insaf edin. Ben ondan gafil değilim» buyurdu.

ALLAH'IN KULLARINA ÖĞÜTLERİ

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Şaşarım şu kişiye ki, ölümün var olduğunu bilir, rahat olur. Hesabın var olduğunu bilir, mal toplar. Kabrin var olduğunu bilir, güler. Âhiretin var olduğunu bilir, huzurlu olur. Dünyanın batacağını bilir, gönlü emin olur.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Şaşarım şu kişiye ki, dili âlimdir, gönlü câhildir. Su ile tenini temizler. Fakat gönlü temiz değildir. Halkın ayıbına bakar, kendi ayıbına bakmaz. Bilir ki, yalnız ölür, yalnız kabre yatar ve yalnız âhirette hesâb olunur; nasıl halkla kaynaşıp anlaşabilir?»

Hak Teâlâ şöyle buyurdu:

«Lâ ilahe illâ ene hakken ve enne Muhammeden abdî ve resûlî (Ben, bana kendime tanıklık veririm ki, ortağını yoktur ve Muhammed kulum ve elçimdir)».

«Kim sabahleyin kalksa, dünya için tasalansa, bana kalkmış (isyan etmiş) gibidir.»

«Kim her gün dininde ziyade olmazsa eksik içindedir. Ona ölüm diri olmasından (yaşamasından) yeğdir.»

«Kim bildiği ilimle amel etse, ona bilmediği ilmi öğretirim.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Ey âdemoğulları! Ben, sizi namazda sınadım, gayretsizsiniz. Zekâtta sınadım, cimrisiniz. Oruçta sınadım, dertlisiniz. Hastalıkta sınadım, şikâyetçisiniz. Hayırda sınadım, yasaklayıcısınız. Mescidde sınadım, esir gibisiniz. Pazarda sınadım, emir gibisiniz. Nefisde sınadım, kuvvetsizsiniz. Akılda sınadım, zayıfsınız. Ben size keremimden rahmet edeyim. Yoksa hiç biriniz bu dirlikle rahmete lâyık değilsiniz.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Kanâat edin, zengin olun. Kıskançlığı bırakın, huzur bulun. Kim haramdan sakınırsa dini temiz olur. Kim kovuculuğu terk etse Allah sevgisi ona galib olur. Kim halktan uzaklaşsa halkın kötülüklerinden korunur. Kim halka az konuşsa aklı çok olur.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey âdemoğlu! Sanki ölmeyecek gibi dünya işlerini yaparsın. Ebedî kalacak gibi dünya malını toplarsın. Ey âdemoğlu! Hergün ömrün eksilir, bilmezsin. Hergün rızkın gelir, hamd etmezsin. Az şeye kanâat etmezsin. Çok şey ile doymazsın. Hergün benden sana rızık gelir. Senden bana çirkin amel gelir. Şaşılacak şudur ki, benim rızkımı yersin, bana âsi olursun. Ben ne güzel Mevlâ'yım ve sen ne yaramaz kulsun. Ben senden utanırım ama sen benden utanmazsın. Beni unutursun, halkı anarsın ve halktan korkarsın, benden korkmazsın.»

«Ey âdemoğulları! Şunlardan olmayın: Tövbe etmekte kusur edenler, devamlı endişede kalırlar, âhireti unuturlar. Allah'a kulluk edenler gibi konuşurlar, fâsıkların amelini işlerler. Verirsem kanâat etmezler, vermezsem sabretmezler. Hayırla buyururlar, kendileri işlemezler. Halkı kötülükten men edenler, kendileri men olmazlar. Salihlerin konuştuğu gibi konuşurlar, ama onlardan değildirler. Halktan vefa isterler, kendileri kimseye vefa etmezler.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Benim ibâdetime sabretmek size ma'siyet işlemekten kolaydır. Günahı terk etmek, ateşin hararetinden kolaydır. Dünyanın azabı, âhiretin azabından kolaydır. Hepiniz azgınsınız, meğer ki, ben doğru yolu göstereyim. Hepiniz helak olup durursunuz, meğer ki, ben kurtarayım. Hak Teâlâ'nın halkına lânet etmeyin. Size lânet olur. Gökler havada bir isimle direksiz durur. Fakat sizin gönlünüz bin nasihatla dur-

maz, kuluz diye tanıklık verirsiniz, niçin âsi olursunuz, ölüm hakdır dersiniz, niçin ölümü çirkin görürsünüz. Size ihsan edilmeyince, kimseye ihsan etmezsiniz. Size yardım edilmeyince, kimseye yardım etmezsiniz. Sizle konuşulmayınca, kimseyle konuşmazsınız. Size ikram edilmeyince kimseye ikram etmezsiniz. Size yemek verilmeyince, kimseye, yemek vermezsiniz. Böyle olunca Allah ve Resûlü'ne iman eden; kendisine kötülük edene iyilik eden, kendisinden uzaklaşana yaklaşan, bir şey vermeyene bir şeyler veren, kendisine «güvenilmez» diyene «O güvenilir kişidir.» diyen, ona hor bakana ikram eden tam mü'mindir.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Evi olmayan kimsenin dünya evidir. Malı olmayanın, dünya malıdır. Dünya malını toplayan kişinin aklı yoktur. Dünya ile rahatlayan kişinin anlayışı yoktur. Harîs kişinin ma'rifeti yoktur.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Benim ahdime vefa edin. Ben de sizin ahdinize vefa edeyim. Salih amelden başka cennete yol yoktur. Sabretmeyen cennete giremez. Nafile namaz kılmakla bana yakın olun. Fakirleri memnun etmekle benim rızâmı isteyin. Ulemâ ile oturmakla rahmetime rağbet edin. Şüphesiz benim rahmetim ulemâdan göz açıp kapama zamanı kadar bile ayrılmaz. Kim bir fakire kibirli davranırsa, kıyamette onu karınca suretinde diriltirim. Kim fakire ikram etse dünyada ve ahirette onu ulu ederim. Kim fakirin ayıbını duyarsa ben onun yetmiş ayıbını duyururum. Kim bir fakiri horlarsa benimle cenk etmiş gibidir.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Nice çıra vardır ki, yel onu söndürür. Nice Allah'a kulluk eden vardır ki, şaşkınlık onu fesada götürür. Nice zengin vardır ki, zenginlik onu fesada götürür. Nice fakir vardır ki, yoksulluk onu fesada götürür. Nice âlim vardır ki, ilim onu fesada götürür. Nice bilgisiz vardır ki, bilgisizlik onu fesada götürür. Şimdi eğer beli bükülmüş ihtiyarlar olmasaydı, benden korkan yiğitler olmasaydı, süt emen çocuklar olmasaydı, gökleri demir, yerleri tunç kılardım. Gökten bir damla yağmur indirmezdim. Yerden bir çekirdek bitirmezdim ve onlara devamlı azap ederdim.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Dileğiniz olduğu müddetçe bana itaat edin. Ateşe sabrettiğiniz müddetçe bana âsi olun. Rızkınızı hazır görün, ölümünüzü uzak görmeyin. Dininizi, malınızı ve bedeninizi ıslah edin. Ne zaman dininizi ıslah ederseniz, etiniz ve kanınız da ıslah olur. Çıra gibi olmayın. Zira kendi yanar halk ışığı ile aydınlanır. Dünya sevgisini gönlünüzden çı-

karın, dünya sevgisiyle benim muhabbetimi ebediyen bir yerde bulundurmam. Rızık toplamakta, nefsinizi yumuşatın zira rızık kısmet olunmuştur. Harîs (arzularına uyan) mahrum edilmiş, cimri kınanmıştır. Ecel vaciptir. Ve Hak malumdur. Bütün hikmetin başı Allah'dan korkmaktır. Zenginliğin hayırlısı kanâattir. Rızkın hayırlısı takvadır. Gönüllerin hayırlısı yakîn'i fazla olandır. Nimetlerin hayırlısı sağlıktır. Amellerin kötüsü yalan söylemektir.

«(Yoksa) Rabbin kullarına (zerrece) zulmedici değildir» (Fussilet: 46).

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey iman ettiğini söyleyip, imanın gereğini yapmayanlar! Yoksa sizin yanınızda ölümden aman mı vardır ve ateşten kurtuluş mu vardır. Eceliniz bellidir. Nefisleriniz yok olacaktır. Gizli şeyleriniz ortaya çıkacaktır. Hergün ömrünüz eksilir, kabre yakın olursunuz!

«Onun için ey Selim akıl sahipleri! Allah'tan korkun. Olur ki, kurtuluşa erersiniz!» (Mâide: 100).

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey âdemoğlu! Sabır ve alçak gönüllülük göster, seni yücelteyim, istiğfar et, seni bağışlayayım. Benden iste vereyim. Bana tövbe et kabul edeyim. Sadaka ver, bir kat vereyim. Kavmine ulaş (yakınlarını ziyaret et), ömrünü uzatayım. Benden afiyet iste, hep sağlık vereyim. Bil ki, selâmet halvettedir (ıssızda tek başına ibâdettedir), îhlâs haramdan sakınmaktadır. Rağbet (iyiye ulaşmak) tövbededir. Zenginlik kanâattedir. Nasıl ibâdet istersin, toklukla. Nasıl Allah Teâlâ Hazretleri'nin sevgisini istersin, dünyayı sevmekle. Nasıl gönül cilâsı istersin, devamlı uyumakla. Nasıl Allah'ın rızâsını istersin, miskinleri (fakirleri) sevmemekle.. Nasıl Allah'ın rahmetini istersin cimrilikle. Nasıl cennet istersin dünyayı sevmekle. Nasıl saadet istersin az ilim ile. Nasıl korkarsın dervişleri sevmemekle..»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Tedbir (temkinli olmak) gibi geçim yok. Halkı incitmemek gibi yücelik yok. Tövbe gibi şefaatçi yok. İlim gibi ibâdet yok. Korkmak gibi saadet yok.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ölüm, sırlarını açıklar, kıyamet haberlerini ortaya çıkarır. Eğer bir küçük günah işlersen ona bakma; fakat kime âsi oldunsa ona bak. Eğer sana rızk verilirse ona bakma; aksine o rızkı verene bak. Benim cezamdan emin olma, zira benim cezam çok gizlidir. Ben sizin suretinize ve malınıza bakmam, fakat amelinize ve gönlünüze bakarım.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Âdemoğulları! Nefsinize tövbe ile ikram edin ve onu sâlih amel ile yüceltin. Kıyamet günü olmadan Allah'tan korkun. Onun miktarı elli bin yıldır, o günlerden sakının. İşitiriz deyip işitmeyen kavimlerden olmayın.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Faiz yiyenlere müjde olur mu? Rahman onlara gazab eder. Ne zaman gönlünde kasavet, bedeninde gevşeklik, rızkında ve malında mahrumiyet ve ziyan bulsan, bil ki, boş konuşmaktandır. Dilin doğru olmayınca, dinin tamam olmaz. Rabbinden utanmayınca dilinle dinin doğru olmaz, Halkın ayıbına bakıp, kendi ayıbına bakmazsan, şeytanı memnun bırakırsın ve Rahman'ı terkedersin.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Şeytan sizin düşmanınızdır. Ondan sakının. Bölük bölük toplanacağınız gün için iyi amel işleyin. Hak Teâlâ'nın huzurunda saf saf durursunuz. Kitabınızı (amel defterinizi) harf harf okursunuz, gizli ve açık ne işledinizse sorulur. Ben bir padişâhım ki, bana benzer başka padişah yoktur. Kim gündüz oruç tutsa ona çok çeşitli nimetler veririm. Eğer tövbe ederse benim azabımdan korunur. Ben verenim, bana şükredin. Ben rahmet ediciyim, bana istiğfar edin. Ben tek ibâdet edilenim, bana ibâdet edin. Ben istenilenim, benden isteyin. Ben bağış verenim, benden bağış isteyin. Ben âlimim benden ilim isteyin.»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ben kendime ve melekler bana tanıklık eder ki, benden başka Tanrı yoktur. Benim yanımda din İslâm dinidir. Kim iyilik ederse cenneti ona veririm, kim âsi olursa ateşle azab ederim. Kim benim rahmetimden ümit keserse helak ederim. Kim Allah'ı bilir ve O'na itaat ederse şüphesiz azabtan kurtulur. Kim şeytanı bilir, ona uymazsa, korunur ve sâadet bulur. Kim âhireti bilir, onun için amel ederse doğru yolu bulur. Rızkı benim verdiğimi bilene rızk için zahmet ne? Kim şeytanı bildiyse ondan gafil olmak ne? Kim ateşten korkarsa rahat ne? Kim cenneti bildiyse günah işlemek ne? Kim bütün işi benden bildiyse feryad etmek ne? Kim benim yüceliğimi bildiyse halka büyüklenmek ne?»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Azığınızı çok yapın, yol uzundur. Geminizi yenileyin, deniz derindir. Bana niçin âsi olursunuz? Güneş ısısından böyle zahmet çekersiniz. Şaşılacak durum şudur ki, cehennem yedi kattır. Her katta yetmiş bin çukur vardır. Her çukurda yetmiş bin avlu vardır. Her avluda yetmiş bin akreb vardır. Her akrebin bin kuyruğu vardır. Her tabutun üzerinde zakkumdan yetmiş bin ağaç vardır. Her ağacın altında, yet-

miş bin bukağı (köstek) vardır. Her bukağıda yetmiş bin melek vardır. Her meleğin elinde yetmiş bin yılan vardır. Her yılanın uzunluğu yetmiş arşındır. Her yılanın ağzı zehirle doludur.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«İzzetim hakkı için ben o cehennemi, kâfirler ve dinsizler için, kötülük yapanlar için, babasına ve anasına âsi olanlar için, içki içenler için, riya ile amel edenler için, zekât vermeyenler için, zina edenler için, faiz yiyenler için, öksüzlere zulmedenler için yarattım. Onlar iman getirip iyi amel işlerlerse onların kötülüklerini iyiliğe çeviririm. Şimdi, ey benim kullarım! Bedenler zayıftır, yolculuk uzaktır, yük ağırdır, sırat köprüsü incedir ve hüküm veren, âlemlerin Rabbidir.»

Hak Teâlâ buyurdu:

«Ey âdemoğulları! Dünyaya niye bağlanırsınız, halbuki dünya fânidir, nimeti yok olur, hayatı kesiktir. Şüphesiz bana itaat edenler, ibâdet edenler, cennete girerler. Bana itaat etmeyenler, ibâdet etmeyenler, cehenneme girerler. Cennetin sekiz kapısı vardır. Her cennette yetmiş bin bahçe vardır. Her bahçede yetmiş bin yakuttan köşk vardır. Her köşkte yetmiş bin zümrütten avlu vardır. Her avluda yetmiş bin kırmızı altından ev vardır. Her evde yetmiş bin ak gümüşten maksure (parmaklıklı ve süslü köşe) vardır. Her maksurede yetmiş bin amberden sofra vardır. Her sofrada yetmiş bin cevherden çanak vardır. Her çanakta yetmiş türlü yemek vardır. Her maksurenin etrafında kırmızı altından nice tahtlar vardır. Her tahtın üzerinde ipekten birçok yataklar vardır. Tahtın çevresinde nice âb-ı hayat (hayat suyu), sütten, baldan ve tatlı şarabtan nice ırmaklar vardır. Her ırmağın ortasında nice türlü yemiş vardır. Her evde kızıl ipekten nice çadırlar vardır. Her çadırda nice türlü yataklar vardır. Her döşeğin üzerinde bir huri vardır. Her hurinin ak inciler gibi hizmetçileri vardır. Her köşk üzerinde yetmiş bin kubbe vardır. Her kubbede Rahman tarafından verilmiş yetmiş bin hediye vardır. Gözler onu görmüş değil, kulaklar onu işitmiş değil, gönüllerden geçmiş değil... Ne kadar isterseniz yemiş var. Nasıl arzularsanız öyle kuşlar var. Ölmek yoktur. Hastalık yoktur. Tasa, namaz, oruç, hac yoktur. Savaş yoktur. Beyler ve emrindekiler yoktur. Hâkim, nâib ve davacılar yoktur, içinden çıkmak yoktur.

«Artık onlar için, yapmakda oldukları bir mükâfat olarak, gözlerin aydın olacağı (nimetlerden) kendilerine neler gizlenmiş olduğunu kimse bilmez» (Secde: 17).

Hak Teâlâ, Hazretleri buyurdu:

«Ey âdemoğlu! Benimle senin aranda üç şey vardır: Biri benim için, biri senin için, biri de benimle senin arandadır. Benimle senin aranda

olan, senden istemek, benden vermektir. Ama canın benimdir, sana ait olan ise emelindir. Şimdi aç ol, beni gör bana ibâdet et ve bana ulaş. Beni iste ve bul. Şunu bil ki nice beyler bozgunculuk yaptıklarından ve zülüm işlediklerinden cehenneme girerler. Nice âlimler kıskançlık yüzünden cehenneme girerler. Nice tüccarlar hainlikleri yüzünden cehenneme girerler. Nice ibâdet edenler riya etmekle cehenneme girerler. Nice zenginler büyüklenmek yüzünden cehenneme girerler. Nice dervişler yalan söylemekle cehenneme girerler. Bilgisiz âlim yağmursuz buluta benzer. Amelsiz ilim yemişsiz ağaca benzer. Zekâtsız mal, tuzlu yere tahıl ekmek gibidir. Câhilin yanında ilim hayvanın boynuna asılmış mücevher gibidir, ölmüş gönüller, suya düşmüş taş gibidir, isteksiz vaizler kabirde ağıt okuyan ağıtçılar gibidir. Haramdan sadaka vermek, bevl (sidik) ile abdest almak gibidir. Zekâtsız mal, cansız tene benzer. Tövbesiz âlim binasız kapı gibidir.»

Yüce Allah en doğru sözlüdür.

İLYAS(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Hazkîl peygamber(a.s.)'ın canını aldıktan sonra Benî İsrâil arasında şirk(Allah'a ortak koşma) ve fesâd (bozgunculuk) çoğaldı. Hak Teâlâ Hazretleri İlyâs(a.s.)'ı onlara peygamber olarak gönderdi. Muhammed b. İshak(rh.a) şöyle der: «İlyâs(a.s.) Harun Peygamberin oğullarındandır. Hak Teâlâ Hazretleri Musa(a.s.)'dan sonra Tevrat unutulmasın diye birbiri ardınca peygamberler gönderdi. Peygamberler Tevrat'ı koruyorlardı.

İlyâs(a.s.) kırk yaşında Musa(a.s.)'a benzemekteydi. Cebrail(a.s.) İlyâs(a.s.)'a geldi, İlyâs(a.s.), Cebrail(a.s.)'a:

«Sen kimsin?»

Cebrail(a.s.):

«Cebrâilim»

İlyâs(a.s.):

«Rahmet etmeye mi, yoksa azab etmeye mi geldin?»

Cebrail(a.s.):

«Sana peygamberlik müjdelemeye geldim. Gerçekten Hak Teâlâ Hazretleri seni Benî İsrail'in beylerine davete gönderdi. Onlar puta taparlar. Git, onları Allah'a ibâdete davet et, O beylere söyle, seninle davete beraber uysunlar.

İlyâs(a.s.):

«Ben onlara nasıl gideyim? Onların askerleri vardır. Ben yalnızım»

dedi.

Cebrail(a.s.):

«Kuvvetli olmak ve üstün gelmek askerle değildir. Hak Teâlâ kime dilerse ona kuvvet verir. Eğer dağlara ve ateşlere buyursan sana itaat ederler. Zira Hak Teâlâ Hazretleri sana yetmiş peygamber kuvvetinde kuvvet verdi. Kavmine git, yumuşak söyle ve onları dinine davet et» dedi.

Bunun üzerine İlyâs(a.s.) gitti, onları davet etti, itaat etmediler. Davete uymadılar, İlyâs(a.s.) iki rek'at namaz kıldı, secde etti ve:

«İlâhî! Bu kavmi davet ettim, çâre olmadı, imana gelmediler. Aksine küfürleri de arttı. Ey Rabbim! Benim hakkımı onlardan almayınca beni dünyadan çıkarma!» diye yakardı.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey İlyâs! Senin dileğini kabul ettim. Benden iste, ne dilersen vereyim» buyurdu.

İlyâs(a.s.):

«Onlara kıtlık ver, yağmur yağdırma, otlar bitmesin. Kıtlıktan helak olsunlar» dedi.

Ondan sonra Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kıtlık verdi. Hattâ leşlerini yediler. Kuşlar:

«Ey Allah'ın elçisi! Hak Teâlâ Hazretleri onların rızkını senin elinde kıldı, işte açlıktan helak oldular. Onları esirgemez misin?» dediler, İlyâs(a.s.):

«Hak Teâlâ Hazretleri onlara gazab etti. Eğer imana gelmezlerse helak olurlar» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İlyâs! Gökler ve yerler onlar için ağlar. Sen onları esirgemedin. Benim halkımdan binlerce kişi açlıkla helak oldular. Melekler ve kuşlar senden af istediler, vermedin. Bu insaf mıdır benim kullarıma? Ey İlyâs! Eğer onlar bana âsi oldularsa ben onların rızkını kesmem» buyurdu.

İlyâs(a.s.) şöyle dedi:

«Ey Rabbim! Senin için onlara gazab ettim. Sen kullarının durumunu bilirsin. Eğer benim onlara ettiğim yersiz ise tövbe ederim. Bu işten beni esirge ey Rabbim!»

Nakledildiğine göre, İlyâs(a.s.) kavmine geldi. Yûnus(a.s.) küçük çocuktu, öldü. Anası yas tuttu ve İlyâs(a.s.)'a:

«Hak Teâlâ Hazretleri'ne yalvar ve iste. Oğlum Yûnus'u yine diriltsin» dedi.

Bunun üzerine İlyâs(a.s.) dua etti. Onbeş gün sonra Hak Teâlâ'nın

kudret eliyle Yûnus(a.s.) tekrar dirildi. İlyâs(a.s.)'ın kavmi, Yûnus(a.s.)'ın dirildiğini gördü. Yine itaat etmediler, inkârları daha fazla arttı, İlyâs(a.s.):

«İlâhî! Senin verdiğin peygamberliği bunlara ulaştırdım, îtâat etmediler. Beni bunların arasından çıkar ve bunlara azab eyle» dedi.

Müfessirler şöyle derler:

«O zamanda Yûşâ'(a.s.) Şam'ı fethetti, Ba'lbek'e geldi. Oranın «Ecib» adlı bir beyi vardı. Onun bir karısı bulunuyordu. Yetmiş bey öldürmüştü (eskitmişti). Yedi oğlu vardı. Yahya(a.s.)'ı da o kadın şehit etmişti. Öyle olunca Hak Teâlâ Hazretleri İlyâs(a.s.)'ı o beye ve kavmine gönderdi. O kavim imana gelmedi. Hattâ o kavmin beyi İlyâs(a.s.)'ı öldürmek istedi, İlyâs(a.s.) kötülüğe başladıklarını görünce büyük bir dağa çıktı. Onun adı Cebel-i Lübnan (Lübnan Dağı)dır. Yedi yıl o dağda kaldı. Ağaç ve yaprak yedi. Bir gün o beyin oğlu hasta oldu. Bey puta çok yalvardı, şifâ istedi. Hak Teâlâ Hazretleri İlyâs(a.s.)'a:

«Dağdan in. Git o beyi imana davet et. Onlardan korkma. Onların kötülüğünü senden men ederim» buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri o beyin gönlüne korku bıraktı. Ondan sonra İlyâs(a.s.) dağdan indi ve onlara:

«Hak Teâlâ Hazretleri beni size peygamber gönderdi. Şimdi imana gelin ve Hakk'a itaat edin» dedi.

Devam ederek:

Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyuruyor:

«Ey Melik! Bilmez misin? Benden başka Tanrı yoktur. Bütün âlemi ben yarattım ve onlara ben rızık verdim. Onları dirilttim yine öldürdüm ve yine diriltirim. Sen Allah'a ortak koşuyorsun ve oğluna puttan şifâ istiyorsun. Halbuki, o putlar bir şeye mâlik olamazlar. Başkalarına nasıl şifa verirler?»

Bu sözü işittiler. O beyin kavminden elli kişi hile ve tuzak hazırladılar, dağa çıktılar ve:

«Senin Rabbine iman getirdik» dediler,

İlyâs(a.s.):

«İlâhî! Eğer bunlar doğruysa, bana izin ver, onlara gideyim. Eğer bunlar yalansa ateş ver, onları yaksın» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bunlara ateş verdi, yaktı. Bu haber «Ecib» adlı o padişaha ulaştı. O kavim daha başka tuzak ve hile kurdular, Hak Teâlâ Hazretleri yine onlara ateş verip yaktı. Ondan sonra o padişah İlyâs(a.s.)'ın ailesine «İlyâs(a.s.)'a iman getirdim» diye yazıcısını gönderdi. Yazıcı bir cemaatle o dağa çıktı. Ondan sonra İlyâs(a.s.) seslendi, halkı dine davet etti. Halk, İlyâs(a.s.)'ı sesinden ta-

nıdı. Görmeyi çok arzu ettiler. Ecib'in oğlu öldü. İlyâs(a.s.) dağdan indi, tekrar yerine geldi. Yedi yıl üzüldü, kaldı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey İlyâs! Bu ne üzüntüdür? Benim şanım hakkı için dile benden ne dilersen vereyim çünkü benim rahmetim geniştir ve fazlım büyüktür» buyurdu.

İlyâs(a.s.):

«Beni öldürmeni, anama ve babama kavuşturmanı dilerim. Benî İsrâil'in elinden üzüntü duydum».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ne dilersen dile»

İlyâs(a.s.):

«Yedi yıl yağmur yağmasın, ancak benim şefaatim ile yağsın».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey İlyâs! Zalim olsalar bile ben kullarımı esirgerim. Fakat üç yıl yağmur hazinesini senin elinle vereyim».

İlyâs(a.s.):

«Ey Rabbim! Ben o kıtlıkta nasıl dirlik edeyim?».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Kuşları senin emrine verdim. Başka yerden sana azık getirsinler».

İlyâs(a.s.):

«Ey Rabbim! Razı oldum» dedi.

Bunun üzerine Hak Teâlâ Hazretleri yağmuru hapis etti. Pek çok canlı helak oldu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İlyâs! Gerçekten çok kişiyi helak ettin. Halbuki onlar bana âsi olmadılar» buyurdu.

İlyâs(a.s.):

«Ey Rabbim! Ben yine onlara gideyim, onları imana davet edeyim. Belki senden başkasına tapmaktan vazgeçerler» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Git, onları davet et» buyurdu.

İlyâs(a.s.) o kavme gitti ve:

«Sizi açlık ile helak ettim. Sizin yüzünüzden bu kadar canlıları ve kuşları bile helak ettim. Zira siz batıl üzerinesiniz. Eğer siz dininizin batıl olduğunu bilmek isterseniz, putlarınız ile çıkın yağmur isteyin. Eğer yağmur yağmazsa bilin ki, putlarınız bâtıldır» dedi.

O kavim putları ile sahraya çıktılar yalvardılar, çâre olmadı, yağmur yağmadı. Sözlerinin geçmediğini görünce, İlyâs(a.s.)'ın yanına geldiler ve:

«Sen Allah'a yalvar, ola ki, çare olur» dediler.

İlyâs(a.s.) dua etti, Hak Teâlâ Hazretleri'ne yalvardı. Hak Teâlâ Hazretleri kendi keremiyle bunların duasını kabul etti. Deniz üzerinden bir kalkan gibi bulutun çıktığını gördüler. Ondan sonra bulut her tarafı kapladı. Yağmur yağdırdı. Bunların şehri ve kendileri hayat buldular. O belâ bunların üzerinden gidince, yine verdikleri sözü unuttular, âsi oldular, İlyâs(a.s.) bunların durumunu görünce, Hak Teâlâ Hazretleri'nden, aralarından gitmeyi diledi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İlyâs! Peygamberliğini yerine getirdin, çâre olmadı. Şimdi Elyesa'yı halife koy. Ben onu Benî İsrail'e halife kıldım. Onlara nasıl azab edeceğim, gör!» buyurduktan sonra İlyâs(a.s.) onların arasından çıktı, gitti. Allah Teâlâ Hazretleri:

«Sana ne gelirse korkma» buyurdu,

Râvîler şöyle rivayet etmişlerdir:

«İlyâs(a.s.) gittikten sonra bir yere vardı. Orada dururken bir at geldi. Yüzünde nur parlıyordu. Kanatları vardı. O at İlyâs(a.s.) ile konuştu:

«Ey Allah'ın peygamberi! Benim üzerime bin. Gerçekten Hak Teâlâ Hazretleri beni senin için yarattı» dedi.

İlyâs(a.s.) bu sözü işitince o atın üzerine bindi. Elyesa(a.s.) şöyle dedi:

«Ey İlyâs! Bana ne buyurursun?» dedi. .İlyâs(a.s.) arkasından bir kaftan çıkardı. Elyesa(a.s.)'a giydirdi, İlyâs(a.s.)'ın halifesi olduğuna, Benî İsrâil'e o kaftan nişan oldu.

Ondan sonra Cebrail(a.s.) İlyâs(a.s.)'a gelip:

«Ey İlyâs! Bundan sonra, melekler gibi ister gökte ister yeryüzünde, nerede istersen uç.»

Hak Teâlâ Hazretleri ona melekler gibi elbise giydirdi. Ondan yemek ve içmek isteğini ve lezzetini kesti, İlyâs(a.s.) bundan sonra nerede isterse uçar.

Vehb b. Münebbih(r.a) şöyle der: «İlyâs(a.s.) karada, Hızır(a.s.) da denizdedir».

Nakledildiğine göre Kûtü'l-Kulûb'da, Ebû Talib-i Mekkî(r.a) şöyle der:

«İlyâs(a.s.) bir gün oturuyordu. Cebrail(a.s.) ruhunu almaya geldi, İlyâs(a.s.) çok ağladı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Azrail(a.s.)'a:

«Benim kuluma söyle niçin ağlar, bu nasıl ağlamaktır? Dünya için mi ağlıyor, yoksa benden korktuğu için mi?» buyurdu.

İlyâs(a.s.):

«Ben ölünce Hakk'ı zikretmem de ölür. Benim bazı kavmim Allah'ı

zikrederler, ben zikirden geri kalırım, diye ağlarım» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri ölüm meleğine:

«İlyâs'ın ruhunu alma. Benim zikrim için hayat ister, kendi nefsi için istemez. Bırak onu, kıyamete kadar yaşasın» buyurdu.

Hızır(a.s.) ve İlyâs(a.s.) doğuda ve batıda, denizde ve karada gezerler, nerede Allah zikredilse orada buluşurlar. Allah'ın salat ve selâmı onların üzerine olsun.

DAVÛD(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

İbn Abbâs(r.a) şöyle der: «İlyâs(a.s.)'dan sonra İsrâiloğulları kavmi bölük bölük oldular. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, Dâvûd(a.s.)'ı onlara dâvetçi gönderdi. Dâvûd(a.s.) Îşâ'nın oğludur, Îşâ Yehûdâ'nın oğludur. Yehûdâ Yakûb(a.s.)'ın oğludur. Buna göre, Dâvûd(a.s.) Yakûb(a.s.)'ın soyundandır.»

İsrâiloğulları bozgunculukla meşgul olup şeytanın vesvesesine uyunca, Hak Teâlâ Hazretleri Dâvûd(a.s.)'a Zebur'u verdi. Yüzelli sûre idi. Tamamı dua ve sena (övgü) idi. Helâl, haram, farzlar ve hudûd (cezalar) yoktu. Zebur'un başında «Bütün hikmetin başı Hak'tan korkmaktır» ibaresi yazılmıştı. Sonunda ise şunlar yazılıydı: «Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur: Her âlim ilmi ile amel etmezse şeytan ile beraberdir. Her derviş dünyası için zenginlere boyun eğerse köpek ile beraberdir. Her zengin malından sadaka ve zekât vermezse domuzla beraberdir.»

Nakledildiğine göre Dâvûd(a.s.)'ın doksandokuz hanımı vardı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bir gecede hepsine erişecek kuvvet verdi. Bir gün İsrâiloğulları:

«Ey Allah'ın Peygamberi! Senin faziletinden bize haber vermeni isteriz» dediler.

Dâvûd(a.s.):

«Benim faziletim şudur: Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, beni, kardeşlerim arasında peygamberliğe mahsus kıldı. Benim elimle Câlût'u öldürdü ve bana Zebur'u gönderdi» dedi.

Bir gün Dâvûd(a.s.) mihraba girdi. Secde ve rüku' edip çok ağladı. Ondan sonra başını göklere kaldırdı, İbrahim(a.s.)'in, İshâk(a.s.)'ın ve Yakûb(a.s.)'ın kerametlerini belirterek:

«Ey Rabbim! Bütün hayırların benden önce dedem ve babamla gittiğini gördüm, İlâhî! İbrahim'i, halîl (dost) etmekle, ateşi İbrahim'den soğuk ve selâmet kılmakla, düşmanı Nemrûd'u kahretmekle yüceltin. Ondan sonra İsmâil(a.s.)'ı doğrulukla olgun kıldın, İshâk(a.s.)'ı

yalnızlık ile kemâle erdirdin. Yakûb(a.s.)'ı oğullarıyla aynı dereceye getirdin. Musa(a.s.)'ı nebî ve kelîm ettin. Harun(a.s.)'ı ilim ile olgun kıldın, İlyâs(a.s.)'a kavmi üzerine, göklerde ve yerlerde kuşlar gibi uçmakla yardım ettin» dedi. Ondan sonra yine:

«İlâhî! Onları keramet sahibi kıldığın gibi, beni de keramet sahibi kıl» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd! Senin ululuğun şudur: Hem peygamber hem halife olan, sana benzer hiçbir peygamber yaratmadım. Sadece atan Âdem'i yarattım. Dağlara, sen okuduğun zaman sana ahenk tutmalarını buyurdum. Demiri senin elinde hamur gibi yaptım. Sana demir gömlek (zırh) yapmayı öğrettim. Kuşlar senin üzerinde saf tutup uçarlar, sana gölge ederler. Ne zaman sen tesbih etsen, onlar da tesbih ederler. Ey Dâvûd! İbrahim(a.s.)'ı ateşle mübtelâ ettim. Kimseye şikâyet etmedi. Her hâlini bana bildirdi. «Oğlunu kurban et» buyurdum, sabredip boğazlamaya yatırdı. Ben yerine koç gönderdim. Yakûb'u, Yûsuf'un hüznüyle ve âmâ etmekle mübtelâ kıldım, sabretti. Musa peygamberi küçükken mübtelâ ettim: Anası ateşe attı, tabuta koydu ve ırmağa bırakttı, sabretti. Ben de yakmadım, ona acıdım. Ey Dâvûd! Seni bütün belâlardan korudum.» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) bu sözleri işitince secdeye vardı ve çok şükretti.

Nakledildiğine göre, Dâvûd(a.s.) bir gün va'z verdi. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin keremini ve celâlini anlattı. Kırkbin kişi onu dinliyordu. Birçokları, o gün onun va'zından vefat ettiler. Hak Teâlâ Hazretleri Dâvûd(a.s.)'ı bağışladı ve:

«Ey Dâvûd, biz seni yeryüzünde bir halife yaptık. O halde insanlar arasında hak (ve adalet) le hükmet. (Hükmünde) hevâ (ve heves)e (hissiyatına) tâbi' olma ki bu, seni Allah yolundan saptırır.» (Sâd: 26) buyurdu.

Nakledilir ki, bir gün gökten Dâvûd(a.s.)'a bir zincir indi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

Ey Dâvûd! Halk içinde bununla hükmet. Bir kişi bir dâva için sana gelse, bu zincire yapışsın. Eğer davasında haklı ise, o zincire erişsin, eğer yalan ise erişemesin» buyurdu.

Bir kişi başka birisine çokça inci emanet etmişti.. Sonra o kişi, emanetini geri istedi. Hemen o da incileri bir asanın içine koyup gizledi. Dâvûd(a.s.)'a geldiler. Birisi:

«Ey Allah'ın Resulü! Bu kişiye incilerimi emanet etmiştim. Şimdi inkâr ediyor. Ben doğru söylüyorum» dedi. Gidip o zincire yapıştı. Sonra öbürü geldi. Elindeki asasını inci sahibine tutturdu. Ondan son-

ra «Ben buna incisini verdim, doğru söylüyorum» diyerek zincire yapıştı. Dâvûd(a.s.) hayrete düştü; zincir gerisin geriye göklere çekildi. Ondan sonra Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, Dâvûd(a.s.)'a buyurdu:

«İki kişi dâva getirdiği zaman şahitleri dinledikten sonra hüküm ver. Ey Dâvûd! Sana yerine halife olsun diye bir oğlan veriyorum. Şübhesiz hikmet doksan bölüktür. Yetmişini oğlun Süleyman'a verdim, yirmisini geri kalan halka verdim.»

«Ey oğlum Süleyman! Sana üç öğüt vereyim: İsteyip alamadığın şeye tevekkül et. Elde ettiğine razı ol. Elinden kaçana sabret.»

Vehb b. Münebbih(r.a) Hazretleri şöyle der: Süleyman(a.s.) yirmi yaşına girince, Cebrail(a.s.) Dâvûd(a.s.)'a geldi. Altından bir sahife getirdi ve:

«Ey Dâvûd! Hak Teâlâ Hazretleri sana selâm söylüyor, oğullarını bir yere topla. Bu sayfada ne varsa onlara oku. Onlardan hangisi okuduklarına cevap verirse onu kendi yerine halife yap, buyuruyor» dedi.

Dâvûd(a.s.) öyle yaptı, içlerinden Süleyman(a.s.) hepsine cevap verdi. Dâvûd(a.s.), Süleyman(a.s.)'ı yerine halife yaptı.

Nakledildiğine göre, Dâvûd(a.s.), Beytü'l-Maldân (hazineden) yemezdi. Hak Teâlâ Hazretleri, onun elinde demiri hamur gibi yaptı ve demirden gömlek (zırh) yapmasını öğretti. Günde bir gömlek yapıp altıbin akçeye satardı. İkibin akçesini kendisine ve ailesine nafaka ayırır, dörtbinini de Benî İsrail'in fakirlerine sadaka verirdi.

DÂVÛD(A.S.)'IN MÜNÂCATI

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi bir hastanın hatırını sormaya gitse, onun sevabı nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd! Melekler gökte onun için dua ederler ve benim rahmetimi onun üzerine saçarlar» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«Bir kişi bir ölüyü yıkasa onun sevabı nedir?

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onu günâhından arıtırım, anasından doğmuş gibi olur» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi cenazeye kefen sarsa, onun sevabı nedir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ben ona sündüs, ipek ve atlasdan süslü elbiseler giydiririm» bu-

yurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi cenaze namazını kılsa, onun sevabı nedir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Melekler onun ruhuna (canına) salavâtta bulunurlar ve namazını kılarlar» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi kederli bir kişinin hatırını sormaya gitse, onun sevabı nedir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ona iman ve takva elbisesi giydiririm» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi senin korkundan ağlasa, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onu en büyük korkudan ve cehennemden emin kılarım» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişiye bir musibet gelse, o kişi o musibete sabretse, onun ecri nedir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Önce o kişiye üçyüz derece veririm» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi karanlık bir gecede mescide gitse, onun ecri nedir?»

Hak Celle A'lâ Hazretleri:

«Kıyamet gününde ona bir nur veririm. O nurla nerede dilerse orada yürür» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«Bir kişi bir kişiye kızsa, gücü yettiği halde, intikam almak isterken bundan vaz geçse bunun ecri nedir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Gönlünü iman, yakîn ve rahmet ile doldururum» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Zâlim bir kişi birisine zulmetse, zulüm gören hakkını o zalime bağışlasa, onun ecri ne olur?» ,

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Kıyamet gününde ben o kişiye büyüklük gösteririm ve suçunu bağışlarım» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi Müslümanların yolunu, geçmeye rahat olsun diye düzeltirse, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«O yoldan ne kadar taş kaldırırsa, o taşlar kadar, cehennemden onun yakınlarından bir kul azad ederim» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi Müslümanların ayıbını söylese onun cezası nedir?

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Eğer tövbe ederse, cennete bütün yaratılanlardan sonra girer, tövbe etmezse, bütün yaratılanlardan önce cehenneme girer» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi, nefsini temizlemek için malının zekâtını verse, bunun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kıyamet gününde kime dilerse şefaat etsin» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kimse yoksulu giydirse, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim komşuluğumda olur» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

İlâhî! Bir kişi itikâfa otursa, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bütün suçlarını bağışlarım» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir bir kafiri imana davet edenin ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ona şefkat ederim» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi babasına ve anasına iyilik yapsa, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ben o kişiyi cennete korum ve memnun olacağı kadar sevap veririm» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu.:

«İlâhî! Bir kişi babasına ve anasına itaat etmezse, onun cezası nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onun yeri cehennemdir» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi akrabasından ve kavminden ayrı düşse, yine onlara ulaşsa bunun ecri nedir?»

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ömrünü uzun, malını çok ederim» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi dili ile, gönlü ile seni zikretse, onun ecri ne olur?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kıyamet gününde benimle birliktedir» buyurdu

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi kendi eli altında olanlara iyi davransa, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onun hasenatını kabul ederim, günâhını affederim, hesap günü kolaylık veririm» buyurdu.,

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi günâh işlese, dönse tövbe etse, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«O günâhını işlememiş gibidir» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi nafile namaz kılmakla sana yakın olsa, onun ecri nedir?»

«O benim muhibbim (sevgilim)dir. Onu yaratılmışlara hoş gösteririm» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi günâh işlese ve sana tövbe etmese, onun cezası nedir?»

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Dua ettiği zaman kabul etmem, kullarıma rahmet edince, ona etmem, benden bir şey istese, vermem» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî, bir kişi faiz yese ve tövbe etmese, onun cezası nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kıyamet gününde ona zakkum yediririm» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî, bir kişi harama baksa ve gözünü ondan ayırmasa, onun cezası nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Velî bile olsa, onu ağlatırım» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«Bir kişi bir kişiye emanet bırakıp, yolculuğa çıksa, yolculuktar döndüğünde emanetini verse, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim azabımdan emin olmaktır» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«Bir kişi, tâat ehline alâka gösterse ve ma'siyetten sakınsa onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim azabımdan emin olur ve yarın kıyamet gününde, peygamberlerle beraber bulundururum» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«Bir kişi namaz vaktinde güzel abdest alsa, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Beni görür ve benimle birlikte olur» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Bir kişi oruç; tutsa, çok susasa, onun ecri nedir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Yarın susuzluğundan emin olur» buyurdu.

Dâvud(a.s.):

«İlâhî! Bir kişi, «Lâilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur)» dese, onun ecri nedir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ona hiç bir gözün şimdiye kadar görmediği sevabı veririm» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Hangi kulun cimridir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«İnsanlara selâm vermeyen kişi cimridir» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Hangi kulun sevgilidir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim için halka tevazu gösteren mü'min kulum sevgilidir» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhi! bir kul sana şirk koşmazsa, onun ecri nedir?»

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Cehennemi ona haram ederim» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Hangi kulun âcizdir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim fazlımdan başka bir şey istemeyenlerdir» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Hangi kula çok azap edersin?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Benim takdirime razı olmayana» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Hangi kulun akıllıdır?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Hüküm verdiği zaman hak ile hüküm verip hevesine kapılmayandır» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Hangi kulun âlimdir?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Bir kişi ilmi olduğu halde, halktan ilim öğrenmek istese, âlim o kişidir» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«İlâhî! Hangi kulun kanâat ehlidir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Az rızık verdiğim halde kanâat edendir» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) sordu:

«Hangi kulun hayırlıdır?»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Yaptığı amelle insanları kendinden memnun bırakan, fakat kendi rızasını düşünmeyen kimsedir» duyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«Allahım! İbrahim(a.s.)'ın, İsmâil(a.s.)'ın ve İshâk(a.s.)'ın hürmeti için hatalarımı bağışla» dedi ve devam etti: «Kabul edilmeyen duadan, makbul olmayan namazdan, yarlığanmayan günâhdan sana sığınırım».

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd! Âdem'i kudret elimle yarattım. Ruhumdan üfledim. Meleklerimi ona secde ettirdim. Kerametinin elbisesini giydirdim. Cennete koydum. Vakar tacını başına giydirdim. Bana yalnızlıktan şikâyet etti, Havva'yı ona kadınlığa verdim. Ondan sonra bana âsi oldu. Ben de onu cennetten çıkardım. Ey Dâvûd! Söylediklerimi iyi dinle. Çünkü Hak budur. Sen bana mutî olursan ben de sana muti olurum. Eğer bir şey istersen veririm. Eğer âsi olursan sana yardım etmem. Eğer tövbe edersen tövbeni kabul ederim.» buyurdu.

ALLAH'IN DÂVÛD(A.S.)'A VAHİYLERİ

Hak Teâlâ buyurdu:

«Davud'a Zebûru verdik» (Nisa: 163)

Ey İlâhî sırları arayan kimse! Şunu bil ki, Zebur Allah Teâlâ Hazretlerinin kitabıdır. Allah Teâlâ Hazretleri Dâvûd(a.s.)'a indirdi. Vakit ol-

dukça İsrailoğulları ile sahraya çıkıp okurdu. İsrailoğulları'nin âlimleri Dâvûd(a.s.)'ın arkasında dururlardı. Geri kalan halk âlimlerin arkasında, cinler de halkın arkasında dururlardı. Kuşlar gelip başları üzerinde uçarlardı ve dinlerlerdi. Yeller esmezler, sular akmazlar, hepsi Dâvûd(a.s.)'ı dinlerlerdi.

Nakledildiğine göre, Vehb b. el-Yemânî(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri, Dâvûd(a.s.)'a vahyederek İsrâiloğullarına şöyle buyurdu:

«Gerçekten ben onların oruçlarına ve namazlarına bakmam. Fakat bir şeyden şüphelenseler ve onu benim için terk etseler, ben onlara yardımda bulunup rahmet eylerim».

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Dâvûd! Ne zaman beni isteyen bir kişiyi görsen ona hizmetkâr gibi ol.»

«Ey Dâvûd! Dünya ile sarhoş olmuş âlimleri benden isteme. Onlar benim muhabbetimden çıkmışlardır ve benim hâlis kullarımın yollarını benden kesmişlerdir. Onlar yol kesicilerdir.» Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Dâvûd! Beni sev, beni seveni de sev ve beni halka sevdir.»

Dâvûd(a.s.):

«İlâhî! Seni severim, seni seveni de severim, seni halka nasıl sevdireyim?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Onların yanında benim vasıflarımı anlat. Nimet ve iyiliklerimi onlara bildir; beni çok cömert, rahîm ve latîf tanısınlar. Ey Dâvûd! Yoksullar benim yakınlarımdır. Eğer zenginler benim yakınlarıma iyilik ederlerse şanım hakkı için onların mallarını artırırım ve cennetime yerleştiririm. Eğer zenginler benim kullarıma cimrilik ederlerse onların mallarını çoğaltmam ve onları cennete koymam. Ey Dâvûd! Bu insanlar facirlerin ve fâsıkların amelini işlerler, sâlihlerin makamını isterler.

«Tehdid oluna geldiğiniz o şey (hesap görmeniz) ne kadar uzak, ne kadar uzak!» (Mü'minûn: 36).

«Ey Dâvûd! Benim velîlerim, dünya hayatı için kederlenmediler. Çünkü kim dünya için kederlense, ben onun gönlünden münâcâtımın halâvetini gideririm. Ey Dâvûd! Benim velîlerim ruhanîlerdir, dünya için gam çekmezler».

«Benim kapıma kim geldi de, ben ona kapımı açmadım? Kim benden bir şey istedi de, ben ona vermedim? Kim dua etti ve kabul etmedim? Kim beni andı da ben onu anmadım?»

Nakledildiğine göre Dâvûd(a.s.):

«İlâhî! Dünyayı yaratmadan önce ne yarattın?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kırkbin şehir yarattım. Her şehirde kırkbin köşk yarattım. Her köşkte kırkbin avlu yarattım. Her avluda kırkbin ev yarattım. Her evin içinde onsekiz bin hardal hazinesi yarattım. Ondan sonra bir kuş yarattım. Onikibin yılda bir hardal tanesini ona rızık ettim. O kuş hepsini yedi. Ondan sonra o kuşa ölümü takdir ettim. Kuş:

«İlâhî! Bu dünya bana iki kapılı bir ev gibi geldi. Bir kapısından girdim bir kapısından çıktım» dedi.

Ka'bül-Ahbar(r.a) şöyle der:

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd, günahkârlara müjdele ve salihlere korku ver» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«İlâhî, ne müjdeleyeyim, nasıl korku vereyim?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Günahkârlara de ki, tövbe etsinler ve benden ümitlerini kesmesinler. Salihlere de ki, ibadetleri ile mağrur olmasınlar. Ey Dâvûd, zâlimleri benim zikrimden alıkoy, mescidime girmesinler. Şüphesiz her kim beni anarsa, ben de onu anarım. Zâlimler ne zaman beni ansalar, ben onlara lânet ederim ve rahmetim ile anmam. Ey Dâvûd, her kim bana mûtî olursa, ben onun itaatim kabul ederim. Her kim beni severse, beni bilir ve her kim beni bilirse, bana yakınlaşmaya niyet eder. Her kim bana gelmeye kastederse beni ister ve her kim, beni isterse beni bulur. Ey Dâvûd! Ne bahtlı kişidir o ki, benim, uğruma şehvetini ve arzusunu terk etmiştir. Her kim cennetim ve cehennemim için bana ibâdet ederse gerçekten o kişi kendi nefsine zulüm etmiştir. Çünkü onun ibâdeti benim için olmamıştır. Ey Dâvûd! Her kim beni severse, ben de onu severim. Kim bana bağlanmak isterse o benimle beraberdir. Her kim benim zikrim ile meşgul olursa, ben de onu tutarım. Kim beni arzu ederse, ben de onu arzularım. Kim bana mûtî olursa, ben de ona muti olurum. Kim beni taleb ederse, ben de onu taleb ederim. Kim benden başkasını taleb ederse, asla beni bulamaz. Ey Dâvûd! Dostlarımın toprağını, İbrahim, Musa ve Muhammed Mustafa'nın toprağından yarattım. Âşıklarımın gönlünü benim nurumdan yarattım. Ey Dâvûd! Sen zanneder misin ki, benden başkasından ayrıldın ? Ve benim aşkımı arzuladın ? Eğer sen arzunda samimî isen benim muhabbetimi arzu et. Çünkü benim muhabbetim kullarıma ruhanîdir.

Ey Dâvûd! Eğer benim muhabbetimi istersen, dünyayı gönlünden

çıkar. Çünkü benim muhabbetim ile dünya muhabbeti asla bir arada, bir gönülde toplanmaz.

Ey Dâvûd! Benim zikrim, zikredenler içindir. Cennetim bana itaat edenler içindir. Beni çokça zikretmek âşıklar içindir. Ben de beni sevenler içinim. Her kim beni sevenlerden razı olursa, onu beni sevenler kadar severim. Kim beni sevenlerle arkadaşlık ederse, onun izinden gitsin.»

DÂVÛD(A.S.)'IN TEŞVİKİ

Kûtü'l-Kulûb'de Ebû Tâlib-i Mekkî(r.a.) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri Dâvûd(a.s.)'a:

«Ey Dâvûd! Bana âşık olmadan cenneti nasıl anarsın?» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«Ey Rabbim! Sana âşık olanlar kimlerdir?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bana âşık olanların gönülleri saf olanlarla, muhabbetimden yananlardır. Ben onların gönüllerini kudret elimle nasıl dilersem, öyle döndürürüm. Ey Dâvûd! Âşıklarımın gönlünü rızamdan yarattım. Onların gönlünü benden başka şeylerden kestim» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«İlâhî! Bu muhabbet ehlini bana göster» diye dilekte bulundu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd! Lübnan Dağı'na git! Orada benim âşıklarımdan ondört kişi vardır. Benden onlara selâm söyle ve de ki:

«Sizin Rabbiniz size selâm söylüyor, benim dostumsunuz ve velîlerimsiniz», diyor. Dâvûd(a.s.) gidip onları gördü. Gözlerinin yaşları çeşmeler gibi akıyordu. Onlar da Dâvûd(a.s.)'ı gördüler. Kaçtılar. Dâvûd(a.s.) onlara:

«Ben Rabbinizin Resulüyüm. Hak Teâlâ Hazretleri size selâm söyler. Hiç bir isteğiniz var mıdır? der». Dâvûd(a.s.)'dan bu sözleri işittiklerinde, gözyaşları yüzlerine dökülüp aktı. İçlerinden birisi: «Allahım! Seni tesbîh ederim. Biz senin sâlih kulunuzuz. Gönlümüz senin zikrinden kesilmiş idi. O ziyan olmuş ömürden dolayı bize mağfiret et.» diye niyaz etti.

İkincisi şöyle yalvardı: «İlâhî! Bize minnet eyle, seninle bizim aramızda, güzel nazarla bak».

Üçüncüsü; «İlâhî! Sen bilirsin ki, bizim senden başka bir ihtiyacımız yoktur, bizi senin yolundan ayırma».

Dördüncüsü: «İlâhî! Biz senin rızanı istemekle kusur ettik, bize ke-

rem eyle, yardım et».

Beşincisi: «İlâhî! Nutfeden sana yakın olalım diye yarattın».

Altıncısı: «İlâhî! Senin gibi ulu padişaha dilek dilemekten nutkum tutuldu.»

Yedincisi: «İlâhî! Seni zikretmekle, gönlüme hidâyet verdin, şükrederken yaptığımız kusurlardan dolayı mağfiret et».

Sekizincisi: «İlâhî! Kereminden bize nur bağışla, o nur ile karanlıkta yürümek için hidâyet bulalım.»

Dokuzuncusu: «İlâhî! Bizim duamızı kabul edip, keremini çoğalt».

Onuncusu: «İlâhî! Bize verdiğin nimetleri tamamlamanı dileriz».

Onbirincisi: «Ey Rabbim! Benim gözlerimi al ki, dünyaya ve dünya ehline bakmayayım. Gönlüme nur ver ki, âhiretle meşgul olayım.»

Onikincisi: Velîlerin hakkı için, benim gönlümü senden başkasından kes, seninle meşgul olmamı sağla.»

Onüçüncüsü: «Ey Rabbim! Velîlerin sırlarından beni haberdar et.»

Ondördüncüsü: «Peygamberlere verilen sırlardan bizi mahrum etme.»

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Onlara de ki, sözünüzü işittim, ne isterseniz kabul ettim, bir yere toplandınız. Oradan ayrılın ve uzaklasın. Benim ile sizin aranızdaki perdeleri kaldıracağım. Sonra benim cemâlime nazar edin ve iyi zan besleyin. Dünyadan ve dünya ehlinden ayrılın. Tek başınıza münâcâtınızla meşgul olun. Benden başkasına nazar etmeyin. Benden başkasından da korkmayın ve başkasına muhtaç olmayın. Ben size Firdevsi A'lâ'da vatan vereyim. Daima benim cemâlim ile müşerref olun», buyurdu.

FASIL

Bir gün Dâvûd(a.s.) mescide girdi, yolda biraz sallanarak yürümüştü. Hak Teâlâ:

«Ey Dâvûd! Bu şekilde sallanarak kulunun evine mi gidiyorsun?: buyurdu. Dâvûd(a.s.), ondan sonra Allah'ın büyüklüğünden korkup, asasına tutundu.

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri der ki:

«Dâvûd(a.s.): «İlâhî! Senin evinde kimler oturur?» diye sorar.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd! Onlar, o kimselerdir ki, benim yüceliğim için halka mütevâzi davranırlar ve şehvetlerini benim için terk ederler, açları benim için doyururlar, çıplak kimselere elbise giydirirler, gariplere hoş

davranırlar, belâlara uğramış kimseleri esirgerler. Ey Dâvûd! Dünya kendisini sarhoş etmiş âlimi benden isteme» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«Ey Rabbim! Her padişahın bir hazinesi vardır, senin hazinen nasıldır?».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Benim hazinem Arş-ı A'lâ'dan ve Kürsî'den yüce, göklerden daha süslüdür. Cennetten daha lezzetlidir».

Dâvûd(a.s.):

«Ey Allah'ım! O nerededir?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd! Benim hazinem kırık gönüllerdedir.»

«Ey Dâvûd! Nefsine düşman ol! Benimle dost ol!

«Ey Dâvûd! İyi bilki, iyi kullarımın bana şevkleri çok arttı. Ben de onlara çok iyiyim. Ey Dâvûd! Benim ile ferah bul ve benim zikrimle meşgul ol. Ey Dâvûd! Amelsiz dua, yağmursuz buluta benzer. Ey Dâvûd! Bir kişinin dört saatlik ömrü olsa, onun bir saatini dua ile geçirmesi gerekir. Bir saatinde nefsini ıslah etmekle meşgul olmalı, bir saatinde dostlarını görmeye gitmeli, bir saatinde helâlinden nafaka kazanmalıdır».

Dâvûd(a.s.):

«İlâhî! Mizanı bana göster» dedi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri gösterince Dâvûd(a.s.)'ın o anda aklı başından gitti ve şöyle dedi:

«İlâhî! Bunu doldurmaya kimin gücü yeter?».

Allah Zu'l-Celâl Hazretleri:

«Ne zaman ben bir kulumdan razı olsam, o mizanı bir hurma ile doldururum» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«İlâhî! Sıratı görmek dilerim» dedi. Hak Teâlâ Sırat'ı gösterdi. Dâvûd(a.s.):

«İlâhî! Kim Sırat'tan geçmeye muktedirdir?».

Hak Teâlâ:

«Ey Dâvûd! Bir kişi ömründe bir defa «La ilahe illallah, Muhammeden Resûlullah» dese, Sırat'ı, çakan bir şimşek gibi geçer. Ey Dâvûd! Kim kaçmış bir kulumu huzuruma getirse, ben onu âlimlerden yazarım. Ben kimi âlimlerden yazarsam, sonunda ona azab etmem» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Benî İsrail'de bir âlim vardı ki, seksen sandık kitap cem etmişti. Hak Teâlâ, Dâvûd(a.s.)'a:

«O âlime söyle, madem ki, şu üç nesneyi yapmıyor, bir o kadar da-

ha ilmi toplasa, ona fayda vermez: Birincisi, dünyayı ve ehlini sevmesin. Dünya, müzminlerin evi değildir, ikincisi, şeytan ile musahebe yapmasın, şeytan mü'minlerin yoldaşı değildir. Üçüncüsü, mü'minleri incitmesin, bu mü'minlerin işi değildir» buyurdu.

DAVUD(A.S.)'IN VEFATI

Ebû Hüreyre(r.a) Hazretleri şöyle dedi:

Dâvûd(a.s.) gayretli bir kimse idi. Bir gün dışarı çıktı ve tekrar evine girdi. Girdiğinde bir kişinin oturmakta olduğunu gördü, ona sen kimsin, diye sordu. O:

«Ben o kişiyim ki, benim elimden kimse kurtulamaz» dedi.

Dâvûd(a.s.)'ın yüksek bir yeri vardı. Oraya çıkarak namaz kılıp ibâdet ederdi. Ölüm meleği onun canını almaya geldiğinde Dâvûd(a.s.):

«Bana aşağı inmem için mühlet ver» dedi.

Ölüm meleği mühlet vermedi. Minberde Dâvûd(a.s.)'ın canını aldı.

Nakledildiğine göre, Dâvûd(a.s.) bir gün çocuklarını topladı ve şöyle dedi:

«Eğer bir kişi suçlu olursa ne yaparsınız?» diye sordu.

Süleyman(a.s.)'dan başka hepsi «Suçuna göre ceza veririz» diye cevaplandırdılar.

Süleyman(a.s.):

«Ben onun suçunu affederim» dedi.

«Eğer bir daha işlerse ne yaparsın?»

Süleyman(a.s.):

«Yine affederim».

Dâvûd(a.s.):

.«Eğer bir daha suç işlerse ne yaparsın?»

Süleyman(a.s.):

«Ona o kadar kerem gösteririm ki, bir daha o suçu işlemeye utanır.»

Dâvûd(a.s.):

«Sen benden sonra tahtıma sultan olmaya lâyıksın» dedi.

Hazret-i Vehb b. Münebbih(r.a) şunları söyler:

«Dâvûd(a.s.), ölüm meleğine:

«Benden sonra Benî İsrail'e kim halife olacak?» diye sordu.

Ölüm meleği:

«Senin halifen oğlun Süleyman'dır» dedi.

Dâvûd(a.s.):

«Şimdi gönlüm razı oldu. Ruhumu kabzeyle» dedi.

Bundan sonra ölüm meleği Dâvûd(a.s.)'ın ruhunu kabzetti. Minberden vefat etmiş olduğu halde indirdiler.

Bu olay yaz ayının yirmialtıncı günü olmuştu. Dâvûd(a.s.)'ın dünyadan âhirete teşrif ettiğini kuşlar, Süleyman(a.s.)'a haber verdiler. Süleyman(a.s.) geldi, babasını yıkayıp gusul abdesti aldırdı. Cennet bezlerinden kefene sardı, İsrâiloğullarından kırkbin kişi Dâvûd(a.s.)'ın namazını kıldılar, İbrahim(a.s.)'ın mağarasına defnettiler.

Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri buyurdular:

«Dâvûd(a.s.) yüzyıl ömür sürdü ve bir cumartesi günü âhirete teşrif etti. Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun».

SÜLEYMAN(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Hazret-i Vehb b. Münebbih(r.a) şöyle der:

«Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri, Dâvûd(a.s.)'ın ruhunu kabzedince, Cebrail(a.s.), Süleyman(a.s.)'a ta'ziyeye geldi ve şöyle dedi:

«Hak Teâlâ Hazretleri, seni Benî İsrail üzerine halife kıldı».

Süleyman(a.s.) bu sözleri işittikten sonra Dâvûd(a.s.)'ın kabrinden kalkıp geldi. Babasının mihrabına girdi. Halifelik imamesini başına giydi. Musa(a.s.)'ın asasını eline aldı. Yûsuf(a.s.)'ın sancağını getirip kutsal tabutu önüne koydu. Ondan sonra Cebrail(a.s.) geldi ve:

«Hak Teâlâ Hazretleri sana selâm eder. Der ki: «Padişahlık mı ister yoksa âlimlik mi?»

Süleyman(a.s.) yüzünü yere koyup secde etti:

«Bana âlim olmak padişah olmaktan daha üstündür» dedi.

Hak Celle ve .A'lâ Hazretleri:

«Ey Süleyman! Sen tevazu gösterdin, padişahlık istemedin. Ben tevazu göstereni çok severim. Çünkü sen ilmi arzuladın. Ben de sana ilmi, padişahlığı, aklı ve güzel ahlâkı verdim. Senden kibri ve kendini beğenmeyi kaldırdım. Bütün dünyayı sana verdim. Onları seyredip benim akıllara durgunluk veren eserlerimi gör» buyurdu.

Süleyman(a.s.) yine secde etti. O gün akşam oluncaya kadar secdeden başını kaldırmadı.

Hak Teâlâ Hazretleri, Cebrail(a.s.)'a:

«Cennete git, hilâfet yüzüğünü getir, Süleyman'a ver» buyurdu. Cebrail(a.s.) derhal cennete gitti. Yüzüğü alıp Süleyman(a.s.)'a getirdi. Misk gibi kokusu, yıldız gibi nuru vardı. Üzerinde dört köşeli kaşı bu-

lunuyordu.

Birincisinde, «Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah (Allah'tan başka İlah yoktur ve Muhammed onun elçisidir)» yazılıydı.

İkincisinde, «Allah'tan başka İlah yoktur. Ondan başka her şey yok olmaya mahkûmdur. Hüküm ve son O'ndadır.»

Üçüncüsünde, «Mal, servet, büyüklük ve saltanat O'nundur».

Dördüncüsünde, «Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir» ibareleri yazılıydı.

Vehb b. Münebbih:

O yüzük cennette iken Âdem(a.s.)'ın elinde idi. Cennetten çıktığında o yüzük parmağından uçtu, gitti, Arş'ın bir tarafında durdu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey hâtem-i İzzet! Eğer Âdem(a.s.) bizim ahdimizi unuttu ise, bu defa seni benim ahdimi unutmayan bir kişiye vermeli».

Hak Teâlâ, Hazret-i Süleyman(a.s.)'a peygamberlik verdiği zaman Cebrail(a.s.) o yüzüğü aşure zamanı Cuma günü Süleyman ,(a.s.)'a getirdi ve şöyle dedi:

«Hak Teâlâ Hazretleri bu mübarek yüzüğü sana armağan verdi.»

Süleyman(a.s.) o yüzüğü aldı, parmağına taktı. Ondan sonra Cebrail(a.s.), «Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm»i söyletti.

Bütün insanları, cinleri, kuşları, yırtıcı hayvanları ve yeli Süleyman(a.s.)'ın buyruğuna verdi.

Hak Teâlâ buyurdu:

«Bunun üzerine biz de ona rüzgârı musahhar ettik ki bu, onun emriyle onun dilediği yere yumuşacık akar giderdi» (Sâd: 36).

Müfessirler şöyle derler:

«Hak Teâlâ, Hazret-i Süleyman(a.s.)'a kuşların dilini öğretmiştir. Bir gün bednos öttü. Süleyman(a.s.):

«Bilir misiniz ne der? Der ki: Ey gafiller Allah'ı zikredin. Ondan sonra bülbül öttü. Süleyman(a.s.):

«Bülbül der ki: Ben de bu dünyada yarım hurma yedim» dedi. Ondan sonra tavus öttü, Süleyman(a.s.):

«Tavus der ki: Nasıl dirilirsen öyle ölürsün», dedi. Ondan sonra hüdhüd öttü. Süleyman(a.s.):

«Hüdhüd der ki: Bir kimse bir yaratılanı esirgemezse, onu da esirgemezler», dedi. Ondan sonra tûtî (papağan) öttü:

«Hayır işleyin, hayır bulun» dedi. Ondan sonra üveyik öttü. Süleyman(a.s.):

«Keşke bu mahlûkat yaratılmasaydı» dedi.

Ondan sonra güvercin öttü:

«Sübhâne Rabbiyye'l A'lâ (En yüce Rabbimi her şeyden tenzih ederim)» dedi.

Ondan sonra kuzgun öttü:

«Kim susarsa kurtulur» dedi.

Ondan sonra akbaba öttü:

«Ne diler isen yap, ne kadar yaşarsan yaşa sonun ölümdür» dedi.

Bütün kuşlar bu şekilde söylediler. Süleyman(a.s.) onların dilini halka bildirdi.

Nakledildiğine göre, bir gün Süleyman(a.s.) gaza için hazır olan atları seyrediyordu; ikindi vakti idi, namaz geçti. Süleyman(a.s.):

«Bu atların boyunlarını vurun, benim namazımı kazaya koydular» dedi. Derhal boyunlarım vurdular.

Hazret-i Ali(k.v.) şöyle buyurdu:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri güneşle vazifeli olan meleğe buyurdu, güneşi yine çıkardı. Süleyman(a.s.) ikindi namazını kıldı. Güneş tekrar battı.»

Nakledildiğine göre, Süleyman(a.s.) bir gün Mekke'ye geldi ve:

«Bu yer, âhirzaman peygamberi Muhammed(s.a.v.) 'in dünyaya, teşrif edeceği bir yerdir. Ona iman getiren kişiye ne mutlu» dedi.

Kâ'be'yi gördü, içinde putlar vardı. Oraya girmedi. Süleyman(a.s.) girmeyince Kâ'be ağladı.

Hak Teâlâ buyurdu:

«Niçin ağlıyorsun?»

Kâ'be:

«Nasıl ağlamayayım, Süleyman(a.s.) senin peygamberin, kavmi yakın kullarındır, üzerimden geçtiler, bende namaz kılmadılar» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ağlama. Nice yüzler sende secde ediyor. Âhirzaman peygamberi Muhammed Mustafa'yı sende meydana çıkaracağım, seni tavaf etmeyi farz kılacağım, seni hep özleyecekler. Seni putlardan ve şeytana tapmaktan temizleyeceğim.»

Ebû Hüreyre(r.a) Peygamber(s.a.v.) 'den şöyle nakleder:

Allah Teâlâ buyurdu:

«And olsun, biz Süleymanı imtihan da ettik. Tahtının üstünde bir cesed bırakıverdik (nice günlerden) sonra o, yine (eski haline döndü)» (Sâd: 34).

Süleyman(a.s.)'ın imtihanı şu idi: Süleyman(a.s.)'ın bir oğlu doğdu. Şeytanlar:

«Eğer Süleyman(a.s.)'ın oğlu diri kalırsa biz buyruk altında olmaktan ve işten kurtulamayız. Bu yüzden bu oğlanı öldürelim veya mec-

nûn edelim» dediler.

Yel bu haberi Süleyman(a.s.)'a getirdi:

Süleyman(a.s.) yele buyurdu; çocuğu bulutlar üzerine çıkardı. Oğlan bulut üzerinde ölüp taht üzerine düştü. Süleyman Peygamber hatasını anladı. Hakk'a tevekkül etmeyip çocuğu bulut içinde sakladığından dolayı ölmüştü. Pişman olup secdeye vardı ve istiğfar etti. Üç gün insanların karşısına çıkmadı.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, «Üç gün insanların karşısına çıkmadın, benim kullarımın işine bakmadın» diye Süleyman(a.s.)'a ikazda bulundu.

Nakledildiğine göre, Süleyman(a.s.) oğluna çok üzüldü, çünkü ondan başka oğlu yoktu. Bunun üzerine iki melek insan şeklinde Süleyman(a.s.)'a geldi. Birisi:

«Bu kişi benim ekinim arasına girdi, ekinimi bozdu» dedi.

Süleyman Peygamber diğerine:

«Niçin bunun ekininin arasına girdin?» diye sordu.

Diğeri:

«Bu kişi halkın yolu üzerine ekin ekmiş, geçecek yol bulamadım, üstüne bastım» dedi.

Süleyman(a.s.) öncekine:

«Niçin yol üzerine ekin ektin, halkın yolu üzerinde olduğunu bilmiyor muydun?» dedi.

O:

«Ey Süleyman! Sen niçin ölüm yolu üzerinde oğlan doğurttun? Bilmiyor muydun, insanlar ölüm yolu üzerinden geçerler» dedikten sonra kayıp oldular.

Süleyman(a.s.) durumu anladı, istiğfar etti ve:

«Ey Rabbim! Beni yarlığa. Bana öyle bir mülk(ü saltanat) ver ki o, benden başka hiç bir kimseye lâyık olmasın. Şüphesiz bütün muradları ihsan eden Sensin Sen» dedi. (Sâd: 35).

Said b. Cübeyr şöyle der:

«Süleyman(a.s.): «İlâhî! Bana bir mülk ver ki, benden sonra kimseye verilmesin» demesi, (mülk) peygamberliğine nişan olması yahut başkasının Hak Teâlâ Hazretleri'nin hükmünü başaramamasındandır».

Nakledildiğine göre, Süleyman(a.s.) Saydon ilinde Firengistan beyini öldürdü ve kızını aldı, eş edindi, o kadın babasının resmini Süleyman(a.s.)'dan izin isteyerek yaptı, Gizlice ona tapıyordu. Bir gün onu Süleyman Peygamberin veziri Âsaf b. Berhıyâ işitti ve Süleyman(a.s.)'a:

«Ey Allah'ın peygamberi! Bir kürsü yaptır, üstüne çıkıp halka va'z edeyim» dedi.

Bunun üzerine kürsü yaptılar. Âsaf çıktı, Âdem(a.s.)'dan Süleyman(a.s.)'a gelinceye kadar bütün peygamberlerin durumlarını, sağlıklarında ve peygamberliklerinde ne yaptıklarını anlattı. Süleyman Peygamber'e gelince:

«Süleyman(a.s.)'ın da küçükken durumu iyi idi» dedi ve büyüklüğündeki durumunu söylemedi. Meclisten çıkınca Süleyman(a.s.):

«Niçin bizi böyle andın?» diye sordu.

Âsaf:

«Önceki hâlin şimdiki hâlinden iyi olduğu için» dedi.

Süleyman(a.s.):

«Nasıl?» dedi.

O:

«Evinde kırk gündür puta tapmaları reva mıdır?» dedi.

Süleyman(a.s.):

«Bilmiyordum» dedi.

Süleyman Peygamber durumu öğrendiği zaman Hak Teâlâ Hazretleri :

«Ey Süleyman! Sana, puta tapan hanım almana, evine koymana kim izin verdi? Şimdi belâya hâzır ol» buyurdu.

Bir gün Sahir adlı cinnî Süleyman(a.s.) ayak yoluna girince yüzüğünü istedi ve aldı. Süleyman Peygamber'in yerine geçti, Hükmetti. Kırk gün Süleyman(a.s.) tahtından ayrı kaldı. Hiç yemedi, içmedi. Bir gün deniz kenarında giderken, balıkçıların balık avladıklarını gördü. Onların yanına geldi. «Sen kimsin?» diye sordular.

O da:

«Ben Süleyman(a.s.)'ım» dedi.

Birisi, Süleyman(a.s.)'a, yalan söylüyorsun, diye asa ile vurdu. Süleyman(a.s.) ağladı. Melekler de ağladılar. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bu ona rahmettir, azap değildir. Ben onun mülkünü yine ona vereceğim» buyurdu.

Süleyman(a.s.) bu durumdayken Sahir adlı cinnîyi yanlış hüküm verdiğinden dolayı tanıdılar. Yakalamak istediler, kaçtı... Uçtu, kale duvarına kondu ve yüzüğü denize attı. Hak Teâlâ emretti, yüzüğü bir balık yuttu, o balık tutanların ağına girip takıldı. Balıkçılar çok balık tuttular. Süleyman(a.s.)'a bu balığı verdiler. Süleyman(a.s.) balığın karnını yardı, yüzüğünü içinde buldu. Çok sevindi. Sıhhat ve iradesi yerine geldi. Yine tahtına geçip oturdu. (Bu rivayetten râvî mes'uldür).

Nakledildiğine göre, Süleyman(a.s.) helâl yemek için zenbil yapıp, iki akçeye satardı, fakirler ile yerdi, «fakir, fakirlerle oturur» derdi. Ak aba giyer, devamlı fakirlerle olurdu.

BEYT-İ MUKADDESİN YAPILMASI

Dâvûd(a.s.), Beyt-i Mukaddes'i Musa(a.s.)'ın çadırı büyüklüğünde aynı yerde yapmak istedi. Musa(a.s.) ne zaman namaz kılsa Kudüs'de sahraya yönelirdi. Çünkü sahrada meleklerin nurunu görmüştü. Dâvûd(a.s.) evi yaptı fakat ev yıkıldı. Dâvûd(a.s.) Allah Teâlâ Hazretleri'ne şikâyet etti. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Dâvûd! Kan akıtan kişi benim evimi yapamaz» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«Ey Rabbim! Gaza yolunda kâfirleri öldürdüm» dedi.

Hak 'Teâlâ Hazretleri:

«Evet, gaza yolunda idi, ama benim kullarım değil miydi?» buyurdu.

Dâvûd(a.s.):

«İlâhî! Onu kim yapacak?» dedi.

Hak Teâlâ:

«Oğlun Süleyman» buyurdu.

Dâvûd(a.s.) dünyadan gittikten sonra Süleyman(a.s.) onun yerine halife oldu. Hak Teâlâ, Süleyman(a.s.)'a sahrada Musa(a.s.)'ın çadırının bulunduğu yere mescidi yapmasını emretti.

Süleyman(a.s.) buyurdu; insanlar, cinler ve devler bir yere toplandılar, işi her birine taksim etti. Cinnîleri ve şeytanları mermer ve ak mermer getirmeye gönderdi. Beyt-i Mukaddes'in haremini mermer ve ak mermerle yaptılar. Bu defa mescid bölümünü yapmalarını buyurdu. Cinnîleri ve şeytanları üç bölüğe ayırdı: Bir bölüğü denizlerdeki madenlerden altın, gümüş, inci ve yakut getirdiler. Bir bölüğü, cevherler ve taşlar getirdiler. Bir bölüğü de misk ve amber getirdiler. Ondan sonra ustalar bir yere toplandılar. Ak, sarı ve yeşil mermerle mescidi yaptılar. Kubbesini inci ve cevher ile, duvarlarını yakut ve inci ile ördüler. Zeminine firuze döşediler, geceleri ışık verirdi. Yeryüzünde onun gibi güzel ve şerefli mescid olmadı.

İbn Abbâs şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri cinnîlere bir melek vazifelendirdi. Elinde ateşten bir kamçı tutuyordu. Devler Süleyman(a.s.)'ın emirlerini tutmadıkları zaman o kamçıyla vurup yakardı. Süleyman(a.s.) Hak'dan üç şey istedi: Biri, kendinden sonra Hak Teâlâ Hazretleri'nin kimseye

vermeyeceği bir mülk, biri hikmet, biri de kim Beyt-i Mukaddes'de iki rek'at namaz kılarsa Hak Tebâreke ve Teâlâ'nın onu affetmesini...

Hak Teâlâ hepsini verdi. Bir bayram Beyt-i Mukaddes tamamlandı».

BELKIS KISSASI

Müfessirler şöyle derler:

«Süleyman(a.s.) Beyt-i Mukaddes'i tamamladıktan sonra Hacca gitmek için tedarik gördü. Hacca gitti. Orada beşbin deve, beşbin öküz ve yirmibin koyun kurban etti. Hicaz'dan Yemen'e, Sanâ'ya gitti. Mekke'den Sanâ'ya bir aylık yol idi. O öğleyin Sanâ'ya geldi. Güzel bir yer olduğunu görünce orada yemek yemek ve namaz kılmak istedi. Garip bir hüdhüd gördü ki, adı ayfer idi. O hüdhüd Belkis'ın mülkünü (yurdunu) Süleyman(a.s.)'ın hüdhüdüne anlattı. Belkıs'ın emrinde oniki bey ve her beyin emrinde yüzbin kişi vardı. Hüdhüd bu haberi işitince, o hüdhüd ile gidip Belkıs'ın yurdunu gördüler, tekrar geldiler ama oyalandılar. Süleyman(a.s.) hüdhüdünü araştırdı, bulamadı, çok kızdı. Hüdhüd gelince kuyruğunu ve kanatlarını yere vurdu, kondu,. Süleyman(a.s.) başından tutup çekti.

Hüdhüd:

«Ey Süleyman! Hak Teâlâ Hazretler i'nin huzurunda duracağın günü hatırla» dedi.

Bu sözler üzerine Hz. Süleyman hüdhüdü affetti.

Nakledildiğine göre Süleyman(a.s.) mektup yazdı. Belkıs'a iletmesi için hüdhüde verdi. O, Saba şehrinin padişahı idi. Mektuba önce «Ben Süleymanım», sonra «Bismi'llahi-Rahmâni'r-Rahîm» yazdı. .Çünkü peygamberler önce Allah adı ile başlarlardı. Süleyman(a.s.) da öyle yaptı ve mektuba mühür vurdu, hüdhüde verdi. Hüdhüd mektubu Belkıs'a götürdü. Belkıs hüdhüdü görünce kapıları kapattı, sarayların kilidini başının altına koydu, yattı. Hüdhüd pencereden girdi, Belkıs'ın göğsüne mektubu bıraktı. Belkıs uyandığı zaman o mektubu ve mührü gördü, korktu, kavmine:

«Çok yüce ve güzel mektuptur. Şöyle buyurmuş «Bu mektub Süleyman(a.s.)'dandır. Bana tâbi olun, karşı koymayın».

Kavmi:

«Askerimiz çoktur. Eğer buyurursan cenk ederiz.»

Belkıs:

«Ey cemaatim! Bana hazır olun. Benden ayrılmayın. Süleyman(a.s.) geldiği zaman bu yerleri harap eder. Siz perişan olursunuz. Ben Sü-

leyman'a mektup ve armağan gönderip durumu öğreneyim» dedi.

Belkıs, Süleyman(a.s.)'a elleri kınalı beşyüz oğlan gönderdi. Onlara kadın elbisesi giydirmişti. Oğlan şeklinde beşyüz câriye, iki kerpiç (kalıp) altın, inci ve yakutla süslenmiş bir taç, hokka içinde deliği eğri delinmiş bir inci gönderdi.

«Bu inciye iplik geçirsinler, ama geçirenler insanlarla cinnîler olmasın, diğerleri geçirsinler» dedi. Ayrıca bir taş da gönderdi ve:

«Onu da insan veya cin delmesin, fakat delinsin» dedi. Belkıs:

«Eğer peygamberse bu oğlanlarla kızları ayırır. Size gazab ile bakarsa padişahdır, peygamber değildir» dedi.

Hüdhüd bu sözü işitince hemen geldi, Süleyman(a.s.)'a haber verdi. Süleyman(a.s.) bunun üzerine cinnîlere altından ve gümüşten kerpiçler yapmalarını buyurdu. Meydan içinde yirmi mil kadar yeri altın ve gümüşten kerpiçlerle döşediler ve yeryüzünde ne kadar canavarlar (yırtıcı hayvanlar) varsa o meydanın çevresine sıralandılar, cinnîler de Süleyman(a.s.)'ın sağında ve solunda el bağlayıp durdular.

Ondan sonra Süleyman(a.s.) tahtına çıktı ve çevresindeki kürsülere de zamanının büyükleri oturdular. Canavarlar kerpiçlerin üzerine tersleddiler. Saygısızca yattılar.

Belkıs'ın elçileri Süleyman(a.s.)'ın yakınına geldiklerinde, altınların üzerine hayvanların tersleddiklerini görünce armağan getirdikleri altın kerpiçleri bir yere attılar, daha sonra geldiler, Süleyman(a.s.) ile görüştüler, mektubu verdiler. Süleyman(a.s.) onlara tatlı bir yüzle baktı ve:

«İçinde büyük bir inci olan o hokka nerede?» diye sordu. Belkıs'ın elçilerinden biri hokkayla inciyi getirdi:

«Bu inciye iplik geçirsinler, ama insan ve cinnî olmasın» dedi.

Süleyman(a.s.) ağaç kurduna o inciye iplik geçirmesini buyurdu. Kurtçuk ağzına bir kıl aldı, incinin bir tarafından girdi, bir tarafından çıktı. Ondan sonra Süleyman(a.s.) buyurdu, bir ağaç kurdu da o taşı deldi.

Süleyman(a.s.), gelen oğlanlar ve kızların ellerini ve yüzlerini yıkamaları için su getirilmesini buyurdu. Cariyeler suyu alıp sağ elleriyle sol ellerine, oğlanlar da sol elleriyle sağ ellerine koydular yüzlerini yıkadılar,

Süleyman(a.s.) kızların ve oğlanların hangisi olduğunu anladı, ondan sonra Süleyman(a.s.) getirilen armağanları almadı ve Belkıs'ın elçisine:

«Var, padişahının yanına git» dedi. Belkıs'ın elçisi gidince durumu anlattı. Belkıs:

«Peygamberdir, padişah değildir» dedi.

Nakledildiğine göre Süleyman(a.s.) şöyle dedi:

«Ey benim askerlerim! Belkıs'ın tahtını buraya hanginiz getirirsiniz?».

Cinnîlerden bir ifrit:

«Belkıs'ın tahtını ben getireyim. Henüz sen yerinden kalkmadan getiririm» dedi.

Süleyman(a.s.):

«Ondan da çabuk isterim».

Âsaf b. Berhiyâ:

«Göz açıp kapamaya ben getireyim» dedi ve getirdi. Süleyman(a.s.) tahtı görünce:

«Hazâ minfadlı Rabbî (Bu Rabbimin ihsanındandır)» dedi, sonra Belkıs ortaya çıktı.

Bazıları, «Cebrail(a.s.) getirdi», bazıları da «Süleyman(a.s.) mu'cize göstermek için getirdi» dediler.

Nakledildiğine göre Süleyman(a.s.) Belkıs'ı almak isteyince cinnîler çok üzüldüler, çünkü Belkıs, cinnî kızıydı, babası insan annesi cinnî idi. Süleyman(a.s.)'dan bir oğlan doğurmasından korktular, insan ve cinnînin zekâsı doğacak çocukta birleşir, onları bir memleketten diğer bir memlekete sürebilirdi. Cinnîler:

«Ey Süleyman! Belkıs'ın aklında eksiklik yardır. Baldırları kıllıdır ve ayakları eşek ayağına benzer» dediler.

Süleyman(a.s.) buyurdu: Su üzerine sırça (ayna) döşediler. Üzerinden Belkıs geçsin, ayağını açsın, Süleyman(a.s.) ayağında kıl var mı, ne kadardır görsün... Belkıs geldi, ona:

«Bu taht senin tahtın mıdır?» diye sordular.

Belkıs:

«Hemen hemen benim tahtıma benziyor.» Bunun üzerine Süleyman(a.s.) aklının tamam olduğunu anladı ve:

«Sudan beri gel» dedi. O da sırçayı su sanarak ayağını açtı. Girince sırçayı farketti, utanıp örtündü, öylece sırça üzerinden geçti, Süleyman(a.s.)'a geldi, dua ve sena edip durdu. Süleyman(a.s.) Belkıs'ı imana davet etti. Belkıs imana geldi, Müslüman oldu. Süleyman(a.s.) nikâh kıyıp aldı. Süleyman(a.s.)'ın Belkıs'dan bir oğlu oldu. Adını Dâvûd koydu.

Nakledildiğine göre âlemlerin yaratıcısı Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Süleyman(a.s.)'a öyle bir padişahlık verdi ki, öylesi cihâna ondan önce ne geldi, ne de ondan sonra gelecektir.

Bütün Âdemoğulları, cinnîler, şeytanlar, hayvanlar, kuşlar ve yeller doğudan batıya varıncaya kadar her şey onun hükmündeydiler ve

onun emrine tâbi idiler.

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Süleyman cinlerden, insanlardan, kuşlardan orduları toplandı, işte bütün bunlar (onun tarafından) zabt ve idare ediliyorlardı». (Neml: 17).

Süleyman(a.s.) Âdemoğullarma emrini, Âsaf b. Berhiyâ vasıtasıyla ulaştırdı. Nice ilim sahibi ve cihan pehlivanı onun defterindeydi. Bunların her biri bin kişiye hükmederdi. Devleri Demiryat'a bırakmıştı. Kimi insan suretinde kaplan gövdeli, öküz başlı, yılan şekilli, kimi ejderha başlı, doğan pençeli, kimi maymun yüzlü, eşek ayaklı, kimi aslan sûretli, fil gövdeli, kimi dört ayaklı, başı göğsünde, ağzından alev çıkardı. Gıdaları sıcak yel ve suları hayvan suyu idi. Hepsi Demiryat önünde toplanırdı. Kuşlara Sîmürg padişah idi. Akbabayı beylerbeyi yaptı, yırtıcıların padişahı arslan oldu, o bir cihan pehlivanı idi. Geri kalan hayvanlara fili padişah etti. Yılanların padişahı ejderha idi. Âdemler, cinnîler, hayvanlar ve kuşlar Süleyman(a.s.)'a her an saf saf hizmete gelirlerdi.

Cinnîlere yazıda koşan geyik resimli, bir ipliği altından, bir ipliği ibrişimden olan bir döşek dokumalarını buyurdu. Çeşitli şekil ve motifler yaptılar ki, nasıl bir renk olduğunu herkes anlayamıyordu, uzunluğu ve eni üç mil idi. Bu döşek üzerinde bir kürsü yaptılar. Sayısız cevherler onda parlamaktaydı. Sağ yanına altın ve gümüşden oniki bin kürsü yaptılar, peygamberler ve veliler onlara otururlardı. Ağaç ve sandaldan on iki bin kürsü de sol yanına yaptılar. Onlara da İsrâiloğulları'nın âlimleri otururdu. Süleyman(a.s.)'ın kürsüsü hepsinden dört arşın büyüktü. O sıra üzerinde altın ve gümüşden yetmiş mihrab vardı. Her birinde bir velî otururdu. On ikibin müderrisi vardı. Tevrat ve Zebur'la meşgul olurlardı. Yel hepsinin sesini Süleyman(a.s.)'a ulaştırırdı. Yine yel, Süleyman(a.s.)'ın tahtını havada götürürdü ve günde bir aylık yol giderdi.

Süleyman(a.s.)'ın üçyüz nikâhlı hanımı, yediyüz cariyesi vardı ve hepsine de yakınlık gösterirdi. Kürsünün yanında iki aslan heykeli yapmışlardı. Gözleri gevher, tüyleri la'ldi ve başlarında zebercedden taç vardı. Kürsüler üzerinde oturtulmuşlardı. Tahtın yetmiş ayağı bulunmaktaydı. Her bir ayağında kızıl altından bir arslan otururdu. Eliyle biri diğerine gevher sunardı. Her arslan bir ejderhaya benzerdi.

Onlardan daha üstte altından tavuslar ve akbabalar vardı. Süley man(a.s.) ne zaman kürsüye çıksa gevher gözlü, güneş yüzlü sevgililer karşısında durup Süleyman(a.s.)'ın üzerine inciler saçarlardı. Ne kadar insan otururşa, herbirinin ardında bir yırtıcı canavar pençesini

açarak beklerdi. Havada kuşlar kanat gerip Süleyman(a.s.)'ın üzerine gölge ederlerdi. Sağ yanında bir melek yalınkılıç dururdu. Âsi devlere onu gönderirdi.

Ka'bü'l-Ahbâr(r.a) der ki:

«O tahtın adı «Kevkebü'l-cenne (Cennet Yıldızı)» idi. Bu heybet ve kuvvet ile ecelden kurtulamadı. Altmış yaşında dünyadan âhirete teşrif etti. Doğru olarak kabrinin nerede olduğunu kimse bilmez. Bazıları «Kızıl Deniz'dedir» derler. Bazıları «Elli yaşında göçtü. Yaz mevsiminin ilk ayında göçtü. On yaşından kırk yaşına kadar padişahlık ile geçirdi» Bazıları da, «Ellibeş yaşında öldü» demişlerdir».

Bilmek gerekir ki, Süleyman(a.s.) nübüvvet, risâlet ve hilâfet ile vasıflandırıldığı zaman âlem-i suflî (dünya) üzerine sultan oldu. Belki bazı âlem-i ulvî (yüce âlem) üzerine de sultan olmuştur. Çünkü âlem-i süfliye hükmedemez. Hükmetmek ancak âlem-i ulvînin kuvvetli ile olur.

Süleyman (a.s.) sultan olunca cinlere, insanlara ve âlemin diğer unsurlarına hükmetti.

Hak Teâlâ Hazretleri isimleri ve sıfatlarıyla devamlı tecellî etmektedir. O isimlerin bazısı «Mucîd (— Yaratan)» ve «Muhyî (Diriltten)» gibi âlemin mevcudiyetini bildirir. Bazısı da «Muîd (Gözetleyen)» ve «Mumît (Helak eden)» gibi âlemin yokluğunu bildirir.

Zaman olur Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri yaratmakla eşyaya tecellî eder. Zaman olur, yok etmekle yine eşyaya tecellî eder. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

«O hergün (her an) bir işdedir» (Rahman: 29).

Yani her cüz'i zaman Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri işle meşguldür ve akıllıların akıllarını hayrete düşürecek şekilde türlü halleri icâd etmeye kadirdir. Celâli yücedir ve onun bağışı boldur.

Süleyman(a.s.)'ın âlemde hükmetmesinin sebebi şudur:

Mülk ona «Hibetullah (İlâhî Armağan)» idi. Hak Teâlâ Hazretleri onu, babası Dâvûd(a.s.)'a vermişti. Hak Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Azîmü'ş-Şân'ında şöyle buyurur:

«Davud'a (oğlu) Süleyman'ı ihsan ettik» (Sâd: 30).

Hediye, ihsan edicinin nimet yoluyla bağışıdır. Ne Süleyman(a.s.)'ın kalbinin cemiyyetinden ne de felekteki ruhların yardımıyla değildir. Aksine Allah'ın armağanıdır. Sonradan kazanılmamıştır. Fakat Süleyman(a.s.), makam-ı cemiyette ve eşrâfât-ı ulviyyede kaim olunca âlemin her maddesi ona itaat etti. Âsaf b. Berhiyâ'nın göz açıp kapamadan daha kısa zamanda Belkıs'ın tahtını hazırlaması hususunda müfessirler:

«Yeraltından iki aylık yoldan getirdi» demişlerdir.

Şeyh Muhyiddin(rh.a) ise şöyle der:

«Bu zamanın hareketi olması gerekir. Çünkü gelme işi göz açıp kapamadan daha yakın olmuştur. Gerçekte zamanın hareketi değilmiş. Hareket olmayınca hareket eden de olamaz. Hareket edende zaman olur. Hareket mevcut olmayınca hareket eden de mevcut olmaz. Böyle olunca bu taht o taht değildir. Allah Teâlâ'nın izniyle orada o taht yok oldu, burada bu taht onun için icâd edildi.»

Belkıs'a:

«Bu senin tahtına benzer mi?» diye sordular.

Belkıs:

«Ona benzer» diye cevap verdi.

Bu sözden biz anlıyoruz ki, her şey göz açıp kapamaya Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin kemal kudretiyle yok olur ve vücut bulur.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

«Hayır, onlar bu yeni yaratışdan şübhe içindedirler» (Kaf: 15).

Bize malûm olundu ki, bütün eşya yaratılan eserdir. Gerçek varlık değildir. Çünkü var olan yok olmaz, yok olan da var olmaz. Gerçek varlık Allah Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'dir. O, devamlı kalıcı olan ve zeval bulmayan bir padişahtır. Allah'ın dışında her şeyin bir sonu vardır. Çünkü, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin eseridir. Esere hükmi ayn yoktur. Bu güzel asıla riâyet etmek vaciptir. Tâ ki, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri' nin büyük kudreti ve yüce cemâli hatırdan çıkmasın, imân ve ma'rifet çok kuvvet kazansın.(5)

LOKMAN(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Vehb b. Münebbih(r.a) şöyle der:

«Lokman(a.s.) Eyyûb(a.s.)'ın kızkardeşinin oğludur.»

Hazret-i İkreme:

«Lokman(a.s.) Peygamberdir.»

Süddî(r.a) :

«Lokman(a.s.) peygamber değildir»

Bazıları da şu görüşe yer verirler:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Lokman(a.s.)'a şöyle buyurdu: «Sana peygamberlik mi gereklidir, yoksa hikmet mi gereklidir» Lok-

(5) Belkıs kıssası Kur'an-ı Kerim'de Neml Süresi'nde ayrıntılarıyla beyan edilmiştir.

man(a.s.) hemen hikmeti kabul etti. «Niçin hikmeti seçtin» dediler. «Hak Teâlâ hiçbir peygamberi nübüvvet vermek istediğinde serbest bırakmadı, onun için hikmeti seçtim» diye cevap verdi. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

«Hani Lokman, oğluna o ona öğüd verirken (şöyle) demişti: Oğulcağızım, Allaha ortak koşma. Çünkü şirk elbette büyük bir zulümdür» (Lukman: 13).

Nakledildiğine göre Lokman(a.s.) bir gün düş gördü. Düşünde :

«Ey Lokman! Sana yeryüzünde peygamber ve halife olup hükmetmen gerekir mi?» diye sordular.

Lokman(a.s.) :

«Bana belâlardan afiyet yeğdir. Bana peygamberlik gelince belâların da beraberinde geleceğini biliyorum» dedi. Melekler :

«Peygamberi görmedin belâ geleceğini nereden biliyorsun?» diye sordular. Lokman(a.s.) cevap verdi:

«Ben hükmedenin çok belâ içinde olduğunu bilirim, eğer doğru hükmedersen güzel, zulmedersen yol cehennemdir. Dünyada şerefli olmaktan zelil olmak yeğdir. Âhirette de aziz olmak zelil olmaktan yeğdir. Kim dünyayı seçip âhireti terk etse, dünyada fitneye uğrar ve âhirette İlâhî lütuflardan mahrum kalır.»

Melekler bu sözü işittiklerinde çok şaşırdılar. Lokman(a.s.) uykudan uyanınca Hak Teâlâ Hazretleri hemen ona hikmet verdi.»

Bazıları da şöyle derler:

«Peygamber değildir. Fakat hâkim ve hükümdar oldu, adalet ile halka hükmetti».

Vehb(r.a) şöyle demektedir:

«Lokman(a.s.) Habeşli bir köle idi. Marangozluk ederdi Doğru bir kişiydi. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri ona hürriyet verdi».

Birisi Lokman(a.s.)'a:

«Sen falan kişinin kölesi idin bu mertebeyi ne ile buldun?» dedi.

Lokman(a.s.):

«Doğru sözle ve emâneti sahibine vermekle buldum» dedi.

Mücâhid(r.a) şöyle der:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Lokman(a.s.)'a «hikmet verdi» demek tam akıl, Allah bilgisi ve doğruluk verdi demektir.»

Hikmet, ilim ile amel etmektir.

Bazıları:

«Hikmet, bütün eşyanın hakîkatini, vasıflarını ve havasını bilmektir» derler.

Bir gün Lokman(a.s.) yolculuk yaparken bir çocukla karşılaştı.

Lokman(a.s.) o çocuğa:

«Benim babam ve anam ne oldular?» diye sordu.

Çocuk.

«Öldüler» diye cevaplandırdı.

Lokman(a.s.):

«Benim işim tamam oldu, üzüntüm gitti» dedi.

Yine Lokman(a.s.):

«Benim kardeşim ne oldu?» diye sordu.

O çocuk:«Öldü» dedi.

Lokman(a.s.):

«Kanatlarım kırıldı» dedi.

Yine Lokman(a.s.)

«Oğlum ne oldu?» diye sordu.

Çocuk:

«Öldü» diye cevaplandırdı.

Bunun üzerine Lokman(a.s.):

«Gönlümün rahatı gitti» dedi.

Nakledildiğine göre Lokman(a.s.) şunları söylemiştir:

«Kim yalan söylerse, onun yüzünün nuru gider. Edeb soydan yeğdir. Amel maldan yeğdir, ilim bütün dünyadan ve dünya ehlinden yeğdir. Saadetin nişanı dörttür: Biri doğruluktur, biri edebtir, biri hum(yumuşaklık)dur, biri de emâneti sahibine vermektir».

Lokman(a.s.), Dâvûd(a.s.)'un veziri idi. Tam bin yıl ömür sürdü. Şimdi Hazret-i Lokman peygamberdir veya değildir diyerek didişmek olmaz. Allah en doğrusunu bilir.

Bazıları şöyle derler:

«Her kime hikmet ve Kur'ân verildiyse bütün önceki kitaplardan ona daha efdali verilmiştir. Hikmet ve Kur'ân verilen kimse dünya için nefsine ve dünya ehline eğilmemesi gerekir.

Onun için ulemâya verilen, dünya ehline verilenden daha üstündür. Hak Sübhânehu ve Teâlâ:

«... **de ki: «Dünyanın fâidesi pek azdır, Ahiret ise sakınanlar için elbet daha hayırlıdır» (Nisa: 77)** buyurur.

Yani Hak Teâlâ Hazretleri, «Dünyaya en az mal, ilme bol hayır» buyurur.(6)

---

(6) Lokman (a.s.) hakkında müfessirler çeşitli yorumlar yapmışlar, peygamber olduğunu söyleyenler çıktığı gibi hekim veya filozof olduğu hususunda birleşenler de mevcuttur. Kur'an-ı Kerim'de Lokman Süresi'nde, oğluna hitaben hikmetli öğütleri yer almıştır.

ZÜLKARNEYN HÎKAYESİ

Vehb(r.a) şöyle der:

«Zülkarneyn Rûm'dan idi.»

Bazı sözlere göre Yemen memleketlerinden Tebabaa'dan olup ismi Sa'b'dır. Hak Teâlâ buna inayet etti, salih kişi oldu. Hak Teâlâ ona:

«Seni dilleri başka başka kavme davete göndereceğim. Onlar dört kavimdir: Biri doğudadır adı «Nâsık»dır. Biri batıda «Mansek»dir. Biri güneydedir, ona «Hâvıl» derler. Biri kuzeyde ona da «Tâvîl» derler. Yerin ortasında iki kavim vardır: Biri cinnîlerdir, biri insanlardır».

Zülkarneyn:

«Ey Rabbim! Hangi kuvvetle onlarla savaşayım ve hangi dil ile onlara konuşayım?» dedi:

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Nuru ve zulmeti(aydınlığı ve karanlığı) senin emrine verdim. Önünde nur, ardında zulmet yürüsün. Sana itaatkâr olsunlar» buyurdu.

Peygamberliğinde ulemâ ihtilâf etmektedir. Bazıları şöyle demektedir:

«Padişahdır, âdil ve doğru kişidir. Ona Zülkarneyn derler ki, iki boynuzu vardır. Biri sağında biri solundaydı».

Peygamber (s.a.v.)'e sordular:

«İskender Peygamber midir, değil midir?»

Buyurdu:

«Padişah idi. Yeryüzünü dolaştı.»

Böylece Zülkarneyn padişah mıdır, padişah değil midir? diye bunun da hakkında Lokman(a.s.) gibi tartışılmasın.»

Mücâhid(r.a) şöyle der: Yeryüzüne tam dört kişi padişah oldu: ikisi mümin ve ikisi kâfir idi. Mü'minler; Süleyman(a.s.) ve İskender. Kâfirler: Nemrûd ve Buhdu'n-Nasr'dır».

Nakledildiğine göre Nuh(a.s.)'ın üç oğlu vardı. Birinin adı Şam'dır. Arab'ın ve Acem'in babasıdır. Birinin adı Hâm'dır, Habeşlilerin ve zencilerin atasıdır. Birinin adı da Yafes'dir. Türk'ün Sakalebe'nin (Boşnak, Bulgar, Islav, Hırvat, Çek. Leh, Sırp ve diğerleri Rum'un, Ye'cüc ve Mecüc'ün atasıdır)

«Uc» lügatte ateş yalımı mânasına gelir. Onun için bunlar zarar vermede ateşe benzerler.

Huzeyfe(r.a) şöyle der:

«Ye'cüc ve Me'cüc birer kavimdir. Her bir bölüğü dört yüz bin bölüktür. Bunlardan bir erkek, bin oğlu olmayınca ölmez, onlar âhirza-

manda dünyayı harab etmek maksadıyla çıkarlar. Bütün âlemi üç yılda ele geçirirler. Fakat dört şehre giremezler: Mekke'ye, Medine'ye, Kudüs'e ve Tur-i Sina'ya... En sonunda Hak Teâlâ Hazretleri onları helak eder ve leşlerini denize döker. Böylece mü'minler sevinirler».

Zülkarneyn(a.s.) doğuya gidince orada bir kavim:

«Ye'cüc ve Me'cüc elinden durumumuz güçleşti, bize yardım et» diye yakındılar.

Bunun üzerine Zülkarneyn demir, tunç ve diğer madenleri getirmelerini buyurdu, getirdiler. Üçyüz millik iki dağın arasını su çıkıncaya kadar kazdırdı. Ondan sonra o yere demir parçaları ve kömür döktüler. Körük koydurdu. Kömürleri ateşleyip muazzam bir ateş yaktılar. Ateşi körüklediler. Demirler eriyip kor haline geldi Ondan sonra bakırları erittiler ve birbirine karıştırdılar dağ gibi oldu. Elli arşın eni vardı ve büyüklüğü üçyüz arşındı. Uzunluğu üçyüz mildi.

Zülkarneyn(a.s.) bu şekilde denizden ve bakırdan bir sed yaptı. Ye'cüc ve Me'cüc bu şeddin ardında kaldı. Kıyamete yakın Deccâl'den sonra çıkacaklar ve dünyayı harabeye çevirecekler, İsâ(a.s.)'ı muhasara altına alacaklardır, İsâ(a.s.) dua edecek ve Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onları yok edecektir.

Böylece o seddi yaptı, oradan karanlığa girdi. Karanlıktan çıktıktan sonra Zor adındaki bir şehre vardı. Zülkarneyn(a.s.)'ın vefatı yaklaşınca bir kişi ona:

«Babanı mı çok seversin yoksa üstadını mı?» diye sordu.

Zülkarneyn:

«Üstadımı çok severim. Çünkü babam fâni (dünya) hayatıma sebeptir. Üstadım bâki (âhiret) hayatıma sebeptir» dedi.

Zülkarneyn(a.s.) vasiyet etti:

«Benim sağ elimi tabuttan çıkarın ve elime bir altın top verin. Bu dünyayı top gibi elime aldığıma işarettir. Sol elimi de dışarı çıkarın, boş olsun. Dünyaya hükmettiğime ve sonunda dünyadan elim boş gittiğime işarettir.»

Sonra anasına vasiyet etti:

«Benim için ağlama. Eğer ağlarsan, dünyada kimsesi olmayana ağla».

Bazıları:

«Otuzbir yaşında vefat etti» dediler.

Bazıları:

«Bin yediyüz yaşında» demektedirler.

Bazıları da şöyle der:

«Otuz altı yaşında dünyadan göçtü.

On yedi yıl hükümdarlık yaptı ve Zor şehrinde vefat etti, orada gömdüler.

ŞE'YA (A.S.) VE ERMİYA (A.S.)'IN PEYGAMBERLİKLERİ[7]

Begavî Tefsiri'nde şöyle anlatılır:

«İsrailoğulları arasında fesat çoğalınca, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onlara bir hükümdar verdi. Adı, «Sıddîkıyâ» idi. Hak Teâlâ'ya Tevrat'a tâbi olarak iman getirmeleri ve âlemlerin Rabbini tanımaları için bir de peygamber verdi. Adı «Şe'yâ» idi. Bunlar arasında çok olay oldu. Hak Teâlâ Hazretleri onların üzerine Bâbil hükümdarı Sencarib'i altıyüz bin askerle gönderdi. O zaman Sıddîkıyâ hastalandı. Şe'yâ:

«Sencârib altıyüzbin asker ile üstüne geldi» dedi.

Sıddîkıyâ:

«Ey Allah'ın peygamberi! Hak'dan hiç vahy geldi mi?» diye sordu.

Şe'yâ(a.s.):

«Gelmedi» dedi.

Sonra Hak Teâlâ Hazretleri Şey'yâ'ya vahy etti:

«İsrâiloğullarının hükümdarına söyle vasiyet etsin. Kimi istiyorsa yerine halife bıraksın»

Hazret-i Şe'yâ, Sıddîkıyâ'ya haber verdi. Sıddîkıyâ:

«Ey Şe'yâ! Sen yerime halife ol» dedi.

Şe'yâ(a.s.) bu sözü işitince kıbleden yana döndü. Namaz kıldı, çok ağladı ve:

«Ey İlâhî! Benim gizli ve açığımı sen bilirsin, İlâhî! Benim halka iyi hükmettiğimi İsrâiloğullarına bildir» diye yakardı.

Hak Teâlâ:

«Ey Şe'yâ! Sıddîkıyâ'ya haber ver, duasını kabul ettim. Adaletinden dolayı ömrünü uzattım.» buyurdu. Şe'yâ(a.s.) Sıddîkıyâ'ya geldi, haber verdi. Sıddîkıya bunları duyunca sevindi, Allah'a secde etti ve:

«İlâhî! Sen öyle bir padişahsın ki, hükümdarlığı kime istersen verirsin, kimden istersen alırsın. Kimi istersen aziz edersin. Kimi istersen hor kılarsın. Görünmeyeni ve görüneni bilirsin. Suçları af, duaları kabul eden sultansın. Benden bu hastalığı uzaklaştır» diye duada bulundu.

Hak Teâlâ Hazretleri, Şe'yâ(a.s.)'a:

«Ona söyle incir suyu getirsin, yaranın üstüne döksün, iyi olsun»

---

[7] Kur'an-ı Kerim'de bunların isimleri geçmez. Tevrat'ta ise İşâ'ya ve Yermiya, bazı kitaplarda da Eşiya ve Yeramiya şeklinde görülür.

buyurdu.

Sıddîkıya öyle yapınca iyi oldu. Sonra:

«Ey Şe'yâ! Rabbinden iste, bize ilim ve başarı versin» dedi.

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri Şe'yâ(a.s.)'a:

«Sıddîkıyâ'ya söyle, bu sabah Sencârib'in kendisini ve beş yazıcısını kurtarıp, geri kalanlarını yok edeceğim» buyurdu.

Sabah olunca Sencârib'in bütün askeri yok oldu. Sıddîkıyâ, Sencârib'i yakalayıp zindana attırdı. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Şe'yâ! İsrâiloğullarının hükümdarına söyle, Sencârib'i ve beraberindekileri bıraksın ve onlara ikram etsin. Sonra şehirlerine gitsinler, kavimlerini korkutsunlar» buyurdu.

Şe'yâ(a.s.) bunları Melik'e bildirdi. Melik, Sencârib'i bıraktı. Sencârib yedi yıl sonra öldü. Buhtu'n-Nasr onun yerine hükümdar oldu. Daha sonra Sıddîkıya öldü ve İsrâiloğulları aralarında çok savaştılar.

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri, Şe'yâ(a.s.)'ı kavmine davete gönderdi ve şöyle buyurdu:

«Söyle onlara Hakk'ın nimetini yersiniz, nefsinize uyarsınız. Hasta olursunuz, ben iyi ederim, âsi olursunuz sonra istiğfar edersiniz, affederim. Niçin benim Rubûbiyyetimi inkâr edersiniz? Yine onlara söyle: Dünyayı nasıl görürsünüz?». Onlar:

«Harab bir yerdir. Hâkim Rab onu imar etti. Eğer harab etseydi engel yoktu. Yeryüzünde denizler ve ırmaklar akıttı ve çeşitli yemişler bitirdi». Yine onlar:

«Bu dünya ne kötü mülktür. Dirilerimiz ölür, yapılarımız yıkılır» dediler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Şe'yâ(a.s.)'a:

«Söyle onlara gerçekten onların duvarları benim dinimdir. Sarayları şerîatımdır, ırmakları benim kitabımdır. Kılıçları benim peygamberlerim ve velîlerimdir. Bana yakınlık takva ile olur.»

Onlar:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni zikir ve tesbih ederiz. Fakat gönlümüz aydınlanmaz. Oruç tutarız, namaz kılarız, fakat nefsimiz temiz ve duamız kabul olmaz» dediler.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey Şe'yâ! Söyle onlara ben onların orucunu nasıl kabul edeyim? Haram yerler ve yalan söylerler. Namazlarını nasıl kabul edeyim? Benden başkasına sevgi gösterirler. Sadakalarını nasıl kabul edeyim? Başkasının malından sadaka verirler. Dualarını nasıl kabul edeyim? Sözleri bir türlü, işleri bir türlüdür. Benim sözlerimi işitirler, başkasından nakledilmiş sözlerdi, derler. Benim peygamberlerimin sözlerine

enbiyâdan miras olmuş sözlerdir, derler. Eğer sözlerinde doğru iseler gayb âlemini bilsinler. Şimdi benim rızam fakirleredir, ikramım hor görülenleredir. Kuvvetim zayıflaradır. Zenginliğim dervişleredir, ilmim câhilleredir. Ben bu dünyaya bir peygamber vereceğim ki, ümmîdir, yalan söylemez, sokaklarda gezmez ve halka acı çektirmez. Zât-ı kerim ve sıfat-ı rahimdir. Sakinlik onun yaratılışındadır. Bağışlama ve iyiliği buyurma onun ahlâkıdır. Adalet onun işidir. Hak onun şeriatıdır. Hidayet onun imamıdır, İslâm onun milletidir, Ahmed onun adıdır, insanlara sapıklıklarında onunla doğru yolu gösteririm. câhilliklerinde onunla bilgi veririm. Azlığı onunla çok eylerim. Yoksulluğu onunla zengin ederim. Dağılmış halkı onunla toplarım. Çeşitli gönülleri onunla zaptederim. Onun ümmetini bütün diğer ümmetlerden üstün ederim. Çünkü iyiliği emreder, kötülüğü yasaklarlar. Bana iman getirip tevhîd ederler. Bana doğruluk ile namaz kılarlar. Benim için savaşırlar. Gece ve gündüz ibadet ederler. Ben de onlara rahmet ederim. Ben büyük fazilet sahibi padişahım», buyurdu.

Şe'yâ(a.s.) bu sözleri kavmine dediği zaman, kavmi onu öldürmek istedi. Şe'yâ(a.s.) kaçtı. Dağda bir ağaç vardı. O ağaç Hak Celle ve A'la Hazretleri'nin izni ile yarıldı, Şe'yâ(a.s.) oraya girdi. Şeytan(ona lânet olsun) Şe'yâ(a.s.)'ın kaftanına yapıştı. Onlara yerini gösterdi. Onlar da bıçkı ile Şe'yâ(a.s.)'ı ağaç içinde biçtiler, şehit oldu.

Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Ermiyâ'ya:

«Git, kavmine haber ver, benim nimetlerimi onlara bildir» buyurdu.

Hazret-i Ermiya:

«İlâhî! Ben zayıfım. Nasıl kuvvetli olayım» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Gönüller benim elimdedir. Nasıl dilersen öyle yaparım. Ben senin ile beraberim. Sana zarar yoktur» buyurdu.

Hazret-i Ermiya bunu işittikten sonra yerinden doğruldu. Fakat onlara haber vereceği hiçbir şeyi bilmiyordu. Hak Teâlâ Hazretleri Ermiya(a.s.)'a:

«Git, hutbe oku» buyurdu.

Ermiya(a.s.) hutbe okurken, Hak Teâlâ Hazretleri ibadetin sevaplarını ve günahların azabını ona bildirdi. Hutbenin sonunda Hak Teâlâ Hazretleri yemin ederek, «Şanım hakkı için onlara bir fitne vereyim ki, âlemde benzeri olmasın, önce onlara zulmedici, gönlü katı, heybetli bir kişi veririm. Onun ardında karabulut gibi asker veririm, helak olurlar» buyurur, dedi.

Ermiya(a.s.) Hak Teâlâ'nın sözlerini onlara söyledikten sonra, Er-

miya(a.s.)'a sırt çevirdiler ve hapsettiler. Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Buhtu'n-Nasr'ı altıyüz bin askeri ile onlara saldı. Buhtu'n-Nasr geldi Kudüs'ü yıktı, harap etti. Halkın çoğunu kuyuya doldurdu, toprakla örttü. Buhtu'n-Nasr geri yerine döndü, sultan oldu. Bir gün düş gördü, fakat unuttu. Dört peygamberi esir alıp, beraber gitmişti. Biri Daniyal Peygamber idi, Bunları çağırdı, düşü sordu: «Eğer bilmezseniz sizi öldürürüm», Bunlar Daniyal(a.s.) ile çıktılar, tenha bir yere vardılar, sızlandılar, dua edip ağladılar. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o düşü bunlara bildirdi. Tekrar geldiler ve:

«Sen acâib bir şey gördün. Ayakları ve incikleri bakırdandır. Karnı gümüştendir. Arkası altındandır. Başı demirdendir. Gökten bir taş indi, onu parça parça etti» dediler.

Buhtu'n-Nasr:

«Siz doğru söylüyorsunuz» dedi ve onları salıverdi.

Nakledildiğine göre, İsrailoğulları fesat çıkarınca Hak Teâlâ Buhtu'n-Nasr'ı, altıyüz bin askeri ile üzerlerine gönderdi. Onları helak etti. Tekrar âsi oldular. Hak Teâlâ bu defa Rûm (Anadolu) padişahlarından bir padişah gönderdi. O geldi, yüzseksen bin kişi öldürdü ve Beyt-i Mukaddes'i yıktı. Tâ Hazret-i Ömer'in(r.a) zamanına kadar harab kaldı.

Hazret-i Ömer(r.a) Kudüs'ü fethettikten sonra Beyt-i Mukaddes'i sahabe ile birlikte tekrar yaptı.

Keşşâf sahibi şöyle der:

«Kudüs kavmi iki defa fesat çıkardı, ilk fesatları Ermiyâ(a.s.)'ı şehit etmeleridir. Diğeri ise Zekeriyyâ ve Yahya(a.s.)'ı şehit etmeleri ve Meryem oğlu İsa'yı da şehit etmek istemeleridir. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onları bu azgınlıkları yüzünden helak etmiştir».

ÜZEYR(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Müfessirler şöyle derler:

«Hak Teâlâ Hazretleri Buhtu'n-Nasr'ı helak etti. Üzeyir(a.s.) Tevrat için, gece gündüz ağladı ve halkın içinden çıkıp gitti

Bir gün bir kişi Üzeyr(a.s.)'a:

«Niçin ağlıyorsun?» diye sordu.

Üzeyr(a.s.):

«Tevrat'ı ateşte yaktılar» diye cevap verdi.

O kişi:

«Tevrat'ın eline geçmesini ister misin?»

Üzeyr(a.s.):

«Evet». O:

«Git, oruç tut ve kaftanını yıka, temizle sonra yarın seninle tekrar burada buluşalım» dedi.

Üzeyr(a.s.) oruç tutup kaftanını yıkadı. Tekrar o yere geldi. Biraz sonra o kişi de geldi, elinde bir çanak su vardı. Aslında o melekti. Hak Celle ve A'la Hazretleri onu Üzeyr(a.s.)'a gönderdi. Bunun üzerine Üzeyr(a.s.) o sudan içti, Tevrat'ın bütün sûreleri hatırına geldi. Üzeyr(a.s.) kalktı, İsrâiloğullarına gitti ve Tevrat'ı okudu, kaleme alıp yazdı. Sonra Tevrat'ı bir yer de gömülü buldular. Tevrat'ın tamamı olduğunu görünce Üzeyr(a.s.)'ı çok sevdiler. Hatta Üzeyr(a.s.)'a Allah'nın oğludur, dediler. Fakat; **«O, bunların eş tutageldikleri herşeyden münezzehdir» (Tevbe: 31).**

İbn Abbas(r.a) şöyle der:

«Buhtu'n-Nasr helak olunca Üzeyr(a.s.) geldi, bir ağacın yanında konakladı, eşeğini o ağaca bağladı. Oradan bütün memleketin harab olduğunu gördü. «Harab olmuş memleket nasıl ma'mûr hale getirilir?» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri, Üzeyr(a.s.)'ın ruhunu aldı. Üzeyr(a.s.) yüzyıl orada yattı, Sonra Hak Teâlâ Hazretleri tekrar diriltti, Üzeyr(a.s.):

«Ne kadar yattın ey Üzeyr?» diye bir nida işitti. Üzeyr(a.s.):

«Bir gün veya birkaç gün yattım» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri;

«Yüz sene yattın» buyurdu.

Ondan sonra Üzeyr(a.s.) eşeğine baktı, öldüğünü ve kemiklerinin dağıldığını gördü.

Aynı ses:

«Ey dağılmış kemikler bir yere toplan» dedi.

Hemen biraraya toplandılar. Sonra derisi tamamlanıp canı geldi. Eşek ayağa kalktı.

Ondan sonra Hak Teâlâ ona Tevrat'ın tamamını öğretti ve onu Peygamber yaptı.

Üzeyr(a.s.) şöyle dedi:

«İlâhî! Hayrı ve şerri sen takdir ettin. Şer işleyene azap edersin. Halbuki onu sen bildirmiştin.»

Hak Teâlâ:

«Eğer bu sözünden geri dönmezsen adını peygamberlik defterinden çıkarırım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Üzeyr! Sen küçük günaha bakma, kime âsi olduğuna bak. Azıcık rızka bakma, onu kimin verdiğine bak. Ne zaman sana bir belâ gelse kimseye şikâyet etme. Eğer şikâyet edersen ben de meleklerime senin günâhından şikâyet ederim» buyurdu.

Ondan sonra Üzeyr(a.s.) dünyadan âhirete teşrif etti.

METTÂ OĞLU YÛNUS(A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Vehb b. Münebbih(r.a) şöyle der:

«Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri Yûnus(a.s.)'ı İsrâiloğullarına peygamberliğe gönderdi ve:

«Git, onları imana davet et» buyurdu.

Yûnus(a.s.) geldi, onları imâna davet etti. Onlar inkâr ettiler. Yûnus(a.s.) onlara:

«Üç gün sonra size azab gelecek» dedi. Habersiz bunların içinden çıkıp gitti.

Sabah olunca, gökten bir kara bulut indi. Onu görünce helak olacaklarını anladılar. Allah bunların gönüllerine tövbe .verdi. Bir yüksek yere çıktılar. Tövbe edip imana geldiler ve:

«Yûnus'un getirdiği şeylere inandık» dediler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bunları esirgedi ve üzerlerinden azabı kaldırdı. O gün aşure günüydü. Yûnus(a.s.) kavmin helak olmadığını görünce, yalancı çıktığını zannederek çok üzüldü, o yerden gitti. Bir deniz kıyısına vardı. Gemiye binip uzaklaştı.

Nakledildiğine göre, Yunus(a.s.) memleketten gidince, hanımı da iki oğluyla beraber gitti. Yolda giderlerken küçük oğlu denizde boğuldu. Büyük oğlunu kurt yedi. Hanımı da Yûnus(a.s.)'la buluşamadı. Böyle olunca Yûnus(a.s.) çok üzülüp ağladı.

Hak Teâlâ:

«Ey Yûnus! Sen hanımından ve oğullarından çok şikâyet ettin, işte onları senden uzaklaştırdım. Eğer yine istersen, tekrar kavmini, oğullarını, hanımını ve malını vereyim. Ben her şeye gücü yeten padişahım» buyurdu.

Yûnus(a.s.) bunların arasından çıkıp, bir gemiye binip gittiğinde gemiciler:

«Köle misin, azadlı mısın?» diye sordular. Gemicilerin kaçan köleyi gemiye almamaları âdetleriydi. Denizde giderken gemi durdu, gemiciler:

«İçimizde kaçak köle var, kur'a çekelim kime çıkarsa onu denize atıp emin olalım» dediler. Bunun üzerine kur'a çektiler. Üç defa Yû-

nus(a.s.)'a çıktı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bir büyük balığa gemiye yönelmesini vahy etti. Yûnus(a.s.) onu görünce kendisini denize bıraktı. Balık, Yûnus(a.s.)'ı yuttu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o balığa:

«Yûnus'un etine ve kılına zararın dokunmasın, onu sana rızık vermedim. Sadece zindana bıraktım sende emanet dursun» buyurdu.

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri şöyle anlatmaktadır :

«Hak Teâlâ o balığa:

«Karnını Yûnus'a mescid ettim. Orada ibâdet etsin» buyurdu.

Yûnus(a.s.) balığın karnında kırk gün yattı. Balığın karnında:

«La ilahe illâ ente sübhâneke innî kuntu mine'z-zâlimîn (Senden başka ilâh yoktur, sen her şeyden münezzehsin. Ben ise zulmedenlerdenim)» diye zikretti.

Bazıları, «Yedi gün yattı», bazıları «Üç gün» bazıları «Yirmi gün», bazıları «Sabah yuttu, gece tekrar dışarı bıraktı» derler».

En doğrusunu Allah bilir.

Nakledildiğine göre, Yûnus(a.s.)'ı yutan balık denize dalıp gitmedi. Aksine başını denizden yukarı kaldırıp geminin yanında yan yana gitti. Yani Yûnus(a.s.) nefes alıyordu ve Allah'ı tesbih ediyordu. Kıyıya gelince balık denize batmadı. Yûnus(a.s.)'ı getirdi, kıyıya çıkardı. Bunu gören gemicilerin hepsi imana geldiler.

Kıyıda bir kabak yetişmişti. Yûnus(a.s.) karaya çıktığı zaman, o kabağın yaprağının gölgesine oturdu. Vücudu yumuşak et olmuştu. Kabak yaprağına sinek konmadığı için altına oturmuştu. Bir geyik gelerek onu emziriyordu. Sonra hemen iki melek geldi, iki hil'at getirdiler. Birini alt tarafına örtündü, diğerini de üstüne giydi ve ondan sonra gitti, çok ağaçlı bir köye geldi. Köylülerin ağaçlardaki yemişleri yerde bırakıp ziyan ettiklerini gördü. Yûnus(a.s.):

«Niçin bu yemişleri çürütüyorsunuz?» diye sordu.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Yûnus! Yemişlere acıyorsun da kendi kavmine niçin acımıyorsun?» buyurdu.

Yûnus(a.s.), oradan gitti, kendi kavmine geldi. Kavmi Yûnus(a.s.)'ın geldiğini işitince karşılayıp şehre getirdiler. Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri çocuklarını, hanımını ve malını tekrar verdi.

Nakledildiğine göre, Yûnus(a.s.)'ın evine gelen bir cemaat, hanımının onu incittiğini ve karşı konuştuğunu, Yûnus(a.s.)'ın ise ona bir şey demediğini gördüler. Gelenler durumu görünce şaşırdılar ve Yûnus(a.s.)'a:

«Bu gördüğümüz ne hikmettir?» diye sordular.

Yûnus(a.s.):

«Şaşırmayın. Ben Allah'dan istedim ve, «Eğer âhirette bana azab edeceksen dünyada et» diye yakardım. «Falan kişinin kızı çok huysuzdur onu hanımlığa al» buyurdu. Ben de o kızı aldım. Şimdi azabımdır, çekiyorum, elimden ne gelir» dedi.

Hazret-i Ali(k.v) şöyle der:

«Dünya azabı huysuz hanımdır, âhiretin azabı cehennemdir.»

Yûnus(a.s.) Ninova şehrinde yerleşti. Ölünceye kadar orada kaldı.

ZEKERİYYÂ(A.S.) VE YAHYA(A.S.)'IN PEYGAMBERLİKLERİ

Ka'bü'l-Ahbâr(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Süleyman(a.s.)'ın iki oğlu vardı. Birinin adı «Rahibaam» diğerinin adı «İmrân»dı.

Zekeriyya(a.s.) Rahibaam neslindendir. Yani Süleyman(a.s.)'ın oğlunun çocuklarındandır. Zekeriyya(a.s.)'ın hanımının adı «Elyesâ», İmran'ın hanımının adı ise «Hanne» idi. Zekeriyya(a.s.) peygamberlik gelmeden önce dülgerlik (marangozluk) ederdi ve Beyt-i Mukaddes'de ibadetle meşgul olurdu.

Bir gün Cebrail(a.s.), Zekeriyya(a.s.)'a gelip selâm verdi. Zekeriyya(a.s.) selâmı aldı ve:

«Sen cin misin?» diye sordu.

Cebrail(a.s.):

«Ben Cebrail'im, Allah Teâlâ sana selâm eder. Seni gerçekten İsrâiloğulları kavmine peygamber yapıp davete gönderdi; «Git, onları benim ibâdetime ve beni zikretmeye davet et. Beni sen de her an zikret, unutma; kim beni unutursa ben de onu rahmetimden uzak ederim. Kim beni anarsa, ben de onu rahmetimle anarım» buyurdu.

Zekeriyyâ(a.s.) bu sözleri işitince secde etti, sonra çıktı, İsrâiloğullarına vardı. Onları dine davet etti, bazısı imana geldiler. Zekeriyyâ(a.s.) onların içerisinde epey zaman durdu.

Şunu bilmek gerekir: İmran'ın hanımı Hanne'den Meryem nasıl doğdu? Zekeriyyâ(a.s.) Hazret-i Meryem'i kendi yanına nasıl aldı? Müfessirler şöyle derler:

«Zekeriyyâ(a.s.), Hazret-i Meryem'e bir mihrab yaptı. Kapısını yüksek bir yerden koydu. Hazret-i Meryem hücresine girer, çıkmazdı. Hayz görünceye kadar orada kaldı. Hayz görünce Zekeriyyâ(a.s.), Hazret-i Meryem'i mihraptan alıp teyzesinin evine götürdü. Teyzesi Zekeriyyâ(a.s.)'ın hanımı idi.»

Mukatil(r.a) şöyle demektedir:

«Hazret-i Meryem hayzdan temizlenip gusül abdesti aldıktan sonra tekrar mihraba girip oturdu. Zekeriyyâ(a.s.) ne zaman Hazret-i Meryem'in hücresine varsa yazın kış yemişi, kışın yaz yemişi bulurdu.

Bir gün Zekeriyyâ(a.s.) Hazret-i Meryem'den sordu.

«Bu yemişler neredendir?»

Hazret-i Meryem(r.a):

«Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri'ndendir. Kime dilerse hesapsız rızık verir» diye cevap verdi.

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Allah kime dilerse ona sayısız rızık verir», (Âl-i İmrân: 37).

Hazret-i Hasan(r.a) şöyle der:

Zekeriyyâ(a.s.):

«İlâhî! Bana ihtiyarlığım zamanında bir oğlan ver» dedi ve gitti, mihrabına girdi. Biraz sonra bir melek geldi:

«Ey Zekeriyyâ! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana bir oğlan müjdeler. Adı, Yahya'dır» dedi.

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«O mihrabta durup namaz kılarken hemen melekler ona (şöyle) nida etti: «Gerçek, Allah sana kendisinden (gelen) bir kelimeyi (Hazret-i İsâ'yı) tasdik edici, bir efendi, nefsine hakim ve salihlerden bir peygamber olmak üzere Yahya'yı müjdeler», (Al-i İmrân 118).

Bazıları:

«Yahya(a.s.)'a şunun için Yahya denildi, o, ölmedi. Çünkü Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onu şehit etti, ebedî ölmedi veya Hak Teâlâ Hazretleri onu itaati ile yaşattı. Asla günâh işlemedi ve işlemeyi de aklına getirmedi», demişlerdir.

Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurur

«Yahya(a.s.) asla günâh işlemedi ve işlemeyi de aklından geçirmedi. Bundan dolayı hasûr (nefsine hâkim) oldu. Bunun için elinden gediğince kadınlardan sakınırdı.»

Fakat Zekeriyyâ(a.s.):

«Ben ihtiyarım ve hanımım da yaşlıdır. Bizden nasıl oğlan olur» diyerek hayret etti. O zaman Zekeriyyâ(a.s.) doksandokuz, hanımı da doksan sekiz yaşındaydı.

Nakledildiğine göre, ilk yaz ayının yirmibeşinci günü Yahya(a.s.) dünyaya teşrif etti. Otuz yaşına girdi. Hak Teâlâ Hazretleri ona vahyedip buyurdu:

«Ey **Yahya! Kitabı kuvvetle tut**» **(Meryem: 12).** Yani Tevrat'ı kuvvetinle tut ve devamlı onunla meşgul ol.

«Henüz sabi iken ona hikmet verdik» (Meryem: 12). Yani Yahya küçükken onun diline hikmeti zâhir ettik, demektir.

Hazret-i Hasan(r.a) şöyle der:

Bir gün Yahya(a.s.), Hazret-i İsâ(a.s.)'a:

«Sen benden üstünsün» dedi.

İsâ(a.s.):

«Aksine, sen benden üstünsün. Çünkü Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana selâm verir. Ben kendime selâm veririm, öyle olunca sen benden üstünsün.» diye karşılık verdi.

Nakledildiğine göre, Yahya(a.s.) o kadar çok ağlamıştı ki, gözyaşı yüzünde iz bırakmıştı. Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri'nden öyle korkardı.

Nakledildiğine göre, Zekeriyyâ(a.s.) va'z ettiği zaman eğer Yahya(a.s.)'ı orada görmezse cehennemden, eğer orada görürse cennetten bahsederdi. Bir gün Zekeriyyâ(a.s.) va'z ederken halka baktı, Yahya(a.s.)'ın orada olmadığını gördü. Halbuki Yahya(a.s.) başını yakası içine çekmiş dinliyordu. Bunun üzerine Zekeriyyâ(a.s.) Yahya(a.s.)'ı orada göremediğinden cehennemden haber verdi, ağladı ve şunları söyledi:

«Cebrail(a.s.) bana haber verdi, cehennemde bir dağ vardır. Ona «Sekrân» derler. O dağın içinde bir dere vardır. Adına «Gadbân» derler. O derede ateşden bir kuyu vardır ve kuyunun derinliği iki yüz yıllık yoldur. O kuyuların içinde ateşten tabutlar, tabutların içinde de ateşten kaftanlar ve zincirler vardır.»

Yahya(a.s.) bu sözleri işitince yerinden doğrulup bağırdı:

«Vah Sekrân'dan, vah Gadbân'dan!» dedi dağlara kaçtı.

Zekeriyyâ(a.s.) ve hanımı ardına düştüler. Birisinin koyun güttüğünü gördüler. Ona:

«Ağlayan bir kişi gördün mü?» diye sordular.

O: «Falan geçitte gördüm. «Yerim cennet midir, cehennem midir? Öğrenmeyince yemek yemem, su içmem» diyerek ağlıyordu» dedi.

Babası ve anası gidip buldular. Anası:

«Seni karnımda taşıdığım ve içirdiğim sütün hakkı için şu arpa ekmeğini ye ve benimle beraber eve gel» dedi.

Yahya(a.s.), anasının sözünü işitince durdu, anası ile beraber gitti. Zekeriyyâ(a.s.):

«Benim de dileğim bu cübbeyi giymendir» dedi. Yahya(a.s.) aldı, giydi. Anası mercimekten yemek pişirdi. Yahya(a.s.) yedi ve uyudu.

Düşünde Yahya(a.s.)'a:

«Ey Yahya! Benim evimden güzel ev mi buldun, benim komşuluğumdan üstün komşu mu buldun? Benim şanım hakkı için ey Yahyâ! Eğer Firdevs Cennetini görsen arzudan etin ve yağın erirdi. Eğer Cehennemi görsen etin ve yağın erir, gözünden yaş yerine kan ve sarı su akardı», dediler Yahya(a.s.) uyanınca ağladı. Babasına ve anasına:

«Benim hırkamı verin, cübbenizi alın», dedi.

Yahya(a.s.)'ın gözyaşı ve ağıtı çoğalınca Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onu esirgeyip buyurdu: «Cehennemi size haram ettim».

Gönülleri emin olup ibâdeti artırdılar. Hak Teâlâ Hazretlerinin cemalini görmek için çok şükrettiler.

Haris b. Eşâri, Peygamber(s.a.v.) 'dan şöyle nakleder: «Peygamber(s.a.v.) buyurur: «Bir gün Yahya(s.a.v.) şeytanla buluştu. Yahya(a.s.):

«Ey İblis! Bana haber ver; çok sevdiğinle en büyük düşmanın kimdir?» diye sordu.

Şeytan:

«Benim en çok sevdiğim mü'min olduğu halde cimri olandır. En büyük düşmanım da fâsık olduğu halde cömert olandır» dedi. Yahya(a.s.): «Yani nasıl?» diye sordu. Şeytan:

«Mü'min cimri olursa, onun cimriliği bana yeter. Fâsıksa ve cömertse, korkarım bir gün tövbe eder. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri kabul edip, veliliğe yükseltir. Eğer sen bunu sormamış olsaydın kimseye haber vermezdin» dedi.

ZEKERİYYA(A.S.) VE YAHYA(A.S.)'IN VEFATLARI

ZEKERİYYA(A.S.)'IN VEFATI

Bir gün Zekeriyyâ(a.s.) Yahudilerden kaçtı. Yahudiler arkasına düştüler. Yakınına geldikleri zaman Zekeriyyâ(a.s.) yolda gördüğü bir ağaca:

«Beni gizle» dedi.

O ağaç yarıldı. Zekeriyyâ(a.s.) içine girip, gizlendi. Ama eteğinin ucunu saklayamamıştı. Yahudiler, geldiler onu bulamadılar. Şeytan onlara:

«Bu ağaca girdi» dedi.

Bıçkı getirdiler. O ağacı parçaladılar. Hattâ bıçkı Zekeriyyâ(a.s.)'ın başına geldi. Zekeriyyâ(a.s.) «ah!» dedi. Yerler ve gökler Zekeriyyâ(a.s.) için harekete geldiler. O saat Cebrail(a.s.) hitab ederek:

«Ey Zekeriyyâ! Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana şöyle bu-

yurur:

«Bir kere daha ah edersen adını peygamber defterinden çıkarırım» dedi.

Ondan sonra Zekeriyyâ(a.s.) acıya katlandı, ah etmedi. Şehid oldu; güz ayının beşinci günüydü.

YAHYA(A.S.)'IN VEFATI

Nakledildiğine göre İsrailoğulları arasında bir hükümdar vardı. Onun bir hanımı bulunuyordu. Daha önce o kadının başka erkekten bir kızı olmuştu. O kızını hükümdara vermeyi istiyordu. Onun başka yerden kız almasından korkuyordu. Düğün yaptı. Yahya(a.s.)'ı düğüne çağırdı. Yahya(a.s.) geldi. Kızını o hükümdara vermek için izin istedi. Yahya(a.s.):

«İslâm dininde bu haramdır» dedi.

Sonra Yahya(a.s.) düğünden çıktı, gitti. Kadın, Yahya(a.s.)'a çok kızdı. Onu öldürmek için hile düşündü. Kocası hükümdara şarap içirdi, sarhoş etti. Hükümdar sarhoş olunca kadın kızını süsledi, kocasına sundu ve:

«Yahya(a.s.) buraya geldi, «Bu kızımı sana vereyim dedim» o «haramdır» dedi. Senden onu çağırıp öldürmeni istiyorum» dedi.

Hükümdar Yahya(a.s.)'ı çağırdı, ona:

«Sen böyle mi dedin?» diye sordu.

Yahya(a.s.):

«Evet, o sana haramdır» diye cevap verdi.

Hükümdar buyurdu. Yahya(a.s.)'ı koç keser gibi kestiler. Yaz ayının yirmidokuzuncu günü Yahya(a.s.) şehit oldu. O gün göklerin ve yerlerin melekleri Yahya(a.s.) için ağlaştılar ve:

«İlâhî! Hangi günâh için Yahya(a.s.)'ı öldürdüler?» dediler.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Yahya(a.s.) kulumun asla günâhı yoktur. Günahı aklından hiç geçirmemiştir. Fakat o beni ben de onu severim. Onun için öldürdüm. Sevene sevgi içinde ölmek vaciptir» buyurdu.

Müfessirler:

«Yahya peygamberi, Zekeriyyâ(a.s.)'dan önce şehit ettiler» demişlerdir.

Nakledildiğine göre Yahya(a.s.)'ı şehit ettikleri zaman İsâ(a.s.) onların arasından çıktı gitti.

Allahu Zu'l-Celâl Hazretleri o kavmin başına Babil'den bir pâdişâh gönderdi. Ona «Heredos» derlerdi. O padişah:

«Eğer Kudüs'ü alırsam, bütün halkını öldüreceğim. Onların kanı

benim askerimin arasından su gibi akacak» dedi.

Kudüs'ü aldı, fakat Yahya(a.s.)'ı öldüren hükümdarı bulamadı, ölüler arasına gizlenmişti. O gün Yahya(a.s.)'ın kanı üzerine yetmişbin kişi boğazlandı. Onunla da yatışmadı. Yediyüz oğlan getirdiler. Yahya(a.s.)'ın kanı için boğazladılar. Yine yatışmadı, kalanları ateşte yakmayı istedi. Bunun üzerine kavim, «Yahya(a.s.)'ın kanı hakkı için bizi affet» diye yalvardı.

Hükümdar Heredos, onları affedip Müslüman oldu. Tekrar Bâbil ülkesine gitti.

İSA(A.S.)'IN PEYGAMBERLÎĞÎ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

«Hani (İmrân)'ın karısı: Rabbim, karnımdakini azatlı bir kul olarak adadım. Benden olan bu (adağ)ı kabul et. Şüphesiz (niyazımı) hakkıyla işiden, (niyetimi) kemaliyle bilen Sensin, Sen» demişti» (Âl-i İmrân: 35).

Mukatil(r.a) şunları söylemektedir:

«Hazret-i Meryem'in annesi Hanne'dir. İmrân'ın hanımı, Fâkûza'nın kızı idi. Hazret-i Meryem İmrân'm kızıdır ve İmrân Mâsân'ın oğludur. Masan, Hazret-i Süleyman(a.s.)'ın çocuklarındandır.»

Hanne İmrân'dan gebe kalınca:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri beni karnımdakinden kurtarırsa onu azadlı kılacağım. Yani asla dünya işleriyle uğraştırmayacağım. Beyt-i Mukaddes'e hizmet ettireceğim. Mihraba kapanıp ibadet etsin» dedi.

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Annesinden ne kadar çocuk doğarsa, hepsine şeytan yapışır. Ancak, Hazret-i Meryem'e ve İsâ(a.s.)'a yapışmadı.» Nakledildiğine göre, bir gün İmrân hanımına: «Eğer karnındaki kız olursa ne yaparsın?» dedi. Hanne bu söze üzüldü. Hazret-i Meryem doğunca «Meryem» diye ad koydu. Yani Allah Teâlâ Hazretlerine kulluk edici demektir. Hazret-i Meryem'i kundağa sardı. Beyt-i Mukaddes mihrabına bırakıp gitti.

Kudüs'ün büyükleri bir yere toplanıp, hepsi de «Ben üzerime alıp terbiye ederim» dediler. Zekeriyyâ(a.s.):

«Bana hakdır. Halen teyzesi bendedir» dedi. Onlar:

«Kur'a çekelim, bakalım kime çıkacak?» Zekeriyyâ(a.s.)'ın şeriatına göre suya birer kalem bırakıldı, hangisinin kalemi suya batmazsa, o doğrudur, derlerdi. Hak onun olurdu. Onlar ve Zekeriyyâ(a.s.), Ayn-ı

Silvan(Silvan Kaynağı)'na gittiler. Ürdün Irmağına kalemlerini bıraktılar. Onların kalemleri battı. Zekeriyyâ(a.s.)'ın kalemi su üzerinde kaldı. Zekeriyyâ(a.s.)'ın hakkı olduğunu anladılar, ona verdiler. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Bunun üzerine Rabbi onu iyi bir rıza ile kabul etti. Onu güzel bir nebat gibi büyüttü. Zekeriyyâ'yı da ona (bakmaya) me'mur etti», (Âl-i İmrân: 37). Bunun üzerine Zekeriyyâ(a.s.) Hazret-i Meryem'i yanına aldı, büyüdüğünde ibâdet etmesi için mihraba koydu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri cennetten yemişler verdi. Bir gün Cebrâil(a.s.) geldi:

«Ey Meryem! Allah'a itaatkâr ol. Gece ibadet ederken ayağının üzerine otur. Namazı uzun kıl» dedi.

Hazret-i Meryem, Cebrail(a.s.)'den bu sözleri işittikten sonra gece olunca namazda, o kadar durdu ki, ayağı zorluk çekiyor, nerdeyse verem oluyordu. Müfessirler şunları söylemişlerdir:

Bir gün Cebrail(a.s.) Hazret-i Meryem'in yanına geldi ve:

«Allah Teâlâ Hazretleri seni temiz kıldı. Senin karnında bir oğlan vardır, babasız dünyaya gelecektir. Ey Meryem! Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana bir kelime müjdeledi, adı «İsâ»dır. Dünyada ve âhirette makbuldür. Beşikteyken de konuşacaktır. Büyüyünce de konuşacağı gibi» diyerek gitti.

Ondan sonra Hazret-i Meryem bir gün hayz gördü. Hayzdan arındı. Doğudan yana gidip boy abdesti aldı. Bu sebepten Hıristiyanlar Hazret-i Meryem doğudan tarafa gusletti, diyerek o tarafı kendilerine kıble kabul ettiler. Hazret-i Meryem guslederken Cebrail(a.s.) güzel bir oğlan suretine girip, parlak yüzü ve uzun boyu ile geldi, Hazret-i Meryem'e gözüktü. Hazret-i Meryem onu görünce korktu. Cebrail(a.s.)'ı uzaktan görür görmez:

«Senden Rahman'a sığınırım» dedi.

Cebrail(a.s.):

«Ben elçiyim. Hak Teâlâ Hazretleri'nden geliyorum. Hak Teâlâ Hazretleri sana bir erkek çocuk bağışladı» dedi.

Hazret-i Meryem:

«Ben, Allah'tan korkan iffetli bir kadınım. Kimseden para alıp zina etmedim ve bana kimse yanaşmadı. Benden çocuk nasıl olur?» dedi.

Cebrail(a.s.):

«Doğrusun. Ama Hak Celle ve A'lâ Hazretleri «Ona çocuk vermek bana kolaydır. Bu çocuğu halka ibret, rahmet ve âyet (İlâhî kudretin işareti) edeceğim.» buyuruyor» dedi.

Bazıları şöyle derler:

«Çocuk insandan olur. Ama Cebrail(a.s.), İsa(a.s.)'ın yaratılmasına sebep oldu. Hak Teâlâ, Âdem(a.s.)'ı yaratınca, zürriyetinden İlâhî ahd aldı. Böylece bazı suyu babaların belinde, bazı suyu anaların rahminde koydu. Birazı babasından ve birazı anasından olmak üzere bu iki su Hazret'i Meryem'de topladı. Cebrail(a.s.) üfledi. Cebrail(a.s.)'ın üflemesiyle Hazret-i Meryem'in şehveti harekete geçti. İki su birleşti, böylece Hazret-i Meryem gebe kaldı.

İbn Abbâs(r.a.) şöyle der:

«Hazret-i Meryem gebe kalınca kaçıp bir dereye girdi. Vakti tamam oldu, kış ortasının başında İsâ(a.s.)'ı doğurdu. Hazret-i Meryem o zaman on yaşındaydı. Gebe olmasıyla doğurması bir saat içindedir.»

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Meryem'e hocasız hikmet verdi, iş yapmadan kısmet verdi. Yardımcısızdı, yardım etti ve erkeksiz çocuk verdi.

Mücâhid(r.a) şöyle der: «Hazret-i Meryem:

«İsâ(a.s.) benim karnımda tesbih ederken, ben işitirdim. Doğurduğum zaman bana konuştu, ben de ona konuştum» dedi. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Melekler: Ey Meryem, Allah kendinden bir kelimeyi sana müjdeliyor», (Âl-i İmrân: 35).

Bazıları şöyle derler:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, Kelâm'ında, «Bir peygamber yaratırım ki, babası yoktur» diye haber vermiştir. Bundan dolayı İsâ(a.s.)'a kelime demiştir. Onun için Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin İlâhî sözü ile meydana gelmiştir.

Bazıları da şunları söylemişlerdir:

Kelime demesi, «kün (ol)» kelimesi ile meydana geldiği içindir. Hazret-i Meryem doğurmak istediği zaman, sahrada bir kuru ağaç vardı, oraya gitti, fakat karakış idi. Hazret-i Meryem o ağaca dayandı ve:

«Ne olurdu, ben bundan önce öleydim, unutulup belirsiz olsaydım da bu durum başıma gelmeseydi» diye yakındı.

Hazret-i Meryem, İsâ(a.s.)'ı doğurunca, İsâ(a.s.) Hazret-i Meryem'in ayağı yanında şöyle konuştu:

«Ben Abdullahım (Allah'ın kuluyum». Benim için hiç üzülme. Ben Hakk'ın peygamberiyim. Bu kuru ağacı salla, onda yaş hurmalar yetişsin ve üstüne dökülsün. Sonra Hazret-i Meryem'e «Eğer bir kimseye rast gelirsen, «Ben kimseyle konuşmamaya nezrettim, ancak işaretle konuşurum» de», dedi. İlk zamanlarda konuşmamaya nezretmek adetti.

Nakledildiğine göre, Yusuf-u Neccâr diye bir kişi vardı. Geldi, Hazret-i Meryem'i ve İsâ(a.s.)'ı o yerden alıp, civarda bir mağaraya götürdü. Kırk gün o mağarada durdular. Böylece Hazret-i Meryem temizlendi. Ondan sonra Yusuf-u Neccâr, Hazret-i Meryem'i kavmine getirdi. Kavmi onu görüp ağlaştılar:

«Ey Meryem! Nerede buldun bu babasız çocuğu» dediler. Hazret-i Meryem:

«Bana sormayın, bu çocuğa sorun?» Onlar:

«Henüz beşikte olan küçücük çocuğa biz nasıl konuşalım?» dediler, İsâ(a.s.) onlara:

«Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum» diye hitap etti. İsa(a.s.) ilk çıkan bu sözü ile Allah'ın kulu ve elçisi olduğunu ikrar etti.

İbn Abbâs:

«Beni İsrail'e ilk peygamber olarak Yûsuf(a.s.) gönderildi. Son peygamber olarak da onlara İsa(a.s.) gönderildi, İsâ(a.s.) şöyle demiştir:

«Hak Teâlâ beni peygamber kılıp kitap verdi».

«Bana kitab verdi» demesinin manâsı, «Anamın karnında Hak Teâlâ Hazretleri bana kitap öğretti» demektir.

Hasan(r.a) şunları söyler:

«Bana kitap verdi» demesinden murat, «Hak Teâlâ Hazretleri annemin karnında bana Tevrat'ı Öğretti» demektir. Ve «Beni peygamber kıldı» demek, «Hak Teâlâ Hazretleri, beni peygamber ettiğini Levh-i Mahfûz'dan haber verdi» demektir.

«Beni mübarek kıldı» (Meryem: 31) demek şudur: «Beni muallim kıldı. Hak Teâlâ Hazretleri sağ kaldığım müddetçe namaz kılmamı ve zekât vermemi vasiyet etti»,

«Beni anneme hürmetkar kıldı. Beni bir zorba, bir bedbaht olarak yaratmadı» (Meryem: 32). Yani «Âsi ve zorba olmadım. Selâmet benim üzerime olsun. Doğduğum gün şeytanın yanaşmasından ve öleceğim gün şek ve şüpheden beni selâmet etsin. Kabirden kaldırılacağım gün kıyamet sahiplerinden beni saklasın» demektir.

İsâ(a.s.) bu sözleri söyledikten sonra tekrar sustu.

Nakledildiğine göre İsa(a.s.) üç yaşındayken Yahya(a.s.) onu doğruladı. İsrailoğulları hayret ettiler. Yahya(a.s.) İsâ(a.s.)'dan üç yaş büyüktü. Bazıları, «Altı yaş büyüktü» derler.

Müfessirler şöyle demişlerdir:

«Yahya(a.s.), İsâ(a.s.)'a küçükken İncîl geldiğinden dolayı doğrulmuştur».

Hak Teâlâ İsâ Peygamberi İsrailoğullarına davete gönderdiği zaman İsâ(a.s.) onlara türlü türlü alâmetler gösterdi ve:

«Ben size balçıktan bir şey yapayım, Allah'ın izniyle dirilsin» dedi.

Onlar inatla:

«Bize yarasa kuşu yap görelim» dediler. Yarasa kuşunu şunun için istediler: Canlılar içinde çok acayip bir canlıdır. Çünkü deridendir, kandır ve kemikleri yoktur. Uçar, kanatları tüysüzdür. Diğer hayvanlar gibi yavru doğurur, kuşlar gibi yumurtlamaz. Memesi vardır. Sütü çıkar, yavrusu onu emer. İnsanın güldüğü gibi güler. Kadınların gördüğü gibi hayz görür.

Onlar İsâ(a.s.)'dan yarasa isteyince İsa(a.s.) balçıktan bir yarasa yaptı. Ağzından üfledi, o yarasa dirilip uçtu. Üflemek İsâ(a.s.)'dan, yaratmak Allah'tandır. Nitekim Hazret-i Meryem'e üflemek Cebrail(a.s.)'dan, yaratmak Allah'tandır.

Vehb(r.a) söyle der:

Ondan sonra, İsâ(a.s.):

«Anasından gözsüz doğanlar gelsin, ilaç yapayım, iyi olsunlar» dedi.

Onlar, bir gözsüz ve bir de alaca hastalığına tutulmuş bir kişi getirdiler, İsâ(a.s.) eliyle sıvadı, gözsüz gördü, alacalı iyi oldu. Sonra İsâ(a.s.):

«Allah'ın izniyle ölüyü dirilteyim» dedi.

Gittiler, Calinos'a:

İsâ(a.s.), «ölüyü dirilteyim» demektedir» dediler. Calinos:

«Ölüyü ilaçla kimse diriltemez. Eğer diriltirse Hak peygamberdir, hekim değildir» dedi. Bu defa onlar:

«Ölüyü dirilt, görelim» dediler. Keşşâfta şöyle denilir:

«İsa(a.s.) beş kişiyi diriltti. Biri şudur: Gökten İsâ(a.s.)'a sofra gelirdi. Bir gün bir pişmiş balık geldi. İsa(a.s.) dua etti, balık dirildi, ikincisi Azar adında birisi idi. İsa(a.s.)'a iman getirdi. Üçüncüsü, bir kadının bir küçük çocuğu vardı. Ölmüştü. Tabut içinde yatarken İsa(a.s.) dua etti. O küçük çocuk dirildi. Geldi, tabutu anasına getirdi. Dördüncüsü, bir adamın kızları vardı, biri öldü. İsâ(a.s.) ona dua etti, kız dirildi. Kalktı, geldi. Onlar:

«Eğer Hak Peygambersen, Nûhoğlu Sam'ı dirilt, görelim» dediler, İsâ(a.s.) Sam'ın kabrine geldi. Dua etti. Nûhoğlu Sam dirildi. Dörtbin yıldan fazla yerde yatmıştı.

Bazıları şöyle derler·

«Nûhoğlu Kenan'ı diriltti ve ona Nuh(a.s.)'ın gemisini sordu. Kenan:

«Tufandan sonra yel alıp gemiyi Kâf Dağı'na bıraktı» diye cevap verdi.

İsâ(a.s.) kavminden küfrün gitmediğini görünce:

«Hak için bana kim yardım eder» dedi.

Havariler:

«Biz sana yardım ederiz, Allah'ın yardımcıları biziz» dediler.

Oniki kişiydiler.

Muaz(r.a) şunları söyler:

«O oniki kişi Kassâr idiler, bez ağartırlardı. İsâ(a.s.) bir gün onlarla yolda giderken:

«Allah'a doğru (giden yolda) bana yardım edecekler kimi?» (Âl-i İmrân: 52), dedi.

Havariler:

«Biziz Allah'ın yardımcıları» (Âl-i Imrân: 52).

İsâ(a.s.) bunlara sordu:

«Ne iş yaparsınız?»

Onlar:

«Biz ağartırız» diye cevap verdiler.

İsâ(a.s.):

«Gelin, günahtan nefsimizi ağartalım».

Onlar bu sözleri İsâ(a.s.)'dan işitince, ona tâbi oldular.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

«Gerçek, Allah Âdem'i, Nuh'u, İbrahim hanedanını, İmran ailesini hepsi de birbirinden (gelme) tek bir zürriyet olarak âlemlerin üzerine mümtaz kıldı. Allah, hakkıyla işitici kemâliyle bilicidir» (Âl-i İmrân: 33, 34).

Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s.)'ı beş şeyle diğerlerinden ayırdı:

Birincisi, Âdem(a.s.) çok güzel suretteydi, ikincisi, Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s.)'a melekleri secde ettirdi. Dördüncüsü Peygamberlik verdi. Üçüncüsü, Hak Teâlâ Âdem(a.s.)'ı cennette oturttu. Beşincisi, Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s.)'ı Ebu'l-Beşer (insanların babası) yaptı.

Hak Teâlâ Hazretleri Nuh(a.s.)'ı da beş şeyle ayırdı:

Birincisi, Hak Teâlâ Hazretleri Nuh(a.s.)'ı Hazret-i Âdem'den sonra Ebu'l-Beşer (insanların babası) yaptı. Çünkü, Hak Teâlâ Hazretleri bütün halkı suda boğdu, Nuh(a.s.)'ın zürriyetini helak etmedi, ikincisi, Nuh(a.s.)'ın ömrünü uzun etti. Ömrü ve ameli uzun olana ne mutlu! Üçüncüsü, Hak Teâlâ Hazretleri Nuh(a.s.)'ın duasını mü'minler ve kâfirler üzerine müstecab etti. Dördüncüsü, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bütün halkı suda boğdu, Nuh(a.s.) gemiye binip kurtuldu. Beşincisi, Şerîatı ilk önce Nuh(a.s.) koydu. Çünkü Nuh(a.s.) ilk mürseldir.

Hak Teâlâ, İbrahim(a.s.)'ı Ebu'l-Enbiyâ(Peygamberlerin babası) kıl-

dı, İbrahim(a.s.) zamanından bizim peygamberimiz zamanına gelinceye kadar gelen bütün peygamberler İbrahim(a.s.)'ın soyundan geldi, ikincisi, Hak Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s.)'ı Nemrûd'un ateşinden kurtardı. Ateşi soğuttu ve İbrahim(a.s.)'ı ateşten selâmet etti. Üçüncüsü, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri İbrahim Peygamberi kendisine Halîl kıldı. Dördüncüsü, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri İbrahim Peygamberi kelimelerle mübtelâ kıldı. Beşincisi, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri İbrahim Peygamber'i halka imam etti.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin «Âl-i İbrahim ve Âl-i İmrân» buyurması şudur:

Bu iki aile aynı soydur. Bir kısmı diğerlerinden önce gelmiştir. Tertibi şu şekildedir: Musa(a.s.) ve Harun(a.s.) İmrân'ın oğullarıdır. İmrân, Yasher'in oğludur. Yasher, Fâhes'in oğludur. Fâhes, Lâvî'nin oğludur. Lâvi, Yakûb'un oğludur. Yakûb, İshâk'ın oğludur. Onun gibi İsâ(a.s.), Meryem'in oğludur. Hazret-i Meryem, İmrân'ın kızıdır. İmrân Mâsân'in oğludur. Masan, Süleyman(a.s.)'ın oğullarının oğludur. Süleyman(a.s.), Dâvûd(a.s.)'ın oğludur. Dâvûd, İsâ oğludur, İsâ, Yehûdâ neslindendir. Yehûda, Yakûb(a.s.)'ın oğludur.

Böyle olunca, İsâ Peygamber, İbrahim Peygamber'in soyundandır.

İsâ(a.s.) kızıl benizli, beyaz bedenli, uzun saçlı idi. Yalınayak yürürdü. Altın ve gümüş kullanmazdı. Dünyayı tamamen terk etmiş ve evlenmemişti.

Nakledildiğine göre İsâ(a.s.) bir gün yolculuk yaparken yolda bir büyük dağ gördü. Üzerinde bir ak taş vardı. İsâ(a.s.) o taşın güzelliğinden şaşkınlığa düştü. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«O şaştığın şeyi sana bildirmemi diler misin?» buyurdu.

İsâ(a.s.):

«Evet, ey Rabbim!» dedi.

O anda taş, Allah'ın kudretiyle iki parça oldu. içinden çok güzel görünüşlü bir ihtiyar çıktı. Eski elbiseliydi ve elinde yeni yetişmiş bir üzüm çubuğu vardı. İsâ(a.s.), ihtiyarın namaz kıldığını gördü, hayreti daha da arttı. Ona:

«Ey şeyh! Bu çubuk nedir?» diye sordu.

Şeyh:

«Her gün onda benim için üzüm biter, nafaka edinirim» dedi.

İsâ(a.s.):

«Ne kadar zamandır burada ibadet etmektesin?» diye sordu.

Şeyh:

«Dört yüz senedir, burada ibadet ederim.» dedi.

İsâ, Allah Sübhânehu ve Teâlâ'ya, «İlâhî öyle zannediyorum ki,

bundan daha üstün kimse yaratmadın» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ:

«Bu kişi Muhammed ümmetinden birisi kadardır. Onlardan biri Şa'ban ayının onbeşinci gecesinde berat namazını kılsa, benim katımda dörtyüzyıl ibadet eden bu kişiden üstündür» buyurdu.

Ka'bü'l-Ahbâr(r.a) şöyle der:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Ey İsa! Bismillah 'ı çok zikret. Kim Bismillah'ı çok zikrederse, bana vefa etmiş olur. Kim bana vefa ederse ben onun divanına yüz (Bismi'llahir-Rahmani'r-Rahîm) sevabını yazarım, cehennemden azad ederim ve cennete koyarım».

Nakledildiğine göre, İsa(a.s.) göğe yükselince, yedi gün gökte durdu. Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Ey İsa! Yine yeryüzüne in, validen Meryem ve ashabınla buluş, Meryem'in üzüntüsü ve ayrılık hasreti bütün âlemden fazladır».

Hemen İsa(a.s.) gökten yeryüzüne indi. Allah Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri ona melek kanadı gibi kanatlar verdi ve nurdan hil'atlar giydirdi. İsa(a.s.) yeryüzüne inince Hazret-i Meryem ve ashabı ile buluştu. Yedi gün yerde durup yine göğe çıktı.

Nakledildiğine göre Hazret-i İsa(a.s.) ikinci kat göğe çıktığında melekler yanında toplanıp ziyaret ediyorlardı. Hırkasının üçyüz yerinde yama vardı. Melekler görünce ağlaştılar ve:

«İlâhî! İsa kuluna dünyada bir gömlek de vermedin» dediler.

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri:

«Eğer bütün dünyayı satsalar, İsa(a.s.)'a bir gömlek pahası olmaz» buyurdu.

Melekler onun üzerinde bir iğne buldular. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Eğer o iğne de olmasaydı onu sekizinci göğe çıkarırdım, ikinci gökte bırakın dursun» buyurdu.

Nakledildiğine göre, İsa(a.s.) bir gün kabirlere uğradı. Melekler bir kişiye azab ediyorlardı. Bir gün yine o kabre uğradı. Rahmet melekleri ellerinde nurdan tabaklar tutuyorlardı. İsa(a.s.) onu görünce hayret etti ve Hak Teâlâ Hazretleri'ne münâcâtta bulundu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İsa! O bir âsi kişiydi. Kabirde azaba uğradı, öldüğünde bir gebe karısı kalmıştı. Ondan bir erkek çocuk doğdu. O çocuk büyüdü. Onu öğretmene verdiler. Ona «Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahim» dedi. Çocuk da «Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm» dedi. Azab etmeye, ben o kulumdan utanırım. Çünkü oğlu yeryüzünde «Bismi'llahi'r-Rahma-

ni'r-Rahîm» diyor. Ben onun babasına yeraltında nasıl azab edeyim. O kişiyi oğluna bağışladım» buyurdu.

Ka'bü'l-Abhâr(r.a) Hazretleri şöyle der:

Hak Teâlâ Hazretleri İsa(a.s.)'a:

«Vakvâk şehrine git, halkını İslâm'a davet et. Benim rızkımı yerler, benden başkaya taparlar., Ben onlara azab ederdim, fakat onlarda beş haslet vardır, ondan dolayı azab etmem» buyurdu.

İsa(a.s.) sordu:

«Ey Rabbim! O beş haslet nedir?».

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri şunları buyurdu:

«Birincisi, ihtiyarlara ve kadınlara hürmet ederler, ikincisi, hanımları erkeklerine sevgi gösterirler ve çocuklarını güzel terbiye ederler. Üçüncüsü, birisi ne zaman emanet bıraksa ihanet etmezler. Dördüncüsü, sözleri doğrudur, yalan söylemezler. Beşincisi, bir günlük rızka kanaat ederler, yarın için bir şey toplamazlar. Kim bu beş hasleti işlese, dünyadan imansız gitmeye layık değildir. Git onları İslâm'a davet et, kabul ederler».

Kûtü'l-Kulûb'de şunlar nakledilir:

«İsâ(a.s.) ve Yahya(a.s.) bir gün bir yerde buluştular. İsâ(a.s.) sevinçli, Yahya(a.s.) üzüntülü idi. Yahya(a.s.):

«Ey İsâ! Sen Allah Teâlâ Hazretleri'nin azabından emin oldun mu?» dedi.

İsâ(a.s.):

«Ey Yahya! Sen Allah Teâlâ Hazretleri'nin rahmetinden ümit kestin mi?» dedi.

Hak Sübhânehu Teâlâ Hazretleri:

«İkiniz de iyi konuşuyorsunuz. Ama en iyiniz «Allah'ın keremi ve lütfü çoktur, diye güzel düşünenizdir» buyurdu.

Kûtü'l-Kulûb'de yine nakledilir:

«Ey Musa! Muhammed ümmetinin âlimleri benim yanımda peygamberler gibidir. Çünkü onlar az şeye razı olurlar. Ben de onların az ilminden razı olurum ve onları cennete korum. «La ilahe illallah Muhammeden Resûlüllah (Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed onun elçisidir)» dedikleri için cennete çoklukla onlar gider. Ey İsâ! Bir kulumun gönlünde dünya ve âhiret sevgisinden bir şey bulanıazsam ben onun gönlünü sevgimle doldururum».

İNCİL'İN VASIFLARI

Keşşâf sahibi şunları söyler:

«Tevrat'ta ahkâm var idi. Fakat İncîl çoklukla va'z ve nasihat idi».

Tefsir-i Kebir'de şöyle denir:

«İncil'in başında (Bismâlâ Rahmana Rahîmâ) yazılmıştı.»

Hak Teâlâ Hazretleri İncil'de buyurur:

«Bir kişiye zulmetseler, o zulmedilen istiğfar etse muhakkak şeytanın askerini mağlûp eder.»

Katâde(r.a) söyler:

«Muhammed ümmetinin kıssaları İncil'de yazılmıştır. Biri şudur: Âhir zamanda bir kavim gelecek, iyiliği tavsiye edip kötülüğü yasaklayacaktır. Önce az olacaklar, sonra çoğalacaklardır».

Hak Teâlâ Hazretleri İncil'de beş söz buyurur:

«Birincisi, eğer dua edersen kabul ederim, ikincisi, eğer verdiğim nimetlere şükredersen artırırım. Üçüncüsü, eğer sadaka vermekle bana yakın olursan, ben de rahmetimle sana yakın olurum. Dördüncüsü, eğer tövbe ederek bana yakın olursan, ben de mağfiretle sana yakın olurum. Beşincisi, eğer itikatle bana tevekkül edersen, ben de her durumda sana yardım ederim».

Nakledildiğine göre, İncil'de Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«İlim öğrenmek istemeyen kişiye yazıklar olsun! O kişi cehennemde câhillerle beraberdir, ilim isteyin ve öğrenin, ilim sizi mes'ûd etmezse, bedbaht da etmez. Eğer sizi yüceltmezse, ayak altına da bırakmaz. Sizi eğer zengin etmezse, yoksul da etmez. Eğer size fayda vermezse zarar da vermez. Sakın, «İlim öğrenmeye korkarız, çünkü amel edemeyiz» diye düşünmeyin. Aksine şöyle deyin: İlmi öğrenmeyi ve onunla amel etmeyi dileriz.»

Mukâtil b. Süleyman şunları söyler:

«İncil'de şunu buldum: Hak Teâlâ: «Ey İsâ! Âlimlere ta'zim ve hürmet göster. Onların kıymetlerini bil. Peygamberlerden ve mürsellerden sonra âlimlerden üstün kimse yaratmadım. Âlimlerin halk üzerine üstünlüğü, güneşin yıldızlar üzerine, âhiretin dünya üzerine benim bütün mahlûkat üzerine üstünlüğüm gibidir».

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Büyüklere, kendilerinden adalet isteyenlere zulmetmek gerekmez. Kendilerinden hilm isteyene sefahat gösterip câhillik etmek gerekmez. Kim bir hasta için oruç tutsa, o hastayı sağlığa kavuştururum ve ecrini büyük ederim. Kim halkı esirgerse, ben de onu esirgerim».

Kuşeyrî(r.a) şöyle der:

«İncil'in sonunda «La ilahe illallah el-meliku'l-Hakkü'l-Mübîn (Mübîn, Hak ve Melik olan Allah'tan başka ilâh yoktur)» yazılmıştır».

FASIL

Ebu Saîd el-Hudrî(r.a) şunları söylemiştir:

«İsâ(a.s.) aba giyerdi. Çoklukla ağaç yaprağı yerdi. Bir defasında altmış gün bir şey yemedi. Bir kere hatırına ekmek geldi, o zaman da ibâdetin lezzetini bulamadı. Anası İsâ(a.s.)'ı mektebe verdi. Hocası:

«Bismillah (Allah'ın adıyla)» de, dedi.

İsâ(a.s.):

«Mânası nedir?» diye sordu. Hocası:

«(Be) harftir, Allah Teâlâ'nın birliğine işarettir. (Sin) harftir, yüceliğine işarettir. (Mim) harfdir, mülküne işarettir» dedi. Nakledildiğine göre, İsâ(a.s.) şöyle dedi:

«Ey din yolunda gafil âlimler! Buyurulmayanı yapmayın ve bilmediğinizi söylemeyin!».

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Benim huzurumda sâlihlerin gönlü gibi sevgili yoktur. Bir kişi size zulmetse ondan af dileyin. Size gelmeyen kimseye siz gidin. İhsan etmeyen kişiye ihsan edin. Size ödünç vermeyene ödünç verin».

İsâ(a.s.):

«Yaramaz âlimlerin durumu, şu taşa benzer. Bir suyun yoluna durur, suyu ne kendi içer, ne de halkın içmesi için bırakır. Ve yine dışı ma'mûr, içi çürümüş, kemik olmuş kaba benzer», demiştir.

Nakledildiğine göre, bir gün havariler, İsâ(a.s.)'a:

«Sen su üzerinde yürürsün. Biz niçin yürüyemiyoruz», diye sordular.

İsâ(a.s.):

«Sizin altınınız, gümüşünüz ve cevheriniz vardır. Onun için su üzerinde yürüyemezsiniz. Benim nazarımda altın ile taş beraberdir. Onun için yürürüm», dedi.

İsâ(a.s.):

«Siz günahtan korkmazsınız. Tuhaf ki, peygamberler küfürden korkar gibi günahtan korkarlar» dedi.

İsâ(a.s.):

«İlmiyle amel etmeyen âlim, gizli zina edip gebe kalarak açığa çıkan kadına benzer. Bunun gibi, ilmiyle amel etmeyen âlim kıyamet gününde fıskı (sapıklığı) ortaya çıkıp Hak huzurunda rezil olur».

İsâ(a.s.):

«Ey havariler! Dünya ehlinin malına bakmayın. Onların mallarının ihtişamı sizin imanınızın nurunu giderir».

Bir gün havariler:

«Ey İsâ! Yeryüzünde sana benzer kimse var mıdır?» diye sordular.

İsâ(a.s.):

«Evet vardır. Sözü zikir, sükûtu fikir, bakışı ibret olan bana benzer» diye cevaplandırdı. İsâ(a.s.):

«câhillerin yanında hikmetten konuşmayın, zulmedersiniz. Eğer hikmeti ehline yasaklarsanız ehline zulmedersiniz» dedi.

İsâ(a.s.):

«İbadet ondur. Dokuzu Allah için halvettir. Biri bâtıl konuşmaktan susmaktır. Kişinin gönlünde şehvet olursa, o şehvet ona fitne olur.

Havariler sordular:

«Ey İsâ! Evliya kimlerdir?».

İsâ(a.s.) cevap verdi:

«Hak bu dünyanın zâhirine (görünüşüne) bakar, onlar batınına (gerçeğine) bakar. Her an Hak Teâlâ Hazretleri'ni düşünürler, onu ve ölümü zikrederler. Dünyayı, dünya ehlini ve geçimlerini unuturlar».

İsâ(a.s.):

«Dünyaya tapınmayın. Yoksa sizi kul edinir. Dünyaya ibret ile bakın, imaret (güzelleştirmek) için bakmayın» dedi.

Nakledildiğine göre, İsâ(a.s.) dünyayı ve ehlini terkedip, ibâdet etmek için bir dağa çıktı. O dağda bir kişi gördü. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne ibâdet ediyordu. İsa(a.s.):

«Ne kadar zamandır burada ibâdet ediyorsun?» diye sordu.

O kimse:

«Seksen senedir burada ibâdet ediyorum. Ey İsâ! Dilerim ki, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bana sevgisini versin» dedi.

Bunun üzerine İsâ(a.s.) dua edip gitti. Bir zaman sonra yine o yere geldi, o kişinin gitmiş olduğunu gördü, İsâ(a.s.):

«Ey Rabbim! O kişi ne oldu?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«O kişiye yağ ve su gibi yiyecekleri değil, sevgimizi veririz. Eğer onu istiyorsan, filân derede ara» buyurdu, İsâ(a.s.) o dereye gitti. Adı ile üç kere çağırdı. O kişi cevap vermedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey İsâ! Eğer kılıçla o kimseyi parça parça etsen beni bırakıp sana konuşmaz» buyurdu.

İsâ(a.s.) onu görüp ağladı:

«Ey Rabbim! Dilerim ki, bana da kemâl sevginden veresin» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sen nerdesin, benim sevgim nerdedir? Benim sevgim Muhammed Mustafa'nın gönlündedir» buyurdu.

Ondan sonra İsâ(a.s.) bizim Peygamberimiz(s.a.v.) 'in kemâlini müjdeledi ve:

«Benden evvel Tevrat'ı tasdik edici, benden sonra gelecek bir peygamberi de ki adı Ahmed'dir müjdeleyicisi olarak (geldim)» (Saf: 6).

İsâ(a.s.):

«Kur'ân-ı Azîmü'ş Şan'ı öğrenene ve onunla amel edene ne mutlu!» dedi.

İsâ(a.s.) onlara:

«Nice bey ve halk ilmi terkettiler ve dünya zevklerine yöneldiler. Siz ilimden ayrılmayın. Siz dünyayı terk edin, onlar dünyaya bağlansınlar. Ey dünyaya aldananlar! İsâ(a.s.)'ın hâline bakın. Hak Teâlâ Hazretleri'nin korkusundan nasıl kendine gelir.» dedi.

Nakledildiğine göre, İsâ(a.s.) şöyle demiştir:

«Dünyanın zevki, âhiretin hararetidir.»

Bir gün İsâ(a.s.) yolda giderken toprak üzerinde yatan bir kişiyi gördü, İsâ(a.s.):

«Kalk, Hak Teâlâ Hazretleri'ne ibâdet et!» dedi.

O kişi:

«Allah'a ibâdet ettim, ondan sonra yattım» dedi.

İsâ(a.s.):

«Nasıl ibâdet ettin?»

O kişi:

«Dünyayı ehlime terk ettim».

İsa(a.s.):

«Öyleyse yat ,bütün ibâdeti yapmışsın!» dedi.

Nakledildiğine göre, İsâ(a.s.):

«Ey dünya malını toplayan kişiler! Onunla iyilik ediniz, iyilikten daha üstün dünyayı terk etmenizdir» dedi.

Havariler:

«Ey Allah'ın elçisi! Bize izin ver, bir ev yapalım, içinde Allah'a ibâdet edelim» dediler.

İsâ(a.s.):

«Su üzerine binalar yapın».

Havariler:

«Ey Musa! Su üzerine bina kurulmaz».

İsa(a.s.):

«Onun gibi ibâdet de yeryüzünde durmaz» der.

GÖKTEN SOFRA İNMESİ OLAYI

Nakledildiğine göre, İsâ(a.s.) kaldığı şehrin dışına beşbinden fazla kişi ile beraber çıktı. Bir yere oturdular. Acıktılar, yiyecekleri yoktu.

Havariler:

«İsâ(a.s.)'a söyleyin, dua etsin, gökten bize sofra insin» dediler.

Arkadaşlarından Şem'ûn, Hazret-i İsa'nın yanına geldi. Bunların sofra istediklerini bildirdi. Hazret-i İsâ:

«Ey Rabbim! Gökten bize sofra indir. O gün (bugün) bizim öncemize ve sonramıza bayram olsun» diye dua etti.

O gün pazar idi. O gün onlara bayram oldu. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kim bu mu'cizeleri gördükten sonra yine kötü olursa, ben ona bir azab ederim ki, öyle bir azabı kimseye etmedim.» buyurdu.

Havariler, Hazret-i İsâ'dan sofra isteyince Hazret-i İsa durdu, abdest aldı, iki rek'at namaz kıldı. Sonra:

«İlâhî! Bizim üzerimize sofra indir ve bizi şükredenlerden et. Onu rahmet kıl, ceza sebebi kılma» diyerek ağladı ve:

«Bismi'llahi hayrü'r-râzikîn (Rızık verenlerin en hayırlısı olan Allah'ın adıyla)» dedi.

Gökten bir şeyin indiğini gördü, içinde bir pişmiş balık, baş tarafında tuz, kuyruk tarafında sirke vardı. Ve beş çanak beraberinde geldi. Birinde zeytin, birinde bal, birinde yağ, birinde peynir, birinde kuru üzüm vardı. Şem'ûn onu görünce:

«Ey Allah'ın Ruhu! Bu, dünya nimeti midir, yoksa âhiret nimeti midir?» dedi.

Hazret-i İsâ:

«İkisinden de değil, aksine Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kudretiyle şimdi yarattı. Yemek ve Allah'a şükretmek gerekir ki, daha da artırsın» dedi.

Havariler:

«Ey Allah'ın Ruhu! Balığın dirilmesini diliyoruz» dediler.

Hazret-i İsâ:

«Ey balık! Allah'ın izniyle diri ol» dedi.

Balık dirildi. Ondan sonra Hazret-i İsâ(a.s.) yine dua etti, balık önceki durumu gibi oldu.

Her gün o sofraya iniyordu. Hatta zenginler de ondan yemeğe başladılar. Sonra sofra yine göğe gidiyordu.

Bunlar âsi oldular. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bunların yüzlerini maymun ve domuz suretine koydu. Üç gün böyle kaldılar. Üç yüz otuz kişiydiler. Daha sonra helak oldular.

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle der:

Havariler:

«Ey Allah'ın Ruhu! Bizden sonra bir ümmet daha gelir mi?» diye sordular.

Hazret-i İsâ:

«Evet, Ahmed (Muhammed) ümmeti gelecek. Onlar âlimler, hâkimler ve velîlerdir ki, ilim içinde her biri bir peygamber gibidirler. O peygamber hamdı çok ettiği için ismi Ahmed'dir. Gerçi diğer peygamberler de hamdı çok derler, fakat Muhammed Mustafa(s.a.v.) onlardan fazla hamd eder. Bu sebepten Hak Teâlâ ona «Ahmed» demiştir».

İSÂ(A.S.)'IN GÖĞE YÜKSELMESİ

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

«(Yahudiler gizli) hileye saptılar, (İsâ'yı ansızın öldürmeye adam tayin ettiler) Allah da onların o hilekârlıklarına (öldürmek isteyeni İsâ'ya benzetmek, kendilerine onu öldürtmek, İsâ'yi yukarıya kaldırmak suretiyle) mukabele etti. Allah, bütün hilekârlıkları hakkıyla bilendir» (Âl-i İmrân: 54).

Yani Yahudiler hile hazırladılar ve:

«Hazret-i İsâ'nın ölüleri diriltmesi, başka şeyler yapması, hepsi sihirdir, kendisi de sihirbazdır» dediler.

Hazret-i İsâ bunların sözlerini işitince çok üzüldü ve «İlâhi, sen bilirsin» diyerek, bunlara lânet okudu. Ve «Bunları maymun ve domuz et» diye niyazda bulundu.

Yahudiler, Hazret-i İsâ'nın sözünü hükümdarlarına bildirdiler. Hükümdar korktu. Hazret-i İsâ'yı öldürmeye karar verdi.

Bunun üzerine Yahudiler bir yere toplandılar, Hazret-i İsâ'nın üzerine geldiler. Hazret-i İsâ Kudüs'de idi. Bunları görünce kaçarak bir eve girdi. Hemen Cebrail(a.s.), Allah'ın izniyle Hazret-i İsâ' nın yanına geldi. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ve O'nu Rûhü'l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik...» (Bakara: 253).

Cebrail(a.s.) Hazret-i İsâ'yı tuttu, ikinci göğe çıkardı. O Yahudi'lerden biri Hazret-i İsâ'nın arkasından o eve girdi. Adı Eşyû' idi. Bazıları «Taytûs idi» derler. Hak Teâlâ o kişinin yüzünü Hazret-i İsâ'nın suretine döndürdü. O kişi, Hazret-i İsâ'yı bulamadı, tekrar çıktı. Dışarıda olan arkadaşları, gördüler, Hazret-i İsâ sandılar ve tuttular, öldürüp ağaca astılar. Sonra Eşyû'yu arayıp bulamadılar ve:

«Bu kişinin yüzü Hazret-i İsâ'nın yüzüne benzer. Ama gövdesi bi-

zim yoldaşımıza benzer. Eğer bu Hazret-i İsâ ise bizim yoldaşımız hani ? Eğer yoldaşımız ise, Hazret-i İsâ nerede?» dediler. Aralarında çatışma çıktı. Kalabalık birbirini öldürdü.

«Yahudiler Eşyû'yu ağaca astıklarında Hazret-i Meryem ile Eşyû'nun karısı ağlamaya başladılar. Hazret-i İsâ geldi, anasına göründü ve:

«Niçin ağlıyorsun? Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Eşyû'yu benim suretime koydu, onlara gösterdi. Ben ölmedim, diriyim» dedi. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur: **«Halbuki onlar onu öldürmediler, onu asmadılar da fakat öldürülen ve asılan (adam) kendilerine (İsâ) gibi gösterildi» (Nİsâ: 157).**

Nakledildiğine göre, Hazret-i İsâ göğe kaldırıldıktan sonra o kavim üç bölük oldu:

Birincisi, Nastûriyye;

İkincisi, Ya'kûbiyye,

Üçüncüsü, Milkâiyye.

Nastûriyye:

«Hazret-i İsâ, Allah'nın oğludur»

Ya'kûbiyye:

«Hazret-i İsâ Allah'dır. Gökten inip Hazret-i Meryem'in rahmine girdi. Ondan sonra yeryüzüne çıktı.»

Milkâiyye:

«Allah üçün üçüncüsüdür! Biri Hazret-i İsa, biri Hazret-i Meryem, biri de Allah'dır» dediler. Hak Teâlâ şu açıklama ile hepsinin sözünü geçersiz kıldı:

«Ben hakîkat Allah'ın kuluyum» (Meryem: 30),

«İşte hakkında şek (ve ihtilâf) etmekte oldukları Meryem oğlu İsâ Hak kavimce budur» (Meryem: 34),

«Allah hakîkaten, üçün (üç Allah'ın) biridir, diyenler and olsun, kâfir olmuşdur. Halbuki bir tek Allah'dan başka hiçbir Tanrı yoktur» (Maide: 73).

Nakledildiğine göre, Hazret-i İsâ, âhir zamanda Deccâl'i öldürmek için, gökten Dımışk'ta (Şam'da), elini iki meleğin omuzlarına koyup ak minareye inecek, ondan sonra cihanı gezecek. Deccal'ı Kudüs yönünde Led kapısında bulacak, harbe ile vurup öldürecek. Deccâl'in kanı mağribe kadar akacak, Deccâl'in çıkması, Mehdî'den sonra olacaktır. Hak Teâlâ Hazretleri, Muhammed ümmetine ikram etmek için Hazret-i İsâ'yı âleme padişah yapacak, Mehdî de halka imam olacaktır. Ondan sonra Hazret-i İsâ Mekke'ye ve oradan Medine'ye gelecektir. Arab bir kız alacak ondan kızları doğacak, kırk yıl sonra ölecektir.

Hazret-i İsâ, Hak Teâlâ Hazretleri'nden Muhammed ümmetinden olmayı dilemişti.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, duasını kabul edip ona ömür vermişti. Muradı olduktan sonra İsâ(a.s.) dünyadan âhirete göçtü. Abdullah b. Selâm(r.a) şöyle der: «Tevrat'ta Hazret-i İsâ'nın, Muhammed Mustafa(s.a.v.) ile bir yere defn edilmesi yazılıdır».

Tarihçiler şöyle derler:

«Hazret-i Meryem, İsâ Peygamber'e gebe olduğunda onüç yaşında idi. Filkos (Filip) oğlu İskender Bâbil'de, İsfendiyar oğlu Dârâ'ya üstünlük sağladı. O vakit Hak Celle ve A'lâ Hazretleri de İsâ Peygamberi otuzüç yaşında Kudüs'te, Ramazan ayında, Kadir gecesinde göğe yükseltti.

Dahhâk(r.a) şöyle der:

«Hazret-i İsâ, aşure günü iki namaz arasında göğe yükseltildi».

Ebu'l-Leys(rh.a) de şunları söyler:

«Hazret-i Musa'dan Hazret-i İsâ'ya gelinceye kadar bin yıl geçti... Hazret-i Meryem de Hazret-i İsâ göğe yükseltildikten sonra altı yıl yaşadı».

Bilinmeli ki, incelemelere göre Hazret-i İsâ'nın hikâyesi şudur:

«Hak Celle A'lâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'ı insan şeklinde Hazret-i Meryem'e gönderdi, o da ona ruh üfledi. Böylece İsa'nın ömrü uzun, mekânı gök oldu. Ölüleri diriltti. Nereye basarsa o şey hayat buldu. Bu kadar hayat yaşadığı yere «lâhût» derler. O yere (dünyaya) «nâsût» adını verirler. Bu nâsut'a şehadet âlemi de derler. Ruhu'lEmîn olan Cebrail(a.s.) insan şekline girince Hazret-i Meryem onu insan zannetti. Ondan Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne sığındı. Tam bir huzura kavuştu. Cebrail(a.s.)'den Kelimetullah (İlâhî kelime) (İsâ) ona intikal etti. Nitekim Resûlullah, İlâhî kelâmı ümmetine nakletmiştir. Böylece şehvet Hazret-i Meryem'de harekete geldi, İsâ'nın cismi iki sudan mürekkeb oldu. Biri, gerçek su, Hazret-i Meryem'den idi. Diğeri, üflenen su, Cebrail(a.s.)'den idi.

Bu defa Hazret-i İsâ doğduğu an konuşmaya başladı ve ölüleri diriltti. Çünkü o İlâhî ruh idi. Diriltmek Allah'dan, üflemek Hazret-i İsâ'dandı.

Nitekim üfürmek Cebrail(a.s.)'den, Kelime (İsâ) Allah Teâlâ'dandır. Bu itibarla Hazret-i İsâ'nın ölüyü diriltmesi sanıdır. Çünkü hakikî diriltme Hak Teâlâ Hazretleri'ne aittir. Hazret-i İsâ, Hazret-i Cebrail(a.s.)'in nefesinin oğludur. Bunun içindir ki, ölüleri diri etmekte, göklere yükselmekte, uzun ömürde, gözsüzleri göze kavuşturmada, hastalara sağlık vermede ve daha birçok mu'cizelerde Cebrail(a.s.)'a ben-

zemektedir.

Ey İlâhî sırları arayan kimse! Bilmek gerekir ki, tefsir ve hadîslerde, ayrıca Tevrat, Zebur, İncîl ve Furkân (Kur'ân-ı Kerim) de gelen peygamberlerin hikâyelerini en güzel ibareler ve en açık işaretlerle anlattım.

Peygamberlerin sonuncusu ve resullerin efendisi Muhammed Mustafa'dır. Bu, yüce âyetler, parlak deliller ve açık mu'cizelerle ortaya çıkmıştır.

Bundan sonra peygamberlerin şeriatını ve bununla ilgili hükümlerini açıklayalım. Ondan sonra inşallah kâinâtın efendisi ve mevcudatın özü Muhammed Mustafa'nın şeriatını anlatalım.

Önce şunu bilmek gerekir ki, Âdem(a.s.)'in şeriatı şu idi: Kurban edip ateşe atarlardı. Kimin kurbanı ateşte yanarsa onun sözü hakdır; derlerdi. Kimin kurbanı yanmazsa bâtıldır, diye karar verirlerdi.

Nuh(a.s.)'un şeriat şudur:

İki davacı gelince onları ateşe atarlardı. Kim yanmazsa haktır, kim yanarsa bâtıldır, diye hükmederlerdi. Dâvud(a.s.)'un şeriatı: Bir zincir asılmış dururdu. Eğer davacı zincire erişirse onun haklı olduğunu bilirlerdi. Eğer erişemezse, bâtıl olduğuna hükmederlerdi.

Süleyman(a.s.)'nın şeriatı:

Ma'bedinde bir çukur vardı. İki davacı geldiği zaman kimin ayağı o çukura batarsa haklı olduğunu bilirlerdi. Eğer o çukura batmazsa bâtıl olduğuna hükmederlerdi.

Zekeriyya(a.s.)'nın şeriatı:

Demirden iki kalem yapmıştı. Eğer iki davacı gelse adlarını o kalemlere yazıp suya bırakırlardı. Su kimin kalemini, alır giderse onun haklı olduğunu anlarlar, eğer alıp gitmezse bâtıl olduğuna hükmederlerdi.

Musa(a.s.)'nın şeriatı:

Nasıl muvâfıksa, Tevrat ile hükmederdi.

İsa(a.s.)'ın şeriatı:

Nasıl münâsipse İncil ile hükmederdi.

Bunlardan sonra sıra varlıkların en üstününe, yaratılmışların en olgununa geldi. Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Davacıya delil (vesika), inkâr edene de yemin gerekir.»

Öyle olunca bizim Peygamberimiz Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'nin şeriatı onlardan daha üstün ve doğru olur.

Bizi, dinlerin en hayırlısı dinin (İslâm'ın) peygamberinin ümmetinden kılan Allah'a hamd olsun. O berr (en iyi), Rahman ve Rahimdir.

PEYGAMBERLERİN SIRASI

Ey Allah'ın ma'rifetine erenler! Ey Allah'ı arayanlar! Ey Allah'a kavuşanlar! Ey İlâhî sırları öğrenmek isteyenler! Şunu biliniz ki, bu kitabın içinde bütün hakîkat ilimlerini ve İlâhî ma'rifetin aslını açıkladım. Çünkü Hak Teâlâ Hazretleri kemâle ermiş kişilere husûsi ve umûmî feyizle bu bilgiyi açmıştır. Fakat peygamberler birbirine hangi yönden önce geldi? Mânâ itibarıyla mı, veya başka bir sebepten mi? Durumun hakîkatini ve sözün inceliğini en iyi bilen ancak Allah'dır.

Fakat ben derviş Ahmed Bîcân şunu derim:

Bu emirde ben şaşırdım, kaldım. Allah Teâlâ'nın yardımına ve Hâzret-i-Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in temiz ruhuna yöneldim. Hak Celle ve Al'â Hazretleri bu sebeple, tefsirlerde zikredilenlerin bazısını bana ilham etti.

Şunu bilmek gerekir ki, her peygamber Allah'ın sıfatlarından bir sıfata mazhar olmuştur. Onda, Allah'ın güzel isimlerinden bir isim tecellî etmiştir. Bu da, hâlis bir zevk ve tam bir ilham ile malûm oldu.

Âdem(a.s.)

Öyle olunca Âdem(a.s.) şekilde ve mânada İlâhî sıfatları üzerine topladı. Âdem(a.s.) insanın atası olduğu için böyle gerekir. Bundan dolayı Âdem(a.s.)'in hakîkati ve ruhu Allah'ın zât isminin nûrundandır. O isim Allah ismidir. Aklı ve kalbi iki sıfatın nûrundandır. Biri «Râhîm» ve biri «Rahmân»dır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri'nin:

«Ey Âdem! Seni rahmet için yarattım» buyurmasıyla, Âdem(a.s.) husûsî ve umûmî rahmete mazhar olmuştur.

Âdem(a.s.)'in nefsi Allah'ın fiil isminin nûrundandır ki, isim «Bedî'»dir. Onun içindir ki, Âdem(a.s.), Allah'ın bedî'i fıtratıdır. Bu itibarla Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onu hiçbir mahlûka benzetmemiştir.

Şît(a.s.)

Şît(a.s.)'in Âdem(a.s.)'e Hibetullah (Allah armağanı) olması, şekilde Âdem(a.s.)'e benzemesinden dolayıdır. Böyle olunca Şît(a.s.)'in hakîkati ve ruhu zât isminin nûrundandır. O isim «Melik»tir. Onun içindir ki, Şît (a.s.) babasından sonra âleme mâlik oldu. Aklı ve kalbi sıfat isminin nûrundandır. O isim «el-Berr»dir. Şît(a.s.)'ı ana ve babasına son derece şefkatli idi. Çünkü Hak Sübhânehu ve Teâlâ onu Hazret-i Âdem'e, Hâbil'e karşılık vermişti. Nefsi fiil isminin ikisindendir. Biri cami (toplayıcı), biri de mugnî (zengin edici)dir. Bunun için Şît(a.s.) babasından sonra bütün beşerî olgunlukları kendisinde topladı. Allah Teâlâ Hazretleri'nden başkasından ganî idi.

İdris(a.s.)

İdris(a.s.) göklere çıktıktan, meleklere ve mücerret ruhlara karıştıktan sonra onaltı yıl yemedi, içmedi ve uyumadı. Hattâ mücerret akıl olup her şeyden kesilerek, Allah'ın mukaddes makamında Nuh(a.s.)'ın üzerine takaddüm etti. Öyle olunca hakîkati ve ruhu zât isminin nûrundandır. Bu isim «Kuddüs»dür. Aklı ve kalbi sıfat isminin nûrundandır. Bu da «Müteâl»dir. Bundan dolayı Hak Teâlâ Hazretleri ona yüce mekân verdi. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân'ında buyurur: **«Biz onu pek yüce bir yere yükseldik», (Meryem: 57).**

Nefsi fiil isminin ikisindendir: Birisi «Râfî», biri «Bâsit»tır. Bu itibarla en yüce âleme çıkarak, âlemi-melekûtu seyretmekle münbesit oldu.

Nuh(a.s.)

Nuh(a.s.)'in kavmi ehl-i teşbih (Allah'ı başka bir şeye benzetme) olup putlara tapınca Hak Celle ve A'la Hazretleri Nuh(a.s.)'u onlara davetçi gönderdi. Böylece onları, Tenzih (Allah'ın her türlü noksanlıklardan uzak olması) etmeye davet etti. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri zâtında, sıfatında ve fiillerinde şekilden ve başka bir şeye benzetmekten uzaktır. Çünkü onlar Allah'ı başka varlıklara benzetirlerdi. Nuh(a.s.) onları tenzih ile tedavi etti. Böyle olunca onun hakîkati ve ruhu zât isminin nurundandır. O isim «Selâm»dır. Zira onları teşbîhden ve boğulmaktan selâmete çıkardı. Nitekim Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Azimû'ş-Şan'da buyurur:

«Denildi ki: «Yâ Nuh, sana ve (gemide) maiyyetinde bulunanlardan (gelecek mü'min) ümmetlere bizden selâm (ü selâmet) ve bereketlerle in», (Hud: 48).

Aklı ve kalbi sıfat isminin nurundandır. O isim «Şekûr»dür. Hak Teâlâ Hazretleri, Kur'an-ı Kerim'in'de buyurur: **«(Şu) bir hakîkattir ki (Nuh) pek şükreden bir kuldu», (İsrâ: 3).**

Nefsi fiil isminin ikisindendir. Biri «Müntekîm», diğeri «Hafız» dır. Nuh(a.s.) Hak Teâlâ Hazretleri'nin düşmanlarından intikam aldı ve onları aşağının aşağısına, cehenneme indirdi.

Hûd(a.s.)

İdris(a.s.)'ın takdirinden ve Nuh(a.s.)'ın tenzihinden rubûbiyyet mertebesi tamamlanınca rubûbiyyetten ahadiyyet zâhir oldu. Böyle olunca Hûd(a.s.), kavmini Allah'ın birliğine (tevhid)e inanmaya davet etti. Hûd(a.s.)'ın hakîkati ve ruhu zât isminin nurundandır. O isim «Mü'min»dir. Doğru yol ancak iman ve İslâm'dır. Aklı ve kalbi sıfat isminin nurundandır. O isim de «Kahhâr»dır. Bunun içindir ki,

Hud(a.s.) kâfirleri kısırlık rüzgârıyla kahretmiştir.

Nefsi fiil isminin ikisinin nurundandır. Biri «Hâdî», diğeri «Zârr» dır. Bundan dolayı halkı Hak Teâlâ Hazretleri'nin yolunda gitti, inad edenlere Hak Teâlâ Hazretleri zarar verdi, ebedî küfürde kaldılar.

Salih(a.s.)

Takdis, Tenzih ve Tevhîd ile rubûbiyyet mertebesi tecellî edince, gayb anahtarlarından icat etmeye, bir sebebin ortaya çıkması münasip oldu. hakîkati ve ruhu zât isminin nurundandır. Bu isim «Muheymin»dir. Mânâsı «şahit»tir. Çünkü Hak Teâlâ Hazretleri Bedii kudretini ona gösterdi. Aklı ve kalbi sıfat isminin nurundandır. İsim «Muhsî»dir. Çünkü Salih(a.s.) kavminin üç günde helak olacağını hesap etmişti. Nefsi fiil isminin ikisindendir. Biri «Fettah», diğeri «Kâbız»dır. Fethetmesi taştan deve çıkarmasıdır. Kabzetmesi o kavim dünya lezzetine düşkün olup, çok meşgul idiler. Onları dünya lezzetinden kabzetti. Helak olup lezzetten mahrum kaldılar.

İbrahim(a.s.)

Takdis, Tenzih, Tevhîd ve Tefrik ile rubûbiyyet mertebesi tamam olunca İlâhî muhabbetten İbrahim Halîlullah ortaya çıktı. Nemrûd nefsi emmâresi sebebiyle, peygamber midir, yoksa yalancı mıdır diye tecrübe etmek için İbrahim(a.s.)'e düşmanlık etti, onu ateşe attı. Nemrûd'un ateşi İbrahim(a.s.)'e nur ve ravza(bahçe) oldu. Öyle olunca hakîkati ve ruhu zât isminin nûrundandır. O isim «Azîz»dir. Çünkü Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri İbrahim(a.s.)'i kâfirlerin hakaretinden aziz kıldı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin huzurunda âlemi melekûtu ona açık müşahede ettirmekle, yüce mertebeye erişti. Aklı ve kalbi sıfat isminin nûrundandır. O isim «Halim»dir. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kur'anı Kerim'de buyurur: **«İbrâhim cidden pek çok tazarru' ve niyaz eden (kalbi yufka ve ezaya karşı) gerçekden sabırlı (bir zât) idi», (Tövbe: 114).**

Bu sebepten İbrahim(a.s.) bütün halka yumuşaklık gösterip lütfederdi. Nefsi fiil isminin ikisindendir. Biri «Rezzâk» diğeri «Reşîd»dir. Hak Teâlâ Hazretleri ona rızık sebeplerini vermişti. Bunun için İbrahim(a.s.) rızka mazhar olmuştu. Reşîd olması ise, bu hususta Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur: **«And olsun ki biz daha evvel İbrahim'e de rüşdünü verdik ve biz onu (n buna ehil olduğunu) bilenlerdik» (Enbiya: 51).**

İsmail(a.s.)

Allah sevgisi İbrahim(a.s.)'de tezahür edince, İbrahim(a.s.) ruhunu saçtı ve Allah sevgisi yolunda kendisini ateşe attı. Böylece İbrahim(a.s.)'den iki peygamber gelmesi Allah'ın emrinin gereği oldu. Bi-

ri canını ortaya koymakla mazhar kılınan İsmail, diğeri de nefsini ortaya koymada mazhar kılınan İshâk'dır. Öyle olunca hakîkati ve ruhu zât isminin nûrundandır. O isim «Cabbâr»dır. Çünkü o nefsini Allah sevgisi için terbiye etti. Allah irâdesi için ruhunu zorladı. Öyle olunca Hak Teâlâ ona bir büyük koç gönderdi. Onun aklı ve kalbi sıfat isminin nûrundandır. O isim «Halîm»dir. Çünkü İsmail(a.s.)'ın Allah'ın hükmü karşısında çok hilmi vardı. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'inde buyurur: **«Biz de ona çok uysal bir oğul müjdesini verdik» (Sâffât: 101).**

Nefsi fiil isminin üç ismindendir. Biri «Mucîb» biri «Hasîb», biri de «Rakîb»dir. Hak Teâlâ Hazretleri'nin emrini yerine getirdi ve babasının emrine uydu. Nefsini muhasebe etti.

İshâk(a.s.)

İbrahim(a.s.) Hazretleri sevgi ateşine atılınca, onun nefsi bütün mukaddes nefislere cevher maddesi oldu. Bu itibarla:

İbrahim(a.s.)'dan sonra dünyaya, İshâk(a.s.)'ın neslinden başka hiçbir peygamber gelmedi. Sadece Muhammed Mustafa(s.a.v.) , İsmail(a.s.)'ın neslinden geldi. Böyle olmasının sırrını ancak Allah Teâlâ bilir. Fakat şu var ki, Hazret-i İbrahim'in ruhu vahdet (birlik) sırrındandı. Nefsi İlâhî hükümlerinin sırrının hasretindendi. Öyle olunca Hazret-i İsmail vahdete mazhar oldu. Hazret-i İshâk kesret kaynağı oldu. hakîkati ve ruhu zât isminin nûrundandır. O isim «Mütekebbir» dir. Aklı ve kalbi sıfat isminin nûrundandır. O «Rauf» ismidir. Onun için mü'minlere şefkatli idi. Nefsi fiil isminin ikisindendir. Biri «Vekîl» diğeri «Bâis» isimleridir. Bundan dolayı mukaddes ruhların hazinelerine vekil oldu.

Yakûb(a.s.)

Dünyada peygamberlerin ruhları görünmeye başlayınca, önce Hazret-i Yakûb geldi. Onun için o peygamberlik kesretinin hükümlerine hazine oldu. On iki oğlan ondan dünyaya geldi. Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri bunların birisini cemâlinin nuruna ayna olarak yarattı. Hazret-i Yakûb o nuru görünce âşık oldu. İlâhî güzellik karşısında şaşırdı. Ondan sonra İlâhî güzellik (oğlu Yûsuf) gözünden kayboldu ve ayrı düştü. Devamlı üzüldü. Çünkü aşkı sevginin meyvesidir. Üzüntü de onun gereklerindendir. Onun için kâmil insanlar, «Aşk, güzelliği gerektirir, güzellik belâyı gerektirir, belâ üzüntüyü gerektirir» demişlerdir.

Hazret-i Yakûb'un hakîkati ve ruhu zât isminin nûrundandır. O isim «Kebîr»dir. Onun için peygamberlerin kaynağı olarak İsrailoğullarının büyük hazinesi idi. Aklı ve kalbi sıfat isminin nûrundandır. İs-

mi «Vedûd»dür. Bundan dolayı o, oğlu Hazret-i Yusuf şeklinde görünen ilâhi güzelliğe sevgi besledi. Nefsi fiil isminin ikisinin nurundandır. Biri «Halik», diğeri «Bârî»dir. Onun için çocukları çok oldu.

Yûsuf(a.s.)

Yakûb'un sevgisini göstereceği nurlu bir tezahür gereğince Hazret-i Yûsuf çok güzel suret ile dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu zât isminin nûrundandır. Bu Hazret-i Yusuf suretinde nur idi. Kim ona baksa âşık olurdu, öyle ki, babası, anası ve kardeşleri güzelliğini görüp âşık oldular, secde ettiler. Aklı ve kalbi sıfat isminin nûrundandır. O isim «Kadir»dir. Onun için Mısır'a kadir oldu. Nefsi fiil isminin üçünün nûrundandır. Biri «Musavvir» ismidir. Onun için en güzel surette göründü. Biri «Hafız» ismidir. Bundan dolayı Mısır'ın hazinelerini muhafaza etti. Biri de «Afv» ismidir. Onun için kardeşlerinin suçlarını affetti.

Eyyûb(a.s.)

Hazret-i Yakûb'dan sevgi, Hazret-i Yusuf dan güzellik zâhir olunca, İlâhî hüküm, bunlardan sonra üzüntü içinde kalan bir peygamber gelmesini gerektirdi. Çünkü, belâ, sevgiye lâzımdır, öyle olunca Eyyûb dünyaya geldi ve çeşitli belâlara uğradı. O yüzden belâlar velîler içindir. Nitekim peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Belâ Allah'ın kamçılarından bir kamçıdır. Onunla kullarını kendine yöneltir».

hakîkati ve ruhu zât isminin nurundandır. O isim «Ganiyy»dir. Bütün malı ve evlâdı elden çıkmıştı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri yine verdi, iki kere Eyyûb(a.s.)'ı ganî (zengin) etti. Aklı ve kalbi sıfat isminin nurundandır. Bu isim «Sabûr»dür. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Biz onu hakîkaten sabırlı bulduk. O, ne güzel kuldu! hakîkat o, dâima (Allah'a) dönen (bir zât) idi» (Sâd: 44).

Nefsi fiil isminin ikisinin nurundandır.

Biri «Vâsi'», diğeri «Tevvâb»dır. Bundan dolayı bunca belâları taşımaya gücü yetti. Hakk'a döndüğü için de Tevvâb ismine mazhar oldu.

Şuayb(a.s.)

Sevgi yolunda çeşitli belalara uğrayarak Eyyûb Peygamber zâhir olunca, İlâhî emir bundan sonra likaya ve visâle aşık (Allah'ı görmeyi ve ona kavuşmayı arzulayan) bir peygamber gelmesini gerektirdi. Böylece Şuayb(a.s.) dünyaya geldi. Aşırı sevgisinden dolayı üçyüzyıl ağladı ve üç kere gözü görmez oldu. Her yüzyılda bir kere tekrar gözü açıldı. hakîkati ve ruhu zât ismi nurundandır. O isim «Mâcid»dir.

Onun için kavmine şerif ve Hatîbu'l-Enbiyâ oldu. Aklı ve kalbi sıfat isminin nurundandır. O «Kerim» ismidir. O yüzden ümmeti içinde keremi çoktu. Nefsi fiil isminin ikisinin nurundandır. Biri «Hakem», diğeri «Mukşit»dir. Onun için halka her zaman hükmederdi. «Tartıyı ve ölçüyü doğru yapın» derdi.

Musa(a.s.)

İlâhî sevgi, Halil'in dostluğu, Yakûb(a.s.)'ın aşkı, Yûsuf(a.s.)'ın güzelliği, Eyyûb(a.s.)'ın sabrı, Şuayb(a.s.)'ın şevki ile tamam olunca, bunun üzerine İlâhî emir bunlardan sonra kâmil olup, İlâhî sıfatları taşıyan ve sapıklık içinde olanları kahreden bir peygamber gelmesini gerekli kıldı. Bundan dolayı Musa(a.s.) dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu zât isminin nurundandır. O isim «Celîl» ve «Aliyy»dir. Onun için düşmanlarını kahretti. Firavun ve kavmini helak edip onların üzerine yüce oldu. Nitekim Hak Celle ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Şüphesiz sen (başkalarından) yücesin». Aklı ve kalbi sıfat isminin nurundandır. O isim «Alîm»dir. Onun için Tevrat'ı çok iyi bilirdi. İsâ(a.s.)'ya gelinceye kadar bütün peygamberler Tevrat ile hükmederlerdi. Nefsi fiil isminin ikisinin nurundandır. Biri «Muizz», diğeri «Müzill»dir. Çünkü mü'minleri yüce, kâfirleri zelîl kılardı.

Harun(a.s.)

Celâli bir peygamber zâhir olunca, İlâhî lütuf cemâli bir peygamberin gelmesini gerektirdi. Böylece Harun(a.s.) ortaya çıkıp Musa(a.s.)'ya vezir oldu. Nitekim Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Bana kendi ailenden bir de vezîr ver. Biraderim Hârûnu» (Tâhâ: 29-30).

Hakîkati ve ruhu, zât isminin ikisinin nurundandır. Biri «zâhir», diğeri «Bâtın»dır. Lütfuyla zâhir, sırrıyla Bâtın oldu. Aklı ve kalbi, sıfat isminin nurundandır. O isim «Gaffar» dır. Onun için Hak Teâlâ Hazretleri ümmetlerinin günahlarını bağışladı. Nefsi, fiil isminin ikisinin nurundandır. Biri «Gafur» diğeri «Latîf»dir. Onun için ümmetlerinin hatasını gizler, iyi lûtufta bulunurdu.

İlyas(a.s.)

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri, Hazret-i Musa ve Hazret-i Harun'da Celâl ve Cemâl'in tezahürlerini ortaya çıkardıktan sonra İlâhî emir bundan eserlerini göstermek için bir peygamberin gelmesini gerekli kıldı.

Hakîkati ve ruhu, zât isminin nurundandır. Onun için kavmi ona çeşitli bitkilerden kendilerine versin diye muhtaç idiler. Aklı ve kalbi, sıfat isminin nurundandır. O isim «Cemîl» dir. Nefsi, fiil isminin ikisi-

nin nurundandır. Biri «Vehhâb» diğeri «Müktedir»dir. Vehhâb'a mazhar olması, Lübnan Dağı'na çıkmasına izin verilmesindendir.

Dâvûd(a.s.)

Celâl ve Cemâl sıfatlarının görünmesi tamam olunca İlâhî emir, bundan sonra çeşitli belâlara uğrayan ve güzelliğin fitnesinden kurtulamayan bir peygamber gelmesini gerekli kıldı. Böylece Dâvud(a.s.) dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu, zât isminin nurundandır. O isim «Hakim» dir. Nitekim Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Ona hikmet ve faslı hitâb verdik» (Sâd: 20).

Aklı ve kalbi, sıfat isminin nûrundandır. O isim «Kavî»dir. Onun için mülk üzerine kuvvetli idi. Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Onun mülkünü de kuvvetlendirdik» (Sâd: 20).

Nefsi, fiil isminin ikisinin nûrundandır. Biri «Mukaddim», diğeri «Muahhir»dir. Onun için Hazret-i Uriyâ'yı tabut önünde tuttu. Kendisini geride bıraktı, istiğfar edince yeryüzüne halîfe oldu.

Süleyman(a.s.)

Dâvûd(a.s.) belâlar çekmekle ve kırk yıl ağlamakla Allah'ın kudretinden gariplikler müşahede edince İlâhî emir bundan sonra mülk mertebesi tamam olması için, mülkü Dâvûd(a.s.)'dan daha büyük ve daha kuvvetli olan bir peygamberin gelmesini gerektirdi. Böylece Süleyman(a.s.) dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu, zât isminin nûrundandır. O isim «Azîm»dir. Onun için dünya ehli üzerine hükümran oldu, aklı ve kalbi, sıfat isminin nûrundandır. O «Metîn» dir. Onun için saltanatı, hükmü ve ilmi sağlam oldu. Nefsi, fiil ismin dört tanesindendir. Biri «Adil» biri «Mâlike'l-mülk», biri «Hafız», biri de «Rafi'» dir. Adil olması bütün halka, adaletli davranmasmdandır. Hafız olması, insanlardan ve cinnîlerden kim başkaldırırsa Süleyman(a.s.)'nın onları sindirmesindendir. Memleketi korumasındandır. Râfi' olması, tahta çıkıp havaya yükselmesindendir. Mâlike'l-mülk olması, Allah'ın emriyle herkese hükmetmesindendir.

Üzeyir(a.s.)

Süleyman(a.s.) hükmü ile mülkün kemâlatı tamam olunca İlâhi emir, ölmek ve dirilmek gibi âhiret işlerinden çok işler müşahede eden, öyle ki, çok yakından bunları gören bir peygamberin gelmesini gerekli kıldı. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«(Böyle yapmamız) seni insanlara ibret nişanesi kılmamız içindir» (Bakara: 259). Böylece Üzeyir(a.s.) dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu, zât isminin ikisinin nûrundandır. Biri «Evvel» biri «Âhir»dir. Onun için, hayat ile, ilk hâlini müşahede etti. Âhir olması, ölümünden

sonraki hayatla kendisini müşahede etmesidir. Aklı ve kalbi, sıfat isminin nûrundandır. Biri «Semi'» diğeri «Basîr»dir. Semî' olması, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Hayır, yüzyıl (ölü) kaldın» (Bakara: 259). Basîr olması kendisinin ikinci hayatını görmesindendir. Nefsi, fiil isminin nûrundandır. O isim «Vâlî» dir. Çünkü ilâhi kudret kemâlini müşahede etmeye velayeti vardır.

Yûnus(a.s.)

Hak Teâlâ Hazretleri çeşitli kudretini Üzeyr(a.s.)'e gösterince Makam, korunan, deniz karanlıklarında kaim olup balık karnında vatan tutan bir peygamberin gelmesini gerekli kıldı. Böylece Yûnus(a.s.) dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu, zât isminin nurundandır. O isim «Vâcid»dir. Karanlığın yok olmasında nurânî vücud bulmasındandır. Aklı ve kalbi, sıfat isminin nurundandır. O isim «Gafur» dur. Allah Teâla Hazretleri'nden O'na gufran hâsıl oldu ve boğulmaktan selâmet buldu. Hüzün ve ayrılık zindanından kurtuldu. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Bunun üzerine biz de onu(n bu duasını) kabul ettik, kendisini gamdan selâmet erdirdik. İşte biz iman edenleri böyle kurtarırız» (Enbiyâ: 88).,

Nefsi, fiil isminin ikisinin nurundandır. Biri «Mukît», diğeri «Nâfi'» dir. Mukît olması, balığın karnında ikamet edip manevî kuvvet bulmasındandır. Nâffî olması da, kavmiyle buluşarak kavminin kendisinden faydalanmasındandır.

Zekeriyyâ(a.s.)

Üzeyir(a.s.)'e Rahmân'ın fazlıyla dirilmek Yûnus(a.s.)'a da Allah'ın cömertliğiyle hıfz tamam olunca, İlâhî emir, bunlardan sonra nefislerini Allah'a kavuşma yolunda feda edecek iki peygamberin gelmesini gerekli kıldı. Böylece dünyaya Hazret-i Zekeriyyâ ve Hazret-i Yahya geldiler.

Zekeriyyâ(a.s.)'nın hakîkati ve ruhu, zât isminin nurundandır. O isim «Kayyûm»dur. Allah sevgisinde kaim olup, doğruluktan ayrılmadığı içindir. Hatta iki parça ettikleri halde sabretti. Aklı ve kalbi, sıfat isminin nurundandır. O «Hamîd»dir. İşlerinde Mahmûd olduğu için, canını ve nefsini Hak yolunda harcadı. Nefsi, zât isminin ikisinin nurundandır. Biri «Muhyî» diğeri «Mecîd»dir. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri ona, «Sana bir oğlan bağışladım ve adını «Velî» koydum, babasının ilmine vâris olsun, babasının ismini yaşatsın» buyurdu. Böyle olunca Muhyî ve Mucîd ismine mazhar oldu.

Yahya(a.s.)

Zekeriyyâ(a.s.) canını feda edip, nefsini harcayınca Makam, her yönüyle kemâle ulaşmış bir peygamberin gelmesini gerekli kıldı. Böylece Yahya(a.s.) dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu, zât isminin nurundandır. O isim «Hakk»dır. Dâvada ve mânada sabit olduğu için bu ismi aldı. Aklı ve kalbi, sıfat isminin üçünün nurundandır. Biri «Vâris», biri «Şehîd», biri de «Bakî» dir. Vâris olması, babasının ilmine sahip olmasındandır. Şehîd olması âlemi gaybda, Allah yolunda can vermesindendir. Hak Teâlâ Hazretleri, «Yahya(a.s.) asla günâh işlemedi. Beni severdi. Ben de onu severdim» diye tanıklık verdi. Böylece sevene sevdiği yolunda öldürülüp sevdiğine kavuşmakla Bakî olması gerekir. Nefsî, sıfat isminin nûrundandır. O «Velî» ismidir. Yahya(a.s.)'da nefsî fiillerden hiçbir şey sâdır olmadı.

İsâ(a.s.)

İlâhî ve kevnî (dünyevî) mertebe tamamlanınca İlâhî emir, bunlardan sonra ölüleri dirilten, mu'cizeler gösteren (Akıl sahipleri bilsinler ki insan ölüleri diriltir. Öyle olunca Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin ölüleri dirilttiğini inkâr etmezler) bir peygamberin gelmesini gerekli kıldı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«İşte Allah böylece ölüleri diriltir, size âyetlerini (kudretini açıklayan delilleri, alâmetleri, mucizeleri) gösterir» (Bakara: 73).

Böylece, İsâ(a.s.) dünyaya geldi. hakîkati ve ruhu, zât isminin nûrundandır. O isim «Ahad» dır. Ahdiyyete delil olması için babasız yaratıldı. Aklı ve kalbi, sıfat isminin nûrundandır. Biri «Vâhid» diğeri «Habîr» dir. Vâhid olması cismânî ve ruhanî âlemde Vahdaniyyeden dolayıdır. Habîr olması, zâhir ve bâtın ilimlerini bilmesinden dolayıdır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Hani sana kitabı (yazı yazmayı), hikmeti, Tevratı, İncîli öğretmiştim» (Mâide: 110). Tevrat'tan maksat, zâhir ilim, İncil'den maksat bâtın ilimdir. Nefsi, fiil isminin üçüncü nûrundandır. Biri «Muhyî», biri «Mûmît», biri de «Halik» dır. Muhyî'e mazhar olması, Allah'ın izniyle, ölüleri diriltmesindendir. Muhît'e mazhar olması çok kâfir öldürdüğündendir. Halik olması ise, yarasa yapması ve ona üfleyerek Allah'ın izniyle dirilip uçmasındandır.

İlâhî kemâlât, insanî hakîkatlerde, sonra gayb âleminin mânasında, ondan sonra da dünya yüzünde tamam olunca İlâhî emir, bunlardan sonra bütün kemâlâtı şahsında toplayan, resul olup âyetlerin hepsini kendinde bulunduran bir peygamberin gelmesini gerektirdi. O Hazret-i Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'dir, Allah'ın sevgilisidir. Dünyada mâna âleminde bütün mertebeleri topluca ve ayrı ayrı kendinde toplamıştır. Nitekim hakîkati ile bütün hakîkatleri üzerinde cem' etmiştir.

Mülk âleminde peygamberdir. Onun gibi melekût âleminde de peygamberdir.

İsâ(a.s.)'nın işi tamam olunca ve o tarihten altıyüz yıl, ya beşyüz elli yıl, ya beşyüzaltmış yıl, ya da altıyüz yirmi yıl geçince Hatemü'n-Nebiyyîn ve Seyyidü'l-Mürselîn (peygamberlerin sonuncusu ve resullerin efendisi) Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri dünyaya geldi (M. Nisan 571). Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey ehl-i kitap, size-kitabtan gizlemekte olduğumuz şeylerin birçoğunu meydana vuran, bir çoğundan da geçiveren-peygamberimiz gelmiştir. Size Allah'dan hakikî bir nur ve apaçık bir kitab gelmiştir», (Mâide: 15).

«Ki, Allah rızâsına uyanları onun sebebiyle selâmet yollarına doğrultur, onları, iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola iletir» (Mâide: 16).

Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri nur olunca Hak Teâlâ Hazretleri hususunda mertebesi âlî (yüce) oldu. Böylece hakîkati, hakîkatlerin hakîkatidir. İsmi, «İsmi a'zamdır (en büyük isimdir) ki, bütün isimlerin mertebelerini, görünen sıfatları kendinde toplamıştır. Ruhu, zâtının nurundandır. Aklı, zâtın isimlerinin nurundandır. Kalbi, sıfatlarının isimlerinin nurundandır. Nefsi, fiillerinin isimlerinin nurundandır. Her yönü ihata etmek suretiyle resullerin efendisi yaptı. Âlemlere rahmet gönderdi. Nitekim Allah Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Biz, seni (Habibim) âlemlere (başka bir şey için değil) ancak rahmet için gönderdik», (Enbiyâ: 107).

Hak Teâlâ Hazretleri peygamberlerinin kıssalarını ona bildirdi. Sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri ona, «Samimî kişilerin sabrettiği gibi sabret» buyurdu. Hak Teâlâ:

«O halde (Habîbim) peygamberlerden azim sahiplerinin sabrettikleri gibi sen de sabret» buyurur. (Ahkâf: 35).

Ulu'l-Azim'den maksat bazı ulu peygamberlerdir. Yani Nuh(a.s.) kavminin eziyetlerine sabretti, İbrahim(a.s.) Nemrûd'un ateşine ve İsmail(a.s.)'i kurban etmeye sabretti, İsmail(a.s.) kurban olmaya sabretti. Yakûb(a.s.), Yûsuf(a.s.)'ın ayrılığına ve onun derdinden gözsüzlüğüne sabretti. Yûsuf(a.s.) kuyuya ve zindana sabretti. Eyyûb(a.s.) kırk sene ağlamaya sabretti. Yunus(a.s.) balığın yutmasına sabretti. Zekeriyyâ(a.s.) bıçkı ile biçilmeye sabretti. Yahya(a.s.) Allah yolunda şehit olmaya sabretti, İsâ(a.s.) bir kerpici bir kerpiç üzerine koymaya sabretti ve:

«Dünya bir köprüdür. Ondan geçiniz, onu ma'mûr etmeyiniz» dedi. Eğer, «Bütün peygamberler her mertebede Hakk'ı müşahede eder-

lerdi. Öyle olunca halkı Hakk'a nasıl davet edebilirler?» diye sorarlarsa cevabı şudur:

«Allah Tebareke ve Teâlâ Hazretleri kendi ile peygamberler arasında bir nûrânî perde koydu. O perde sebebiyle halkı davet ediyorlardı». Bazıları şöyle dediler:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ruhlar âleminde peygamberlere şu sözlerle vasiyet etti: «Ben sizi dünyada kullarıma peygamber gönderdim. Onlara bazı fiiller isnad ederek azab etmeyin. Benden bir perde arkasında bakının ve aynı şekilde onların bana isnad ettikleri fiillerden dolayı da rıza göstermeyin. Onlarla da aranızda perde bulundurun. Siz halkda Hakk'ı, Hakk'da halkı görmelisiniz.»

Şunu bil ki, Allah Teâlâ Hazretleri'nden başka kimse peygamberlerin sırlarına muttali olamaz. Bunu böyle bilmek gerekir.

Ey İlâhî sırları arayan kimse! Sana anlattıklarıma baştan sona kadar inkâr ve batıl gözüyle değil, insaf ve ibret gözüyle bak. Bil ki, İlâhî hikmetler üzerinde eğilmek ve en sonunda ma'rifet şarabını içmek gerekir. Çünkü peygamberlerin şeriatının hakîkatlerini ve örnek davranışlarını açıkladım, iyi itibar gösterip ibret almak gerekir:

«And olsun, onların kıssalarını açıklamada salim akıl sahipleri için birer ibret vardır», (Yûsuf: 111).

Bundan sonra Allah Teâlâ'nın izniyle bilgileri tamamlamakla şeriatı ve hakîkatleri tekmil etmekle Hazret-i Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'nın faziletlerini açıklamakla meşgul olacağız.

MUHAMMED MUSTAFA(S.A.V.) 'NIN PEYGAMBERLİĞİ

Hamd, yüce ve her şeyi en iyi bilen Allah'a mahsustur, insanları ve âlemi onun için yarattı.

Ey İlâhî sırları öğrenmek isteyen kimse! Şunu bil, Hak Teâlâ Hazretleri peygamberlerin binasına onunla başladı ve sonunu onunla aldı. Kitab-ı Mecîd'i onun üzerine indirdi. Bütün hükümleri onun vasıtasıyla açıkladı. O'nun sıfatlarını Tevrat'ta, Zebur'da, İncil'de ve Fürkân'da bildirdi. O'nu Livâü'l-Hamd, Makamı Mahmûd ile tamamladı.

Böylece o, Nur-ı Kevneyn (iki cihanın nuru) Resûl-i Sakaleyn (insanların ve cinlerin elçisi) Kâbe Kavseyn (İlâhî makama iki yay boyu yaklaşma) sırrına erişip âlemlerin sultanı oldu. Selâm ve dua onun Allah'tan korkan hayır sahibi ailesine ve faziletli gerçeği bulan sahabesi (arkadaşları) üzerine olsun.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Elif, Lam, Mim» (Âli-İmrân: 1),

«Allah o Allah'dır ki, kendinden başka hiçbir Tanrı yoktur. (O zâtî, ezelî ve ebedî hayat ile) diri (ve bâkî) dir. Zâtiyle, Kemâliyle kâimdir. (Yarattıklarının her an tedbir-ü hıfzında yegâne hâkimdir, her şey onunla kaaimdir)»((Âli-İmrân: 2),

«(Habîbim) O, sana Kitabı hak (ve) kendinden evvelkileri (de) tasdîk edici olarak (tedricen) indirdi. Bundan evvel de Tevrat ile İncil'i indirmişdi. (ki onlar) İnsanlar için birer hidâyetdi. Hak ile batılı ayırt eden(hüküm)leri de indirdi. Allah'ın (hak olan, mahz-ı hidâyet olan), âyetlerine küfredenler (yok mu?) Onlar için pek çetin bir azâb vardır. Allah cezada amansız bir gâlibi mutlakdır», (Âli-İmrân: 34).

Allah Teâlâ:

«Eğer sen olmasaydın ben âlemleri yaratmazdım» buyurur:

Hazret-i Abdullah b. Mes'ûd (r.a) şunları söyler:

«Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Allah Teâlâ önce benim ruhumu yarattı». Bir yerde de şöyle buyurmuştur:

«Hak Teâlâ Hazretleri önce benim aklımı yarattı».

Başka bir yerde de şöyle buyurur:

«Ben Aliah'danım ve mü'minler bendendir».

Daha bunun gibi birçok deliller açıkladı. Bütün varlıklar ondandır. Bütün yaratıklardan üstündür.

Kutbü'l-Muhakkıkîn Hazret-i Ali(k.v.) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri, Arş'ı, Kürsî'yi, Cenneti, Cehennemi, yerleri ve gökleri yaratmadan önce Peygamberimiz(s.a.v.) 'in nurunu yarattı. O Hazret'in ruh-ı şerifini Âdem(a.s.)'den üçyüz yirmidört sene evvel yarattı. Sonra Hak Teâlâ oniki perde (icâb) yarattı:

Kudret perdesi
Azamet perdesi
Minnet perdesi
Rahmet perdesi
Saadet perdesi
Keramet perdesi
Menzilet perdesi
Hidâyet perdesi
Nübüvvet perdesi
Rif'at perdesi
Heybet perdesi
Şefaat perdesi

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nin nuru onikibin sene Kudret perde-

sinde, onbirbin sene Azimet perdesinde, onbin sene Minnet perdesinde, dokuzbin sene Rahmet perdesinde, sekizbin sene Saadet perdesinde, yedibin sene Keramet perdesinde, altıbin sene Menzilet perdesinde, beşbin sene Hidâyet perdesinde, dörtbin sene Nübüvvet perdesinde, üçbin sene Rıfat perdesinde, ikibin sene Heybet perdesinde ve bin sene Şefaat perdesinde daha sonra altıbin sene de Arş'da durdu. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri onu Âdem(a.s.)'in sulbüne getirdi. Hazret-i Âdem(a.s.)'in sulbünden Şît(a.s.)'e getirdi. Daha sonra İdris(a.s.)'i getirdi. Oradan da Nuh(a.s.)'a geldi. Tâ Abdülmuttalib oğlu Abdullah'a gelinceye kadar devretti. Sonunda Mekke'de dünyaya geldi.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Fahr-ı Âlem(s.a.v.) 'in nurundan bir ağaç yarattı. Dört budağı vardı ve ona «Seceretu'l-Yakîn» derlerdi. Sonra Muhammed(s.a.v.) 'in nurunu bir ak inciden perde içinde açığa çıkardı. Tavus kuşu suretinde o ağacın üzerine kondu. Bin sene o ağaçta tesbih etti, sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri haya aynasını yarattı, o tavusun karşısına koydu. Tavus, o aynaya baktığı zaman çok güzel bir yüz ve çok süslü bir şekil gördü. Utandı, beş kere secde etti. Bunun üzerine o secde günde beş kere bize beş vakit namaz oldu.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri yine o nura baktı, o nur Hak'tan utanıp terledi; Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri başının terinden melekleri, yüzünün terinden Arş'ı, Kürsî'yi, Levh'i, Kalem'i, güneşi, ayı ve yıldızları, göğsünün terinden peygamberleri, resulleri, âlimleri, şehitleri ve salih (iyi)leri yarattı. O tavusun kuyruğunun terinden Yahudileri, Hıristiyanları ve münafıkları yarattı. Tavusun ayağının terinden yerleri ve içindekileri yarattı. Tâ esfel-i sâfilîne (aşağıların aşağısına) varıncaya kadar cehennemi ve içindekileri yarattı.

Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Önüne bak» buyurdu.

Muhammed Mustafa(s.a.v.)'nın nuru yere baktı, her tarafının nur olduğunu gördü. Önündeki nur Hazret-i Ebû Bekir'in, ardındaki nur Hazret-i Ömer'in, sağındaki nur Hazret-i Osman'ın ve sol yanındaki nur da Hazret-i Ali'nin nuru idi (r.anhum).

Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'nın nuru yetmiş bin yıl Hakk'a tesbih etti. Sonra o nurdan peygamberlerin canlarını yarattı. Hak Celle A'lâ Hazretleri peygamberlerin canlarını yaratınca :

«Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlüllah (Allah'tan başka ilâh yoktur ve Muhammed O'nun elçisidir)» dediler.

Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bir kandil yarattı. Muhammed(s.a.v.)'in ruhunu dünyadaki sureti gibi tasvir edip, na-

maz kılar gibi o kandile koydu. Sonra peygamberlerin canları, (ruhları) Muhammed(s.a.v.)'in ruhunun çevresinde ikiyüzbin yıl tavaf ettiler. Daha sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Muhammed(s.a.v.)'e bakmalarını buyurdu. Bunun üzerine ruhlar ona baktılar: Kim başını gördüyse yeryüzüne sultan oldu, kim alnını gördüyse âdil oldu, kim göğsünü gördüyse âlim oldu. Sözün kısası kim Ruh-ı Mükerrem(s.a.v.) 'in mübarek bir uzvunu gördüyse, dünyada o uzva münasip bir san'at buldu.

Sonra Hak Teâlâ Hazretleri halkı Ahmed'in şekli üzerine namaza buyurdu Yani namazın kıyamı «elif »e, rükû'u «ha» ya, secdesi «mim» e, Tahiyyât'a oturması «dal»a benzer. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri insanın suretini Muhammed(s.a.v.) 'in lafzına benzer yarattı. Başı yuvarlaktır «mim»e, iki elleri «hâ»ya, karnı «mim»e ayakları «dal»a benzer.

Şimdi ey İlâhî sırları öğrenmek isteyen kimse! Bundan sonra Hazret-i Resûl'ün vilâyetini, risâletini, Kur'ân'ın indirilişini, mukaddes kelimeleri Allah Teâlâ'nın izniyle açıklayalım.

Nitekim sahih bir haberde Resûl-i Ekrem'den şöyle rivayet olundu: «Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Muhammed(s.a.v.) 'in nurundan bir cevher yarattı. O cevhere baktı, cevher eridi, su oldu. Su hareket edip bin yıl dalgalandı, durmadı.

Sonra Hak Teâlâ Hazretleri Muhammed(s.a.v.) 'in nurundan on bölük yaptı, birinden Arş'ı, birinden Kalemi, birinden Levh'i, birinden güneşi, birinden ayı, birinden duran yıldızları, birinden gezen yıldızları, birinden Kürsî'yi, birinden mü'minlerin nurunu, onuncusundan Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'ının cismini yarattı. Muhammed Mustafa'nın annesi, Hazret'e hamile olduğu zaman doğu, batı, denizler «Ebu'l-Kâsım'ın doğumu yaklaştı» diye birbirlerine müjdelediler.

Müfessirler şöyle derler:

«Hazret, doğunca secde etti ve secdesinde «Ümmetim! Ümmetim!..» dedi. Kâ'be'nin dört duvarından ses geldi ve «Muhammed(s.a.v.) Hak peygamberdir» diye tanıklık verdiler. Derhal Kâ'be, Muhammed(s.a.v.) 'e secde etti.

Nakledildiğine göre, Abdülmuttalib şöyle der:

«O gün ben Kâ'be'de idim. Kâ'be'de putlar vardı. Yerlerinden devrildiler, secde ettiler. Sonra cinnîler göğe çıkmaktan men edildi. Bunun üzerine cinnîler, bir yere toplanıp İblise geldiler ve:

«Bizi bugün göğe çıkmaktan men ettiler» diye dert yandılar.

İblis bunları duyunca, çağırdı, feryad etti ve:

«Bugün âlemlere rahmet geldi. Siz onun için gökten men olundu-

nuz. Çünkü gök, Muhammed(s.a.v.) 'in ve ümmetinin nazargâhıdır» dedi.

Nakledildiğine göre, Hazret-i Resûl'ü annesi doğurduğu zaman, Hazret'ten bir nur çıktı. Annesi o nur ile Kâ'be'den Basra şehrinin saraylarını gördü.

Enes(r.a) şöyle anlatır:

«Resul(s.a.v.) çocuklarla oynadığı, gezdiği bir zaman Cebrail(a.s.) geldi, Peygamber(s.a.v.) 'i bir ıssız yere götürdü. Göğsünü yardı, içinden biraz kan çıkarıp attı ve:

«Bu, şeytan hazzı'dır» dedi. Sonra cennetten bir altın tas getirdi. Zemzem suyu ile göğsünü ve karnını yıkadı, tekrar dikti».

Yine Enes(r.a):

«İğne yerinin izini göğsünde gördüm» demiştir.

FASIL

Allah'ın sevgilisi dünyaya teşrif edince yedi kat gök ehlinin hepsi onu görmeye geldiler. Cennet içinden âhû gözlü huriler, ellerinde nurdan bir tabak ile geldiler. Muhammed(s.a.v.) 'in üzerine saçtılar. Bütün putlar yüzleri üzerine devrildi. O gün bin kilisenin kubbesi aşağı geçti. Kisrâ'nın takı çatlayıp yıkıldı. Save gölü kurudu. Mecûsîler ateşe tapıyorlardı, o gece ateşleri söndü. Hazret'in gölgesi yoktu. Çünkü, kendisi baştan aşağı nur idi. Şüphesiz nurun gölgesi olmaz. Başı üzerinde bir parça bulut vardı. Nereye yürürse beraber yürürdü. Gözü önünde nasıl görüyorsa, ardında da öyle görüyordu. Bir bakışında doğuyu ve batıyı görürdü. Kulağı uyanıkken nasıl işitiyorsa, uyurken de öyle işitiyordu. Burnundaki mu'cize şu idi! Cebrail(a.s.) vahy için ne zaman ona gelse, gökten ayrılmasının kokusunu alırdı. Dişlerinin nurundan gece yollar görünürdü. Bir şey kaybetseler onun nuru ile bulurlardı. Arkasında güvercin yumurtası kadar peygamberlik mührü vardı. Terlese teri gül ve misk gibi kokardı. Bir avuç toprak ile onikibin askeri perişan etti. Bir parmağı ile aya işaret etti, gökten yere inip iki parça oldu, peygamberliğine şehâdet etti. Bir gün ay gökten yere inip beşiğini ırgaladı, parmağından çeşme aktı. Ağulu pişmiş kuzu ona:

«Ey Allah'ın Resulü! Benden yeme» dedi.

Hurma fidanını yere dikti, hemen bitti, meyvesini yediler. Uğradığı her yerde taşlar ve ağaçlar ona konuşup selâm verirlerdi. Bütün halkı güzel ahlâkı ile kendisine bağlamıştı. Hiçbir zaman riya işlemedi. Bir an olsun arzusuna uymadı. Hüküm verirken kimseyi tutmadı.

Fakirlikle övünürdü. Yoksulluktan aba giyerdi. Alçak gönüllülüğünden arpa ekmeği yerdi. Yemek yemezdi. Dünyaya melun derdi. Dünyayı sevenlere yönelmez ve sevgi beslemezdi, ihtilâm görmedi. Ona sinek konmadı. Bit ve pire ısırmadı. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onu bütün peygamberlerden üstün yarattı. Onun için zâtı halîm, ahlâkı kerîm idi. Belagatı, fasahatı (güzel ve pürüzsüz konuşması), sabrı ve rızası olgun bir seviyedeydi. Halka şefkatli, Hakk'a muhabbetti idi. Bir kişi onu evine davet etse giderdi. Hasta olsalar hallerini sorardı. Eğer bir kişi yolculukta ölse gıyabında namazını kılardı. Eğer şehirde ölse cenazesinde hazır bulunurdu, ilim ehline câhillerden fazla hürmet ederdi. Kâfirlere ve münafıklara asla ikram etmedi. Kimseye kötü konuşmadı, küsmedi ve tükürmedi. Kötülük edene iyilik ederdi. Ne zaman bir topluluğa varsa, nerde yer bulursa orada otururdu. Zenginleri zenginliği için ağırlamaz ve dervişleri (fakirleri) dervişsin diye horlamazdı. Giyeceğini kendisi yamardı. Hangi hayvan olursa biner, ar etmezdi. Düşkün kimse bulsa sırtına alır taşırdı. Pazartesi, Perşembe günleri ile Eyyâmı Bıyz'de (Arabî ayların 13, 14 ve 15. günlerinde) aşurede (Muharremin 9 ve 10. günlerinde) oruç tutardı, Geceleri ibadet ederdi. On rek'at nafile namazı kılardı. Sonra vitir namazı kılardı, otururken döşeği yanında iki rek'at namaz kılardı. Sözün kısası, her türlü olgunluk ile vasıflandırılmıştı.

Böylece Hazret'ten büyük kerametler sâdır oldu. Kırk yaşına gelince çeşitli mu'cizeler gösterdi.

Önceki hallerinde nefsiyle çok mücadele etti. Sonra Hira Dağı'na çıktı. Geceleri orada ibadet ediyordu. Halveti seviyordu, İlâhî şevk ve Allah sevgisi galip geldi, bütün yakınlarından kesildi, gerçek sevgiliyle meşgul oldu. Bütün halk onun sevgisini öğrendi. Amcası Hazret-i Hamza(r.a) ve Kureyş kavmi toplanıp Hazret-i Atîke'nin yanına geldiler ve:

«Muhammed-i Emin'in mübarek yüzünü sararmış görüyoruz. Halka karışmıyor, devamlı düşüncelidir. Halvette, ibâdetle meşguldür.» dediler.

Hazret-i Atîke(r.a):

«Bilmiyorum» dedi.

Bu defasında dostları bir gece toplanıp:

«Ey Muhammed! Eğer kalbinde veya kendinde bir rahatsızlık varsa bize söyle ilaç yapalım» dediler.

Hazret onlara cevap vermedi. Onlar:

«Bunun dostu Ebû Bekr-i Sıddîk'dır. Belki ona söyler» dediler. Ebû Bekir'e geldiler, peygamberin halini sordular. Ebû Bekir (r.a.):

«Bilmiyorum, ama gidip sorayım» dedi.

Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk(r.a) Hazret'e gelip: «Ey Muhammed! Hâlin nedir?» diye sordu. Hazret buyurdu: «Su getirin».

Su getirdiler, içti ve boy abdesti aldı. Ridâsını örtünüp yine Hira Dağı'na yöneldi. Dağa çıkınca yüzünü yere koyup ağladı ve Hak Tebâreke ve Teâlâ'ya yakardı. Gökteki melekler ve cennetteki ahu gözlü huriler Muhammed(s.a.v.) için ağladılar ve:

«İlâhî! Biz bir sevgilinin sesini ve yakarışını işitiriz. O kimdir?» diye sordular.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, Cebrail(a.s.)'a:

«Ey Cebrail! Vahyin, emrin ve nehyin zamanı geldi. İn, benim sevgilime, halkımın hayırlısına benden selâm et, hediyemi ona ulaştır» buyurdu.

Cebrail(a.s.) gökten inerken seslendi. Peygamber(s.a.v.) yer ile gök arasında yeşil elbiseli birisinin durduğunu gördü Cebrail(a.s.) geldi:

«Oku» dedi.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Okuma bilmiyorum» buyurdu.

Cebrail(a.s.) okudu:

«Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı bir kan pıhtısından yaratdı. Oku. Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir. Ki o, kalemle (yazı yazmayı) öğretendir, insana bilmediğini O öğretdi» (Alâk: 15)

Hazret-i Abdullah b. Abbâs(r.a) şöyle der:

«İlk inen sûre İkra (Alâk) süresidir.»

Fakat müfessirlerin çoğu:

«İlk inen sûre «Fâtiha» sûresi, ondan sonra "mâ lem ya'lem" âyetine kadar İkrâ süresidir» derler.

Bazıları da şöyle demektedirler:

«Fâtiha sûresi Mekke'de indi. O zaman namaz farz olundu. Bir defa da Medine'de indi. O zaman da kıble Kâ'be'ye döndü».

Doğrusu Fâtiha sûresi Mekke'de nâzil oldu. Cebrail(a.s.) indikten sonra yine kayboldu.

Ulemâ:

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri ilk vahy geldiği zaman:

«Ey (esvabına) bürünen (Habibim)», (Müzzemmil: 1); «Ey bürünüb sarınan (Habîbim)», (Müddessir: 1) buyurdu. Ondan sonra:

«Ey Allah'ın şeriatını tebliğle görevli elçi!» buyruldu.

Nakledildiğine göre Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri bir gün evinde yatıyordu. Cebrail(a.s.) gelip:

«Ey bürünüp sarınan!» dedi.

Hazret-i Resûl-i Ekrem(s.a.v.) korktu. Cin zannetti. Hatice(r.a):

«Ey Muhammed! Sen Sılâ-i rahim edersin ve öksüzlere şefkat gösterirsin, güzel işleri seversin. Huyun latiftir. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri seninle yaramaz işler yapmaz. Ola ki, bu gelip çağıran Nâmus-ı Ekber (Cebrail) dir. Nitekim diğer peygamberlere gelmişti» dedi.

Peygamber(s.a.v.) biraz yattı. Cebrail(a.s.) geldi ve:

«Ey bürünüp sarınan! Kalk artık (kâfirleri azab ile) korkut» vahyi tekrarladı.

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey Hatice! O çağıran budur, işte geldi» buyurdu.

Hazret-i Hatice(r.a):

«Ey Muhammed! Saçımı açayım. Eğer şeytansa benden kaçmaz. Eğer melekse kaybolur» dedi.

Hatice(r.a), saçını açınca Cebrail(a.s.) kayboldu.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey Hatice! Kayboldu» buyurdu.

Hazret-i Hatice:

«Ey Muhammed! Bana İslâm'ı öğret, şüphesiz sen Resûlüllahsın ve o gelen Rûhü'l-Emindir» dedi.

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri, Hatice'ye İslâm'ı öğretti. Hanımlardan ilk Müslüman olan Hazret-i Hatice'dir. Erkeklerden ilk Müslüman olan ise, Hazret-i Ebû Bekir'(r.a) dir. Çocuklardan ilk Müslüman olan Hazret-i Ali(r.a) dir. Kırkıncı Müslüman olan Hazret-i Ömer(r.a) dir. Kırk onunla tamamlandıktan sonra Müslümanlar ortaya çıktı. Bazıları:

«Peygamberimiz(s.a.v.) altı ay halkı rüya ile islâm'a davet etti. Nitekim Hazret buyurur:

«Salih rüya nübüvvetinin sûresinin kırk altı cüzünden bir cüzdür».

Onun için yirmi üç sene davet etti, altı ayında düş ile davet etti. Geri kalan zamanda Kur'an-ı Azîmü'ş-Şân ile davet etti.

KUR'AN-I KERÎM'İN İNİŞİ

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

«(O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki, Kur'ân onda (ki Kadir gecesinde Levh-i Mahfuzdan semâ-i dünyâya) indirilmişdir. (O Kur'ân ki) insanlara (mahzı) hidâyettir, doğru yolun ve Hak ile bâtılı ayırd eden hükümlerin nice açık delilleridir...», (Bakara: 185).

Begavî, tefsirinde şöyle der:

«Şüphesiz Ramazan, bir ayın adıdır. O zaman oruç çok sıcak bir aya gelmişti. Halk o ayda oruç tutuyordu. Taşlar hararetten kızmıştı. Halka zahmet veriyordu, öyle olunca o ayın adı «Ramazan» oldu. Kur'ân'a sûreleri, âyetleri, kıssaları, emir ve nehyi, va'di ve vaîdi topladığından dolayı «Kur'an» dediler. Çünkü asıl mânası toplamaktır».

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri şunları söyler:

«Kur'ân-ı Kerîm Ramazan ayında Kadir gecesinde, Levh-i Mahfûz'dan dünya göğündeki Beyt-i İzzet'e birden indi. Ondan sonra Cebrail(a.s.) ihtiyaç oldukça âyet âyet indirdi. Böylece Peygamberimiz Muhammed(s.a.v.) Hazretleri yirmiüç sene Kur'ân ile davet etti».

Nakledildiğine göre Hazret-i İbrahim(a.s.)'ın suhufu Ramazanın başlangıcında indi. Musa(a.s.)'m Tevrat'ı Ramazanın altıncı gününde indi. Hazret-i İsâ(a.s.)'m İncil'i Ramazanın onüçünde indi. Kur'ân, Fahr-i Âlem(s.a.v.) Hazretleri'ne Ramazanın yirmidördünde indi.

Bilmek gerekir ki, Kur'ân, Allah'ın sıfatıdır ve Allah'ın kelâmıdır. İcmâ-i ümmet ve tevatür ile sabit oldu. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri mütekellimdir. Ve Kelâmullah, bir sıfattır ki, onda kesret yoktur. Fakat emir, nehy, haber, teallukat ve izâfât itibariyle mütekessir olur. Çünkü, kemâl-i tevhide bu lâyıktır ki, vâhid(tek) olsun. Onun için, son zamanlarda yetişen âlimlerin yakînleri olmadığı halde lafzları ve harfleri itibariyle çokluktur, derler. Ama isbât ederiz ki, kelâmdan maksat nazm ile mânadır, ikisi de kadîmdir.

Fakat Mu'tezileler, Eş'arîler ve Hanbelîlere göre, Kelâm, cüzlerden meydana gelmiştir. Cüzlerden meydana gelen her şey sonradan olmuştur. Doğrusu şudur:

Kelâm iki mânaya gelir, biri «Kelâm-ı nefsî», diğeri «kelâm-ı lisânî»dir. Bizim maksadımız bundan kelâm-ı nefsidir ki, lafzı ve mânâsı Zatullah ile (Allah'ın zâtıyla) kaimdir. Şimdi Kelâmullah Mushaf'ta yazılıdır, dillerde okunmaktadır ve gönüllerde saklıdır. Fakat bunların hiçbirini (nefsî olan Kelâmı) bozamaz. Kıraat (okuma) kitabet (yazma) ve hıfz (ezberleme) bunlar hâdisdir. Çünkü okunandan ayrıdır. Okunan kadîm, okuma ise hâdisdir.

Hazret-i Mevlâna Haydar(rh.a) şöyle der:

Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Kur'ân Allah'ın kelâmıdır, mahlûk (sonradan yaratılmış) değildir. Kim onun mahlûk olduğunu söylerse Allah'a yemin ederim ki, kâfir olmuştur».

Fahr-i İslâm(rh.a) şöyle demektedir:

«İmam Ebû Yûsuf ile imam Ebû Hanîfe(rh.a) Kur'ân-ı Azimü'ş-Şan

hâdis midir, kadîm midir? diye altı ay tartıştılar ve araştırdılar. Sonunda Ebû Yûsuf şöyle dedi:

«Benim ve Ebû Hanîfe'nin ilmi şu sonuca vardı: Kim, Kur'ân mahlûk derse kâfirdir».

Böylece hadîse uygun cevap verdiler.

Bazı araştırmacılar şunları söylerler:

«Kelâmullah kadîm mânadır, Lafz karşılığında değildir. Aksine Allah'ın diğer sıfatları gibi aynı karşılıktadır».

Bu söz Hak Kelâmıdır, hadîse, imamların görüşlerine ve tefsirlere uygundur.

Bu itikadı koru. «Kur'ân nazımdır ve nazım hâdisdir» diyen kişiye itibar etme.

Bazıları:

«Kur'ân ancak mânadır» derler.

Şüphesiz bu söz yanlıştır. Çünkü Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ezeli kelâmla mütekellimdir. Kelâm, ancak nazım ve mânasıyla olur.

Fakat Taftazânî ve ona tâbi olanlar hayret içinde kaldılar, Kur'ân-ı Azimü'ş-Şan'ın gerçeğini idrâk edemediler. Bu mesele müşkildir, dediler, bu müşküle kaldılar.

İlimleri az olanlar:

«Kur'ân «olunmuş» mânasınadır, Kelâm-ı nefsî ile kelâm-ı lafzî ortasında müşterekdir» diye yanlış iddiada bulundular.

Sözün kısası Kur'ân, nazım ile mânanın ismidir. Kelimeler mürekkeptir, terkib mutlak hasdır. Gerek Cebrail(a.s.) olsun, gerek Peygamber(s.a.v.) Hazretleri okusun, gerekse başka kimseler okusun, birdir.

(Nüzulünü müteakip zihinlere varid olan bazı müşkillerin izahı kısaca böyle)

Bazıları:

«Kur'ân nazil oldu?» demek ne demektir? Yani Kur'an Levh-i Mahfuz'da zâhir oldu, demektir. Onun için nüzul, yukarıdan aşağıya hareket etmektir. Buradaki manevî harekettir. Fakat halk arasında meşhur ve en münasip olanı semavî kitapların nazil olmasıdır. Melekler onu ruhanî bir yolla almışlar veya Levh-i Mahfûz'dan ezberlemişlerdir», derler.

Bazıları da:

«Hak Teâlâ Hazretleri nüzulü Kur'ân-ı Kerim'de şöyle vasfetmiştir: **«Onu Ruhü'l-Emin inzâr edicilerden olasın diye, senin kalbine mâ'nen açık Arapça bir dille indirmişdir» (Şuâra: 193/195).** Yani, «Biz Kur'ân'ı sana şu şekilde indirdik: Cebrail(a.s.)'ı sana indirdik, Kur'an'ı da beraberinde indirdik» demektir.

Araştırıcılar şöyle derler:

«Sahih olan şudur: Hak Celle ve A'lâ Hazretleri önce Levh-i Mahfûz'da, ondan sonra, ilk gökte, Beytü'l-İzzet'te zâhir etti. Daha sonra Cebrail(a.s.)'a Kur'ân'ı peygamberine ve insanların en hayırlısına-ki peygamberlerin sonuncusu ve resullerin efendisi Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'dir— indirmesini buyurdu.

Peygamberimiz Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri Cebrail(a.s.)'dan Kur'ân'ı iki yolla alırdı: Birincisi şudur: Hazret-i Peygamber(s.a.v.) insan suretinden melek suretine girer, sonra, Kur'ân-ı Kerîm'i alırdı. İkincisi de şudur: Cebrail(a.s.) melek suretinden çıkar insan suretine girerdi. Bir sahabe vardı. Adına «Dıhye» derlerdi. Çoklukla onun suretine girerdi. Çünkü Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri o kişiyi severdi.

Kâdî Tefsiri'nde şöyle der:

«Kur'ân Cebrail(a.s.)'ın kalbinde nazım ve mânası ile belirirdi. Ya Allah Zü'l-Celâl Hazretleri ona söyler veya Levh-i Mahfûz'dan alıp gelir, Resûlullah(s.a.v.) Hazretlerine okurdu. Onun da kalbinde belirir, nazım ve mânasıyle bilirdi». Böylece söz şuna varır: Kur'ân nazm ile mânadan ibarettir. Doğru yol budur. En doğrusunu yine Allah bilir.

Sözün kısası vahy iki çeşittir. Biri zâhir, diğeri bâtındır. Zâhir üç çeşittir:

Birincisi, Cebrail(a.s.)'ın dilinde sabit olması, onu söylemesi ve başkasının kulağında meydana gelmesidir. Kur'ân bu kabildendir.

İkincisi, meleğin işaretiyle hiç söz söylemeden hâsıl olur. Bu vahye «Hâtır-ı Melek» derler.

Üçüncüsü, bâtın ile olan vahiydir. Vahy-i bâtın, kıyâs ve ictihâddır.

Eğer sana açıkladığım risâlet sırlarını ve Kur'ân'ın nüzulünü öğrendinse bundan sonra Allah Teâlâ Hazretlerini, kudretiyle İnşallahu Teâlâ Mi'râc ilgili sözleri beyan edeceğim.

Şimdi mü'mine ilk farz olan Allah'a ve Resulü'ne iman getirmektir, ikincisi farz namaz kılmaktır. Namaz Mi'râc gecesinde farz oldu. Sonra zekât farz oldu. Daha sonra oruç farz oldu. Ondan sonra gaza farz oldu. Ondan sonra da hac farz oldu.

MİʻRÂC

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

«Kulunu (Muhammed(s.a.v.) î) bir gece Mescid-i Haram'dan (alıb) Mescid-i Aksâya kadar götüren (zât-ı ecelle ve a'lâ her türlü nakıysalardan) münezzehdir. (O Mescid-i Aksa ki) biz onun etrafına (feyz ve) bereket verdik (ve bu gece yolculuğunu) Ona (o pey-

gambere) âyetlerimizden ba'zısını gösterelim diye (yapdırdık). Şüphesiz ki O, (asıl) O (her şey'i) hakkıyla işiden, (her şey'i) kemâliyle görendir», (İsrâ: 1).

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdu:

«Bir gece Kâ'be-i şerif hareminde Hacerü'l-Esved veya Hatîm'in yanında yatıp uyuyordum, ama gönlüm uyumuyordu. Cebrail(a.s.)'ın geldiğini gördüm, bana şunu söyledi:

«Kalk ey Muhammed! Allah Teâlâ Hazretleri seni okur (huzuruna çağırır)» Onu işitince derhal kalktım, abdest aldım, dışarı çıktım. Burak'a bindim. Burak'ın gözleri nereye erişirse ayağı oraya basıyordu. Beytü'l-Makdis'e geldim, İslâm dini güzel bir yiğit suretinde geldi. Benimle görüşüp, büyük ikramda bulundu. Bana cemaatle namaz kılmak buyruldu. Ben:

«Hazret-i İbrahim imam olsun, namaz kılalım» dedim. Cebrail(a.s.): «İmam olmaya sen evlâsın» dedi.

«Peygamberlerin ruhları bana uydular, iki rek'at namaz kıldım». İmam Râzi ve İmam Şafiî(rh.a). «Mi'râc Hatice'nin evinden başladı» derler. Ebu'l-Leys şunları anlatır:

«Ebu Saîd el-Hudrî(r.a) Hazretleri şöyle der: Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'ne Mi'râc'da gördüklerini sordum, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Giderken sağ yanımdan «Ey Muhammed!» diye bir ses işittim. Sol yanımdan «Ey Muhammed!» diye bir ses daha işittim, önümden bir kadın çeşitli süslerle beni karşıladı, kendini bana arzetti. Bunların hiçbirisine itibar etmedim, geçtim, gittim. Sonra Kudüs'e geldim. Burâk'tan indim. Orada bir halka vardı. Peygamberler ona yapışıp kalkıyorlardı. Ben de ona yapıştım. Ondan sonra mescide girdim. Cebrail(a.s.) ile namaz kıldım. Sonra ben:

«Ey Cebrail! Sağımdan bir ses işittim. O nedir?» diye sordum.

Cebrail(a.s.):

«Yahudiler idi, seni çağırdılar. Eğer onlara iltifat etseydin ümmetin Yahudi olurdu» dedi.

Sonra ben:

«Solumdan bir ses daha işittim, o nedir?» diye sordum.

Cebrail(a.s.):

«Hıristiyanlardır. Eğer onlara iltifat etseydin ümmetin Hıristiyan olurdu» dedi.

Ben:

«O kadın nedir?» diye sordum.

Cebrail(a.s.):

«Dünyadır. Eğer ona iltifat etseydin ümmetin dünyayı kabul edip âhireti terk ederlerdi» dedi.

Ondan sonra bana iki kâse geldi, birinde süt, birinde şarap vardı.

Cebrail(a.s.):

«Hangisini istersen ondan iç» dedi.

Ben sütü içtim. Cebrail:

«Allah Teâlâ Hazretleri ümmetine İslâm'ı armağan etti. Eğer şaraptan içseydin, ümmetin azardı» dedi.

Sonra Mi'râc, yani merdiven geldi. Ona bindim, gittim.

Hazret-i Enes b. Mâlik(r.a) Resûlullah(s.a.v.) Hazretlerinden şöyle nakleder:

«Peygamberimiz Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri şunları buyurur:

«O Mi'râc Sidretü'l-Müntehâ'ya benimle beraber çıktı. Sidretü'l-Müntehâ'nın altından dört ırmak akıyordu, ikisi görünür, dünyada akar, biri mübarek Nil, diğeri Fırat'tır, ikisi görünmez, cennette akar. Sidretü'l-Müntehâ dedikleri bir ağaçtır. Yaprakları fil kulağına benzer, yemişleri kule dibidir. Bana orada elli vakit namaz farz oldu. Bir gün bir gecede oradan Musa(a.s.)'ın yanına indim.

Musa(a.s.):

«Buna ümmetin güç yetiremezler. Git, hafiflet» dedi.

Ben, birçok kere gittim, geldim. Bir gün bir gecede beş vakit namaz farz oldu. Sonra Hak Celle ve A'la Hazretlerinden şu hitap geldi: «Kullarıma farzımı geçirdim ve onlardan hafiflettim.»

Zira önce elli vakit buyurdu. Sonra lütfundan beş vakte indirdi. Bunda sır şudur: Ne zaman bir kişi bir hayra niyet etse, o hayrı yapsa, onun defterine on sevap yazılır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: **«Kim (Allah) bir iyilikle güzellikle gelirse işte ona bunun on katı», (En'âm: 160).**

Bir kişi şerre niyet etse, eğer işlerse bir günâhtır. Eğer işlemezse bir şey yoktur. Fakat gönlü perdelenir.

Soru: Musa(a.s.) bu hafifletmeye vasıta oldu, diğer peygamberler olmadı. Hikmeti nedir?

Cevap: Kâinâtın efendisi, Hazret-i Hak ile konuştu. Bu itibarla İlâhî kelâma mazhar olmuş bir kişi gerekirdi, İlâhî kelâma mazhar olan Musa(a.s.)'dır. Onun için o vasıta oldu. Bazıları şöyle dediler:

«Önce Musa(a.s.)'ın ümmetine elli vakit namaz farz oldu, başaramadılar. Bunun üzerine Hak Celle A'lâ Hazretleri bu ümmeti esirgedi, beş vakit farz kıldı. Bu beş vakit, o elli vaktin karşılığı oldu».

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Mi'râc gecesi giderken ilk

gökte Âdem(a.s.)'ı ikinci gökte İsa(a.s.)'ı ve Yahya(a.s.)'ı, üçüncü gökte Yûsuf(a.s.)'ı, dördüncü gökte İdris(a.s.)'ı, beşinci gökte Harun(a.s.)'ı, altıncı gökte Musa(a.s.)'ı, yedinci gökte İbrahim(a.s.)'ı gördü.

Abdullah b. Abbâs(r.a) şöyle der:

«Sidretü'l-Müntehâ yedinci gökten yukarıdır. Onun için ona münteha (son) derler. Yerden urûc eden (yükselen) her şey varır, orada son bulur. Yukarıdan aşağı inen her şey de orada sona erer. Onun için ona münteha (son) derler».

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Oraya vardığım zaman bana üç şey verdiler:

Birincisi beş vakit namaz, ikincisi, Bakara sûresinin sonu (Amene'r-Resulü), üçüncüsü, ümmetimin büyük günahlarının affıdır. Ondan sonra cennete vardım. Cebrail(a.s.):

«Ey Resûlullah! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri zâtını takdis eder» dedi.

Ben:

«Ne buyurur?» dedim.

Cebrail(a.s.):

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

Allah tesbihe ve takdise lâyıktır. Meleklerin ve ruhun Rabbidir. Onun rahmeti gazabını geride bırakmıştır.»

Peygamber(s.a.v.) gökten, Sidretü'l-Müntehâ'yı ve cenneti geçtikten sonra Cebrail(a.s.):

«Ey Allah'ın Resulü! Ben buradan yukarı geçmem. Eğer geçersem arşın nurundan yanarım. Çünkü senden başkasına buradan ileri yol yoktur» dedi.

Bazıları:

«O makam cennettir» dediler.

Bazıları da:

«Arş'dır» dediler.

Doğrusu şudur: Oradan yukarı âlem yoktur.

Cebrail(a.s.), «Rabbine selâm ver» diye işaret etti. Peygamber(s.a.v.):

«et-Tehiyyâtü lillâhi ve's-Salavâtü ve't-tayyibât (Bütün övgüler, ibadetler, Rahmet ve iyilikler Allah'a mahsusdur)» diye selâm verdi.

Bunun üzerine Hak Teâlâ Hazretleri:

«es-Selâmu aleyke eyyüha'n-nebiyyu ve rahmetullahi ve berekâtuhu,(Selâm sana ey Peygamber! Allah'ın rahmeti ve bereketi sana)» buyurdu.

Peygamber(s.a.v.) ümmetinin de o selâmdan nasibi olmasını arzu

etti ve:

«es-Selâmu aleynâ ve âlâ ibadi'llahi's sâlihîn (Selâm bize ve Allah'ın salih kullarına)» buyurdu.

Ondan sonra Cebrail(a.s.) ve bütün melekler:

«Eşhedü enlâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resûluhu Tanıklık ederim ki, Allah'dan başka ilâh yoktur. Yine tanıklık ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir» dediler.

Nakledildiğine göre İbn Mes'ûd(r.a) şöyle demiştir:

«Ondan sonra Refref geldi. Peygamber(s.a.v.) Refref'e bindi. Hak Teâlâ Hazretleri'ne yakın oldu. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Sonra (Cebrail, ona) yaklaşdı. Derken sarkdı. (Bu suretle o, peygambere) iki yay kadar, yahut daha yakın oldu da...», (Necm: 89).

Yani Kâbe kavseyn (iki yay miktarı, Hakk'a yakın oldu), demektir. Kâbe «kadar», kavseyn de «zira'»dan ibarettir.

Uyûn-ı Tefâsir'de müfessirler şöyle derler: Burada dört görüş vardır:

Birincisi, Katâde ve Hasan'ın görüşü: Kavseyn iki ay kadar yakın oldu.

İkincisi, Mücahid'in görüşü: Kirişin yaya yakın olduğu kadar Peygamber(s.a.v.) Hakk'a yakın oldu.

Üçüncüsü, Abdü'l-Vâris'in görüşü: Yayın kabzasından başına varıncaya kadar oldu.

Dördüncüsü, Süddî'nin görüşü: İki zira' kadar Hakk'a yakın oldu.

Ulemâ ihtilâf ettiler, «Yakın oldu demek ne demektir?» dediler.

Bu soru üç şekilde açıklandı:

Birincisi, Cebrail(a.s.) Hakk'a yakın oldu.

İkincisi, Cebrail(a.s.), Muhammed(s.a.v.)'a yakın oldu.

Üçüncüsü, Muhammed(s.a.v.), Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'ne yakın oldu.

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle der:

«Doğrusu, Muhammed(s.a.v.) Hak Teâlâ Hazretleri'ne yakın oldu, görüşüdür. Peygamber(s.a.v.) Arşa varınca, ayakkabılarını çıkarmayı istedi, «Ayakkabılarını çıkarma, böylece Arş ve Kürsî senin ayakkabılarının altında şeref bulsunlar» diye bir ses işitti.

Ben:

«Ey Rabbim! Kardeşim Musa(a.s.)'a ayakkabılarını çıkarmayı söyledin» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Ebû'l-Kasım! Ey Ahmed! Sen benim yanımda Musa(a.s.) gibi

değilsin. Musa(a.s.) benim kelîmimdir, gerçekten sen benim habîbimsin». buyurdu.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) göklere çıktığı zaman Kalem:

«Muhammed(s.a.v.) benimdir».

Levh:

«Muhammed(s.a.v.) benimdir».

Arş:

«Muhammed(s.a.v.) benimdir».

Kürsî:

«Muhammed(s.a.v.) benimdir», dediler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Kalemi, Levh'i, Arş'ı, Kürsî'yi ve Cennet'i sana bağışladım» buyurdu.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) :

«Ey Rabbim bunları istemem, senden ümmetimi isterim» dedi.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri:

«Yeryüzünde sen yerine kimi halife bıraktın?» buyurdu:

Peygamber(s.a.v.):

«Ebû Bekir'i yerime halife bıraktım» .dedi.

Zehretü'r-Riyâd'da şöyle denmektedir:

«Peygamber(s.a.v.) Mi'râc gecesinde beş çeşit şeye bindi. Ondan sonra Hazret'in huzuruna vardı, ilk önce Burak'a bindi ikinci olarak Mi'râc'a, yani merdivene bindi. Merdiven hakkında ulemâ arasında ihtilaf çıktı. Kimi, o merdiven nurdan, kimi, altından, kimi inciden, kimi gümüşten idi, dediler.

Üçüncü olarak, birinci gökten, yedinci göğe kadar meleklerin kanadına bindi.

Dördüncü olarak, yedinci gökten Sidretü'l-Müntehâ'ya varıncaya kadar, Cebrail(a.s.)'ın kanadına bindi.

Beşinci olarak, altından bir döşek geldi, adı Refref idi. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«O (gördüğü) zaman Sidreyi buruyordu, onu bürümekde olan», (Necm: 16).

Sidretü'l-Müntehâ'dan Kâbe Kavseyn'e varıncaya kadar ona bindi. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Sonra (Cebrail, ona) yaklaşdı. Derken sarkdı» (Necm: 8). Yani Hakk'a yakın oldu ve halktan uzaklaştı demektir.

Bazıları şöyle dediler:

«Ferş'den (dünyadan) uzak olup Arş'a yakın oldu, demektir.»

Bazıları:

«Kâ'be'den uzak olup Kudüs'e yakın oldu, demektir» dediler.

Bazıları:

«Maddî varlıklardan uzak olup ruhlara Rabbine yakın oldu demektir» dediler.

Bazıları da:

«Nefsinden uzak olup kalbine yakın oldu, demektir» dediler.

Araştırıcılar şunları söylediler:

«Peygamber(s.a.v.) o gece ruhu ile Kâbe Kavseyn'e sırrı ile de Ev ednâ'ya erişti. Yani gökte nefsini, Sidretü'l-Müntehâ'da ruhunu Kâbe Kavseyn'de kalbini terk etti. Böylece Rabbiyle ancak sırrı kaldı. Sonra Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri nefse:

«Hani gönül?»

Gönle:

«Hani ruh?»

Ruha:

«Hani Sır?»

Sırra:

«Hani Habibim?» diye buyurduktan sonra:

«Ey Nefis! Nimet ile mağfiret sana. Ey Ruh! Rahmet ile cömertlik sana. Ey gönül! Muhabbet sana. Ey Sır! Ben de sana», buyurdu. Bundan dolayı Hak Celle ve A'la Hazretleri «Ev ednâ» dedi.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) Kâbe Kavseyn'e erişince Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Muhammed! Ayaklarını bas». Peygamber(s.a.v.) ayaklarını bastığı zaman ayaklarına bir şey dokundu yine gitti.

Peygamber(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Ayaklarıma bir şey dokundu» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri «O ayaklarının bastığı şey Arş'dır», buyurdu.

Peygamber(s.a.v.):

«Niçin Arş benden uzaklaştı?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Senden uzaklaşmadı. Ama sen ondan uzaklaştın. Onun için senin kerametin benim yanımda çoktur. Eğer yüzbin Arş olsa senin ayaklarının bastığı toprak bana onlardan sevgilidir» buyurdu.

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Bana hediye ne getirdin?» buyurdu.

Peygamber(s.a.v.):

«İki şey getirdim, biri itaat eksikliği, biri cefâ ve ma'siyet çokluğu...» dedi.

Hak Celle ve A'la Hazretleri:

«Tâat eksikliğini rahmetim ile bağışladım. Cefâ ve ma'siyet çokluğunu da senin hürmetine şefâatınla affederim» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Ebu Bekr-i Sıddîk(r.a) şöyle der:

«Peygamber(s.a.v.)'a Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin şu sözünden ne kasdettiğini sordum: **«(Allah'ın) kuluna vahy ettiği neyse onu vahyetdi», (Necm: 10).**

Hazret-i Resul:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, ümmetinden bana beş türlü şikâyet etti:

Birincisi, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Ben onlardan yarınki ameli şimdi istemiyorum. Onlar benden yarınki rızkı şimdi istiyorlar».

İkincisi, «Ben onların rızkını başka kimseye vermiyorum. Onlar Amellerini benden başkasına niye veriyorlar?».

Üçüncüsü, «Benim rızkımı yerler, benden başkasına şükrederler. Bana hayinlik edip, benden başkasına iyilik ederler».

Dördüncüsü, «Ben onlara şeref veririm, onlar benden başkasından şeref isterler».

Beşincisi, «Ben cehennemi kâfirler için yarattım, onlar kendileri cehenneme girmeye gayret ediyorlar».

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz Muhammed(s.a.v.) Mi'râc gecesinde şöyle dedi:

«Ey Rabbim! Âdem'e Cennet verdin, bana ne verdin?».

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Âdem'i Cennet'ten tekrar çıkardım. Ama sana ve ümmetine Cennet verdim ve oradan çıkarmam» buyurdu.

Ben:

«Nuh'a gemi verdin, onda ibâdet ediyordu» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bütün dünyayı sana mescid kıldım. Nerede istersen, orada ibâdet et. Hem kıyamet gününde mescidlerin gemi gibi üzerine bin, Sırat köprüsünü ümmetinle geç» buyurdu.

Ben:

«Ey Rabbim! İbrahim'e ateş verdin, selâmet kıldın» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ümmetine cehennem ateşini selâmet kıldım» buyurdu.

Ben:

«İsmail(a.s.)'a Zemzem verdin» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sana Kevser ırmağını verdim» buyurdu.

Ben yine:

«İsmail(a.s.) için koç feda ettin» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ümmetim için Yahudileri ve Hıristiyanları feda ettim. Ümmetin onları cehenneme bıraksınlar, kendileri cennete gitsinler» buyurdu.

Ben:

«Musa(a.s.)'a Tûr Dağı'nda konuştun» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sana Arş'dan yukarıda nur yaygı üzerinde konuştum» buyurdu.

Ben:

«İsâ(a.s.)'a gökten sofra verdin» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sana kıyamet gününde kerametten sofra veririm» buyurdu.

Ben:

«Dâvûd(a.s.)'a Zebur verdin» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sana En'âm sûrelerini verdim» buyurdu.

Ben:

«Yûnus(a.s.)'ı üç türlü karanlıktan kurtardın» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onun gibi ümmetini üç türlü karanlıktan kurtardım: Biri kabir karanlığından, biri kıyamet karanlığından, biri de sırat karanlığından» buyurdu.

Ben:

«Hızır'a Âb-ı hayat (ölümsüzlük suyu) verdin» dedim. Hak Teâlâ Hazretleri: «Sana Selsebîl ırmağını verdim» buyurdu. Ben:

«İsâ(a.s.)'a İncil verdin» dedim. Hak Teâlâ Hazretleri: «Sana İhlâs Sûresi verdim» buyurdu. Ben:

«Musa(a.s.)'a Tevrat verdin» dedim. Hak Teâlâ Hazretleri: «Sana Âyete'l-Kürsî'yi verdim» buyurdu. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Sana bir sûre ikram ettim ki, Tevrat, Zebur, İncîl ve diğer kitaplarda onun gibisi yoktur» buyurdu. Ben:

«Ey Rabbim! O nasıl sûredir?» dedim. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Fâtiha süresidir. Kim o sûreyi okursa cehennem onun tenine haramdır. Yine kim Fâtiha sûresini okursa anası ve babası kâfir olsalar Fâtiha sûresi hürmetine onlara çok azab etmem. Ey Muhammed! Kendine senden daha üstün bir varlık yaratmadım» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdu:

«Bir memleket gördüm, o memlekette yediyüz bin şehirde yüzbin saray, her sarayda yediyüzbin oda, her oda da yetmiş basamak, her basamakta bir döşek ve her döşeğin üzerinde bir huri gördüm. Her huri yetmiş nurdan cennet elbisesi giymişti. Başlarında nurdan taçları vardı. Eğer birisi bu dünyaya bir defa baksa güneşin ve ayın nuru mahvolurdu. Eğer birisi denize tükürseydi, acı su tatlı olurdu. «Acaba bu hangi peygamberdir? Her şeyin en güzelini yaratan şanı yüce Allahım dedim». Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurdu: «Ey Habîbim! Bunlar gibi mü'minler için yüzbinlercesi hazırlanmıştır. Kim «Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve Resûlühü (Tanıklık ederim ki, Allah'dan başka ilâh yoktur. Yine tanıklık ederim ki, Muhammed onun kulu ve elçisidir)» dese bu nimetlere nail olur».

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri Arş'a vardığı zaman sağ elini sol elinin üzerine koyarak ayakta hacet diledi. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Habîbim! Benden ne istersin, benim katımda hacetin nedir?» diye buyurdu.

Peygamberimiz(s.a.v.) : «Ey Rabbim! Senden ümmetime yakınlık isterim» dedi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Şanım hakkı için ümmetine yakın olmayı ben de isterim. Kâfirleri cennete koymam. Rahmetimi ve nimetimi mü'minler için hazırladım. Kim benim rızamı isterse dilini benim zikrimle meşgul etsin. Bedenini bana ibâdetinde kullansın. Bana sevgisinin nişanı şudur: Benim sözümden başka söz işitmesin, benim sevgimden başka gönlünde sevgi olmasın. Elinde (dilinde) tekbir, ayağında kıyam ve gözünde yaş olsun. Böyle ettikleri zaman bütün âlemden onlara yakın olurum ve şeytanı onlardan uzaklaştırırım. Onları ebedî, razı olduğum hizmet içinde tutarım».

Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Rabbim! Ümmetim zayıf ve fakirdir. Bu kadarını yapamazlar, kerem sendendir» dedi.

Hak Teâlâ:

«Ey Habîbim! Erhame'r-Rahîmîn (Merhametlilerin en merhametlisi) bir padişahım. Kimsenin tâatinden bana fayda yoktur, âsilerin ma'siyetinden da bana zarar yoktur. Ey Habîbim! (Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resûlûhü) diyen kimseye müjdele; rahmetim ona bahşiştir, rızâm ona hil'attır. Onun bakışı ebedî olarak nimetime ve cemaatimedir» buyurdu.

Fahr-i Âlem(s.a.v.) Hazretleri:

«Canım şimdi rahat oldu. Gönlüm yatışıp razı oldum, ey Rabbim!» dedi.

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Muhakkak Rabbin sana verecek de hoşnut olacaksın», (Duhâ: 5).

Nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ, Mi'râc gecesi şöyle buyurdu:

«Ey Habîbim! Sen bütün peygamberlerden bana sevgilisin ve benim yanımda ümmetin, en üstün ümmettir. Bundan dolayı bütün ibadeti bir yere topladım, adını namaz koydum ve onu ümmetine tâat kıldım. Kim benim için namaz kılsa bütün ibadetlerle bana mutî olur».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri: «Mi'râc gecesi cehenneme baktım, çokluk yoksulları ve kadınları gördüm» buyurdu.

Sahabeler:

«Ey Resûlullah! Maldan yoksullar mı?» diye sordular.

Hazret-i Peygamber:

«Yok, ilimden ve amelden yoksullardı» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri şöyle dedi:

«Mi'râc gecesi yedi kat gökten yukarıda gök gürültüsü gibi bir ses işittim. Orada bir kavim gördüm. Hurma ağacı gibi, karınları ayakları üzerine düşmüş. Yılanlar onlara üşüşüp yiyorlardı».

Ben: «Ey Cebrail! Bunlar kimlerdir?» diye sordum.

Cebrail(a.s.):

«Faiz para yiyenlerdir» dedi.

İbn Fûrek(r.a) şöyle anlatmaktadır:

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Mi'râc gecesi bir kavm gördüm, bir gün ekerler, bir gün yerlerdi. Ne kadar yerlerse yesinler, eksilmez, yine önceki gibi olurdu. Ben:

«Ey Cebrail! Bunlar kimlerdir?» dedim. Cebrail(a.s.):

«Bunlar gazilerdir. Allah yolunda savaştılar. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir ecirlerini yediyüz etti. Ya da daha da artırdı», dedi».

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Mi'râc gecesi nurdan bir kubbe ve kubbeden dört ırmağın aktığını gördü. Birincisi, Bismillah'ın «mim» deliğinden su akıyordu. İkincisi, Bismillah'ın «ha» deliğinden süt ırmağı akıyordu. Üçüncüsü, er-Rahmân'ın «mim»nin deliğinden bal ırmağı akıyordu. Dördüncüsü, er-Rahîm'in «mim»inin deliğinden şarab ırmağı akıyordu. Hak Teâlâ:

«Ey Muhammed! Ümmetinden kim bu isimler ile beni zikretse hâlis gönülle «Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla)» dese kıyamet gününde bu dört ırmaktan ona içiri-

rim» buyurdu.

Yine Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bir kişi abdest aldıktan sonra «Lâ ilahe illallah (Allah'dan başka ilah yoktur)» dese sanım hakkı için ben ona bu dünyanın on katı kadar cennette yer veririm» buyurdu.

Nakledildiğine göre Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri Kâbe Kavseyn'e eriştiği zaman o makamda bir büyük sandık gördü. Nurdan kilidi vardı. Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Rabbim! Bu sandıkta ne vardır ve bunun anahtarı nerededir?» diye sordu.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onun anahtarı sendedir, «Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah (Allah'dan başka ilah yoktur. Muhammed onun elçisidir) de» buyurdu.

Peygamberimiz(s.a.v.) onu söyledi, sandık açıldı. Sandığın içinde heybetli bir deniz gördü. Başı sonu yoktu. O deniz içinde bir ağaç gördü. Dallarının üzerinde bir kuş gördü; tırnağında bir zerre toprak gördü. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri :

«Ey Rabbim! Bu deniz nedir, bu ağaç nedir, bu kuş nedir, bu zerre toprak nedir?».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! O deniz benim rahmet denizimdir. Başı ve sonu yoktur. Gördüğün o ağaç bu dünyadır. Dalında gördüğün kuş senin ümmetindir. Ayağında gördüğün toprak onların işledikleri günahlarıdır. Onların günahı benim rahmet denizimin yanında bir zerre topraktır ki, denize düşer, belirsiz olur. Ben Erhame'r-Rahîmîn (Merhametlilerin Merhametlisi) bir padişahım.

HAZRET-İ PEYGAMBERİN ALLAH (C.C.)'I GÖRMESİ

Bilmek gerektir ki, Resûlullah'ın ashabı(r. anhum) ve imamlar, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri o gece Hak Teâlâ Hazretleri'ni gördü mü, görmedi mi diye ihtilâf etmişlerdir. İbn Abbâs ve Ka'bü'l-Ahbar(rh.a) Hazretleri şöyle dediler:

«Fahr-i Âlem(s.a.v.) , Hak Teâlâ Hazretleri'ni cisim (maddî) gözle gördü».

Hazret-i Âişe(r.a) şöyle demiştir: «Resûlullah Hazretleri, o gece Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni ten gözüyle görmedi. Nitekim Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Gözümle değil kalbimle gördüğüm Allah'ı bütün noksan sıfatla-

rından tenzih ederim». Öyle olunca gönül gözüyle görmüş olur.

Arapların şeyhi, doğunun ve batının müftüsü İmam Nevevî(rh.a) Sahîh-i Müslim ve Buharî şerhinde şöyle demektedir:

«Benim nazarımda şu şekilde sabit olmuştur: Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri Hak Teâlâ Hazretleri'ni başgözü ile (maddî olarak) gördü».

Ashab-ı güzîn(rh.a) arasında, ihtilâf çıktı. İbn Abbâs(r.a):

«Ten gözü ile gördü» dedi.

Hazret-i Âişe(r.a) ise, «Ten gözü ile görmedi» dedi.

Böylece bunların arasında ihtilâf oldu.

Hazret-i İbn Abbâs(r.a) kendisi insanların âlimidir. «O, ten gözüyle gördü» demiştir.

İmam Nevevî(rh.a), yine Buharî ve Müslim şerhinde şöyle der:

«Biz bu iki rivayeti bir araya getirip şöyle deriz: Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bütün hususları Hazret-i Resûlullah(s.a.v.) 'den kaldırdı ve nurun keyfiyetini gözünden giderdi. Onun nefsini nuranî kıldı. Ondan sonra gönlüne tecellî etti. Hak Sübhânehu Teâlâ Hazretleri'ni kendi nuru ile gördü. Bütün a'zasıyla gördü, her tarafına baktı. Nurdan başka bir şey görmedi. Böylece Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni Hakk'ın nuruyla gördü».

Nitekim Kadı Beydâvî, tefsirinde şöyle der: «Musa(a.s.) bütün azası ile Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri'nin kelâmını her taraftan işitti. Düşündü ve gördü. Muhakkak ki, bu, hakîkat itibarıyla çok incedir».

VAHYİN SIRLARI

Ali (Allah onun yüzünü keremli kılsın), Resûlullah(s.a.v.) 'den şöyle nakleder:

«Mi'râc gecesinde Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne:

«Ey Rabbim! Hangi amel sana daha üstündür?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Benim yanımda tevekkülden daha üstün amel yoktur. Benim kısmet ettiğime razı olmaktan yeğ amel yoktur. Ey Ahmed! Benim muhabbetim, benim için sevişenlere ve halkı bana ulaştıranlara vâcibtir. Benim gerçek taliplerim yaratılmışlara bakmayanlar ve dünya yiyeceklerinden karınları boş olanlardır. Çünkü onların yiyecekleri benim zikrim, muhabbetim ve rızamdır. Ey Ahmed! Eğer bütün halktan daha zâhid olmayı dilersen dünyada zâhid ol ve âhirete rağbet et» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Rabbim! Dünyadan zâhid olmak nedir ve âhirete rağbet etmek nasıldır?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Dünya nimetlerinden az al. zâhire (yiyecek) toplama ve daima beni zikret» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Devamlı zikretmek nasıldır?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Halktan kesil, ıssız yerlerde bana ibâdet et» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Bana bir amelle yol göster ki, onun sebebiyle sana yakın olayım» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Geceyi ibâdetle, gündüzü açlıkla geçir» buyurdu.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Kimde üç haslet olursa ben onu cennete koyarım».

Resûlullah(s.a.v.):

«O üç haslet nedir?» dedi.

Hak Celle A'lâ Hazretleri:

«Birincisi, dilini benim zikrimden başka şeye depretmesin. İkincisi, gözünü şeytan vesvesesinden saklasın. Üçüncüsü, açlığı gözünün nuru bilsin» buyurdu.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Ahmed! Eğer, açlık, halvet ve susmanın tadını tatsaydın ve bunlardan miras olanları bilseydin, bütün kemâlatı bulurdun» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Rabbim! Onlardan miras nedir?» dedi.

Hak Celle A'lâ Hazretleri:

«Dilinde hikmet sözleri, gönlünde, benim muhabbetim olur. Ey Ahmed! Allah'ı sevmen dervişleri sevmendir, onlara yakın olmaktır» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Dervişler kimlerdir?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Dervişler şunlardır: Az şeye razı olurlar, açlığa sabrederler. Nimetlere şükrederler. Yalan söylemezler. Allahya âsi olmazlar. Ellerinden bir şey çıksa, ona üzülmezler. Ellerine bir şey geçse ona sevinmezler. Her durumda bana tevekkül ederler. Ey Ahmed! Dervişlere yakın ol ve zenginlerden uzak dur. Güzel Yemekler yeme. Güzel elbiseler

giyme. Nefis her kötülüğün yeridir. Sen onu ibadete çekersin, o seni ma'siyete çeker. Nefis tok olduğu zaman âsi olur. Aç olduğu zaman şikâyet eder. Derviş olduğu zaman feryâd eder. Zengin olduğu zaman azıp beni unutur. Eğer emin olsa gafil olur. Ey Ahmed! Dünyaya ve dünyayı sevenlere iyi bakma, âhirete ve ehline muhabbet besle».

Resûlullah(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Dünya ehli ve âhiret ehli kimdir?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Dünya ehli şudur: Malı, ailesi, çocukları, uykusu ve gazabı çok olandır. Az şeye razı olmaz. Bir kimseye kötülüğü dokunsa, ona özür dilemez. Bir kimse ondan özür dilese kabul etmez, ibadet zamanında gayret göstermez. Kötülük zamanı bahadır kesilir. Fikri uzun, eceli yakındır. Nefis muhasebesi yapmaz, nimetler geldiği zaman şükretmez. Belâlar geldiği zaman sabretmez. Halkı devamlı kötülüğe yöneltir. Kendinden büyüklere hürmet göstermez. Kendinden küçüklere itibar etmez. Nefsine düşkün olanların yanında akıllıdırlar ve akıllıların yanında câhildirler.

Ey Ahmed! Âhiret ehli su kişilerdir:

Yüzü güzel ve hayâlıdır. Şerri az, faydası çok olur. Sözlerini tartarlar ve nefis muhasebesi yaparlar. Gönülleri daima uyanıktır. Gözleri daima benim muhabbetimden ağlar. Dilleri zikrimle meşguldür. Nimet yeseler, öncesinde hamd, sonrasında şükrederler. Onların duaları yanımda yücedir. Münâcâtları makbuldür. Asla benden başkasıyla meşgul olmazlar. Çok yemek istemezler. Süslü elbise giymezler. Kendilerini ölmüş gibi bilirler. Evleri meşhed (Bir adamın şehid olduğu veya bir şehidin gömüldüğü yer) gibi olur, giydikleri kefen gibidir, kendileri bîcan (cansız) gibidir. Dünya ve âhiret onların görüşünde birdir. Diğer insanlar bir kere ölürse, bunlar nefislerini öldürmekle ve şeytana uymamakla günde bin kere ölürler. Ne zaman namaza dursalar, sağlam binalar gibi dururlar ve benden başkasıyla meşgul olmazlar. Şânım hakkı için onlara ebedî hayat veririm. Ruhları cesetlerinden ayrıldığı zaman ölüm meleğini onlara musallat etmem. Onların ruhunu benden başka kimse almaz. Canlarına gönül kapısını açarım ve cennete buyururum. Huriler, gılmânlar, vildân ve yemişler onlara karşı varırlar. Arş'dan güzel kokulu yeller veririm. Onlarla benim aramda asla perde olmaz.

«Rableri onlara rahmetini, rızâsını, onlara içlerinde tükenmez ve ebedî bir naîm (nimet) bulunan cennetleri müjdeler. Onlar orada ebedî ve Sermedi kalıcıdırlar. Çünkü Allah katında büyük ecir (ve mükâfatlar)vardır muhakkak» (Tevbe: 21-22).

Ey Ahmed! Zâhidlerin benim yanımda ne olduğunu hiç bilir misin?».

Resûlullah(s.a.v.):

«Bilmem ey Rabbim!» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«İnsanlar kıyamet gününde tekrar yaratılacaklar. Hesaba çekilecekler. Onlar benim hesabımdan emindirler. Cennetin anahtarlarını onlara veririm. Hangi kapıdan dilerlerse girerler. Benim cemâlim bir lahza onlardan kaybolmaz. Cennetten onlara dört kapı açarım: Birinden gece ve gündüz benim hediyelerim gelir. İkincisinden nasıl isterlerse zahmetsiz ve perdesiz bana bakarlar. Üçüncüsünden cehenneme bakarlar ve zâlimlere nasıl azab edildiğini görürler. Dördüncüsünden kızlar ve oğlanlar geleceklerdir» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Rabbim! Onlar hangi zâhidlerdir ki, bu şekilde vasfediyorsun?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Onlar şu kimselerdir: Harap olduğu zaman üzülecek evleri yoktur. Öldüğü zaman üzülecek çocukları yoktur. Elden gittiği zaman kederlenecek malları yoktur. Hesab olunacak yemekleri yoktur. Övünecek ipek elbiseleri yoktur. Yüzleri gece ibadet etmekten, gündüzleri oruç tutmaktan sararmıştır. Dilleri benim zikrimden başkasıyla meşgul olmayıp susmuştur. Ne cehennemden korkarlar, ne cennet umarlar. Yalnız benim için ibadet ederler».

Resûlullah(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Benim ümmetimde bunun gibi zâhidler var mıdır?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ:

«Bu şekilde zâhidler, peygamberlerdir ve şehitlerdir» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Benim ümmetimin zâhidleri mi çoktur, yoksa İsrâiloğulları kavminin zâhidleri mi çoktur?» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Senin zâhidlerinin yanında İsrâiloğullarının zâhidleri bir ak öküzün arkasındaki bir kara kıl gibidir» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.):

«Niçin benim ümmetim onlardan çoktur?» dedi.

Hak Teâlâ:

«Benî İsrail kavmi gerçeği bildikleri halde şüphe ettiler. Kalbleri inandıktan sonra inkâr ettiler. Senin ümmetin şüpheyi terkedip gerçek

üzerine kaldılar» buyurdu.

Resûlullah şöyle dedi:

«Benim ümmetimin zâhidlerini onlardan üstün tutan Allah'a hamd ve şükür ettim:

İlâhî! Ümmetimi esirge ve rahmet et. Onlara kâmil iman ver ki, şüphe olmasın. Onlara korku verdikten sonra gaflet verme. İlim verdikten sonra bilgisizlik verme. Akıl verdikten sonra nefse uyma verme. Yakınlık verdikten sonra uzaklık verme. Zikir verdikten sonra unutturma. Sabır verdikten sonra şikâyet verme. Gönüllerine haya ver; onları nefis afatından, dünya ve âhiret fitnelerinden emin et».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Şüphelerden sakınmak dinin başı ve sonudur. Susmak senin üzerine olsun. Çünkü susanların gönlünü susmakla ma'mûr ederim. Konuşanların gönlünü, çok konuşmakla harab ederim. Ey Ahmed! İbadet on bölüktür: Dokuzu helâl yemektir, biri susmaktır. Bir kişi oruç tutsa ve konuşmasa onun karşılığı nedir, bilir misin?» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.) :

«Bilmiyorum» dedi.

Hak Tebareke ve Teâlâ Hazretleri:

«Orucun ve susmanın mirası hikmettir. Hikmetin mirası ma'rifettir. Ma'rifetin mirası Hak Teâlâ Hazretleri'ne yakın olmaktır. Kim benim rızam ile amel ederse, ona üç haslet veririm:

Bir ilim öğretirim ki, asla bilgisiz olmaz.

Bir zikir öğretirim ki, asla unutmaz.

Bir muhabbet öğretirim ki, asla başkasını sevmez. Beni sevince ben de onu severim ve halkıma da sevdiririm. Onun gönlüne bir kapı açarım, daima benim cemâlime bakar, benim ve meleklerimin sözlerini işittiririm. Ona sırlarımdan bir şey öğretirim ki, halk onu bilmez. Ona hayâ elbisesi giydiririm ki bütün halk ondan hayâ eder. Gönlünü mağfiret hazinesi yaparım. Cennet ve cehennem sırlarını bildiririm. Kıyamet gününde hesaba çekmem. Kabrinde Münker ve Nekir'e soru sordurmam. Onunla benim aramda tercüman koymam; bütün haberleri benimle konuşurlar. Sırat köprüsünü geçerler. Cehennemi görmezler. Sonra cenneti süslerim; peygamberler ve şehitler ile cennete girerler. Kim bu şekilde ibadet etmek istiyorsa asla dünyayı sevmesin, dünya ehli ile oturmasın. Ölüm meleğini görmeye şevk duysun. Nitekim cenneti görmeye şevk duyarsa, ruhu cesedinden bir kılın yağdan çıktığı gibi çıkar. Melekler, başı üzerinde dururlar, iki kâse getirirler. Birinde kevser suyu, birinde cennet şarabı olur. Ruhuna içirirler. Ölüm acısı ondan gider. Arşın sağ yanına oturur. Melekler:

«Dünyayı nasıl koyup gittin?» diye sorarlar.

O kişi:

«Bilmem, Hak Teâlâ Hazretleri beni yarattığından beri Hak'tan korkarım. Dünyaya sevgiyle bakmadım. Dünya ehli ile asla oturmadım», der.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Kulum doğru söyler. Kulumun cismi dünyada, canı (ruhu) benimle beraberdi. Ey benim kulum! Dile benden ne dilersen, vereyim» buyurdu.

O kişi:

«Eğer beni günde yetmiş kere parça parça etmeler senin rızan için, razı olurdum. Ey Allahım! Eğer sen ikram etmezsen ben horlanmış olurum. Eğer sen yardım etmezsen ben çaresizim. Eğer sen kuvvet vermezsen ben zayıfım. Eğer zikrinle diri görmezsen ben ölüyüm» dedi.

Resuli Ekrem(s.a.v.) :

«Ey Rabbim senin rızanı nasıl isteyeyim ?»

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Seninle benim aramda perde yoktur. Ne zaman bana gelmek istersen gel. Benim dostlarım halktan kaçanlar, fena âleminden beka âlemine göçenler, şeytanın yurdundan, Rahmanın yurduna gelenlerdir.

Ey Ahmed! Seni diğer peygamberlerden niçin daha üstün yarattım, bilir misin?».

Resul(s.a.v.) :

«Bilmiyorum, ey Rabbim!» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bana yakınlığın çok iyidir, ve güzel ahlâkın vardır. Nefsinin cömertliği vardır. Halkı esirgemen vardır. Eğer dilersen sana imanın lezzetini bildiririm. Nefsini aç bırak, dilini tut. Gönlünle dilin bir olsun. Benden kork. Eğer böyle edersen ola ki emin olursun. Eğer böyle etmezsen helak olanlardan olursun.

Ey Ahmed! Şanım hakkı için âbidlerin ilk ibadeti ve ilk tövbesi açlık ve susmaktır. Halktan kesilmektir. Âbidlerin ilk günahı karnı tok olmaktır. Dili boş konuşmaktır. Halkla konuşmaktır. Ne zaman bir kul aç olsa ve dilini korursa ben ona hikmet kelimelerini bildiririm. Eğer kâfir olursa o hikmeti ona hüccet (delîl) kılarım. O kul mü'min olursa ona hikmet sözlerini bildiririm, o hikmeti ona nur, rahmet ve şifâ kılarım. Bilmediğini bildiririm. Görmediğini gösteririm. Daima kendi nefsinin ayıbını görür. Başka kişinin ayıbıyla uğraşmaz. Şeytan ona yol bulamaz, nefsi ona hile etmez.

Ey Ahmed! Bana açlıktan ve suskun olmaktan üstün ibadet yoktur. Bir kişi aç olsa ve dilini tutsa, ona âbidler sevabını veririm. Gerçek âbidde yedi şey vardır:

Birincisi, şüphelilerden saklanır. İkincisi, boş sözlerden kaçınır. Üçüncüsü, her zaman benden korkar. Dördüncüsü, halvette benden utanır. Beşincisi, az yer. Altıncısı, dünyaya ve dünyayı sevenlere düşman olur. Yedincisi, halkla benim için düşman olur.

Ey Ahmed! Bir kişi beni sevse, ben de şu hâllerine göre onu severim: ibadeti sağlam olur. Pahalı olmayan şeyler giyer. Secdesi devamlı olur. Namazda çok durur. Çoğu zaman susar. Bana tevekkül eder. Çok ağlar, az güler. Nefsine karşı korkar, ilim ehli olur. Zühd ve tâat sahibi olur. Ulema ile dostluk eder. Dervişlere yoldaş olur. Benim rızamı ister. Hışmımdan kaçar. Halktan kaçar. Günahtan kaçar. Her zaman beni zikreder. Devamlı tesbih eder. Sözüne sâdık olur. Gönlü temiz olur. Namazında benden korkar.

Ey Ahmed! Bir kişi yer ve gök ehli kadar ibadet etse, yoksullara elbise giydirse, açlara yemek yedirse, ondan sonra ben onun gönlünde zerre kadar dünya sevgisini görsem onu kendime komşu etmem ve sevgimi onun gönlünden çıkarırım. Onun gönlünü karanlıklara bırakırım».

Şimdi, vahyin sırları otuz kelimedir. Onları bir bir açıkladık. Allah'ın yardımıyla vahyin sırları tamamlandı. Bundan sonra Peygamberimiz(s.a.v.)'ın Allah Teâlâ'dan bildirdiği kudsî kelimeleri ve Nebevî hadîsleri anlatacağız.

KUDSÎ KELİMELER

Enes(r.a) Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

Resûl-i Ekrem Hazretleri şunları buyurdu: «Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Bir kulum benim muhabbetime mübtelâ olsa ve belâya sabretse karşılık olarak ona cenneti veririm».

Ebu Hüreyre(r.a) Hazretleri Peygamberimiz(s.a.v.) 'den şöyle nakleder:

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Bir kul bana kavuşmayı sevse, ben de ona kavuşmayı severim. Bir kul bana kavuşmayı çirkin görse ben de ona kavuşmayı çirkin görürüm».

Hazret-i Resûl-i Ekrem(s.a.v.) buyurdu:

«Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Yarın kıyamet gününde üç kişi ile benim dâvam vardır:

Birincisi şu kişidir: Bir şeyi benim için verir, ondan sonra zulmeder.

İkincisi şu kişidir: Azatlı kimseyi satar, parasını yer.

Üçüncüsü şu kişidir: Bir kimseyi çalıştırır, hakkını vermez».

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Ey Âdemoğulları! Ben hasta oldum, beni sormaya gelmediniz».

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri:

«İlâhî! Seni nasıl soralım. Sen âlemlerin Rabbisin!» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Falan kulum hasta oldu, eğer siz onun hâlini sormaya gitseydiniz beni orada bulurdunuz. Yani benim rızamı orada bulurdunuz» buyurdu.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey kullarım! Hepiniz azgınsınız. Oysa ki, ben size hidâyet ederim, öyle olunca benden hidâyet isteyin, vereyim. Sizin hepiniz açsınız. Oysa ki ben doyururum, öyle olunca benden yemek isteyin, vereyim. Sizin hepiniz çıplaksınız. Oysa ki ben giyecek veririm, giyersiniz. Bunun için benden giyecek isteyin, vereyim. Gece ve gündüz hata işlersiniz, ben bütün günahınızı bağışlarım. Bana istiğfar edin, sizi affedeyim. Eğer siz önceniz ve sonunuz, cinleriniz ve insanlarınız takva üzerinde bulunsanız benim mülkümde bir şey artmaz, eğer âsi olsanız benim mülkümden asla bir şey eksilmez».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Salih kullarım için cennetimde gözlerin görmediği, kullakların işitmediği gönüllerden bile geçmeyen bir şey hazırladım».

(Buraya kadar naklettiğimiz «Meşariku'l-Envâr'a aittir. Bundan sonra inşaallahu Teâlâ meşhur kitaplardan nakledeceğiz).

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Muhammed! Dünyada üç şey bana sevgilidir.

Biri kaygılı gönül, biri hasta beden, biri de eli dünyada boş olan. Ey Muhammed! Dünyada üç şeyi sevmem:

Biri kaygısız gönlü, biri rahat bedeni, biri de eli dünyada dolu olanı».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Benim velî kullarım şunlardır: Beni, benim zikrimle zikrederler. Ben de onları kendilerinin zikirleri ile zikrederim».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Ey Âdemoğulları! Eğer bütün halktan kesilip bana ibâdetle meş-

gul olursanız, gönlünüzü zenginlikle doldururum, yoksulluk size yol bulamaz. Eğer benim ibadetimden kesilip halkla meşgul olursanız elinizi dünya ile doldururum. Fakat üzerinize yoksulluk kapısını açarım. Devamlı ihtiyaçtan kurtulamazsınız».

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Kim benimle ve zikrimle meşgul olsa bir şey de istemezse, benden bir şey istiyenden ona daha çok şey veririm».

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«İhlâs, benim sırlarımdan bir sırdır. Kullarımdan kimi seversem, onun gönlüne bu sırrı korum».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Eğer kullarım ihlâs ile benim vahdaniyetime **«Lâ ilahe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur)»** diye tanıklık etmeseydi, cehennemi dünya ehlinin üzerine musallat edip helak ederdim».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Kim beni bilirse, beni ister. Kim beni isterse, beni bulur. Kim beni bulursa, beni sever. Kim beni severse, ben onu öldürürüm. Kimi ben öldürdüysem diyeti benim üzerimedir. Kimin diyeti benim üzerimeyse onun diyeti benim».

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri buyurdu :

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Namazı, benimle kulum arasında iki kısma ayırdım. Benim kulum benden ne dilerse dilesin. Bir kul ne zaman **«Elhamdu lillâhi Rabbi'l âlemin (Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun)»** dese, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Benim kulum beni hamd etmiştir» buyurur. Ne zaman **er-Rahmâni'r-Rahîmi Mâliki Yevmi'ddîn (Rahman, Rahim ve din gününün (tek) sahibi ve mutasarrıfı Allah'a)** dese, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Kulum bana sena etti» buyurur. Ne zaman **İyyake na'budu ve iyyâke nestaîn (Yalnız sana ibadet-kulluk ederiz. Yalnız senden yardım isteriz)** dese, Hak Teâlâ Hazretleri, «Bu söz benimle kulumun arasındadır. Kulum benden ne dilerse onundur», buyurur. Ne zaman **İhdina's-sırâta'l-mustakîm. Sıratal-lezîne en'amte aleyhim gayri'l-mağdûbi aleyhim vela'd-dâllîn (Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet, gazaba uğrayanlarınkine, sapıklarınkine değil)», (Fâtiha: 1-7) dese,** Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bu dua kulum içindir. Kulum benden ne dilerse dilesin» buyurur. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Cömert kişi bendendir ve ben de ondanım. Kıyametin ve kabrin

azabından emin ederim. Onlar benden razıdır, ben de onlardan razıyım». Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey dünya! Kim bana hizmet ederse sen de ona hizmet et. Kim sana hizmet ederse sen onu kullan».

Peygamberimiz Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Hak Teâlâ Hazretleri buyurur ki, bana tövbe edenin sesinden üstün ses yoktur. Bir kişi tövbe etse ve:

«Ey Rabbim! Beni esirge» dese, Allah Teâlâ Hazretleri:

«Buyur ey kulum! Dile benden ne dilersen. Benim yanımda bazı meleklerim gibisin. Ben senin gönlünden sana yakınım. Tanık olun ey benim meleklerim! O kimseyi bağışladım» buyurur.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Benim velîlerim vardır. Kubbelerin içinde gizlidir. Benden başka onları kimse bilmez».

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ben bir kulumun üzerinde iki korkuyu ve iki güvenliği bir araya getirmem. Kim dünyada benden korksa âhirette korkudan emin olur. Kim dünyada emin olsa, âhirette korkudan emin olmaz».

Hak Teâlâ Buyurur:

«Kim benden başkasından bir şey umsa, beni tanımamıştır. Kim beni tanımaz ise, bana tapmaz. Bana tapmaz ise, azabım ona vâcib olur. Kim benden başkasından korkarsa benim azabım ona helâl olur».

Peygamberimiz Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri :

«Mi'râc gecesi yere inmek istediğim zaman:

«Ey Rabbim! Seferden gelen her kişi dostlarına armağan getirir. Benim, ümmetime armağanım hani?» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Ümmetin yaşadıkça ben onları korurum. Eğer ölürler ise, benim müjdem onlaradır. Eğer kabre girerler ise, kabirlerini genişletmek bana aittir. Eğer mahşerde hazır olurlarsa, rahmetim onlaradır. Eğer bakarlarsa cemâlim onlaradır».

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri âlemlerin rahmetini geri göndermek istedi. Nitekim şöyle buyurur:

«Biz, seni (Habîbim) âlemlere (başka bir şey için değil) ancak rahmet için gönderdik», (Enbiya: 107).

Böylece Refref döndü, yine geldi. Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri beraberinde geldi. Cebrail ve Mikâil karşıladılar:

«Mi'râcın kutlu olsun, ey Muhammed!» dediler. Ama «Ümmetine

ve ashabına armağanın var mıdır?» diye sordular.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) :

«Altı şeyi armağan getirdim. Birincisi şudur: Hak Celle A'lâ Hazretleri, «Söyle onlara eğer bir kişiyi sevip ihsan umarlarsa, ben daha üstünüm, beni sevsinler, benden başkasını sevmesinler, ikincisi şudur: Söyle onlara, eğer gök ve yer ehlinden korkarlarsa, ben onlardan daha güçlüyüm benden korksunlar. Üçüncüsü şudur: Söyle onlara bir kişiden bir şey umarlarsa, ben o kişiden kullarıma daha cömertim, benden istesinler. Dördüncüsü şudur: Bir kimse kendisine cefâ etmesin diye ondan utanırsa, ben o kişiden de üstünüm. Onun için cefâ sizden, vefa benden. Beşincisi şudur: Söyle onlara, eğer bir kişi, bir kişiye malı için kulluk ederse, ben o kişiden üstünüm, onun için ben sizin ma'bûdunuz ve rızık vereninizim. Altıncısı şudur: Söyle onlara eğer va'dinde durursa bir kişiye güvenebilirsiniz Ben o kişiden daha üstünüm. Çünkü size va'dettiğim rızık, cennet, sevab ve cemalimi göstermek gibi hepsini veririm».

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri söyle der: «Peygamberimiz Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri Mi'râc'dan döneceği zaman Çin memleketine uğradı. Musa(a.s.)'ın ümmetlerinden bir kavim gördü. İlk zamanlarda yer yarılmış, o kavim bu yerden gitmişler, oraya varıp yerleşmişlerdi. Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri onlara söyledi, onlar da Peygamberimiz(s.a.v.)'a söylediler. Cebrail(a.s.) onlara:

«Bilir misiniz, bu konuştuğunuz kimdir?» dedi.

Onlar :

«Bilmiyoruz» dediler.

Cebrail(a.s.) :

«Âhir zaman Peygamberi Muhammed Mustafa budur» dedi.

«Ey Cebrail! Hak Teâlâ Hazretleri ona peygamberlik verdi mi?» diye sordular.

Cebrail(a.s.):

«Evet» dedi.

Bunun üzerine onlar iman getirdiler ve:

«Ya Resûlallah! Musa b. İmrân(a.s.) bize, hanginiz o peygambere erişirseniz, benden ona selâm edin, diye vasiyet etti», dediler.

Resul(s.a.v.), Musa(a.s.)'ın ve onların selâmını aldı, sonra:

«Sizin evlerinizi aynı görüyorum. Hiç biri, birinden fazla ve eksik değil» buyurdu. Onlar:

«Ey Resûlullah! Biz öyle bir kavimiz ki, büyüklük iddiasıyla aramızda azgınlık olmaz» dediler.

Resul(s.a.v.) :

«Evlerinizin kapıları niçin yoktur?» buyurdu.

Onlar:

«Kimse kimseye zarar vermez» dediler.

Resul(s.a.v.) :

«Hiç sizi güler görmedim» buyurdu.

Onlar:

«Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri bize kitabında haber verdi, cehennemi cinniler ve Âdemlerle dolduracağım, öyle olunca gülmek bize ne» dediler.

Resul(s.a.v.):

«Hiç ölüleriniz için ağlar mısınız?» buyurdu.

Onlar:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri can verdi. Yine O alır, biz niçin ağlayalım?» dediler.

Resul(s.a.v.):

«Hiç hasta olur musunuz?» buyurdu,

Onlar:

«Ey Allahın Peygamberi! Bir kişi günah işlese o hasta olur. Biz asla günah işlemeyiz. Böylece hasta olmayız» dediler.

Resûlullah(s.a.v.):

«Hasta olmadığınız halde nasıl ölürsünüz?» buyurdu.

Onlar:

«Birimizin rızkı kesilse ölüm meleği canını alır» dediler.

Resul(s.a.v.):

«Sizden biriniz bir kız doğursa, hiç tasalanır mısınız?» buyurdu.

Onlar:

«Bir ay şükür orucu tutarız» dediler.

Yine Peygamber(s.a.v.) :

«Eğer sizden birinizin bir oğlu doğarsa ne yaparsınız?» buyurdu.

Onlar:

«İki ay şükür orucu tutarız» dediler.

Peygamber(s.a.v.):

«Almak ve satmak isteseniz, hiç terazi ve ölçek tutar mısınız?» buyurdu.

Onlar:

«Biz asla satış pazarı kurmayız» dediler.

Peygamber(s.a.v.):

«Hiç altın ve gümüş saklar mısınız?» buyurdu.

Onlar:

«Onu, Allah'ın va'dine inanmayan kişiler saklar. Biz Allah'a inanı-

rız. Rızkımızı o verir. Hazineyi niçin toplayalım?» dediler.

Resul(s.a.v.) bu sözleri işittikten sonra, onlara on sûre öğretti. Namaz ve zekât farz olmuştu. Namazı ve zekâtı öğretip oradan geçti, gitti.

Ebu'l-Leys tefsirinde böyledir. Fakat Keşşâf sahibi şöyle der:

«İsrailoğulları peygamberlerini öldürdükleri ve kâfir oldukları zaman oniki bölük oldular. Bir bölüğü Müslümanlar idi. Kaçtılar ve onlardan uzak olmayı Hak'tan dilediler. Hak Teâlâ Hazretleri yeri açtı, bunlar girdiler ve birbuçuk yıl gittiler, Çin memleketine vardılar. O kavim bunlardır ve Müslümandırlar.»

Biz geri sözümüze gelelim.

Gerçekten o gece Hak Teâlâ Hazretleri Peygamberimiz(s.a.v.) ile şeriattan ve hakîkatten çok söz etti. Onların bazısını Resul(s.a.v.)'dan başka bilmez. Bazıları:

«Resul(s.a.v.)'ın Mi'rac'a gidip gelmesi iki saatte oldu» dediler.

Şunu iyi bilmek gerekir: Mi'râc hakkında zikrolunan bu haberlerin kimi tefsirlerden, kimi de hadîslerden nakledilmiştir. Asla şüphe yoktur. Ancak, şu kadar var ki, bazısı, Mi'râc cismanîdir, bazısı da, ruhanîdir, derler.

İki kere Mi'rac'a çıktı: Biri Mekke'de biri Medine'de idi. Onun için Mi'râc hakkında çok şey rivayet edildi. Kimi tefsirlerde, kimi garîb hadîslerde yer alır. Mirâc'a ait hadîsler Mesâbîh ve Meşârîk'tadır. Hadîsçiler, zaptı kolay olsun diye kısa olarak bahsetmişlerdir. Geri kalan uzun uzun anlatılanlardır. Onları tasdik etmek bize vaciptir.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'ne o kadar kemâlât çok olmaz ve Hak Teâlâ Hazretleri'nin de kemâl kudretinden uzak değildir. Allah her şeye kadirdir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Şeyh Sadrüddin-i Konevî(rh.a) şöyle belirtiler:

«Peygamber(s.a.v.) otuzüç Mirâc etti. Biri cismânî, geri kalanlar ise ruhanîdir».

Ama ehl-i zâhir yanında, tevatür haberlerle ve birbirine bağlı sözlerle meşhur olmamıştır. Fakat ulemâ nakleder. Ben de teberrüken kitabımda yazdım. Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri bilir ki, onlara hiç iftira etmedim.

«Eğer Peygamber(s.a.v.) Kudüs'ten Mi'râc etti, Kâ'be'den etmedi, hikmeti nedir?» diye sorsalar, cevabı şudur: Peygamberler Kudüs ve Şam'da bulunurlardı. Öyle olunca kâfirler ar ettiler ve «Eğer peygamber olsa Kudüs'de olurdu» dediler. Kâ'be'de doğdu, geldi Kudüs'de Mi'râc etti. Diğer bir cevap da şudur: Kudüs mahşer yeridir. Ayağının bereketi oraya erişsin, ümmetine hesap kolay olsun diye Peygam-

ber(s.a.v.) oradan Mi'râc etti. Diğer bir cevap şudur:

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri yerde ve gökte zaman ve mekânı aşmak istedi. Onun için Kudüs'te Mi'râc etti.

Eğer, «Musa(a.s.) Tûr Dağı'na çıktı. Tekrar dönünce yüzünü örttü. Çünkü kimsenin Musa(a.s.)'ın yüzüne bakmaya gücü yoktu. Muhammed(s.a.v.) öyle yapmadı. Halbuki Muhammed(s.a.v.) Musa(a.s.)'dan daha üstün idi» diye sorulsa cevabı şudur: Nur iki türlüdür. Biri zâhir(açık) biri bâtın (gizli) nurdur. zâhir nuru avam (halk) içindir, bâtın nuru havas (seçkinler) içindir. Bu itibarla Peygamber(s.a.v.) yüzünü örtmedi. O, her iki cihanın güneşidir. Bunun içindir ki, güneşin daima görünmesi gerekir.

Eğer «Hak Teâlâ Hazretleri Muhammed(s.a.v.)'ı yeryüzüne gönderdi, İsâ(a.s.)'ı göndermedi» diye sorarlarsa cevabı şudur:

İsâ(a.s.)'ın kavmi, İsâ(a.s.)'in göğe çıktığını görmediler. Kabrini de görmediler. Ondan sonra o kavim «İsâ(a.s.) Allah'nın oğludur» diyerek kâfir oldular. Bu itibarla, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Muhammed(a.s.)'ı yine yeryüzüne şeriatını kurması için gönderdi. Kabrini de yeryüzünde bıraktı ki, ümmeti ziyaret ederek fazlasıyla sevaplar kazansın diye. Nitekim Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kim beni vefat etmişken ziyaret ederse, hayatta iken ziyaret etmiş gibi olur».

Fakat ulemâ arasında Mi'râc'ın ne zaman olduğuna dair ihtilâf çıktı. Keşşâf sahibi:

«Mekke'den Medine'ye hicret etmeden beş yıl önce oldu».

Vecîhüddin ise, «Peygamber(s.a.v.) bir gece peygamberliğe gönderilmeden düşünde gördü: Peygamberlik verilmesinden birbuçuk yıl sonra Receb'in yirmiyedinci gecesinde cismiyle Mi'râc etti» demektedir.

Begavî, tefsirinde şöyle der:

«Nübüvvetten bir yıl sonra Mi'râc etti».

Sözün kısası, Peygamber(s.a.v.) Mi'râc'dan inince Mescid-i Haram'a geldi, oturdu. Önce Ebû Cehil geldi, ondan sonra Kureyş'in ileri gelenleri geldiler. Hazret-i Resul, Mi'râc'dan haber verdi. Ebû Cehil ve diğerleri Mi'râc'ı inkâr ettiler ve:

«Biz Kudüs'ü görmediğini biliriz. Eğer Mescid-i Aksâ'ya vardınsa onun nişanlarından bize haber ver. Gördüğüne inanalım» dediler.

Hazret-i Resul biraz durdu, derhal Hak Teâlâ Hazretleri Kudüs'le arasındaki perdeleri kaldırdı. Resûlullah(s.a.v.) tekrar Kudüs'ü gördü, onlara haber verdi. Müslümanlar doğruladılar. Pek çok kâfir o gün Müslüman oldular.

Nakledildiğine göre, bazıları inanmadılar. Ebû Bekr-i Sıddîk'e geldiler:

«Muhammed, bu gece Kudüs'e vardım, oradan göğe çıktım, diyor» dediler.

Ebû Bekr-i Sıddîk Hazretleri:

«Böyle dedi mi?» diye sordu.

Onlar, «Evet» diye cevap verdiler.

Bunun üzerine Ebû Bekr-i Sıddîk şöyle der:

«Bir gecede buradan da uzak yere gittim» buyurursa doğru söyler.

Peygamber(s.a.v.)'ı doğruladığı için ona Ebû Bekr-i Sıddîk dediler.

Sonra Resûlullah(s.a.v.) .:

«Bu sabah güneş doğarken Şam'dan bir kafile gelecek. Önden gelen deve ak olacak ve üzerinde alaca örtü bulunacak» dedi.

Bu sözleri duyanlar orada bir dağa çıktılar. Sabah olunca, o kafilenin geldiğini gördüler. Bir Arap:

«İşte, Vallahi o ak deve geldi» dedi.

Bir Arap da:

«Vallahi, işte güneş doğdu» dedi.

Begavî, tefsirinde böyle rivayet etti. Hazret-i Resulü fazlasıyla doğruladılar.

İLÂHÎ HADÎSLER

Bazıları:

«Muhammed Mustafa(s.a.v.) vahy gelmeden önce İsâ(a.s.)'ın şeriatında idi».

Bazıları:

«Musa(a.s.)'ın şeriatında idi».

Bazıları da:

«İbrahim(a.s.)'ın şeriatında idi» dediler.

En doğrusu, «İbrahim(a.s.)'ın şeriatında idi» görüşüdür.

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Cebrail(a.s.) bana geldi ve «Hak Teâlâ Hazretlerinin şöyle buyurduğunu söyledi: «Bir kişinin İslâm içinde saçı ağarmış olsa, ben ona azap etmeye utanırım».

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Allah Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Bir kulumu belâya uğratsam, o kulum sabretse, benden başkalarına şikâyet etmese, etinden yeğ et ve kanından yeğ kan veririm, günahını affederim. Eğer ölürse benim rahmetime ulaşır».

Sehl b. Sa'd(r.a) Peygamber(s.a.v.)'dan nakleder:

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Cebrail(a.s.) geldi. Bana, «Ey Muhammed! Ne kadar yaşamak istersen sonunda ölürsün. Nasıl dilersen amel et, karşılık görürsün. Kimi dilersen sev, sonunda ayrılırsın. Mü'minlerin şerefi, geceleri yaptığı ibadetidir, izzeti, halktan müstağni olmasıdır» dedi. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri: «Ey Rabbim! Benim hacetlerimi kabul et» dedi. Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Yemeğini helâl edin, duanı kabul edeyim» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Kim benim velîlerimi horlarsa, benimle cenk etmiş gibidir. Kullarım bana farz namazları ile yakın olduğu gibi hiçbir şeyle yakın olmazlar. Kulum bana nafile ibadet ve tâat ile yakın olursa, ben onu severim. Ne zaman bir kulumu sevsem onun kulağı ve gözlü olurum. Ne zaman benden bir şey istese, veririm. Dua etse, kabul ederim. Mü'minin canını almada tereddüt ettiğim gibi, hiçbir şeyde tereddüt etmedim. Mü'min kullarımdan kimseler vardır ki, eğer fakir etmezsem imanı kâmil olmaz. Çünkü zengin olursa fesat çıkarır, âsi olur. Mü'min kullarımdan bir insan vardır ki, eğer onu zengin etmezsem imanı kâmil olmaz. Çünkü, fakir olursa sabretmez fesat çıkarır, âsi olur. Mü'min kullarımdan bir insan vardır ki, eğer ben onu sağlıklı etmezsem imanı sâlih olmaz. Hasta olsa fesat çıkarır, âsi olur. Mü'min kullarımdan bir insan vardır ki, eğer ben onu hasta etmezsem imanı sâlih olmaz. Eğer sağlıklı olsa fesat işler, âsi olur. Şüphesiz ben kullarımın gönlündekini bilirim».

Tefsîr-i Kebir'de şöyle anlatılır:

«Muhammed Mustafa(s.a.v.) bir gün «Allahümme, ümmeti ümmeti! (Allah'ım, ümmetim, ümmetim...)» dedi ve ümmeti için ağladı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Muhammed'e niçin ağladığını git, sor» buyurdu. Cebrâil(a.s.) geldi:

«Ey Muhammed! Niçin ağlıyorsun?» diye sordu. Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Ümmetim için ağlarım. Âhirette onların hâli ne olur?» dedi. Cebrail(a.s.) tekrar âlemlerin Rabbinin huzuruna gelip durdu.

«Ey Rabbim! Sen âlemlerin Tanrısısın. Resulün ümmeti için ağlıyor» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Yine Muhammed'e git, söyle: Ben seni memnun edin-

ceye kadar ümmetini sana bağışladım».

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Hidâyet benim evimdir, (lâ ilahe illallah Allah'tan başka ilâh yoktur) kelimesi benim kale'mdir. Kim benim kale'me girerse, azabımdan emin olur».

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Ey Âdemoğulları! Sizin rızkınız benim katımdadır ve benim farzlarım sizin katınızdadır. Eğer siz benim farzlarıma uyarsanız, şüphesiz ben sizin rızkınızı kesmem. Eğer bana mutî olursanız rızkınızı çok veririm ve cennete koyarım. Eğer bana muti olmazsanız —ben sizden zengin padişahım— size azab ederim».

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey Muhammed! Kim Kadir gecesini ihya ederse onun bütün günahını affederim ve bin dileğini kabul ederim. Eğer bedbahtlık içindeyse mutlu ederim».

Nakledildiğine göre, İbn Abbâs(r.a) şöyle rivayet eder:

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir gün Cebrail(a.s.) geldi, yüzü toz olmuştu, sildi. Ben, «Ey Cebrail! Bu ne tozdur?» dedim. Cebrail(a.s.):

«Kerûbiyyûn (melekleri) Kâ'be'yi ziyaret etmek için Hak'tan izin istediler. Bu toz onlarındır. Ey Muhammed! Ümmetin için dua et. Kerûbiyyûn (melekleri) de beraber dua ederler» dedi.

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri ümmeti için dua etti. Kerûbiyyûn (melekleri) de beraber dua edip gittiler. Derhal Cebrail(a.s.) geldi:

«Ey Resûlullah! Hak Teâlâ Hazretleri sana selâm eder ve buyurur: «Senin ümmetinden kim Kâ'be'yi ziyaret ederse, yedi kat yer ve yedi kat gök meleklerinin sevabını ona veririm. Ve Kâ'be'den gidince bağışlanmış gider».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir gün Cebrail(a.s.) geldi. Bana:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Ey Muhammed! Kim sana selâm verirse, ben de ona selâm veririm. Kim sana salavât getirirse, ben de ona salavât getiririm. Kim seni ansa, fakat sana salavât getirmese, şüphesiz ben onu ateşte yakarım» buyurur.

Câbir b. Abdullah(r.a) Hazretleri şöyle anlatır:

«Bir gün, bir kişi Peygamberimiz Muhammed(s.a.v.) Hazretleri'ne geldi, «Ey Muhammed! Bir kimse çocuklarına Kur'ân öğretse onun sevabı nedir?» diye sordu. Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri:

«Kur'ân, Kelâmullah'dır. Onun sevabına son yoktur» buyurdu. Derhal Cebrail(a.s.) geldi. Fahr-i Âlem(s.a.v.) Hazretleri ona Kur'ân-ı

Azîmü'ş-Şân'ın sevabını sordu. O da Peygamber(s.a.v.) Hazretlerinin cevap verdiği gibi cevap verdi. Ondan sonra Cebrail(a.s.) göğe çıktı. Bu soruyu İsrafil(a.s.)'a sordu, İsrafil(a.s.), «Allah Teâlâ bilir» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'a vahy etti. Derhal Cebrail(a.s.) Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'ne gelip «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana selâm eder ve buyurur: «Şanım hakkı için kim çocuklarına Kur'ân öğretirse, benim katımda bin kere gaza etmişçesine, bin aç doyurmuşcasına, bin çıplak donatmışcasına ve İsmail(a.s.)'ın çocuklarından bin köle azat etmişçesine müjde vardır. Her harfine on hasenat veririm. On günahını affedip, bağışlarım».

Şeyh Ebû Tâlib-i Mekkî, Kûtü'l - Kulûb'de şöyle nakleder:

«Allah Teâlâ Hazretleri Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri'ne, «Ümmetinin hesabını senin elinde bırakmamı diler misin?» buyurdu. Peygamberimiz(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Sen onlara benden hayırlısın» dedi.

Hak Celle A'lâ Hazretleri:

«Şefaat makamını sana verdim. Kime istersen şefaat et» buyurdu.

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey Rabbim! Ümmetimin hesabını benim elime bırakmanı, benden başka kimsenin bilmemesini dilerim» dedi. Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Ben senden merhametli padişahım. Onların hesabını ben görmeyi isterim. Hiç kimse bilmesin. Sen dahi bakmayasın. Çünkü, bunların günahını bilecek olursan, ümmetinden çok kişiyi kabul etmezsin» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'ne buyurdu:

«Receb benim ayımdır. Kim Recebde günah işlerse geri tövbe etse, ben onun günahını affederim. Şabân senin ayındır. Kim Şabân'da günah işlese senin şefaatin ile ona rahmet edip affederim. Ramazan ümmetinindir. Eğer Ramazan'da tövbe ederlerse affedip Ramazan hürmetine bağışlarım. Ey Muhammed! Sıddîklarıma haber ver ki, ben gayretli padişahım ve günahkârlara haber ver ki, ben Gafur padişahım».

«Ey Muhammed! Dört şey benimdir. Kim onlar hakkında benimle münazaa ederse ben onu cehennemlik diye yazarım». Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) :

«Ey Rabbim! O dört şey nedir?», dedi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Kibriya, Azamet, Fahr ve Kudret. Bunlar benim sırrımdır. Kimse bunlarda münazaa etmesin. Yoksa cehenneme bırakıp ateşte yaka-

rım»

Ömer b. el-Hattâb(r.a) Hazretleri, Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Fahr-i Âlem(s.a.v.) buyurdu: Cebrail(a.s.) bana haber verip, «Hak Teâlâ Hazretleri: buyurur ki: «Eğer kullarımdan bir kulum eline bir kılıç alsa, bütün dünya ehlini öldürse, ondan sonra tövbe etse ve benden bağışlanmak istese, tövbesini kabul edip suçunu yarlığarım».

Resûlullah(s.a.v.) :

«İlâhî! Dilerim ki, ümmetime dünyada azab vermeyesin» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri bu sözleri kabul etti ve dünyada mü'minlerden kimseye azab etmedi.

Nakledildiğine göre, bir salih kişi vardı. Resûlullah(s.a.v.) ile oturuyordu. Derhal Ölüm meleği orada hazır oldu, o kişinin yüzüne dik dik baktı. O kişi korktu. Resûlullah Hazretleri ölüm meleğinden o kişinin ömrünü sordu. Ölüm meleği, «Bir saat kaldı» dedi. İkindi vakti idi. Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri o kişiye haber verdi. O, «Ya Resûlallah! Bir saatte ne yapayım ki, Hak Teâlâ Hazretleri'ne hoş gelsin ve beni kabul etsin?» diye sordu. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri, «Git, ilimle meşgul ol» buyurdu. Râvî ilâve etti:

«Eğer ilimden daha üstün amel olaydı, Peygamber(s.a.v.) ona delâlet ederdi» dedi.

Nakledildiğine göre, Ebû Hureyre(r.a) Hazretleri Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nden şunları nakleder:

«Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Cennet ile cehennem birbiriyle iddialaştılar. Cehennem:

«Bana zâlimler ve kibirlenenler girer».

Cennet:

«Bana zayıflar ve fakirler girer» diye övündüler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Cehennem benim azabımdır. Kime dilersem onunla azab ederim. Cennet benim rahmetimdir. Kime dilersem onunla rahmet ederim» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.) :

«Ramazanın ilk gecesinde şeytanları ve cinnîleri bağlarlar. Cehennemin kapısını kaparlar, cennet kapılarını açarlar» buyurdu.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Hiç kimse var mıdır ki, bir şey isterse vereyim. Tövbe edenleri kabul edeyim, istiğfar edenleri bağışlayayım».

Ebû Saîd el-Hudrî(r.a), Resûlullah(s.a.v) Hazretlerinden şöyle nakleder:

«Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Cebrail(a.s.), Mikâil(a.s.) ve yetmişbin melek ile bana haber verdiler. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Kim namazı kast ile terk etse veya farzları inkâr etse, cemaatten ayrılsa, ümmetinin Yahudileridir. Tevrat'ta, Zebur'da, İncil'de ve Kur'ân-ı Kerîm'de lânet edilmiştir. Cennet kokusunu onlar bulamazlar. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, melekler ve bütün yaratıklar onlara düşman olur. Ey Muhammed! Ümmetinin en yaramazı onlardır. Eğer hasta olurlarsa sormaya gitme. Evlerine konuk olma. Onlardan kimse kız almasın ve vermesin. Eğer ölürlerse cenazelerine gitme».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey Cebrail! Yeryüzünde onlardan şerîr var mıdır?» dedi.

Cebrail(a.s.):

«Ey Resûlullah! Kim namazı kasıtlı terk etse mel'undur. İçki içenlerden, kan dökenlerden, faiz para yiyenlerden, yalan yere tanıklık yapanlardan ve zina edenlerden günahı daha fazladır» dedi.

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Tebâreke Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey Muhammed! Senin ümmetine bir şey verdim ki, hiçbir peygamberin ümmetine vermedim».

Ben:

«Ey Rabbim! O nedir?» diye sordum.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Öyle ise siz beni (tâatle, ibâdetle) anın, ben de sizi (sevab ile, mağfiretle) anayım» (Bakara: 152) müjdesidir, buyurdu.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Kim benim her şeye erişmeye ve günahları bağışlamaya kadir olduğumu bilirse, şüphesiz o kişiyi affederim».

Ömer b. el-Hattâb(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Bir gün Peygamber(s.a.v.) ile yolculukta beraberdik. Ebû Bekr-i Sıddîk, Osman(r.anhum) ve bazı ashab-ı güzîn(r.anhum) de beraberdi. Bir gece sabah yakındı. Bir dereden, bir ses işittik, «Ey Muhammed! Benden yana gel» diyor. Peygamber(s.a.v.) o dereye gitti. Biraz sonra gülerek geldi. Biz:

«Ya Resûlallah! Haber nedir?» diye sorduk.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Cebrail(a.s.), Mikâil(a.s.) ve ruhanîler benim yanıma geldiler. Herbirinin üçer bin melek yoldaşı vardı.

Bana:

«Ey Muhammed! Hak Teâlâ Hazretleri sana selâm eder. Sana bir hediye verdi ki, senden başkasına vermemiştir» dediler.

Ben:

«Ey Cebrail! O hediye nedir?» diye sordum.

Cebrail(a.s.):

«İnnâ Enzelnâhu (Kadr) sûresidir» dedi.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey Cebrail! Onun sevabı ne kadardır?» diye sordu.

Cebrail(a.s.):

«Kim İnnâ Enzelnâhu sûresini okursa Hak Teâlâ Hazretleri o kişiye Ramazan ayı oruç tutmuşcasına sevap verir. Bin günahını affedip bağışlar. Kim Pazartesi gecesi İnnâ Enzelnâhu sûresini beş defa okursa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bütün günâhını bağışlar. Kim Cuma gecesi üç kere okursa Allah Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o kişiye yıldızlar, ağaçların yaprakları ve bütün canlıların sayısı kadar ecir verir. Kim Perşembe gecesinde okursa Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri ona cehennemden azatlık berâtını verir. Bir kimse hapis olsa Cuma günü namazdan sonra yüz kere «İnnâ Enzelnâhu» sûresini okursa serbest olur».

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur: «Şânım hakkı için ben saçı ve sakalı İslâm içinde ağarmış olan kuluma azab etmeye utanırım. Çünkü kocalık benim nurumdur. Ben nurumu ateşte yakmam.»

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri bu sözü Hak'tan işitince ağladı. Ashâb-ı güzîn:

«Ey Resûlullah! Niçin ağlarsın?» diye sordular. Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Şunun için ağlarım: Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kula azat etmeye utanır, kul günâh işlemeye utanmaz» buyurur.

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'ne buyurdu:

«Ey Muhammed! Şüphesiz sana yedi şey ile minnet ettim; hiç kimseye o şekilde minnet etmedim:

Birincisi, yerde ve gökte senden daha üstün kimse yaratmadım.

İkincisi, bütün peygamberler seni ve ümmetini görmeye can atarlar,

Üçüncüsü, ümmetine kıyamette hesapları çok olmaması için fazla dünyalık vermedim.

Dördüncüsü, günahları fazla olmaması için ömürlerini uzun etmedim.

Beşincisi, tanıklık iddia etmemeleri için çok kuvvet vermedim.

Altıncısı, önceki halklar gibi, her günahtan dolayı onların üzerine azap göndermedim.

Yedincisi, yeraltında çok yatmasınlar diye onları âhirzamanda getirdim.»

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Ben ulu padişahım ve padişahların gönlü benim elimdedir. Bir kavim bana mutî olursa, padişahların gönlünü onlara rahmet ile baktırırım. Eğer bana mutî olmazlarsa padişahların gönlünü onlara hışım ile baktırırım».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Teâlâ Hazretleri bana:

«Ey Muhammed! Ben sizi ateşten korudum. Ama ateşten korkup ağlamayı terk etmeyin» buyurdu.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Ey Cebrail! Bana cehennemi anlat». Cebrail(a.s.):

«Ey Resûlullah! Hak Teâlâ Hazretleri cehennemi yarattıktan sonra bin yıl yaktı, kıpkızıl oldu. Bin yıl yaktı, apak oldu. Binyıl daha yaktı kapkara oldu. Eğer ateş ehlinin bir kaftanını yeryüzüne bıraksalardı, bütün halkı helak ederdi» dedi. Peygamber(s.a.v.) bunları işitince ağladı. Cebrail(a.s.) da onunla ağladı.

Peygamber(s.a.v.) :

«Ey Cebrail! Sen niçin ağlıyorsun? Sen Ruhû'l-Eminsin» dedi.

Cebrail(a.s.):

«Korkarım Hârût ve Marût gibi mübtelâ olurum. Bu yüzden ağlıyorum» dedi.

Nakledildiğine göre, bir gün Peygamber(s.a.v.), Fâtıma, Ali, Hasan ve Hüseyin (Allah onlardan razı olsun) bir yere vardılar. Peygamber(s.a.v.):

«Bu gece bana yardım edin» buyurdu.

Onlar:

«Ey Resûlullah! Biz ne yapalım ki, size yardım olsun?», diye sordular.

Peygamber(s.a.v.):

«Abdest alın, namaz kılın, başınızı yere koyun ve, «Ey Rabbim babamız Muhammed'e rahmet et, deyin» buyurdu. Onlar da abdest aldılar, namaz kıldılar, başlarını yere koyup öyle söylediler. Derhal Cebrail(a.s.) geldi:

«Ey Muhammed! Sen başını yere koyup secde edince yedi kat göğün melekleri secde edip ağladılar» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Benden iste, ne istersen» buyurdu. Peygamber(s.a.v.):

«Ümmetime cehennemin ateşi içinde ne yapacağını bilmek isterim» dedi.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ateşi İbrahim(a.s.)'a gülistan ettim. Ümmetine de gülistan edeceğim» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) bir ay «Dıhye»nin İslâm'a gelmesini Hak'dan diledi.

Cebrail(a.s.); bir gün sabah namazından sonra Resûl-i Ekrem(s.a.v.) 'e geldi:

«Ey Muhammed! Hak Celle A'lâ Hazretleri sana selâm edip:

«Dıhye imana gelmek için şimdi sana geliyor» buyurdu. Sonra Dıhye geldi ve selâm verdi:

«Ben Arap beylerinden bir beydim. Yedi kızım vardı. Ere vermeye ar ettim. Hepsini öldürdüm. Bana rahmet var mıdır, ey Resûlullah?» dedi.

Peygamber(s.a.v.) bir müddet hayrette kaldı. Derhal Cebrail(a.s.) geldi:

«Ey Muhammed! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Söyle o kişiye benim şanım hakkı için, «Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah (Allah'dan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir)» dediği zaman onun yetmiş yıllk küfrünü affettim. O kızlar kendisinindi. Onlar için affetmeyeyim mi?» buyurur, dedi. Resûlullah(s.a.v) ağladı:

«İlâhî! Dıhye bir defa «lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah» dedi. İman getirdi, yetmiş yıllık küfrünü bağışladın. Ümmetimden «lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah» diyen nice kişi oluyor. Onları bağışlamaz mısın?» dedi.

Nakledildiğine göre, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey Muhammed! Ne zaman bir kişinin evine bir konuk gelse, onunla bin rahmet ve bin bereket beraber gelir. O ev sahibinin bütün günahlarını bağışlarım. Onun günahı deniz dalgalarından ve ağaç yapraklarından çok olsa dahi, ona bin şehid ecrinden veririm. Konuğun yediği her lokma için bir hac ecrinden veririm. Cennette onun için altından bir şehir yaparım. Kim bir misâfire ikramda bulunsa altmış peygambere ikram etmiş gibi ecir veririm».

Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Cebrail(a.s.) geldi, bana, «Ey Muhammed! Hak Sübhânehu ve Te-

âlâ Hazretleri sana selâm eder ve buyurur:

«Kim ölümünden bir yıl önce tövbe etse, onun tövbesini kabul ederim».

Peygamber(s.a.v.):

«Ey Cebrail! Bir yıl benim ümmetime çoktur» dedi. Cebrail(a.s.) gitti, tekrar gelerek:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana selâm eder. Kim ölümünden bir ay önce tövbe ederse töybesini kabul ederim, buyurur», dedi.

Peygamber(s.a.v.) :

«Ey Cebrail! Bir ay benim ümmetime çoktur!» dedi. Cebrail(a.s.) gitti, tekrar geldi:

«Hak Teâlâ Hazretleri, «Kim ölümünden bir hafta önce tövbe ederse kabul ederim» buyurur, dedi.

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri:

«Bir hafta da benim ümmetime çoktur» dedi. Cebrail(a.s.) gitti, tekrar geldi:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana selâm edip:

«Kim ölümünden bir gün önce tövbe ederse kabul ederim» buyurur, dedi.

Peygamber(s.a.v.):

«Ey Cebrail! Bir gün ümmetime çoktur» dedi. Cebrail(a.s.) yine gitti, geldi:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kim ölümünden bir saat önce tövbe ederse onun tövbesini kabul ederim» buyurur, dedi.

Peygamber(s.a.v.) :

«Ey Cebrail! Bir saat benim ümmetime çoktur» dedi. Cebrail(a.s.) gitti, yine geldi:

«Hak Teâlâ Hazretleri sana selâm eder ve:

«Eğer, bir yıl, bir ay, bir hafta, bir gün ve bir saat çoksa, canları boğazlarına gelince tövbe etseler kabul ederim. Eğer dili ile mümkün olmayıp gönlü ile tövbe ederse de kabul ederim ve bağışlarım» buyurur, dedi.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri bir gün ashabının yanına gitti. Neşeli bir şekilde güldüklerini gördü, onlara:

«Lezzetleri bozucu ve cemaatleri dağıtıcı ölümü çok anın» buyurdu. Ashâb çok korktular ve ağladılar. Derhal Cebrail(a.s.) geldi:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana selâm eder:

«Kullarımın benden ümitlerini kesme. Ben onların günahlarını dünyada senden ve başkasından gizledim. Yarın kıyamet gününde

düşman arasında günahlarını açıklayacağımı mı zannederek kıyas ediyorsun» buyurur.

Ondan sonra âyet indi:

«Habibim kullarıma haber (i) ver ki: «Hakiykaten ben (evet) ben çok yarlığayıcı kemâliyle esirgeyiciyim (Hicr: 49), (Bununla beraber) benim azabım da elbette en acıklı azabın tâ kendisidir o» (Hicr: 50)

Bir gün ashâb Resul(s.a.v.)'a:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, Hazret-i Yûsuf kıssasına niçin «Ahsenü'lKasas (Kıssaların en güzeli) buyurdu?» diye sordular.

Peygamber(s.a.v.) cevap verdi:

«Şunun için: Haber veren Ahsenü'l-Kailîn (söyleyenlerin en güzeli) dir. Haber verdiği kişi «Ahsenü'l-Nâs (insanların en güzeli)dir. Cemâl yönünden gerçekten Yûsuf(a.s.) gibi cihana güzel gelmedi».

Âişe:

«Ey Resûlullah! Yûsuf(a.s.) mu güzeldir, yoksa sen mi güzelsin?» diye sordu. Resul(s.a.v.) :

«Yûsuf(a.s.) yaratılışta benden güzeldir. Ahlâkta ise ben ondan güzelim» buyurdu.

Âişe:

«Ey Resûlullah! Bu haberi halka vermez misin?» diye sordu.

Resul(s.a.v.) :

«Eğer ben haber vermezsem Hak Celle ve A'lâ Hazretleri benim hakkımda buyurur:

«Hiç şüphesiz büyük bir ahlâk üzerindesin sen» (Kalem: 4).

Hemen Cebrail(a.s.) geldi ve:

«Ey Resûlullah! Halka haber ver, senin nurun ve Yûsuf'un. nuru Âdem(a.s.)'in sulbünde kur'a çektiler, hüsnü ve cemâli Yûsuf(a.s.)'a, şerefi, nuru, affı, himmeti, rif'ati, ilmi, hilmi, rahmeti, vefayı, adli, beşareti, şefaati, daveti, sabrı, kanâati, şükrü, şeriatı, ahkâmı, namazı, haccı, Beyt-i Muazzam'ı, makam-ı, meş'arü'l-harâmı, Kur'ân-ı Hakîm'i, Hulk-i azîmi, Burak'ı, Mi'râc'ı, Makam-ı Mahmûd'u, Havz-ı Mevrûd'u, ufk-u A'lâ'yı, Makam-ı Evednâ'yı ve yüce Allah'ın selâmını sana verdiler. Bunların hepsi senindir».

Ey Resûlullah! Cebrail(a.s.) bu sözleri kendisinden söylemedi, ancak Allah'ın düsturuyla (izni ve emri ile) söyledi.

Nakledildiğine göre, bir gün Hasan ve Hüseyin (r.anhum) Ebû Cehil'in oğlunun deveye binmiş, çeşitli süsler içinde gezdiğini gördüler. Bunlar yayan yürüyorlardı. Geldiler, Peygamber(s.a.v.):

«Ey Resûlullah! Bizim binmeye bir şeyimiz yok» dediler. Peygamber(s.a.v.): «Gelin, benim arkama binin» buyurdu.

Geldiler,(s.a.v.)'ın sırtına bindiler ve:

«Onun devesi sağına ve soluna sallanıp, afv afv ediyor, dediler. Peygamber(s.a.v.) sağına eğildi «afv» dedi, soluna eğildi «afv» dedi. Bir kere daha «afv» demeyi düşünürken derhal Cebrail,(a.s.) geldi:

«Ey Resûlullah! Hak Celle A'lâ Hazretleri sana selâm eder ve buyurur: «Kendi nefsini alçak görüp, deveye benzettin, bir kere «afv» dedin, âsi ümmetinin yarısını affettim. Bir daha dedin ümmetinin hepsini affettim. Eğer bir kere daha «afv» deseydin, bütün kâfirleri affederdim». Peygamber(s.a.v.) bunları işitince sustu ve Allah'a hamdetti.

Nakledildiğine göre, bir gün Hazret-i Osman(r.a) Resûlullah ve ashabı evine davet etti. Resûlullah(s.a.v.) . Hazretleri yolda giderken kaç adım attığını Hazret-i Osman sayıyordu. Resul(s.a.v.):

«Ey Osman! Bu saymak nedendir?» buyurdu. Hazret-i Osman:

«Ey Resûlullah! Her adımına bir köle azat ettim. Halk davetten dağıldıktan sonra Hazret-i Ali(r.a) üzgün bir halde evine geldi. Hazret-i Fâtıma, Hazret-i Ali'yi üzgün görünce:

«Sende gördüğüm üzüntü nedir?» diye sordu.

Hazret-i Ali:

«Eğer bizim de dünyalığımız olsaydı Hazret-i Peygamber'i evimize çağırırdık» dedi. Hazret-i Fâtıma, «Biz de Hazret-i Resulü çağıralım» dedi.

Hazret-i Ali:

«Ne ikram edersin, hangi yemeği yedirirsin?» dedi.

Hazret-i Fâtıma:

«O Habîbullah'dır (Allah'ın habîbidir). Allah ikram eder ve yiyecek verir» dedi.

Bunun üzerine Hazret-i Ali, Resul(s.a.v.)'e geldi ve:

«Ey Resûlullah! Fâtıma sizi evine davet ediyor» dedi.

Peygamber(s.a.v.):

«Yalnız beni mi, yoksa ashabı da beraber mi?» buyurdu.

Hazret-i Ali:

«Ashâb da beraber gelsinler» dedi.

Peygamber(s.a.v.) ve ashâb Fâtıma'nın evine geldiler. Hazret-i Fâtıma:

«Ey Rabbim! Gerçekten senin habîbin bugün fakir kulunun evine geldi, sen onlara ikramda bulun ve nimetler ver. Ben fakirim, onlara ikramda bulunmaya kadir değilim» dedi. Bir çömleği vardı, onu ateş üzerine koydu. O çömlek içinde Hak Teâlâ yemek yarattı. Hazret-i Fâtıma o yemeği Resul(s.a.v.)'un önüne getirdi. Resul(s.a.v.) ve ashâb o yemekten yediler. Hazret-i Resul:

«Bu yemek cennet yemeklerindendir» buyurdu. Sonra Hazret-i Fâtıma yine evine girdi ve secde ederek:

«Ey Rabbim! Benim kölem yoktur ki, azat edeyim. Fakat keremînle onun günahkâr ümmetlerini azat et» diye dua etti. Derhal Cebrail(a.s.) geldi:

«Ey Resûlullah! Senin kızın Fâtıma günahkâr ümmetin için münâcât etti. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Hazret-i Fâtıma'nın evine varıncaya kadar bastığın her ayak ve attığın her adım için yüzbin erkeği ve yüzbin kadını cehennem azabından azat ettim» buyurdu, dedi.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurdu:

«Ey Muhammed! Mü'min kulum, dünyayı terk etmekten başka bir şeyle bana yakın olamaz. Farzları kılmaktan daha üstün şeyle bana kulluk edemez. Kim «lâ ilahe illallah (Allah'dan başka ilâh yoktur)» derse kabrinde ve kabrinden çıkınca ona yoldaş olur ve yüzleri aklaşır. Başlarından toprakları giderip «Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlullah ve'lhamdü lillâhi Rabbilâlemîn (Allahdan başka ilâh yoktur. Muhammed onun elçisidir. Âlemlerin Rabbı olan Allah'a hamd olsun)» desinler.

Nakledildiğine göre, Ebu'l-Leys tefsirinde şöyle der:

«Bir gün Peygamber(s.a.v.) ümmeti için çok üzüldü. Derhal Cebrail(a.s.) geldi ve:

«Ey Muhammed! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana selâm eder ve «Devamlı seni üzgün görüyorum» buyurur», dedi.

Resul(s.a.v.):

«Ey Cebrail! Ümmetimin hâli ne olacak?» diye düşünüyorum, «onun için üzülürüm» dedi.

Cebrail(a.s.):

«Kabirlere gidelim» dedi. Resul(s.a.v.) ve ashabı Cebrail(a.s.) ile kabirlere geldiler. Cebrail(a.s.):

«Ey Resûlullah! Bir Müslüman kabrini göster» dedi. Resul(s.a.v.) gösterdi. Cebrail(a.s.) sağ kanadını o kabre vurdu, «Allah'ın izniyle kalk» dedi. O kabirden bir ak yüzlü kişi kalktı geldi:

«Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlullah ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'lâlemîn» dedi. Cebrail(a.s.):

«Tekrar kabre gir» dedi. O kişi geri kabrine girdi. Sonra sol kanadı ile bir kabre daha vurdu. Bir kara yüzlü kişi çıktı: «Vâ hasretâ, vâ nedâmetâ!» dedi.

Cebrail(a.s.):

«Geri kabre gir» dedi. O kişi tekrar kabre girdi. Sonra Cebrail(a.s.):

«Ey Muhammed! Kıyamet gününde halk kabrinden kalkınca han-

gi itikat üzerine öldüyse öyle kalkar» dedi.

Ebu Saîd el-Hudrî, Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle rivayet eder:

«Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Benim şânım hakkı için ne zaman bir kuluna rahmet etmek dilesem, o kulumu bağışlamadan onu dünyadan çıkarmam. Ne kadar hata etmiş olsa bile. O kulumu üç şeyle bağışlarım :

Birincisi, bedenini hasta etmekle,

İkincisi, rızkını azaltmakla,

Üçüncüsü, ölümünü şiddetli etmekle... Benim huzuruma anasından doğmuş gibi gelir. Ne zaman bir kuluma azap etmek istesem, ne kadar iyilik ettiyse ona üç şey vermekle onları gideririm:

Birincisi, bedenine sağlık veririm,

İkincisi, ölümünü kolaylaştırırım,

Üçüncüsü, rızkını bol veririm. Benim katıma hasenâtsız gelir.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur: «Ne zaman bir kişi haram mal ile Kâ'be'ye gitse, ihramda «lebbeyk» ve «sa'deyk» dese Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ona, «La lebbeyk ve la sa'deyk (huzuruma gelmeyiniz, mutlu olmayınız)» der.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Ey Resullerin ve peygamberlerin kardeşleri! Bir mü'minin yanına girerseniz sağlam gönülle, doğru dille, cömert elle ve temiz uzuvlarla girin. Eğer öyle ederseniz velîlerimden olursunuz. Yarın (kıyamette) peygamberlere, sıddîklara komşu olursunuz».

Peygamber(s.a.v.) , Hak Teâlâ bana vahyetti. Bir kişiye hades (manevî kir) erişse, abdest almasa gerçekten bana cefâ eder. Eğer abdest alsa, namaz kılmasa bana yine cefâ eder. Namaz kılsa dua etmese bana cefâ eder. Namaz kılıp dua etse ve ben onu kabul etmesem ona cefâ etmiş olurum. Ben, cefâ eden Rab değilim» buyurur».

Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Cebrail(a.s.) bana, kadınlarınla iyi geçin, diye vasiyet etti. Ben talâk (boşama) haramdır sandım. Kulumu ve cariyeni hoş tut, dedi. Ben elbette azat etmek gerek sandım. Komşularınla iyi geçin, dedi. Ben, benden miras yerler sandım. Misvak kullan ve namaz kıl, dedi. Farz zannettim. Namazı cemaatle kıl, dedi. Ben, yalnız kılınca kabul olmaz sandım. Geceleri namaz kıl, dedi. Ben, gece uyumak yok sandım. Zikrimi çok et, dedi. Ben, âyet âyet Kur'ân'ın faydası yoktur, sandım».

Bu son hadîs kutsidir. Allah Teâlâ'nın izniyle nakledilmiştir.

Nakledildiğine göre Begavî, tefsirinde şöyle anlatır:

«İbn Abbâs(r.a) der ki: «Bir gün Peygamber(s.a.v.) oturuyordu.

Cebrail(a.s.) onunla beraber idi. Gökten bir kapı açıldı, Cebrail(a.s.) göğe baktı ve:

«Ey Resûlullah! Bu kapı şimdiye kadar açılmış değildir» dedi.

Derhal bir melek geldi:

«Sana müjdeler olsun iki nur getirdim, senden önceki peygamberlere gelmiş değildir. Biri «Fâtiha» biri de «Bakara sûresi»nin sonu (Amene'r-Resûlü) 'dur.

PEYGAMBER(S.A.V.)'IN MEKKE'DEN MEDİNE'YE HİCRETİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Hani bir zaman o küfredenler seni tutup bağlamaları, ya öldürmeleri, yahud seni (yurdundan zorla) çıkarmaları için sana tuzak kuruyor (lar) du. Onlar bu tuzağı kurarlarken Allah da onun karşılığını yapıyordu. Allah tuzak kuranlara mukabele edenlerin en hayırhsıdır», (Enfâl: 30).

Nakledildiğine göre, müfessirlerin çoğu şöyle demişlerdir:

«Peygamber(s.a.v.) , bir gün Mekke'de oturuyordu. Mekke'de bir ev vardı, ona «Dârü'n-Nedve» derlerdi. Müşriklerden dört kişi Peygamber(s.a.v.)'a tuzak kurmak istediler. Muhammed(s.a.v.)'ı öldürmek için o eve girdiler, İblis onların üzerine girdi. Ebû Cehil:

«Bizim aramızdan çık, git» dedi:

İblis:

«Ben Necidliyim. Necid elinden geliyorum. Ben çok yaşadım. Bütün tedbirleri bilirim. Sizinle birlikte olmayı dilerim» dedi.

Onlar:

«Madem ki Necidlisin, bırakmayız, otur» dediler, önce Utbe:

«Ölüm haktır. Biraz sabredin. Muhammed ölür, şerrinden emin olursunuz».

İblis:

«Bu görüş doğru değildir».

Sonra Şeybe:

«Ben derim ki, Muhammed'i tutup hapsedelim, aç ölsün».

İblis:

«Bu da doğru değildir».

Ondan sonra As b. Vâil söz aldı:

«Muhammed'i bir devenin üzerine bağlayalım, çöle bırakalım, gidelim, orada helak olsun».

İblis:

«Bu da doğru değildir».

Daha sonra Ebû Cehil:

«Her kabileden iyi yiğitleri toplayalım, bir gece Muhammed'in üstüne varalım, kılıç çekip öldürelim. Kimin öldürdüğünü de kimse bilmesin. Eğer akrabaları diyet isterler ise mal toplayıp onlara verelim. Şerrinden emin olalım».

İblis:

«İyi söyledin» dedi.

Bunun üzerine, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'ni öldürmek için anlaştılar. Sonra o evden gittiler. Derhal Cebrail(a.s.) gelip:

«Ey Muhammed! Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu ki: «Mekke'den çıkıp Medine'ye git. Benim bunda gizli işim vardır». Ve yine buyurdu ki: «Bu gece yatağında yatıp uyumasın».

Gece olunca Peygamber(s.a.v.) , ashâb ile görüştü:

«Hanginiz benimle Medine'ye gidersiniz?» buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîk Hazretleri:

«Ey Resûlullah! Sen nereye gidersen ben de beraber giderim» dedi. Ondan sonra Peygamber(s.a.v.) tekrar ashabına baktı:

«Hanginiz bu gece benim yatağımda yatarsa ben ona kefil olurum, cennete girer» buyurdu.

Hazret-i Ali(r.a):

«Canım yoluna feda olsun. Ben bu gece yatağında yatarım» dedi.

Bunun üzerine Hazret-i Ali geldi, yatağında yattı. Ondan sonra bütün kâfirler Peygamber(s.a.v)'ın evini çevirip oturdular. İblis bunlarla birlikte gelmişti. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bunlara o gece uyku verdi, uyudular. Hatta İblis de uyudu. Peygamber(s.a.v.) Ebû Bekr-i Sıddîk ile çıktı. Yerden bir avuç toprak aldı, müşriklerin üzerlerine saçtı ve «Yasin» sûresini okudu, geçti, gitti. Şehre yakın bir dağda bir mağara vardı. Ona «Mağara-i Sevr (Sevr Mağarası)» derlerdi. Peygamber(s.a.v.) ve Ebû Bekr-i Sıddîk oraya girdiler:

Peygamber(s.a.v.) gidince İblis uyandı ve onları da uyandırdı. Sonra:

«Muhammed gitti» dedi.

Onlar:

«Nerden bildin?» diye sordular.

İblis:

«Ömrümde uyuduğum yoktu. Üzerimize toprak saçmış ben ve siz uyumuşuz. O zaman çıkıp gitmiş» dedi. Başları üzerinde toprak olduğunu görünce Muhammed'in gittiğini anladılar. Yatağına vardılar. Hazret-i Ali'nin yattığını gördüler:

«Hani yoldaşın?» diye sordular.

Hazret-i Ali:

«Bilmiyorum» dedi.

Oradan gittiler, iz izleyip mağaraya geldiler. Örümceğin kapı üzerine yuva yaptığını ve bir güvercinin yumurtlamış olduğunu gördüler:

«Eğer mağaraya Muhammed girseydi, örümcek ve kuş burda olmazdı» diyerek mağaranın çevresinde ve üstünde dolaştılar. Ebû Bekr-i Sıddîk korktu. Resul(s.a.v.):

«Korkma. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bizimle beraberdir» buyurdu. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«... Peygamber o vakit arkadaşına (Ebu Bekr-i Sıddîk'a) tasalanma, Allah, hiç şüphe yok, bizimle beraberdir», (Tevbe: 40).

Şahnâme'de gördüm, şöyle der:

«Ebû Bekr-i Sıddîk(r.a) kâfirlerden korktuğu zaman, Resul(s.a.v.):

«Ey Ebû Bekir! Bu yana bak!» buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîk baktı, bir deniz gördü, kıyısında bir gemi hazır duruyordu:

«Eğer kapıdan gelirlerse biz bu gemiye biner, bu taraftan gideriz» dedi.

Kâfirler onları görmediler. Gözleri kör oldu. Geri döndüler, gittiler. Onlar da Medine'ye geldiler.

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, Cebrail(a.s.) ve Mikâil(a.s.)'a vahyedip, «Sizi kardeş kıldım. Birinizin ömrünü diğerinden uzun ettim. Biriniz ömrünü diğerine versin» buyurdu, ikisi de yaşamak istediler. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Siz Ali gibi olamadınız. Ali ve Muhammed kardeş oldular. Ali, Muhammed'in yatağına yattı. Muhammed'in yoluna canını feda etti, Şimdi yeryüzüne inin Ali'yi düşmanlardan koruyun. Cebrail ve Mikâil yere indiler. Cebrail(a.s.) Hazret-i Ali'nin başucunda, Mikâil(a.s.) ayakucunda oturdu.

Nakledildiğine göre, kâfirler Muhammed(s.a.v.)'ı bulamayınca üç gün görüştüler. Ondan sonra dağıldılar. Süraka b. Mâlik adlı bir bahadır kişi vardı, onu Medine yönüne gönderdiler. O kişi, bunların ardından gelip yetişti. Arapların en yiğitlerindendi. Ebû Bekr-i Sıddîk Hazretleri onu gördü.

«Ey Resûlullah! Süraka geldi, yetişti» dedi. Peygamber(s.a.v.):

«Tasalanma» buyurdu. Süraka yaklaşınca çağırdı:

«Ey Muhammed! Bugün benim elimden kim alır?» Peygamber(s.a.v.)

«Melik-i Cebbar ve Vâhid-i Kahhâr alır» buyurdu. Derhal Cebrail(a.s.) geldi:

«Ey Muhammed! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri: «Yeri sana mutî ettim. Ne dilersen buyur, yapsın» dedi. Resûlullah(s.a.v.) : «Ey yer! Süraka'yı tut» buyurdu. Derhal yer yarıldı. Süraka'nın ayağı dizine kadar yere battı. Süraka aman diledi. Hazret-i Peygamber dua etti. Yer bıraktı. Yedi kere aman diledi, kurtuldu. Yine kasdetti. Sekizincide tam ihlâs ile tövbe etti ve:

«Ey Muhammed! Senin emrinin âlemlere eriştiğini anladım» dedi. Resûlullah ona İslâm olmasını teklif etti. O:

«Benden bunu isteme» dedi. Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Süraka! Benim isteğim, Kureyş askerlerini geri döndürmendir», buyurdu.

Süraka kabul edip. döndü. Ebû Cehil geldi:

«Ey Süraka! Hazret-i Muhammed'i bu yolda bulamadın mı?» diye sordu. O:

«Yok, bulamadım!» dedi. Onlar bu sözü işitince döndüler, Mekke'ye gittiler.

Keşşâf'da Enes b. Mâlik şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ o gece bir ağaca emretti, mağaranın önünde bitti. Bir örümcek gelip derhal ağ ördü. O ağaca iki güvercin kondu, örümcek ağının arasında yuva yaptı. Ondan sonra Kureyş'den iki yiğit mağaraya yaklaştılar, kılavuzlara:

«Bu mağaraya bakın, belki burada olabilirler» dediler. Onlar:

«Burada değildir» diyerek geri döndüler. Sabah olunca Kureyşliler mağaraya yaklaştılar, iki güvercinin yuva yapmış olduğunu gördüler. Güvercinler onları görünce uçtular. Burada değildirler dediler.

Bilmek gerekir ki, Resûlullah(s.a.v.) 'e peygamberlik kırk yaşından sonra geldi. Sayısız mu'cize gösterdi. Ortaya koyduğu mu'cizeleri gayet açıksacık gösterdi. Bu itibarla Hazret-i Resûl'ün kemâli deliller ve kesin hüccetlerle sabit oldu.

Ashâb bunun üzerinde iman getirip ulemâ-i ahyar (âlimlerin en hayırlıları) oldular.

PEYGAMBER(S.A.V.)'IN MEDÎNE'YE GELİŞİ

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri Pazartesi günü Medine'ye vardı. Cuma günü mescid yaptı ve kendisi hutbe okudu. Cuma namazını kıldı, ilk Cuma Medine'de kılındı.(8)

---

(8) Birçok kaynaklarda, ilk cuma namazının büyük hicret esnasına Kubâ ile Medine arasındaki "Râunâ" vadisinde kılındığı kaydedilir.

Siyerciler şunları söylerler:

«Medine halkı Resul(s.a.v)'in Medine'ye geldiğini işitince çok sevindiler. Hepsi Hazret-i Resûl'ü evlerine davet ettiler. Cebrail(a.s.):

«Ey Resûlullah! Devenin yularını ben tutayım. Medine halkı seni evlerine davet edince onlara, «Devem nerede çökerse orada misafir olurum» buyur» dedi. Medinelilerin herbiri evlerine davet etmek için Hazret-i Resûl'ün yanına geldiler. Hazret-i Resul:

«Devem hangi eve varırsa, o evde olurum» buyurdu. Onlar sevindiler, Hazret-i Resûl'ün devesi yönelsin, orada çoksun diye evlerinin önüne kimi hurma, kimi de arpa döktüler. Deve geldi, hiçbirisine iltifat etmedi. Şehirde ne kadar insan varsa Habîbullah'ın bedi' cemâlini ve kerîm likasını görmek için karşıladılar. Sonunda deve bir yere gelip çöktü, hemen geri ayağa kalktı. Bir yere daha gitti, Hâlid b. Zeyd el-Ensârî Hazretleri'nin kapısı önünde çöktü. Önceki çöktüğü yer Hazret-i Resûl'ün kabri oldu. Resul(s.a.v.) Hazret-i Hâlid'in evine kondu. Hazret-i Câbir'in bir gözleri görmeyen anası vardı. O kadın gelip:

«Ne olaydı, gözlerim açık olaydı da Hazret-i Resûl'ün yüce cemâlini göreydim» dedi.

Hazret-i Resûl mübarek parmağı ile gözlerini sildi, derhal gözleri açıldı, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'nin mübarek cemâlini gördü.

Bütün halk Peygamber(s.a.v.)'ın ilminden istifade ettiler. Çünkü neseb yönünden halkın en keremlisi, soy yönünden insanların en üstünüydü. Esrâr-ı Rabbâniyyenin inecek yeri ve tecelliyât-ı Sübhâniyye'nin konacak yeri idi.

Abdullah b. Selâm gelip Hazret-i Resûl'ün yüzüne baktı, peygamber olduğunu bildi. Yüzünde hiçbir şekilde yalancılık nişanı yoktu. Gerçekten Hak Resulü olduğunu anlayınca:

«Sana birkaç şey sorayım, dedi. Biri şudur: Kıyametin ilk nişanı nedir? Cennet ehli, cennete girince ilk önce ne yerler?»

Resul(s.a.v.):

«Kıyametin ilk nişanı bir ateşdir. Doğudan çıkar, bütün halkı batıya toplar. Cennetin ilk yemeği balık ciğeridir» buyurdu. Abdullah b. Selâm bu sözleri işitince imana gelip «Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedu enneke Resûlüllâhi Hakkan(Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şehâdet ederim ki, sen Allah'ın Hak elçisisin)» dedi. Ondan sonra:

«Ey Resûlullah! Yahudi kavmi benim İslâm'a geldiğimi duyarlarsa onlarla ne yapayım?» diye sordu. Peygamber Efendimiz onu gizledi. Birazdan Yahudiler geldiler. Hazret-i Resul onlara:

«Sizin aranızda Abdullah b. Selâm nasıl kişidir?» buyurdu.

Onlar:

«Çok saygıdeğer kişidir» dediler.

«Onu Müslüman görürseniz ne yaparsınız?» buyurdu.

«Bundan Allah'a sığınırız» dediler. Abdullah b. Selâm çıktı. Tekrar:

«Eşhedü en lâ ilahe ilallah ve eşhedu enne Muhammeden Resûlullah» dedi.

Bilmek gerekir ki, Medine'nin adı «Yesrib» idi. Ağır havası vardı ve çok fesat çıkardı. Hazret-i Resul o şehre girdikten sonra güzel ve temiz oldu. O yüzden adını Tayyibe ve Medine koydu. Orada oturdu. Bir zaman sonra ashâb Mekke'den gelmeye başladı. Önce Hazret-i Peygamber'e Ömer b. el-Hattâb yirmi atlı ile geldi. Sonra geri kalan sahabeler de geldiler, İslâm dini kuvvetlendi. Medine'de kaldılar.

Hazret-i Resul, Hazret-i Ali'ye, Mekke'den Âişe'yi ve Fâtıma'yı getirmesini buyurdu. Hazret-i Ali gitti, onları getirdi. Bunun üzerine Hazret-i Resul, Hazret-i Ali'yi kendisine kardeş etti. Sonra Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddık'ı, Hazret-i Ömer ile kardeş etti. Geri kalan ashâb birbirleriyle kardeş oldular.

Ondan sonra Resul(s.a.v.) ve ashâb mü'minlere namaz vaktini bildirmeyi istediler. Bazısı, «Boynuz çalalım, halk işitip gelsinler» dediler. Bazı mü'minler, «Yahudilere benzemiş oluruz.» diyerek karşı çıktılar. Bazısı, «Çan çalalım» dediler. Hıristiyanlara benzemiş oluruz, denilerek yine karşı çıkıldı.

Bunun üzerine Resul(s.a.v.) ve ashâb, Hak Teâlâ Hazretleri'nden ne işaret edileceğini beklemeye başladılar. Sonunda Abdullah el-Ensârî geldi:

«Ey Resûlullah! Uyku ile uyanıklık arasında bir kişi gördüm. Gökten indi, bir duvar üstüne kondu ve kıbleye karşı durup, «Allahu Ekber, Allahu Ekber...» diyerek ezanı sonuna kadar okudu. Biraz durdu, yine kamet getirdi. Sonra iki kere «kad kameti's-salah» dedi.

Hazret-i Ömer:

«Ey Resûlullah! Sana peygamberlik veren Allah hakkı için ben de bunun gibi gördüm» dedi.

Ebu'l - Leys, tefsirinde Dahhâk'dan şöyle rivayet eder:

«Hazret-i Resul, Cebrail(a.s.)'a, müezzin kimi edeyim, diye sordu. Cebrail(a.s.):

«Ey Muhammed! Bir karaca kul vardır: Adı Bilâl'dir. Melekler için de onun sesi güzeldir ve müezzinler arasında Allah Teâlâ Hazretleri'nin en sevgili kuludur» dedi. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri, Hazret-i Bilâl'ı çağırdı, ezan öğretti ve buyurdu. Bilâl mescidin üzerine çıktı ezan okudu. Öğle vakti idi. Ondan sonra ezan sünnet oldu.

Ezan okuduğu zaman nifakçılar ve müşrikler ezana, rükû ve sucuda bakıp gülüştüler. Hak Teâlâ Hazretleri onları reddedip şu âyet-i kerîmeyi gönderdi:

«(Ezanla) birbirinizi namaza çağırdığınız zaman (onu) bir eğlence ve bir oyun (mevzuu) edinirler. Bu kendilerinin hakîkaten akıllarını kullanmaz bir güruh olmalarındandır» (Mâide: 58).

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Medine'ye geldiğinde Beyt-i Mukaddes'e doğrularak on altı ay namaz kıldı. Sonra peygamber(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey Cebrail! Hak Teâlâ'nın beni, Yahudilerin kıblesinden Kâbe'ye döndürmesini dilerim. Çünkü, Kâ'be, İbrahim(s.a.v.)'ın kıblesi idi».

Cebrail(a.s.):

«Ey Resûlullah! Ben de senin gibi bir kulum. Hiçbir şeye mâlik değilim. Rabbinden iste» dedi. Peygamber(s.a.v.) Hazretleri bir defa gözlerini göğe kaldırdı. Derhal Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şu âyeti gönderdi:

«Bir yüzünü (vahye intizâr ve iştiyakından) çok kere göğe doğru evirip çevirdiğini muhakkak görüyoruz. Şimdi seni herhalde hoşnud olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. (Namazda) yüzünü artık Mescid-i Haram tavafına (Kâbe semtine) çevir. (Ey mü'minler) siz de nerede bulunursanız (namazda) yüzlerinizi o yana döndürün. Şüphe yok ki kendilerine kitab gönderilenler bunun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu pek iyi bilirler. Allah onların yapacaklarından gâfil değildir», (Bakara: 144)..

Bazıları şöyle derler:

«Bedir savaşından iki ay önce, Receb ayında gün sona erdikten sonra kıble Kâbe'ye döndü. Benî Seleme Mescidi'nde Hazret-i Peygamber ashâb-ı güzîn(r. anhum) ile beraber öğle namazı kılarken iki rek'at kaldığı sıra bu âyet geldi. Hazret-i Resul(s.a.v.) namazda iken döndü. Erkekler kadınların olduğu yere, kadınlar da erkeklerin olduğu yerlere döndüler. Bu itibarla o mescide «Mescid-i Kıbleteyn (İki kıbleli Mescid)» dediler.

Ondan sonra ashâb-ı güzîn:

«Ey Resûlullah! Bizim kardeşlerimiz namazlarını Beyt-i Makdis yönüne kılarlardı. Onların namazları nasıl oldu?» dediler.

Derhal Hak Celle ve A'la Hazretleri şu âyeti gönderdi:

«... (Habîbim) Senin hâlâ üstünde durageldiğin (Kâbe'yi tekrar) kıble yapmamız; o peygambere (sana) uyanları (senin izince gidenleri) ayağının iki ökçesi üzerinde geri döneceklerden (irtidâd edeceklerden ve münafıklardan) ayırd etmemiz içindir. Gerçi (Kıble-

nin bu suretle çevrilmesi) elbette büyük bir (mes'ele) dir. Ancak bu, Allah'ın, doğru yola ilettiği kimseler hakkında (asla vârid) değil. Allah imanınızı zâyi edecek değildir. Çünkü Allah insanları çok esirgeyendir, (onlara) rahmet (ve inayet) ini râyigân edendir», (Bakara: 143).

HAZRET-İ MUHAMMED'İN(S.A.V.) CİHADLARI

Hak Teâlâ Hazretleri İslâm dinini yüce kadri ve büyük yardımı ile aziz ve muzaffer kıldıktan sonra Hazret-i Resul(s.a.v.)'a hicret edişinin ikinci yılında gaza etmesini buyurdu.

Cihâda sebep şudur: Bir gün Hamza(r.a) Hazretleri Medine'de kendi işine giderken üç kâfir onun dinine sövdüler. Hazret-i Hamza da kılıcını çekip onları öldürdü. Kâfirler bunu işittikleri zaman Müslümanlara düşmanlık yapmaya başladılar. Bunun üzerine Peygamber(s.a.v.) Hazretleri «Lâ ilahe illallah» kelimesini yüceltmek ve yaymak için mü'minlere gaza etmelerini emretti. Farz olan ilk gaza Bedir gazasıdır. Hikâyeleri tefsirlerde anlatılmıştır. Fakat biz kitabımızda Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'nin dört gazasını teberrüken anlattık. İlki Bedir gazasıdır.

BEDİR GAZASI

Şöyle olmuştur:

Bir defasında Kureyş'in önde gelenleri ticaret etmek için Mekke'den Şam'a geldiler. Geri dönecekleri zaman, Cebrail(a.s.) Peygamber(s.a.v.) 'e haber verdi. Müslümanlar hazırlanıp karşı çıktılar. Mekkeliler bunu haber aldılar. Asker toplayıp onlara karşı geldiler. Ebû Cehil Kâbe'nin üzerine çıktı, müşrikleri çağırarak, yüksek sesle:

«Ey Kâbe ehli! Durmayın! Durmayın! Mallarınızı Muhammed'in ashabı aldı. Artık sizin için dünyada dirlik kalmadı» dedi.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri Cebrail(a.s.)'dan bu haberi işitince muhacirinden ve ensârdan üçyüz onüç kişi ile —peygamberler sayısınca— gazaya çıktılar. Bunların arasında ancak iki atlı vardı. Cebrail(a.s.) geldi, Peygamberimiz(s.a.v.)'a:

«Müşrikler Mekke'den ticaret develerine karşı gittiler» diye haber verdi, sonra:

«Ey Muhammed! Hak Teâlâ Hazretleri sana va'detti ve «İki taifenin hangisini dilersen kabul et. Tacirlere mi gidersin, yoksa askerlere mi?» buyurdu» dedi. Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri ashab-ı güzîne(r. an-

ha) haber verdi. Ashab-ı güzîn iki kısma ayrıldı. Ebû Bekr-i Sıddîk, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Ali(r. anha) askerler üzerine gitmeyi istediler. Ensârîlerden Sa'd b. Muâz(r.a):

«Ey Resûlullah! Sen hangisini istersen ona gideriz. Vallahi, eğer denize gidin, diye buyurursan gideriz. Ey Resûlullah! İsrâiloğullarının Musa(a.s.)'a, yaptıkları gibi yapmayız» dedi.

«Onlar da (şöyle) dediler: «Yâ Musa, onlar orada bulundukça biz oraya ilelebed giremeyiz. Artık sen Rabbinle beraber git! Bu suretle ikiniz harb edin! Biz mutlaka oturucularız», (Mâide: 24).

Ebû Cehil Mekke'den dokuzyüzelli kişi ile geldi. Resûlullah Teâlâ (s.a.v.) Hazretleri onları görünce namaz kıldı, ellerini kaldırıp dua etti:

«Ey Rabbim! Eğer sen bu kavmi helak edersen yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmaz» dedi.

O kadar gökten yana döndü ki, ridâsı omuzundan düştü. Ebu Bekr-i Sıddîk(r.a) ridâyı aldı, yine omuzuna koydu ve:

«Ey Resûlullah! Niçin tasalısın? Hak Teâlâ ikisinden birisini, sana vermeye va'detti» dedi.

Ondan sonra Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onlara bin melek gönderdi. Cebrail ve Mikâil birlikte geldiler. «Bir Melek de yeterdi, bine ne gerek» derlerse cevab şudur: Bu dini ta'zîm etmek ve İslâm askerini çok göstermek için bin melek gelmiştir. Ebû Cehil bunları görünce:

«Allah'ım! Sana hangi din sevgiliyse ona yardım et» dedi. İki tarafın askeri bir yere toplandı, safları bağlandı. Her taife cins cins olup cenge girmeye başladılar. Hazret-i Hamza(r.a) ve Hazret-i Ali(k.v.) ileri gelip meydan okudular. Hazret-i Ali:

«Ben Allah'nın ve Resûlü'nün arslanıyım» diyerek kâfirlerin üzerine at sürdü. Onlardan Ebu Cehil meydana girdi. Mü'minlerden iki yiğit karşı çıktılar. Ebu Cehil'e de kılıçla vurdular. Hemen Ebu Cehil'i yüzüstü düşürdüler. Ondan sonra Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'ne geldiler. Kılıçlarını gösterip, herbiri, ben vurdum dedi. Peygamber(s.a.v.) Hazretleri kılıçlarına baktı, ikisinde de kan olduğunu gördü, ikiniz beraber öldürdünüz, buyurdu.

Sonra Resul(s.a.v.):

«Kim bize ilk önce Ebu Cehil'in ölüm haberini bildirir?» buyurdu. Abdullah b. Mes'ûd(r.a) meydana geldi. Ebu Cehil'i kan içinde yatar gördü. Ebu Cehil:

«Bizi siz mi bozdunuz?»

Abdullah:

«Ya kim bozdu?»

Ebu Cehil:

«Melekler bozdu» dedi.

Abdullah:

«Sen Firavunla eşit misin ki, imana gelmezsin. Meleklerin Muhammed(s.a.v.)'a yardıma geldiğini gördüğün hâlde inanmazsın. Sana aman vermek olur mu?» dedi. Hemen ayağını Ebu Cehil'in boynuna koydu. Başını kesip Resul(s.a.v.)'a getirdi. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri görüp Hakk'a secde etti.

Bedir gazasında ondört ashab şehid oldu. Kâfirlerden yetmiş kişi öldüler ve yetmiş kişi de esir oldu.

Nakledildiğine göre, Mukatil b. Süleyman:

«Dünya yaratılalıdan beri Bedir gazasında toplanan insanlar gibi, hiç toplanılmamıştır. Çünkü, önce, Resul(s.a.v.)'ın mübarek vücûdu, üçyüz onüç mü'min ve bin melek birlikteydi. Şeytan-ı laîn ve kâfir askeri dokuzyüz elli müşrik orada beraberdi. Öyle olunca, bu şekilde kalabalık ne oldu ve ne olacaktır?».

Ondan sonra Hazret-i Resul esirler ve ganimet malıyla Medine'ye teşrif etti. Nimet ve ihsan ile mesrur ve hürrem oturdu. Kâfirler ise hüsran ile helâk oldular.

UHUD GAZASI

Rivayet şöyledir:

Mü'minler kâfirleri bozup helak ettiklerinde Ebu Süfyân Mekke'nin beyi idi. Ticaret malını alıp deniz tarafından kaçarak Mekke'ye vardı. Mekke'nin önde gelenlerine:

«Muhammed büyüklerinizi öldürdü ve mallarınızı aldı. Maksadı mal ile kuvvet tutmaktır» dedi. Kureyşliler bu sözleri işitince derhal Hâlid b. Velîd, Amr b. As, İkrime b. Ebû Cehil kumandasında bin silâhlı adam topladılar. Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'nin üzerine yürüdüler. Resul(s.a.v.) bunu haber alınca mü'minlere duyurdu.

Mü'minler Uhud Dağı'na vardılar. Abdullah b. Selûl münafıkların büyüğü idi. Cemaati ile geri kaçtı. Cuma günü idi. Resûlullah bin kişi ile cuma namazını kıldı. Cuma namazından sonra Medine'den çıkıp Uhud Dağı eteğine vardılar. Cumartesi cenk oldu. Bütün mü'minler üç bölük oldular. Bir bölüğü yaralandı, bir bölüğü şehid oldu, bir bölüğü kaçtı.

Nakledildiğine göre, Müslümanlar sinip dağılınca, Resul(s.a.v.) ensârdan yedi, muhacirlerden de iki kişiyle kaldı. Resul(s.a.v.) üzerine kâfirler devamlı hamle yapıyorlardı. Resul(s.a.v.):

«Kim bunlara mani olursa, cennet onundur» dedi. Yedi kere böyle söyledi. Yedi kişi şehid oldu. Hazret-i Talhâ(r.a) önünde idi, yirmi yerinden yara aldı. Bir kâfir, «Muhammed'i öldürdüm» diye bağırdı. Bazıları:

«O bağıran İblis idi» derler. Mü'minler duyunca kaçtılar, İblis Medine'ye geldi, «Muhammed öldü» diye bağırdı. Muhammed b. Mâlik askerin içine girdi. Peygamberimiz(s.a.v.)'ı aradı. Yaralanmış, kan içinde yatar gördü. Mü'minlere bütün sesiyle:

«Müjdeler olsun, Resul(s.a.v.) yaşıyor!» diye bağırdı. Resul(s.a.v.) sus diye işaret etti.

Hazret-i Enes b. Mâlik(r.a) Resul(s.a.v.) yaralandığı zaman yüzünden kan akıyordu, eliyle sildi, şöyle dedi:

«Bu kavim sapıklıktan nasıl kurtulur? Ben onları dine davet ederim. Onlar benimle savaşırlar». Sonra, «İlâhî! Benim kavmime hidâyet ver, bunlar beni anlamıyorlar» diye dua etti.

Ashab-ı güzîn(r. anhum) bir yere toplanıp:

«Ey Resûlullah! Sen bunlara dua edersin, onlar sana bak ne yaparlar» dediler.

Peygamberimiz(s.a.v.):

«Ben halka lânet edici değilim, aksine, «İlâhî! Onlara rahmet et», derim. Çünkü beni bilmezler» buyurdu.

Garâib-i Ahbâr'da şöyle anlatılır:

«O gün Hamza(r.a) kâfirleri yıkıp geçti. Nice kafirleri öldürdü. Bir tarafta Vahşî adlı bir köle bir taş ardında gizlendi. Hazret-i Hamza oradan geçerken, ansızın harbe ile vurup Hazret-i Hamza'yı şehit etti. Yetmiş parçaya ayırdılar. Peygamber(s.a.v.)'a haber verildi. Resul(s.a.v.) geldi, Hazret-i Hamza'nın her parçasına bir namaz kılıp defnettiler. Sonra Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri hamle etti. Elini zırhdan çıkardı. Mü'minler de beraber cenge girdiler. Kafirleri tamamen yendiler ve bozdular».

Nakledildiğine göre Sa'd b. Ebî Vakkas(r.a) Hazretleri şöyle der:

«O gün Resul-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'nin yanında iki kişi vardı. Çok iyi dövüşüyorlardı. Ak elbiseler giymişler di. Biri Cebrail(a.s.), biri Mikâil(a.s.) idi. Müslümanlardan yetmiş kişi o gün şehit oldu. Dört kişi muhacirlerden ve altmış altı kişi ensârdan idi. Buna karşılık kâfirlerden on yedi kişi düştü.

Yahut biraz daha çok.

Bazıları da şöyle derler:

«Ondan sonra, artık kâfirler mü'minleri saymadılar. Şehit olanlar için Peygamber(s.a.v.) «Onları yıkamayın, kanlarıyla gömün», buyur-

du.

Onlar yaralanınca Hak Teâlâ Hazretleri'nin katında mertebemiz artsın diye yemek yemediler, su içmediler ve konuşmadılar. Öyle susuz oldukları halde şehit düştüler. Allah Teâlâ onların hepsinden razı olsun.

MEKKE'NİN FETHİ

Nakledildiğine göre Resul(s.a.v.) 'e düşünde Allah Teâlâ Hazretleri'nin kendisine Mekke'yi fethettiğini gösterdi. Peygamberimiz(s.a.v.) Hudeybiye gazasından dönünce sahabeden onbin kişi topladı, Mekke'ye gitti.

Mekke'nin halkı asker toplayıp Resul(s.a.v.)'a karşı çıktılar ve savaştılar. Hak Teâlâ Hazretleri onları bozdu. Mekke'nin beyi Ebû Süfyân geldi, mü'min oldu.

Sabah namazı oldu, sahabe Resul(s.a.v.)'ın abdest suyunu alıp içiyorlar ve yüzlerine sürüyorlardı. Ebû Süfyân, Hazret-i Ömer'e: «Muhammed bey olmuş» dedi. Hazret-i Ömer ise ona:

«Muhammed beylik etmez, aksine peygamberdir, onun için ta'zîm ederler» dedi.

Ebû Süfyân Resul(s.a.v.)'a Mekke'de iken çok yakınlık gösterir, cenkte korur, evinde çok hürmet ederdi. Resul(s.a.v.):

«Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse(sığınırsa), kapısını kapatır, silâhını bırakırsa, ona dokunulmayacaktır» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Hazret-i Resul Mekke'yi fethedeceği zaman ashâb-ı güzîn(r. anhum) hazretleri, Hazret-i Resûl'ü ellerinin üzerinde getirdiler. Kâbe'nin kapısına çıkardılar. Kapının iki tarafına yapıştı. Kureyş'e:

«Beni nasıl bilirsiniz?» buyurdu.

Kureyş:

«Sen bizim kerîm kardeşimizsin» dediler.

Bunun üzerine Hazret-i Peygamber:

«Yûsuf peygamber kardeşlerine ne dedi ise, ben de size onu diyorum:

«(Yûsufu) da: «Size; dedi, bugün hiçbir başa kakma ayıplama yok», (Yûsuf: 92).

Sonra Kâbe kapısından aşağı indi.

Anlatıldığına göre İbn Abbâs, Ebû Süfyân'a şöyle demiştir:

«Hazret-i Resul gelince ona âyeti hatırlat».

Ebu Süfyan öyle yaptı. Hazret-i Resul(s.a.v.):

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri seni bağışlasın ve sana öğreteni de bağışlasın» buyurdu. Bu gaza Hicret'ten sekiz sene sonra idi.

HUNEYN KISSASI

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri bir müddet Mekke'de kaldı. Ondan sonra Ramazanda oniki bin kişiyle Huneyn gazasına gitti. Onbini Medine'den, ikibini Mekke'dendi. Bir kişi:

«Bu defa bize kimse galip gelemez, bize ne tasa! Çünkü, Resûlullah Hazretleri bizim aramızda, bizimle birliktedir» dedi.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«İyi konuşmadınız» buyurdu.

Hak Teâlâ bunlara yol vermedi. Ramazandan Şevvale gelinceye kadar Mekke'de kaldılar, gidemediler. Kâfirlerin önde geleni Mâlik b. Avf idi. Dostlarına:

«Bugün dört bin kişisiniz. Dört bölük olun. Müslümanlarla buluştuğunuz zaman bir yoldan hamle yapın» dedi.

İki tarafın askerleri buluşunca kâfirler, Müslümanlar üzerine hamle yaptılar. O gün şiddetli savaş oldu. Nice insan düşüp kırıldı.

Müslümanlardan Abbâs, Ebu Süfyan ve ensârdan birkaç kişi Resûl-i Ekrem'in yanında kaldı. Diğerleri kaçtı.

Nakledildiğine göre, bir kişi vardı, ona Şeybe derlerdi. Resûl-i Ekrem(s.a.v.) 'in yalnız kaldığını görünce kendi kendine:

«Şimdi Muhammed'i öldüreyim» dedi. Peygamber(s.a.v.) Hazretleri onun ne düşündüğünü anladı. Eli ile göğsüne vurdu:

«Ey Şeybe! Senden Hak Teâlâ Hazretleri'ne sığınırım» dedi. Şeybe bu durumu görünce Resul(s.a.v.)'a sevgisi arttı. Artık inkârı kalmadı.

Sonra Resul(s.a.v.) ak katırdan aşağı indi, bir avuç toprak aldı, kâfirlerin üzerine saçtı, derhal kâfirler sinip kaçtılar. O topluluğun büyüğü Mâlik b. Avf geldi, Müslüman oldu. Ondan sonra Hak Celle ve A'lâ Hazretleri şu âyet-i kerîme'yi gönderdi:

«And olsun ki Allah bir çok (savaş) yerler (in) de ve Huneyn gününde size yardım etmişdîr. (O Huneyn gününde ki) çokluğunuz o zaman size ucub vermişdi de bu, size (gelecek kazaadan) bir şeyi gidermeye yaramamıştı. Yeryüzü, o genişliğine rağmen, başınıza dar gelmişdi. Nihayet (bozularak) gerisin geri dönüp gitmişdiniz», (Tevbe: 25)

«Sonra Allah; resulü ile mü'minlerin üzerine sekîneti (kuvve-i ma'neviyyesini) indirdi, görmediğiniz (melek) orduları (nı) indirdi ve kâfirleri azâblandırdı. Bu, kâfirlerin cezası idi», (Tevbe: 26).

«Sonra Allah bunun ardından kimi dilerse onun tevbesini kabul eder. Allah çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir», (Tevbe: 27).

Sonra Peygamberimiz(s.a.v.) geri Medine'ye geldi. Fütuhat bölükleri ve çeşitli ganimetler ile tehlikelerden salim olarak döndü.

Kurtubî tefsirinde, nakledildiğine göre Ebû Bekr b. Ahmed b. Ali el -Hatîb ve Ebû Hafs Ömer b. Şahin (Allah onlara rahmet etsin) derler ki:

«Hazret-i Âişe(r.a) şöyle nakleder: «Son hacda Resul(s.a.v.) Hacûn'a gelince deveden aşağı indi, ağladı. Ben de ağladım. Bir zaman gitti, sonra benden yana geldi, sevinçle güldü. Ben:

«Ey Resûlullah! Babam ve anam sana feda olsunlar. Benim yanımda ağladın ve gittin, yine geldin, sevinip gülersin, hikmeti nedir?» diye sordum.

Hazret-i Resul:

«Babam ve anam için ağladım ve dua ettim. Anamı Hak Teâlâ Hazretleri geri diriltti. Bana iman getirdi. Tekrar âhirete gitti. Onun için sevindim» buyurdu.

Kurtubî şunları söyler:

«Ondan sonra Mekke ile Medine arasına gelince babasının kabrine vardı. Onu da davet etti. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri babasını da diriltti. O da imana geldi, tekrar kayboldu. Duyduğuma göre, amcası Ebû Talib de dirildi. Onu da imana getirdi».

Bazı müfessirler, bu sözler sahîh değildir, demektedirler. Fakat şunu bilmek gerekir ki, İmam Kurtubî yalan söylemez. Âlemlere rahmet edici olunca baba ve anasının mü'min olması Resûlullah(s.a.v.) 'e lâyıktır.

Enes(r.a) şöyle der:

«Resul(s.a.v.)'a bir kişi geldi ve, «Benim ve senin baban nerede ?» diye sordu.

Resul(s.a.v.):

«Cehennemdedir» buyurdu.

Öyleyse nasıl iman getirmiş olur?

Cevap şudur:

Resul(s.a.v.)'ın kemâlinde şaşılacak yön yoktur. Sonradan babasını ve anasını Hak'tan dileyip, dirilterek imana getirdikten sonra tekrar ölmüş olabilirler. Çünkü, birçok peygamber ölüleri dirilttiler. Yûnus(a.s.)'ı, ölmüşken Hazret-i İlyâs diriltti. Hazret-i İsâ beş kişiyi diriltti. Hazret-i Muhammed'in kendisi, onlardan daha üstündür. O'nun gibi bir sultanın anasını, babasını Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin, kâfirlere karşı cehenneme bırakması uygun değildir.

Bilmek gerekir ki, Hazret-i Resul büyük risâlet (risâlet-i kübrâ) ve en üstün nübüvvet (nübûvvet-i uzmâ) ile âleme gelince husûsan Hicret'ten sonra çok mu'cizeler göründü ve Kur'ân nazil oldu. Önceki peygamberler birkaç mu'cize gösterdi, ama bizim Peygamberimiz(s.a.v.) üçbin mu'cize gösterdi. Cebrail(a.s.) otuzbin kere yeryüzüne indi. Yirmiyedibin kere Hazret-i Resul(s.a.v.)'a üçbin kere de diğer peygamberlere geldi. Eğer Hazret-i Resûl'ün bütün kemalâtını ayrıntılı bilmek isterseniz tefsir kitaplarını inceleyin. Bu kitaba hepsi sığmaz. Nitekim her yerde özür beyan ettim.

Özür keremli insanların yanında makbuldür. Onu ancak yaman kalplerle ve ruhlarla yazdık. Birbirinden ayrılan nefisler ve bedenlerle ona ancak şekil verdik. Allah'ım! Mübarek cemalinden bizi mahrum etme ve bizi yüce fazlında mükâfatlandır.

RESUL(S.A.V.)'IN VEFATI

Müfessirler söyle anlatırlar:

«Resul(s.a.v.) Mekke'de bulunduğu sıra sadece namaz farz olmuştu. Medine'ye geldikten sonra Hak Teâlâ Hazretleri haram ve helâl âyetini indirdi, bütün şer'î hükümleri bildirdi. Resul(s.a.v.)'ın üzerine açık âyetlerle çok mu'cizeler zâhir etti.

Hazret-i Resûl'ün risâleti kemâle erip vahy tamam olduktan sonra son haccında Medine'den Mekke'ye gitti. Mekke'ye girişinin ertesi günü Arafat'a çıktı. Orada cuma günü hutbe okudu (Veda Hutbesi).

Onda en önemli bilgileri ve en iyi ibâdetleri halka bildirdi ve:

«Size dininizi ve ibadet hükümlerinizi bildirdim mi?» diye sordu.

Onlar:

«Evet, bildirdin» dediler.

Peygamber(s.a.v.):

«İlâhî! Sen buna tanık ol» dedi ve halka dua etti.

Cumadan sonra ikindi vaktinde, deve üzerinde Vakfe'ye durdu. O gün Hakk'a ve halka yöneldi.

İbn Abbâs(r.a) şöyle anlatır:

«O gün beş bayram bir araya geldi: Biri Cuma, biri arefe, biri Yahudilerin, biri Hıristiyanların, biri de ateşe tapanların bayramıydı. Onun gibi bir daha olmadı ve olmaz».

Ondan sonra Medine'ye geldi. Şehre gelince şu âyet nazil oldu:

«Öyle bir günden sakının ki, hepiniz o gün Allah'a döndürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı tastamam verilecek, onlara haksızlık edilmeyecekdir», (Bakara: 281).

Hazret-i Resûl'e nazil olan son âyet budur. Bu âyetten sonra Peygamber(s.a.v.) yirmibir gün yaşadı. Sahih olan şu ki, Peygamber(s.a.v.)'ın ömrü altmışüç yıldır. Peygamberimiz(s.a.v.) ecelinin yaklaştığını anlayınca, halkı çağırmalarını buyurdu. Hazret-i Bilâl dam üstüne çıktı:

«Ey Müslümanlar! Resul(s.a.v.)'ın yanına toplanın» diye çağırdı.

Her taraftan halk mescide geldiler. Hazret-i Resul ayağa, kalktı. Minbere çıktı, Allah'a hamd ve senâ etti. Kendinden bahsetti. Ondan sonra çok güzel bir hutbe okudu. Bütün gönüller harekete geldi, dinleyenler, gözlerden yaş yerine kan akıttılar. Cennet nimetlerine bunları sevdirdi ve cehennemden korkuttu. Gazaya gitmeye teşvik etti. Ne kadar insan varsa, hepsi çok ağladılar ve:

«Ey Resûlullah! Bu nasıl hutbedir, bizim yüreklerimizi yaktı?» dediler. Hazret-i Resul şöyle buyurdu:

«Bu hutbe veda hutbesidir. Ey dostlar! Eğer ben dost edinseydim, Ebu Bekr-i Sıddîk Hazretleri'ni dost edinirdim. Fakat benim dostum Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'dir. Ve bilin ki, benim ölümüm yakındır. Muhakkak ki, Hak Teâlâ Hazretleri ölümü bütün yaratılmışlara hükmetti. Ne Allah'a yakın melek, ne gönderilmiş peygamber kalır. Ancak Hak Teâlâ Hazretleri bâki kalır. Bilin ki, benden sonra peygamber gelmez. Peygamberlerin sonuncusu ve resullerin efendisi benim. Siz bütün ümmetlerin hayırlısısınız. Hak Teâlâ Hazretleri'nden korkup ibadetle meşgul olun. Kim Hak Teâlâ Hazretleri'nden korkarsa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ona ummadığı yerden rızık verir. Şahadet kelimesini daima tekrar ediniz, namaz kılınız, zekât veriniz, gücünüz yeterse hacca gidiniz, Ramazan ayında oruç tutunuz. Allah'ın helâl ettiği şeyleri helâl, haram ettiği şeyleri haram ediniz. Benim kardeşlerimi gördüğünüz zaman onlara selâmımı söyleyiniz».

Selman-ı Fârisî:

«Ey Resûlullah! Biz senin kardeşin değil miyiz?» diye sordu.

Hazret-i Resul:

«Sizler benim ashâb (arkadaşlarım) ve ensarımsınız (yardımcısınız). Kardeşlerim; benden sonra gelenler ve beni görmeden, bana iman getirenlerdir» buyurdu ve şu âyet-i kerîme'yi okudu:

«Hakîkat, Allah'ın peygamberi yanında seslerini yavaşlatanlar (yok mu?) işte onlar Allah'ın takva için kalplerini imtihan ettiği kimselerdir. Onlar için bir mağfiret ve büyük mükâfat vardır», (Hucurât: 3).

Bu hutbeyi vefatından beş gün önce okudu. Rengi değişmiş ve gözü yaşlı olduğu halde minberden aşağı indi. Hazret-i Âişe'nin evine

geldi ve yatağa yattı. Hazret-i Âişe:

«Ey Resûlullah! Benim babam ve anam sana feda olsun. Ne oldu, böyle yatıyorsun ?» diye sordu. Hazret-i Âişe'ye cevap vermedi. Ama dizine yaslandı. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ölüm meleğine vahy etti ve:

«Ey ölüm meleği! Benim habîbim Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'e in, benden selâm et ve ona haber ver: O benim habîbimdir ve yarattıklarımın hayırlısıdır. Gerçekten onu çok özledim. Üzerine izinsiz girme ve izinsiz canını alma. Çünkü yedi kat gök ehli ve Arş'ı getirenler Hazret-i Resûl'ün vefatını işittiler, hepsi ağlaştılar». Ondan sonra ölüm meleği yeryüzüne indi. Birçok melek de beraber indiler. Hazret-i Âişe'nin evine geldiler.

Ölüm meleği:

«Ey Cebrail! Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri bana: «Muhammed(s.a.v.)'ın üzerine girme ve canlarını izinsiz alma» diye buyurdu» dedi.

Cebrail(a.s.) bu sözleri işittiği zaman ağladı ve **«Her can ölümü tadacaktır», (Âl-i imran: 185)** âyetini okudu. Ondan sonra Hazret-i Resûl'ün üzerine ağlayarak girdi.

Hazret-i Resul:

«Ey Cebrail! Seni ağlar görüyorum» dedi.

Cebrail(a.s.):

«Ey Habîbullah! Ey Muhammed! Nasıl ağlamayayım? Ölüm meleği kapıda bekler, üzerime girmeye izin ister».

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri ağladı ve ölüm meleğine girmesi için izin verdi. Ondan sonra ölüm meleği içeri girdi:

«Es-selâmü aleyke (Allah'ın selâmı üzerine olsun) Ey Ahmed! Es-selâmû aleyke Ey Muhammed! es-Selâmü aleyke ey Allah'ın yarattıklarının en hayırlısı» dedi. Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«Aleyke's-Selâm ve Rahmetullahi ve berekâtüh (Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi üzerine olsun). Kardeşim Azrail, ziyaret etmeye mi, yoksa ruhumu almaya mı geldin?» dedi. Azrail(a.s.):

«Ey Muhammed! Dilersen ziyaret ederim, dilersen ruhunu alırım» dedi. Peygamber(s.a.v.) ağladı ve:

«Yüce Allah'ı tasdik ederim ki (Her can ölümü tadacaktır)» dedi. Azrail(a.s.):

«Ey habîbim! Ey Muhammed! Ağlama, vallahi, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana peygamberlik verdi. Sana ben, annenin çocuğuna olduğu gibi şefkatliyim. Eğer Hak Teâlâ bana bütün âlemin canını almaya izin verseydi, senin şerefli ruhunu almaktan bana daha kolay

idi» dedi.

Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey ölüm meleği! Hoş geldin. Ama bana mühlet ver. Arkadaşlarımı, ensârımı (yardımcılarımı), gözlerimin nuru Hazret-i Ali'yi, kızım Fâtmatü'z-Zehra'yı, çocukları Hasan ve Hüseyin'i göreyim» dedi.

Ölüm meleği:

«Vallahi, ey Resûlullah sana mutîim» dedi.

Ondan sonra Hazret-i Ali, Hazret-i Fâtıma, Hazret-i Hasan ve Hüseyin biraraya geldiler. Çok ağlaştılar. Resul(s.a.v.) Hazretleri onlara baktı ve kendisi de ağladı. Hazret-i Fâtıma:

«Ey Resûlullah! Niçin ağlıyorsun?» diye sordu;

Resul(s.a.v.) :

«Niçin ağlamayayım, bu duran ölüm meleğidir. Senin babanın ruhunu almaya geldi. Çünkü dünyada kimse bâki kalmaz. Ancak Allah bâki kalır» dedi.

Hazret-i Fâtıma:

«Ey Resûlullah! Hak Teâlâ Hazretlerinden yakında beni sana ulaştırmasını dilerim» dedi.

Resul(s.a.v.):

«Ey Fâtıma! Yakında bana gelirsin» buyurdu.

Böylece ailesi ve ashabı ile veda ederken namaz vakti geldi. Hazret-i Bilâl kapıya geldi:

«Allah'ın selâmı üzerine olsun ey Resûlullah! Es-Salâtu yerhamukellah» dedi.

Resul(s.a.v.):

«Ey Bilâl! Hak Teâlâ Hazretleri sana rahmet etsin. Senin peygamberin şüphesiz kendiyle meşguldür. Ey Bilâl! Ebû Bekr-i Sıddîk'a söyle, halka imam olsun, namaz kılsınlar» buyurdu.

Hazret-i Bilâl gitti, halkı mescide çağırdı ve:

«Ey Müslüman topluluğu! Şüphesiz bugün Resûl-i Ekrem kendi nefsiyle meşguldür. Ebû Bekr-i Sıddîk benim yerime imam olsun, halka namaz kıldırsın, buyurur» dedi.

Müslümanlar bu sözü işitince çok üzüldüler ve çok ağladılar. Ebû Bekr-i Sıddîk, Resul(s.a.v.)'ın sözüne itaat etti. Mihraba girdi, cemaat saf bağlayıp Ebû Bekr-i Sıddîk'a uydu. Ebû Bekr-i Sıddîk namaz kılarken, Resûlullah(s.a.v.) 'in secde yerine baktı. Resul(s.a.v.)'ı orada göremeyince ağladı ve:

«Bundan sonra vahy bizden kesildi» dedi. Müslümanlar onu gördüler beraber ağladılar.

Resul bunların sözlerini işitince Hazret-i Ali'ye:

«Bu ağlaşma nedir?» dedi.

Hazret-i Ali:

«Ey Resûlullah! Ashâb sizi namaz yerinde göremediler, onun için ağladılar». Resul(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Beni biraz hafif et, Müslümanlarla namaz kılayım» dedi. (Zira sen her şeye kadirsin) âyetini okudu. Böylece Resul(s.a.v.) biraz sonra mübarek bedeninde rahatlık duydu. Ona «rahatü'l- mevt (ölüm iyiliği)» derler. Faz-ı b. Abbâs ve Hazret-i Ali'nin omuzlarına yaslandı, ayağa kalktı. Mescide gitti. Ebû Bekr-i Sıddîk namazı erteledi. Hazret-i Resul(s.a.v.) ileri çıkıp, mihraba geçti. Halka namaz kıldırdı. Sonra oturdu yüzünü onlara çevirdi ve:

«Ey Müslüman topluluğu! Dervişlere, fakirlere, yetimlere, gazaya gidenlere yardım edin» buyurdu. Sonra:

«Size nasihat ettim mi? Peygamberliğimi size ilettim mi? Hak yolunda eksiksiz gaza ettim mi? Kur'ân'ı size okudum mu? Size namazı, orucu, haccı ve gazayı bildirdim mi?» dedi. Onlar:

«Ey Resûlullah! Evet, bildirdin. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri senden hoşnut olsun. Sen şefkatli peygambersin» dediler.

Sonra Resul(s.a.v.):

«Ey Müslüman topluluğu! Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nden korkun. Şüphesiz yakında sizden ayrılacağım. Çünkü dünyada durmaya gelmedim. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin kullarını Hakk'a davet etmeye geldim», dedi. Sonra mescidden kalktı. Hazret-i Ali ve Fazl b. Abbâs'ın omuzlarına yaslandı. Geri Hazret-i Âişe'nin evine teşrif etti.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ölüm meleğine:

«Ey Ölüm meleği! İn, habibime benden selâm et ve onu hoş tut. O benim bütün yarattıklarımın hayırlısıdır» vahyinde bulundu.

İbn Abbâs şöyle der:

«Ölüm meleği çok güzel yüz ve latif kokuyla yere indi. Bir insan şeklinde Resûl-i Ekrem(s.a.v.) 'in evine geldi ve: «Ey Peygamber ailesinin evi ve risâlet cevherinin ehli! İzin ver içeri gireyim» dedi. Fatıma:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana rahmet etsin, ey Arap kardeş! Resûl-i Ekrem Hazretleri kendi nefsiyle meşguldür» dedi.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Azrail(a.s.)'ı sesinden tanıdı ve:

«Ey Fatıma! Kiminle konuşuyorsun?» dedi. Hazret-i Fatıma(r.a): «Bir Arap geldi, eve girmeye izin istiyor» dedi. Resul(s.a.v.):

«O Arap değildir. Lezzetleri bozan, insanları birbirinden ayıran, evleri yıkan ve kabirleri imar edendir. O ölüm meleğidir. Beni dünya-

dan âhirete alıp gitmeye geldi. Ey Fatıma! Kapıyı aç, girsin» buyurdu. Hazret-i Fatıma kapıyı açtı. Azrail(a.s.) içeri girdi ve: «Allah'ın selâmı üzerine olsun ey Allah'ın Resulü!» dedi. Resul(s.a.v.):

«Senin de üzerine olsun ey Azrail! Ziyaret etmeye mi, yoksa ruhumu almaya mı geldin?». Azrail(a.s.):

«Ey Allah'ın Resulü! Ruhunu almaya geldim. Allah Teâlâ bana senin şerefli ruhunu kolaylıkla almamı buyurdu» dedi. Peygamber(s.a.v.):

«Ey Azrail! Hani kardeşim Cebrail(a.s.)!»

Azrail(a.s.):

«Dünya göğünde kaldı, senin için melekler ona taziyede bulunuyorlar».

Peygamber(s.a.v.) ağladı ve gönlü burkuldu. Azrail:

«Ey Resülullah! Hak Teâlâ Hazretleri buyurur ki, eğer dilersen ruhunu alayım, dilersen ne kadar gerekirse yaşa».

Resul(s.a.v.): «Ondan sonra emir ve durum nedir?».

Azrail(a.s.):

«Ölmektir».

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Bana mühlet ver. Cebrail(a.s.) gelsin gönlümdekini ona sorayım».

Azrail(a.s.):

«Başüstüne!» dedi.

Derhal Cebrail(a.s.) geldi, selâm verdi ve:

«Ey Allah'ın Resulü! Şerefli nefsiniz nasıldır?»

Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Kardeşim Cebrail! Bu duran Azrail'dir. Benim canımı almaya geldi. Sen niçin benden ayrılırsın?»

Cebrail(a.s.):

«Ey Allah'ın Resulü! Ben bu halde görmeye dayanamam» diye özür beyan etti. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Bana haber ver: Benim Rabbim bana ne va'detti?»

Cebrail(a.s.):

«Ey Allah'ın Resulü! Göklerin kapısını açtılar ve cenneti bezediler. Ahu gözlü hurileri süslediler. Sen önce şefaat edersin ve önce cennete girersin. Livâü'l-Hamd elinde olacaktır. Atan Âdem(a.s.) senin sancağın altına girecektir».

Fahr-i Âlem(s.a.v.) Hazretleri: «Sorduğum o değildir. Fakir ümmetimin hâli nedir? Onu soruyorum».

Cebrail(a.s.):

«Onlar için hiç tasa çekme, senin ümmetin cennete girmeyince, di-

ğer ümmetlere cennete girmek haramdır».

Hak Teâlâ:

«Bütün varlıkları senin için yarattım» buyurur.

Cebrail(a.s.):

«Ey Muhammed! Seni Firdevs-i A'lâ'da mı yoksa Sidretü'l-münteha'da mı defnedelim?» diye sordu.

Peygamber(s.a.v.) :

«Benim ümmetimi nerede defnedersiniz?».

Cebrail(a.s.):

«Yeryüzünde»

Hazret-i Resul:

«Beni de yeryüzünde defnedin» dedi.

Ondan sonra Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk:

«Ey Allah'ın Resulü! Sizi kim yıkasın?» diye sordu.

Resul Hazretleri:

«Amcamın oğlu Ali yıkasın, Abbas oğlu Fazl su döksün. Kefene sarınca kabrim üzerine koyun, bir müddet dursun. Evvelâ benim namazımı Rabbim kılar. Yani Hak Sübhânehu ve Teâlâ bana rahmet eder. Ondan sonra melekler kılar. Daha sonra ehl-i beytim kılsın. Ondan sonra Müslümanlar kılsınlar» buyurdu.

Bu sözleri Fâtıma(r.a) işitince feryâd etti, «Vah babacığım, bu ayrılığın kavuşması ne zaman olur? Seni kıyamet gününde nerede bulurum?» dedi, Ağladı. Peygamber(s.a.v.):

«Ey Fâtıma! Yarın beni mizan katında bulursun. Çünkü orada ümmetimin amellerini gözlerim» buyurdu.

Fâtıma Hazretleri:

«Eğer orada bulamazsam ne yapayım?» diye sordu.

Peygamber(s.a.v.) Hazretler:

«Beni havuzun yanında bulursun. Çünkü, orada susuz ümmetime su içiririm» buyurdu. Hazret-i Fâtıma:

«Eğer orada da bulamazsam ne yapayım?» diye sordu. Peygamber(s.a.v.) Hazretleri:

«Beni Sırât'ın yanında bulursun. Çokluk ben orada olurum ve: «Ey Rabbim! Ümmetimi ateşten koru. Onlara yardım et» derim, buyurdu.

Bu sözler tamam olunca Azrail(a.s.): Cennet kokusunu Peygamber(s.a.v.) koklattı. Ve şu âyeti okudu:

«Ey itmi'nâne (eminliğe) ermiş ruh, dön Babbine, sen ondan razı, o senden razı olarak», (Fecr: 27-28).

Peygamber(s.a.v.)'ın ruhu ayaklarına gelince «Bismillah (Allah'ın adıyla) dedi. inciklerine gelince «Bu Allah'ın vaadesidir» dedi. Dizle-

rine gelince «lâ havle velâ kuvvete illâ billahi'laliyyi'lazîm (Büyük ve yüce olan Allah'tan başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur)» dedi.

Peygamber(s.a.v.):

«Ey Azrail! Bu sekerât-ı mevt (ölüm sarhoşluğu)'i bana içirdin, ne şaşılacak zahmeti var». Azrail(a.s.):

«Ey Allah'ın Resulü! ölüm şiddeti yetmişden fazladır. Her biri bin kere kılıçla vurmaktan daha acıdır».

Resûlullah Hazretleri:

«Ölümü bana ve ümmetime kolaylaştır.» dedi. Önünde bir çanak su vardı, o su ile yüzünü mesh ediyordu.

Hazret-i Ali(r.a) şöyle anlatır: «Hazret-i Resûl'e baktım dudakları kımıldıyordu. Kulağımı koydum dinledim, «Ümmetim! Ümmetim!» diyordu.

Ondan sonra Peygamber(s.a.v.) Hazretlerinin nefesi kesildi. Temiz ruhu çıkıp gitti. Ama rengi değişmedi. Aksine bedir olmuş ay gibi nur veriyordu.

Azrail(a.s.), Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nin temiz ruhunu aldı, göğe çıktı. Bin saf melek karşıladı, alıp Hayyu'l-Kayûm (ezelî ve ebedî) olan Allah'ın katına gittiler.

Hazret-i Resul onsekiz gün hasta oldu. Rebîu'levvel'in yirmiüçüncü günü âhirete teşrif etti. Hazret-i Ali(k.v) yıkadı ve Fazl b. Abbâs perde arkasından su söktü. Hazret-i Âişe'nin(r.anha) evinde yıkadılar. Hazret-i Ali(k.v) şunları anlatır: «Yıkarken nura boğuldum, Ve bir ses işittim: «Peygamberimizi örtün. Hak Teâlâ Hazretleri sizi örtsün» diyordu.

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Cebrail(a.s.) cennetten kefen getirdi. Peygamber(s.a.v.)'in cenazesiyle kabrine vardı. Üç gün melekler Hazret-i Resûlullah(s.a.v.)'ın namazını kıldılar. Bütün Müslümanlar çok yas tuttular ve çok ağlaştılar. Hazret-i Fâtıma gece gündüz ağladı. Hattâ dört ay yahut altı ay tâ vefat edinceye kadar ağladı.

Ebû Bekr-i Sıddîk(r.a) Resûlullah(s.a.v.) 'in evine girdiğinde, namaz kılıp dua etti, oturdu, ağladı. Bir kişi kapıdan:

«Allah'ın selâmı üzerinize olsun, ey ehl-i beyt! Her can ölümü tadacaktır» dedi.

Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk:

«Bu Hızır(a.s.)'dır, peygamber için bizi ta'ziye etti» dedi».

Ey mağrur kimse! Bu fâni dünya, bu iş (ölüm) şaşılacak bir şey midir? Hani peygamberler, velîler? Özellikle, Allah'ın sevgilisi Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) ? Bak, ona dünyada ne ettiler?

Kuzuya ağu kattılar. Dört seneden sonra ağu ortaya çıktı. Ondan sonra şehit oldu.

Şimdi senin hâlin şaşılacak şey midir? Bir gün bu can kuşu bu beden kafesinden azad olur. O ya nur âlemine gider, ya da karanlık âlemde kalır. Ondan Allah'a sığınırız. Ebu'l Leys tefsirinde şöyle anlatır:

Resul(s.a.v.)'ın ruhu alındıktan sonra münafıklar küfürlerini izhâr ettiler ve birçok kişi dinden döndü. Ashâb-ı güzin onları görüp hayret ettiler. Derhal Ömer b. el-Hattab(r.a) Hazretleri, Resul(s.a.v.)'ın minberine çıktı ve:

«Kim Muhammed'e öldü, derse parça parça ederim. Aksine Peygamber(s.a.v.) Hazretleri diridir» dedi.

Ebû Bekr-i Sıddîk Hazretleri bu sözleri işittikten sonra geldi ve:

«Ey Ömer! Minberden in» dedi. Ömer (Allah Teâlâ ondan razı olsun) minberden indi.

Hazret-i Ebû Bekr-i(r.a) minbere çıktı:

«Kim Muhammed'e taparsa, muhakkak Muhammed öldü, kim Allah Teâlâ'ya taparsa, Allah Teâlâ ölmez. O, hayat sahibi ve ebedîdir. Kim bizim dinimizden çıkarsa, onunla bizim aramızda kılıçtan başka bir şey yoktur» dedi ve şu âyeti okudur:

«Muhakkak sen de öleceksin (Habîbim), onlar da elbet öleceksiler», (Zümer: 30).

Münafıklar bu sözleri işitince korktular.

Bazıları şöyle derler:

«Bir kişi Hazret-i Ömer'e(r.a), «Muhammed diri midir?» diye sordu. Ömer(r.a), «Kabrinde diridir» diye cevap verdi. Aynı kişi Ebû Bekir'e (Allah Teâlâ ondan razı olsun) geldi. «Muhammed diri midir, ya da ölü müdür?» diye sordu. Ebû Bekir(r.a) «öldü» dedi. O kişi, «Ömer'e sordum, kabrinde diridir», dedi deyince Ebû Bekir(r.a), Ömer doğrudur. Muhammed kabrinde diridir, görür ve işitir. Ama dünyadan gitti» diye cevaplandırdı.

Hazret-i Ebû Bekir(r.a) Hazret-i İsa(a.s.) Hazretleri'ne benzetip «Allah» demesinler diye ihtiyatlı davrandı. Hazret-i Ömer'in sözü sahihdir. Nitekim Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri peygamberlerin cesedini yemeği yere haram etti. Onlar kabirlerinde diridirler. Ümmetinin amelleri ona arz olunur.»

Allah'ım! Selâmet ve rahmet yaratılmışların en uğurlusu Muhammed, ailesi ve bütün ashabı üzerine olsun.

ASHABIN FAZİLETLERİ VE FÂTIMATÜ'Z - ZEHRA'NIN (R. ANHA) VEFATI

Hazret-i Âişe(r.a) şöyle anlatır:

«Zaman olurdu ki, geceleri Fâtıma'nın(r.a) yüzünün nurundan iplik eğirilirdi. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nin vefatından sonra altı ay yaşad. Ömrü sona erip, Resul(s.a.v.)'a kavuşması yaklaşınca bir gün Hasan ile Hüseyin'in elbiselerini yıkadı. Arpa somunları pişirdi. Hazret-i Ali onu gördü ve:

«Bu ne hazırlıktır?» dedi.

Hazret-i Fâtıma:

«Babama gidiyorum. Şu sandıkta hokka var, getir» dedi.

Hazret-i Ali getirdi. O hokka içinde bir mühürlü nâme çıkardı. Hazret-i Ali:

«Bu ne mektubudur» diye sordu.

Hazret-i Fâtıma:

«Beni sana vermek istedikleri zaman kabin (mihr) parası tayin etmeyi düşündüler, ben razı olmadım. Babam:

«Niçin ar ettin, maksadın nedir?» buyurdu.

Ben:

«Bütün mü'min hanımlarının yarın (kıyamette) şefaatçisi ben olmayı dilerim» dedim.

Peygamber(s.a.v.):«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bakalım ne eder?»

Derhal Cebrail(a.s.) geldi:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana selâm söyledi ve: Hazret-i Fâtıma nasıl dilerse öyle olsun, buyurdu» dedi.

Ben bu söze hüccet istedim. Cebrail(a.s.) gitti, Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinden bana bu hücceti getirdi. Kıyamet olunca göstereceğim ve onlara şefaat edeceğim. Şimdi, Ey Ali! Ben öldüğüm zaman bu hücceti benimle beraber defnet» dedi.

Dünyadan göçünce Hazret-i Ali onu Resul(s.a.v.)'in kabrine getirdi. Resul(s.a.v.) mübarek elini kabirden çıkardı:

«Ey Ali! kızımı bana ver» dedi. Hazret-i Ali de verdi. İkisi bir kabirdedir. Bazıları, yanına yakın yerdedir, demişlerdir.

Nakledildiğine göre Hazret-i Resul şöyle buyurmuşlardır: «Benim ashabımı sevin. Çünkü benim sahabem yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız kurtulursunuz. Kim benim sahabelerimi sevmezse, ben de onları sevmem. Kim benim sahabelerimi incitirse beni incitmiş olur. Kim beni incitirse Hak Teâlâ Hazretleri'ni incitmiş olur. Kim Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni incitirse Hak Teâlâ ona azâb eder».

EBÛ BEKR-İ SIDDÎK'IN(R.A) VEFATI

Onun kerametlerini, yüce makamlarını ve büyük vasıflarını sana anlatayım.

Erkeklerden ilk Müslüman olan Ebû Bekr-i Sıddîk'dır. Müslüman olunca nefsini ve malını Resul(s.a.v.)'ın yoluna feda etti. İslâm'a girmeden önce çok malı vardı. Hepsini Hak yoluna harcadı.

Resul(s.a.v.) buyurmuşlardır:

«İnsan içinde Ebû Bekr-i Sıddîk, melekler içinde Mikâil(a.s.)'a benzer.»

Resul(s.a.v.):

«Ey Ebû Bekir! Benimle senin aranda fark yoktur. Sadece fark şudur: Bana peygamberlik verildi. Ebû Bekr-i Sıddîk ise namazda imamlığa uygun görüldü» buyurdu. Namazda imam olunca, geri kalan şeylerde de uyulmaya lâyıktır.

Ashâbdan bazıları şöyle demişlerdir:

«Resul(s.a.v.), kıyamet gününde, cennetin kilidi acaba kimin elinde olacaktır? diye düşünüyordu. Derhal Cebrail(a.s.) geldi ve:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana selâm etti:

«Cennetin kilidi Ebû Bekr-i Sıddîk'ın elinde olacak. Ebû Bekri Sıddîk kimden razı olursa, onu cennete koyarım. Kimden razı olmazsa cennete koymam, buyurdu» dedi.

Gelen habere göre Hak Celle ve A'lâ Hazretleri herkese umumî olarak tecellî eder. Ebû Bekr-i Sıddîk'a özel olarak tecellî eder. Bazıları şöyle demektedirler:

«Resul(s.a.v.) buyurur:

«Kim yeryüzünde yürüyen ölü görmek isterse, Ebû Bekr-i Sıddîk'ı görsün».

Resul(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin üçyüz ahlâk güzelliği yardır. Kim bir ahlâk güzelliği ile bezense cennete girer».

Ebû Bekr-i Sıddîk:

«Ey Resûlullah! Bende o ahlâk güzelliğinden bir şey var mıdır?» diye sordu.

Resul(s.a.v.):

«Üçyüzü de sende vardır» buyurdu.

Ebû Bekr-i Sıddîk'ın faziletine açık bir delil de, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin buyurduğu şu âyet-i kerîmedir:

«Halbuki çok sakınan, malını (Allah nezdinde sırf) temizlenmek için veren ondan uzaklaşdırılacakdır», (Leyl: 17, 18).

Bütün müfessirler, «O kişi Ebû Bekr-i Sıddîk'tır» demişlerdir.

Resul(s.a.v.):

«Peygamberlerden ve mürsellerden sonra Ebû Bekr-i Sıddîk'dan üstün bir kişiye güneş dokunmamıştır» buyurmuştur.

Ebû Bekr-i Sıddîk'ın adı Abdullah idi. Resul(s.a.v.) onu Ebû Bekir ile künyeledi.

Ebû Bekr-i Sıddîk Peygamberimize gerçekte dosttur ve ashabın en üstünüdür. Âlim, zâhid, müttakî, sıddîk ve kâmildir. Din serveridir. Yarın kıyamet gününde, önce Resul(s.a.v.) kabrinden kalkacak, ondan sonra Ebû Bekr-i Sıddîk kalkacaktır.

Resul(s.a.v.)'dan sonra iki yıl dört ay hilâfet sürdü. Altmışüç yıl yaşadı. Daha sonra fena yurdundan, beka mülküne göçtü, Adn cennetinde makam tuttu.

HAZRET-İ ÖMER'İN(R.A) VEFATI

Allah Teâlâ buyurdu:

«Ey peygamber, sana da mü'minlerden senin izince gidenlere de Allah yeter», (Enfâl: 64)

Bazıları:

«Bu âyet özellikle Hazret-i Ömer için Mekke'de indi» demişlerdir.

Hazret-i Ömer İslâm'ı kabul ettiği zaman Müslümanlardan otuzdokuz kişiydi. Hazret-i Ömer ile kırk oldu. Hazret-i Ömer'in müslümanlığı ile Mekke'de İslâmiyet yaygınlaştı. Onun içindir ki, Resul(s.a.v.) şöyle dua etmiştir:

«Ey Allah'ım! İslâm'ı Ömer veya Ebû Cehil ile azîz et».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Resul(s.a.v.)'ın Hazret-i Ömer hakkındaki duasını kabul etti. Resul(s.a.v.) Ebu Bekr-i Sıddık'a ve Ömerü'l- Farûk'a cenneti müjdeledi.

Abdullah b. Ömer şöyle der:

«Resul(s.a.v.)'dan işittim:

«Bir gün uyuyordum. Düşümde bana bir bardak süt verdiler, içtim. Soğukluğu tırnaklarıma kadar vurdu. Benden artanını Ömer'e verdim».

Sahabeler:

«Ey Allah'ın Resulü! Bunu nasıl yorumlarsınız?» diye sordular..

Resul(s.a.v.):

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazret-i Ömer'e ilim verecek» buyurdu.

Ve yine Resul(s.a.v.):

«Eğer ben peygamberliğe gelmesem ey Ömer, sen gelirdin».

Yine:

«Benim gökte iki, yerde de iki vezirim vardır. Göktekilerden biri Cebrail(a.s.), biri Mikâil(a.s.)'dır. Yerdekilerden de biri Ebû Bekr-i Sıddîk, biri de Ömerü'l- Fâruk'dur» buyurmuşlardır.

Hazret-i Ömer ilk emirü'l-Mü'minin (Mü'minlerin Emîri) diye adlandırılmıştır.(9)

Dinin çerağıdır. Zâhid, âlim, müttakî, âlemin kutbu, cihanın revnakı ve âdil emirdir. Kendi oğluna dahi adalet gösterip, had vurdu (şer'i ceza uyguladı). Dinimiz onunla kemâl buldu. Cinnîler ve şeytanlar Hazret-i Ömer'i görünce korkarlardı. Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«Hüküm verdim: Cenneti ilk Hazret-i Ömer açacak ve Sırat Köprüsünü ilk Hazret-i Ömer geçecek» buyurmuşlardır.

Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk'dan sonra on yıl halifelik etti. Altmışüç yıl yaşadı. Firûz adlı bir köle vardı. Çok zalim ve şerir bir kâfirdi. Bir gün Hazret-i Ömer namazda iken bu kâfir iki yüzlü bıçakla onun üzerine yürüdü, yedi yerinden vurup şehit etti.

Resul(s.a.v.)'ın ravzası içinde, Hazret-i Ebû Bekir'in yanında defnettiler.

HAZRET-İ OSMAN'IN(R.A) VEFATI

Hazret-i Ömer'den sonra Hazret-i Osman halife oldu. Hazret-i Resul(s.a.v.) ona:

«Ey Osman! Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri senin önceki ve sonraki günahlarını bağışlasın» diye dua etti.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o duayı kabul etti, Hazret-i Osman'ın önceki ve sonraki günahlarını yarlığadı.

Resul(s.a.v.), buyurdu:

«Cennette bir şimşek gördüler. Cennet ehli:

«Bu ne şimşeğidir» diye sordular.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Bu, şimşek değildir. O gördüğünüz Hazret-i Osman'ın bir odasından, diğer bir odasına giderken ayakkabılarından çıkan nurdur. Yerde yürürken, cennette nur verir» buyurdu.

---

(9) Bazı kaynaklar ilk "Emirü'l-Mü'minin" olarak Hazreti Peygamber'in yeğeni Abdullah bin Cahş'ı gösterirler. Abdullah bin Cahş, "Emirü'l-Müminin" sıfatıyla Mekke ve Taif arasındaki Nahle4ye Peygamber Efendimiz tarafından gönderilen seriyye'nin (küçük askeri birliğin) başında bulunuyordu.

Hazret-i Osman'ın, bir gecede iki rek'ât namazda Kur'ân-ı Kerîm'i hatmetmesi meşhurdur.

Melekler ondan utanırdı. Resul(s.a.v.)'ın üçüncü dostuydu. Camiu'l-Kûr'ân'dır.(10)

Tefsiri ve mânayı iyi bilirdi. Resul(s.a.v.)'ın damadı idi. Lâkabı Zi'n-Nûreyn (iki nur sahibi) idi. Resul(s.a.v.) iki defa damat edindiği için «iki nur sahibi» demiştir.

O da malını ve ömrünü Rahman ve İslâm yolunda harcadı. Bir gün Resul(s.a.v.)'a üçyüz deve bağışladı. Hazret-i Ömer'den sonra oniki yıl hilâfet makamında bulundu. Zi'lhicce ayında Mushaf okurken şehit ettiler. Doksan veya doksanaltı yaşındaydı. Radıyallahu amhû

HAZRET-İ ALİ'NİN(R.A) VEFATI

Sa'd b. Ebî Vakkas(r.a) şöyle rivayet eder:

«Resûlullah buyurdu:

«Hazret-i Ali benim yanımda Musa(a.s.)'a Harun gibidir. Şu var ki, benden sonra peygamber gelmez».

Yine buyurdu:

«Hazret-i Ali bendendir ve ben de Hazret-i Ali'denim. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri halifeliği Hazret-i Ali ile tamamlamıştır. Nitekim peygamberliği benimle tamamladı».

Âlimler şu hususda ittifak etmişlerdir: Bütün sahabelerin yiğidi ve âlimi Hazret-i Ali'dir. Hazret-i Ali, Resul(s.a.v.) Hazretleri'nin şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

«Kim Âdem(a.s.)'a ve ilmine, Şît'e ve hilmine, İdris'e ve rıf atına, Nuh'a ve dâvetine, İbrahim'e ve sehâvetine, Musa'ya ve sahabetine, Davud'a ve hilâfetine, İsâ'ya ve zühdüne, Zekeriya(a.s.)'a ve şehâdetine, Yahya(a.s.)'a ve ismetine bakmak isterse, Hazret-i Ali'ye baksın».

Çünkü, Hazret-i Ali'ye bir ayna gibi düşmüştü. Bunların kemâli Hazret-i Ali'de gözükürdü.

Hilâfetin müddeti hakkında Resul(s.a.v.); «Otuz yıldır. Ondan sonra zorba beyler gelecekler» buyurmuşlardır.

Ebû Bekr-i Sıddîk ve Ömerü'l-Farûk onüç yıl, Hazret-i Osman oni-

---

(10) İslami kitaplar Hazreti Osman'ı "Camiu'l-Kur'an" (Kur'an-ı bir kitap haline getiren) olarak belirtmektedirler. hazreti Osman sadece "Nâşiru'l Kur'ân" (Kur'an nüshalarını çoğaltan) dır. Kur'ân, bir kitap haline Hazreti Ebû Bekir'in halifeliği zamanında getirilmiştir.

ki yıl, Hazret-i Ali beş yıl halifelik ettiler. Hepsi otuz yıl oldu. Böylece halifelik Hazret-i Ali'de tamamlandı. Allah Teâlâ onların hepsinden razı olsun.

Nakledildiğine göre, bir gün Hazret-i Ali hastalandı. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk, Hazret-i Örner ve Hazret-i Osman(r. anhum) Hazret-i Ali'yi ziyarete geldiler. Hazret-i Ali'nin evinde bir tas bal vardı. Hazret-i Ali o bir tas balı, bunların önüne getirdi. Ak tas idi, içinde kızıl bal vardı. Balın içinde bir kara kıl bulunuyordu. Ebû Bekr-i Sıddîk:

«Herbiriniz ona üçer temsil bulmayınca biz bu baldan yemeyiz» dedi ve ardından kendisi:

«İslâm dini tastan nurludur. İman baldan tatlıdır. Şeriatın hükmü kıldan incedir» dedi. Sonra Hazret-i Ömer:

«Cennet tasdan nurludur. Cennetin nimeti baldan tatlıdır. Sırat köprüsü kıldan incedir» dedi. Ondan sonra Hazret-i Osman:

«Kur'ân nuru tastan nurludur. Kur'ân okumak baldan tatlıdır. Kur'ân'ı tefsir etmek kıldan incedir» dedi. Daha sonra Hazret-i Ali(k.v.):

«Konuğun nuru tastan nurludur. Konuğun sözü baldan tatlıdır. Konuğun gönlü kıldan incedir» dedi. Böylece herbiri kendi haline göre münasip söz söylediler. Allah onların hepsinden razı olsun.

Hazret-i Ali, Resul(s.a.v.)'ın sevgili dostudur. «Zü'l-Fikâr (kılıç sahibi)» dir. Âkil, kâmil ve muhakkiktir. Kevser şarabının sunucusudur. Şehitlerin serveridir. Ashabın cevheridir. Hazret-i Fâtıma'nın yâridir. Peygamberin amcasının oğludur. Altmışüç yıl ömür sürdü. Bir cuma günü mescide, sabah namazını kılmaya gitti. Ramazandı. Kûfe şehrinde Mülcem adlı bir kişi bıçak ile vurup şehit itti. Hazret-i Hasan namazını kıldı. Camiin yanında defnettiler. Cemâliye'lulâ ayının sekizinci günü dünyaya geldi ve Ramazanın onbeşinci günü dünyadan gitti.

HASAN VE HÜSEYİN'İN(R. ANHUM) VEFATLARI

Zehretü'r-Riyâd'da şöyle nakledilir:

«Hazret-i Hasan doğunca Cebrail(a.s.) geldi:

«Ey Muhammed! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sana selâm eder ve: «Hazret-i Ali sana Musa(a.s.)'a Harun'un olduğu gibidir. Oğlunun adını Harun'un oğlunun adını koy», buyurdu, dedi. Onun adı «Teberr» idi. İmrânce (İbrânice) «Hasan» demektir. Bir yıl sonra Hazret-i Hüseyin doğdu. Cebrail(a.s.) yine geldi:

«Bu oğlunun adını da Harun'un küçük oğlunun adını koy» dedi.

Onun adı «Tüberr» idi. «Hüseyin» demektir».

Enes(r.a) şöyle der:

«Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'ne, «ehl-i beytin hangisi sana sevgilidir?» diye sordular. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Hazret-i Hasan ve Hüseyin» buyurdu.

Hazret-i Ali(k.v.) şunları söyler:

«Resul(s.a.v.)'ın göğsünden başına kadar Hazret-i Hasan'a, göğsünden ayağına kadar da Hazret-i Hüseyin'e benzer».

Nakledildiğine göre, Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin yazı yazarlardı.

Hazret-i Hasan, benimki güzeldir. Hazret-i Hüseyin de; benimki güzeldir, dedi. Hazret-i Hasan; «Babama gösterelim» dedi. Ali'ye(k.v.) gösterdiler. Hazret-i Ali:

«Ben birine güzeldir demeye utanırım» dedi. Ondan sonra Hazret-i Hasan ve Hüseyin Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nin huzuruna geldiler. Resûlullah da ikisinden birini tercih buyurmadı. Cebrail(a.s.) geldi. Ona sordular. Cebrail(a.s.) da âlemlerin Rabbı'na arzetti. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Cennetten bir elma al, git o iki yazının üzerine bırak. Hangisine düşerse o güzeldir» buyurdu. Cebrail(a.s.) cennetten bir elma aldı. O iki yazının üzerine bıraktı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o bir elmayı iki parçaya ayırdı. Yarısı Hazret-i Hasan'ın yazısına, diğer yarısı Hazret-i Hüseyin'in yazısına düştü(r.anhum).

Nakledildiğine göre cennet:

«Ey Rabbim! Bende zayıfları ve fakirleri barındır» diye yakardı. Hak Celle ve A'lâ:

«Şanım hakkı için seni Hazret-i Hasan, Hazret-i Hüseyin ve onların ashabı ile süsleyeceğim» buyurdu.

Hasan Hazretleri ağu içmekle şehit oldu. Hazret-i Hüseyin de Kerbelâ çölünde şehit düştü.

Nakledildiğine göre, bir gün Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin(r. anhum), Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nin mübarek dizinde oturmuşlardı. Hazret-i Resul(s.a.v.) şefkat gösterip Hazret-i Hasan'ı ağzından, Hazret-i Hüseyin'i boynundan öptü. Derhal Cebrail(a.s.) üç şal getirdi. Biri kara, biri sarı, biri de kızıl idi. Cebrail(a.s.):

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana selâm edip buyurur: «Beni nasıl seversin ki, karşımda çocuklarını öpersin, bu reva mıdır? Benim aşkım onu ister ki, benden başkası sığmasın. Bu kara elbiseyi sen giy. Çünkü, yas elbisesidir. Sarı elbiseyi Hasan giysin, o ağu içecektir. Kızıl elbiseyi Hüseyin giysin, o da şehit olacak, kana bulaşacak-

tır» dedi.

Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin(r. anhum) aşure günü Hazret-i Hasan Medine'de. Hazret-i Hüseyin Kerbelâ'da idi. Bu işi Yezid yaptı, ilk zaman Yezid'e lânet edilmezdi. Sonra gelenler lânet ettiler. Çünkü, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nin ehl-i beytine ihanet etti, dediler.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nin oğullarından biri Kasım idi. Peygamberlikten önce doğdu ve onsekiz ay yaşadı. Ondan sonra vefat etti. Hazret-i Resul(s.a.v.)'ın iki oğlu daha vardı. Biri Hazret-i Abdullah idi, Mekke'de doğdu. Biri de Hazret-i İbrahim idi, Medine'de doğdu. Bütün oğulları ve kızları Resûlullah'dan önce vefat ettiler. Sadece Fâtıma(r.a) Hazretleri Resul(s.a.v.)'dan altı ay sonra vefat etti.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.)ın hanımları dokuz idi. İlki Hazret-i Hatice'dir.(r.a)

Ondan sonra, Hazret-i Sevde, ondan sonra, Hazret-i Âişe(r.a), ondan sonra Hazret-i Hafsa, ondan sonra Hazret-i Ümmü Habîbe, ondan sonra Hazret-i Ümmü Seleme, ondan sonra Hazret-i Zeyneb, ondan sonra Hazret-i Meymûne, ondan sonra Hazret-i Safiyye'dir.

Hazret-i Kasım, Hazret-i Abdullah, Hazret-i Zeyneb, Hazret-i Rukiyye, bunlar Hatice Hazretleri'nden doğmuştu. Hazret-i İbrahim, Mâriya Hazretleri'nden doğmuş idi.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretlerinin, Âişe'den(r.a) başka diğer bütün hanımları dul idi. Hazret-i Âişe, Peygamber(s.a.v.)'dan sonra otuzdokuz sene hayatta kaldı.

Peygamber(s.a.v.)'ın dört kızı vardı. Biri Zeyneb'dir. Onu Ebu'l-Âs'a verdi. Biri Fâtıma'dır. Hazret-i Ali'ye(k.v.) verdi. Diğerleri Hazret-i Rukiyye ve Hazret-i Ümmü Gülsüm'ü de Hazret-i Osman(r.a) verdi. Bu itibarla Hazret-i Osman'a «Zi'n-nûreyn» dediler.

Allah Teâlâ hepsinden razı olsun.

FASIL

Peygamberimiz(s.a.v.)'ın yirmiüç yazıcısı vardı. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali(r. anhum) Hazretleri yazıcılarındandı. Çokluk yazılarını Zeyd b. Sabit ve Muâviye(r. anhum) Hazretleri yazarlardı.

Hazret-i Resul(s.a.v.) aşere-i mübeşşere ile ilgili olarak şu isimleri beyan buyurmuşlardır:

«Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zûbeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh cennetliktirler».(r. anhum)

Nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri, Fâtıma'yı(r. anha) Hazret-i Ali'ye verdiği zaman Ebû Bekir'i, Ömer'i ve Selmân'ı(r. anhum) Hazret-i Fâtıma'nın çehizini göstermek için çağırdı. Biraz sonra Fâtıma Hazretleri evinden çıktı. Mübarek başında bir başörtüsü vardı, iki yeri yamalı bir elbise giyiyordu. Ebû Bekir(r.a) onu görüp ağladı ve:

«Ey Resûlullah! Fâtıma'nın çehizi bu mudur? diye sordu.

Peygamber(s.a.v.):

«Dünyada misafir olan kişiye bu da çoktur» buyurdu.

Ey gafil! Aldanma, bu hâle bak. Sen dünya arzusu için neler yapıyorsun ?

İmam Begavî, tefsirinde, İs'hâk b. İbrahim'den şöyle nakleder:

«Erkeklerden ilk Müslüman olan Ebu Bekir(r.a), kadınlardan Hatice(r.a) idi. Çocuklardan Hazret-i Ali(k.v.) idi. On yaşında Müslüman olmuştur. Kölelerden Zeyb b. Harise ilk Müslüman olanlardandı.

Hazret-i Ebû Bekir Müslüman olunca, Hazret-i Osman, Hazret-i Zübeyr, Hazret-i Abdurrahman b. Avf, Hazret-i Sa'd b. Ebî Vakkâs, Hazret-i Talhâ b, Abdillah, Hazret-i Ebû Bekir'le birlikte Hazret-i Resul(s.a.v.)'a gelip Müslüman oldular. Ondan sonra birbiri ardından ashâbı güzin(r. anhum) hazretleri gelip Müslüman oldular.»

Ashâb-ı Suffe muhacirlerden derviş olanlardır. Onlar kendi nefislerini ibadete verdiler. Dünyadan ve dünya hakkından el çektiler. Bunlar dörtyüz kişiydi. Bazıları «yediyüz kişiydi» dediler. Kazancı, ticareti ve insanları bir tarafa bıraktılar. Şehirlerde durmazlar, mescidlerde oturup gece-gündüz Kur'ân okurlar ve ibâdet ederlerdi.

Keşşâf'da nakledildiğine göre Abdullah b. Abbas(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Bir gün Peygamber(s.a.v.) Ashâb-ı Suffe'nin yanına vardı. Bunların fakirliğini, ibâdete düşkünlüğünü ve gönüllerinin safasını gördü ve:

«Ey Ashâb-ı Suffe! Benim ümmetim olan ve sizin sıfatınız üzerinde bulunan kimseye şunu müjdeleyin: Ben sizden ve onlardan razı oldum. Siz ve onlar cennette benim yoldaşımsınız» dedi.

İlâhi! Bizi onlar gibi dervişlerden et. Hazret-i Resul(s.a.v.) ile cennette beraber olalım.

Bilmek gerekir ki, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nin fazlını denizlerden bir damla ve gönüllerden bir nokta kadar beyan ettim.

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Benim ümmetim yağmur misâlidir. Evveli mi iyi, yoksa sonu mu iyidir, bilinmez».

Bundan maksat şudur:

Bu, ümmetin şeriat üzerine ayağını sabit ettiğini bildirir. Muhammed ümmeti mağfurdurlar, amellerinde şükre lâyıktırlar. Hamd olsun ki, Allah Teâlâ Hazretleri kemâl kereminden, biz zayıfları Muhammed ümmetinden kıldı.

İslâm dininden dolayı Allah'a hamd olsun.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALLAH'IN MELEKLERİNE VAHYETTİĞİ KELİMELER

Allah Teâlâ buyurdu:

«Gökleri, yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı (olmak üzere) elçiler yapan Allah'a hamd olsun. O, yaratışda ve dilerse (onu) artırır. Şüphe yok ki Allah her şeye hakkıyla kadirdir» (Fâtır: 1).

Yani «O, yaratışta ne dilerse(onu) artırır» buyurmasındaki maksat şekil güzelliği, ses güzelliği, akıl ve ilim gibi olgunluklardır. Muhakkak ki, Allah her şeye kadirdir.

Keşşâf sahibi ve diğer müfessirler şöyle derler: «Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail, İsrafil, Mikâil ve Kirâmen Kâtibin gibi meleklerden elçiler gönderdi. Şunu bil ki, İsrafil(a.s.) Arş'ın bir tarafını omuzu üzerine alıp götürür, ayakları yedi kat yerden aşağıdadır, başı yedi kat gökten yukarıdadır. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Arş'ı götüren melek bugün dörttür. Fakat kıyamet günü olunca Hak Teâlâ onları kuvvetlendirecek, sekiz edecek» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Arş'ı getiren melekler ile Kürsî'yi getiren melekler arasında nurdan yetmiş perde vardır. Her perdenin kalınlığı beşyüz senelik yoldur. Eğer o perdeler olmasaydı Arş'ın nuru Kürsî'yi getiren melekleri yakardı.

Biz melekleri evvelki bölümde anlattık. Kalan haberlerini Allah Teâlâ'nın izniyle kıyamet bölümünde belirteceğiz.

Şimdiki halde Hak Sübhânehu ve Teâlâ yardımını esirgemezse, onlar ile Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin kelâmını beyan edelim:

Nakledildiğine göre, Abdullah b. Abbâs(r.a) Hazret-i Resûl(s.a.v.)'dan şöyle rivayet eder:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri İsrafil(a.s.)'ı yarattığından beri ayakları üzerinde durur ve hayâsından gözlerini yukarı kaldırıp asla bakmaz. Allah ile arasında nurdan yetmiş bin perde vardır. Eğer o perdelerden ona baksaydı, yanardı. Sûr onun elindedir».

Hak Teâlâ Hazretleri İsrafil(a.s.)'dan beşyüz sene sonra Cebra-

il(a.s.)'ı yarattı. Ondan beşyüz sene sonra da Hazret-i Azrail(a.s.)'ı yarattı. Bunlar kudret itibarıyla Cebrail(a.s.)'dan büyüktürler. Fakat Cebrail(a.s.), Allah Teâlâ Hazretleri'nin yanında hepsinden sevgilidir.

Âlimler (Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun) şöyle demişlerdir:

«İnsanların üst tabakadan olanları, meleklerin üst tabakada olanlarından, insanların aşağı tabakada olanları, meleklerin aşağı tabakada olanlarından daha faziletlidir.»

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'ı İsrafil(a.s.)'dan beşyüz sene sonra güzel surette yarattığı zaman Cebrail(a.s.) kendisine bakıp:

«İlâhî! Benden güzel kul yarattın mı?» diye sordu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Yaratmadım» buyurdu.

Bunun üzerine Cebrail(a.s.) yüzyirmi bin senede iki rek'at namaz kıldı. Namazdan kalkınca Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Güzel ibâdet ettin. Hiç kimse bana senin gibi bu şekilde ibadet etmedi. Ama âhirzamanda benim habîbim Muhammed Mustafa'nın ümmeti, yanlışlık ve unutkanlıkla iki rek'at namaz kılsalar, bana, senin namazından üstün ve sevimlidir. Zira onlar benim buyurduğumla kılarlar. Sen benim emrimle kılmadın, kendi rızan ile kıldın. Onlar zayıftırlar ve merhamete muhtaçtırlar» buyurdu.

Hazret-i Ebû Hüreyre(r.a) Resul(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle rivayet eder.

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri cenneti ve cehennemi yarattığı zaman Cebrail(a.s.)'ı cennete gönderdi ve:

«Git, cennete bak. Halkı için ne hazırladığımı gör» buyurdu.

Cebrail(a.s.) gitti, gördü ve:

«Ey Rabbim! Senin şanın hakkı için bunu gelip görmedikçe hiç kimse işitmeyecektir» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bu defa cennetin yollarını belâlar ve kötülüklerle bezedi:

«Ey Cebrail! Yine cennete git bak» buyurdu. Cebrail(a.s.) tekrar cennete gitti, cennetin halkına dünyada belâlardan ne hazırlandıysa gördü, sonra:

«İlâhî! Senin şanın hakkı için, eğer hidâyet etmezsen oraya kimse giremez. Bu belâlara kim katlanabilir?» dedi.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Cehenneme bak, halkına ne hazırlandıysa gör» buyurdu.

Cebrail(a.s.) cehenneme gitti, onlara azab için ne hazırlandıysa gördü:

«İlâhî! Senin şanın hakkı için kimse bunu işitmedi. Eğer işitse kimse oraya girmez» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri bu kere arzular ve şehvetler ile cehennemin yolunu bezedi:

«Ey Cebrail!. Tekrar git» buyurdu.

Hazret-i Cebrail tekrar cehenneme varınca, arzular ve, şehvetler ile bezendiğini gördü, sonra:

«Ey Rabbim! Şanın hakkı ve celâlin hakkı için korkarım ki, kimse ondan kurtulamaz» dedi.

Nakledildiğine göre, bir kul Hak Celle ve A'lâ Hazretlerine yalvarsa ve Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kulu sevse:

«Ey Cebrail! O kulumun hacetini verme, o kulumun bana yalvarmasını seviyorum» buyurur.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir kulu sevdiği zaman o kul Hak'dan bir şey dileyip yalvarsa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! O kulun hacetini kabul et. Muhakkak ben onun sözünü çirkin görüyorum ve bana yalvarmasını sevmiyorum» buyurur.

Nakledildiğine göre, Cebrail(a.s.):

«Ey Rabbim! Sana hangi kulun daha üstün ve sevgilidir?» diye sordu. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Şanım hakkı için benim yanımda mü'minden daha üstün ve sevgili kul yoktur. Çünkü beni bilir ve tevhîd eder. Bundan dolayı Resul(s.a.v.)'ı âlemlerin efendisi kıldım. Onun için, o kulum, beni bilir, bana ibâdet eder. Ben onun toprağını hamur etmeden önce, o beni bilirdi ve Birlerdi. Ben de onu âleme getirince yerlerden ve göklerden altıyüz yıl miktarı yukarı çıkardım. Öyle ki, benimle onun arasında perdeleri kaldırdım.

Ey Cebrail! Muhammed'i öyle severim ki, eğer, «Ey Rabbim! Sen Azîmü'ş -Şân cehennemi söndür, müşrikleri ve kâfirleri cehenneme koyma» dese, cehennemi söndürüp, kâfirleri cehenneme koymazdım» buyurdu.

Cebrail(a.s.) bu sözleri Resul(s.a.v.)'a müjdeledi. "Resul(s.a.v.) çok sevindi ve:

«Ey Rabbim! Sen bilirsin ki, ben kâfirleri istemem. Babamı, amcam, oğlum İbrâhim'i, gözlerimin nuru Hazret-i Hasan ve Hüseyin'i, kendi nefsimi istemem. Günahkâr ve âsi ümmetlerimi isterim» dedi.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Sen, benim mü'min kullarıma kıyamet gününde şefaat et. Ben onların günâhlarını bağışlarım. Benim yardımım ve senin şefaatinle onların suçlarını yok ederim. Benim rahmetimi onlara

sen ulaştır» buyurdu.

Nakledildiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'a, «Bugün yeryüzünde neler gördün?» diye buyurdu.

Cebrail(a.s.):

«İlâhî! Resul(s.a.v.)'ı gördüm. Ümmeti için ağlıyordu».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri: «Bunu sormuyorum. Neye arzu duydun, onu soruyorum».

Cebrail(a.s.):

«İlâhî! Hazret-i Hüseyin'i gördüm. Beşikte yatıyordu. Beşiğine Yemen işi akikler asılmış, Hazret-i Hüseyin onlarla oynuyordu. Hazret-i Hüseyin'i çok sevdim».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Habîbim ve Resulüm Muhammed'i ve çocuklarını sevdiğin için gerçekten ben seni severim. Ve sana ikram ederim» buyurdu.

Enes(r.a), Resul(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'a, «Yere in, filân köyün altını üstüne getir» buyurdu.

Bunun üzerine Cebrail(a.s.) indi, dörtbin kişinin ibadet ettiğini gördü. Tekrar geri döndü ve:

«Ey Rabbim! O köyü nasıl altüst edeyim, bazısı namaz kılıyor» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Onların namazlarına bakma. Onlar iyiliği bildirmez ve kötülükten birbirlerini uzaklaştırmazlar. Birbirlerine razı olmuşlardır. Öyle olunca, amellerini yüzlerine vurup yerleri ile aşağı geçir» buyurdu.

Nakledildiğine göre, Cebrail(a.s.) on kere Âdem(a.s.)'a, dört kere İdris(a.s.)'a, yirmiüç kere Nuh(a.s.)'a, kırkaltı kere İbrahim(a.s.)'a, dörtyüzseksen kere Musa(a.s.)'a, yirmidört bin kere Resûlullah(s.a.v.)'e indi. Cebrail(a.s.)'ın inişinin adedinde ihtilâf vardır. Bazı kavilde, Cebrail(a.s.) yirmidört bin kere Resul(s.a.v.)'a ve altıbin kere de diğer peygamberlere indi.

Nakledildiğine göre, Cebrail(a.s.)'ın altıyüz kanadı vardır. Dünyaya inerken dört kanadını, tekrar göklere çıkarken diğer kanatlarını açar. Cebrail(a.s.)'a, «Emînü'l-vahy, Rûhü'l-emin, Rûhü'l-Kudüs, Nâmus-ı Ekber ve Tavûs-ı Melâike adları verilir.

Nakledildiğine göre, İbn Abbâs(r.a) Resûlullah(s.a.v.) Hazretlerinden şöyle rivayet eder:

«Bir kişinin oğlu öldüğü zaman Hak Celle ve A'lâ Hazretleri: «Ey meleklerim! O kulumun oğlunun ruhunu kabzettiniz mi, gönlünün

yemişini aldınız mı?» buyurur.

Melekler:

«Ey Rabbimiz! Oğlunun ruhunu ve gönlünün yemişini aldık» dediler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«O kulum ne dedi?» diye buyurdu.

Melekler:

«Allah'a hamd olsun dedi», dediler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«O benim kulum için cennette bir ev yapın, adını «beytü'l-hamd(Hamd evi)» koyun» buyurdu.»

Ebû Hüreyre, Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

«Hak Teâlâ Hazretleri'nin melekleri vardır. Gökten inerler, zikredenleri ararlar. Buldukları zaman, «Hiç hacetiniz var mı?» diye sorarlar. Onlar, «Size yoktur» derler. Ondan sonra tekrar göğe çıkarlar.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bunlara:

«Nereden geliyorsunuz?» buyurur.

Bunlar:

«Yeryüzünden, senin kullarının yanından geliyoruz» derler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Onlar ne yapıyor?» diye sorar.

Melekler:

«Seni tesbih ediyorlar».

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onlar beni gördüler mi?»

Melekler:

«Görmediler».

Hak Celle ve A'lâ:

«Eğer beni görselerdi, ne yaparlardı?».

Melekler:

«Daha çok zikrederlerdi».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Benden ne isterler?».

Melekler:

«Cennet isterler».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Cenneti gördüler mi?»

Melekler:

«Ey Rabbim! Görmediler».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Eğer görselerdi ne yaparlardı?»
Melekler:
«Daha çok zikrederlerdi».
Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:
«Öyleyse neden korkarlar?».
Melekler:
«Cehennemden korkarlar».
Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:
«Cehennemi gördüler mi?».
Melekler:
«Ey Rabbim! Görmediler».
Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:
«Eğer görselerdi, ne yaparlardı?».
Melekler:
«Daha çok korkarlardı».
Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:
«Siz tanık olun, ben onları bağışladım» buyurur.
Melekler:
«Ey Rabbim! Onların içinde bir kişi vardır ki, kötülerdendir» derler.
Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:
«Onlar bir kavimdir ki, kötüler onlarla oturmazlar. Oturduklarına göre, onlar da onlardandır» buyurur.
Resul(s.a.v.) anlatır:
«Bir kimse günah işlese ve günahını itiraf edip Allah'a yakararak ağlasa, «İlâhî! Beni bağışla» dese, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:
«Ey benim meleklerim! Ben size nefis vermediğim için— ibadet ettikten sonra— günah işleyerek bana asi olmadınız. Sizin bana itaat etmenizin şaşılacak bir yönü yok. Fakat Âdemoğullarını topraktan yarattım. Onlara nefis verdim. Sağ yanlarında dünya mihneti, sol yanlarında çocuklarının ve eşlerinin düşüncesi vardır. Şeytan azdırmayı, cehenneme koymayı diler. Âdemoğulları benden ihsan isterler. Halbuki, o kadar günah işlediler. Benim rahmetim onların günahlarından çoktur. Ey benim meleklerim! Siz şahit olun, ben o kişiyi bağışladım. Çünkü, onu ben yarattım. Ve onun benden başka Rabbi yoktur. Ben, merhamet edenlerin en merhametlisiyim».
İbn Abbâs(r.a) şöyle demektedir:
«İdris(a.s.) zamanında Âdemoğullarının kötü amellerini göğe çıkarmazlardı.
Melekler: «Ey Rabbim! Bunları yeryüzünde yarattın ve kendin için

seçtin. Halbuki sana âsi oluyorlar» dediler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Eğer sizi yeryüzüne indirseydim ve onlara verdiğim nefsi size verseydim, ne yapardınız?» buyurdu.

Melekler: «Asla sana âsi olmazdık» dediler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Şimdi sizden melekler seçin» buyurdu. Üç melek geldi. Birinin adı «Aza», birinin adı «Azaya», birinin de «Azâîl» idi. Azâîl utandı, geri durdu. O zamandan beri hayâsından başını yukarı kaldırmadı. Bunun üzerine Azâ'yı ve Azâyâ'yı yeryüzüne gönderdi. Bunlara insan nefsini kattı. Bâbil şehrinde biri bey, biri de kadı oldu. Hârût'un adı Aza ve Mârut'un adı Azaya idi. Hak Sübhânehu ve Te'âlâ Hazretleri onları, yeryüzüne getirince adlarını değiştirdi ve halka hakla hükmetmelerini, zulmetmemelerini, içki içmemelerini, zina etmemelerini buyurdu.

Yeryüzüne inince, Zühre adlı bir kadınla içki içtiler ve onun kocasını öldürdüler. Zühre'ye İsm-i A'zam'ı (Allah'ın yüce ismini) öğrettiler. O, uçtu göğe çıktı. Bunlar İsmi A'zam'ı okudular, göğe çıkamadılar. Derhal bir melek geldi, «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu ki, «Elbette onlara azap edeceğim, ister dünya azabını, isterse âhiret azabını seçsinler». Bunlar da «Âhiret azabı bâkidir, burda (dünyada) olsun» dediler.

Bâbil ilinde bir kuyuda başaşağı asıldılar. «Böylece kıyamete kadar azap edilecektir» denildi.

Tefsirlerdeki nakil budur. Fakat İmam Râzî Tefsîr-i Kebîr'de:

«Bu görüş sahih değildir. Mevzudur (uydurmadır). Onun için melekler ma'sûmlardır (korunmuşlardır, günah işlemezler)» denilir.

Hak Teâlâ Hazretleri'nin melekleri Bâbil'e indirmesi hususunda çok sebep beyan etmişlerdir. Biri şudur:

O zamanda cadılar (sihirbazlar) çok idi. Bunların bazıları peygamberlik dâvası güderlerdi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bu iki meleği, onların davasını bâtıl etsinler ve yalan söylediklerini ortaya çıkarsınlar diye halka sihir öğretmeleri için gönderdi.

İkincisi şudur: Halka sihir öğretsinler ve böylece peygamberlik ile sihir farkı anlaşılsın diye gönderdi.

Üçüncüsü şudur: İlim öğrenmek ne ile olursa olsun doğru iştir. Sihrin yasak edildiği bilinmelidir. Fakat bu yasak mümteni değildir.

Dördüncüsü şudur: Cinnîler çok çeşitli sihir bilirlerdi. Âdemoğulları onlar gibi yapmaya kadir değildiler. Böylece Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bu iki meleği insanların da sihir yapmaya kadir olmaları ve

cirimlerle karşılaşmaları için gönderdi.

Muâz b. Cebel(r.a) Resûl-i Ekrem Hazretlerinden şöyle nakleder:

«Hak Teâlâ Hazretleri'nin Arş'ın altında bir meleği vardır. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onun başını insan başı gibi yaratmıştır. Sağ ve sol yanında da yetmiş bin kanadı vardır. Herbir kanadında oniki bin yükü vardır. Arş'ın altında Fâtiha sûresi yazılmıştır. O Fâtiha'nın sağ yanında İhlâs sûresi, sol yanında ise **«Allah şu hakîkati: Kendinden başka hiçbir Allah olmadığını, adaleti ayakta tutarak (delilleriyle, âyetleriyle) açıkladı» (Âli İmrân: 18),** âyeti yazılmıştır. Önünde Allah'a yakın yetmişbin saf melek vardır. Onun yüzüne bakarlar ve Fâtiha sûresini okurlar. **«Ancak sana ibâdet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz»** âyetine gelince secde ederler. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur :

«Başınızı kaldırın, ben sizden razı oldum». Oradan sonuna kadar okurlar ve:

«Yolunu şaşıranlarınkine değil» bölümüne gelince, yine secde ederler. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onlara, «Başınızı kaldırın, ben sizden razı oldum» buyurur. Melekler:

«Ey Rabbim! Muhammed ümmetinden kim Fâtiha okursa ondan da razı ol ve dualarını kabul et» derler.

Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey benim meleklerim! Siz Fâtiha sûresini okudunuz. Ben o Fâtiha ile Muhammed'e ve ümmetine ikram ettim. Siz tanık olun, ben onları bağışladım ve dualarını kabul ettim. Kim Fâtiha sûresini okursa mağfiretim ona vâcib olur».

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurur:

«Allah Teâlâ Hazretleri kızıl yakuttan bir direk yarattı. O direğin ayağı sahra üzerinde ve başı Arş'dadır. Bir mü'min «Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah (Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed onun elçisidir)» dese, o direk ve Arş harekete gelirler».

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim Arş'ım sakin ol» buyurur.

Arş:

«Seher vakti (lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah) diyen kişiyi bağışlamadıkça sakin olmam».

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey benim meleklerim! Siz şahit olun. Kim öyle söylerse ben onu bağışlarım».

Kâ'bü'l-Ahbâr(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri'nin yarattığı hûrü'layn, çok güzel melekler-

di.

Melekler:

«Ey Allah'ım! Bunlardan daha güzel varlık yarattın mı?» diye sorarlar. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Dört kadın yarattım. Bütün âlemin kadınlarının efendisidirler. Onların hûrü'l-ayn üzerine yüceliği ve güzelliği, güneşin yıldızlar üzerine yüceliği ve güzelliği gibidir. Bunlar şunlardır:

Birincisi, Asiye Hatun, ikincisi Meryem, üçüncüsü Hatice, dördüncüsü de Fâtıma (Allah Teâlâ onların hepsinden razı olsun) Hazretleridir.

Nakledildiğine göre, Arş'ın altında bir melek vardır ve dört yüze sahiptir. Bir yüzünden bir yüzüne bin yıllık yoldur. Bir yüzü ile cennete bakar ve «Ne mutlu o kişiye ki, sana girer» der. Bir yüzüyle cehenneme bakar ve «Vay sana giren kişiye» der. Bir yüzü Arş'a bakar «Şanı yüce Allah'ım, seni hürmetle anarım» der. Bir yüzüyle de secde eder ve secdesinde «Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ Ulu Rabbim seni yüceltirim» der.

Farz (namaz) vakti olunca, o melek hareket eder. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Sakin ol, abdest alan, namaz kılan kişiyi bağışladım» buyurur.

Nakledildiğine göre, Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri Berât gecesinde şöyle buyurur:

«Ey meleklerim! Siz şu kişiye şahit olun. Bana ortaklık koşmadığı için onu bağışladım».

Melekler:

«Onlar günah işlediler» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bu ne kavgadır? Muhakkak Muhammed ümmetini bağışladım. Onlar benim rahmetimi beklerler. Siz şefaatle meşgul olun. Husûmeti terk edin» buyurur.

Nakledildiğine göre, Ramazan ayı gözüktüğü zaman Arş, Kürsî ve melekler:

«Ne mutlu Muhammed ümmetine, Hak Teâlâ Hazretleri katında kerametleri çoktur. Güneş, ay, yıldızlar, gece, gündüz, denizlerdeki balıklar, karalardaki canlılar, şeytandan başka her şey Âdemoğulları için istiğfar ederler» derler. .

Hak Teâlâ Hazretleri meleklere:

«Namazınızı ve tesbihinizi Muhammed ümmetine bağışlayın» buyurur. Onlar da bağışlarlar.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyur-

muştur:

«Her gün gökten yere beş melek iner: Birisi Mekke'ye, birisi Medine'ye, birisi Kudüs'e, birisi Müslümanların şehitliklerine, birisi de sokaklara iner.

Mekke'ye inen:

«Kim farzı terk ederse Hak Teâlâ Hazretleri'nin rahmetinden çıkar»

Medine'ye inen:

«Kim sünneti terkederse, Resul(s.a.v.) Hazretleri'nin şefâatından çıkar».

Kudüs'e inen:

«Kim haram kazanırsa, Hak Teâlâ Hazretleri onun geri kalan amellerini kabul etmez».

Müslümanların kabrine inen:

«Ey kabirdekiler! Neye gıpta edersiniz?»

Onlar:

«Kur'ân okunsa, namaz kılınsa, salâvat verilse, biz yapamıyoruz diye onlara gıpta ederiz».

Sokaklara inen:

«Ey Müslüman kalabalığı! Hak Teâlâ Hazretleri'nin belâları ve azapları yardır. Siz yaranızı tedavi etmez misiniz? Tövbe edin ve Hakk'a dönün» derler.

Nakledildiğine göre, Hâlid(r.a) şöyle anlatır:

«Hak Teâlâ Hazretleri meleklere buyurdu:

«Üç kişi benim rahmetime yakındır. Birincisi yeraltında, mağara içinde ezan okur ve yalnız namaz kılar. Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey meleklerim! Bakın benim kuluma! Namaz kılar, benden başka Tanrısı yoktur. Yetmişbin melek insin, onunla beraber namaz kılsın», buyurur.

İkincisi, yalnız namaz kılıp secde ederken secdesinde uyur. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim meleklerim! Benim kuluma bakın. Canı benim yanımda ve bedeni secdededir» buyurur.

Üçüncüsü, gazaya gider, düşmanla cenk eder ve kaçmaz. Benim rahmetim bu üç kişiye ulaşır».

Nakledildiğine göre, Ebû Hüreyre(r.a) Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir Cuma gecesi meleklere:

«Göklerin kapısını açın. Rahmet melekleri yeryüzüne insinler. Birisinin elinde bir tabak vardır, içi nur ile doludur. Hak Celle ve A'lâ:

«Ey benim meleklerim! Benim rahmetimi kullarınım üzerine sa-

çın» buyurur.

Melekler:

«Ey Rabbim! Kimisi uyur, kimisi ibâdet eder. Hangisine rahmetini saçalım».

Hak Teâlâ:

«Benim rahmetimde cimrilik olmaz. Rahmetimi bütün mü'minlere saçın. Ey benim meleklerim! Siz tanık olun, uyuyanları uyanıklara bağışladım» buyurur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Ne zaman bir mü'min gece kalksa, abdest alsa, Hak Teâlâ Hazretleri meleklerine, «Bakın benim kuluma, gece kalktı, abdest aldı ve namaz kıldı. Siz şahit olun, ben o kulumu bağışladım. Ona cennette bir saray verdim, uzunluğu doğudan batıya kadardır. Eğer bütün yeryüzünün halkı içine girse, o saray dolmaz» buyurur.»

Ebû Tâlib-i Mekkî(rh.a) şöyle der:

«Ölüm meleği ile hayat meleği arasında konuşurlar. Ölüm meleği:

«Ben dirileri öldüreceğim» der. Hayat meleği:

«Ben de ölüleri dirilteceğim» der.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bunlara:

«Siz işinizle meşgul olun. O işi size ben verdim. Fakat öldürücü ve diriltici benim. Benden başka öldüren ve dirilten yoktur» buyurur.

Ka'bü'l-Abbâr(r.a) şöyle der.

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri ölümü bir koç suretinde yarattı ve ona; meleklerle yürümesini buyurdu. Melekler onu görünce akılları başlarından gidip hayretler içinde kaldılar. Secde ederek:

«Ey Rabbim! Bu nedir?» dediler.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Bütün varlıklar için yarattım».

Melekler:

«Ey Rabbim! Dünyayı kimin için yarattın?».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Âdemoğulları otursunlar diye yarattım».

Melekler:

«Eğer Âdemoğulları ölümü bilselerdi, asla yemekle, içmekle, gülmekle ve dünya ile meşgul olmazlardı».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Sonsuz arzular, onlara ölümü unutturur» buyurdu.

Nakledildiğine göre, bir kişi hasta olsa Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri iki meleğe şöyle buyurur:

«Gidin benim kuluma bakın, hâlini sormaya gelene o ne der?» bu-

yurur. Ne zaman bir kişi onun hâlini sormaya gelse ve «nasılsın?» diyene «elhamdülillah» dese melekler Hak Teâlâ'ya:

«O kulun ne dediğini sen bilirsin ya Rabbi!» derler.

Hak Celle ve A'lâ buyurur:

«O kulum eğer ölürse, cennete koyarım. Eğer hayatta kalırsa elinden daha üstün et, kanından daha üstün kan veririm. Ve bütün günahlarını affeder, bağışlarım».

Ebû Hüreyre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kim mescidde dünya kelâmı söylese, melekler o mescidden çıkıp giderler ve:

«Ey Rabbim! Senin kulun bizi mescidden kovdu» derler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Şanım hakkı için, onların üzerine bir kavim musallat ederim ki, onların sözlerini işitmezler» buyurur.

Nakledildiğine göre Muhammed ümmetinden bir kişi Resûlullah(s.a.v.) zikredildiği zaman ağlasa melekler:

«Ey Rabbim ve ey bizim Allahımız! Muhammed ümmeti ne güzel ümmettir ki, biz onları ağlar görürüz» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri onlara şöyle buyurur:

«Onlar âlimlerdir. Peygamberlerin hadîsini okurlar. Ona belâlar ve mihnetler ulaştığından dolayı onun muhabbetinden ağlarlar».

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri yine şöyle buyurur:

«Ey benim meleklerim! Siz tanık olun. Onları azad ettim».

Nakledildiğine göre, bir melek vardır. Rahimlere bakmakla vazifelendirilmiştir. Bir nutfe(damlacık) babadan oraya inse, o melek onu elinin üstüne alır ve şöyle der:

«Ey Rabbim! Bu nutfe mahlûk olur mu, yoksa olmaz mı?». Eğer Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri, «olmaz» buyurursa, o melek o nutfeyi kan haline getirir, çocuk olmaz. Eğer Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «mahlûk olur» buyurursa, melek, «Ey Rabbim! Erkek mi, yoksa dişi mi olur? Eceli ve rızkı ne kadardır?» diye sorar. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri; «Ümmü'l-Kitâb'a bak» buyurur.

Ümmü'l-Kitâb, Allah Teâlâ Hazretleri'nin kudret kalemi ile «cennetliktir, yahut cehennemliktir» diye yazdığı levhadır. O melek levhaya bakar, rızkını ve ecelini görür, öğrenir. Ondan sonra ölünce defnedileceği yerden bir avuç toprak alır. O nutfeye karıştırır. Sonra rızkını ve ecelini saîd (iyi) veya şakî (kötü) olarak kaderini alnına yazar.

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri yerle gök arasında bir şehir yarattı. Yumurta kabuğu gibi ak ve güzel duvarı, yetmiş-

lin kapısı ve herbir kapıda binlerce melek vardır. İnsan sûretindedirler. Cuma günü olunca:

«Allahım! Cuma namazı için gusleden ve sonra cuma namazına giden kimseleri bağışla» derler.

Ebû Hüreyre ve Ebû Saîd el-Hudrî şöyle anlatırlar:

«Cebrail(a.s.) dedi ki: «Yedinci kat gökte bir melek gördüm. Dünyanın yetmiş misli büyüklüğü vardı. Ben ona; Her şeyi bilir misin? diye sordum. O melek:

«Evet, bilirim, ancak iki şeyi bilmem. Biri şudur: «Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Abduhu ve Resûluhu» kelimesinin sevabını bilmem. Diğeri de şudur: Gaza eden bir kişinin sevabı ne kadardır, bilmem» dedi.

Cebrail(a.s.) onu duyunca geldi, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'ne haber verdi».

Ebû Tâlib-i Mekkî şöyle der:

«Her gün dört melek, dört taraftan, dört türlü sesle seslenirler:

Biri:

«Ey hayır işleyen kişi! Hayrı çok, şerri az yap».

Biri:

«İlâhî! Nafaka veren kişiye sen yine ver. Nafaka vermeyen kişinin malını telef et».

Diğer biri:

«Ey Âdemoğulları! Dünyada kalırım sanıp yersiniz, içersiniz. Sonu ölümdür. Bu binaları yapıyorsunuz, sonunda harap olacaktır».

Diğer biri de:

«Yiyin ve için, sonu hesaptır» der.»

FASIL

Allah Teâlâ buyurur:

«(Allah'ın indinde) çok şerefli yazıcılar vardır. Ki onlar ne yaparsanız hepsini bilirler», (İnfitar: 11-12).

Müfessirler şöyle derler:

«Âdemoğullarının sağında ve solunda melekler vardır. Sağındaki iyilikleri, solundaki kötülükleri yazar. Sağındaki melek solundakine emreder. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Sağındaki melek, bir kişi iyi iş işlese «âmin» der, iyilik yapınca bir yerine on yazar. Kötü iş yaptığı zaman sağındaki solundakine «Yedi saat sabret. Belki istiğfar eder» diye emir verir.

Eğer tövbe etmezse bire bir yazar. O meleklerin ikisi sabah, ikisi

ikindiden sonra gelir, insanların amellerini alırlar, göğe giderler. Her bir kişinin yüzaltmış meleği vardır. «Kirâmen-kâtibin» melekleri şahittirler. Ama rahmet meleği o kişiyledir, hiç yanından ayrılmaz.»

İbn Abbâs(r.a) Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Her insanın beş meleği vardır. Biri sağ yanında iyiliğini yazar, biri sol yanında kötülüğünü yazar. Biri önünde durur, daima hayra kılavuzluk eder. Biri ardındadır. Daima kötülüklerden men eder. Biri alnındadır. Her ne zaman salâvat getirse onu yazar ve o salâvâtı Resul(s.a.v.)'a bildirir».

Nakledildiğine göre, bir kişi Muâz b. Cebel'den nasihat etmesini istedi. Muâz b. Cebel ağlayıp düştü, geri aklı başına gelince:

«Ben de Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nden nasihat istedim. Buyurdu ki: «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri gökleri yaratmadan evvel, yedi melek yarattı. Göklerde vazifeli bıraktı. Ne zaman Âdemoğullarından biri bir kişinin gıybetinde konuşursa onun amelini evvelki göğe iletir. Oradaki melek; «Amelini geri alın, yüzüne vurun» der. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bana hep şöyle buyurur:

«Gıybet konuşanın amelini kabul etmem».

Götürürler, yine yüzüne vururlar. Eğer dünya ehli olsa, onun amelini ikinci gökteki melek reddeder. Eğer kibirli olursa, onun amelini üçüncü gökteki dönderir. Eğer kendini beğenirse dördüncü gökteki dönderir. Eğer hased ediyorsa, beşinci gökteki dönderir. Eğer halkı esirgemezse, altıncı gökteki dönderir. Eğer halkın yanında izzet ve hürmet isterse, yedinci gökteki dönderir. Eğer bunlar olmazsa, namaz, oruç, zekât, hac ve halka iyi muamele etmek, konuşmamak, Allah'ı zikirle meşgul olmak ve bunlara benzer ne kadar güzel amel varsa alırlar, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri huzuruna götürürler, onun ihlâsına ve sâlih ameline şahitlik ederler. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Sizler benim kulumun amelinin bekçilerisiniz. Fakat ben onu nefsinden bilirim, o ameli benim için işlemedi, riya etmektedir, insanlara saygı gösterirdi, bana göstermezdi. Benim lânetim, onun üzerine olsun» buyurdu.

O Melekler:

«Bizim de lânetimiz onun üzerine olsun» derler.

Sonra Muâz dedi:

«Ey Resûlullah! Eğer benim amelimde eksiklik varsa beni hayra kılavuzla».

Resûlullah(s.a.v.) :

«Ey Muâz! Dileğini dostlarının arasında sakla. Günahını kendin götür, başkasına götürtme. Halkı zemmedip kendi nefsini bezeme.

Mecliste kibirli olma. Halk senin kötü ahlâkından dolayı senden yüz çevirirler. Halbuki fazla hoş tutma, hayırdan kesilirsin. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri seni cehennem zebanilerine gösterir. Zebaniler sana azab ederler» buyurdu.

Muâz:

«Ey Resûlullah! Kim buna güç yetirebilir ve kim cehennemden kurtulur?».

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Ey Muâz! Hak Teâlâ Hazretleri kolay ederse, kolay olur» buyurdu.

ÇEŞİTLİ MESELELER

Begâvî(rh.a), tefsirinde, Ali'nin (Allah onun yüzünü keremli kılsın) Resul(s.a.v.)'dan şöyle bir hadîs rivayet ettiğini nakleder:

«Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Fâtiha sûresi ve Âyete'l-Kürsî (Bakara: 255) ve Âl-i İmrân sûresinden «Şehide'llahu» (Âl-i İmrân: 18) ve «Kuli'llâhümme (Âl-i imrân: 28) diye başlayan iki âyeti Hak Teâlâ Hazretleri yeryüzüne indirmek istedi. Bunları Arş'da asılı bıraktı. Bunlar:

«Ey Rabbim! Bizi yere mi indiriyorsun ve âsi olanlara mı gönderiyorsun?» dediler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Kim namazın sonunda sizi okursa ben ondan razı olurum ve onu cennette oturturum. Ona her gün yetmiş kere bakarım, yetmiş hacetini kabul ederim. En küçüğü şu ki, ona rahmet edip bağışlarım» buyurdu.»

Meşârık'da nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Teâlâ Hazretleri yeri ve dağları pazar günü, ağaçları pazartesi günü, gökleri salı günü, nuru çarşamba günü, canlıları perşembe günü ve Âdem'i cuma günü ikindiden sonra yarattı. Son mahlûktur ve ayın sonunda yaratmıştır».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Kim benim dostlarımı horlarsa gerçekten benimle cenk etmiştir. Dervişlik benim zindanımdır. Hastalık benim hapsimdir. Sevdiğim kulumu hastalık ile hapsederim».

Nakledildiğine göre Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmaktadır:

«Hayrı ve şerri yarattım. Hayır için yarattığım kişiye ne mutlu! Şer

için yarattığım kişiye de yazıklar olsun! Benim işimde niçin böyle işledi diyen kişiye de yazıklar olsun!».

Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin yeryüzünde üçyüz kulu vardır. Gönülleri Âdem(a.s.)'ın gönlü üzerinedir. Kırk kulu vardır, gönülleri Musa(a.s.)'ın gönlü üzerinedir. Yedi kulu vardır, İbrahim(a.s.)'ın gönlü üzerinedir. Üç kulu vardır, Mikâil(a.s.)'ın gönlü üzerinedir. O kutubtur, kutub ölünce üçlerden birisini onun yerine koyarlar. Yedilerden birini üçlere katarlar. Kırkların birisini yedilere katarlar. Ücyüzlerin birisini kırklara katarlar. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri yeryüzünü bunlarla saklar. Bunlara tabakât ehli derler, abdallar derler, seyyahlar derler. Evtâd derler ve kutub derler.»

Bunların tertibi şöyledir :

Üçyüzler Mısır'da bulunurlar. Kırklar Kudüs'de olurlar. Yediler Medine'de olurlar. Üçler ve Kutub Kabe'de olurlar. Allah Teâlâ onların hepsinden razı olsun.

Ebû Hüreyre(r.a) Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri mahlûkatı yaratınca, bütün durumlarım takdir edip Arş'ın üzerine yazdı ve kendi yanında bıraktı. Bu şu yazıydı: «Şüphesiz benim rahmetim gazabımı geride bırakmıştır».

Cehennemi yarattığı zaman cehennem hareket etti. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Ey ateş! Sakin ol. Şanım hakkı için «lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah» diyene seninle azab etmeyeceğim» buyurdu.

Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kim «lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah» dese, o kişinin ağzından bir akkuş çıkar, inci ve yakuttan iki kanadı vardır. O kuş göğe yükselir. Arı sesi gibi ses verir. O kuşa «Sakin ol» derler. Kuş:

«Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah» diyeni bağışlamayınca sakin olmam» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«O kişiyi bağışladım» buyurur.

Hak Teâlâ Hazretleri o kuşa yetmiş dil verir. Kıyamete kadar, o kul için istiğfarda bulunur. Kıyamet gününde o kulun elinden tutup cennete girmesine kılavuzluk eder.

Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Cennet ile cehennem çekiştiler.

Cehennem:

«Ben kibirliler ve zalimler içinim».

Cennet ise:

«Ben zayıflar ve fakirler içinim».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri cennete:

«Sen benim rahmetimsin, kime dilersem seninle rahmet ederim».

Cehenneme:

«Sen benim azâbımsın. Kime dilersem seninle azab ederim», buyurur.

İbn Abbâs(r.a) Resûlullah(s.a.v)'dan şöyle nakleder:

«Resûlullah(s.a.v.) Hazretler-i buyurdu: İlmi öğrenin ve yazın. Hak Teâlâ Hazretleri'nin yedinci katta melekleri vardır. Fakirler ve ilim öğrenenler için istiğfar ederler. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ilim öğrenip okuyanlara her harfi için on sevap verir. Her gün bin Kâ'be tavafı sevabı verir. Bin şehit ameli verir».

Nakledildiğine göre Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Kim beni sevdiğini iddia eder, sonra da gece yatar uyursa o kişi iddiasında yalan söyler».

Nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri mahlûkatı yaratmadan bir sene önce «Tâhâ» ve «Yâsîn» sûrelerini okudu. Melekler işittikleri zaman şöyle dediler:

«Ne mutlu o ümmete! Bu sûreler onların üzerine iner, onların gönlünde ve dilinde olur.»

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri velîlerinden birisine buyurdu:

«Benim gizli lûtfumu bil. Zeyreklik, anlayışlılık lütfunu da bil, ben onu severim».

Velî:

«Ey Rabbîm! Zeyreklik lütfün nedir?» diye sordu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Sana bir sinek konsa benden bil ve benden iste. Yine ben gideririm».

O velî:

«Ey Rabbim! Gizli lütfün nedir? diye sordu.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Ne zaman bir musibet işitsen benden bil ki onu ben yarattım. Bana şükret ki, senden onu ben gideririm» buyurdu.

Nakledildiğine göre peygamberlerden biri, Hak Teâlâ Hazretleri'ne açlıktan, soğuktan ve bitten şikâyet etti. Hak Teâlâ Hazretleri o peygambere, «Sana İslâmiyeti verdim ve senin gönlünü kâfir olmaktan korudum, razı değil misin? Bitli Müslüman olmak mı yeğdir, yoksa

bitsiz kâfir olmak mı yeğdir?» buyurdu. O peygamber başına toprak koydu ve:

«Ey Rabbim! Hâlime razı oldum. Küfürden beni koru» dedi.

Ebu Hüreyre(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri denize söyledi ve:

«Ey deniz! Sana çok su verdim. Benim kullarım senin üzerinde bana tesbîh ederler. Sen bunlarla ne yaparsın?» buyurdu.

Deniz:

«Boğarım» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ben onları gemilere alırım, boğamazsın» buyurdu.

Abdullah b. Ömer(r.a) Resûlullah(s.a.v.) Hazretlerinden şöyle nakleder:

Resûlullah(s.a.v.) buyurdu:

«Kim deniz kenarında bir kere «Allahu Ekber» dese, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri şöyle buyurur: «O kişi benden hiçbir şey dilemese, fakat maksadı ben olsam, yarın kıyamet gününde onun sevabını tartıya koyarlar, yedi kat yerden ve gökten ağır gelir».

Nakledildiğine göre, bir peygamber rızkı için Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne şikâyette bulundu. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri: «Denize gir, oradan bir taş çıkar» buyurdu.

O peygamber denize girdi, bir taş çıkardı ve o taşı yardı içinden bir kurtçuk çıktı. Ağzında bir yeşil yaprak tutuyordu. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Şüphesiz bu kurtçuğu ben açlık ile öldürmedim. Rızık için peygamberlerimi zayi eder miyim? Rızık için kaygılanma. Yoksa adını peygamberlik defterinden çıkarırım ve sana hiç kimseye etmediğim bir azab ile azab ederim» buyurdu.

Nakledildiğine göre mübarek Receb ayı tamam olunca, göğe çıkar. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Benim kullarım seni ta'zim edip, hürmet gösterdiler mi?» Recep ayı susar, konuşmaz. Ondan sonra:

«İlâhî! Beni yarattın ve bana, «kullarımın günâhını gizle» diye buyurdun. Peygamberlerin bana «sağır» diye ad koydular. Ben sağırım. Onların tâatlarını işittim ve fakat günahlarını işitmedim» dedi. Bundan dolayı ona «sağır» derler.

Ka'bü'l-Ahbar(r.a) şöyle der:

«Receb'in her gecesinde Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur: «Receb benim ayımdır. Kullar benim kullarımdır, rahmet benimdir, cennet benim fazlımdır. Fazilet benim elimdedir.» Hak Celle ve A'lâ onun

son gecesinde buyurur:

«Hiç tövbe eden var mıdır? Kabul edeyim. Hiç dua eden var mıdır? Ona karşılık vereyim. Hiç istiğfar eden var mıdır? Bağışlayayım», buyurur.»

Hazret-i Ali(k.v.) söyle demektedir: «Şaban'ın yarısında geceleri kalkıp ibadet edin. Gündüzleri oruç tutun. Allah Teâlâ sabaha kadar, hiç istiğfar eden var mıdır? Bağışlayayım. Hiç rızık isteyen var mıdır? Vereyim» buyurur.»

Nakledildiğine göre, İblisin(l.a) ölümü yaklaşınca bir günde yedi kere doğudan batıya gider; «Acaba benden kutlu kimse var mıdır?» der. Allah Teâlâ Hazretleri:

«Ey mel'un! Bir kötü kadın senden kutlu ve şer işlemekte senden şerirdir», buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurur:

«İblis: «Ey Rabbim! Sen buyurdun ki: **«Benim kullarımın üzerinde senin hiç bir tahakküm (ün) yoktur. Meğer ki azıb sapanlardan sana tâbi olanlar olsun»**, (Hicr: 42). Şimdi onlar kimlerdir, bana bildir. Ben onlara yaklaşayım» dedi. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey mel'un! O kimselerin yüzlerinin nuru Arş'dandır. Toprağı İbrahim ile Muhammed toprağındandır. Gönlü benim hazinemdir. O benimdir. Sen ona musallat olamazsın» buyurdu,

İblis:

«Ey Rabbim! Onların durumu nedir?» diye sordu.

Hak Teâlâ:

«O kişiler, geçmiş günahlarına pişman olurlar ve âhir hâlden korkarlar. Benim arşımın nuru ile yüzleri nurlanmıştır. Yemek yedirirler. Halkı esirgerler. Onlara cömertlik gösterirler. Onların toprağı İbrahim ile Muhammed toprağındandır. Kim benim hükmüme razı, kısmet ettiğime kani olsa ve rızamı istemeye gerçekten istekli bulunsa, onun gönlü benim hazinemdir» buyurdu.

Şeytan:

«Kim böyle olmazsa, o benim olsun» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Senin olsun, ey mel'un!» buyurdu.»

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri şöyle demiştir :

«Ramazan'ın ilk gecesi olunca Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Kim beni severse, ben ve onu severim. Kim beni isterse, ben de onu isterim. Kim istiğfar ederse, bağışlarım» buyurur.»

Nakledildiğine göre, ne zaman ki, Ramazan gecesi olsa ve Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Muhammed ümmetini bağışlasa cennetin nimet-

leri ve Cebrail(a.s.) harekete gelirler. Ondan sonra Firdevs cenneti, Adn cenneti, Arş ve Kürsî harekete gelirler ve:

«Ey Cebrail! Bu ne harekettir?» diye sorarlar.

Cebrail(a.s.):

«Allah Teâlâ Hazretleri Muhammed ümmetimi bağışladı» der.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Cebrail(a.s.) doğru söyler. Sidretü'l-Münteha'da oturan melekler doğru söylerler. Cennet'in nimeti, Firdevs ve Adn cennetleri ve Arş ve Kürsî doğru söyler. Ben Muhammed ümmetini yarlığadım ve Benim katımda Muhammed ümmeti için gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve insanın gönlünden geçmeyen şeyler vardır».

Nakledildiğine göre, ma'rifet şöyle demiştir:

«Ey Rabbim! Dünyaya aydınlık vereyim mi?»

Hak Celle A'lâ Hazretleri:

«Yok, verme!» buyurdu. Yine:

«Levh'e, Kalem'e, Arş'a ve Kürsi'ye aydınlık vereyim mi?» dedi. Allah Teâlâ Hazretleri:

«Yok, verme!» buyurdu. Yine:

«Ey Rabbim! Kime aydınlık vereyim?» diye sordu. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Mü'minlerin gönlüne aydınlık ver» buyurdu.

Ma'rifet:

«Ey Rabbim! Mü'minlerin gönlü zayıftır» dedi.

Hak Celle ve A'lâ:

«Mü'minlerin gönlü benim nazargâhımdır, ona bak ve onu nurlandır» buyurdu.

Ma'rifet de mü'minlere baktı, gönüllerini aydınlattı.

Nakledildiğine göre, Hazret-i Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri imanı yarattı. Mübarek iman:

«Allah'ım! Beni kuvvetlendir» dedi.

Hak Celle A'lâ Hazretleri güzel ahlâk ve cömertlik ile imânı kuvvetlendirdi.

Küfrü yarattığı zaman küfür:

«Allah'ım! Beni kuvvetlendir» dedi. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri küfrü cimrilik ve kötü ahlâkla, fesadla kuvvetlendirdi.»

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Ben padişahlar padişahıyım. Padişahların gönlü benim elimdedir. Ben bir kavimden razı olduğum zaman padişahların gönlünü yumuşatıp kerem ve lûtufta bulunurum. Ben bir kavimden razı olmadığım zaman padişahların gönlünü onlara katılaştırıp zahmetler veririm.

Kendi nefisleriyle meşgul olmazlar, padişahların kulluğu ile meşgul olurlar. Öyle olunca ey benim kullarım! Bana gelin, onların gönlünü size şefkatli edeyim».

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Peygamber-i Zişan'dan biri Allah Teâlâ Hazretleri'ne:

«Ey Rabbim! Mü'min kul sana itaat eder ve günahdan sakınır. Dünyayı niçin ondan uzaklaştırıp onun başına belâlar getirirsin. Bir kâfir sana itaat etmediği ve günah da işlediği halde ona dünya veriyorsun, belânı ondan gideriyorsun» dedi.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Kul, benim kulumdur ve belâ da benimdir. Mü'min kul günah isler, günahlarına kefaret olması için dünyayı ondan gideririm ve ona belâlar veririm. Bana geldiği zaman ona hasenat veririm. Kâfir kul rızık için iyilik eder. Ona dünyada rızık veririm ve belâyı ondan gideririm. Hasenatım ona dünyada veririm. Bana ulaştığı zaman ona kötülükleri için azab ederim» buyurdu.»

Nakledildiğine göre, İbn Abbâs(r.a) Hazretleri şunları anlatır:

«Yahudiler, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'ne «ra'd nedir?» diye sordular. Peygamber(s.a.v.) Hazretleri, «Bulutlarla vazifeli bir melektir. Elinde ateşten bir karcı vardır. O kamçı ile bulutları sürer. Gelen ses o kamçının sesidir» buyurdu.»

Müfessirlerin çoğu şöyle dediler:

«Ra'd, bir meleğin adıdır. Bulatları sürer, işitilen ses onun sesidir.» Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Eğer benim kullarım bana itaat etselerdi, gece yağmur yağdırırdım, gündüz güneş doğardı. Kimse ra'd sesini işitmezdi» buyurmuştur.

İbn Mâlik(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Bir yiğit tövbe ettiği zaman Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Ey benim meleklerim! O yiğit benim için şehvetini terk etti. O yiğit benim yanımda bazı meleklerim gibidir.»

Bir kimse ihtiyarlasa Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onun yüzüne sabahakşam bakar ve:

«Ey ihtiyar! Çok yaşadın, kemiklerin zayıfladı, bana gelmen yaklaştı. Ben Azîmü'şŞan'dan utan, sana ateş ile azab etmeye, senin ak sakalından utanıyorum. Sen de ak sakal ile günah işlemeye ben Azimü'şŞan'dan utan» buyurur.»

İbn Abbas(r.a) şöyle der:

«Bir gün Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri Ümmü Seleme'nin evinde oturuyordu. Ben, Resul(s.a.v.)'ı görmeye gitmiştim. Hazret-i Ali ile

oturur gördüm. Hazret-i Bilâl geldi, Resul(s.a.v.) ağladı. Biz de beraber ağladık. Hazret-i Ali(k.v.):

«Ey Resûlullah niçin ağladınız?» diye sordu. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri: «Eğer benim ümmetim müezzinlerin ne dediklerini bilseler, işittikleri zaman asla yerlerinde duramazlardı, mescide gelirlerdi» buyurdu.

Hazret-i Ali:

«Ey Resûlullah! Müezzinler ne derler?» diye sordu.

Resûlullah(s.a.v.):

«Müezzin, «Allahu Ekber, Allahu Ekber» dese Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Namaz vacibtir ey dünya ile meşgul olanlar! işlerinizden ayrılın, namaza gelin» buyurur. Müezzin, «Eşhedü en lâ İlahe illallah» dese, Hak Teâlâ Hazretleri; «Benim bu kelimeyi seçtiğime gökler ve yerler tanıklık verdiler» buyurur. Müezzin, «Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah» dese, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, «Peygamberler ve mürseller «Muhammed peygamberler'in sonuncusudur, diye tanıklık verir» buyurdu. Müezzin, «Hayye ale's-Salâh» dese, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri «şeriatı Hak Celle ve A'la Hazretleri kaim etti. Siz de kaim edin» buyurdu. Müezzin, «Hayye ale'l -Felâh» dese, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, «Benim rahmetime girin ve verdiğim sevabları görün» buyurur. Müezzin, «Allahu Ekber, Allahu Ekber» dese, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, «işiniz haram oldu» buyurur. Müezzin, «Lâ ilahe illallah» dese, Hak Teâlâ Hazretleri, «Bu emâneti gökler ve yerler kabul ettiler, siz de kabul ediniz, öyleyse benim kullarım! Durun, namazı kaim edin» buyurur.»

ÖLÜM MELÂİKESİ

Begavî, tefsirinde, İbn Abbâs'ın(r.a) şöyle dediğini belirtir:

«Her insanın iki nefesi vardır. Birine «Nefesü'l-Hayat» derler. O, ölüm vaktinde bedenden ayrılır. Hayat da onunla beraber gider. Diğerine de «Nefesü't-Temyîz» derler. O, insan uyuduğu zaman ondan ayrılır. Uykuda insan nefes alırverir».

Bazıları:

«İnsanın nefesi ve ruhu vardır. Uyuduğu zaman nefes çıkar gider ve ruh bedende kalır» demişlerdir.

Hazret-i Ali(k.v.) şöyle der:

«İnsan uyuyunca ruh çıkar gider. Ruhun şuâı yerinde kalır. Düş görmesi bundan dolayıdır. Uyandığı zaman ruh yine cesedine gelir».

Nakledildiğine göre, Ebu'l-Leys, tefsirinde şöyle demektedir:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«İnsan uyuduğu zaman ruhundan hareket çekilir. O anda yere yatar, candan dahi bir şuâ çekilir, göğe gider. Ama doğrusu şu ki, ruhun hakîkatini Allah'dan başka kimse bilmez».

Kıymetli âlimler şöyle demişlerdir:

«Hayvanı nefis ölür, insanî ruh çıkar gider, ölmez».

İmam Râzî şu görüşleri belirtmiştir:

«Hak Teâlâ Hazretleri **«Her nefis ölümü tadacaktır» buyurdu.** Burada nefisden maksat bedendir. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir yerde de **«Allah (ölenin) ölümü zamanında, ölmeyenin de uykusunda ruhlarını alır. Bu suretle hakkında ölümü hükmetdiği (ruhu) tutar, diğerini muayyen bir vakta (eceli gelinceye) kadar siliverir...»** buyurdu. (Zümer: 42).

Bu nefisden maksat ruhdur. işin hakîkatini ve sözdeki inceliği en iyi Allah bilir».

İmam Gazâlî(rh.a) şöyle demiştir:

«Ölümün hakîkatinde görüş ayrılığı vardır. Bazıları bir kişi öldüğü zaman yok olur. Ona tekrar dirilme yoktur. Hayvanlar ve otlar gibidir» derler. Böyle diyenler kâfirlerdir. Allah'a inanmayanlardır.

Bazıları, «Bir kişi ölünce yok olur, kabirde, Mahşer yerine varana kadar azap görmez» derler. Bu sözler de zayıftır. Bazıları da, «Can ölmez. Ceza ve mükâfat, canadır. Bedene bir şey yoktur. Beden geri yaratılmaz. Hemen yok olur. Bu da bâtıldır ve küfürdür. Doğrusu şudur: ölmek demek, bütün azaların bir birinden ayrı düşmesi demektir, insanın hakîkati ruh ve nefisdir. Bunlar bâkidir. Ya azab görürler, ya da nimete ererler. Buna kesin haberler ve çok ayânbeyân âyetler vardır. Hayatı bilmeyen ölümü de bilmez. Hayatı bilmek ruhu bilmektir ve mahiyetini idrâk etmektir. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'ne ruh hakkında konuşmaya izin vermedi. Çünkü Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bururur: **«De ki: ruh, Rabbimin emri (cümlesi) ndendir», (İsra: 85).** Öyle olunca din âlimleri vahyin sırlarını da keşfedemediler. Gerçi ruhu anladılar ama hakîkatini açıklayamadılar».

FASIL

Azrail(a.s.)'ın dört yüzü vardır. Bir yüzü ateştendir ve o yüzü ile kâfirlerin ruhunu alır. Bir yüzü zulmettendir. O yüzü ile münafıkların ruhunu alır. Bir yüzü ettendir. O yüzü ile mü'minlerin canını alır. Bir yüzü de nurdandır. O yüzüyle peygamberlerin, sıddîkların canını alır.

Azrail(a.s.)'ın hizmetçileri vardır. Kimi rahmet melekleri, kimi de azap melekleridir. Bir mü'minin canını alınca rahmet meleklerine verir. Bir kâfirin canını alınca azab meleklerine verir.

Begavî, tefsirinde şöyle der:

«Azrail(a.s.) yer ile gök arasında bir yüce yerde oturur. Onun hizmetçileri vardır. Bir kişinin canını süzerler, boğazına getirdiklerinde Azrail(a.s.) alır».

Muâz b. Cebel şöyle demektedir:

«Azrail(a.s.)'ın bir harbesi vardır. Uzunluğu doğu ile batı arası kadardır. Onunla vurur can alır».

Ebu Hüreyre(r.a) şöyle anlatır:

«Resûlullah(s.a.v.) buyurdu: «Azrail(a.s.) bir kimsenin ölümünde hazır olduğu zaman, eğer o kişi iyi bir insansa:

«Ey nefs-i mutmainne! Gel, çık, Hak Teâlâ Hazretleri'nin lütfu ve cennetin nimeti senindir» der. Böylece o canı alır. Allah Teâlâ Hazretleri'nin emri nereye ise oraya iletir.

Abdullah b. Ömer(r.a) Hazretleri şöyle demiştir:

«Bir mü'min öldüğü zaman Hak Teâlâ Hazretleri ona cennet armağanlarıyla iki melek verir. O melekler, «Ey nefs-i mutmainne! Gel, çık, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri senden razı oldu» derler. O can da bedenden çıkar. Misk gibi kokular verir. Melekler göklerin kapısını açarlar. Ne kadar melek varsa o kişi için salavât verirler. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin yanına getirirler. O kişi Rahmân'ın huzurunda secde eder. Ondan sonra Hak Teâlâ, Mikail(a.s.)'a buyurur:

«Bu kişiyi mü'minlerin ruhlarının içine ilet. Kabrini geniş et, yetmiş arşın olsun. Eğer sinesinde Kur'ân varsa onun nuru ona yeter. Eğer sînesinde Kur'ân yoksa onun sinesinde güneş gibi bir nur koyun. «Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah» dediği için kabrinde, Firdevs'de uyur gibi uyusun. Uyandırdığınız zaman bir sevgili gibi uyandırın».

Bir kâfir öldüğü zaman Hak Celle ve A'lâ' Hazretleri ona azap melekleri verir. O melekler, «Ey habis nefis! Gel, çık. Cehennem ve elim azap senin içindir. Şüphesiz Rabbin sana kızmıştır. Azap edecektir.» derler.

Ka'bü'l-Ahbar(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ arşın altında bir ağaç yarattı. Bütün halkın sayısınca yaprağı vardır. Bir kulun eceli yaklaşınca ve eceline kırk gün kalınca o ağaçtan bir yaprak, Azrail(a.s.)'ın önüne düşer. Azrail(a.s.) görür, bilir ve hizmetçilerine buyurur, o kişinin canını alır».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Bir kişinin canı çıktığı zaman onun gözü canının ardından bakar kalır. Onun için gözlerden perde gider, melekleri, cenneti ve cehennemi görür».

Resul(s.a.v.) buyurur:

«Ölüyü getirdikleri zaman canı tabutun üzerine gelip, «Ey ailem ve çocuklarım! Sakının, dünya benimle oynadığı gibi sizinle oynamasın. Ben malı helâlden ve haramdan topladım. Size bıraktım, gittim. Hesabını ben vereceğim, benim gibi olmayın» der.

Nakledildiğine göre, Hazret-i Âişe(r.a) söyle anlatır:

«Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kim Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne ulaşmayı severse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri de ona ulaşmayı sever. Kim Allah'a ulaşmayı kötü görürse Hak Celle ve A'lâ Hazretleri de ona ulaşmayı kötü görür».

Hazret-i Âişe: «Ey Resûlullah! Herkes ölmeyi kötü görür», dedi.

Resûllullah(s.a.v.):

«Öyle deme, aksine mü'minlere ölüm gelince, Allah'ın keremini ve rızasını müjdelerler. Bir kâfirin ölümü yaklaştığı zaman melekler Hak Teâlâ Hazretleri'nin azabını ona bildirirler. Bunun içindir ki, mü'mine ölümden sevgili bir şey olmaz. O Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni görmeyi severse, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri de onu görmeyi sever. Kâfire Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni görmekten kötüsü yoktur».

Resul(s.a.v.) buyurur:

«Ölüm acısı, bir kişiye üçyüz kere kılıçla vursalar ondan fazladır».

İbn Mes'ûd(r.a) şöyle anlatmıştır:

«Resul(s.a.v.)'a, «Bir kimseyi kabre koysalar önce kim gelir?» diye sordum. Resul(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Önce Duman adlı bir melek gelir ve, «Ey Allah kulu! Amelini yaz, şimdi sorucu gelir» der. Kabirde yatan kişi, «Benim kalemim ve kâğıdım yok. Nasıl yazayım» der. Duman, «Kâğıt kefenin, mürekkep tükrüğün ve kalem parmağındır» der. O kişi kefeni üstüne yazar. Münker ve Nekir, mü'minlere güneş gibi aydınlık yüzle gelirler. Kâfirlere kara suretle gelirler. Sesleri gök gürültüsü gibi olur. Nefesleri şiddetli yel gibi olur. Bunlar, o kişinin kabrine gelirler. Can geri onun ağzından ve burnundan içeri girer. Sorgu melekleri korkusundan o ölü göğsüne kadar dirilir. Onun hâli titreme hali gibidir. Münker ve Nekir, «Men Rabbüke ve ma dînüke ve ma nebîyyüke (Rabbin kimdir? Dinin nedir? Peygamberin kimdir?)» diye sorarlar. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kereminden cevapları rast getirirse üzerine bir büyük kubbe kurarlar. Cennetten yana iki kapı açarlar, bir ipek yatak döşerler. Cennetten misk ve reyhan kokuları getirirler. Ameli bir güzel yiğit suretinde ge-

lir, ona yoldaş olur. Kabrini nur ile doldururlar. Ondan sonra o kişinin canını alırlar. Cennetteki makamlarına giderler. Eğer münafık veya kâfir ise cevap veremez. Derhal yer, o münafık ve kâfiri öyle sıkar ki, kemikleri birbirine geçer. Cehenneme gidene kadar azap ederler».

Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin yüz rahmeti vardır. O yüz rahmetten birisi hayvanlar, cinnîler ve insanlar arasındadır. Doksan dokuz rahmeti kıyamettedir. Mü'min kullarını onunla esirger».

İmam Gazalî(r.a.) şöyle demektedir:

«Âlimler, kâfirlerle âsi olan bazı mü'minlere kabir azabı vardır. Fakat keyfiyetini bilmeyiz. Fakat «çocuklara kabirde soru var mıdır, yok mudur?» deseler cevabı şudur: Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Münker ve Nekir'e cevap verecek kadar fazlından ilhâm eder».

Nakledildiğine göre, Ebû Hanife'ye kabir azabını sordular, şöyle cevap verdi:

«Kabir azabı haktır».

Tekrar sordular:

«Delil nedir?».

Cevap verdi:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur: **«Şüphesiz zulmedenler için bundan başka bir azâb daha vardır».**

Nakledildiğine göre, Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Kabir azabı üç türlü şeyden olur: Birisi ayıp söylemekten, birisi iftira etmekten, birisi de bedenine değen ve yıkanmayan sidikten meydana gelir».

Âlimler bu hususta şöyle demişlerdir:

«Bir kişi âsi olunca, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bağışlamazsa ona cuma gününe kadar kabirde azap ederler. Ondan sonra kıyamete kadar azabı eksilir. Hak Teâlâ dilerse kıyamette azab eder, dilemezse azap etmez, keremi ile bağışlar».

RUHLARIN MAKAMI

Ebû Bekir er-Râzî'ye, «Ruhlar dünyadan gidince ne olur?» diye sordular. O da cevap verdi:

«Sekiz yere varırlar. Birincisi, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Peygamberlerin ve resullerin canı Adn cennetine gider. İkincisi, âlimlerin ve velîlerin canı Firdevs cennetine gider. Üçüncüsü, sa-îdlerin canı îlliyyûn makamına gider. Dördüncüsü, şehitlerin canı kuşlar gibi cennette uçar. Sonra gelirler, Arş'ın altında asılı altın kan-

diller vardır, ona konarlar, orada dururlar. Beşincisi, günahkâr mü'minlerin canı kıyamete kadar havada asılı durur. Altıncısı, mü'minlerin çocukları, cennette miskten bir dağ vardır, orada olurlar. Yedincisi, münafıkların canı, teni ile kabirde kıyamete kadar azap çeker. Sekizincisi, kâfirlerin canını teni ile Siccîn'e iletirler ve kıyamete kadar orada azap ederler. Bundan anlaşılan kâfirlerin teni kabirde, canları ise cehennemdedir. Canları tenine bağlıdır. Nitekim mü'minlerin teni kabirdedir, canları nur ile aydınlanmıştır. Ama o nur güneşin ışınlarının yere bağlılığı gibi cisimlerine bağlıdır».

Nakledildiğine göre, bir mü'min öldüğü zaman toprak altına gömseler, Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Ey benim kulum! Seni yalnız koyup gittiler. Korkma, ben seninle beraberim ve sen de benimlesin».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir mü'min tövbe etse ve ölüm hâline erişse Hak Celle ve A'la Hazretleri meleklere şöyle buyurur:

«İnin, benim kulumun başı ucunda oturun, benim rahmetimden onun üzerine saçın, mağfiret döşeğini döşeyin. Ve başının altında rahmet yastığı, alnında mağfiret nişanı, başı üstünde keramet tacı olsun. Ölümünü günahına keffâret kılın. Ben ona rahmet ettim, siz şahit olun».

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir kişi hasta olduğu zaman cennette veya cehennemde yerini görmeyince ölmez.»

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir kişi Hak Teâlâ Hazretlerinden, içtenlikle şehit olmayı dilese ister kâfir ilinde, ister kendi evinde olsun, Hak Teâlâ Hazretleri ona şehitler mertebesi verir. Çünkü onun maksadı şehit olmaktı».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir kişi öldüğü zaman onun kefeni olmazsa, Allah Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Gidin, cennetten bir bez alın, o kişiye kefen sarın. Onu kâfur, zencebil ve selsebil suyu ile yıkayın».

Zehretü'r-Riyad'da şöyle nakledilir:

«Bir kişi gurbette kimsesiz olsa ve ölüm hâline erişse Hak Celle ve A'lâ Hazretleri şöyle buyurur:

«Ey benim meleklerim! Bu kişi kimsesiz ve misafirdir. Çocuklarını, ailesini, babasını ve anasını gurbette bıraktı. Şimdi hasta oldu. Bunu arayacak, eğer ölürse üzerine ağlayacak kimsesi yoktur». Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o meleklerin birisini babası, birisini anası, birisini de çocuğu şeklinde gönderir. Onlar gelirler. Kim-

sesizin yanına girerler. Garip, gözlerini açar babasının, anasının ve bütün yakınlarının geldiğini görür. Onları görünce gönlü hoş olur. Canı rahatlık ve sevinçle çıkar. Cenazesini getirdikleri zaman ardından gidin, namazını da kılın. Kabrinin üzerine oturun, kıyamete kadar o garibe dua edin. Kabre koyduklarında, garibe bir melek gönderir. O melek şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri buyurur ki; «Ey benim kulum! Korkma, sen dünyada baba ve ananın elinde küçükken konuğum idin. Erginlik çağına geldiğinde yine benim konuğumdun. Cennette Rıdvan konuğusun. Şimdi yine benim konuğumsun. Dostlarından uzak düştün. Keremimle sana ikram ederim».

O garib kişi, bu ikramları görünce:

«Ey Rabbim! Ne olurdu, benim Rabbimin beni bağışladığını kavmim bilselerdi» dedi.

Ebu Ümâmetü'l-Bâhilî(r.a) şöyle demiştir:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu ki: «Bir kişi hasta olunca Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri meleklere, «Benim kulumun amelini sağlığında iyi yazın» buyurur. Melekler de öyle yazarlar.»

Nakledildiğine göre, bir kişi hasta olunca Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye dört melek gönderir. Birincisine, «O kişinin kuvvetini al, zayıf kalsın». İkincisine, «O kişinin ağzından yemek lezzetini al». Üçüncüsüne, «Yüzünün nurunu al, benzi sarı olsun». Dördüncüsüne de, «Bütün günahlarını al» buyurur. Onlar da alırlar. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kulu yine hoş etmek dilerse, kuvvetini alan melek geri verir. Yüzünün nurunu alan melek geri verir. Ağzından lezzetini alan melek geri verir. Günahını alan melek, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne, «Günahını geri vermiyor» der. O melek Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne secde eder ve «Biz dört melektik. Bunlar aldıklarını tekrar geri verdiler. Ben aldığımı geri vermedim» der. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Onun günahını gidermişken geri vermek benim şanıma düşmez» buyurur.

Melek:

«Ey Rablbim! O aldığım günahı ne yapayım?» der.

Allah Teâlâ Hazretleri:

«Denizlere bırak» buyurur. O melek de denizlere bırakır. Allah Teâlâ Hazretleri o günahtan denizde timsahı yaratır. Eğer o kişi ölürse dünyadan temiz çıkar asla günahı kalmaz.

Nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Hak Teâlâ Hazretleri Azrail (a.s.)'a «Benim kullarımdan bir kim-

seyi esirgedin mi?» buyurur. Azrail (a.s.) «İki kişiyi esirgedim: Biri bir küçük çocuk idi. Anası ve babası çölde ölmüşlerdi. O çocuk yalnız ve öksüz kaldı. Biri de bir âdil padişah vardı, canını alınca, adaleti için onu esirgedim» der.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Âdil dediğin padişah çölde öksüz kalmış o çocuktur. Ben onu esirgedim, sonra padişah yaptım» buyurur.»

İbn Abbâs (r.a) Hazretleri şöyle demektedir:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ölümü güzel bir koç şeklinde yarattı. Kime kokusu ulaşsa Derhal ölür. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri hayatı at şeklinde yarattı. Kime kokusu ulaşsa derhal hayat bulur. Cebrail(a.s.) o atı yanına alır. Bütün peygamberler o ata binerler o ata «Feresü'l-hayat (Hayat atı)» derler.»

Eğer, «Münker ve Nekir, iki melektir. Bir anda bütün insanlara naşıl yetişirler» diye sorulsa, cevabı şudur: Hazret-i Cebrail ve Hazret-i Mikâil, Hazret-i Azrail türlü suretlerle bir anda yüzbin yere ulaşırlar. Münker ve Nekir de onlar gibidirler.

Nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir melek yaratmıştır. Âlem yaratıldığından beri Arş'ı «lâ ilahe (Hiç bir ilâh yoktur)» diyerek tavaf eder. Eğer, «illallah (Ancak Allah vardır)» dese kıyamet kopar. Bilindi ki, böylece dünyanın ömrü bir meleğin bir nefesinden ibarettir.

Ancak bâki olan Allah Teâlâdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIYAMET GÜNÜNDE ALLAH'IN HİTABLARI

Allah Teâlâ buyurdu:

«(Hakîkat, kâfirlerin inkâr ettiği gibi değildir.) Kıyamet gününe andederim. (Hayır, hakîkat öyle değildir.) Kendini alabildiğine kınayan nefse yemin ederim ki siz öldükten sonra mutlaka dirileceksiniz.)», (Kıyâme: 1-2).

Ey İlâhî sırları arayan kimse! Şunu bilmek gerekir ki, Nefs-i Levvâme kıyamet gününde kendi taksiratını bilmek ve yaptığına pişman olmaktır. Niçin iyilik yapmaya daha fazla çalışmadım diye çalışırsa pişmanlık kendisinden gitmez.

«İnsan zanneder mi ki, herhalde biz onun kemiklerini toplayıp bir araya getirmeyeceğiz?», (Kıyâme: 3).

Buradaki mâna şudur:

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bu mahlûkatı öldürüp azalarını birbirinden ayırdıktan, toprağa karıştırdıktan ve yeller o toprağı alıp sahralara savurduktan sonra tekrar bir yere toplar, hepsi eksiksiz geri gelirler.

Şimdi bunu öğrendikten sonra şunu da öğrenmek gerekir:

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, yaratmaya ve yok etmeye, öldürmeye ve yaşatmaya kadirdir. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, peygamberleri vasıtasıyla, bu mahlûkatı kıyamet gününde yine yaratacağını ve bir yere toplayacağını haber verir. O güne Toplanma Günü, Ceza Günü, Hesap Günü ve Arasat günü derler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ilk önce mahlûkatı yarattı. Öldürdükten sonra önce yarattığı gibi bir daha yaratır. Nitekim Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«İlk yarışa nasıl başladıksa, üzerimizde (hak) bir va'd olarak yine onu iade edeceğiz. hakîkatde failler biziz», (Enbiya: 104).

Bunun içindir ki, sözün kısası, bu aziz ömrü boş yere geçirmeyip olgunluk elde etmek, faydalı ilim ve sâlih amelle vasıflandırmak gerekir. Faydalı ilim temeldir. Sâlih amel binadır, ikisi var olmalarından

dolayı birbirlerinden ayrılmaz. Yani nerede faydalı ilim varsa onun sâlih ameli de vardır. Kimin iyi ameli varsa, faydalı ilmi de vardır. Bundan sonra Kıyamet-i Uzmâ'da ve Tâmme-i Kübra'da selâmetle sevap nasıl olur, melâmetle ceza nasıl olur, nimetten kimlere hesap olur, azapdan kimler kurtulur? Sâna anlatayım.

Bu durumları tasdik ettin ve bu sözleri anladınsa, Hakk'ı sevmeye cehdet. Hakk'a yönel. Böylece kemâle ulaşasın. Dünyada ve âhirette mesut sâlihlerden olasın. Helâk olacak kötülerden olmayasın. Nitekim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Bizim uğrumuzda mücadele edenler (e gelince:) Biz onlara elbette yollarımızı göstéririz. Şüphesiz ki Allah herhalde ihsan erbabıyla beraberdir», (Ankebut: 69).

Bil ki, bu kıyamet bölümünü iki kısımda düzenledim. Biri ilmî hükümlerdir ki, hayat onlardadır. Diğeri amelî hükümlerdir ki, kurtuluş ondadır. Ama ilmî hükümler kısmı odur ki, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin hidâyeti olmazsa insana ilim hâsıl olmaz. Çünkü hidâyet amelin neticesidir. Hidâyet olmayınca amel de olmaz. Böylece müşâhedat makamında çalışmak gerekir, ibâdet menzilinde ismi terk etmek gerekir. Arzular meydanında nefsi öldürmek gerekir. Müşâhedat ile kalbi canlandırmak gerekir. Ruhu vuslat ile eritmek gerekir. hakîkati ilâhî sıfatta yok etmek gerekir. Kendi varlığını ilâhî zâtta mahvetmek gerekir. Böylece ebedî saadet, dünyada bulunduğumuz müddetçe tamam olarak bize hâsıl olmaz. Nitekim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Artık onlar için yapmakda olduklarına bir mükâfat olarak, gözlerin aydın olacağı (ni'metlerden) kendilerine neler gizlenmiş bulunduğunu kimse bilmez», (Secde: 17).

Bunun için, âhiret lezzeti odur ki, onu nefis bilmez. Ancak akıl bilir, insanların çoğunun aklı âhireti idrâkten âcizdir. Sadece iki şeyle bilinir. Biri canın bu kalıptan ayrılıp, ondan sonra dönmesi, bu yeri görmesidir. İkincisi, nefsânî hastalıklardan ve şehevî arzulardan kurtuluş olmasıdır. Şüphesiz insan bu dünyada misafirdir. Yolculuğun ilki cennettir. Sonu yine cennetedir, yahut cehennemedir. Ömür yolculuk mesâfesidir. Geçen aylar ve yıllar fersahlardır. Gelip giden günler millerdir. Verilip alınan nefesler ayaklardır. Çocukluk, gençlik ve kocalık konaklardır. Yolculuktan fayda elde etmek Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne erişmektir. Yolculuktan zarar etmek Hak Celle ve A'lâ Hazret-i'nden ayrı düşmektir. Bunlardan Allah'a sığınırız.

O yolculukta beş menzil vardır: Birincisi, babasının belinde meydana gelmektir. İkincisi, anası karnında meydana gelmektir. Üçüncü-

sü yeryüzünde ortaya çıkmaktır. Dördüncüsü, âlem-i berzâh'da ortaya çıkmaktır. Beşincisi Arasat yerinde ortaya çıkmaktır.

Böylece insanın iki durumu vardır: Birincisi, darü'l-kararda emanet oturmaktır. İkincisi, darü'l-kararda ebedî kalmaktır. Ölüm, dostu dosta (Allah'a) ulaştıran bir köprüdür.

Hazret-i Enes, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Resûlullah(s.a.v.) buyurdu: «Üç şey günaha kefarettir. Üç şey derecâttır. Üç şey necat vericidir. Üç şey helâk edicidir.

Günaha kefaret olan üç şey şunlardır: Birincisi, çok soğukta abdest almaktır. İkincisi, namazdan sonra namazı beklemektir. Üçüncüsü, soğukta ve sıcakta cemaate girmektir.

Üç derece şudur: Birincisi, yemek yedirmektir. İkincisi, selâm vermektir. Üçüncüsü, insanlar uyurken namaz kılmaktır.

Üç necat veren şudur: Birincisi, gazaba gelince adaletli olmaktır. İkincisi, fakirlikte ve zenginlikte sabretmektir. Üçüncüsü, gizli veya açık yerde Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nden korkmaktır.

Helak edici üç şey şudur: Birincisi, haram söylemek ve haram yemektir. İkincisi, dünyayı sevmektir. Üçüncüsü, faizle geçinmektir».

Resul(s.a.v.) hutbesinde şöyle buyurdu:

«Kendi aybı ile meşgul olup, başkasının ayıbını gözetmeyene, helâlden nafaka verene, âlimlerle oturana, kendini hor gören insanlara iyilik edene, kendi nefsinin kötülüğünü insanlardan uzak tutan, ilmiyle amel edene ve dilini saklayana ne mutlu!»,

İbn Abbâs(r.a) Resul(s.a.v)'dan şöyle nakleder:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Âhireti terk edip dünya ile meşgul olmayın, ibâdeti terk edip nefse uymayın, îmanınızı günah ile örtmeyin. Hesap olunmadan önce nefsinizi muhasebe edin. Gazaba uğramadan önce hidâyete gelin».

Yine Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Dünya, dinlenmek için bir ağacın gölgesinde biraz oturan bir atlıya benzer. Atlı tekrar atına binip gider. Bir saatte ne kadar rahat etmiştir?».

Nakledildiğine göre, âlimlerden birisi Resul(s.a.v)'ı düşünde görür ve:

«Ya Resûlallah! Hûd sûresi benim saçımı ağarttı» diye buyurdunuz» der. Resul(s.a.v.) Hazretleri Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin, bu sûrede şöyle buyurduğunu nakleder: **«O halde sen, (Habîbim), maiyyetindeki tevbe edenlerle beraber emrolunduğun vech ile, dosdoğru hareket et. Aşırı gitmeyin. Çünkü O, ne yaparsanız (hepsini) hakkıyla görücüdür», (Hûd: 112),** buyurmuştur».

Cennetliklerin insanlarını işittinse, dosdoğru olmayınca bu sıfatların sende meydana gelmeyeceğini bilmen gerekir, istikamet, bütün azaların şeriat üzerine sabit olmasıdır.

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Gönlünüz dosdoğru olmayınca, imanınız dosdoğru olmaz. Diliniz dosdoğru olmayınca, gönlünüz dosdoğru olmaz. Ameliniz dosdoğru olmayınca, diliniz dosdoğru olmaz».

Hazret-i Abdullah şöyle dedi:

«Ben, ya Resûlallah dosdoğru olmanın nişanı nedir?» diye sordum. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Dâru'l-gurûrdan (dünyadan) el çekmektir ve ölüm gelmeden önce ölüm için hazırlık yapmaktır». Sonra şu âyeti okudu: **«Artık kalpleri Allah'ın zikrinden (bomboş ve) kaskatı kalmış olanlar (in) vay (hâline)! Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler», (Zümer: 22).**

Nakledildiğine göre, bu korkudan dola'yı Ebû Bekr-i Sıddîk (r.a), havada uçan kuşları görünce:

«Ne olaydı bu kuşlardan olaydım, insanoğlundan olmayaydım» dedi.

Hazret-i Ömer Kur'ân okuduğu zaman korkudan düşer, aklı giderdi ve:

«Ne olaydı, ben bir kerpiç olaydım da yabanda yataydım. Kimse beni anmayaydı» derdi.

Ömer'in yüzünde, gözlerinin yaşından iki kara yol olmuştu. Oradan yaş akardı.

Hazret-i Osman(r.a) şöyle derdi:

«Ne olaydı, ben öleydim de, yeniden yaratılmayaydım. Öyle kalaydım» .

Hazret-i Ali(k.v.):

«Ne olaydı anam beni doğurmayaydı» derdi.

Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«Ne olaydı Muhammed'in Rabbi Muhammed'i yaratmasaydı» derdi.

Bu şekilde Hak'tan korkmak âlimlerin hâlidir. Nitekim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Allah'tan kulları içinde ancak âlimler korkar», (Fâtır: 28).

Böylece bu korkulardan dolayı, peygamberlerin en üstünü ve âlimlerin en âlimi, dünya zevkinden el çekerlerdi.

Bilmek gerekir ki, kişinin âkibetinin hayırlı olması Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne iman getirip, Resul(s.a.v.)'a tâbi olmakladır. Bir kimsenin akıbetinin hayırlı olmaması iki şeydendir:

Birincisi, önceden dünyayı sevmekle imanı zayıftır. Şeytan ona şüpheler verir. Bu itikad ile imanı zayıf olur. İkincisi, bâtıla inanır. Ölüm hâline geldiğinde ona şüpheler gelir. O sebepten iman zayıf olur.

Eğer «Kurtuluş ne ile olur?» diye sorarlarsa cevabı şudur:

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Eğer üzerinizde Allah'ın fazl ü rahmeti olmasaydı içinizden hiç biri(niz) ebedî temiz çıkmazdı» (Nur: 21).

Fakat görülen sebepler üçtür: Birincisi, olgun akıldır. İkincisi, faydalı ilimdir. Üçüncüsü, tam ma'rifettir.

Akıl asıl nurdur, insan eşyanın hakîkatini onunla idrak eder. Faydalı ilim Hak Teâlâ Hazretleri'ne gitmenin yolunu bilmektir. Çünkü Allah Teâlâ Hazretleri'ne kişi ilim ile vasıl olur. Eğer ilim olmazsa amel de olmaz. Tam ma'rifet gönül sırrından âlemi melekûta bir kapı açılmasıdır. O ma'rifetten dolayı sağlam iman ve açık keşif hâsıl olur. Gizli küfürden kurtulunur. Gizli küfür, kıyamet gününe itikadın zayıf olmasıdır. Tam inanış, dünyanın âdi zevklerinden vazgeçip, bâki âlemin zevkiyle meşgul olmaktır. Çünkü Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri kullarını abes (boşuna) yaratmadı. Aksine ibâdet için, ma'rifet için ve tevhîd için yarattı. Nitekim Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur.

«Ya sizi ancak boş yere yarattığımızı ve sizin hakîkatten bize **döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?», (Mü'minûn: 115).**

Yani dünyada siz abes yaratılmadınız, bilakis hikmet için yaratıldınız. Bu itibarla Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinin rızâsının kullarının ona ibadet etmesiyle olduğu anlaşılmıştır.

Bilmek gerekir ki, insanların günah işlemeye cür'et etmesi, nefsin duyduğu zevktendir.

Âhir zaman belirtileri şunlardır:

İnsanlar dünya ile meşgul olur, dünyayı dine tercih ederler. Padişah sarayları gibi evler yaparlar. İnsanların çoğu bozguncu ve zâlim olurlar. ibadet ederler, fakat riya iledir. Din büyüklerine ve âlimlere hürmet göstermezler. Dinde bulunmayan şeyleri dine karıştıranlar çoğalır. Resul(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Âhir zamanda câhil âbidler ve bozguncu âlimler çoğalır. Böyle zamanda dervişlerin, fakirlerin ve sâlih kişilerin hâli ne olur?».

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Resmî âlimlerin ve akıllı geçinenlerin sözleri seni aldatmasın. Çünkü zararlı âlimler onlardır; güzel elbiseler giyerler, lezzetli yemekler yerler ve büyük evlerde otururlar. Sanki Kisrâ (İran) ve Kayzer (Bizans) padişahlarıdırlar. Onlara benzeyen âlimlerle oturmayın,

insanı yedi kötülükten yedi haslete çağıran âlimlerle oturun:

Birincisi, şüpheden gerçeğe çağırır. İkincisi riyadan ihlâsa çağırır. Üçüncüsü, dünya sevgisini bırakmaya çağırır. Dördüncüsü, kibirden tevâzua çağırır. Beşincisi, düşmanlıktan sevgiye çağırır. Altıncısı, câhillikten ilme çağırır. Yedincisi, zenginlikten dervişliğe çağırır. Çünkü âlimler eğer dünyaya karışmazlarsa Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nin güvenilir kimseleridirler. Eğer dünyaya karışırlarsa onlardan sakının. Böyle âlimler, kendi yanıp biten ve yalnız etrafını aydınlatan fitile benzerler.»

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir zaman gelir ki, İslâm'ın şekli, Kur'ân'ın adı kalır. Evler ma'mûr ve mescidler harab olur».

Bunun içindir ki, âlimleri bozguncu, hâkimleri zâlim, hatipleri sarhoş, hafızları şarlatan, şeyhleri câhil ve uydurmacı bir kavim nasıl kurtuluşa erer?..

Halkın hepsi bunlar gibi dünyaya aldanip haramla meşgul olurlar. Yazık, çok yazık! Din ilimleri, dünyada, dünya ilmi ile götürüldü. Bunların durumlarını bir bir sana açıklayacağım:

Muâz b. Cebel(r.a) şöyle der:

«Bir gece(s.a.v.), Kâ'be'yi tavaf ediyordu. Resul(s.a.v.)'a, «Ey Allah'ın Resulü! Hangi kişi kötüdür?» diye sordum. Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«Hayırdan sor, şerden sorma» dedi ve döndü yine:

«İnsanların kötüleri âlimlerin kötüleridir» buyurdu.

Şimdi, kötü hâkimlere geldik. Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hâkimler üç kısımdır: İkisi cehennemde, birisi ise cennettedir.»

Cennetlik hâkim, ilmi ile amel eder ve hükümde adalet gösterir. Cehennemlik olan iki hâkimden biri, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin hükmünü bilmeyen, diğeri de bilen fakat Hak Teâlâ Hazretleri'nin kullarına zulmedendir.

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Her hâkimde iki melek vardır. Eğer adalet gösterirlerse cennete davet ederler. Eğer zulmederlerse cehenneme davet ederler».

Resul(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet gününde Müslümanların cesurları hâkimleridir». Yani zâlim olurlarsa demektedir.

Ebû Hanîfe(r.a.) Hazretleri şunları söylemiştir:

«Zâlim olurlarsa yılda bir kere onlar gibi hâkimleri değiştirmek gerekir. Yoksa câhil kalırlar. Câhil kalınca zâlim olurlar, o zaman cehenneme lâyıktırlar».

Kötü hatipler hakkında Resul(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurur:

«Mi'râc gecesi bazı erkekler gördüm. Onların dudaklarını ateşten makas ile kesiyorlardı. Bunlar kimler ey Cebrail! dedim». Cebrail(a.s.):

«Ümmetinin bâzı hatipleridir ki, halka iyilik buyururlar, kendi nefislerini unuturlar. Halbuki Kur'ân okurlar».

Kötü hafızlar hakkında da Resul(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Hızi kuyusundan Allah'a sığının».

«Ey Allah'ın Resulü! Hızi kuyusu nedir?» diye sordular.

Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«Cehennemde bir dere vardır. Cehennem dört kere o kuyudan Allah'a sığınır» buyurdu.

Sordular:

«Ey Allah'ın Resulü! Kimlerindir?».

Resul(s.a.v.):

«Kur'an'ı ve ilmi riya ile okuyanlardır» buyurdu.

Bid'atçılara gelince, gerçekten onlar azgınlardır ve azdırıcılardır. Resul(s.a.v.) Hazretleri onların hakkında şöyle buyurur:

«Benim ümmetim sapıklık üzerine toplanmasınlar. Sapıklık üzerine toplanırlarsa benim ümmetim değillerdir».

Emirlere ve sultanlara gelince:

Bazı şeyhlerin aşırı arzularına ve âlimlerin dünya hırsına bakarak, onlar da halka zulmetmekle, sadaka ve zekâttan ellerini çekmekle dünyalık topladılar. Resul(s.a.v.) Hazretleri onların hakkında şöyle buyurdu:

«Benden sonra şüphesiz size, ateşin odunu yediği gibi sizin imanınızı yiyen dünya (hırsı) gelecek.»

câhiller, kendilerini mal ve ziynetle bezeyenlerdir. Dünya ve güzellikleriyle meşgul olurlar. Kıymetli ömrü boşa geçirip ölümü unuturlar.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu.

«Onlara selâm vermeyin, hasta olsalar hallerini sormaya gitmeyin, ölseler cenazelerinde bulunmayın».

Yüce Allah'a sığınınız. Bu işte âciz kaldık.

Eğer dünya ehline uyarsak Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bize ateşle azab eder. Eğer bunlardan sakınırsak üzerimize şerir kimseler musallat olur. Bu durumda ey Rabbim! Biz ne yapalım?

Bunun içindir ki, âlimler şöyle dediler:

«Kim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'ni ilmi kelâm ile taleb etse, zındık olur. Yalnız zühd (takva) ile taleb etse, bid'atçi olur. Yalnız

fıkıh ile taleb etse, fâsık olur. Kim bütün ilimleri görür ve onlarla Allah'ı taleb ederse bu fitnelerden emin olur».

Nice mürşid vardır ki, kendileri azdıkları gibi, halkı da azdırmışlardır. Nice âlim vardır ki, bütün ilmini dünyaya bağlamıştır. Âhirette bütün ilimlerin gideceğini, ancak Rabbani ilmin ve ilâhî ma'rifetin kalacağını bilmez.

Kim dünyayı iyi düşünüp âhireti güzel akıl ederse kıymetli ömrünü faydalı ilim ve iyi amelle geçirir.

Resul(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Ben sizin içinize güneş ve ay koydum. Kim o güneş ve ay ile yürürse karanlıktan kurtulur. Kim o güneş ve ay ile yürümezse helak olur».

Sahabeden birisi:

«Ey Allah'ın Resulü! O güneş ve ay nedir?» diye sordu.

Resûlullah:

«Güneş, Allah'ın kitabıdır. Ay, benim hadîslerimdir ve sünnetimdir», buyurdu.

Hazret-i Ali (Allah onun yüzünü keremli kılsın) şöyle anlatmıştır:

«Resul(s.a.v.) Hazretleri'ne senetlerden sordum. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Şeriat benim sözlerimdir. Tarikat benim işlerimdir. hakîkat benim hâllerimdir. Ma'rifet benim esas malımdır. Akıl benim dinimin aslıdır. Hakkı sevmek benim mayamdır. Şevk benim bineğimdir. Allah'ı zikir benim arkadaşımdır. Allah'a güvenmek benim hazinemdir. Allah'tan korkmak benim yoldaşımdır. İlim benim silâhımdır. Sabır benim azığımdır. Razı olmak benim ganimetimdir. Dervişlik benim övüncümdür. Zühd benim san'atımdır. Yakîn benim kuvvetimdir. Gerçeklik benim kalbimdir. İtaat ömrümün hâsılıdır. Gaza benim huyumdur. Gözümün nuru namazdır».

FARKLI İNANIŞLAR

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurur :

«İsrailoğulları kavmi yetmişiki bölük oldular. Benim ümmetim yetmişüç bölüğe ayrılacak. Yetmişikisi cehenneme lâyıktır, eğer Allah'ın yardımı olmazsa. Ama ebedî orada kalmazlar. Birisi cennetliktir».

«Ey Allah'ın Resulü! Onlar kimlerdir?» diye sordular. Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«Ben ve ashabım o bir bölüktendir» buyurdu.»

Ehl-i hevâ ve ehl-i bid'at türlü türlüdür. Ama belli başlıları altıdır: Haricîler, Râfîziler, Kaderiyye, Cebriyye, Cehmiyye ve Mürci'e'dir.

Bunların herbiri oniki bölüktür. Hepsi cehennemliktir. Hak Teâlâ tevhidinin bereketi ile rahmet ederse müstesna. Cehennemden kurtulanlar Ehl-i sünnet ve cemaattir. Onlar da bir bölüktür.

Geldik bunların itikatlarına:

Haricîler, Hazret-i Ali (Allah onun yüzünü keremli kılsın) ile oğulları Hazret-i Hasan ve Hüseyin'e —hâşâ— kâfir diyenlerdir. «Ebu Bekir ve Ömer'e uyarız, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali'den değiliz» derler.

Râfızîler, Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'e —hâşâ— kâfir diyenlerdir. «Biz onlardan değiliz», derler.

Kaderiyye mensupları Allah'ın takdirini inkâr ederler. Bütün fiiller kulundur. Hak Celle ve A'lâ yaratsa fiil kula aittir, derler.

Cebriyye mensupları asla kulun kudreti yoktur, fiilinde mecburiyet vardır. Bilakis bunların fiilini Hak Teâlâ Hazretleri yarattı. Bunların fiili yoktur, derler.

Cehmiyye mensupları, Kur'ân mahlûktur (sonradan yaratılmıştır) Rahman'ın sıfatları muattaldır (iş görmez). Allah ismi hâdis (sonra olma) olduğu gibi, sözü de hâdisdir, derler.

Mürci'e mensupları, kulun Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne iman getirmesinden başka kullar üzerine farz yoktur. Yalnız kula iman etmek farzdır, derler.

Bunlar sapık itikadın aslıdır. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nden bizi İslâm dini üzerine sabit etmesini ve İslâm yurduna çağıranlardan kılmasını dileriz.

Küfürden, sapıklıktan ve bid'attan kurtulmuş olan o bir bölük hakkında Hazret-i Resul(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«O bir bölük ben ashâbımdır». Onlara «Eşâire (Ehl-i sünnet)» ve «Muhaddisler» derler. Onların yolu bid'attan emindir.

Onlar şu görüştendirler:

Âlem hâdisdir (sonradan olmuştur). Âlemi yaratan birdir. Ondan başka yaratıcı yoktur. Samediyyette zıddı yoktur. Ahadiyyette benzeri yoktur. Bütün eşya yok olduktan sonra o yine vardır. Büyüktür, uludur, ve dilediğini yapar. Kemâl sıfatlarıyla sıfatlanmıştır. Celâl ve Cemâl sıfatlarıyla övülmüştür. Zâtı ezelî ve sıfatları ebedîdir. Cevher (bir şeyin esası) değildir. Araz (bir şeyin parçası) değildir. Sınırlı değildir. Varlığı vâcibtir. Her şeyin esasını yaratmıştır ve her türlü kemâlâtı ifade eder. İşinde garazı yoktur, eziyeti, zulmü yoktur. Bütün eşya onun fazlındandır. Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'nin vasıtasıyla sevdiği kullarına doğru yolu gösterip —maksat zâtıdır— ona eriştirir.

AMELÎ HÜKÜMLER

Allah Teâlâ buyurdu:

«Elif, Lâm, Mim. Bu, o kitapdır ki kendisinde (Allah katından gönderilmiş olduğunda) hiç şüphe yokdur. (O) takva sahipleri için doğru yolun tâ kendisidir» (Bakara: 1-2)

Elif, Lâm, Mim, bu sûreye giriştir. Geri kalan hurûf-i mukattaât (ayrı ayrı harfler) gibi i'râbdan mahalli (harekelenme özelliği) vardır. «Geri kalan isimler gibi sûre ismidir» diyenler vardır. Eğer i'rabdan mahalli nedir?» diye sorulursa cevabı şudur: Üç çeşit i'râb vardır. Birincisi, kendisiyle söze başlaması itibarıyla merfû (ötreli) dur. Nasb (üstünlü), cer (kesreli) olması kasem (yemin) içindir.

Allah'ın «o kitab» sözü, sana ruhlar âleminde veya Musa(a.s.), Dâvûd(a.s.) ve İsâ(a.s.)'a indirilmiş olan kitaplarda, indirmeyi ve onda bütün ilimleri ve dinî hükümleri beyân etmeyi va'dettiğimiz bu kitaptır, demek olur. Bu kitabın Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nden olduğuna şüphe yoktur.

Allah (takva sahipleri için doğru yolun tâ kendisidir) buyurdu. (Doğru yoldan çıkanlar) için buyurmadı. Çünkü (doğru yol) sabredenler içindir. Yani Kur'ân, takva ehli için beyân ve hidâyettir. Öyle olunca Allah'ı çok istemek mânası ortaya çıkar.

Müttekî'nin mânası, lügatte ittikadan gelir. Şeriattaki mânası ceza ve azaba müstehak olduktan sonra takva sebebi ile nefsi arıtmaktır.

Abdullah b. Abbâs(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Müttekî, büyük ve küçük günahlardan sakınan kimsedir».

Ondan sonra Allah Teâlâ şu âyeti ile müttekîleri beyan buyurdu:

«(O takva sahipleri ki), onlar gayba (göremediklerine ve bilemediklerine) inanırlar...» (Bakara: 3).

İman azalıp çoğalmaz. Çünkü iman Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'nin getirdikleri şeyleri tasdik etmektir, İman ve İslâm birdir. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Allah onların (mü'minlerin) imanlarını artırır».

Bundan maksat itikadın artmasıdır. «Bir kişi istese, Hak Teâlâ'nın buyurduğu üzere imanın artması ne şekilde mümkün olur?» diye sorsalar, cevabı şudur:

İmanın azalması ve çoğalması kabil değildir. Onun kuvvetli ve zayıf olması kabildir. Bunun içindir ki, Resûlullah'ın imanına nisbetle halkın imanı zayıftır. Onun imanı kemâl kuvvettedir. Katiyen son bulmaz, imanın yok olmasından Allah'a sığınırız.

Nakledildiğine göre, imanın «eman»dan alındığı söylenmiştir.

Böylece hem iman edene, hem de Hak Teâlâ'ya mü'min derler. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne mü'min kulların ebedî azâbdan emin ettiği için mü'min dediler. Bu şekilde iman, küfrün karşılığı olmuştur.

Küfür de dört şekilde bilinir:

Küfr-i inkârı, küfr-i cuhûdî, küfr-i inâdî, küfr-i nifâkî...

İnkârî küfür: Asla Hak Celle ve A'lâ Hazretlerini bilmez ve inanmaz da.

Cuhûdî küfür: Gönlü ile Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni bilir, fakat dili ile söylemez. Firavun'un küfrü gibi.

İnâdî küfür: Gönlü ile Allah Teâlâ Hazretlerini bilir, dili ile söyler, fakat dine girmez. Bu yüzden kâfirdir. Ebû Tâlib gibi...

Nifâkî küfür: Diliyle inandığını söyler, fakat gönlüyle inanmaz.

Ömer(r.a) Hazretleri şöyle demiştir:

«Bir gün Hazret-i Resul(s.a.v.) Efendimizle beraber oturuyordum. Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hangi kişinin imanı çok garibtir?»

Ben:

«Meleklerin» dedim.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri:

«Değil! Çünkü onlar Kur'ân Azîmü'ş-Şan'ın vahyedildiğini bilirler. Nasıl garib olurlar?» buyurdu.

Ben:

«Peygamberlerin» dedim. Resûlullah(s.a.v.) :

«Değil! Çünkü, onlar kendilerinin peygamber olduklarını bilirler» buyurdu.

Ben:

«Ey Allah'ın Resulü! Öyleyse kimdir?» diye sordum.

Resul(s.a.v.):

«İmanı yönünden garib halk, beni görmeden bana iman getirenlerdir. Onlar iman yönünden çok garibtirler buyurdu.»

Allah Teâlâ buyurdu:»

«(O takva sahipleri ki) onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de (Allah yolunda) harcarlar» (Bakara: 3).

İbadetin aslı ikidir: Biri bedenî ibâdet, diğeri mâlî ibâdettir.

«(O takva sahipleri ki habîbim) onlar sana indirilene de, senden evvel indirilenlere de inanırlar. Âhirete ise onlar şüphesiz bir bilgi ve iman beslerler» (Bakara: 4).

Yani onlar kıyamet gününe iman edip kesinlikle kabul ederler. Bunlar cenneti elde etmişler ve cehennemden kurtulmuşlardır. Cen-

nette oturma imkânı ile bekaya ermişlerdir.

Eğer anladınsa mü'min vasıfları şunlardır:

Birincisi, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne iman getirmektir. İkincisi, namaz kılmaktır. Üçüncüsü, zekât vermektir. Dördüncüsü, Allah'ın kitaplarına inanmaktır. Beşincisi, âhireti tereddütsüz kabul etmektir.

Şimdi, inşaallahu Teâlâ, fazlasıyla faydalı olması için bu ibâdetleri açıklayalım:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Kim kasten ve bilerek namazı terk ederse kâfir olmuştur».

İmam Şafiî'nin görüşü:

«Bir kişi kasıtlı bir vakit namazı terk ederse kâfir olur. Onu köpek öldürür gibi öldürmek gerekir. Onun cezası budur»

Meşârık Şerhi'nde Ekmelûddin de aynı görüşü savunmuştur.

Bizim yanımızda makbul görüş İmam Ebû Hanîfe'nin görüşüdür.

«Kâfir olmaz, fakat küfre yakındır. Farziyetini inkâr ederse kâfir olur».

Hazret-i Ali (Allah onun yüzünü keremli kılsın) şöyle anlatır:

«Bir gün Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Beş vakit namazın farzına, sünnetine ve adabına çok riayet etmek gerekir».

Ensârîlerden bir kişi:

«Ey Allah'ın Resulü! Bu bize buyurduğun namazın kerameti, hürmeti ve savâbı nedir? Buyurun, işitelim» dedi. Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Namaz Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinin hoşnutluğudur. Meleklerin sevgilisidir. Peygamberlerin sünnetidir. Ma'rifetin nurudur. İmanın aslıdır. Duanın kabulüdür. Amellerin üstünüdür. Rızkın bereketidir. Bedenin kuvvetidir. Canın nurudur. Ölüm meleği arasında şefaat edicidir. Kabirde ışıktır. Münker ve Nekir'e cevaptır. Kıyamet gününde üstünde gölgeliktir. Cennette başa tacdır. Cehennemle senin aranda perdedir. Sırattı geçmektir. Cennetin anahtarıdır. Kim kasten namazı terk ve farziyetini inkâr etse kâfir olur».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ni zikretmek onun gıdası, ölüm onun şarabı, Allah'a yakınlık onun rahatı, Kur'ân onun bilgi kaynağı, gece (kulluk) pazarı dünya onun ekinliği, kıyamet onun harman yeri, ecir onun meyvesi olan kişiye ne mutlu!

Resûlullah Sallâllahu Aleyhi ve Sellem Hazretleri:

«Kim namazı kasıtlı terk ederse Hak Teâlâ Hazretleri o kişiyi seksen sene cehennemde hapis eder» buyurmuştur. Necmüddin Dâye,

tefsirinde şöyle der:

«Namazın tümü kişinin canını süflî âlemden kesmesidir. Ruhu yüce âleme çıkmasıdır. Bütün insanî, hayvani ve dünyevî mertebelerden kesilmektir».

Böylece ibâdet ilme'l-yakîni olanındır. Ubûdiyyet (kulluk), ayne'l-yakîni, olanındır.

Araştırıcılar:

«Böylece Allah'ın zâtının nurunu müşahede etmek mi'râc oldu» dediler.

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Âdemoğlunu yaratınca namazı onlara farz kıldı ki, o namazda Hak Teâlâ'ya münâcât meydana gelmiş olsun.

Peygamberler mertebeleri kadar müşahede hâsıl oldu. Peygamberlerin efendisi Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri geldiği zaman, onun üzerine yüce Allah'tan Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân indi ve Hak Teâlâ kitabında «**Namaz kılınız**» buyurdu. Böylece Hak Celle ve A'lâ Hazretleri namazın tümünü beyan etti. öyle olunca namaz, mü'minlerin mi'râcı ve, Rab Teâlâ Hazretlerine münâcât yeri oldu.

Bilmek gerekir ki, şüphesiz namazı cemaatle kılmak sünneti müekkededir (kuvvetli sünnettir). Nitekim Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Cemaat hidayet yollarındandır. Cemaate uymayan yalnız münafıklardır».

Özellikle cemaat âlim ve müttekî bir imam ile olmalıdır. Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kim bir müttekî âlimin ardında namaz kılarsa peygamber ardında namaz kılmış gibidir. Kim terk ederse bid'atçıdır. Eğer yerlerin ve göklerin ameli kadar amel etse bile onun ameli merdûddur. Ona âhir vaktinde korku vardır. Allah'a sığınmak gerekir».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cebrail(a.s.) bana dedi ki: «Ey Muhammed! Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri sana selâm eder ve «Kim cemaatı terk ederse, cennetin kokusunu dahi duyamaz. Cemaati terk eden, dünyada ve âhirette lânetlenmiştir. Kim cemaati terk edenin yüzüne gülerek baksa Beyt-i Ma'mûr'u yıkmış gibi günahı vardır. Kim cemaatle namaz kılmayı severse, Hak Teâlâ Hazretleri ölüm meleğini ona gönderince, peygamberlere gönderdiği gibi güzel ve yumuşaklıkla gönderir. Kabrini cennet bahçelerinden bir bahçe kılar. Kabrine cennetten iki kapı açar» buyurdu.»

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdu: «Kim beş vakit nama-

zı cemaatle kılarsa, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri ona bin şehit sevabı verir».

Sahih hadîs:

«Namazı cemaatle kılmak yirmi yedi kere yalnız kılmaktan daha üstündür».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Ne zaman bir kişi namazda «Allahu Ekber» dese bütün günâhından kurtulur. Ne zaman «Euzu billahi mine'şeytani'r-racîm, bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm» dese, gövdesindeki bütün kıllar sayısınca Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ona sevab verir. Ne zaman rükûa varsa binlerce altın sadaka etmiş gibi sevâb verir. Fâtiha okusa Kâbe'ye gitmiş gibi sevap verilir. «Sübhâne Rabbiye'l-azîm» dese gökten inen kitaplar kadar eline sevap geçer. Ne zaman «semi'allahu limen hamide» dese, Hak Teâlâ Hazretleri ona rahmet nazarını çevirir. Secdeye vardığı zaman «Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ» dese Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri cin ve insan sayısı kadar hasenat verir ve bütün günahını affeder. Tahiyyât'a oturduğu zaman o kişiye Hak Celle ve A'lâ Hazretleri sabredenlerin sevabını verir. Selâm verdiği zaman cennetten ona kapılar açarlar. Hangi kapıdan dilerse girer».

Resûlullah(s.a.v.) buyurdu:

«Namazın başlangıcı Allah'ın razı olmasıdır. Ortası Allah'ın rahmetidir. Sonu Allah'ın affıdır».

Şafiî'nin görüşü:

«Sabah namazının başlangıcı efdaldir. Çünkü Allah'ın rızasıdır».

Bizim görüşümüz:

«Namazın sonu efdaldir. Çünkü Allah'ın affında, Allah'ın rızâsı da bulunur. Bu acele etmeyen herkes için kolaydır».

Enes b. Mâlik, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim ikindi namazını cemaatle kılarsa ve bir saat mescidde otururbut, ilimden bir mesele öğrenirse, Hak Teâlâ Hazretleri o kişinin bütün günâhını affeder. Cennette ona bir şehir verir ki, yedi kere bu dünyadan büyüktür».

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim sabah namazını cemaatle kılarsa Sırat köprüsünü yıldırım gibi geçer. Kim öğle namazını cemaatle kılarsa yüzü bedr olmuş ay gibi aydınlık olur. Kim ikindi namazını cemaatle kılarsa ölmeden önce cennette yerini görür, cennet yemeğini yer, şarabını içer. Ondan sonra ölür. Kim akşam namazını cemaatle kılarsa, kabrinden kalkınca başı üzerinde bin saf melek olur. O kişiyi hürmetle alırlar. Hak Teâlâ Haz-

retleri'ne götürürler. Kim yatsı namazını cemaatle kılarsa, kıyamet gününde Arş gölgesinde peygamberler, şehitler ve sâlihler ile beraber toplanır».

Diğer bir görüşe göre:

Kim sabah namazını cemaatle kılsa, sonra mescidde otursa, güneş doğunca zikir etse, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o kişiye cennette yetmiş derece verir. Bir dereceden bir dereceye yörük at koşmasıyla elli yıllık yol vardır. Kim öğle namazını cemaatle kılsa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ona Adn cennetinde elli derece verir. Bir dereceden bir dereceye yetmiş yıllık yol vardır. Kim ikindi namazını cemaatle kılsa Hak Teâlâ Hazretleri o kişiye İsmail(a.s.)'ın çocuklarından sekiz kişi azat etmiş gibi sevap verir. Kim akşam namazını cemaat ile kılsa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye Kadir gecesine ermiş gibi sevap verir.

Ebû Saîd el-Hudrî(r.a) Hazretleri, Resûlullah(s.a.v.) Hazretlerinden şöyle nakleder:

«Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Müezzin Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne çağırıcıdır. İmam Allah'ın nurudur. Rükunlar Allah'ın sıfatıdır. Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Müezzin Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne çağırdığı zaman gidin, Allah'ın nuruna girin. Allah'ın sıfatı üzerine olun. Allah'ın kelâmını öğrenin. Kim mescide yayan gitse, her adımına on hasenat verilir, on günahı yok olur, cennette on derece verilir. Kim cemaatle namaz kılmaya devam ederse Sırât'ı yıldırım gibi geçer, yüzü bedr olmuş ay gibi aydınlanır. Her gün divanına şehitler sevabı yazılır. Kim ilk safa kimseyi incitmeden varırsa Hak Teâlâ Hazretleri o kişiye müezzinlerin sevabını verir. Kim itikadı bütün olarak hareket etse Hakk'a yakın olur. Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ve melekler ilk safa yakın olana rahmet ederler. Zinhar cemaatle namaz kılmayı terketmeyin. Şüphesiz cemaatle namaz kılmak onbin kere yalnız kılmaktan yeğdir.

FASIL

Ey İlâhî sırları öğrenmek isteyen kimse! Bu derecelerden hangi derece daha üstün, cennet mertebelerinden hangisinin daha iyi olduğunu öğrendinse, şimdi sâlih amele geldik.

Ebu'l-Leys(rh.a) şöyle demektedir:

«Sâlih amel dört şeyle olur: Biri niyet, biri faydalı ilim, biri takva, biri de ihlâsdır. Şirk (Allah'a ortak koşmak) da üç türlüdür: Biri, açık şirktir. O küfürdür. Biri, gizli şirktir. O günah işlemektir. Biri, de daha

gizli olan şirktir. O da riyadır.»

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Riya bütün amelleri bozar».

Yine Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Riya yetmiş kısımdır. En aşağısı şirktir».

Yine:

«En küçük şirkten korkun» buyurdu.

Sordular:

«Ey Allah'ın Resulü! En küçük şirk nedir?».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Riyadır. Bir kişi halk için amelde bulunsa şirktir. Halk için ameli terk etse riyadır» buyurdu.

Böylece riya her hâli bozan ve amelleri yok eden şeydir.

İmam Râzî(r.a.) Tefsir-i Kebir'inde şöyle der:

«Bir kişi ibâdet etse ve ibâdetinde sevab istese yahut cehennemden korkup ibâdet etse, onun ibâdeti dürüst değildir. Çünkü Allah Teâlâ Hasretlerine ta'zim için değildir ve niyetinde ihlâs yoktur».

Keşşâf da, hadîsde ve İhya kitaplarında nakledildiğine göre, şöyle denmiştir:

«Bir kişi büyük ve küçük günahlarına tövbe etmeden dönüp ibâdet etse, seriate uygun namaz kılsa farzını öder. Fakat sevabı yoktur. Göklere çıkamaz. Dünyada tövbe nasib olursa büyük ve küçük günahlar bağışlanır. Fakat dünyada tövbe nasib olmayıp âhirete kalırsa ve tövbesiz ölürse, Allah'ın isteğine kalmıştır. Dilerse affeder, dilerse azab eder. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Sonra kimi dilerse onun yarlığar, kimi dilerse onu da azablandırır. Allah her şeye hakkıyla kadirdir» (Bakara: 284).

Bir kişi büyük günahtan tövbe etse, küçük günahı ibadet etmekle bağışlanır.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Şüphesiz büyük günahlardan tövbe etmekle bir cumadan bir cumaya bir Ramazandan bir Ramazana varıncaya kadar, bu aralıkta beş vakit namaz kılmak küçük günahlara kefaret olur».

Bilmek gerekir ki, gerçekten Nasûh tövbesi etmek büyük ve küçük günah işleyene farz ve lâzımdır. Nasûh tövbesi, bir günahı işleyince, bir daha o günahı işlememeye tövbe etmeye denir. Böylece tövbe vâcibtir. Çünkü, büyük ve küçük günaha ceza caizdir. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Küçük büyük her şey (her günah) yazılıdır» (Kamer: 53).

Kelâm âlimleri, Ali (Allah onun yüzünü keremli kılsın) Hazretle-

ri'nin rivayetinde kebâir (büyük günah) onikidir, dediler:

Bir: Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne şirk koşmaktır. İki: Haksız yere adam öldürmektir. Üç: Örtülü (namuslu) kadınlara sövmektir. Dört: Zina etmektir. Beş: Bir Müslümanın bir veya iki kâfirden kaçmasıdır. Altı: Büyü yapmaktır. Yedi: Yetim malı yemektir. Sekiz: Babasına ve anasına âsi olmaktır. Dokuz: Mülhid olmaktır. On: Faiz yemektir. On-bir: Hırsızlık etmektir. Oniki: İçki içmektir.

Garîb bir rivayette geldiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri büyük günahları beyan etmiştir. Alâüddin Türkistanî onları biraraya toplamıştır:

«Hak Teâlâ Hazretlerine şirk koşmaktır. Anababaya âsi olmaktır. Faiz yemektir. Yetim malını yemektir. Halka zulmetmektir. Gıybet etmek, öyle ki, gıybet ettiği kimsenin işitmesi ve «Sen bana sövmüşsün, sana ceza vermek vaciptir» demesidir. İlim öğrenmemektir. Hak Teâlâ'nın azabından emin olmaktır. Hak'tan ümidini kesmektir. Hak'tan korkmamaktır. Sözünde durmamaktır. Müminlere hâyinlik etmektir. Kâfirlere dostluk göstermektir. Namazı terk etmektir. Orucu terk etmektir. Zekâtı terk etmektir. Tanıklığı bildiği halde gizlemek ve yalan yere tanıklık vermektir. Okuduğunu unutmaktır. Yalan yere and içmektir. Gücü yettiği halde Kâbe'ye gitmemektir. İnsana secde etmektir. Cumayı terk etmektir. Hırsızlık yapmaktır. Zâlim beylerin yalanını doğrulamaktır. Zina ve livâta etmektir. Hayvanla birleşmektir. Hanımı hayz halindeyken birleşmektir. Çalgı dinlemek ve çalmaktır. Sağu sağmaktır ve sağu yemeğini yemektir. Satranç oynamak ve zar atmaktır. Dünyayı sevmektir. Haram yemektir. İnsanları horlamaktır. Âlimlere ve dervişlere hürmet etmemektir.»

Bunların hepsi büyük günahlardır.

Allah'a gönül verenler şöyle demişlerdir:

«Büyük günah işleyene sonu küfre vardığı için korku vardır». Sonu küfre varan büyük günâhlardan Allah'a sığınırız.

Ebu Tâlib-i Mekkî, Kûtü'l-Külûb'de şöyle yazar:

«Büyük günah onyedidir. Dördü gönüldedir:

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'ne şirk koşmaktır. İsyan üzerine bulunmaktır. Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinden ümit kesmektir. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretlerinin azabından emin olmaktır.

Dördü dildedir:

Yalan tanıklık vermektir. Örtülü (namuslu) kadınlara sövmektir. Yalan yere and içmektir. Büyü yapmaktır.

Üçü karındadır:

İçki içmektir. Yetim malını yemektir. Faiz yemektir.

İkisi ferctedir (tenasül uzvundadır).
Zina etmektir. Livâta yapmaktır.
İkisi eldedir:
Haksız yere insan öldürmektir. Hırsızlık etmektir.
İkisi de ayaktadır:
Bir kişinin bir veya iki kâfirden kaçmasıdır. Babasına ve anasına âsi olmaktır.»

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdu:
«Cebrail(a.s.) bana geldi: «Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:
«Şanım hakkı için benim yanımda dünyayı sevmekten büyük günah yoktur» buyurur, dedi».

Nitekim Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurur:
«Dünya sevgisi bütün hataların başıdır».

Küçük günahlar şunlardır:
Caiz olmayan yere bakmaktır. Müslümanların ardından konuşmaktır. Bunun için Şer'i ceza tatbik edilmez. Halkla alay etmektir. İnsanlar hakkında kötü düşünmektir. Boş yere gülmektir. Karnı acıkmadan bir şey yemektir. Yalan söylemektir. Çalgı dinlemektir. Cünüp hâlinde mescidde oturmaktır, izinsiz birisinin evine bakmaktır. Müslümanlara kin tutup üç günden fazla küsmektir. Bir kötülüğe şikâyet ederek ağlamaktır. Fâsıklar ile oturmaktır. Mekruh vakitlerde nafile namaz kılmaktır. Mescidde alışveriş yapmaktır. Çocukları ve delileri mescide koymaktır. Mescidde kaybolmuş malını aramaktır. Mescide ve yol üstüne küçük su dökmektir. Avret yerini açıp göstermektir. Ayakta su dökmektir. Oğlu ve kızı ile yedi yaşından sonra yatakta beraber yatmaktır. Cünüpken Kur'ân okumaktır. Bunlara benzer mekruh şeyleri yapmaktır.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdu:
«Bir daha yapmamaya azimle küçük günah, istiğfar etmekle büyük günah ortadan kalkar».

FASIL

Temiz ve nurlu şeriattaki büyük (kebâir) ve küçük (sagair) günahların hükümleri öğrendinse, bundan sonra, amelinin bâtıl olmaması için, fetvalarla sabit olmuş küfrü gerektiren sözleri öğrenmelisin.

Muhakkak ki, küfür konuşmak kişinin dinini ve amelini bâtıl eder. Nitekim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Eğer (bilfarz Allah'a) ortak tanırsan, celâlim hakkı için, (bütün)

amel (ve hareketler) in boşa gider ve muhakkak hüsrana düşenlerden olursun» (Zümer: 65).

Aynı zamanda, boşanmadan karısı boş olur. Eğer, kadın söylerse erkekten boş olur. Fakat bu durumda zorla kadını erkeğe nikâhlamak gerekir. Kendi isteğine bırakılırsa her geçinmeyen kadın, boş olayım, diye küfrü gerektiren sözler söyler. Böyle olunca dünya fesada uğrar.

Şimdi, bir kişi «falan kişinin malı bana helâldir» dese, ama o kişi o malı, o kişiye vermemiş olsa diyen o kişinin küfründen korkulur. Bir kişi, «falan kişinin kanı bana helaldir» dese kâfir olur. Bir kişi «haram» yese, bir başkası ona, «Allah'tan kork» dese, o kişi de ona «korkmam» dese kâfir olur. Bir kişi «Yahudiler, Hıristiyanlardan hayırlıdır» dese, veya «Hıristiyanlar Yahudilerden hayırlıdır» dese, küfründen korkulur. Bir kişi, «falan benden daha fazla kâfirdir» dese, kâfir olur. Bir kişi kasıtlı olarak, yahut yakıştı, diye kâfir elbisesi giyse ve böylece kendisini kâfire benzetse, kâfir olur. Bir kişi, «büyük ve küçük günahlar helâldir» dese, kâfir olur. Bir kişi haram maldan sadaka verse ve sevap umsa kâfir olur. Bir kişi bir kişiye «Zekât ver» dese ve o kişi de «vermem, doğru değildir» dese kâfir olur. Eğer bir kişi, «şöyle edersem kâfir olayım» dese ve yapsa, kâfir olur. Bir kişi yapmadığı işten dolayı yalan yere «Hak Teâlâ Hazretleri bilir ki, bu işi yaptım» dese, kâfir olur. Bir kişi, «Müslüman mıyım, kâfir miyim, bilmiyorum» dese kâfir olur. Bir kişi, «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri beni unuttu» dese, kâfir olur.

Bir kişi «Hıristiyanların ve Yahudilerin dini hâlen haktır» dese, kâfir olur. Bir kişi, bir mü'mine «benim yanımda kâfirle berabersin» dese kâfir olur. Bir kişi küfrü gerektiren söz söylese, bir kişi de onu işitse, gülse, ikisi de kâfir olur.

Hulâsa-i Fetvâ'da şöyle denmiştir:

«Bir vaiz va'zında küfrü gerektiren söz söylese, halk da onun, sözüne inansa vaiz de halk da kâfir olurlar. Bir kişi diliyle gereksiz küfür söz söylese ve gönlü iman üzerine olsa, kâfir olur. Şeriatta gönüldeki iman ona fayda vermez. Bir kişi defle veya başka çalgı ile Kur'ân okusa kâfir olur».

Fetavâ-yı Zahîriyye'de şöyle denilmiştir:

«Bir kişi Kur'ân'ı horlasa, ayağını Mushaf üzerine koysa kâfir olur. Bir kişi kumar oynasa veya içki içse yahut zina etmeye kastettikten sonra «Bismillah (Allah'ın adıyla)» dese, kâfir olur. Bir kişi «Hak Teâlâ Hazretleri namazı beş vakitten fazla etseydi, ben kılmazdım» dese, kâfir olur. Bir kişi, kıblenin hangi taraf olduğunu bilse ve fakat kasıtlı olarak başka bir tarafa dönüp namaz kılsa kâfir olur. Kim bir âlime se-

bepsiz azab etse, kâfir olmasından korkulur».

Yine Fetâvâ-yı Zahîriyye'de şöyle denilmiştir:

«Bir kişi içki içip bir yüksek yere çıkarak vaaz ediyormuş gibi yapsa ve vaizi maskaralığa alarak gülse, onu gören halk da gülseler hepsi kâfir olurlar. Bir kişi, «ilimden bana dünya yeğdir» dese, kâfir olur».

Muhît'de şöyle denmektedir:

«Bir kişi bir âlimin âlimliğini veya bir seyyidin seyyidliğini küçümsese ve horlasa kâfir olur».

Fetâvâ-yı Zahîriyye'de şöyle demiştir:

«Bir kişi âlim olayım» dese, hanımı «lânet sana» dese, hanımı kâfir olur. Bir kimse, «din âlimi, irfan ehli kuzgunlardır» dese, imanında korku vardır».

Sözün kısası, ilmi, Kur'ân'ı, Kur'ân ehlini küçük görse, maskaralığa alsa kâfir olur.

Cevâhir-i Fıkıh'da şöyle denmiştir:

«Bir kişi bir başkasına «iman nedir?» dese o da «bilmiyorum» diye cevap verse kâfir olur. Bir kişi bir Müslümana, «Müslümanlık nedir? Vasıflarını öğret, Müslüman olayım» dese, o Müslüman da «biraz bekle» yahut «ben bilmem, bir âlime git, sor. O sana öğretsin» dese, kâfir olur. Fakat bir kişi, bir kişinin küfrüne, razı olsa kâfir olmaz. Nitekim, Musa(a.s.) Firavun'un küfrüne razı olmuştu. Hattâ Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinden onun kâfir olarak ölmesini dilemişti. Böylece küfrüne razı olduğu kimsenin küfrü kendisine ait olmuş oluyor».

«Bir Müslüman bir Müslümana «ey kâfir» dese, o kişi bir şey demese, sussa, kâfir olur.»

Fetâvay-ı Kadîhan'da şöyle denilmiştir:

«Bir kişi, «Hak Teâlâ Hazretleri bu insanları yarattı, ondan sonra yanından sürdü» dese, kâfir olur. Bir kişi, kâfir ile Müslüman benim yanımda beraberdir» dese, kâfir olur. Bir kişi, bir kişiye «lâ ilahe illallah(Allah'tan başka ilah yoktur)» de, dese, o kişi de «dememem» dese, kâfir olur. Bir kişi, bir kişiye «haram yeme» dese, o kişi de «Şimdi haram yemeyen bir kişi getir» yahut «helâl yiyen bir kişi getir» dese, küfründen korkulur. Bir kişi, «ben helâli ve haramı bilmem» dese kâfir olur. Bir kişi, «gel, şeriata gidelim» dese, o kişi, «ben şeriate gitmem» dese, hattâ «kadıdan birisini getir» dese şeriatı hafif gördüğü için kâfir olur. Eğer o kişi, «gel, kadıya gidelim» dese ve diğeri «gitmem» dese, kâfir olmaz. Çünkü şeriata değil, kadıya çağırdı. Bir kişi, «mescid ve meyhane, küfür ve iman beraberdir» dese, kâfir olur. Bir kişi, «bu zaman küfür zamanı oldu ve din götürüldü» dese, kâfir olur. Bir kişi, bir kişiye, «dünyayı terk et, âhirete ulaş» dese, o kişi, ben nak-

dî veresiye vermem» dese, kâfir olur. Bir kişi, «gerçek ilim şeriat ilminden yeğdir. Çünkü şeriat ilminde ma'rifet yoktur» dese, kâfir olur. Sözün kısası cünübken yıkanmayı, abdest almayı, orucu, zekâtı, haccı, cuma namazını, cemaati, ezanı, kameti, Allah yolunda savaşı, cenaze namazını, bayram namazını, iyiliği buyurmayı, kötülüğü men etmeyi, vatanını ziyareti, baba ve anaya itaat etmeyi, kıyametten önce Deccâl'm çıkmasını, Ye'cûc ve Me'cûc'ü, İsâ(a.s.)'ın gökten yere inişini ve kıyamete yakın güneşin batıdan doğuşunu inkâr etse kâfir olur. Bütün bunlardan Allah'a sığınırız».

Şeyhülislâm Bedrü'r-Reşîd(r.a) şöyle demiştir:

«Gönlü perdeli olan kimse fesadla meşgul olur. Dili de gönlüne uyar. Geri kalan azaları da fesadla meşgul olur. öyle olunca şeytan kişinin imanına kasdeder ve dilinden küfrü gerektiren sözün çıkmasına sebep olur. Böylece kıymetli ömrünün amelini bâtıl eder».

Bilmek gerekir ki, belirttiğim bütün bu sözler, müftülerin, delilleriyle beyan ettikleri muteber fetvalarda gelmiştir. Ben miskin Ahmed Bîcan, Müslümanlar öğrensinler de sakınsınlar diye bu sözleri İnşaallahu Teâlâ biraraya topladım.

«Ey iman edenler! Hepiniz Allah'a tövbe ediniz, Allah'a dönünüz. Umulur ki, böylece kurtuluşa erenlerden olursunuz» buyurulmuştur.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«O hanginizin daha güzel amel (ve hareket) de bulunacağını imtihan için ölümü de, dirimi de takdir eden ve yaratandır» (Mülk: 2).

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdu:

«Kimin aklı ve ameli güzel olursa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin haram ettiğinden kaçınır ve O'na itaat etmeye çaba gösterir».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin **«Allah, ölümü ve dirimi yarattı»** buyurması, ölümü, gövdesi ak, ağzı, gözleri ve dört ayağı kara koç şeklinde yarattı. Kimin yanından geçse ve kime onun kokusu dokunsa ölür. Hayatı bir at şeklinde yarattı. Kime kokusu dokunsa hayat bulur.

Kevaşî, tefsirinde şöyle demektedir:

«Ölümden maksat cehalettir. Hayattan maksat ilimdir».

Bazıları:

«Ölümden maksat ayrılık, hayattan maksat kavuşmadır» demişlerdir.

Bazıları da:

«Ölümden maksat dünya, hayattan maksat âhirettir» demişlerdir.

Kaşânî Tefsîri'nde şöyle denilmiştir:

«Ölümden maksat gönlün Allah'tan başkasını sevmesidir. Hayat-

tan maksat gönlün Hakk'ı sevmesidir».

Bazıları:

«Ölümden maksat küfürdür. Hayattan maksat imandır» demişlerdir.

Eğer, «Ölüm neden önce tutulmuştur» diye sorulacak olursa cevabı şudur: «Ölüm hayattan öncedir». Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Halbuki siz ölüler iken (henüz babalarınızın sulbünde bir nutfe iken, annelerinizin rahminde, sonra da dünyada sizi) o diriltti.» (Bakara: 28).

Yani siz ölü idiniz, Hak Teâlâ sizi diriltti.

CUMA

Allah Teâlâ buyurdu:

«Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağırıldığı (nız) zaman hemen Allah'ı zikretmeye gidin. Alışverişi bırakın. Bu, bilirseniz, sizin için çok hayırlıdır» (Cum'a: 9).

Hazret-i Câbir(r.a) Resul(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Ey Âdemoğulları! ölmeden önce tövbe edin. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri kıyamete kadar sizin üzerinize cumayı farz etti. Kim cumayı terk ederse, benim hayatımda ve benden sonra Hak Teâlâ Hazretleri tövbe etmeyince onun ömrüne ve malına bereket vermez.»

«Şüphesiz ki, O tövbeleri çok kabul edendir» (Nasr: 3).

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cumada ve cemaatte hazır olmak sizin üzerinize olsun. Gerçekten bunlar kötülükleri giderir. Bereket getirir. Cehennemden kurtarır ve derecelere eriştirir.»

Boy abdesti almak, yıkanmak ve güzel koku sürmek, cumanın sünnetlerindendir.

Selman-ı Fârisî(r.a) Hazretleri Resul(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim cuma günü boy abdesti alsa, güzel kokular sürünse, sonra yayan mescide gitse, imama yakın otursa ve hutbe dinlese, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri her adımına, bir yıl oruç tutup gece ibâdet etmişçesine sevap verir». Bir rivayette, «yirmi yıl oruç tutmuşçasına ecir vardır» . denilmiştir.

Hazret-i Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Cuma günü, günlerin efendisidir. Allah insanlarının haccıdır. Mutluluk günüdür. Kavuşma günüdür. Hak Teâlâ Hazretleri Âdem(a.s.)'ı ve Hazret-i Havva'yı cuma günü yarattı. Nikâh günüdür, Âdem(a.s.) ve Hazret-i Havva cuma günü nikâh oldu. Süleyman(a.s.) ile Belkıs cuma günü nikâh oldu. Musa(a.s.) ile Hazret-i Sâfirâ, Resul(s.a.v.) ile Hazret-i Hatice(r.a) ile cuma günü nikâh oldular. Âdem(a.s.) dünyaya cuma günü geldi. Cennete Cuma günü girdi ve cennetten cuma günü çıktı. Kıyamet günü cuma günüdür. Hak Teâlâ Hazretleri'ni mü'minler cuma günü görürler. Cuma günü altıyüzbin kişi cehennemden azad olur. Kim cuma günü ölse şehit sevabını bulunur ve kabirde emin olur».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir kişi cuma günü ölse, melekler gelirler, cami kapısında otururlar. Ellerinde gümüşden sahifeler olur. Altından kalemleri vardır, ilk geleni ve son geleni yazarlar.»

Âlimler:

«Hatip, hutbe okurken dünya sözü etmek haramdır» derler.

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim cuma namazını kılarsa, ona yüz şehit sevabı vardır».

Hazret-i Muâz b. Cebel(r.a) Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretlerinden şöyle nakleder:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri bir gün ashâb-ı güzin (Allah Teâlâ onların hepsinden razı olsun) hazretlerine: «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Arş'ın altında kızıl bir altın direk üzerinde yeşil zebercedden bir şehir yarattı. Yediyüz şerefesi vardır. Kıyamet günü olunca Cebrail(a.s.) o şerefelerin birisinin üzerine çıkıp seslenir ve «Ey Muhammed ümmeti! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri size selâm eder. Size cenneti ve Rıdvan'ı müjdeler» der. »buyurdu.

Onlar:

«Ey Allah'ın Resulü! Bu mertebe kimlerindir?» diye sorarlar.

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Selâm veren, yemek yediren, güzel söz söyleyen, insanlar uyurken namaz kılan —ki dört yüz şehidin namazını kılmıştır— benim bütün ümmetimi konuklayan, cuma gecesi yahut cuma günü Tevrat'ı Zebur'u, İncîl'i ve Kur'ân-ı Azimûş-Şan'ı okuyandır».

Muâz b. Cebel(r.a) Hazretleri ayağa kalkıp:

«Ey Allah'ın Resulü! Bunlara kim güç yetirebilir?» dedi.

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim cuma günü yedi kişiye selâm verirse, bütün halka selâm vermişçesine sevabı vardır. Kim cuma günü yedi kişiyi konuklasa bütün

halka yemek yedirmişçesine sevabı vardır. Kim cuma günü bir Müslümana, «nasılsın?» dese, hatırını sorsa, bütün halkın hatırını sormuşçasına sevabı vardır. Kim cuma gecesi yatsı namazını cemaatle kılsa, halk uyurken, namaz kılmışçasına sevabı vardır. Kim cuma günü, «Allahım! Beni, mü'min kadın ve erkekleri bağışla» dese dörtyüz şehit namazını kılmış gibi sevap vardır. Kim cuma günü çocuklarına bir şey verse benim bütün ümmetimi konuklamışçasına sevap vardır. Kim cuma günü Fâtiha, Kul-eûzu bi-Rabi'nnâs, Kul-eûzu bi-Rabbi'l-felâk, Kul huve'llahü Ahad, okursa Tevrat'ı, Zebur'u, İncil'i ve Kur'ân-ı Azimü'ş-Şan'ı okumuşçasına sevabı vardır».

Müfessirlerden Sa'lebî,(rh.a) tefsirinde şöyle der:

«Resûlullah(s.a.v.) buyurdu:

«Kim cuma günü namazdan çıkınca bana yüz kere salavât getirirse, yüz sene ibâdet etmişçesine sevap vardır».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Mi'râc gecesi Arş-ı A'lâ'nın ayağında yedi şehir gördüm. Her birinin büyüklüğü bu dünya kadardır. Her birinin içi melekler ile dolu idi. Tesbih ve takdis ederlerdi. Tesbihlerinde, İlâhî! Cemaatte hazır olan ve cuma günü boy abdesti alan kişiyi bağışla, derlerdi».

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim cuma gecesi iki rek'at namaz kılsa, ilk rek'atta bir Fâtiha ve Kul ya eyyuhe'l-kâfirûn, ikinci rek'atta da bir Fâtiha ve İzâ câe nasru'llâhi okursa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye beş şey verir: Birincisi, gökten inen bütün kitapları okumuşçasına sevap veri. İkincisi, seksen yıl ibâdet etmişçesine sevap verir. Üçüncüsü, gövdesindeki bütün kıllar sayısınca cennette şehirler verir. Dördüncüsü, öldüğü zaman şehit olur. Beşincisi, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bütün günahlarını bağışlar ve hesapsız cennete koyar».

Nakledildiğine göre, perşembe gününde yere yetmiş bin, cuma günü de yediyüz bin melek iner. Hepsi iman ehlini gufran ve iyilikle müjdelerler.

Nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim cuma günü öğle ile ikindi arasında iki rek'at Âyete'l-Kürsî ve yirmibeş kere Kul eûzü bi-Rabbi'l-felak okusa, ikinci rek'atta bir Fâtiha, bir Kulhuve'llahü Ahad ve yirmibeş kere Kul eûzü bi-Rabbi'n-nâs okusa namaz bitince elli kere (lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi'laliyü'lazîm (Şanı büyük ve yüce Allah'tan başka kuvvet ve kudret yoktur)» dese, Hak Teâlâ Hazretleri'ni düşünde görür». Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Kim cuma gecesi iki rek'at namaz kılsa her birinde bir Fâtiha, bir Âyete'l-Kürsî ve onbeş kere Kulhuve'llahu Ahad okusa,

namaz bitince bin kere salavât getirse şüphesiz o gece beni düşünde görür. Eğer bir kişi cuma namazını terk etse Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiyi onbeş türlü belâya uğratır. Altısı dünyada, üçü ölüm zamanda, üçü kabirde, üçü kıyamet gününde olur. Dünyada olan altısının birincisi, Hak Teâlâ Hazretleri o kişinin rızkının bereketini alır. İkincisi, ömrünün bereketini götürür. Üçüncüsü, yüzünden sâlihler nişanını götürür. Dördüncüsü, İslâm'dan nasibini götürür. Beşincisi, ne kadar amel ederse etsin sevabı olmaz. Altıncısı, duası göğe çıkmaz, yüzüne vurulur.

Ölüm anında olan belâlar şunlardır:

Birincisi, halkın içinde horlukla ölür. İkincisi, çeşitli yemekler getirseler hiç doymaz, açlıkla ölür.

Kabirde olan belâlar şunlardır:

Birincisi, kabri karanlık olur aydınlığı olmaz. İkincisi; kabri dar olur, kemikleri birbirine geçer. Üçüncüsü, bir melek kıyamete kadar kabirde ona azâb eder.

Kıyamette olan belâlar şunlardır:

Birincisi, bir melek ona vazifelendirilir. Yüzü üzerine sürüyüp cehenneme getirir. İkincisi, hesaba çekilmesi uzun sürer. Üçüncüsü, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri ona rahmet nazarıyla bakmaz».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kim sabah namazını cemaatle kılsa, bin defa Âdem(a.s.) ile hac etmiş kadar sevabı vardır. Kim öğle namazım cemaatle kılsa, iki bin kere ibrahim(a.s.) ile hac etmiş kadar sevabı vardır. Kim ikindi namazını cemaatle kılsa üç bin kere Yunus(a.s.) ile hac etmiş gibidir. Kim akşam namazını cemaat ile kılsa dört bin kere Musa(a.s.) ile hac etmiş gibidir. Kim yatsı namazını cemaat ile kılsa beş bin kere İsa(a.s.) ile hac etmiş gibidir».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cuma günü ikindiden sonra gün battığı sırada bir saat vardır, o saatte hacetler kabul olur».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim özürsüz cumayı terk ederse münafıktır».

FASIL

Gece namaz kılmak ibâdetlerin en üstünüdür. Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Farz namazlarından sonra en üstün namaz gece kalkıp ibadet etmektir. Kim teheccüd namazını kılsa gündüz yüzü aydınlanır».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim sabah namazını kasıtlı terk etse, iman ondan bezer. Kim öğle namazını terk etse, Kur'ân ondan bezer. Kim öğle ve ikindi namazlarını terk etse, peygamberler ve mürseller ondan bezer. Kim akşam namazını terk etse, melekler ondan bezer. Kim yatsı namazını terk etse, Rahman ondan bezer ve «Sen benden bezersin, ben senden bezerim» buyurur».

Şimdi, abdest alınca, azalarını su ile arıttığı gibi, içini tövbe ile arıtması gerekir. Mescide varınca Kâbe'yi iki kaşı arasında kılar. Cenneti sağ yanında bilir. Cehennemi sol yanında bilir. Ölüm meleği olan Azrail(a.s.)'ı ensesinde bilir. Hak Teâlâ Hazretleri'ni benzetmeksizin karşısında ve herbir tarafında bilir. Azamet ile tekbir edip el bağlar. Korku ile doğru durur. Heybet ile Kur'ân okur. Tazarru' ile rükû eder. Zârılık ile Tahiyyat okur. Şükür ile selâm verir. Ümitle münacât eder. Öyle bir ümittir ki, Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri kereminden, kabul eder. Hesapsız ve azabsiz cennete koyar.

İlâhî! Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri'nin hürmeti için bizi de onlardan et.

MESCİDLER

Allah Teâlâ buyurdu:

«Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'dan başkasından korkmayan kimseler i'mâr eder», (Tevbe: 18).

Enes(r.a) Hazretleri Resul(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Mescid yapanlar Allah ehlidir.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Benim, yeryüzünde evlerim mescidlerdir. Onu yapanlar ziyaret edenlerdir».

İbn Abbas(r.a) Hazretleri, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle rivayet eder.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Kim helâl maldan mescid yapsa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye cennette altından, gümüşten, inciden ve yakuttan bin şehir verir. Her şehir içinde kırk bin kasır vardır. Her kasır içinde bir avlu vardır. Her avlunun içinde kırk bin ev vardır. Her evin içinde bir taht vardır. O tahtın üzerinde ahu gözlü bir huri oturur. Her evin içinde kırkbin çanak vardır. Her çanağın içinde bir çeşit yemek vardır. Hak Teâlâ Hazretleri o kişiye o kadar kuvvet

verir ki, o hurilere, yemeklere ve şaraplara kuvveti erişir. Kim yedi gün mescidde ışık yaksa Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri cehennemin kapısını ona haram eder. Kabrini nur ile aydınlatır. Kıyamet gününde o nur ile yürür.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri söyle buyurur:

«Kim mescide yakın olursa, Hak Celle ve A'lâ da ona yakın olur».

ZEKÂT

Allah Teâlâ buyurdu:

«Halbuki onlar Allaha, onun dininde ihlâs (ve samimiyyet) erbabı ve muvahhidler olarak, ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekâtı vermelerinden başkasıyla emrolunmamışlardı. En doğru dîn de bu idi», (Beyyine: 5).

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim altın ve gümüş toplasa ve onun zekâtını vermezse, yarın kıyamet gününde o altın ve gümüşü tahta gibi yaparlar, gövdesine yapıştırırlar ve onunla azap ederler».

Nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Celle ve A'la Hazretleri zengin kişinin imanını kabul etmez. Ancak zekât verirse kabul eder. Çünkü zekât vermek günahları giderir».

Nakledildiğine göre, Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Altı bölük içindekiler cehenneme lâyıktırlar: Birincisi, rüşvet yiyen devlet vazifelisi. İkincisi, âlimlere ve fakirlere hor bakan dünya ehli. Üçüncüsü, zâlim beyler. Dördüncüsü, hased eden âlim. Beşincisi, kendi hâlinden şikâyet eden derviş. Altıncısı, zekât vermeyen tüccar».

Nakledildiğine göre Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Size halkın en kötüsünden haber verim mi?» buyurdu.

Ashâb:

«Evet, ey Allah'ın Resulü!» dedi.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Halkın kötüsü, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri için bir şey istendiğinde vermeyendir».

Allah Teâlâ buyurdu:

«Kendinizi tehlikeye atmayın», (Bakara: 195).

Hazret-i Mukatil(r.a) şöyle der:

«Ellerinizle mallarınızı tutmayın» yani «Sadaka verin, yoksa helak olursunuz» demektir. Zekât, ergin olanlara, azadlı olanlara, akıl sahi-

bi olanlara farzdır. İkiyüz dirhemden beş dirhemini vermek gerekir. Bu gümüştür. Gerekli ihtiyaçlarından fazla ise, bu miktarın kırk dirhemde bir dirhemi verilmelidir.

Altın yirmi miskal olmayınca zekât verilmez. Yirmi miskalde (96 gram altın) yarım miskal altın zekât verilir. Satılan kumaştan, üzerinden bir yıl geçtikten sonra zekât vermek gerekir. Binek hayvanlarına zekât yoktur. Deve, sığır ve koyunun zekâtları malûmdur. Zekât vermek gerekir.

Eğer bir kimse namaz kılsa, fakat zekât vermezse, namazı kabul edilmez. Zekât verse, namaz kılmasa zekâtı kabul olmaz.

ORUÇ

Allah Teâlâ buyurdu:

«(O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki, Kur'an onda (ki Kadir gecesinde Levh-i mahfuzdan semâ-i dünya'ya) inmişdir», (Bakara: 185).

Keşşâf sahibi şöyle demektedir:

«Ramad, yanmış taşa derler. Bunun içindir ki, bu aya Ramazan denildi. Çünkü o zaman sıcak mevsime gelmişti. Çok sıcakta oruç tutarlardı. O günlerde sıcaktan taşlar yanardı».

Hazret-i Enes(r.a) Resul(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

«Resûl(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Bu Ramazana niçin Ramazan denildiğini bilir misiniz?».

Ashab:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ve Resulü bilir» dediler.

Resul(s.a.v.) Hazretleri;

«O ayda Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kişinin günâhını yaktığı için Ramazan denmiştir» buyurdu.

Müfessirler şöyle derler:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Ramazanı geçmiş bütün ümmete arzetti. Fakat onlardan hiçbiri tutmadı. Bu hayırlı ümmete nasip oldu».

Ebu Zerr(r.a) Hazretleri Resul(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «İbrahim(a.s.)'ın suhufu Ramazanın üçüncü gecesi, İncîl İsa(a.s.)'a Ramazanın onüçüncü gecesinde, Kur'ân-ı Azimü'ş-Şân Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri'ne Ramazan'ın yirmidördüncü gecesinde nazil oldu.

Bazıları:

«Kadir gecesi de yirmidördüncü gecesindedir» derler.

Ebû Hüreyre(r.a) Hazretleri, Resul(s.a.v.) Hazretlerinden şöyle ri-

vayet eder:

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Ramazanın ilk gecesi olunca, melekler şeytanı ve cinnîleri bağlarlar, cehennem kapısını kaparlar. Cennet kapısını açarlar. Bir melek, hayır yapan gelsin, kötülük yapan gitsin, diye çağırır. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin bu ayda ateşten kurtulmuş kulları vardır. Ramazan ayı çıkıncaya kadar her gece böyle derler».

İbn Mes'ûd(r.a) Hazretleri, Peygamber(s.a.v.) Hazretlerinden şöyle rivayet eder:

«Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Eğer kullar Ramazandaki kemâlatı bilselerdi, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nden her gün Ramazan olmasını dilerlerdi».

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Ramazanda ne kemâlât vardır?» diye sordu.

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Ramazan kendini bir yıldan bir yıla varıncaya kadar süsler. Ramazanın ilk gecesi olunca, Arş'ın altından bir yel gelir. Cennetin bütün yapraklarını sallar. Ahu gözlü huriler onlara bakarlar ve:

«Ey Rabbim! Bizi bu ayda oruç tutan kullarına eş yap» derler. Ramazanda oruç tutanlardan Hak Celle ve A'lâ'nın kendilerine bir hûrî vermediği hiçbir kişi yoktur. Âhirette onun ile müşerref olur. Her hurinin üzerinde herbirinde bir çeşit renk bulunan yetmiş süslü elbisesi vardır. Her hurinin kızıl yakuttan bir tahtı vardır. Her tahtın üzerinde içi istebrakdan, dışı nurdan yetmiş döşek bulunmaktadır».

Nakledildiğine göre, kıyamet günü olunca Ramazan ayı bir güzel surette gelip secde eder. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Kimde hakkın varsa hacetini dile» buyurur.

Ramazan ayı:

«Ey Rabbim! Vakar tacını dilerim» der. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ona bir taç verir. Sonra yetmiş bin büyük günah sahibine şefaat eder. Daha sonra herkese bir huri verirler. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Daha ne dilersin» buyurur.

Ramazan:

«Beni Peygamber(s.a.v.)'a komşu et» der. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Ramazan'ı Firdevsi A'la'ya indirir. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri yine:

«Dile benden ne dilersen» buyurur.

Ramazan:

«Ey Rabbim! Hacetimi verdin, hani oruç tutanların sevabı ve kera-

meti?» der.

Hak Celle A'lâ Hazretleri Ramazanı tutanlara sabrettiklerinden dolayı kızıl yakuttan ve yeşil zebercedden yüzbin şehir verir. Her şehirde bin kasr vardır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ancak sabredenlere ecirleri hesapsız ödenecektir» (Zümer: 10)

Yalan söylememek, günah işlememek, halkı horlamamak, yalan yere and içmemek, haram yememek, harama bakmamak, Ramazanın edeblerindendir.

Ebû Hüreyre (r.a) Hazretleri şöyle demiştir:

« Ramazanın ilk gecesi olunca Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kullarını gözetir ve onlara azab etmez».

Ramazanın her günü için Hak Teâlâ Hazretleri cehennemden binlerce kul azad eder. Ramazanın yirmidokuzuncu gecesi olunca Ramazanın bütün günlerinde cehennemde ne kadar kul azad etmişse, o kadar kul azad eder. Bayram gecesi olunca melekler Hak Teâlâ Hazretleri'ne giderler. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bunlara:

«Yarın onların bayramlarıdır. Onların sevabı ne kadardır?» buyurur.

Onlar:

«Ey Rabbimiz! Onların mükâfatları onlara verildi» derler.

Allah Teâlâ Hazretleri,

«Siz şahit olun, onları bağışladım. Yalnız dört kişiyi bağışlamadım: Birincisi, içki içenleri ve tövbe etmeyenleri, ikincisi, babasına ve anasına âsi olanları. Üçüncüsü, hısımlarından kesilenleri. Dördüncüsü, kin tutanları...», buyurur.

Fitre gecesi olunca Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri her şehre melekler gönderir. O melekler yere inerler ve:

«Ey Muhammed ümmeti! Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin konukluğuna çıkın. Size armağanlar verecek ve günâhlarınızı affedecek» derler.

Mü'minler namaza gittiklerinde Hak Celle ve A'lâ Hazretleri meleklere buyurur:

«Siz şahit olun. Ben onları bağışladım».

Âyet-i kerîme:

«Ey iman edenler! Sizden evvelki (ümmet) lere yazıldığı gibi sizin özerinize de oruç yazıldı (Farz edildi). Ta ki korunasınız», (Bakara: 183).

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuştur, der:

«Benim ümmetime otuz gün oruç tutmayı emretti. Diğer ümmetle-

re daha fazla veya daha az emretti. Çünkü Âdem (a.s.) cennette otuz gün buğday yedi, otuz gün buğday karnında kaldı. Bu itibarla Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bana ve ümmetime gündüz orucu farz etti ve gece Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri fazlından yemememizi buyurdu».

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri'nden nakledildiğine göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Oruç benim içindir ve onun karşılığını ben vereceğim».

Âlimler, «Buradaki özellik nedir ki, böyle buyurmuştur?» diye sormuşlardır. Cevap şudur:

«Diğer amellerin hilâfına oruca riya girmez. Onlara riya girer».

Oruç tutmak, ilâhî sırdan olduğu için, onun karşılığının ne olduğunu ancak Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bilir. O'na yakın melekler de bilmezler. Araştırıcıların her biri zevkleri miktarı anlamışlardır.

Ey iyisini Allah bilir.

Nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Oruç ve Kur'ân yarın kıyamet gününde şefaat ederler. Oruç, «Ey Rabbim! Ben o kulu gündüzleri yemekten ve arzulardan men ettim. Bana izin ver, o kişiye şefaat edeyim» der. Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân, «Ey Rabbim! Ben onu geceleri uyumaktan men ederdim. Kur'ân okurdu. Bana izin ver, o kişiye şefaat edeyim» der. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onlara şefaat etmeleri için izin verir».

Nakledildiğine göre, Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Nuh (a.s.) her gün oruç tutardı. Ancak bayram günü yerdi. Dâvûd (a.s.) bir gün tutar, bir gün yerdi. İsa (a.s.) gündüz oruç tutar, gece ibadet ederdi, uyumazdı. İbrahim (a.s.) her ayda üç gün oruç tutardı. Muhammed Mustafa (s.a.v.) pazartesi günü ve Eyyâm-ı Bîyz (her ayın 13, 14 ve 15. günleri) oruç tutardı. Kim, ayda üç gün Eyyâm-ı Bîyz'de oruç tutarsa bir yıl oruç tutmuş gibi sevap vardır».

Hazret-i Enes (r.a.) Resul (s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Ramazan ayını muhteşem yarattı. Kim o ayda bir lira sadaka verse, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri o kişiye, bütün halka sadaka vermişçesine sevap verir. Kim Ramazanda bir rek'at namaz kılsa, diğer aylarda yüzbin rek'at namaz kılmış gibi sevap verir. Kim bir çıplağa elbise giydirirse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye yediyüz cennet elbisesi giydirir. O günde ki, bütün halk orada çıplak olacaktır. Kim Ramazanda bir kul azad etse, yediyüz kul azad etmiş gibidir. Ramazanın evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden azad olmaktır».

Ebu Bekr-i Sıddîk (r.a) Hazretleri şöyle demiştir:

«Kim bir gün, bir gece Ramazanda itikâfta otursa bütün günahlarından kurtulur. Bir saat dahi olsa Ramazanda itikâfa girmek sünnettir».

KADİR GECESİ

Bilindiği gibi Kadir gecesi ekserî senelerde Ramazanın yirmiyedinci gecesinde bulunur. Hak Teâlâ buyurdu?

«Gerçek biz onu (Kur'ân'ı) Kadir gecesinde indirdik» (Kadr: 1).

Keşşaf sahibi şöyle demiştir:

«Kadir gecesi, bütün işlerin o gece takdir edildiği gece demektir. Nitekim Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«(O, bir gecedir ki) her hikmetli iş, nezdimizden bir emir ile, o zaman ayrılır» (Duhan: 4).

Bazıları;

«Bu gece, diğer gecelerden daha şerefli olduğu için Kadir gecesi denildi», demişlerdir.

Hak Teâlâ:

«Kadir gecesinin (şerefini) sana bildiren nedir? Ey Muhammed! Sen onun faziletinin sonucuna, kadrinin yüceliğine ve nihayetine erişmedin. Fakat biz sana kadri beyan edelim» dedi ve «Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır. Onda melekler ve ruh iner de iner», buyurdu.

Resûlullah (s.a.v.):

«İsrâiloğullarından kimseye, bin ay ibâdet etmeyince âbid demezlerdi» buyurdu.

Ashâb-ı güzîn (r. anhüm) Hazretleri işitince üzüldüler, «Bunu kim yapabilir?» dediler. Bunun üzerine Hak Celle ve A'lâ Hazretleri İnnâ Enzelnâhu Sûresini gönderip, o gecenin kadrini bildirdi. Böylece Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Muhammed ümmetine o bin aydan hayırlısını verdi. O gecede melekler ve ruh iner. Burada ruhdan maksat Cebrail (a.s.)'dır. Bazıları, «ruhdan maksat, bir yaratıktır. Ona ruh derler. Melekler o ruhu Kadir gecesi görürler» dediler.

Ancak, «Rablerinin izni ile herbir iş için... O (gece) tanyeri ağarıncaya kadar bir selâmdır».

Her bir emirden maksat, kullar üzerinde bir yıldan bir yıla takdir olunan bütün işler ve amellerdir. Selâm demek, melekler o gecede mü'minlere uğrarlar, selâm verirler.

Resullerin efendisi Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim Kadir sûresini okursa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye

Ramazan ayını oruç tutmuş gibi ve Kadir gecesini ihya etmiş gibi sevab verir».

Begavî, tefsirinde şöyle der:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Kadir gecesini Muhammed ümmetine, bütün Ramazanda ibâdet etmeye gayret göstersinler ve Kadir gecesini bulmak için alâka duysunlar diye, gizlemiştir. Nitekim dualar cuma günü bir saatte kabul olur. O saati, sabahtan akşama kadar dua ile meşgul olsunlar diye gizledi. Salat-ı vusta (orta namazı) yi namaz içinde, bütün namazları kılsınlar diye gizledi, İsm-i A'zam'ını bütün Kur'ân'ı okusunlar diye Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân içinde gizledi, Rızasını, bütün ibâdetleri yapsınlar diye ibâdetler içinde gizledi. Kıyamet gününü, bütün günleri ibâdetle geçirsinler diye günler içinde gizledi. Bütün halka hürmet etsinler diye velîlerini halk içinde gizledi».

Ebu Hüreyre (r.a) Hazretleri, Hazret-i Resul (s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

«Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Kadir gecesi olunca Sidretü'l-Müntehâ'da oturan melekler ve Cebrail (a.s.) o gece yere inerler. Ellerinde dört sancak olur: Birisini benim kabrime, birisini Kudüs'e, birisini Kabe'ye, birisini Tûr-i Sina'ya dikerler. Sonra bütün Müslümanlara evden eve selâm verirler. Fakat içki içenlere, yakınlarını terk edenlere selâm vermezler. Sabah olduğu zaman melekler ve Cebrail (a.s.) yine yerlerine giderler. Sidretü'l-Müntehâ meleklere:

«Bu gece nereye gittiniz?» diye sorar.

Melekler:

«Yeryüzünde, Muhammed ümmetine gittik» derler.

Sidretü'l-Müntehâ:

«Hak Teâlâ Hazretleri onlara ne ihsan etti?» diye sordu.

Melekler:

«Hepsini bağışladı» dediler. Sidretü'l-Müntehâ bunu işitince harekete gelir ve şükreder. Adn ve Firdevs cennetleri ile Kürsî harekete gelirler.

Arş Kürsî'ye:

«Niçin hareket ediyorsun?» diye sorar.

Kürsî:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Muhammed ümmetine rahmet etmiş, hepsini bağışlamış» der.

Arş-ı A'lâ bu sözü işitince, o da hareket eder.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Ey benim Arşım, niçin hareket edersin?» buyurur.

Arş-ı A'lâ:

«Kürsî, Cennet, Cebrail (a.s.), senin Muhammed ümmetini bağışladığını haber verdiler» der.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Doğru söylerler ey Arş! Muhammed ümmetini bağışladım. Onlar için benim yanımda gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve insanların gönlünden geçmeyen şeyler vardır» buyurur.

Resûlullah (s.a.v) buyurdu:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri cennetleri kızıl yakuttan yarattı. Altın ve cevahir ile süslüdürler. O cennette bahçeler vardır. Her bahçenin uzunluğu yüzyıllık yoldur. Her bahçede bin saray vardır. Her sarayda direkleri yeşil yakuttan gümüş bir kubbe vardır. O bahçenin ağaçları altın, yaprakları yeşil yakut, çiçekleri gümüştendir. Her bir ağaçta bin türlü yemiş vardır. Her birinin şekli ve lezzeti başka başkadır. O ağaçların üzerinde altından, gümüşten ve cevherden kuşlar vardır. Çeşitli şekilde öterler. O ağaçların dibinden ırmaklar akar. Bu bahçeleri Ramazan ayında oruç tutan kimseye verirler».

Nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim bayram gecesini ihya etse bütün gönüller öldüğü zaman onun gönlü ölmez. Ramazanın bunca kemâlâtı Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân'ın o ayda inmesindedir. Eğer şeytan âdemoğullarının göğsünde vesvese etmeseydi, melekûtu ve semâvatı görürlerdi».

Böylece Kur'ân ve oruç, ikisinin birbirine çok münasip olduğu anlaşılmıştır.

Oruçla ilgili bilginin tamamlanması:

Enes (r.a) Hazretleri, Resûlullah (s.a.v) Hazretleri'nden şöyle rivayet eder:

«Resûlullah (s.a.v): «Receb ayı Allah'ın ayıdır. Şabân ayı benim ayımdır. Ramazan ümmetimin ayıdır».

Ashâb-ı güzîn (r. anhüm) Hazretleri:

«Ey Allah'ın Resulü! Allah'ın ayı demek ne demektir?» diye sordular.

Resul (s.a.v.) buyurdu:

«Ramazan mağfiret ayıdır. Allah Teâlâ Hazretleri peygamberlerin tövbesini o ayda kabul etti».

Büyük insan Ebû Bekir (r.a) Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Receb yel gibi, Şabân bulut gibi, Ramazan yağmur gibidir. Receb ayında olan hasenat bire ondur. Şaban ayında bire seksendir, Ramazan da bire bindir. Receb kişinin bedenini temizler. Şaban gönlünü temizler. Ramazan ruhunu te-

mizler. Şaban'ın diğer aylara üstünlüğü benim diğer peygamberlere üstünlüğüm gibidir. Ramazan ayının diğer aylara üstünlüğü Allah Teâlâ Hazretleri'nin halka üstünlüğü gibidir».

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim oruç tutsa, gıybet etse, yalan söylese, yalan yere and içse şehvet ile insanlara baksa, şüphesiz oruç tutmuş olur. Fakat asla sevabı yoktur».

Bunlardan Allah'a sığınırız.

HAC

«Ona bir yol bulabilenlerin (gücü yetenlerin) Beyti hacc (ve ziyaret) etmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır» (Âl-i İmrân: 97).

Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim Zemzem suyundan içerse, cehennem ona haram olur. Kim Kabe'yi tavaf ederse, her adımına yüz bin hasenat vardır. Kim Kabe'yi ziyaret ederse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onun çocuklarından bereketi kesmez. Kim hac için evinden çıksa ve gitse, giderken veya gelirken ölse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye her yıl yetmiş hac müjdesi verir».

İmam Fahrüddin Râzî, Tefsir-i Kebir'inde şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur ki: «İşte kim onlarda (o aylarda) haccı (kendine) farz eder (ihrama girer) se artık hacda kadına yaklaşmak, günâh yapmak, kavga etmek yoktur» (Bakara: 197).

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin bu üç lafzı zikretmesindeki hikmet nedir?»

Cevap:

İbadetten maksat bu üç kuvveti zararsız hâle getirmektir. Birisi şehvet, birisi gazap, birisi de vehimdir.

«Kafes yoktur» demek, şehvet kuvvetini yok etmeye işarettir. «Günah yapmak yoktur» demek, gazap kuvvetini yok etmeye işarettir.

«Kavga yoktur» demek vehim kuvvetini yok etmeye işarettir.

Kim Allah'ın ma'rifeti ve sevgisi için hac etmeye niyetlenirse bu üç sıfattan sakınması gerekir.

Fetavâ'da nakledildiğine göre, kim hacca gidip gelse ve dilinden küfür gerektiren söz çıksa, haccı geçersiz olur. Tekrar gitmek gerekir.

Nakledildiğine göre, Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim hac yolunda üç gün oruç tutsa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişide cennette ak inciden yüz saray verir. Her sarayın büyüklüğü bu

dünyanın yetmiş büyüklüğü kadardır».

«Kabe'ye, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onu muhterem kıldığı için Beyt-i Haram denildi».

Allah Teâlâ buyurur:

«Allah Kabe'yi, o Beyt-i Haramı, o haram olan ay(lar) ı, (Mekkeye hediye edilecek) kurbanı ve (onların) boyunlarındaki gerdanlıkları insanlar (ın dîn ve dünyâları) için bir nizâm yaptı...» (Mâide: 97).

Böylece Kabe'nin Kudüs'den ve diğerlerinden daha üstün olduğu anlaşıldı.

Resul (s.a.v.) Hazretleri yine buyurdu:

«Dört adet şehir cennettedir: Mekke, Kudüs ve Dımaşk (Şam). Kabe Medine'den, Medine Kudüs'den, Kudüs Dımaşk'dan üstündür. Kabe ilâhî celâlin, Medine ilâhî güzelliğin, Kudüs ilâhî kemâlin tecellî ettiği yerdir».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Kimin o yola gücü yeterse gitsin. Eğer gücü yetmezse kendisini tehlikeye atmasın» buyurur.

Gücü yetmesi, hacca gidip gelinceye kadar nafakası olması vâcibtir. Resûlullah (s.a.v.) buyurdu:

«Kim Dımaşk mescidinde bir vakit namaz kılsa, yüz vakit yerine geçer. Kim Kudüs'de bir vakit namaz kılsa, bin vakit yerine geçer. Kim Medine'de bir vakit namaz kılsa, elli bin vakit yerine geçer. Kim Kabe'de bir vakit namaz kılsa, yüzbin vakit yerine geçer».

Hazret-i Resul (s.a.v.) buyurdu:

«Deccâl üç şehre girmez: Kudüs, Medine, Mekke...».

FASIL

Kabe'nin sevaplarını öğrenince, hükümlerini de öğrenmen gerekir, ihrama girilince, dikilmiş elbise giyilmez. Dikilmiş elbiseyi adete uymayan şekilde giyse caizdir. Meselâ gömleğini beline tutunsa, Diz donunu eğnine alsa, kurban lâzım gelmez. Ayakkabı giymek, Mushaf taşımak, kemerini yanında bulundurmak caizdir. Eğer elbise giyerse kurban lâzımdır.

Bilmek gerekir ki, haccın farzı üçtür: Birincisi, bayram günü yapılan tavaf, ikincisi, arefe günü, Arâfat'da vakfe'ye durmak. Üçüncüsü, ihrama girmek.

Haccın vâcibleri şunlardır:

Bir, Müzdelife'de kalmak, iki, Safa ve Merve arasında sa'y etmek. Üc, şeytan taşlamak. Dört, baş traşı olmak. Beş, Mîkât'dan ihram ile

geçmek. Altı, Arafât'da gün batana kadar beklemek. Yedi, Kudüm tavâfı yapmak. Sekiz, Minâ'da gecelemek. Dokuz, hacda tertibe riâyet etmek.

Tertib şu şekildedir:

Şeytan taşlandıktan sonra kurban kesilir. Ondan sonra baş tıraş edilir. Daha sonra Kabe tavaf edilir.

Bir kişi Harem-i Şerife girince, önce Kabe'yi tavaf eder. Sonra Hacerû'l-Esved'i öper. Kim Hacerü'l-Esved'i öperse, kıyamet gününde Hacerü'l-Esved ona, «geldi, beni öptü» diye şahitlik yapar ve ona şefaat eder. Ondan sonra yedi kere Kabe tavaf edilir. Kim Kabe'yi yedi kere tavaf ederse, her tavafına İsmâil (a.s)'ın çocuklarından on kul azâd etmiş gibi Hak Teâlâ Hazretleri ona sevap verir. Sonra, Safa ile Merve arasında sa'y edilir. Kim Safa ile Merve arasında yedi kere sa'y etse, Hak Teâlâ Hazretleri onun bütün günahlarını affeder ve ayağını Sırat üzerinde sabit kılar. Resul (s.a.v.) Hazretleri:

«Kim Kabe'nin karşısına oturup imanla seyretse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onun işlediği ve işleyeceği bütün günahlarını affeder» buyurur.

Hac'da en büyük erkân Arafât'da vukûfdur (durmaktır). Kim Arafat'a erişirse, haccı doğru olur, erişmezse doğru olmaz. Kabe'yi yedi kere veda tavafı etmek vaciptir. Eğer tavaf etmeden gitse kurban vacip olur. Resul (s.a.v.) buyurur:

«Kim benim kabrimi ziyaret ederse, beni ziyaret etmiş gibidir. Bana selâm verse, ben onu işitirim.»

Şimdi, ey ilâhî sırları arayan kimse! Buradaki temsil şudur: Hac için kişinin deveye binmesi, öldükten sonra cenaze ağacına (tabuta) binmesi gibidir. Sanki kabrine gider. Çöle girmesi, kabre girmiş gibidir. Çöl Arapları Kirâmen-kâtibîn'e benzerler, îhrâma girdiğinde kefen giyerek kabrinden çıkıp, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne gider gibidir. «Lebbeyk» dediği zaman, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'yle konuşur gibidir. Vakfe'ye durduğu zaman, Hak Celle ve A'lâ huzurunda hesaba durmaya benzer. Müzdelife'de durduğu zaman, Sırat üzerinde durmuş gibidir. Mina pazarında durmak, cennet ile cehennem arasında Araf da durmaya benzer. Kabe'yi tavaf etmek Arş'ı ve Beyt-i Ma'mûr'u tavaf etmeye benzer. Safa ile Merve arasında sa'y etmek, Mizan'da iki kefenin arasında sa'y etmeye benzer. Bu niyet ile Kabe ziyaret olunursa, ümit edilir ki, noksan olan haccı Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kemal kereminden kabul eder.

CİHAD

Peygamber (s.a.v.) buyurdu:

«Cihad benim ahlâkımdır».

Resul (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cennette yüz derece vardır. Bir dereceden bir dereceye beş yüz yıllık yoldur. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri dereceleri gazilere va'detmiştir».

Allah Teâlâ buyurdu:

«Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bil'akis onlar Rableri katında diridirler (öyle ki Allah'ın) lutf-ü inayetinden, kendilerine verdiği (şehitlik mertebesi) ile hepsi de şad olarak (cennet ni'metleriyle) rızıklanırlar. Arkalarından henüz onlara katılamayan (şehid dindaş) lar hakkında da: «Onlara hiç bir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir» diye müjde vermek isterler». (Âl-i İmrân: 169-170).

Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Arş'ın altında, kuşlar şeklinde yeşil kandiller vardır. Nurdan zincir ile Arş'da asılı dururlar. Bir kişi şehit olunca, canı o kandillere gider. Sonra nereye isterlerse dolaşırlar, yine o kandile gelirler. Orada otururlar».

Şehit namazının kılınmasında âlimler ihtilâfa düşmüşlerdir, İmam Şafiî:

«Şehidin namazı kılınmaz. Çünkü ona namaz kılmak Allah Teâlâ Hazretleri'nden suçunun bağışlanmasını dilemektir. Halbuki şehit olmakla suçu bağışlanmıştır. Nitekim yıkamak yoktur. Zira temiz canlıdır», der.

Bazıları:

«Şehitler diridirler, öyle ise dirinin namazını kılmak yoktur» derler.

İmam A'zâm:

«Şehitlerin namazını kılma vardır. Günahından dolayı değil, aksine kerametinden dolayıdır» demiştir.

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cennet, gazilerin kılıcı altındadır. Kılıç cennetin anahtarıdır. Allah yolunda kendini feda etmek veya kâfirleri öldürmek gaziye vâcibtir».

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Kendilerine kitap verilenlerden ne Allah'a, ne âhiret gününe inanmayan Allah'ın ve peygamberinin haram ettiği şeyleri haram tanımayan, hak dinini din olarak kabul etmeyen kimselerle, zelîl ve hakîr kendi el (ler)iyle cizye verecekleri zamana kadar muharebe

edin», (Tevbe: 29).

Yani öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr edenleri de öldürmek gerekir.

Kâfirler üç türlüdür:

Birincisi, Mürtedler (dinden dönenler) ve müşrikler (Allah'a ortak koşanlar). Ya Müslüman olurlar, ya da öldürülürler.

İkincisi Yahudiler, Hıristiyanlar ve Mecûsîler. Ya Müslüman olurlar, yâ da haraç verirler.

Üçüncüsü, kitap ehli olmayanlar. Bunlarda ihtilâf vardır.

FASIL

İman sahipleri kâfirler ile karşılaştıklarında «Bismillah ve ala milleti Resûlullah (Allah'ın adıyla ve Allah'ın Resûlü'nün yüce dini uğruna savaşa başlarım)» diyerek savaşa girmelidirler. Savaşta sabır ve vekâr ile hareket etmelidirler. Kuvvetli durmalılar. Öyle ki, kumandana itaat etmek Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne itaat etmektir. Çünkü kim kumandana karşı gelirse asla hayır görmez ve Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri yanında hürmet bulmaz. Eğer kumandan askerini himaye etmezse, yahut câhil sözüne uyacak olursa, halk çok zahmet çeker ve zulüm görür, Haram yer ve maksatları hâsıl olmaz, öyle bir kumandana uymadıklarından dolayı günahkâr olmazlar.

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Gazanın Hak Celle ve A'lâ Hazretlerine en sevgilisi deniz gazâsıdır. Kim deniz üstünde gaza niyeti ile yatsa, yetmiş kere hac sevabından daha üstündür».

Abdullah b. Mübarek, Resûl-i Ekrem (a.s.) Hazretlerinden şöyle nakleder:

«Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hem deniz kıyısında, hem de denizde ölen kişiye ne mutlu! Kabrinden kalktığı zaman onu Arşa götürürler. Hak Teâlâ Hazretleri meleklere:

«Bunlar deniz kıyısında ölenler midir?» buyurur.

Melekler:

«Evet ey Rabbim! Onlardır» derler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Bunlara hesap yoktur, cennete götürün» buyurur.

Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kim Ramazanda bir gün yahut bir gece deniz kenarında gözcülük etse, sevabı, altıyüz köle azad etmekten daha çoktur ve altı ay ibâdet

etmekten üstündür.»

Hazret-i Enes, Resul (a.s.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir kişi evinde vakit namazı kılsa, bir namaz yerine, cemaat ile namaz kılsa, yirmibeş namaz yerine, cuma mescidinde kılsa, beşyüz namaz yerine geçer. Benim mescidimde kılsa beşbin namaz yerine, Küdüs'de bir vakit namazı kılsa ellibin namaz yerine, Kabe'de bir vakit namazı kılsa, yüzbin namaz yerine, deniz kenarında bir vakit namaz kılsa, dörtyüz namaz yerine geçer».

Âlimler gemiye binmek hususunda ihtilâf ettiler. Bir kısmı:

«Bir kimse gemiye biner, namazı kılar ve diğer farzları yerine getirirse, onun gemiye binmesi doğrudur» dediler.

Bir kısmı da:

«Gemiye girince namaz kılmayan ve diğer farzları terk eden kimselerin gemiye binmeleri haramdır» dediler.

Kara savaşının sevabı şudur:

Bir kimse karada savaşırken şehit olsa, Hak Teâlâ onun bütün günahlarını affeder, yalnız kul hakkı kalır. Fakat denizde şehit olanların bütün günâhlarını affeder ve kul hakkını da verir. Yani cennette o kişiye bir şeyler gösterir. O kişi de onu gördükten sonra hakkını bağışlar.

Bazıları:

«Karadaki şehitlerin canını ölüm meleği alır. Denizde şehit olanların canını Hak Teâlâ Hazretleri kudret eliyle kendi alır» dediler.

Peygamber (s.a.v.) buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri şehitlere altı türlü mertebe verir. Şehit olmayan mü'minlere vermez:

Birincisi, Hak Teâlâ Hazretleri o kişiye rahmet eder. Allah yolunda kanını akıttığı için suçunu bağışlar, ikincisi, cennette yerini görür ve herkesten önce cennete girer. Üçüncüsü, kabir azabından emin olur. Dördüncüsü, kıyamet korkusundan emin olur, ona hesap sorulmaz. Beşincisi, yetmişiki huri verilir. En aşağısı aydan ve güneşten parlaktır. Altıncısı, hısımlarından yetmiş iki kişiye şefaat eder. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nden dileyip onları cehennem ateşinden kurtarır».

Mücâhid (r.a) Hazretleri Resul (s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri diğerlerine vermediği şu beş kerameti şehitlere vermiştir:

Birincisi, bütün peygamberlerin canını ölüm meleği alır. Fakat şehitlerin canını Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kudret eliyle kendi alır.

İkincisi, herkesi dünya suyu ile yıkarlar, şehitleri dünya suyu ile yıkamazlar. Üçüncüsü, herkesi kefenlerler, fakat şehitleri kefenlemezler. Dördüncüsü, herkese ölü derler, fakat şehitlere ölü demezler. Beşincisi, bütün şefaati kıyamet gününde verirler. Kime dilerlerse şefaat ederler. Fakat şehitlere dünyada ve âhirette her gün şefaat ederler».

Nakledildiğine göre, Resul (s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurdu:

«Bir kişi kâfir memleketinde ölse şehittir. Kâfir memleketine giderken yolda ölse şehittir. Suda boğulsa şehittir. Vebadan ölse şehittir. Bir kişinin üstüne evin yarısı yıkılsa şehittir. Bir kişi ateşte yansa şehittir. Bir kişi âşık olsa, aşkını ve kendisini koruyarak ölse şehittir. Bir kadın çocuk doğururken ölse şehittir. Bir kişi zâlim elinde ölse şehittir. Bir kişi gurbette ölse şehittir. Bunlardan daha üstünü, denizde kâfir elinde ölen şehittir».

Şehitlerin ruhları vardır ki, savaş gününde ortaya çıkarlar, gelirler kâfir ile savaşırlar. Bazı şehitlerin ruhları da Arş'dadır.

Nakledildiğine göre, Bedir savaşında Hak Teâlâ üçbin melek göndermiş ve Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri'ne yardım etmişlerdi. Eğer savaş gününde Müslümanlar sabrederlerse, o melekler kıyamete kadar gazilere yardım ederler.

Eğer, «niçin şehide şehit denilmiştir» diye sorulacak olursa cevabı şudur: Hâlen cennette oldukları için bu adı almışlardır.

Bazıları:

«Melekler, şehitlere şehâdet ettikleri için şehit denilmiştir» demişlerdir.

Bazıları da:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretlerinin va'dine vefa ettikleri için bu ad verilmiştir» demişlerdir.

Resul (s.a.v.) üç kere şöyle buyurmuştur: «Zinhar okyayla cenk edin. Çünkü Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir ok için üç kişiye rahmet eder. Biri, savaş için oku yapana. Biri, gazilere verip, «at» diyene. Biri de, oku kâfire atana».

Resûl-i Ekrem (a.s.) Hazretleri buyurdu:

«Kim ok atmasını bildiği halde atmaktan vazgeçse o bizden değildir».

Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a) şöyle demiştir:

«Düşmanla savaşma günü olunca Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri beni yanına çağırıp okluğumu yere dökerdi. Tek tek oklarımı eliyle verirdi. Ben kâfirlere atardım. O da bana dua ederdi».

Nakledildiğine göre, bir kişi gazaya gitmek için baba ve anasından izin istese, onlar da vermese, gazaya gitmesi doğru değildir.

FASIL

Ganimet malları taksim edildiğinde önce beşte biri çıkarılır. Kalanı gazilere verilir.

Böylece gazanın hükümlerini ve sevabını öğrendin. Bilmek gerekir ki, denizde savaşmak, karada on kere savaşmaktan üstündür. Bir kere hac etmek, hac etmeyen kişiye on gazadan üstündür. Hacca gitmiş kişiye bir kere gaza etmek, on hacdan üstündür. Bir kere denizde gaza etmek, yüz kere nafile hacdan üstündür.

Nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Kim benimle gaza etmeye yetişememişse denizde gaza etsin».

Allah'a hamd olsun ki, Gelibolu'da nice cenk ve gaza edip dururuz. Bazan kâfir bize gelir, bazan da biz kâfire gideriz([10]).

Resûlullah (s.a.v.) buyurdu:

«Gazaların en üstünü nefsi ile olanıdır. Ondan aşağısı malı ile cihad etmektir. Yani zekât vermektir. Ondan da aşağı gaza kâfir ile cihâd etmektir».

Şimdi Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nden sizi ve bizi İnşallahu Teâlâ gazadan ve gaza sevabından mahrum etmemesini dileriz.

KUR'AN

Resul (s.a.v.) Hazretleri der ki:

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurdu: «Kim Kur'ân okumakla meşgul olsa benden bir şey dilemese, benden bir şey isteyenden ona daha çok şey veririm».

«Allah'ın kelâmının diğer eserlere üstünlüğü benim halk üzerine üstünlüğüm gibidir».

Nakledildiğine göre, Kur'ân cennete benzer: Cennette köşkler ve dereceler var, Kur'ân'da sûre ve âyetler var. Cennette ağaçlar ve nehirler var, Kur'ân'da haberler ve ibretler var.

Nakledildiğine göre, kıyamet gününde kullar:

«Ey Allah'ımız! Dünyada Kur'ân okuduk ve hatim ettik» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim kullarım!

Siz okudunuz, ben işittim. Oturun cemâlime bakın. Ben de Kur'ân'ı

([10]) Kitap İstanbul'un fethinden önce yazılmıştır. Yazarın bahsettiği muharebeler, gelip geçerken Türklerle Bizanslıların zaman zaman karşılaşmalarıdır.

okuyayım, siz de dinleyin» buyurur. Sonra «Taha» ve «Yâsîn» sûrelerini okur.

Peygamber (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Teâlâ «Taha» ve «Yâsîn» sûrelerini yerleri ve gökleri yaratmadan bin yıl evvel okudu. Melekler işitince, «Ne mutlu o kimseye ki, gönlünde Kur'ân var. Ne mutlu Muhammed ümmetine ki, Kur'ân onlara indi» dediler.

Resul (s.a.v.) Hazretleri, Hazret-i Ali'ye buyurdu:

«Ey Ali! İnsanların efendisi Âdem'dir. Arapların efendisi Muhammed (s.a.v.)'dır. İranlıların efendisi Selman-ı Fârisîdir. Rumların efendisi Suheyb'dir (r.a). Habeşlilerin efendisi Bilâl'dır. Dağların efendisi Tûr'dur. Günlerin efendisi Cumadır. Sözlerin efendisi, Kur'ân-ı Azâmü'ş-Şan'dır. Kur'ân'ın efendisi Bakara süresidir. Bakara'nın efendisi Âyete'l-Kürsî'dir».

Nakledildiğine göre, Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim Kur'ân'ı okurken ve dinlerken «Âhirette Allah'ın rahmetinden mahrum kaldım» diye şüpheye düşerse Kur'ân'ı alaya almış gibi olur».

Nakledildiğine göre, Kur'ân-ı Azimü'ş-Şân altı bin altıyüz altmış altı âyettir. Yetmişyedi bin dörtyüz dokuz kelimedir. Üçyüz yirmiüç bin altıyüz yetmiş bir harftir.

Kur'ân'ın diğer sözlere üstünlüğü ne ise, Kur'ân ehlinin halk üzerine üstünlüğü de öyledir. Kime Kur'ân verildiyse, peygamberliğin üç bölüğünden bir bölüğü ona verilmiştir. Kim Kur'ân'a hürmet göstermezse Kur'ân'dan mahrumdur. Kim Kur'ân okursa peygamberlik nişanı yüzünde belirir. Kur'ân okumaktan maksat mânasını bilmektir.

Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim evinden çıkınca Ayete'l-Kürsî'yi okursa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri yetmiş bin melek verir. Onun için istiğfar ederler ve o kişiye Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinden isterler. Tekrar evine geldiğinde Âyete'l-Kürsî okursa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ondan yoksulluğu giderir».

Peygamber (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir mü'min Ayete'l-Kürsî'yi okuyup sevabını kabirden yatanlara bağışlasa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri doğudan batıya ne kadar kabir varsa hepsine nur verir ve kabirlerini genişletir. O Ayete'l-Kürsî'yi okuyana büyük ecir verir. Her harfine bir melek yaratır. Kıyamete kadar o kişi için istiğfar ederler».

Resul A(s.a.v.)Hazretleri buyurdu:

«Kim zağferan ile Ayete'l-Kürsî'yi sağ eliyle sol eli üzerine yazsa,

yedi kere yalasa, unutmaz, duyduğu da asla hatıradan çıkmaz.

Resûl (s.a.v.) Hazretleri buyurdu; «Kim Âyete'l-Kürsî'yi okusa, dünyada cennete gider. Fakat ölmeyince cennete girilmez.»

Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kur'an'ı güzel sesinizle süsleyin». Yani sesinizi Kur'ân ile güzelleştirin, demektedir.

Resûl (s.a.v.) Hazretleri :

«Dünyayı sevmekle ve günah işlemekle gönüller demirin paslandığı gibi paslanır», buyurdu.

«Ey, Allah'ın Resulü! Onun cilâsı nedir?» diye sordu,

Resûl Ekrem (s.a.v.) Hazretleri;

«Onun cilâsı ölümü çok anmaktır ve Kur'ân'ı çok okumaktır, Kim Kur'ân'ı Mushafsız okursa bin ecir verilir, Mushafdan okursa ikibin ecir verilir» buyurdu.

Ashâb :

«Ey Allah'ın Resûlü! Hangi sûre yücedir?» diye sordu.

Resûlullah, (s.a.v.) Hazretleri ;

«Kul huve'llâhü Ahad'dir» buyurdu,

Ashâb:

«Hangi âyet yücedir?» diye sordu.

Resul (s.a.v.) Hazretleri:

«Âyete'l-Kürsî'dir» buyurdu.

Ashâb:

«Hangi âyete ulaşmayı seversin?» diye sordular,

Resul (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bakara sûresinin sonunu (Âmene'r-Resûlü) severim. Çünkü rahmet hazinelerimden bir hazinedir».

Peygamber (s.a.v.) buyurdu;

«Her şeyin bir yemişi vardır. Kur'ân'ın yemişi (İnnâ Enzalnahü) sûresidir».

Resûlullah, (s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«İsm-i A'zam (Allah'ın yüce ismi) şu iki âyetledir. Biri, **(ve ila hüküm ilâhün vâhid, la ilahe illâ huve'r-Rahmânür-Rahim (Hepinizin Allah'ı, (zâtında ve sıfatlarında asla benzeri bulunmayan) bir tek Allah'dır. Ondan başka hiçbir Allah yoktur. O, hem Rahman, hem Rahîmdir.)» (Bakara: 163)** âyetidir. Diğeri, Âl-i İmran seresinin ilk ayetidir. **(Elif, Lam, Mim, Allahü la ilahe illâ Hüvel-Hayyü'l-Kayyûm (Elif, Lam, Mîm, Allah o Allah'tır ki kendinden başka hiçbir Allah (zatî ezelî ve ebedî hayat ile) diri (ve bâkî)dir.» (Al-i İmran: 1-2).**

Resul (s.a.v.) Hazretleri:

«Hiç birinizin günde bin âyet Kur'ân okumaya gücü yeter mi?» buyurdu.

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Kimin gücü yeter?» dediler.

Resul (s.a.v.) buyurdu:

«Kim günde bir kere **(Elhâkümü't-Tekâsür)** sûresini okursa, bin âyet okumuş gibi ecri vardır».

Resul (s.a.v.) buyurdu:

«Her şeyin gönlü vardır. Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân'ın gönlü de Yâsîn süresidir. Kim Yâsîn sûresini okursa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri onu bağışlar. Yirmi hatim etmiş gibi ecri vardır. Bir kişi hasta üstüne Yâsîn okusa, ölüm meleği geldiği zaman o Yâsîn'-i Şerifin her harfine üç melek gelirler. Bir saf olurlar. Onun için salâvat getirirler, istiğfar ederler. Yıkanırken yanında bulunurlar. Namazını beraber kılarlar. Kabrine beraber koyarlar. Bir kişi kendi ölümü durumunda Yâsîn okusa cennetin hazinedarları, cennetten şarap getirip içirmedikçe ölüm meleği o kimsenin canını almaz».

FATİHA SÛRESİ

Bilmek gerekir ki, Fatiha sûresinin üç meşhur ismi vardır:

1 — Fatihatü'l-Kitâb (Kitabın Fatihası),

2 — Ümmü'l-Kitâb (Kitabın Anası),

3 — Seb'a'l-Mesânî.

Kur'ân onunla başladığı için Kitabın Fatihası demişlerdir. Kur'ân'ın aslı olduğu ve Kur'ân ondan başladığı için Kitabın Anası demişlerdir. Yedi âyet olduğu için Seb'a'l-Mesânî demişlerdir.

Bazıları Mekke'de, bazıları da Medine'de nazil olduğunu söylemişlerdir.

Bazısı «Bir kere Mekke'de, bir kere Medine'de nazil oldu» demişlerdir. Doğrusu Mekke'de nazil olmuştur.

(Bismillah) in «ba»sı «min» ve «an» gibi harf-i cerdir. Bağlı bulunduğu fiil cümlede yoktur. «Allah'ın adıyla başlarım» demektir. Bismillah'ın «elif»i kullanma zaruretinden düşmüştür. Bazıları, «isimden maksat, ifade ettiği ilâhî zâttır» derler.

İmam Halîl şöyle der:

«Allah'ın ismi câmid (türetilmeyen) bir kelimedir. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne mahsusdur. İsm-i zâttır. Bütün ilâhî sıfatları toplayan bir kelimedir».

Bu kelime bazılarına göre müştâkdır. Bazılarına göre de müştak de-

ğildir. Seyyid-i Şerif Cürcânî(r.a.) Keşşâf haşiyesinde şöyle demiştir:

«Nasıl ki, bütün halk, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin zâtı hakkında hayret içindeyseler, Allah ismi hakkında da hayret içerisindedirler».

Kadı Tefsîri'nde şöyle, denmektedir:

«Allah ismi alem (özel isim) değildir, öyle düşünülürse fesâd lâzım gelir». Nitekim Kur'ân-ı Azîmüş-Şân'da şöyle gelmiştir:

«O gökte de Allah, yerde de Tanrı olan (bir Allah) dır. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir; (her şeyi) hakkıyla bilendir», (Zuhruf: 84).

Eğer Allah ismi, alem olacak olursa gökler ve yerler ona zarf olması lâzım gelir. Bu düşünülmeyecek bir durumdur.

Bilindiği gibi, Allah ismi sıfattır. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri yerde ve göklerde Ulûhiyyet ile mevsuftur.

Bu hususta açıklamalar çoktur. Öğrenilmesi kolay olsun diye biz özetledik. Bu kadarı yeter.

(er-Bahmân er-Rahîm), İbn Abbas(r.a) Hazretleri :

«Bu iki isim birbiriyle iç içedir» demiştir. İmam Müberred şöyle açıklamıştır:

«er-Rahmân, umûmîdir. Kâfirlere ve mü'minlere rızık veren manasınadır. er-Rahîm; bağışlayan mânasınadır. Âhirette mağfiret sadece mü'minleredir. Böyle olunca, er-Rahmân, mânaca umumî, lafız olarak Allah'a mahsustur. er-Rahîm, lafız olarak umumî, mâna olarak hususîdir. Bağışlama ismidir.

(Bismillah) hakkında ihtilâf edilmiştir. Medineliler, «Fâtiha'dan ve diğer sûrelerden değildir. Teberrüken (Bismillah) ile başlanılmıştır» demişlerdir.

Mekkeliler, (Bismillah) Fâtiha'dan bir âyettir. Sûreleri birbirinden ayırmak için, sûre başlarına yazılmıştır. Bunlara göre, Fâtiha'nın ilk âyeti **(Bismillahi'r-Rahmâni'r-Rahîm)** dir. Son âyeti ise (Sırâtellezîne) ile başlayıp biten âyettir.

«(Bismillah) Fâtiha'dan değildir» diyenlere, ilk âyet **(el-Hamdüli'llahi Rabbi'lâlemîn)** son âyet **(Gayri'l-mağdûbi aleyhim)**dir.

«el-Hamdüli'llah» demek Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri hamde (övgüye) lâyıktır, demektir. Burada halka öğretilmek istenen «el-Hamduli'llah» sözünün denmesidir.

(Rabbi'l-âlemin); Rab, mâlik (sahip) mânasınadır. Yahut terbiye mânasınadır. Bu itibarla âlemlerin sahibidir ve âlemleri terbiye edicidir.

Âlemin iştikakı alâmettendir. Yani yüce sanatkârın ilâhî eserinin görünmesindendir ».

Saîd b. Müseyyeb(r.a) Hazretleri şöyle demiştir:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin bin âlemi vardır. Altıyüzü denizde, dörtyüzü karadadır».

Mukatil(r.a) ise:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin seksenbin âlemi vardır. Kırkbini denizde, kırkbini karadadır» demiştir.

Hazret-i Vehb b. Münebbih(r.a) de şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin onsekiz bin âlemi vardır. Dünya o âlemlerden bir âlemdir».

Hazret-i Ka'bü'l-Ahbâr(r.a) şöyle demiştir:

«Âlemlerin adedini ancak Hak Teâlâ Hazretleri bilir. Nitekim buyurur:

«Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez» (Müddesir: 31).

(Mâliki yevmi'ddîn (Din gününün mâliki): Âsim ve Kısâî (mâliki yevmi'ddîn) okurlar. Diğerleri (Meliki yevmi'ddîn) okumuşlardır. Mâlik, «Kadir» mânasınadır. Çünkü, âlemi yoktan var etmeye kadirdir. Melik «padişah» mânasınadır. Mâlik okumada bir harf fazladır. Bunun için sevabı da fazla olur.

(İyyâke na'büdü), yani seni birleriz ve ibadet etmekle sana boyun eğeriz.

(ve iyyâke nestaîn), ibâdet etmekle yalnız senden yardım dileriz.

(ihdina's-Sırâta'l-mustakîm), yani bizi doğru yola ilet, demektir.

Hazret-i Ali(k.v.) şöyle demiştir:

«Bizi doğru yolda şahit kıl» demektir. Sırat, sirât ve zirât demek doğrudur. Üçü de lügatte vardır.

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Sırât-ı mustakîm'den maksat İslâm dinidir».

İbn Mes'ûd(r.a):

«Sırât'dan maksat Kur'ân'dır» demiştir.

Saîd b. Cübeyr(r.a):

«Sırât'dan maksat cennet yoludur» demektedir.

Sehl b. Abdullah:

«Sırât'dan maksat ehl-i sünnet ve cemaatin yoludur» demiştir.

Ebu'l-Âliye ise:

«Sırat'ın lügat mânası açık yol demektir» demiştir.

(Sırâte'l-lezîne en'amte aleyhim), Kendilerine iyilikte bulunduklarının yoluna, yani doğru yol ve yardımla kendilerine nimetler verdiklerinin yolunu bize ver, demektir.

Hazret-i İkrime:

«İman üzerine, doğru yolda tutmakla nimet verdin demektir» de-

miştir.

(Gayri'l-mağdûbi aleyhim), yani onlara gazab olunmamıştır. Üzerine gazap olunan Yahudilerdir. Gazap, kâfirlerden intikam almaktır. Bunun içindir ki, Hak Teâlâ Hazretleri'nin gazabı mü'minlere lâyık değildir. **(Ve le'ddâlîn)**, onlar hidâyetten azmadılar. Doğru yol üzerinde durdular, demektir. Sapıklığın sonu helâk olmaktır. Helâk olmak kâfire lâyıktır. Bunlardan maksat Hıristiyanlardır.

(Amîn)'in mânası «Allahım, benim münacâtımı işit ve kabul et» demektir.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Nefsim kudret elinde olan Allah hakkı için Fâtiha sûresi gibi Tevrat'ta, Zebur'da, İncil'de ve Kur'ân'da yoktur».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Kitabın Fâtihası her derde şifadır» buyurmuştur.

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri şöyle der:

«Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurur ki:

«Kim Kur'ân-ı Azîmüş-Şân'a kendi anlayışına göre mâna verirse yerini cehennemde hazırlasın. Ortaklıktan ve benzerlikten münezzeh olan âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun».

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Sizin en hayırlınız Kur'ân öğrenen ve başkasına öğretendir».

Nakledildiğine göre, Kur'ân yeryüzünde akan suya benzer.

Şaşılacak şeydir: Su, nefsin hayatı, Kur'ân, kalbin hayatıdır.

Eğer sular gökten bir yoldan gelseydi, geldiği yerler helâk olurdu. Kur'ân da gökten bir yönden gelseydi, Arş-ı A'lâ, Kürsî ve gökler güç yetiremezdi.

Madem ki can tendedir. Ten suya doymaz. Ruh da ilme doymaz.

Nimet ikidir: Biri görünen nimet, diğeri görünmeyen nimettir. Görünen nimet; mal, mülk, rızk ve sağlıktır. Görünmeyen nimet; ma'rifet, hikmet, ilim, hidayet ve muhabbettir.

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu :

«Kim (Amme yetesâelûne-Nebe) sûresini okusa imanının yok olmasından emin olur. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri rızkını geniş eder. Dünyanın bütün dağları kadar sevap verir. Ölmeden önce cennette yerini görür.

Kim (İzâ vekaat-Vakıa) sûresini okusa zinhar yoksulluk görmez.

Kim (Tebâreke-Mülk) sûresini okusa, Kadir gecesini ihya etmiş gibi eline sevap geçer.

Kim (Kıyamet) sûresini okusa, ben ve Cebrail(a.s.) o kişi için «mü'mindir» diye tanıklık ederiz».

Ne mutlu o kula ki, tanığı Muhammed(s.a.v.) Hazretleri ve Cebrail(a.s.) Hazretleridir.

(Kul yâ eyyuhe'l-kâfirûn) sûresi, Kur'ân'ın dört bağışından biridir. (Kul huve'llahu) üç bağıştan biridir. (Fâtiha) sûresi yedi âyettir. Yirmidört kelimedir. Yüzyirmi harfdir. Kim bir defa Fâtiha sûresini okusa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«Ey meleklerim! Siz tanık olun, o kişiyi bağışladım ve kabir azabından emin ettim. Kim beş vakit namazının her rekatında bir kere (Fâtiha) , bir kere (Kul huve'llahü Ahad) okursa, o kişi her günde Kur'ân'ı kırk defa hatmetmiş gibi sevap bulur. Çünkü gece ve gündüz kırk vakit namaz, farzları, sünnetleri ve vitir ile kırk rek'at namazdır. Bu itibarla, bir kişi bu şekilde namazını kılsa Kur'ân'ı kırk defa hatmetmiş gibi sevap bulur. Zira (Kul huve'llahu Ahad) Kur'ân'ın üçte biri, Fâtiha üçte ikisidir. Böylece her rek'atta bir hatim olur».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Ümmetimin ibâdetinin en üstünü Kur' ân okumaktır. Kur'ân'ın görünen edepleri üçtür:

Birincisi, abdestli olarak kıbleye karşı diz çöküp hoca önünde oturur gibi hürmetle oturmak, harflerini ve kelimelerini tane tane okumak gerekir.

İkincisi, Kur'ân-ın hükmüne dikkat etmektir.

Üçüncüsü, ayda bir yahut üç günde bir defa hatmetmektir.

Namazda, ayakta Kur'ân okuyana yüz, otururken okuyana elli, namaz dışında okuyana on hasenattır.

Kur'ân'ın görünmeyen edepleri şunlardır:

Birincisi, Kur'ân okurken Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hâzretleri'nin ve Kur'ân'ın azametini tasavvur etmek. İkincisi, gönlünü Kur'ân'a açık tutmak.

Üçüncüsü, aradan şehvet ve günah perdesini giderirsen Kur'ân'ın nuru ile gönlün aydınlanır. Dışında ibâdet gülleri açılır, içinde ma'rifet yemişleri biter, öyle olunca dünyada ve âhirette Kur'ân'ın saâdetiyle mesûd olursun.

Ca'fer b. Muhammed(r.a) Hazretleri şöyle demiştir:

«Kur'ân dört itibar üzerinedir:

İbâdet, işaret, güzellikler ve hakîkatlerdir, ibâdet halk içindir. İşaret okumuşlar içindir. Güzellikler velîler içindir. hakîkatler peygamberler içindir.

Bazıları:

«İbâdet işitmek için, işaret akıl için, güzellikler müşahede için, hakîkatler muayene içindir», demişlerdir.

Bizi Kur'ân ehli yapan Allah'a hamd olsun. Selâm ve salât peygamberlerin sonuncusu, Allah'a sığınanların öncüsü Resûlullah üzerine olsun.

ZİKİR

Allah Teâlâ buyurdu:

«Ey iman edenler! Allahı çok anın», (Ahzab: 41)

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«İmanınızı koruyunuz» buyurmaktadır.

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! imanımızı nasıl koruyalım?» diye sordular.

Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«(Lâ ilahe illallah) kelime-i tevhidini çok zikretmekle» buyurdu.

Hazret-i Resul:

«Sizin en hayırlı amelinizden ve Hak Teâlâ Hazretleri yanında en üstün amelden, altın ve gümüş sadaka vermekten, kâfirlerle cenk etmekten üstün olan şeyi size haber vereyim mi?» buyurmuştur.

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Haber ver» dediler.

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Allah'ı çok zikredin».

Yine Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Kim cennet bahçelerinden bir bahçeye girmek isterse zikir halkasına girsin».

Bilmek gerekir ki, imanın temeli Allah sevgisiyle, nişanı da Allah'ı çok zikretmektir. Nitekim Resul(s.a.v.):

İmam Gazâli(rh.a) buyurdu: «Allah sevgisinin nişanı, Allah'ı çok zikretmektir.» buyurmuştur.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne sülük edenlerin üç menzili vardır: Fenâ (yokluk) âlemi, cezbe âlemi, kabz (ruhu alması) âlemi... Fenâ âleminde olduğunda «la ilahe illallah» demekle çok meşgul ol. Cezbede olunca «Allah, Allah» diye çok zikret. Kabz âleminde olduğunda «Hû, Hû» ile çok meşgul ol. Bu âleme ulaştığın zaman adalet sıfatının kederleri senden gider ve fazilet sıfatlarının nuru senin üzerine gelir. Hakk'ın tasarrufu sana vasıtasız ulaşır. Bazan kendine nisbet etmekle yok, olursun. Bazan Hakk'a nisbet etmekle mevcut olursun. Kendine nisbetle fâni, Hakk'a nisbetle, bâki olursun.»

Cüneyd-i Bağdadî(r.a.) Hazretleri şöyle der:

«İsm-i Celâl yakıcıdır. Bir kimse ıssız bir yerde üç gün Allah'ı zik-

retmekle meşgul olsa, ona velî kerametlerinden keramet hâsıl olur.» Eğer «Zikir mi, yoksa Kur'ân-ı Azimü'ş-Şân okumak mı daha üstündür?» diye sorulacak olursa cevabı şudur: (Lâ ilahe illallah) kelimesi Kur'ân'dandır. Fakat Kur'ân'ın mânasını bilenlere Kur'ân-ı Azimü'ş-Şân okumak daha iyidir. Mânasını bilmeyenlere çok zikretmek iyidir». «Zikri sessiz mi, yoksa sesli mi etmek daha iyidir?» sorusuna cevap ise şudur:

Kurân'ı sesli okumak başlı başına bir ibâdettir. Fakat zikri açık bir şekilde yapmanın tesiri fazladır. Şunun içindir ki, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bazı gönülleri günah işlemekle taşa benzetmiştir. Böylece bu gönül taşını kırıp içinden ma'rifet çeşmelerini ve hikmet pınarlarını akıtmaya zikirle kuvvetli vurmak gerekir.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri açıktan zikretti. O zamandan bu zamana gelinceye kadar İslâm şehirlerinde ilimle âmel eden Allah ehli olanlar mescidlerinde, medreselerinde, tekke ve zaviyelerinde zikri açıktan yapmışlardır.

Mecma'u'l-Fetâvâ'da şöyle der:

«Zikri açıktan yapmak sünnettir».

Eğer, «Kadıhân Fetâvâ'sında ve Mecma' şerhinde açıktan zikr haramdır, denilmiştir» derlerse cevabı şudur:

«Kadıhân'ın bundan maksadı çok yüksek sesle zikirdir. Mecma' şerhinin musannifi Feriştehoğlu Mecma'u'l-Fetâvâ'yı göremeden dünyadan gitmiştir».

Efdâliyyet hususunda çeşitli görüşler belirtilmiştir. Bazıları:

«Allah'ı gizli zikretmek efdaldir» demişlerdir. Gizli zikir, peygamberlere ve onların sünnetlerine uyan velîlere mahsustur. Bilmek gerekir ki, bir kişinin hakîkati şeriatına göredir. Gönülleri keşfeden «La ilahe illallah» demektir. Canları keşfeden «Allah Allah» demektir. Sırları keşfeden «Hû, Hû» demektir. Böylece sırlar âlemi, ruhlar âleminden daha üstündür. Ruhlar âlemi, kalbler âleminden daha büyüktür.

Öyle ise, nefis âleminden çık, kalbler âlemine varmak için gayret et. Beşeriyet âleminden çık ruhlar âlemine var. Tabiat âleminden çık, sır âlemine var. Vücudun karanlıklarından çık, Hak Teâlâ Hazretleri'nin varlık nuruna ulaş.

Şüphesiz kalb âlemi, Allah'a çok tövbe edenlerin mi'racıdır. Ruhlar âlemi Allah'ı sevenlerin mi'râcıdır. Sır âlemi âriflerin mi'râcıdır.

Beşeriyeti terk edip yükseldiğin zaman Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin tasarrufu seni karşılar. Öyle olunca gönlün bekadan fenâya, ayıklıktan yok olmaya geçer. Bunun aksi de olur. Şekil ve renk değiştirmen, Allah'ın üzerindeki tasarrufu ile senin hâlindir. Muhakkak ki,

Hak Teâlâ Hazretleri değişmeden ve geçişten münezzehtir. Sır âlemine ulaşırsan, gaybın sırları sana açılır. Öyle olursan gaybdan işitirsin ve gaybdan görürsün. Böylece gayb sana göz olur. Haber sana gözle görülür hâle gelir.

Ariflerin canı celâliyye-i kudsiyyedir. Onun için Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretlerinin cemâlini görmeye can atarlar. Âbidlerin canı ruhâniyyedir. Onun için cennete girmeye can atarlar. Gafillerin canı havâiyyedir. Onun için dünya ile meşgul olurlar.

Muhakkikler şöyle demişlerdir:

«Kimin nazarı, nimet vaktinde nimete değil, nimeti verene, belâ vaktinde belâya değil, belâyı verene oldu ise, o kimse her durumda Allah'ın ma'rifetine gark olur. Bunun içindir ki, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, Musa(a.s.)'ın ümmetine şöyle buyurdu:

«Ey İsrail (Yakub) oğulları, size (atalarınıza) ihsan ettiğim bunca nimetlerimi hatırlayın...» (Bakara: 40).

Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretlerinin ümmetine de şöyle buyurdu:

«Öyle ise siz beni (itaatle, ibâdetle) anın, ben de sizi (sevâb ile mağfiretle) anayım», (Bakara: 152).

Bu âyette birkaç mânâ vardır:

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyuruyor ki:

«Bir: Eğer beni tâat ile anarsanız, ben de sizi rahmetim ile anarım.

İki: Eğer beni dua ile anarsanız, ben de sizi kabul etmek ile anarım.

Üç: Eğer siz beni nimetimden dolayı senâ ile anarsanız, ben de sizi yardımımla anarım.

Dört: Siz beni dünyada anarsanız, ben de sizi âhirette anarım.

Beş: Eğer siz beni halvette anarsanız, ben de sizi cemiyette anarım.

Altı: Eğer siz bana kulluk ederken zayıflık ile anarsanız, ben de sizi kuvvet ile anarım.

Yedi: Eğer siz beni fenâ olup anarsanız, ben de sizi beka ile anarım.

Sekiz: Eğer siz beni mücâhede ile anarsanız, ben de sizi müşahede ile anarım.

Dokuz: Eğer siz beni ihlâs ile anarsanız, ben de sizi halâs ile anarım.

On: Eğer siz beni hikmet ve rububiyyet ile anarsanız, ben de sizi rahmet ve ubûdiyyet ile anarım».

«Allah'ı zikretmek elbette en büyük (ibâdet) tir» (Ankebût: 45).

Allah'ı zikretmek yedi kısımdır:

Bir: Göz zikridir, ağlamakla olur.

İki: Kulak zikridir, Hakk'ın hükümlerini işitmekle olur.

Üç: Dil zikridir, hamd ve senâ ile olur.
Dört: El zikridir, vermekle ve cömertlikle olur.
Beş: Ayak zikridir, gayret ve çalışma ile olur.
Altı: Gönül zikridir. Korku ve ümitle olur.
Yedi: Can zikridir. Teslim ve rica ile olur.
Bazılarına göre zikir dört türlüdür:
Bir: Dil zikridir.
İki: Gönül zikridir.
Üç: Ruh zikridir.
Dört: Sır zikridir.

Ruh zikrinin âfeti, sırrın ona muttali olmasıdır. Sır zikrinin âfeti gönlün ondan haberdar olmasıdır. Gönül zikrinin âfeti nefsin onu bilmesidir. Nefis zikrinin âfeti kendini görmektir.

Bazıları şöyle demişlerdir:

«Zâhir ve bâtın zikri mübtediler (kulluğun ilk basamağında olanlar) indir. Gönül ve sır zikri mütevâsıtların (orta derecede olanların) dır. Ruh ve hâfi zikir müntehilerin (gayeye ulaşanların) dır. Kalb zikri ef'âl zikridir. Sır zikri, sıfat zikridir. Ruh zikri, zât zikridir».

Bazıları da şöyle demişlerdir:

«(Lâ ilahe illallah) kelimesi bir macuna benzer. Nefy ile isbatdan mürekkebtir. Nefy ile bozuk unsurlar yok olur. Bozuk unsurlardan kalbin hastalanması ortaya çıkar. Ruhî bağlar, nefsânî huylar, şehvanî lezzetler, hayvânî arzular ve iki dünya alâkası, bütün bunlar bozuk unsurlardan meydana gelir. İsbât yönünden gönül Allah'ın nuru ile aydınlanır. O nur sebebi ile kalbin sağlığı, ruhun arıtılması, nefsin temizlenmesi, ilâhi isimlerin ve sıfatların tecellîsi meydana gelir».

Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur:

«(Lâ ilahe illallah) benim kal'amdır. Kim benim kal'ama girerse azabımdan emin olur».

Şeyh-i Ekber Muhyiddîn-i Arabî(k.s) şöyle demiştir:

«Zikrin hakîkati, Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinin mütekellim ismiyle zâtına tecelli etmesinden ibarettir. Çünkü kemâl sıfatı, cem' makamında ve tefsîlde mertebeler itibarıyla izhâr etmektir. Zikrin en yücesi cem' makamındadır. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri önce kendi kendini zikretti. Sonra Resul(s.a.v.) Hazretleri zikretti. Ondan sonra peygamberler ve mürseller zikretti. Daha sonra kendine yakın melekleri zikretti. Ondan sonra mücerred ruhları zikretti. Ondan sonra da bedenleri zikretti.

Öyle ise Allah'ı zikretmek gazadan ve bütün ibâdetlerden üstündür. Onun için onların sevabı cennettir. Allah'ı zikredenlerin sevabı

hakdır. Nitekim Hak Celle ve A'la Hazretleri buyurur:

«Ben, beni zikredenle beraber bulunurum».

Allah Teâlâ buyurdu:

«Allah'ı zikretmek elbette en büyük ibâdettir».

Yani Allah'ı zikretmek her şeyden üstündür. Vesselâm».

SABIR

Allah Teâlâ buyurdu:

«Şüphesiz ki, Allah (ın yardımı) sabır edenlerle beraberdir» (Bakara: 153).

Şeyh İmam Gazâlî(r.a.) şöyle demiştir:

«Belâlara sabretmek insanın hususiyetlerindendir. Hayvanlarda ve meleklerde sabır olmaz. Hayvanda, şehveti üstün geldiği ve şehvete sabretmek için aklı olmadığından, sabır olmaz. Melekler Hak Teâlâ Hazretleri'nin cemâline âşık olmuşlardır. Öyle olunca, şehvet üstün gelmediği için, Hazret-i Cemâl'i seyretmekten men olmamışlardır».

İmam Fahr-i Râzî(r.a.) söyle der:

«Sabretmek Hak Teâlâ Hazretleri'nin hükmüne razı olmaktır. Gönül bir şeye meylettiği zaman yüzünü yüce âlemden çevirir. Nitekim Âdem(a.s.)'ın gönlü cennete alâka duyunca Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri cenneti ona mihnetli kıldı».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Sabır benim azığımdır».

Sabırdan maksat takvadır. Hak Celle ve A'la Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Muhakkak ki azığın en hayırlısı (dilenmekten, insanlara yük olmaktan) kaçınmaktır. Ey kâmil akıl sahipleri, benden korkun» (Bakara: 197).

Takvadan maksat sakınmaktır. Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Kul, harama düşerim, diye şüpheli şeylerden kaçınmadıkça takva derecesine erişemez».

Cafer-i Sadık(rh.a) şöyle der:

«Takva, kalbinde Allah'dan başka bir şey düşünmemektir.»

Takvanın alâmeti üçtür:

Bir: Her durumda Hak Celle ve A'lâ'yâ nazar etmektir.

İki: Her işde Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'ne dönmektir.

Üç: Her durumda dosdoğru olmaktır.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey iman edenler! Sabr (ü sebat) edin. Düşmanlarınızla sabır ya-

rışı edin (onlara galebe çalın. Sınırlarda) nöbet bekleşin (yurdunuzu çiğnetmeyin.) Allah'dan korkun. Bu sayede felah bulacağınızı umabilirsiniz.» (Âli İmrân: 200).

«**Sabrediniz**» demesi, belâlara sabra işarettir. Bu halk içindir. «**Râbitu** (Nöbet beklesin)» demesi, günahkâlığı terk etmeye işarettir. Bu, okumuşlar içindir. **Sâbiru** (Düşmanlarınızla sabır yarışı ediniz) demesi, ibâdet etmeye katlanmaya işarettir. Bu da okumuşların ileri gelenleri içindir.

Bunun için kişinin rahatlığı yakîndedir. Şerefi alçak gönüllülüktedir. Devleti İslâmdadır. ismeti (günahsızlığı) Allah'a güvenmektir. Akıllılığı dindedir. Gayreti dünyayı terk etmededir. Helaki günaha cür'et etmededir. Pişmanlığı uyumaktadır. Şekâveti cehalettedir. Saadeti ilimdir. Olgunluğu aşktadır. Güzel hayatı sabırdadır. Sabır halkın içinde nefsânî arzulara sabretmektir. Âşıkların yanında sabır şudur: Eğer âlemin bütün belâları onun üzerine gelse, «ah!» demeyen, vefadan, cefâdan, acıdan, zenginlikten, günâh işlemekten ve her türlü nimetten dolayı değişmeyen ve mağrur olmayan, bunların hepsini aynı gören kimse sabırlıdır. Aksine o, kendini belâ mancınığına bırakır ve kaza denizine atar. Hiç sonunu endişe etmez. Canından üşenmeyen kimse sevgilisine yol bulur. Vesselâm.

SADAKA

Allah Teâlâ buyurdu:

«Mallarını gece gündüz gizli, aşikâr (Hak yolunda) harcayanlar (yok mu?), işte onların, Rableri katında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku da yoktur, onlar mahzun da olacak değillerdir» (Bakara: 274).

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Sadaka vermek kabir hasretini söndürür. Kıyamet gününde kişi sadakası gölgesinde oturur».

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu :

«Bana peygamberlik veren Allah hakkı için, kim bir yetime sadaka verirse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kıyamet gününde ona azap etmez. Kim kendi hısımlarına sadaka verip başkalarına vermese, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye kıyamet gününde bakmaz».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretlerine:

«Sadaka vermek kime uygundur?» diye sordular.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri:

«Anasına, sonra babasına, sonra akrabasına vermek gerekir» bu-

yurdu.

Ebû Hüreyre(r.a) Hazretleri Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cennette nurdan odalar vardır».

Ashab:

«Ey Allah'ın Resulü! O odalar kimindir?» diye sordu.

Resul(s.a.v.) buyurdu:

«İnsanlara sadaka veren, güzel şeyler söyleyen, yemek yediren, halk uyurken gece namazını kılanındır».

Yine Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Allah'ın yanında en üstün amel, açlıktan yüreği yanmış birinin karnını doyurmaktır».

Nakledildiğine göre, Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Sizin üzerinize olan sadaka vermekte altı türlü haslet vardır. Üçü bu dünyada, üçü âhirettedir.

Dünyada olan üç haslet şunlardır:

Bir: Allah Teâlâ sadaka veren kişinin rızkını artırır

İki: Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ömrüne bereket verir.

Üç: Hak Teâlâ evlerini yapar.

Âhirette olan üç haslet de şunlardır:

Bir: Yarın kıyamet gününde çıplak kalmaz.

İki: Başı üzerinde bir gölge bulunur.

Üç: Cehennemle arasında perde olur».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cennet kapısında şöyle yazılmış gördüm:

«Kim sadaka verirse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir yerine on verir. Kim ödünç verirse bir yerine on sekiz verir».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir kimsenin kendi eli ile bir lira vermesi, öldükten sonra bin lira verilmesini vasiyet etmesinden yeğdir».

FASIL

Makam ve menzillerin açıklanması

Şeyhülislâm Abdullah-ı Ensârî «Menâzilü's-Sâirîn» adlı bir kitap yazdı. Salihlerin (Allah yoluna girenlerin) nasıl sülûk etmek gerektiğini bilmeleri için onu on kısma ayırdı. Ben onu tercüme ettim ve şu şekilde yazdım:

1 — el-Bidâyât: Başlangıç

1— el-Yakaza: Uyanıklık
2 — et-Tövbe: Günâhlara tövbe ederek Hakk'a yönelmek.
3 — el-Muhâsebe: Nefis ve amellerin muhasebesini yapmak.
4 — el-İnâbe: Yalvararak ve ağlayarak tövbe edip Allah'a teslim olmak.
5 — et-Tefekkür: Düşünceye dalmak.
6 — et-Tezekkür: Allah'ı kalben anmak.
7— el-İ'tisâm: Allah'ın ipine (Kur'ân)'a sarılmak,
8 — el-Karâr: Tuttuğu yolda sağlam durmak.
9 — er-Riyâda: Yorucu ve disiplinli çalışmak.
10 — es-Semâ': İlâhî sesi dinlemek.

2 — el-Ebvâb: Hak Kapıları

1 — el-Hüzn: Erişilen makamın verdiği neşeden doğan üzüntü, geçmişe acıma.
2 — el-Havf: Yalnız Allah'dan korkma.
3 — el-İşfâk: Şefkat gösterme.
4 — el-Huşû': Aşırı alçak gönüllülük.
5 — el-Hayrât: İyilik peşinde koşmak.
6 — ez-Zühd: Allah'ın yasaklarından sakınmak,
7 — el-Vera': Bütün şüphelerden sakınmak.
8 — et-Tebettül: Kendini yalnız Allah'a vermek.
9 — er-Recâ: Ümitle bağlanmak.
10 — er-Rağbe: Hak yolunda hevesle yürümek.

3 — el-Muâmelât: Allah yolunda yapılacak işler

1 — er-Riâyât: Hakkı gözetme.
2 — el-Murâkabe: Nefsi kontrol altında tutmak.
3 — el-Hurme: Saygılı olmak.
4 — el-İhlâs: Allah rızâsı için çalışmak.
5 — et-Tehzîb: Ahlâkı, kötülüklerden ayıklamak.
6 — el-İstikâme: Doğru yoldan sapmamak.
7 — et-Tevekkül: Yalnız Allah'a dayanmak ve güvenmek.
8 — et-Tevfîz: İrâdesini Hakk'a teslim etmek.
9 — es-Sükka: Allah yolunda sıkıntıya girmek.
10— et-Teslîm: Bütün varlığı ile kendini ilâhî irâdeye bırakmak.

4 — el-Ahlâk: İyi huylar

1 — es-Sabr: Her sıkıntıya katlanmak.
2 — er-Rızâ: Hak'tan memnun olmak.
3 — eş-Şükr: Allah'ın nimetlerine teşekkür etmek.
4 — el-Hayâ: İlâhî huzurda hicâb duymak.
5 — es-Sıdk: Sözünde ve işinde doğruluk.

6 — el-İysâr: Her şeyini Allah yolunda saçmak.
7 — el-Hulk: İyi huyla bezenmek.
8 — et-Tevâzû: Alçak gönüllü olmak.
9 — el-Fütüvve: Asalet ve vekâr sahibi olma.
10 — el-İnbisât: Aşırı cömertlik.

5 — el-Usûl: Kaide ve Yollar

1 — el-Kasd: Niyet.
2 — el-Azm: Kesin karar.
3 — el-İrâde: Arzu.
4 — el-Edeb: Terbiye ve erkân.
5 — el-Yakîn: Sarsılmaz iman.
6 — el-Uns: Bulunduğu duruma alışmak.
7 — ez-Zikr: Devamlı Allah'ı anmak.
8 — el-Fakd: Kendini kaybetmek.
9 — el-Gınâ: Gönlü doymuş olmak.
10 — Makamu'l-Murâd: İlâhî makama kavuşma isteği.
6 — el-Edviyye: Çareler
1 — el-İhsân: İyilik etmek.
2 — elİlm: Sağlam bilgi edinme.
3 — el-Hikme: Mâna ilmini elde etme.
4 — el-Basîre: hakîkati görme.
5 — el-Ferâse: Bir şeyi önceden anlama, sezme.
6 — **et-Ta'zîm: Hakkı yüceltmek.**
7 — el-İlhâm: Anîden fikretme, düşünme.
8 — es-Sekîne: Sükûnete erme, ağır başlı olmak.
9 — et-Tumânîne: Kalbin eksiksiz huzura ermesi.
10 — el-Himme: Kuvvetli arzu ve karar.

7 — el-Ahvâl: Haller

1 — el-Mahabbe: Aşırı ilâhî sevgi.
2 — el-Yakîn: Gayeye ulaşacağına kesin inanç taşımak.
3 — eş-Şevk: Aşırı istek.
4 — el-Akl: Düşünmek ve bilmek.
5 — el-Atş: Murada ermek için içten duyulan susuzluk.
6 — el-Vecd: Murada erme sevincinden kendini kaybetmek.
7 — ed-Dehş: İlâhî azametin dehşetinden kendinden geçme.
8 — el-Heymân: Yok olduğunu benliğinde duymak.
9 — el-Berk: İlâhî nurun şimşeğinde erimek.
10 — et-Temkîn: Murada doğru ilerlemek.

8 — el-Velâyet: Velîlikler

1 — el-Hazz: Zevk almak.

2 — el-Vakt: İsteğe kavuşmak için zaman değerlendirmek.
3 — es-Safâ: Murada tam ermek.
4 — es-Sürûr: Neş'e duymak.
5 — es-Seyr: Makamları dolaşmak.
6 — en-Nefs: Nefsi köstekleme.
7 — el-Gurbe: Yalnızlık.
8 — el-Fırâk: Ayrılık.
9 — el-Gaybe: Görünmeme.
10 — ez-Zevk: İçinde bulunduğu makamın lezzetine kavuşmak.

9 — el-Hakâik: Hakîkatler

1 — el-Mükâşefât: Gizliliklerin açılması.
2 — el-Müşâhede: hakîkati görmek.
3 — el-Muâyene: Maddî görgü, gözle görmek.
4 — el-Hayât: Mâna yaşayışına ermek.
5 — el-Kabz: hakîkate kavuşmak.
6 — el-Best: Yayılma ve genişlemek.
7 — es-Sekr: Mest olma, varlığını unutmak.
8 — es-Sahv: Ayılma.
9 — el-İttisâl: Murada bağlı bulunmak.
10 — el-İnfisâl: Dünyadan alâkayı kesmek.

10 — en-Nihâyet: Son durumlar

1 — el-Ma'rife: Gizlilikleri bilmek.
2 — el-Fenâ: Yok olma, (Fenâfillah'a erme),
3 — el-Beka: Ebediyet sırrında kalmak.
4 — et-Tahkîk: hakîkati idrak etmek..
5 — et-Telbîs: Her türlü şüpheden kurtulmak.
6 — el-Vecd: hakîkati bulmak.
7 — et-Tecrîd: Her şeyden kesilip Allah'a sığınmak.
8 — et-Tefrîd: Hakk'ın tekliğini anlamak.
9 — el-Cem': hakîkatleri bir araya toplamak.
10— et-Tevhîd: İlâhî birlikte karar tutmak.

Ey ilâhî sırları arayan kimse! Allah Sübhânehu ve Teâlâ'nın izniyle mütalâa edenlere kolay olsun diye menzilleri (siyah yazı) ve makamları (beyaz yazı) bu şekilde gösterdim.

İLMİN FAZİLETLERİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Allah, içinizden iman etmiş olanlarla (bilhassa) kendilerine ilim verilmiş bulunanların derecelerini artırır» (Mücâdele: 11).

Resûlullah(s.a.v.) buyurdu:

«İlim iki kısımdır: «Ebdân (Bedenler) ilmi» ve «Edyân (Dinler) ilmi» dir». Ebdân ilminden maksat kendi nefsini bilmek, edyân ilminden maksat Allah'ı bilmektir.

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur :

«İlim ikidir: Birincisi, dil yoluyla elde edilen ilim, o senin için delildir, ikincisi, kalble elde edilen ilimdir, o da sana faydalıdır».

Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«İlim yağmur gibidir. Yerlere yağdığı zaman otlar biter. Denizlere yağdığı zaman sedeflerde inciler olur».

Nakledildiğine göre, Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«İlim üçtür: Biri muhkem âyettir. Biri kaim sünnettir, biri de âdil farzdır. Bu üçünün dışında kalan fazladır».

Hazret-i Ali(k.v.) şöyle demiştir:

«Kim dünya ve âhiret isterse ilim öğrensin».

Bilmek gerekir ki, insana farz olan ilim üç kısımdır: Tefsir ilmi, hadîs ilmi, fıkıh ilmidir. İmam Ebû Hanîfe(r.a.) Hazretleri:

«Fıkıh, kişinin lehine ve aleyhinde olan fayda ve zararları bilmesidir» demiş, şöyle devam etmiştir:

«Bu durumda fıkıh, kişinin kendisine gelen fayda ve zararları bilmesi demektir. Kişinin lehinde ve aleyhinde dediği, iman getirmek gibi inanışlar, gizli huylarını bilmek gibi vicdanî yönler, namaz, oruç, hac gibi amelleri ve nefsânî melekleri içine alır.

Vicdanla ilgili şeylerin hükümlerini bilmek gerekir. Bunlar zühd, sabır, rıza ve kalb huzuru gibi ahlâk ve tasavvuf ilmidir. Amellere ait bulunan, bunlara benzer ne varsa hepsi vicdanîdir ve hükümlerini bilmek fıkıh ilmidir».

Ebû Hanife(r.a) Hazretleri bundan fazla bir şey söylememiştir.

Buna göre fıkıh ikiye ayrılır:

Bir: Fıkh-ı ekber (Büyük fıkıh), iki: Fıkh-ı asgar (Küçük fıkıh).

Bunların hakîkatini iyi öğren ki, din ilimlerine muttali olasın, sonra faydalı ilim ve sâlih amel ile olgunluğa eresin.

Büyük fıkıh, kelâm ilmidir.

Kelâm ilmi, deliller getirmek ve şüpheleri gidermekle din akaidini isbat etmeye kadir olmaktır. Bu ilmin faydası çoktur.

Bir: Taklitten uzaklaşıp kesin bilgiye ulaşmaktır. İki: İrşad edenlerin yol göstericisidir. Üç: Dinî kaideleri muhafaza etmektir. Dört: ilmini dinî ilimler üzerine kurmaktır. Beş: Niyetini ve itikadını sağlamlaştırmaktır. Çünkü amelin kabulü ilim ile olur.

Küçük fıkıh, usûl ve furû' ilmidir. Usûl, fıkın kaidelerini bilmektir.

Bu hikmetten maksat şeriat ilmini bilmektir. Dahası Hakk'a uygun olan her kelâmı bilmek gerekir.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hikmet, her hakîm kimsenin kaybolmuş malıdır».

Peygamber(s.a.v.) yine buyurdu:

«Hikmet, gönle gökten iner. Fakat yarınkı rızkı için gam ve tasa çekenin gönlüne inmez».

ÂLİMLERİN FAZÎLETLERİ

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir kimse ilim tahsil etse o kimse hocasına giderken melekler kanatlarını o kişinin ayakları altına döşerler».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Ümmetimin âlimleri iki türlüdür: Birincisi, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin verdiği ilmi halka öğreten, karşılığında bir şey istemeyen ve ilmi satmayandır. Bunun gibi âlimler için gönüllerdeki kuşlar, denizlerdeki balıklar, yeryüzündeki canlılar ve Kirâmen-Kâtibîn melekleri hayır dua ederler. Yarın kıyamette o kimse Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne varır ve mürsel peygamberlerle beraber olur.

İkincisi, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin verdiği ilmi halka öğretmeyen, halktan mal isteyen, ilmin karşılığını alıp ondan sonra öğretendir. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bunun gibi âlime yarın kıyamet gününde çok azap edecektir».

Nakledildiğine göre, peygamberlerin efendisi Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Bir âlim ilim okuttuğu zaman bir kişi de gelse o ilmi dinlese, yüzbin rek'at nafile namaz kılmasından yeğdir. Yüzbin at gazaya göndermekten üstündür. Bir âlimin yüzüne bakmak, gazaya yüzbin at göndermekten hayırlıdır. Bir âlime selâm vermek, bir yıl ibâdet etmekten hayırlıdır. Bir saat bir âlimin yanında oturmak, bin yıl ibâdet etmekten, kabul olmuş yetmiş hacdan daha üstündür, ilmin her harfine bir hac sevabı vardır. Hak Teâlâ Hazretleri o kişinin üzerine rahmet indirir. Melekler onun hakkında şehâdet ederler. Melekler kime şehadet ettiyse o kişi cennetliktir».

Ebû Ümâme(r.a) şöyle der:

«Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretlerine:

«Ey Allah'ın Resulü! Biri âbid, biri âlim olan iki kişi ölse, hangisi daha üstündür?» diye sordum. Hazret-i Resul(s.a.v.):

«Âlimin âbid üzerine üstünlüğü, benim sizin üzerinize üstünlü-

ğüm gibidir» buyurmuştur.

Hazret-i Resul(s.a.v.) âlimi ve câhili beyan etmiş, «Âlim, Hak'tan korkar ve halktan utanır. Câhil, Hak'tan korkmaz ve halktan utanmaz. Yalancı olup daima boş konuşur. O kişi okusa, yazsa da yine câhildir» buyurmuştur. Âbid, Hak Teâlâ Hazretleri için ibadet eder. ilmini kendi nefsine ve başkalarına harcar. Câhil, bu ikisinden mahrumdur ve olgunluğun dışındadır.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir gün Cebrail(a.s.)'a, «Ümmetime hangi amel üstündür?» diye sordum. Cebrail(a.s.):

«İlim okumak üstündür» dedi.

Böylece dünyada ilimden üstün bir şeyin olmadığı öğrenilmiş, oldu.

Ondan sonra Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Herhangi bir kimse Allah için ilim öğrense, o ilimden maksadı kendi nefsini ve Müslümanları ıslah etmek olsa ve dünya gayesi taşımasa, ben o kimsenin cennetlik olduğuna kefil olurum».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri'ne: «İlim nedir?» diye sordular.

Peygamber(s.a.v.):

«İlim, amel etmenin delilidir» buyurdu.

Sordular:

«Akıl nedir».

Buyurdu:

«Hayra kılavuzlayıcıdır».

Sordular:

«Hevâ nedir?».

Buyurdu:

«Günahların taşıyıcısıdır».

Sordular:

«Mal nedir?».

Buyurdu:

«Büyüklenen kimselerin ridâsıdır».

Sordular:

«Dünya nedir?».

Buyurdu:

«Âhiretin yoludur».

Sonra Resul(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Kim Hak Celle ve A'la Hazretleri'nin azadlı kulunun yüzüne bakmak isterse, âlimlerin yüzüne baksın. Kim bir âlimin kapısına giderse, her adımına bir sene ibâdet etmiş gibi sevap vardır. Kim bir âlime

nafaka verirse, o kişi cennette benim yoldaşımdır».

Nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim büyüklenmek için ilim öğrense ve ölse, câhil olarak ölür. Kim bahtı ve nefsi için ilim okursa münafık olarak ölür. Kim dünya için ilim okursa, fâsık olarak ölür. Kim halka kibirlenmek için ilim okursa, kâfir olarak ölür. Kim amel etmek için ilim okursa şüphesiz o kişi mü'min olarak ölür».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim bir âlime ikram ederse, bana ikram etmiştir. Kim bana ikram ederse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne ikram etmiştir. Kim Allah Azîmü'ş-Şân'a ikram ederse şüphesiz ona cennet vacip olur. Kim bir âlimi horlarsa beni horlamıştır. Kim beni horlarsa, Allah Teâlâ Hazretleri'ni horlamıştır. Kim Allah Teâlâ Hazretleri'ni horlarsa, şüphesiz cehennem ona vacip olmuştur. Kim âlimle otururşa, benimle oturmuş olur. Kim âlimleri ziyaret ederse, gerçekte beni ziyaret etmiş olur. Kim âlimlere selâm verse, benimle selâmlaşmış olur. Kim benimle selâmlaşır ve otururşa Allah Teâlâ Hazretleri o kişiyi kıyamet gününde benimle bırakır».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Âlimler peygamberlerin vârisleridir».

Peygamberler altın ve gümüşü miras bırakmadılar. Fakat ilmi miras bıraktılar. Kim o mirasdan nasip alırsa, en büyük payı almış olur.

Peygamberlerin efendisi Resûl-i Ekrem Hazretleri buyurdu:

«Kim ben âlimim derse, o câhildir».

Bu itibarla âlimin kendi nefsini halktan üstün görmemesi gerekir. Çünkü zaman olur, ondan daha üstün bir âlim bulunabilir. Ona bakarak kendisi câhil olur.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kime ilim verdiyse, üç şeyle beraber vermiştir. Bir; halâvet (zevk), iki; heybet (korku), üç; muhabbet (sevgi). Âlimler dünyaya meylettikleri zaman Hak Teâlâ Hazretleri onlardan halâveti giderir. Gizli günah işledikleri zaman Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri heybeti onlardan giderir. Halkın malına göz koydukları zaman Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onlardan sevgiyi giderir».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Bir Âlim hoca bir köye uğradığı zaman Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri o köyün kabirlerinde yatanlardan kırk gün azabı kaldırır».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Bir kişi bir âlimin yanında otururşa, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri o kişiye cennette bin şehir verir.

Her şehirden ona yetmiş kapı açar. Hak Celle ve A'la Hazretleri her harfine bir şehit sevabı verir. Onun için cennette bin şehir yapar. Her şehrin büyüklüğü bu dünyadan on misli büyüktür».

İmam Fahr-i Râzî, Tefsîr-i Kebîr'inde şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur: **«Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan Ulu'l-êmre de itaat edin».** Ulu'l-Emir'den maksat âlimlere itaat etmeleri vâcibtir».

Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Ümmetimin helâki iki sebeptendir: Bir, fasık (amelsiz) âlimledir. İki, câhil âbidlerdir. Eğer siz Hakk'ı tam olarak bilseydiniz, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri size asla cehalet olmayan bir ilim verirdi. Eğer Hak'tan tam olarak korksaydınız, denizlerde yürürdünüz ve dağlar sizin duanız ile harekete gelirdi».

İbn Abbâs(r.a) Hazretleri, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Âlimlerin ümmîler üzerine yüz derece üstünlükleri vardır. Her derecenin arası beşyüz yıllık yoldur».

Ebû Hanife(r.a.) Hazretleri şöyle der:

«İlmin en üstünü hâlini bilmektir. Hâlin en üstünü de hâlini muhafaza etmektir».

Bazıları şöyle demişlerdir:

«Halk dört türlüdür:

Bir: Bilir ve bildiğini de bilir. O kişi âlimdir. Ona uymak gerekir.

İki: Bilir, fakat bildiğini bilmez. O kimse uyur, onu uyarmak gerekir.

Üç: Bilmez ve bilmediğim bilir. O kişi câhildir, ona öğretmek gerekir.

Dört: Bilmez ve bildiğini de bilmez. Fakat kendini bilir sanır. O şeytandır, ondan kaçmak gerekir.

İlim de dört türlüdür:

Bir: Bilinir ve söylenir. Şeriat (din) ilmi gibi.

İki: Bilinmez ve söylenmez. Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin gizli ilimleri gibi ne bilinir, ne söylenir.

Üç: Bilinir fakat söylenmez. Âriflerin hâli ve dostların ayıbı gibi.

Dört: Bilinmez fakat söylenir. Meşayihin sırları gibi. Bilinmez ama halk arasında söylenir».

Hazret-i İmam Râzî(r.a.) şöyle demiştir:

«Âlimler helâl yiyince, câhiller şüpheli yerler. Âlimler şüpheli yiyince, câhiller haram yerler. Âlimler haram yiyince, câhiller azarlar.»

Nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cebrail(a.s.)'a, «Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin huzurunda âlimler mi, yoksa şeyhler mi üstündür?» diye sordum. Cebrail(a.s.):

«Bir âlim Allah Teâlâ Hazretleri'nin yanında onbin şeyhden üstündür» dedi.

Bilmek gerekir ki, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, insanları iki kısım üzerine yaratmıştır:

Biri câhil, biri de âlimdir. Mesûd âlim aklı rehber edinip:

«Benîm Rabbim hakîkaten doğru bir yol üzerindedir» (Hûd: 56), sayfalarını okuyup şer'î hükümlerden yüz çevirmez. Gerçek âlim işittiğini unutmaz. Açık ve gizli sırrı anlayıp, kinayeli, imâli ve delilli, dolayısıyla gerekli mânalarından haberdar olur. Ayrıca, uzun, kısa, benzer ve istiâreli kısımdan anlar. Sevdiklerine hoş olmayan soruyu sormaz, işi anlamadan önce girmez. Kimseyi utandırmaz. Konuşmaktan maksadı faziletini göstermek değil, doğruyu ortaya koymak için olur. Özellikle ilk zamanlarda istidatlı kimseler zekâlarına güvenerek, hocalarına hizmet etmeyip, mücadele ettiler ve onlardan yüz çevirdiler. Sonunda gözden düşerek, hayır duadan mahrum oldular. Bu itibarla ilim peşinde koşanlara birkaç bilgi cevheri, öğüt kaynağı, güzel yüzlü ve güzel huylu, güzel söz deryası, güzel konuşma sahrası, fen bilgisine sahip, dindar, sır saklayan âlimleri bularak bir çoğunu kalbinin samimiyeti ile dost edinip, kalan ömrünü onlarla geçirmelidir».

Öyle gerekir ki, hayâsız olan insanı adam saymamalı ve aslı olmayan kişiyi adamdan kabul edip onu dost edinmemelidir. İlim ile amel eden âlimlerle oturmaya gayret etmelidir. Çünkü, onların ilmi ve hikmeti az zamanda ona da tesir eder. Meselâ; susam yağı, bir müddet gül ile beraber olacak olsa, artık ona susam yağı demezler. Bilâkis gülyağı derler. Onun gibi bir kimse de bir müddet âlim ile otursa, artık ona câhil demezler, ilim ehli derler.

Nakledildiğine göre, başka bir yönden de âlim iki kısıma ayrılmıştır:

Biri dünyevî âlim (dünya âlimi), diğeri uhrevî âlim (âhiret âlimi).

Dünya âlimi, dili âlim, gönlü câhildir. Âhiret âlimi üç kısımdır:

Bir: Rabbani âlim. Onun gönlü Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinden başka şeyde değildir.

İki: Cinânî (cennet) âlimi. Onun maksadı cennettir.

Üç: Ruhanî âlim. Onun maksadı cehennemden korkmaktır.

Allahım! Bizi de âlimler zümresi arasına kat. Senin yüceliğin hürmetine, Allah'ın rahmeti âlemlerin efendisi Hazret-i Muhammed, onun ailesi ve ashabı üzerine olsun.

EMR Bİ'L-MA'RÛF VE NEHY ANİ'L-MÜNKER (İYİLİĞİ EMRETME VE KÖTÜLÜĞÜ YASAKLAMA)

Allah Teâlâ buyurdu:

«Sizden öyle bir cemaat bulunmalıdır ki (onlar herkesi) hayra çağırsınlar, iyiliği emretsinler, kötülükten vaz geçirmeye çalışsınlar, İşte onlar muradına erenlerin tâ kendileridir» (Âli îmrân: 104).

Bazıları şöyle dediler:

«Âyette geçen (Minküm) deki (min) edatı, tebîz (bir kısmı) içindir. O yüzden emri bi'l-ma'rûf (iyiliği emretme) farz-ı kifâyedendir. Çünkü, emr-i bi'l-ma'rûf etmek ilimle olur. Câhil kendini bilmez. Halka nasıl doğru yolu gösterebilir?».

Bazıları da şunları söylemişlerdir:

«(Min) beyân içindir. Yani emr bi'l-ma'rûf ve nehy ani'l-münker etmek bu ümmet içindir».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim iyiliği tavsiye ve kötülükten men etse, o kişi yeryüzünde Allah'ın, Allah'ın Resulünün, Allah'ın kitabının halîfesidir.

Bir cemaat iyiliği tavsiye ve kötülükten men etmeyi terketseler Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân'ı anlamak, onlara haram olur.

Ebû Bekri Sıddîk(r.a) Hazretleri:

«Ey Allah'ın Resulü! Kâfirlerle gaza etmekten daha üstün gaza var mıdır?» diye sordu.

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Evet, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretlerinin yeryüzünde gazileri vardır. Onlar şehitlerden üstündür».

Ben: «Ey Allah'ın Resulü! Onlar kimlerdir?» diye sordum.

Resul(s.a.v.) Hazretleri:

«İyiliği tavsiye ve kötülüğü men edenlerdir. Nefsim kudret elinde olan Allah Teâlâ hakkı için, cennette kızıl yakuttan, yeşil zebercedden şehitlerin odalarından daha büyük odalar vardır. Her odanın üçyüz kapısı vardır. Her bir kişiye üçyüz hûrî verirler. O hûriler:

«Dünyada iyiliği tavsiye edip, kötülüğü menettiğiniz için bu armağanların verildiğini bilir misiniz?» derler. Geri kalan amellerden söz etmezler.

Keşşâf sahibi tefsirinde, Huzeyfe(r.a) Hazretlerinden şu rivayeti nakleder:

«Halkın üzerine öyle bir zaman gelecek ki, mü'minin iyiliği emretme ve kötülükten men etme sözünden eşek sesi daha güzel gelecek».

O zamanın şerrinden Allah'a sığınırız.

FAKİRLİĞİN FAZİLETİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Allah (sizin nafakanıza muhtâç değildir) ganîdir. Siz ise (onun) fakirler (i, muhtaçları) siniz» (Muhammed: 38).

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Fakirlik benim övüncümdür. Ben onunla övünürüm».

Yani Hâzret-i Resûlullah(s.a.v.) :

«Benim halk üzerine yüceliğim fakirlik iledir. Zira sabırlı dervişler (fakirler) Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin yanında şükreden zenginlerden sevgilidir» buyurmaktadır.

Nitekim Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurmuştur:

«Fakirlerin zenginler üzerine üstünlüğü, benim, Allah'ın bütün mahlûkları üzerine olan üstünlüğüm gibidir».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurur:

«Her şeyin bir anahtarı vardır, cennetin anahtarı fakirleri ve yoksulları sevmektir».

Bunun içindir ki, dervişleri sevmek peygamberlerin ahlâklarındandır. Dervişler ile oturmak sâlihlerin ahlâklarındandır. Dervişlerden kaçmak münafıkların ahlâklarındandır. Dervişleri çekiştirmek peygamberleri çekiştirmektir. Kim bir dervişi görmeye gitse, her adımına Hak Celle ve A'lâ Hazretleri kabul olmuş hac sevabı verir. Çünkü Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, dervişlere günde üç kere rahmetle bakar. Bir kimse iyilik etmek için dünya malı yığsa, ona dünyayı terk etmesi dünya malı ile iyilik etmesinden hayırlıdır. Nitekim Hazret-i İsâ(a.s.) buyurur:

«Ey iyilik etmek için dünya (malı) nin peşinde koşan kimse! Onu terk etmek iyilik yapmandan daha iyidir».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Ey Âişe! Dervişler ve yoksullar ile oturup kalk, dünya da bunlarla oturmak âhirette onlarla beraber oturmaktır. Şüphesiz dervişlerin duası dünyada makbuldür. Âhirette, zenginlerden beşyüz sene önce cennete girerler. Ey Âişe! Kıyamette benimle buluş, ben âhirette dervişlerle beraberim».

Nakledildiğine göre, Ebû Saîd(r.a) Hazretleri buyurdu:

Bir kişi Peygamber(s.a.v.)'a:

«Ey Allah'ın Resulü! Beni öyle bir amele kılavuzla ki, onu işlediğim zaman Allah Teâlâ Hazretleri benden razı olsun ve insanlar beni sevsin» dedi.

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri:

«Dünyayı terk et ki, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ve halk seni sevsin» buyurdu.

Yine Resûlullah(s.a.v.) buyurdu:

«Sabırlı bir dervişin iki rek'at namazı, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin yanında şükreden zenginlerin yetmiş rek'at namazından hayırlıdır».

Yine buyurmuştur, ki:

«Bir zenginle bir yoksul aynı ameli işleseler, zengin kimse amelinin yanında onbin dirhem gümüş verse, ancak o yoksulun ameli ile aynı olur».

Resul(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri beş kimse ile meleklerine karşı iftihar eder:

Bir: Hak için savaşan gazilerdir.

İki: Allah için halka alçakgönüllülük gösteren yiğitlerdir.

Üç: Hak Celle ve A'lâ Hazretlerinin korkusundan ıssız yerlerde ağlayanlardır.

Dört: Dervişlere armağanlar veren zenginlerdir.

Beş: Belâlara sabreden ve kimseye şikâyet etmeyen dervişlerdir».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Sanatların üstünü üçtür:

Bir: Zühd, İki: ilim, Üç: Dervişliktir».

Birisi Hazret-i Resul(s.a.v.)'a:

«Dervişlik nedir?» diye sordu.

Resul(s.a.v.):

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin hazinelerinden bir hazinedir. Hak Teâlâ Hazretleri o hazineyi mürsel peygamberlere ve kerim kullara verir» buyurdu.

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri zengin kişileri dünya toprağından, dervişleri cennet toprağından yarattı. Kim Hak Celle A'lâ Hazretleri'nin ahdine bağlı kalmak isterse, dervişlere ikramda bulunsun».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim bir dervişi haksız yere dövse veya incitse on kere Kâbe'yi ve Beyt-i Ma'mûr'u yakmış ve bir melek öldürmüş gibi günahı vardır».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Cennetin sekiz kapısı vardır. Cehennemin yedi kapısı vardır. Cennetin yedi kapısından dervişler, bir kapısından da sabırsız dervişler ve zenginler girerler».

Şimdi bilinsin ki, derviş dedikleri Ehl-i sünnet ve cemaat'den olan ve fakirliğine rıza gösterip hem sözle, hem fiille iki cihanın efendisi Resul(s.a.v.) Hazretlerine ve ashâb-ı güzîn(r. anhum) hazretlerine tâbi olandır. Dünyayı terk ederek dinde olmayanı uydurmak ve sapıklardan olmak değildir. Nitekim on bölük kimse dinde olmayanı uydurdular. Bunların yüzünden çok kişi de sapık yola girip dünyada bozgunculuk ettiler:

Bir: Habîbiyye'dir. Onların inanışına göre, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bir kulunu sevdiği zaman halkı sevmekten keser ve ibâdet yükümlülüğünden kurtarır. Bu küfürdür.

İki: Evliyâiyye'dir. Bir kimse velîlik mertebesine erişse, Allah'ın emir ve yasakları ondan kaldırılır. Halk onlara secde etse, doğrudur, derler. Bu sözler küfürdür.

Üç: Şemrâhiyye'dir. Kadın ve oğlan insanın kokusudur. Tasarruf etmek (kullanmak) doğrudur, derler. Bu söz küfürdür.

Dört: İbâhiyye'dir. Biz kendi nefsimizi fâsıklıkdan men edemeyiz. Çünkü, Mevlâ bizi fâsık yarattı. Biz kendimize yardım edemeyiz. Bu sözler de küfürdür.

Beş: Helâliyye'dir. Asla günah yoktur; bütün çirkin şeyler helâldir, derler. Bu sözler de küfürdür.

Altı: Hulûliyye'dir. Raks ve semâ hâlinde bizden perdeler kaldırılır. O zaman ne yaparsak serbesttir, dediler. Bu söz de küfürdür.

Yedi: Hûriye'dir: Murakabe halinde cennetten bize huriler gelir. Biz de onlar ile cima ederiz, derler. Murakabeden sonra dururlar, guslederler. Bu sözler bid'attır, küfürden aşağı günahdır.

Sekiz: Vâkıfiyye'dir. Onlara göre Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin bilinmesi kimse için mümkün değildir. O kesin olarak meçhuldür. Bunlar da bid'atçılardır. Ama bir kimse: «Allah'ın mahiyetini bilmek kimse için mümkün değildir. Çünkü Resul(s.a.v.), «İlâhî! Seni hakkıyla bilemedik» buyuruyor» dese, cevabı şudur: Ehl-i sünnetin Allah'ı bilip inanması, Hakk'ı Hak bilip birlemesi farzdır.

Dokuz: Mütecâhile'dir. Onlar kazancı terk ederler ve halka muhtaç olurlar. Bu da bid'attır.

On: İlhâmiyye: Onlara göre Kur'ân, ilim ve amel perdelerdir. Bunlar eş'âr ve hükemâ kitaplarıyla meşgul olurlar. Bu da küfürdür.

Bunlar; Hak Celle A'lâ Hazretlerine uyup Resûlullah'a tâbi olurlar. Namaz kılarlar, zekât verirler, gazaya giderler, hac ederler, haram yemezler, yalan söylemezler ve salih kimselerden olurlar. Onlar hak üzerine olan bir kavimdir. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onların hakkında şöyle buyurmuştur:

«Hakîkat, Allah'ın peygamberi yanında seslerini yavaşlatanlar (yok mu?) onlar Allah'ın takva için kalblerini imtihan ettiği kimselerdir. Onlar için mağfiret ve büyük mükâfat vardır» (Hucûrat: 3).

Fakirliğin aslı peygambere uymaktır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«(Habibim) de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı örtsün. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyendir» (Âli îmrân: 31).

Bu âyetlerden anlaşıldı ki, kulun Allah'ı sevmesinin ve onun hükmüne razı olmasının alâmeti peygambere uymaktır. Dünyada ve âhiretten Hak Celle A'lâ Hazretleri'ni sevmekten ve Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'nin yanında sevgili olmaktan üstün mutluluk yoktur. Peygambere uymakta çaba harcayıp canlar eritmek gerekir ki, tam tâbi olma meydana gelsin ve mutluluk kapıları açılsın, sevmek ve sevilmek mertebesi hasıl olsun.

Bilmek gerekir ki, muhabbet gönülde olur. Gönlün fesada açılan onbeş kapısı vardır. Şeytan o kapılardan cana yol bulur ve canı azdırıp helak eder. O kapılar şu şekildedir:

KALB

Ucb (kibir) kapısı: Taassup kapısı
Hırs kapısı: Cimrilik kapısı
Hased kapısı: Fısk (isyan) kapısı
Gazâb kapısı: Cehalet kapısı
Şehvet kapısı: Acele kapısı.
Mal sevgisi kapısı: Tama' kapısı
Mal yığma kapısı: Tokluk kapısı

Bu kapıları öğrenen kimse, Rahman evi olan kalbini şeytan evi etmemek için, şeytana ve bu kötü sıfatlara yol vermemeye büyük gayret göstermelidir.

Bilmek gerekir ki, aşk gönülde olur. Aşk öyle bir şeydir ki, âşıkın her an sevgiliye varma arzusu önüne perde çeker. Her âşık yolundan perdeyi kaldırır. Aşk sultanı, varlık meydanına otağ kurduğu zaman bütün hazinelerini (gizli güzelliklerini) açığa çıkarır. Âşıka zatı görme hâsıl olur. Kendi varlığının zevkinden el çeker. Aşk meyhanesinde raks vurmaya başlar. Sevgili her yönden ve her an âşıka görünür. Âşık bütün gözleriyle her tarafından sevgiliyi müşahede eder. Perdelerin çokluğu hiç mâni olmaz. Böylece devamlı görünmek sevgilinin ve devamlı cefâ da âşıkın sıfatı olur. Bunun için naz sevgilide, niyaz (yal-

varma) âşıktadır. Âşıka, sevgiliden gelen bütün cefâ ve vefaya razı olmak gerekli olur. Onun acısına, iyiliğine, nimet ve zahmetine beraber tâbi olur. Zaman olur, âşıktan korku ve ümit sıfatları kaldırılır. Çünkü, korku ve ümit ya geçmişte ya da gelecekte olur. Âşık Ahadiyyet (Allah'ın birliği) denizinde yüzmektedir. Geçmiş ve gelecek kaygusu ona kalmamıştır. Devamlı hâl içindedir. Böyle olunca (ateşte olan nasıl yanar?) sözü onun hâli olmuştur.

DÜNYA

Ey İlâhi sırları öğrenmek isteyen kimse! Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri buyurur ki:

«O çok esirgeyici (Allah'ın emr ü hükmü) arşı istilâ etmiştir» (Tahâ: 5).

Bu küçük âlemdir. «(Mü'minlerin kalbi Allah'ın arşıdır).» Bu âlemi ekberdir. Bu sözlerin aslı şudur:

Hak Teâlâ Hazretleri insanların makamını yedi tabaka yarattı. Bunların dördünü nurdan, üçünü de zulmetten yaratmıştır.

Nurdan yaratılan makamlar:

Bir: Mûhammed Mustafa'nın makamıdır.

İki: Diğer peygamberlerin makamıdır.

Üç: Velîlerin ve Allah'a itaat edenlerin makamıdır.

Dört: Muhammed ümmetinin ve diğer peygamberlerin ümmetlerinin makamlarıdır.

Zulmetten yaratılan makamlar:

Bir: Mecûsiler (ateşe tapanlar) makamıdır.

İki: Yahudiler ve Hıristiyanlar makamıdır.

Üç: Tanrılık iddia edenlerin makamıdır.

Nurdan yaratılan ilk makam peygamberlere aittir. Yedi türde toplanmıştır:

Bir: Sadr (Göğüs yüce) O islâmın kaynağıdır.

İki: Kalb. İmanın kaynağıdır.

Üç: Şığaf Kalb içi. O şefkat kaynağıdır.

Dört: Fuâd Kalb gözü. Müşahede kaynağıdır.

Beş: Habbetü'l-kalb özüdür. O makam Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin sevgi kaynağıdır.

Altı: Süveydâ Kalbin sevdası, ilimlerin ve keşiflerin yeridir.

Yedi: Mehcetü'l-kalb Kalbin ayı. O makam Hak Celle A'lâ Hazretleri'nin nurlarının kaynağıdır.

Ruhanî âlemin kutbu Ebû Yezid-i Bistâmî(rh.a) şöyle demiştir:

«Gönlün kabzedilmesi nefsin yayılmasındandır. Hayâ ilimdir, rahat ma'rifettir. Rızık zikirdir. Şevk âşıkların mülk yurdudur. Ma'rifet nuru gönül içindedir. Âşık zikirle meşgul olduğu zaman gönlü nurlanıp aydınlanır. Dünya sevildiği zaman gönlü kararır».

Nakledildiğine göre, şu beş şey gönlü öldürür:

Bir: Yemeği çok yemek.

İki: Halkın başına belâ getirmek.

Üç: Namazı vakitsiz kılmak.

Dört: Yemeği sol eli ile yemek.

Beş: Yalan söylemek.

Şu beş şey de gönlü diriltir:

Bir: Âlimler ile oturmak.

İki: Yetimlere şefkat etmek.

Üç: Oruç tutmak.

Dört: Az yemek.

Beş: Dünyayı sevmeme.

Hakiki zikreden kimse dünyaya meyletse Hak yoldan kovulur ve bütün ömrü kaygı ile geçer.

Hakk'ın aziz kulları beştir:

Bir: Zühdü olan âlimdir.

İki: Adaletli hükümdardır.

Üç: Hayâlı çocuktur.

Dört: Alçak gönüllü zengindir.

Beş: Sabırlı derviştir.

Bütün hicabların ulusu gönül öldürmektir. Gönlün ölümü dünyayı sevmekle olur. Nitekim Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri kudsî hadîsde buyurur:

«Ey Âdemoğlu! Kanaat et, zengin ol. Hasedi terk et, rahat ol. Dünyayı terk et, dinin hâlis olsun».

Kim gıybeti terk ederse aşkı ziyade olur. Kim halktan ayrılırsa halkın şerrinden emin olur. Kim az ve güzel konuşursa aklı tam olur. Kim az şeye kanaat ederse gerçekten Hak Teâlâ Hazretlerinin ahdine inanmış olur. Kim dünya için kaygılanırsa Hak Teâlâ Hazretlerinden uzaklaşır.

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Şaşarım o kişiye! Âhiret hesabına inandığı halde nasıl mal yığabilir? Ey Âdemoğlu her gün ömrün eksilir, sen bilmezsin. Her gün rızkın sana gelir, şükretmezsin. Halktan korkarsın, benden korkmazsın. Ben senden utanırım, sen benden utanmazsın. Benim rızkımı yersin,

şeytanın buyurduğunu tutarsın. Âbidlerin sözlerini söylersin, münafıkların amelini işlersin. Ölüm haktır, dersin yine onu çirkin görürsün. Kim dünya malı yığarsa onun aklı yoktur. Kim dünya ile rahatlarsa onun anlayışı yoktur. Kim dünyanın arzuları peşinde koşarsa onun ma'rifeti yoktur».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Musa(a.s.)'a buyurdu:

«Kim bir dervişe büyüklenirse kıyamet gününde o kişiyi karınca şeklinde yaratırım ve kim bir dervişe alçakgönüllülük gösterse, dünyada ve âhirette ben onu yüceltirim. Kim bir dervişin gönlünü kırsa, o kişi benimle cenk etmiş gibi olur».

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurdu:

«Birçok zengin vardır ki, zenginlik onu fesada vermiştir. Birçok derviş vardır ki, dervişlik onu fesada vermiştir. Nice sağlıklı vardır ki, sağlık onu fesada vermiştir. Nice âlim vardır ki, ilim onu fesada vermiştir. Nice câhil vardır ki, cehalet onu fesada vermiştir. Dünya muhabbetini gönlünüzden çıkarın. Dünya muhabbeti ile benim muhabbetim bir gönülde asla bulunmasın».

Nakledildiğine göre, beş türlü kişi çok esirgenicidir:

Bir: Kötü kimsenin hükmü altında olan uslu kimse.

İki: Nekes (cömert olmayanın) hükmü altında olan cömert kimse.

Üç: Zâlimin hükmü altında olan âdil kimse.

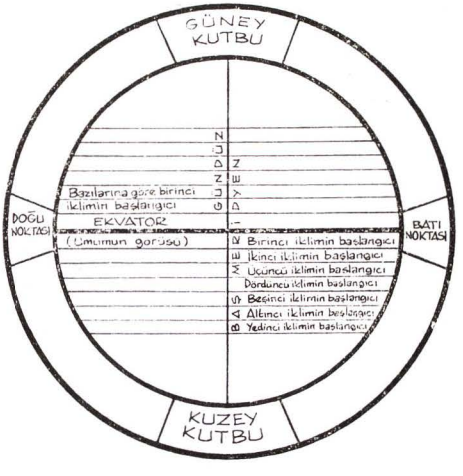
Dört : Câhilin hükmü altında olan âlim kimse.

Beş: Zenginin hükmü altında olan derviş kimse.

Resûlü's-Sakaleyn(s.a.v.) Hazretleri:

«Dünyanın tamamından, cennetin bir kamçı kadar yeri üstündür» buyurmuşlar.

Âdemoğlunun terketmeye kudreti olacağı yer, yeryüzüdür. Dünyanın türlü türlü iklimini sana beyan edeyim, öğrenince terk etmen

kolay olur.

Şekli bu resimdir. Yedi iklim ve dört meskûn bölge bu dairenin içindedir.

Eski hükemanın dört meskûn bölgeyi yedi iklime taksimini gösterir şekildir.

Eskilerin bilgilerine göre rub'i mâmurun şeklidir.

Çizdiğim bu daire top gibidir. Yarısı suyun içinde, yarısı suyun üzerindedir.

Bir diğer yönden bilmek gerekir ki, dünya dört bölükdür[11] ve buna dört meskûn bölge derler. Onun bir bölüğüne Kuzey bölgesi denir, Irak'dan Şam'a, oradan Anadolu ve Türkistan'a kadar ma'mûrdur. İkinci bölüğüne Doğu bölgesi derler. Ehvâz'dan Horasan'a, oradan Çin'e ve Vakvâk'ın doğusuna kadar ma'mûrdur. Üçüncü bölüğüne Güney bölgesi derler. Mısır topraklarından Habeş topraklarına, oradan Sudan'ın kuzey bölgesine ve Sudan'a, Berberi topraklarına kadar ma'mûrdur. Dördüncü bölüğüne Batı bölgesi derler. Sebte boğazından Fas memleketine ve İngiltere adasına kadardır. Güneyin çok yerini su basıp karada da çokluk yeri haraptır.

Ey dünyayı isteyen kimse! Önce bu dünyanın ululuğuna, göklerin hareketine ve şekline bak. Kimi kızıl bakırdan, kimi gümüşden, kimi altından, kimi cevherden, kimi yakuttan, kimi incidendir. Güneş dördüncü göktedir ve üçyüzaltmış derecedir. Dörtte bir veya sekizde bir büyüklüğünde olduğu hendese (geometri) de belirtilmiştir.

Ay ilk göktedir. Yerin kırk bölüğünden bir bölük kadardır.

Çeşitli rüzgârlara, bitkilere, yemişlere, muhtelif şekil ve renklere, yiyecek ve kokulara bak.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri bin türlü mahlûk yaratmıştır. Altı yüzü denizdedir, dörtyüzü karadadır. Yeryüzündeki varlıklar madenler, bitkiler, hayvanlar ve insanlardır.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri dünyayı bozmak istediği zaman önce insanları, sonra hayvanları, sonra bitkileri, daha sonra madenleri giderir. Nitekim Hak Celle ve A'lâ Hazretleri buyurur:

«(Yer) yüzünde bulunan her canlı fânidir» (Rahman: 26).

Dünya çok gün geçirmiş fitneli ve nazlı bir ihtiyara benzer. O dışını gençler gibi giyeceklerle süsleyip halk arasında naz eder. Böylece dünya halkı onun tuzağına düşerler.

Yine dünya zâlim padişaha benzer. O halka bazı şeyler bağışlar, fa-

---

[11] Bu, Endülüslü Coğrafya bilgini İdrisi'nin görüşüne göre yapılan taksimdir. O zaman Asya, Avrupa, Afrika ve Okyanus (Avustralya) olmak üzere dünyanın dört kıtası

kat dostluğu yoktur ve hepsini öldürmek ister.

Akıllı kişiler, kışın ihtiyacını yazın görürler. Ölüm kaydını da diri iken yaparlar.

Dünya içi cevherlerde dolu bir denize benzer. Çok kişi o denize girip cevher çıkarır, çok kişi de o denize girip boğulur.

Sözün kısası, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Dünya fitne ve belâdır. Her cemaatin bir fitnesi vardır. Benim ümmetimin fitnesi dünyayı sevmek ve mal yığmaktır».

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Bilin ki mallarınız da, evlâdlarınız da ancak birer imtihandır, (asıl) büyük mükâfat ise şüphesiz Allah katındadır» (Enfâl:28)

Bu itibarla âhiret sarayının yolu Allah'ya itaattir. Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Ümmetimin evvelkileri, Allah'a kerim bağlılık ve sadakat ile kurtuldular. Sonrakiler ise dünya ve uzun ömür isteği ile helak oldular».

Hak Teâlâ buyurdu:

«Ey benim kullarım! Kendinizi esirgeyiniz. Muhakkak bedenleriniz zayıftır. Yolculuğunuz uzaktır. Günahınız ağırdır. Sırat köprüsü incedir. Can alan Azrail'dir, Sûr'u üfüren İsrafil'dir. Hâkim âlemlerin Rabbı Allah'tır».

Dünyada fakir ve âhirette zengin olan kimseye ne mutlu!..

KABİR VE ÖLÜLER

Müslim'in Sahih'inde nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bir mü'min kişiyi kabre koydukları zaman Münker ve Nekir gelip, «Rabbin kimdir, dinin hangi dindir, peygamberin kimdir?» diye sorarlar. Cevabı şudur:

«Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlühü ve dini'l-İslâm (Tanıklık ederim ki Allah'dan başka ilâh yoktur. Yine tanıklık ederim ki, Muhammed(s.a.v.), Allah'ın elçisidir ve dinim İslâmdır)».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kabir dünyanın sonu ve âhiretin başlangıcıdır. Kim kabir azabından kurtulursa geri kalan azaplardan da kurtulur».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Bir kişinin ölümü şiddetli olursa onun için kaygılanmayın. Çünkü onun bütün hataları ölüm zahmetiyle gitmiştir. Onunla cennet arasında ancak ölüm kalmıştır».

Nakledildiğine göre, İmam Gazâlî(rh.a) şöyle demiştir:

«Bir mü'min öldüğü zaman ölenlerin ruhları onunla buluşurlar ve: «Falan kişinin hâli nasıldır?» diye sorarlar. O kişi: «İyidir» der.

Yine: «Ya falan kişi nasıldır?» diye sorarlar. O: «Size gelmedi mi?» der. Onlar: Yok, buraya gelmedi. anlaşıldı ki, o kişi mü'min değilmiş, başka yola gitti» derler».

Onlar:

«Yok, buraya gelmedi. Anlaşıldı ki, o kişi mü'min değilmiş, başka yola gitti» derler».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kim cuma günü babasının ve anasının kabirlerini ziyaret ederse, Hak Teâlâ onların günahlarını ve kendinin günahlarını bağışlar».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Mü'mini kabrine koydukları zaman yeşil bir bahçede oturur. O bahçenin yetmiş arşın uzunluğu vardır. Eğer kâfir olarak ölürse cehennem derelerinden bir dereye bırakırlar. Doksandokuz ejderha kıyamete kadar ona azap eder. Hak Teâlâ'nın doksandokuz ismini inkâr ettiği için doksandokuz ejderha azab etmektedir».

Mü'minlerin kabrini ziyaret etmek sünnettir. Fakat cuma günü ikindiden sonra ertesi sabaha kadar ziyaret etmek müstehabdır. Pazartesi, perşembe, arefe, bayram ve aşure günleri ziyaret etmek gerekir. Çünkü, o günlerde ruhlar, kabirlerini ziyaret edenleri beklerler. Kabirdekileri, sağ iken nasıl saygı gösteriliyorsa, o şekilde, saygı ile ziyaret etmelidirler. Elini ve yüzünü kabre sürmemelidirler. Hıristiyanlar öyle yaparlar. Onlara benzememelidirler.

Nakledildiğine göre, ölüm acısı bin kere kılıçla vurmaktan fazladır. Bazı rivayette üç yüz kılıçla vurmaktan fazladır, ölümden sonra cennete varıncaya kadar yüz belâ vardır.

Mü'min kabir azabından ancak dört şeyle kurtulur:

Bir: Yalan söylememek,

İki: Cimrilik etmemek.

Üç: Kimseye karşı kötü zanda bulunmamak.

Dört: Şüpheye düşmemek.

Kabir azabı çokluk, bedenine değen (elbisesine bulaşan) ve yıkanmayan sidikten dolayı olur.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bir kimse Âyete'l-Kürsî'yi okusa, sevabını kabirdekilere bağışlasa, Hak Teâlâ o kişiye peygamberlerin sevabını verir ve her harfi için bir melek yaratır. O melekler, okuyan kişi için kıyamete kadar dua ederler».

DUA

Allah Teâlâ buyurdu:

«Bana dua edin. Size icabet (ve duanızı kabul) edeyim» (Mü'min: 60).

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Bir kul ellerini kaldırıp dua etse, Hak Teâlâ o kulu öylece ellerini boş göndermeye utanır».

Eğer, «Dua ederiz zaman olur kabul edilir, zaman olur, kabul edilmez, sebeb nedir?» diye sorulacak olursa cevabı şudur:

Duanın şartı vardır. Şartına bağlıdır. Nitekim peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Duanın iki kanadı (şartı) vardır: Helâl yemek ve doğru sözdür».

Bir cevabı da şudur: Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Bir mü'min dua ettiği zaman Hak Teâlâ o kulun duasını kabul eder. Ya bu dünyada ya da âhirette verir».

Bazıları: «Duanın asla faydası yoktur. Çünkü, eğer istediğin şey Allah Teâlâ'nın yanında vâki ise olması vaciptir. Duaya gerek yoktur. Şayet istediğin şey Allah Teâlâ'nın yanında vâki değilse, gelmesi vacip değildir» demişlerdir.

Bazıları da: «Akıl ve mantık şuna tanıktır ki, gerçekler makamının ulusu ve yücesi Allah'ın kaza ve kaderine razı olmaktır. Dua edip bir şey dilemek kendi isteğini Allah'ın dilediğine tercih etmektir» demişlerdir.

Bazı kimselerin görüşü de şudur:

«Hak Teâlâ buyurur ki, herhangi bir kişi benden bir şey dilerse, dilemeyene daha fazla veririm. Bu itibarla dua edip bir şey istemekten dua etmemek hayırlıdır».

Bunlara cevab şudur:

Dua ibâdet makamlarının en yücesidir. Onun için dua eden kişinin gönlü eğer dua ederken Hak'dan başka yerde olursa duası dua olmaz. Şayet gönlünü bütün âlemlerden çevirip Allah'ın ma'rifet denizinde yok edecek olursa, Hakk'a yakınlığı meydana gelir. Kul kendi nefsiyle meşgul olursa Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne yakın olmaz. Çünkü nefsî arzu onu perdeler. Böylece sabit oldu ki, dua, kulu Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne yakın eder. Öyle olunca dua en büyük ibâdettir. Çünkü duadan maksat, kulun Hakk'a dönmesidir. Miskinliğini ve küçüklüğünü açığa vurmasıdır.

İmam Fahr-i Râzî(r.a.) Hazretleri şöyle der:

«Dua etmekten maksat, kul ile Allah arasında münasebetin sabit

olmasıdır. Ancak bilinir ki, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri nasıl dilerse öyle olur».

Şeyh Muhyiddin-i Arabî(rh.a) :

«Dua ile dilekte bulunmak Hakk'ın emrini tutanlar içindir. Çünkü Hak Celle ve A'lâ Hazretleri Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şan'da: **«Bana dua ediniz, size icabet edeyim»** buyurur. Bu kavl-i şerife uyarak dua etmek gerekir. Kabul edilmesi veya edilmemesini o bilir».

Hak Teâlâ dua edenleri överek:

«Ey Rabbimiz, bize dünyada da iyi hâl ver, âhiretde de iyi hâl ver ve bizi o ateş (cehennem) azabından koru derler» (Bakara: 201) buyurdu.

İmam Fahr-i Râzî şöyle demektedir:

«Bu dua, bütün dünya ve âhiretin gayesini kendisinde toplar. Çünkü Resul(s.a.v.) Hazretleri çokluk o duayı ve şu duayı okurdu:

«Allahım! Benim huyumu ve ahlâkımı güzel eyle».

Ebû Hureyre(r.a) Peygamber(s.a.v.) Hazretleri'nden şöyle nakleder:

Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Dua ibâdetin aslıdır. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretlerinin yanında duadan daha üstün bir şey yoktur. Dua, inmiş ve inecek her türlü kazayı önler, ömrü uzatır. Kim Hak'tan bir şey dilemezse, Hak Celle ve A'lâ Hazretleri ona hışmeder».

Resul(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Şüphesiz Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri üç kişinin duasını kabul eder:

Bir: Baba ve ananın çocukları üzerine dualarını,

İki: Misafirin ev sahibine duası,

Üç: Güçlük görmüş kişilerin zâlimler üzerine duasını».

Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kim günde yüz kere «lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-aliyyi'l-azîm (Ulu ve yüce olan Allah'tan başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur.)» duasını okursa asla yoksulluk görmez. Çünkü bu dua cennet hazinelerinden bir hazinedir».

Tergîb ve Terhîb'de nakledildiğine göre, Resul(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Kim gece ve gündüz oniki rek'at namaz kusa, iki rek'atta selâm verse, selâm öncesi oturuşta Hak Celle ve A'lâ Hazretleri'ne sena etse ve bana salavât getirse, secdeye varıp yedi kere Âyete'l-Kürsî'yi okusa, ardından on kere «**Lâ ilahe illa'llahu vahdehu lâ şerîke lehu lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamd** (Tek olan ve benzeri bulunmayan Allah'tan başka ilâh yoktur. Mülk onundur ve hamd onadır)» dese, on-

dan sonra, «**Allahümme innî es'elüke bimeâkadi'l-izzi min arşike ve müntehi'r-rahmeti min kitabike ve ismike'l-a'zam ve ceddike'l-a'lâ ve kelimâtike't-tâmmât** (Allahım! Senden, yüce Arş'ındaki akidlere sadık kalmayı, kitabının ve yüce isminin rahmetinin en sonunda oturmayı, ulvî varlığında yok olmayı ve eksiksiz bilgini dilerim)» dedikten sonra ne istediği varsa diler ve başını kaldırıp selâm verir. Fakat bunu câhillere öğretmemek vasiyettir. Elbette duası kabul edilir».

Ali(k.v):

«Dua ettiğiniz zaman önce peygambere salavât verin. Hak Teâlâ o salavâtı kabul eder. Salavâtı kabul olunca, geri kalan duasının da kabul olacağı umulur. Çünkü bir kişi, bir kişinin ilk sözünü kabul etse, sonraki sözünü de kabul eder».

Muhaddisler şöyle demişlerdir:

«Duayı bitirdiğiniz zaman ellerinizi yüzünüze sürün».

Muhaddisler de şöyle derler:

«Sağ elini yüzüne sürmek kulun içine, sol elini yüzüne sürmek de dışına işarettir. Dil bunların tercümanıdır. Yüze sürmek, hakîkatine işarettir. Yani içi ve dışı ile Allah'a döndü, demektir. Çünkü insanın yüzü Hak nurunun aynasıdır».

İSTİĞFAR

Allah Teâlâ buyurdu:

«Hemen Rabbini, hamd ile tesbih (ve tenzih) et. Onun yarlığamasını iste. Şüphesiz ki O, tövbeleri çok kabul edendir» (Nasr: 3).

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Nefsim kudret elinde olan Allah hakkı için, eğer siz günah işlemeseydiniz ve sonra dolayısıyla tövbe etmeseydiniz, Hak Teâlâ bir kavim yaratır, onlar günah işler ve tekrar tövbe ederlerdi. Hak Teâlâ onları bağışlayıp rahmet ederdi».

Bu sözlerden maksat Hak Teâlâ'nın kullarına karşı rahmetinin çok olduğunu bildirmektir. Kim tövbe ve istiğfar ederse, Hak Teâlâ onun rızkını artırır, kaygılarını giderir. Eğer, «peygamberler, günah işlemediler, nasıl istiğfar ederler.» diye sorarlarsa, bunun cevabı dört şekildedir:

Bir: Peygamberin gönlüne bir parça perde düşse, o zaman ümmeti için istiğfar ederdi.

İki: Dâima Allah'a yaklaşmakta idi. Bir hâlden bir hâle geçtiğinde önceki hâline istiğfar ederdi.

Üç: Hicâb, sarhoş olmaktan ibarettir. O sarhoşluk (kendinden geç-

me) Allah'a muhabbet yolunda peygambere gelirdi, öyle ki, peygamber kendini kaybederdi. Tekrar kendine geldiğinde istiğfar ederdi. hakîkat sahiplerinin yorumu budur.

Dört: zâhir âlimlere göre, peygamberlerin gönlüne tehlike ve meyillerinden çok şey gelirdi. Öyle olunca o tehlikeleri def etmek için Allah'a istiğfar ederlerdi.

Nakledildiğine göre, Ali(k.v.) bir gün mescidde oturmaktaydı. Bir köylü Arap geldi, istiğfar etti. Ali:

«Ey A'rabî! Bu yalancıların tövbesidir.» dedi.A'rabî:

«Ey mü'minlerin Emîri! Ya doğruların tövbesi nedir?» diye sordu: Ali(k.v.) cevap verdi:

«Doğruların tövbesi şu altı şeydir:

Bir: Geçmiş günahına tövbe eder.

İki: Şimdi o günahı işlemez.

Üç: Gelecekte günah işlememeye niyetli olur.

Dört: Halkın üzerinde olan hakkını verir.

Beş: Dünya lezzetini nefsine tattıran ibâdet acısını da tattırır.

Altı: Haram mal ile semiren etini ve kanını Allah yolunda eritir».

«Ey Rabbimiz! Artık bizim günahımızı yarlığa kusurlarımızı ört, canınızı da iyilerle beraber al» (Âl-i İmrân: 193).

TÖVBE

Allah Teâlâ buyurdu:

«Ey iman edenler! Tam bir sıdk u hulûsa mâlik bir tövbe ile Allaha dönün» (Tahrîm: 8).

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«İşlediği günaha tövbe eden o günahı işlememiş gibi olur».

Yine Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Teâlâ kulun tövbesini can boğazına gelinceye kadar kabul eder. Ben de günde yüz defa tövbe ederim».

Bilmek gerekir ki, insan bir yönden dört kötü sıfattan meydana gelmiştir.

Bir: Behîmî (süfli) vasıflardır. Ondan şerler ve şehvetler ortaya çıkar.

İki: Seb'iyye'dir. Ondan kin, hasedlik ve düşmanlık doğar.

Üç: Şeytaniyye'dir. Ondan hile ve düzenbazlık doğar.

Dört: Rububiyyet'dir. Ondan kibir, kendini beğenme kompleksi doğar.

Tövbesi tam olmayan kişinin nefsi tamam olmaz. Zâlim olur. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Kim (Allah'ın yasak ettiği şeylerden) tövbe etmezse işte onlar zâlimlerin tâ kendileridir» (Hucurât: 11).

Şeyh İmam Gazâlî şöyle der:

«Tövbe üç şeyle sabit olur: Birincisi, ilimle, ikincisi, hâl ile, üçüncüsü, amelle».

Abdullah el-Ensârî de şöyle der:

«Tövbe üç mertebedir: Birincisi, halkın tövbesidir. O tâatı çok etmektir.

İkincisi, okumuşların tövbesidir. O günâhı az işlemektir.

Üçüncüsü, en üstün seviyede olan kimselerin tövbesidir. Her türlü vaktini zayi etmektir».

Necmeddin-i Kübrâ şöyle demiştir:

«Birincisi, halkındır. Onun tövbesi günahdan dönmektir.

İkincisi, okunmuşlarınkidir. Onların tövbesi gönlünden dönmektir.

Üçüncüsü, en üstün seviyede olanlarınkidir. Onların tövbesi fenâf i'llah (İlâhî varlıkta yok olmak) ve Allah'ın dışındaki şeylerden vazgeçmektir».

Bundan dolayı bazıları, «tövbe istiğfardan sonradır» demişlerdir. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Ey kavmim! Rabbinizden mağfiret isteyin. Sonra yine ona tövbe (ve rücû) edin...» (Hûd: 52).

Onun için, halktan tamamen kesilmek ve Allah'a yönelmek mağfiretten sonradır.

Ârifler şöyle demişlerdir:

«Tövbe beş kısımdır:

Birincisi, halkın tövbesidir. Onların tövbesi görünen günahtan dönmektir.

İkincisi, salihlerin tövbesidir. Onların tövbesi kötü ve gizli günahlardan dönmektir.

Üçüncüsü, müttekîlerin tövbesidir. Onların tövbesi şekten sakınmaktır.

Dördüncüsü, muhiblerin (Allah dostlarının) tövbesidir. Onların tövbesi Allah'ı zikretmekte gafil olmamak için halktan sakınmaktır.

Beşincisi, âriflerin tövbesidir. Duracakları bir makama ulaşmaktan dolayıdır. Çünkü makamların sonu yoktur, öyle olunca âriflerin tövbesinin sonu yoktur».

Ey Rabbimiz! Dualarımızı kabul buyur. Şüphesiz sen her şeyi işiten ve hakkıyla bilensin. Bizim tövbemizi de kabul et. Çünkü sen tövbeleri kabul eden ve mü'min kullarından rahmetini esirgemeyen ulusun.

TAKVA

Allah Teâlâ buyurdu:

«Ey iman edenler! Allahdan korkun. Herkes, yarın için önden ne göndermiş olduğuna baksın. Allahdan korkun. Çünkü Allah, ne yaparsanız hakkıyla haberdardır» (Haşr: 18).

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Müttekî, gereksiz olandan korkan ve gerekli olanı terk edendir».

İbn Ömer şöyle dedi:

«Allah'dan korkmak, kendini hiç kimseden üstün görmemektir».

Bazıları:

«Takva, Allah'dan sakınmak, Peygamber(s.a.v.)'a güzel bir şekilde uymaktır» dediler.

Ârifler de şöyle demişlerdir:

«Takva dört çeşittir:

Bir: Şeriatın men ettiği şeylerden sakınmaktır.

İki: Kendini Hak'dan başkasına nisbet etmekten sakınmaktır.

Üç: Hakikî sıfatı Hak'dan başkasına nisbet etmekten sakınmaktır.

Dört: Hakikî vücudu Hak'tan başkasına nisbet etmekten sakınmaktır. Bu kısmı hiç kimse bilmez, ancak ilâhî keşif ve Rabbani sırrı olanlar bilirler. Onlar; Allah'ın sadık kulları, peygamberler ve velîlerdir. Çünkü bunların takvası kemâl derecededir».

Hak Teâlâ takva sahiplerini şu âyet-i kerîme ile beyan eder:

«İşte âhiret yurdu! Biz onu yeryüzünde ne tegallüb, ne fesad arzusuna düşmeyeceklere veririz, (iyi) sonuç (Allahın ikabından) sakınanlarındır» (Kasas: 83).

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Tam tasdîk, Allah'dan ve Peygamberden gelen her şeyi saklamak ve kesin inanç üzerinde olmaktır».

Peygamber(s.a.v.):

«İlme'l-yakîn öğrenin» buyurmuştur. Yani Allah'a yakın olanlarla düşüp kalkın demektir.

Bilmek gerekir ki, yakın ehli olanlar, işaret ehlidir. İşaret ehli ise kalb ehlidirler. Zaman olur, Hakk'ın nuru gönüllerine inmekle, ilham yolu ile melekûtun sırları onlara açılır. Zaman olur, doğru rüya ile eşyanın hakîkatinden haberdar olurlar. Zaman olur, rüyada gördükleri gibi misâl âlemi uyanıkken de görürler.

Böyle olunca şu aşağıdaki âyete dikkat etmelidir: Ey benim gözümün nuru! Ey gönlümün sürürü! Ben seni sevdiğimden dolayı ne kadar sırların özü ve gördüklerinin hulâsası varsa onları sana açıkladım.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Artık sakının o ateşden ki onun tutanağı (odun çırası, ocak taşı) insanla o taşdır. O (ateş) kâfirler için hazırlanmısdır» (Bakara: 24).

Ebû Hanîfe şöyle demiştir:

«Bu âyet çok korkulu bir âyettir.» Yani kâfirler için hazırlanmış ateşle mü'minleri korkutmanın mânası; günah istemekle giderek sizi ateşe lâyık eden amelden korkun. Günah işlemekle imanın yok olması vardır. Çünkü küfre götüreceğinden korkulur. Hak Teâlâ buyurur:

«Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin» (Nisa: 59).

Allah'dan farz kıldığı emirlerden, peygamberden de sünnetlerinden dolayı korkun, demektir.

Peygamber(s.a.v.) bir gün bir sahabeye şöyle buyurdu:

«Dünyada duracağın kadar mal biriktir. Âhirette bâki olacağını düşülerek amel et. Ateşte sabredeceğin kadar cehennem için amel et. Allah için, O'na dileğin olduğu kadar amel et. insanın Allah Teâlâ Hazretleri'ne dileği tükenir mi? Bu itibarla daima sâlih amel gerekli olur», (insanların ve cinlerin en yücesi ve kâinâtın efendisi Muhammed(s.a.v.)'ın yüzü hürmetine seni ve bizi Allah mutlu kılsın).

İnşallahu Teâlâ, bundan sonra insanoğlunun dönüş yeri olan âhiretin durumunu, kıyamet gününün nişanını arasât (mahşer) gününü Hak Teâlâ hesaplaşmak için nasıl koyacağını, İlâhî hüküm kürsüsünü nasıl kuracağını, kâfire nasıl azap edileceğini ve mü'minlere nasıl hitâb edileceğini açıklayacağım.

KIYAMET ALÂMETLERİ

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyametin nişanları şunlardır:

Bir: İlim ortadan kalkar.

İki: Câhiller çoğalır.

Üç: Zina ve livâta çoğalır.

Dört: İçki içenler çoğalır.

Beş: Kadınlar çoğalır, öyle ki, bir kişinin eli altında elli kadın bulunur».

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyametten önce altı şey ortaya çıkar. Ondan sonra kıyamet kopar:

Bir: Vebâ çoğalır.

İki: Beyt-i Makdis açılır.

Üç: Bütün âlemde ölüm çoğalır.

Dört: Mal hırsı artar. Bir kimse birine yüz altın verse memnun olmaz.

Beş: Araplar arasında fitne çoğalır.

Altı: Mü'minler bütün âlemi alırlar, Benî Esferle (Hıristiyanlarla-Rumlarla) barış yaparlar. Ondan sonra kâfirler barışı bozarlar ve galip gelirler. Benim ümmetimin içine fitne ve kılıç (düşmanlık) girse, kıyamete kadar çıkmaz. Ondan sonra kıyamet kopar».

Muhaddisler şunları nakletmişlerdir:

«Önce Rumlar çıkar. Frenklerle bir araya gelirler. Bütün kâfirler birlik olup seksen sancak ile batıdan hücum ederler. Her sancakta oniki bin kişi bulunur. Böylece bütün kâfirler dokuzyüz altmış bin askerden meydana gelmiş olur. Yani bir milyondan kırk bin eksik olur».

Şunu bilmek gerekir ki, Muhammed ümmeti Doğuya ve Batıya sahip olacaklar, bütün dünyayı kâfirden alacaklardır. Ancak üç şehir kalacaktır.

Bunlar; İstanbul, Roma ve Ammûriye'dir.[12] Ondan sonra hüküm kâfirlerin olur. Kâfirlerin galip gelmesi Rumlar ile Frenklerdendir. Rumların çıkmasından İstanbul'un alınmasına kadar yedi yıl geçer.

Sevbân(r.a) Peygamberden şu şekilde nakleder:

Resul(s.a.v.) buyurdu: «Ben Allah'ın yarattığı arzın en üst noktasından, doğu ve batı noktalarını gördüm. Benim ümmetim de o arzın yüceliklerinden daha başka şeylere ulaşacaktır».

İbn Kesîr şöyle der:

«İlkçağda Buhtunnasır İran hükümdarı iken geldi, Kudüs'ü harap etti. İstanbul o haraplığı gördü ve:

«Eğer Allah'nın arşı su üzerinde ise şüphesiz ben de su üzerindeyim» dedi.

Hak Teâlâ kızdı ve:

«Ey kibirlenen! Benim mü'min kullarımla son zamanda seni harab ederim» buyurdu.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Benî Asfar (Rumlar) A'mâk'a varmayınca kıyamet kopmaz».

A'mâk, Şam yakınında bir köydür. Kâfirler oraya kadar gelirler. Medine'den İslâm ordusu çıkar ve üç bölük olur. Kâfirlerle şiddetli cenk ederler, kâfirleri yenerler. Mü'minlerin bir bölüğü kaçıp münafık olurlar. Bir bölüğünü şehit ederler. Onlar şehitlerin en üstünü olurlar.

---

(12) Ammûriye, Ankara yakınlarında Haymana Ovası'ndadır. Fethedilemeyeceği Bizans müneccimlerinin iddiasıdır. İslâmi kitaplarda da bu görüş her zaman yer

Bir bölüğü galip gelip kâfirleri kovalarlar ve kırarlar. Ondan sonra İshâk Peygamber'in çocuklarından yetmişbin kişi gelip İstanbul'u (lâ ilahe illallah ve'llâhü Ekber) diyerek alırlar.

Önce denizden tarafı yıkılır. Ondan sonra bir duvarı daha yıkılır. Hâsılı üç duvarı da tekbir sesleriyle yıkılır.

Gaziler ganimet malını paylaşırken şeytan:

«Ey mü'minler! Deccâl çıktı. Sizin evlerinizi harab ediyor» diye seslenir. Bunlar İstanbul'u bırakırlar, Şam'a gelirler. Ondan sonra halk kötü işler yapar. Emânet bıraksalar, hıyanetlik ederler. Zekât vermezler. Namaz kılan kimseler azalır. Halk birbirini dinden çıkarmaya çalışır. Halkın hepsi dünyaya sevgi beslerler. Erkekler kadınlarına tâbi olurlar. Çocuklar babalarına ve analarına âsi olurlar. Dostlar birbirlerini incitirler. Mescidlerinde dünya sözlerini söylerler. Ümmetin sonra gelenleri evvelkilerine lânet ederler. Sonra Hak Teâlâ onlara bir kızıl yel verir. Zelzele cihanda çok olur. Ay ve güneş tez tez tutulur. Halk dine, Kur'ân'a ve sünnete hürmet etmez. Ondan sonra birbiri ardınca kıyamet alâmetleri belirmeye başlar.

Kıyamet alâmetlerinde âlimler ihtilâf etmişlerdir. Abdullah b. Ömer(r.a) şöyle der:

Peygamberden işittim; şöyle buyurdu:

«Kıyametin ilk nişanı Benî Asfar'ın (Sarı ırkın) çıkmasıdır. Sonra güneşin batıdan doğmasıdır».

Muhaddisler ise:

«İlk alâmeti doğudan duman çıkmasıdır. Sonra Deccâl'in çıkmasıdır. Bunlar kıyametin yakın nişanlarıdır. Ondan sonra Mehdî çıkar» demişlerdir.

Ümmü Seleme(r.a) şunu der:

Resûlullah'dan işittim. Buyurur: «Mehdî, Fâtıma'nın çocuklarındandır, seyyiddir».

Ebi Saîd el-Hudrî(r.a) şöyle der:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Mehdi bendendir. Âhir zamanda çıkar. Yeryüzünde adalet ile hükmeder. Önce zâlimler yeryüzünü zulüm ile tutmuşlardı. Mehdî ise, güzellik ve adalet ile cihana yedi yıl hükmedecek».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Din bizimle başladı. Sonra yine bizimle son bulur. Sizden biriniz o zamana erişirseniz ve onun nişanlarını görürsünüz ona tâbi olun. Şüphesiz Mehdi merhametlidir ve kendisi de rahmete mazhar olmuştur».

Câbir b. Abdullah Peygamber'den şöyle nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Benden sonra onîki halife gelecek. Hepsi Kureyş kabilesinden olacaklar».

İbn Kesîr şunları söyledi:

«...Onlara Hulefâ-i Râşidîn derler. Hasan, Hüseyin ve Ömer b. Abdülaziz onlardandır. Allah hepsinden razı olsun».

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem(s.a.v.) Hazretleri bulurdu:

«Şu on alâmet ortaya çıkmayınca kıyamet kopmaz:

Bir: Duman,

İki: Deccâl,

Üç: Mehdi'nin çıkması,

Dört: Dâbbetü'l-Arz,

Beş: Güneşin batıdan doğması,

Altı: İsâ(a.s.)'ın gökten inmesi,

Yedi: Ye'cûc ve Me'cûc'ün çıkması,

Sekiz: Doğuda bir yerin aşağı geçmesi,

Dokuz: Arap adalarından birinin aşağı geçmesi,

On: Yemen'den bir ateşin çıkması ve halkı mahşer yerine sürmesi».

Bazıları şöyle demişlerdir:

«Zâlim bir kavim çıkacak, halkı zulüm ile yakacak. Fesat ve zulmetmekte ateşe benzeyecektir».

Nakledildiğine göre, önce Mehdî, sonra Deccâl çıkacak diyenler olmuştur. Râfiziler «doğdu» dedikleri halde henüz Mehdî gelmemiştir.

Bazıları «mağribden çıkacak» bazıları da «Buhara'dan» çıkacak demişlerdir.

Bilmek gerekir ki doğudan duman çıkacak, batıya kadar cihanı karanlık kaplayacak. Kırk gün ve kırk gece duracak. Mü'minlere dokunursa hasta ve zükkâm (nezle) olurlar. Kâfirlere dokunursa sarhoş olurlar ve ne dediklerini bilmezler.

Hazret-i Ali(k.v.) şöyle demiştir:

«Gökten yere duman iner, kırk gün ve kırk gece durur».

Müslim'in Sahîh'ine nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Âhir zamanda otuz kişi peygamber olduklarını iddia edecekler. Halkı azıtmakta Deccâl gibi davranacaklar. Hak Teâlâ onları rüsva edecektir. Zira gerçekte âhir zaman peygamberi benim, din ve erkân benimdir».

DECCAL'İN ÇIKIŞI

Ondan sonra Deccâl çıkar.[13] Hâlen Umman Denizi'nde bir adada hapsedilmiştir.

İbn Kesîr şöyle der:

«Hak Celle ve A'lâ Hazretleri şeytanı insanlara ilk fitneci, Deccâl'i son fitneci kıldı».

Deccâl çıktığı zaman dünyayı bulutlar kaplar. Kendisi yel önünde bulut gibi gider. Şam ile Irak arasında gezer. İsfahan'dan yetmiş bin sarıklı Yahudi ona uyar. Bütün dünyayı gezer. Medine şehrine gelmek istediği zaman melekler mani olurlar, şehre giremez. Ashab:

«Ey Allah'ın Resulü! Dünyada ne kadar eğlenir?» diye sorarlar.

Peygamber(s.a.v.):

«Kırk gün durur, ilk günü bir yıl kadar, ikinci günü bir ay kadar, üçüncü günü bir hafta kadar olur. Geri kalan günleri bayağı günler gibidir. Bir kavim gelir, Deccâl'e iman ederler. Deccâl o kavmin dileklerini yerine getirir. Sonra, bir kavim daha gelir. Deccâl onları davet eder ama o kavim uymaz. Bir viraneye erse emreder, bütün malını dışarı çıkarır. Kabristan'a uğrasa, ölülere «kalkın» der. Şeytan onların şeklinde kalkar. Bir yanında su, bir yanında ateş vardır. Kim Deccâl'e uymazsa ateşe atar, ateş ona su olur. Kim uyarsa onu suya atar, o su ateş olur. Deccâl'in alnında «Kâfir» diye yazılıdır ve gözü kördür».

İSÂ(A.S.)'IN GÖKTEN YERE İNİŞİ

Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ, İsâ(a.s.)'ı gökten Şam'da Ümeyye Camii'nin doğusunda bulunan Minâre-i Beydâ (Akminâre)'ye indirecektir. İnerken ellerini iki meleğin omuzlarına koyacaktır. Yüzünden inci gibi ter akar ve üç günlük yerden duyulan güzel bir kokusu vardır. Sonra Hazret-i İsâ Deccâl'i Kudüs'de «Led» kapısında bulacak, harbe ile vurup öldürecektir. Kanı tâ yerin bittiği yere kadar akacaktır. Sonra İsâ(a.s.) bir cennet müjdesi verecek, onlar da ona tâbi olacaklardır. Hak Teâlâ, İsa(a.s.)'a «Kavminle Tûr Dağı'na çık!» diye vahiyde bulunacak, İsâ da kavmi ile Tûr-i Sina'ya çıkacaktır.

Ondan sonra Hak Teâlâ Ye'cûc ve Me'cûc'ü indirecek. Ye'cüc ve Me'cûc yeryüzünde çok fitne ve fesad işleyecek. Kudüs'e de gelecekler ve:

---

(13) Rivâyet edilen bir hadisde üç, diğer birinde de yirmi yedi Deccâl geleceği bildirilmiştir.

«Yeryüzünde ne kadar insan varsa öldürdük. Şimdi de gökte bulunanları öldürelim» diyerek oklarını göğe atacaklar. Sonra Hak Teâlâ, deve burnundaki kurtçuklar gibi kurtçuklar gönderecek. O kurtçuklar onları bir defada yok edecek.

Onda sonra Hazret-i İsâ ve kavmi Tûr-i Sina'dan yeryüzü'ne inecekler. Onların leşlerinden rahatsız olacaklar. İsâ(a.s.) dua edecek, Hak Teâlâ deve boynu gibi kuşlar gönderecek. O kuşlar onların leşlerini alıp denize atacaklar. Böylece yeryüzü arınacak, otlar ve ağaçlar bitecek, yemişler verecek.

İbn Kesîr şöyle demiştir:

«İsâ(a.s.) Deccâl'i öldürünce, yeryüzü halâs olup, kurt koyunla yürüyecek, harab olmuş şehirler yeniden kurulacaktır».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«İsâ(a.s.) gökten yere indiği zaman adalet gösterip, güzellikle hükmedecek. Ne kadar put ve hac varsa kıracak, sonra İsâ(a.s.), Hazret-i Mehdî ile buluşacak. Namaz vakti olunca İsâ(a.s.):

«Gel, ey Mehdî! Sen imam ol, namaz kılalım» diyecek.Mehdî:

«Ey isâ! Sen peygambersin. İmam olmaya sen layıksın.» diyecek.

Hazret-i İsâ da:

«Ey Mehdî! Gel sen imam ol. Hazret-i Peygamber(s.a.v.) oğlusun, imam olmaya sen lâyıksın» diyecek. Sonra Hazret-i Mehdi imam olacak, namaz kılacaklar ve İsâ(a.s.) sultan olacak, yedi yıl halka hükmedecek».

Muhammed b. Ka'b(r.a) şöyle der:

«Kitapta gördüm, Ashab-ı Kehf gelip İsâ(a.s.)'a yardım ederler. İsâ(a.s.) yedi yıl sonra Kâbe'ye gider».

DABBETÜ'L-ARZ'IN ÇIKIŞI

Keşşâf sahibi şöyle der:

«Dâbbetü'l-Arz çıktığı zaman yer harekete gelir ve yarılır. Dabbetü'l-Arz, Mekke'de Safa tepesinin altından çıkar. Mekke'de iki tepe vardır; birinin adı Merve, birinin adı da Safâ'dır. Dâbbetü'l-Arz Safâ'dan çıkar. Sağ elinde Musa(a.s.)'ın asası, sol elinde Süleyman(a.s.)'ın yüzüğü olur. Asa ile mü'minlerin yüzüne vurur, yüzleri aydınlanır. «Mü'mindir» diye alınlarına yazılır. Kâfirlerin alnına Süleyman(a.s.)'ın yüzüğü ile basar, yüzleri kara olur. Alınlarında «kâfir» diye yazılır. Sonra müminlere:

«Ey falan! Sen cennetliksin» der. Kâfirlere de:

«Ey falan! Sen cehennemliksin» der.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«O söz (ün ma'nâsı) kendilerinin aleyhinde (tahakkuk edib) vukuu' (ve zuhur) a geldiği zaman yerden bunlar için bir dâbbe çıkarırız ki bu, onlara insanların âyetlerimize kat'î bir kanâat beslemezler idiğini (başlarına kakarak) söylerler» (Neml: 82).

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Dâbbetü'l-Arz'ın deve ayağı gibi dört ayağı ve kuş gibi kanatları vardır. Başı öküz başına, gözü domuz gözüne, kulağı fil kulağına, boynuzu gergedan boynuzuna, boynu deve boynuna, göğsü arslan göğsüne, rengi kaplan rengine, kuyruğu koç kuyruğuna benzer. Hâsılı bütün renklerden gövdesinde renk vardır. Yerden ancak üç günde çıkar, başı buluta erişir. Halk iki bölük olur. Bir bölüğü kaçar, bir bölüğü de huzura kavuşurlar. Arapça, «Kendi nefsine fâsıklıkla zulmeden kimseye Allah lânet etsin» der.

Mehdî de Çin ülkesine gider. Orada evlenir, bir çocuğu olur. O çocuk son doğan çocuktur. Ondan sonra dünyada kısırlık yayılır. Başka çocuk doğmaz. Halk kırılır ve imanlı kimseler tükenir.

GÜNEŞİN BATIDAN DOĞMASI

İsâ(a.s.)'ın zamanında güneş batıdan doğar. Güneş batıdan doğduğu zaman halk onu görür, tövbe edip, imana gelirler. Ama imanları fayda vermez. Ancak güneş batıdan doğmadan önce imana gelmiş olsunlar.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Güneş batınca Arş'ın ayağına varır. Secde eder, batıdan doğmaya izin ister. Hak Teâlâ izin vermez. Yine doğudan doğar, Güneşin batıdan doğacağının nişanı üç gün doğmamasıdır. Âbidler, gece ibâdete kalkarlar, ibâdet ederler, fakat sabah olmaz. O dedikleri günün geldiğini anlarlar. Tövbe ve istiğfar ederler. Üç günden sonra güneş batıdan doğar. Öğle yerine geldiğinde ay doğar. O da öğle yerine geldiğinde ikisi bir araya gelir. Hak Teâlâ bunların ışığını giderir, kapkara olurlar. Bir müddet gökte dururlar. Ondan sonra yine batıdan batarlar. Sonra güneş tekrar doğudan doğar ve tövbe kapısı kapanır».

TÖVBE KAPISININ KAPANMASI

İbn Abbâs, Hazret-i Peygamber'den şöyle nakleder: Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Tövbe kapısı batıdadır. Altından iki kanadı vardır, inci ve yakut ile bezenmiştir. Bir kanadından bir kanadına kırk yıl-

lık yoldur. Hak Teâlâ bütün halkı yarattığında, o kapıyı açmıştır. Halen açık bulunmaktadır. O vakit kapanır. Ondan sonra kimsenin duası kabul edilmez. Çünkü, tövbe kapısı kapanmış, kıyametin nişanı görülmüştür. Artık iman bi'l-gayb olmaz.

Ondan sonra İsa(a.s.) Medine'ye varır. Araplardan bir kadın alır. O kadından kızları doğar. Gökten indikten sonra kırk yıl yaşar. Sonra ölür ve Peygamber(s.a.v.)'ın yanına defnederler».

FASIL

Ondan sonra üç yer aşağı geçer. Biri doğuda, biri batıda ve biri de Arap adalarında olur. Ondan sonra da Kur'ân Mushafdan götürülür. Kur'ân götürülürken arı sesi gibi ses verir. Hak Teâlâ:

«Niçin böyle edersin?» buyurur.

Kur'ân:

«Ey Rabbim! Kimse beni okumaz oldu. Okuyanlar da benimle amel etmez» dedi.

Secâvendî rivayetinde; Kur'ân:

«Ey Rabbim! Senden geldim. Ve yine sana giderim. Sende gizlenirim» der.

Keşşâf'da nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri dünyayı kılıçla, yerler deprenmekle, ateşle yakmakla, su kaplamakla ve hastalıkla helak edecektir. Mekke harab olacak. Habeş'den bir kavim gelecek ve Kâbe'yi harab edecek. Medine açlık ve kıtlık ile helâk olacak. Basra su altında kalmakla helak olacak. Kûfe yıldırım düşmekle ve dağların yıkılmasıyla helak olacak. Horasan harab olmakla helak olacak. Bütün şehirler bu şekilde harab olacak. Ondan sonra Hak Teâlâ tatlı bir yel verecek. Gönlünde zerre kadar imanı olanlar ölecekler, onların ölümüyle yeryüzünde hiçbir hayırlı kimse kalmayacak. Kalan bütün halk kâfir olacaklar.

Ebu Saîd el-Hudrî, Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle rivayet eder:

«Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Hayvanlar insanlarla konuşmadan kıyamet kopmaz, insanın başındaki ve ayağındaki insanla konuşur».

Şeyh Muhyiddin-i Arabî(r.a.) şunları söyler:

«Son zamanda bir oğlanla beraber bir de kız doğar. Oğlanın başı kızın ayaklarında bitişiktir. Bu alâmet Çin ülkesinde olur. Ondan sonra nesil kesilir, başka kimseden nesil gelmez. Doğan o oğlan Mehdî neslindendir».

Ebû Âliye şöyle der:

«Ondan sonra yıldırımlar çoğalacak. Güneşin parlaklığı gidecek. Yıldızlar dökülecek. Cinnîler insanlara, insanlar da cinnîlere karışacaklar. İnsanoğlunun işleri hayvanlardan seçilmeyecek. Cinnîler: «Denizlere gidelim, görelim nasıldır?» derler. Görürler ki, denizler ateş olmuş. Kıyametin yaklaştığını anlarlar ve gelirler, insanlara haber verirler».

FASIL

Mü'minler doğru yol üzerinde olurlarsa, ümmetin ömrü bin yıl olacaktır. Nitekim Peygamber(s.a.v.) Hazretleri buyurdu :

«Ümmetim doğru yolda olursa onların ömrü bin yıldır. Doğru yolda olmazsa onun yarısıdır».

Burada «Yevm»den maksat bin yıldır.

Şeyh Muhyiddin'in, «Rûhu'l Kudüs» adlı kitabında şöyle buyurduğu yazılıdır:

«Ben ve kıyamet, ikimiz beraber geldik, diyerek iki parmağını gösterdi. Ancak ben ondan biraz önce geldim».

Yeryüzünde mü'minlerden kimse kalmayıp, dünya kâfirlerle dopdolu olunca o zaman sûr'a üfürülür.

SÛR'UN ÜFLENMESİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Sûr'a üfürüleceği gün (ü) de (hatırla) ki (o gün) —Allah'ın dilediklerî müstesna olmak üzere— artık göklerde kim var, yerde kim varsa dehşetle korkmuşdur. Her biri hor ve hakiyr ona gelmişlerdir» (Neml: 87).

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri, İsrafil'e Sûr'u çalmasını buyurur, İsrafil de Sûr'u çalar. Bütün canlılar helak olurlar. Hak Teâlâ ondan gonra ölüm meleğine emir verir; sağ eliyle Arş'ın ayağına, sol eliyle Kürsî'nin ayağına yapışır. Bütün ruhları bir anda alır.

Nakledildiğine göre, Sûr'a üflemesinden sonra kimse kalmaz. Sadece dört melek kalır. Bunlar Cebrail, Mikâil, Azrail ve İsrafil'dir.

Ondan sonra Hak Teâlâ Azrail'e buyurur:

«İsrafil'in canını al.» O da alır.

Sonra Hak Teâlâ:

«Ey Azrail! Mikâil'in canını al» buyurur. Onu da alır.

Hak Teâlâ:

«Ey Azrail! Sen de kendi canını al» buyurur.

Azrail de alır.

Daha sonra Hak Teâlâ:

«Ey Cebrail! Kim kaldı?» diye buyurur.

Cebrail:

«Bâki ve dâim olan Sen ve fâni olan Cebrail kaldı» der. Doğrusu sonraya Azrail'in kalmasıdır, ikisi de nakildir.

Ondan sonra Hak Teâlâ:

«Ey Azrail! Senin de ölmen gerekir» buyurur.

Bunun üzerine Azrail de secde eder, kanatlarını bırakır ve ölür. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Onun zâtından başka herşey helak olucudur. Hüküm O'nundur ve siz ancak ona döndürül(üp götürül) eceksiniz» (Kasas: 88).

Nakledildiğine göre, Abdü'l- Allam, «Bahru'l -Kelâm» adlı eserinde şöyle der:

«Yedi şey helak olmaz: Kalem, Levh, Arş, Kürsî, cennet, cehennem, ruhlar».

Kâdî Beydâvî;

«Hak Teâlâ'nın bunlar, göz açıp kapayıncaya kadar öldürmesi ve tekrar diriltmesi caizdir. Geri kalan halk ölür, bunlar ölmezler» der.

FASIL

İmam Gazâlî «Dürretü'l-Fâhire» adlı eserinde şöyle demiştir:

«İsrafil Sûr'a üfürdüğünde dağlar parça parça olup, havada uçarlar. Denizler birbirine katılır. Güneş ve ay kapkara olup dururlar. Yıldızlar dökülür. Gökler değirmen gibi tez tez dönerler. Yerler hareket edip deprenir. Bazen uzar, bazen kısalır. Halk helak olup gittikten sonra yeryüzü kırk yıl harap şekilde kalır».

Nakledildiğine göre, dünyanın ömrü yetmiş bin yıldır. Altmışiki bin dokuzyüz altı yıl olduğunda Âdem yere indi. Yedi bin yıl Âdemoğullarının hükmü oldu. Kırk yıl da bütün insanlar dünyadan gittikten sonra olur. Böylece yetmiş bin yıl tamam olur. Yetmiş bin yıl tamam olunca dünya son bulur. Ondan sonra Hak Teâlâ buyurur.

«Bugün mülk kimindir?» (Mü'min: 16).

Cevap verecek hiç kimse bulunmaz. Allah kendi kendine cevap verip buyurur:

«Bir olan (her şeye hâkim ve) kahhâr olan Allahındır» (Mü'min: 16).

Ondan sonra Hak Teâlâ:

«Ben her şeye gücü yeten hükümdarım. Benden başkasına tapan-

lar ve bana ortak koşanlar hani nerede?» diye sorar.

Ondan sonra sakar cehenneminden bir kapı açar. O kapıdan ateş yalımı çıkar. Yerler ve gökler arası ateşle dopdolu olur. Sonra Hak Teâlâ Arş hazinelerinden bir hazine açar. O hazineden yağmur gibi yeryüzüne hayat suyu akar. İnsan menisi gibidir. O su yerden yukarı kırk arşın kadar dolar. Ondan sonra Hak Teâlâ ölmüş bedenlere buyurur. Kabirlerinde bedenleri tekrar yaratılır ve ruhlar gelince kabre girdikleri gibi olurlar. İnsanda bir küçük kemik vardır. O asla çürümez. Sinirlerin olduğu yerde bulunur. Hak Teâlâ bütün âdemoğullarını o kemikten yeniden yaratır.

Ondan sonra Hak Teâlâ yele buyurur. Arş'ın altından eser. Ne kadar gizli şey varsa açığa çıkar. Sonra Hak Teâlâ İsrafil'i yaratır. Sûr elinde olur. O Sûr'un bütün ruhların sayısı kadar delikleri vardır, İsrafil o Sûr'u bir defa yine çalar. Bütün ruhlar bedenlerine girerler.

Mukatil(r.a) şöyle der:

«İsrafil Sûr'unu, Kudüs'de sahra taşının üstüne çıkıp çalar. Ondan sonra, «Ey çürümüş kemikler! Ey dağılmış etler! Ey kesilmiş damarlar! Bedenlerinize girin» der. Onlar da yine önceki gibi beden olurlar. Ruh gelir bedenini hazır olmuş bulur».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«O Sûr'un dört budağı vardır. Biri doğuda, biri batıda, biri yedi kat yerden aşağıda, biri de yedi kat gökten yukarıda bulunur. Sûr altı mertebedir. Peygamberlerin canı birinde, meleklerin canı birinde, şeytanların canı birinde ve hayvanların canı birinde bulunur. İsrafil'in Sûr'a bir üflemesinden diğer üflemesi arasında kırk yıl geçer».

Bazıları:

«Şeytan ilk üflemeye kadar kalır. Ölüm meleği şeytanın canını yetmiş azap meleği ile alır. Ondan sonra Âdem(a.s.) ve Hazret-i Havva'ya gelirler, «Şeytan öldü» derler. Âdem ve Havva, «Şeytan yok oldu» diye çok sevinirler» demişlerdir.

HAŞİR

Dünya halkı tamamen yok olunca, her zaman diri ve var olan Hak Teâlâ onları tekrar diriltir.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ halkı hasretmeyi dileyince, İsrafil'i, Cebrail'i, Mikâil'i ve Azrail'i yaratır. Bir diğer rivayette, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri önce Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'i yaratır. Zira ilk defa Muhammed Mustafa yaratılmıştır, ikinci yaratılışta da yine onu önce yaratır.

Hak Teâlâ, İsrafil'i ve Cebrail'i yarattıktan sonra onları cennete gönderir. Gidip Rıdvan'a (cennetin kapıcısına), cenneti Muhammed(s.a.v.) ve ümmetleri için süslemesini söylerler. Ondan sonra Cebrail(a.s.) cennetten Burak'ı, Livâü'l-Hamd'i ve iki hülleyi alıp Peygamber(s.a.v)'a gelir. Burak'ın iki kanadı vardır. Yer ile gökler arasında uçar. Yüzü insan yüzü gibidir. Arapça konuşur.

Hak Teâlâ:

«Ey Cebrail! Burak'ı eğerle. Kızıl altından bir eğer vur ki, yanları yeşil zümrüdden, üzengileri altından olsun» buyurur.

Cebrail(a.s.):

«Ey Rıdvan! Bugün Burak günüdür. Mü'minlere kavuşma, kâfirlere ayrılma günüdür» dedi. Ondan sonra yeryüzüne gelirler. Yerden göğe kadar direk gibi duran bir nur görürler. Muhammed Mustafa'nın kabri olduğunu anlarlar. İsrafil(a.s.) gelip:

«Ey temiz can, yukarı çık! Bugün suâl ve hesap günüdür» der.

Ondan sonra yer yarılır, Peygamber(s.a.v.) kabrinden kalkar, gelir. Nitekim buyurur:

«Kıyamet gününde yerden çıkanların ilki ben olacağım».

Hazret-i Resul(s.a.v.) yerinden kalkıp kabri üzerine oturur. Başındaki ve sakalındaki toprağı giderir. Ondan sonra Cebrail(a.s.) Burak'ı ve hülleyi getirir. Resul(s.a.v.):

«Bugün hangi gündür?» diye sorar.

Cebrail(a.s.):

«Bugün kıyamet günüdür. Kâfirlere hasret ve nedamet günüdür. Mü'minlere kavuşma ve mutluluk günüdür» der.

Resul(s.a.v.):

«Ey Cebrail! Bana müjde ver» der.

Cebrail(a.s.):

«Ey Muhammedi Lîvâü'l-Hamd ve taç benim yanımdadır».

Resul:

«Senden onu sormuyorum».

Cebrail(a.s.):

«Cennet süslendi, cehennem hazırlandı».

Peygamber(s.a.v.):

«Senden onu da sormuyorum. Günahkâr ümmetimi soruyorum. Onlar ne durumdadır?».

İsrafil(a.s.):

«Allah hakkı için, daha Sûr'u üfürmedim» der.

Peygamber(s.a.v.):

«İşte, şimdi gönlüm hoş oldu, gözüm açıldı» der. Ondan sonra tacı

ve hülleyi alıp giyer. Burak'a biner ve secde eder. Bir ses gelir:

«Secde etme, başını kaldır. Bugün rükû' ve sücûd günü değildir. Aksine hesap ve azap günüdür. Başını kaldır ve hacetini iste».

Peygamber(s.a.v.):

«İlâhî! Bana ümmetimi bağışlayacağını va'dettin».

Hak Teâlâ:

«Sen razı oluncaya kadar bağışladım».

Ondan sonra Allah Teâlâ:

«Ey İsrafil! Sûr'unu çal» buyurur.

İsrafil(a.s.) Sûr'unu tekrar çalar. Melekler, insanlar, hayvanlar, cinler ve can kavmi Hak Teâlâ'nın emri ile yeniden dirilip kabirlerinden kalkarlar.

Hak Teâlâ buyurur:

«O anda görürsün ki (ölüler dirilip) ayakta bakınıp duruyorlar!» (Zümer: 68).

Kabirlerinden anadan doğma kalkarlar. Mü'minlerin yüzü ak, kâfirlerin yüzü kara olur. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«O günde ki nice yüzler bembeyaz olacak, nice yüzler de kapkara kesilecek» (Âl-i İmrân: 106).

Mü'minlerden bazılarının yüzleri çıra gibi aydınlık olur, kabirlerinin üzerinde bin yıl dururlar, ondan sonra batıdan bir ateş çıkar. O ateş arı sesi gibi ses verir. Ondan sonra bu halk mahşer yerine gelirler. Kiminin ameli nur gibi olur, kiminin ameli hayvan suretinde olur. Şüphesiz halkın nuru ameline göre olur. Ayakları dahi ameline göre yürür.

Mü'minlerin ameli güzel ve hoş bir koku ile gelir ve sahibine:

«Beni bilir misin?» diye sorar.

O kişi:

«Yok, bilmem».

Amel:

«Dünyada ben senin üzerine binmiştim, bugün sen benim üzerime bin» der.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Müttekileri o çok esirgeyici (Allahın) huzuruna (süvari elçiler gibi) toplayacağımız... gün» (Meryem: 85).

Yani mütekkîler, altın ve yakuttan eğerli at ve deve ile gelirler. Nurdan ikişer kanatları vardır.

Kâfirlerin ameli çirkin biçimde ve kötü bir koku ile gelip sahibine:

«Beni bilir misin?» diye sorar.

O kişi:

«Yok bilmiyorum» der.

Ameli:

«Ben senin kötü amelinim. Dünyada sen benim üzerime binerdin, bugün ben senin üzerine bineceğim» der. Allah Teâlâ buyurur:

«Nihayet kendilerine ansızın kıyamet günü çattığı zaman, onlar (günâh) yüklerini sırtlarının üstüne yükleyerek, demişler (diyecekler) ki: Orada (hayatta) yaptığımız taksirlerden dolayı eyvah bize! Dikkat edin, ne kötüdür o yüklenip taşıyacakları şeyleri» (En'âm: 31).

Haberde gelmiştir ki, kıyamet günü olduğu zaman Hak Teâlâ ruhları kabirlerine gönderir. Melekler mü'minlerin kabirleri üzerine gelirler. Başlarından toprakları giderirler. Yalnız alnı ile yüzündeki topraklar kalır. Melekler o toprakları da gidermek isterler, o topraklar gitmezler.

Hak Teâlâ buyurur:

«Ey benim meleklerim! O yüzlerindeki toprak yaban toprağı değildir, aksine mihrâb toprağıdır. O toprakla Sırât'ı geçerler ve cennete giderler. Hattâ kim görürse bilir ki, o kimse Allah'ın mü'min kuludur».

Nakledildiğine göre, Âişe(r.anha) Peygamber(s.a.v.)'a:

«Ey Allah'ın Resulü! Halk kıyamet gününde nasıl haşr olur?» diye sordu.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kadın erkek bir arada baş açık, yalınayak ve çırılçıplak haşrolacaklar».

Âişe(r.a):

«Ben utanırım», deyince:

Peygamber(s.a.v.):

«İş senin dediğinden daha da zordur. Çünkü halk korkudan ve dehşetten birbirine bakamaz. Gözlerini göğe dikerler, yemeden ve içmeden kırk yıl öyle dururlar. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri bunları esirger. Kendine yakın meleklere buyurur. Arş-ı A'lâ'yı mahşer yerine getirirler. Asla orada kan akıtılmamış ve günah işlenmemiş ak gümüş gibi temiz bir yere koyarlar. Ondan sonra Arş'ı getiren melekler seslenirler, insanlar ve cinler bunu işitirler:

«Hani falan oğlu falan» derler.

O çağrılan da:

«Benim» der. Eğer onun hasenatı varsa melekler onu durak ehline bildirirler.

Melekler yine:

«Zâlimler gelsinler!» diye seslenirler.

Zâlimler gelirler ve ayakları üzerinde dururlar. O gün onların elleri, ayakları ve dilleri tanıklık eder. Eğer işledikleri hasenat varsa alırlar, o zulmettiği kişiye verirler. Eğer bulunmaz ise zulmettiği kimsenin kötülüklerini alıp o zalime verirler. O gün hiç kimseye zulmedilmez. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Bugün herkes ne kazandıysa onunla karşılanacak. Bugün haksızlık yok. Şüphesiz ki, Allah, hesabı çarçabuk görendir» (Mü'min: 17).

Nakledildiğine göre, İbn Abbâs şöyle demiştir:

«Resûl-i Ekrem'den önce İbrahim peygamber hil'at giymiştir».

Muhakkikler:

«Nemrûd, onu çıplak ateşe atmıştı. Allah yolunda çıplak ateşe atıldığı için hil'atı önce giydi» demişlerdir.

Halk çıplak mahşere varır. Sonra cennetten hil'atlar gelir, giyerler.

Nakledildiğine göre, İbn Kesîr şöyle demiştir:

«Halk kabirlerinden kalktığı zaman dağları atılmış yün gibi görürler. Suları çekilmiş, ağaçları kurumuş, denizleri soğulmuş, yer dümdüz olmuş, şehirler ve ma'mûreler viran olmuş, ay, güneş ve yıldızlar kapkara olmuş olarak görürler».

Kabirden kalktıkları zaman bunları öyle görecekleri doğru görüştür.

Müfessirler şöyle derler:

«Kıyamet gününde bütün halk kendi başının kaygusunda olur, kimse kimseye bakmaz».

İbn Abbâs şunu der:

«Mü'minler bir saat kendilerini bilmezler. Ondan sonra bilirler. Kafirler ise asla kendilerini bilmezler».

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Sûra üfürüldüğü zaman da artık aralarında o gün (böbürlenecekleri) soyları soplar(ı) olmadığı gibi (birbirinin hâlini) de soruşmazlar onlar» (Mü'minûn: 101).

YERİN VE GÖKLERİN DEĞİŞMESİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«O gün ki yer başka bir yere, gökler de (başka göklere) tebdil olunacaktır» (İbrahim: 48).

Keşşâf sahibi şunları söyler:

«Yerler ve gökler nasıl değişikliğe uğrayacağında ihtilâf vardır».

Bazıları:

«Yerlerin ve göklerin sıfatları değişir. Yani dağlar yürür ve denizlerin suyu çekilir. Yeryüzü dümdüz olur.» derler.

İbn Abbâs şunları der:

«Göklerin değişmesi demek, yıldızlar, ay ve güneş tutulup kapkara olur. Dağlar parça parça olur».

Bazıları:

«Allah Teâlâ, kıyamet için bir başka yer yaratır» derler. En iyisini Allah bilir.

Hazret-i Ali(k.v.) şöyle der:

«Bu yer değişir». Yani yer ak gümüşden, gökler altından olur, demektir.

Kudüslüler:

«Hak Teâlâ kıyamet gününde sahra taşını ak mercandan yapacak sonra İsrafil'e ve meleklere Arş'ı, cenneti, cehennemi, mü'minleri, kâfirleri, mizanı ve sıratı getirmelerini buyuracak. Hak Teâlâ kullarına orada hükmedecek, sonra bu halk iki bölük olacak. Bir bölüğü cehenneme, bir bölüğü de cennete gidecek» demişlerdir.

Ebû Saîd el-Hudrî, Peygamber(s.a.v.)'den şöyle nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Hak Teâlâ yeryüzünü bir ekmek yapar. Halk cennete girince, önce o ekmeği yer, sonra cennet yemeklerini yer. Sonra balık ciğeri yer».

Âişe(r.a):

«Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet gününde hiç aileni anar mısın?» diye sordu.

Peygamber(s.a.v.) :

«Üç yerde anılmazsınız: Biri Sırat üzerinde, biri mizanda ve biri de amel defteri okunurken» buyurdu.

Aişe:

«Ey Allah'ın Resulü! Bu yer başka bir yere değişince bu halk nerede olurlar?» diye sordu.

Peygamber(s.a.v.) :

«Ey Âişe! öyle bir şey sordun ki, senden önce kimse bunu sormadı. Ey Âişe! O gün bu yer değişince halk Sırat üzerinde olacak» buyurdu.

Abdullah b. Ömer şu rivayeti nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Teâlâ kıyamet gününde gökleri durup kudret eliyle sağ eline alır ve «Hani kibir ve azamet taslayan zâlimler?» buyurur».

Nitekim Hak Teâlâ Kur'an'da buyurur:

«(Müşrikler) Allahı hak (ve lâyık) olduğu vech ile takdir etmediler. Halbuki kıyamet günü (küre-i) arz toptan (ancak) onun bir kab-

zasıdır. Gökler de onun sağ eliyle (toplanıb) dürülmüşlerdir (dürüleceklerdir). O, müşriklerin (kendisine) katmakda oldukları ortaklardan münezzehdir, çok yücedir» (Zümer: 67).

İmam Fahr-i Râzî Tefsir-i Kebîr'inde şöyle der:

«Hak Teâlâ sağ eliyle tuttu» demek, her şeye ihatası vardır demektir.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kur'ân okuyanlar kabirlerinden çıkınca, Kur'ân gelir: «Beni bilir misiniz?» diye sorar. O kimse: «Yok bilmem» der. «Ben gece ve gündüz okuduğun Kur'ân'ım» der. Başına taç koyup, hil'atlar giydirir. »

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyamet günü olunca, halk sadakalarının gölgesinde bulunur. Kim sadaka verirse kıyamet korkusundan emin olur. Mü'min kabrinden çıkınca sadakası bir kubbe gibi gelir, üzerinde durur ve o günün ısısından onu korur».

Ebû Hüreyre Peygamber(s.a.v.) 'den şöyle nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Kıyamet gününde halk üç bölük olup haşr yerine gelirler. Bir bölüğü zincirli olarak, bir bölüğü yayan ve bir bölüğü de yüzleri üzerinde yürüyerek gelirler».

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Yüzleri üzerine nasıl yürürler?» diye sorarlar.

Peygamber(s.a.v.) 'e buyurdu:

«Ayakları üzerinde yürütmeye kadir olan Allah yüzleri üzerine de yürütür».

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«O gün imanlılar yüzyirmi saf olur. Seksen safı Muhammed ümmeti, kırk safı ise geri kalan peygamberlerin ümmetleridir. Her safın uzunluğu doğudan batıya kadardır. Mü'minlerin nişanı ellerinin, yüzlerinin ve ayaklarının abdest suyundan ak olmasıdır».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Önce ben ümmetimi çekerim, İsâ ardından sürer. Ümmetime Sıratı geçirtirim helâk olmazlar. Ama kâfirleri zebaniler yüzleri üzerinde çeke çeke cehenneme bırakırlar. Her kâfir bir şeytanla bağlanmış olur».

İmam Gazâlî şöyle der:

«Kıyamet günü olunca, önce yüzleri yıldız gibi ak olan bir kavim gelir. Melekler, «Sizin ameliniz ne idi?» diye sorarlar. Onlar, «Abdest aldığımızda ezan okunurken alırdık» derler. Ondan sonra yüzleri tam ay gibi bir başka taife gelir. Melekler, «Sizin ameliniz ne idi?» diye sorarlar. Onlar, «Biz abdesti vaktinden önce alırdık» derler. Sonra yüzle-

ri güneş gibi bir taife daha gelir. Melekler, «Sizin ameliniz ne idi?» diye sorarlar. Onlar, «Biz ezanı mescidde işitirdik» derler. Ondan sonra Hak Teâlâ meleklere buyurur ki, gökleri dürerler ve yere inerler».

Hak Teâlâ buyurdu:

«O gün semâ bulutlar (çıkıb), parçalanacak melekler (ellerinde amel defterleri bulunduğu halde hesab için) indirilecek,» (Furkân: 25).

Âyette geçen «Gamâm», ak buluta benzeyen gökten yukarıda bulunan bir şeydir.

Nakledildiğine göre, birinci gök yarılır. Hak Teâlâ melekleri yere indirir. Sayıları yeryüzündeki melekler, cinler ve insanların on kat sayısı kadar olur.

Halk onlara:

«Allahımızın emri içinizde midir?» diye sorar.

Onlar:

«Yok, fakat onun emri gelir» derler.

Yedi kat göğün melekleri bu şekilde yere inerler. Ondan sonra o «Gamâm» açılır. Hak Teâlâ hesap görmek için bir ak bulutun gelmesini emreder. Sonra bu halkın amel defterleri yağar. Daha sonra Hak Teâlâ meleklere, herkesi kıyamet yerine getirmelerini buyurur. Melekler bütün âlemin ardında bir halka gibi olup dururlar.

Ondan sonra Hak Teâlâ ikinci göğün meleklerine buyurur. Onlar da halka gibi olurlar. Evvelkinden yirmi kat çokturlar. Ondan sonra üçüncü göğün melekleri inerler. Onların da evvelkinden otuz kat çokluğu olur. Dördüncü gök melekleri evvelkilerin kırk kat, beşinci gök melekleri evvelkilerin elli kat, altıncı gök melekleri evvelkilerin altmış kat, yedinci gök melekleri evvelkilerden yetmiş kat çok olur.

Ondan sonra ruh gelir. O da bir yaratıktır. Hak Teâlâ'nın huzurunda bir saf olur. Ama bütün halktan büyük olur. Geri kalanlar ruhun ardında bir saf meydana getirirler.

Nakledildiğine göre, ruh bütün yaratılmışlardan biridir. Ama meleklerin üzerinde koruyucudur. Melekler de insanların koruyucularıdırlar.

Ondan sonra Hak Teâlâ buyurur, bu bütün yaratıkları birbirine karıştırırlar, öyle ki, bir ayağın üzerine bin ayak olur. O kalabalıktan halk terler. Kimi boğazına değin, kimi göğsüne değin, kimi ayağına değin, terler, kimi de hamamda oturur gibi durmadan terlerler. Güneş başlarının üstüne gelir. Kâfirlere dünyada olduğundan yetmiş kat daha sıcaklığı olur.

Abdullah b. Ömer şunu der:

«Bu şekilde dirilmek kâfirler içindir. Mü'minler kürsüler üzerinde otururlar ve üstlerine bulut gelir, gölge olur. Kıyamet günü, mü'minlere bir saat kadar bile olmaz».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Peygamberler, sonra veliler, sonra sâlihler, sonra da belâya uğrayanlar hil'at giyerler».

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Sen kıyamet gününde neye binersin?» diye sordu.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Ben Burak'a binerim. Kızım Fâtıma ve sâlihler deveye binerler».

Ondan sonra bu halk deniz dalgası gibi dalgalanır. Zâlim beyler zerreler gibi ayak altında çiğnenirler. Zâlim hâkimler de zalim beyler ile beraber olurlar. Âdil beyler, âdil hükümdarlar ile beraber olurlar. Küçük çocuklar cennetten su taşırlar, bu halka dağıtırlar. Bin yıl orada dururlar. Kur'ân'ın bazı sırlarını orada duyarlar. Sekiz melek Arş'ı getirir.

Allah Teâlâ buyurdu:

«O gün Rabbinin arşını (bucaklardakilerin) üstlerinde bulunan sekiz (melek) yüklenir» (Hakka: 17).

O meleklerin bir adımından bir adımına yirmi yıllık yol olur. Çok yüksek sesle Allah'ı tesbih ederler.

Peygamberlerin ve bütün âlimlerin kıyamet korkusundan akılları gidip, bin yıl dalgalanırlar. Ondan sonra Hak Teâlâ tecellî eder. Muhakeme için amel defterleri açılır. Bazıları «Amel defterleri Levh-i Mahfûz'dadır» derler.

Hak Teâlâ adaletle hüküm verir. Kimseye haksızlık edilmez. Her nefis iyi ve kötü ne yapmışsa o gün onu bulur. Nuru ve zulmeti ameline göre olur.

İmam Süddî şu rivâyeti nakleder:

«Peygamberlere, «Siz ne dersiniz?» buyurur:

«(Melekler) de: «Seni tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yok. Çünkü (her şeyi) hakkıyle bilen, hüküm ve hikmet sahibi şüphesiz ki sensin, sen» demişlerdi» (Bakara: 32).

KIYAMET DURAKLARI

Abdullah b. Mes'ûd şöyle der:

«Bir gün Hazret-i Ali'nin yanında oturuyordum. Ali şunları anlattı: «Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Kıyamette elli durak vardır. Her durakta bin yıl durulur. İlk olarak halk kabirlerinden kalkınca başı kabak, yalınayak, aç ve susuz bin yıl kabirleri üzerinde dururlar. Allah'a, peygamberlere, kitaplarına, cennet ve cehenneme, kıyamet gününe, Allah'nın takdirine ve kararına inanan kimse kabrinden kalktığı zaman saadet bulur. Bunlara inanmayan ve şüphe eden bin yıl aç ve susuz kabri üzerinde durur. Hak Teâlâ ona nasıl isterse öyle hüküm verir.»

Ondan sonra melekler halkı mahşer yerine götürürler. O zaman hiç gölge olmaz. Arş'ın gölgesi ve verilen sadakanın gölgesi olur. Sonra melekler halkı aydınlığÂ ve karanlığÂ sürerler. Allah'a ortak tanımayan, gönlünde nifaktan bir şey bulunmayan, Allah'ın hükmüne razı olan ve Hak Teâlâ'nın verdiğine kanaat eden kimse, göz açıp kapayıncaya kadar karanlıktan aydınlığÂ çıkar ve korkudan kurtulur.

Allah'a karşı gelmiş olanlar ise, bin yıl kaygılı bir şekilde aç ve susuz öylece dururlar. Hak Teâlâ onlara nasıl isterse öyle hükmeder. Ondan sonra melekler halkı hesap yerine sürerler ve hesaplarını görürler. Hesap yerleri on yerdedir:

Bir: Haramdan sorulur. Haramdan bir şey bulunmazsa oradan ikinci yere geçer.

İki: Haram olan arzulardan ve bid'atlardan sorulur. Eğer haram arzusu yoksa üçüncü yere geçer.

Üç: Eğer anasına ve babasına âsi olmadıysa geçer, âsi olduysa bin yıl orada durur.

Dört: Farzlardan, Kur'ân okumasından, din işlerinden ve edeplerden sorulur. Eğer bulunur ise geçer, bulunmazsa bin yıl orada kalır.

Beş: Kölelerine ve cariyelerine yaptığı iyiliklerden sorulur, iyilik varsa geçer, yoksa bin yıl durur.

Altı: Hısımlarından sorulur. HısımlığÂ riayet etmişse geçer, etmemişse kalır.

Yedi: Sıla-i rahim'den (memleketini ve yakınlarını ziyaret etmeden) sorulur. Sıla-i rahimi yerine getirdiyse geçer, getirmediyse bin yıl durur.

Dokuz: Hileden sorulur. Hile etmediyse geçer, ettiyse bin yıl durur.

On: Halkı aldatıp aldatmadığından sorulur. Aldatmadıysa geçer.

Arş'ın gölgesine götürürler. Gönlü sevinir. Aldattıysa bin yıl orada

kalır.

Bu sıfatlardan kendisinde bir şey bulunmayan kimse her durakta bin yıl aç ve susuz kalır. Hiç kimsenin şefaati ona sahip çıkmaz.

Ondan sonra halkı amel ve hesap defterlerini okumaya çağırırlar. Kiminin amel defterini sağ eline, kiminin amel defterini sol eline verirler. Onbeş yerde hesaba çekerler:

Bir: Hak Teâlâ'nın onlara verdiği malın sadakasından ve zekâtından sorarlar. Eğer sadaka ve zekât verdiyse geçer.

İki: Doğru söz söylemekten ve halkın suçunu affetmekten sorulur. Eğer affettiyse geçer.

Üç: Emr-i bil-ma'rûftan (iyiliği emretmekten) sorulur. Eğer yapmışsa geçer.

Dört: Nehy-i ani'lmünkerden (kötülüğü yasaklamaktan) sorulur. Eğer halkı yasakladıysa geçer.

Beş: Güzel ahlâktan sorulur. Eğer güzel ahlâklı idiyse geçer.

Altı: Allah için sevmek ve Allah için sevmemekten sorulur. Böyle ettiyse geçer.

Yedi: Haram maldan sorulur. Eğer haram mal almamışsa geçer.

Sekiz: İçki içtiğinden sorulur. Eğer içmediyse veya içtikten sonra tövbe ettiyse geçer.

Dokuz: Zinadan sorulur. Eğer etmediyse geçer.

On: Asılsız ve lüzumsuz sözlerden sorulur. Eğer bunlardan bir şey söylemediyse geçer.

Onbir: Yalan yere and içmekten sorulur. Eğer yalan yere and içmediyse geçer.

Oniki: Para faizinden sorulur. Para faizi yemediyse geçer.

Onüç: Kapalı (iffetli) kadınlara fahişe deyip demediğinden sorulur. Eğer demediyse geçer.

Ondört: Yalan yere tanıklık yaptığından sorulur. Eğer yapmadıysa geçer.

Onbeş: Halka iftira etmesinden sorulur. Eğer iftira etmediyse Livâü'l-Hamd altına götürürler, amel defterini sağ eline verirler, kıyamet hesaplarından kolay kurtulur.

Eğer bu sıfatlardan bir kimsede olacak olursa yahut dünyadan tövbesiz gidecek olursa o onbeş durağın herbirinden aç, susuz, çıplak ve kaygılı bin yıl kadar durur. Hak Teâlâ sonra o kişiye ne dilerse yapar.

Ondan sonra halkı mizana sürerler. Halk mizana varınca eğer sevabı günahından fazla gelirse göz açıp kapamaya mizandan kurtulur. Eğer günahı sevabından Âğır gelirse, bin yıl mizanın yanında aç, susuz ve çıplak durur. Hak Teâlâ o kişiye ne dilerse yapar.

Ondan sonra halkı Hak Teâlâ'nın dergâhına çağırırlar. O da oniki duraktır:

Bir: Köle azad edip etmediği sorulur. Eğer bir köle azad etmiş ise, Hak Teâlâ'nın izniyle bu makamdan geçer.

İki: Kur'ân okumakdan ve Kur'ân'ın buyruğunu yerine getirmekten sorulur. Eğer Kur'ân'ın bütün hakkını yerine getirdiyse, okuyup amel ettiyse bu duraktan geçer.

Üç: Gazadan sorulur. Eğer şartlarına uygun olarak gaza ettiyse bu yerden geçer.

Dört: İnsanın kötülüklerinden sorulur. Eğer kötülük ve gıybet yapmadıysa buradan geçer.

Beş: Gammazlıktan sorulur. Eğer gammazlık etmediyse geçer.

Altı: Yalancılıktan sorulur. Eğer yalan söylemediyse geçer.

Yedi: İlmiyle amel edip etmediğinden sorulur. Eğer ettiyse geçer.

Sekiz: Taaccübten sorulur. Eğer kimseye taaccüb etmediyse geçer.

Dokuz: Kibirden sorulur. Eğer kimseye kibir göstermediyse bu yerden geçer.

On: Allah'dan ümidini kesmekten sorulur. Eğer kesmediyse geçer.

Onbir: Allah'ın azabından emin olmaktan sorulur. Eğer emin olduysa geçer.

Oniki: Komşu hakkından sorulur. Eğer komşu hakkını yerine getirdiyse yaradanın huzurunda yüzü ak ve gönlü ferah olup Hakk'a şükreder.

Eğer bu sıfattan bir kimsede yoksa ve tövbesiz ölürse her durakta bin yıl aç, susuz ve kaygılı durur. Hak Teâlâ ona ne dilerse yapar.

BÜYÜK KORKU

Ben bunu işittim. Sen de, Allah Teâlâ'nın izniyle anlatılacak geniş açıklamaları iyice dinle.

Ka'bü'l-Ahbâr Peygamber(s.a.v.)'dan şu rivayeti nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Kıyam günü olunca Hak Teâlâ herkesi bir yere toplar. Göklerdeki melekler saf bağlayıp dururlar. Ondan sonra Hak Teâlâ Cebrail'e «Cehennemi getir» diye buyurur. Cebrail, yetmiş bin zincir ile bağlı olarak cehennemi yetmiş bin melek ile mahşer yerine getirir. Mahşer yerine bin yıllık yol kalınca cehennem bir defa heybetle bağırır. Bütün mürsel peygamberler dizleri üzerine düşerler.

İbrahim Halîlullah:

«İlâhî! Nefsimden başka bir şey gerekmez».

Mûsâ Kelîmullah:

«Nefsimden başka bir şey gerekmez».

İsâ Rûhullah:

«Nefsimden başka bir şey gerekmez» derler.

Hâsılı bütün peygamberler ve velîler:

«Nefsî! Nefsî!» derler.

O güne Feze'il-ekber (Büyük korku) derler. O gün, bütün âlem başının kaygusuna düşer.

Muhammed Mustafa(s.a.v.):

«İlâhî! Senden nefsimi istemem. Fakat zayıf ümmetimi isterim» der.

Hak Teâlâ:

«Ey Habîbim! Senin ümmetinin içinde velîler vardır ki, onlara korku ve kaygı yoktur» buyurur.»

İmam Gazâlî(r.a.) şöyle der:

«Hak Teâlâ Cebrail'e cehennemi getirmesini emreder. Cebrail cehenneme gelir:

«Sahibin ve yaradanın seni ister» der.

Cehennem sorar:

«Bana azap etmek için mi çağırır?»

Cebrail:

«Âsi olan kullara azap etmen için ister» der.

Cehennemin yüzü su aygırına benzer, demişlerdir.

Melekler cehenneme yetmiş bin zincir takarlar. Her zincirde yetmiş bin halka olur. Dünyanın bütün demirlerini toplasalar o zincire bir halka olamaz. Bir halkasını gökten bıraksalar yedi kat yerleri ÂşÂğıya geçirir. Her halkasından yetmiş bin zebani tutar. Çeke çeke kıyamet yerine getirirler. Yakın gelince bunların elinden kurtulup boşÂnır, duraktakilerin arasına girer. Bütün halk onun korkusundan dizleri üzerine düşerler ve «Nefsî! Nefsî!» diye bağrışırlar. Cehennem bir defa daha bağırır. Kızar ve kızgınlığından iki parça olur. Tekrar bütünleşir.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Öfkesinden hemen hemen çatlayacak gibi olur o» (Mülk: 8).

Peygamberimiz(s.a.v.) ileri yürür, cehennemin zincirinden tutar ve:

«Dön geri, yerine git! Senin ehlin sana gelir» der.

Cehennem:

«Sen bana haramsın. Yolumdan git! Ey Allah'ın Resulü!» der.

Arş'dan bir ses işitilir:

«Ey Cehennem! Benim habîbimin sözünü işit ve ona itaat et».

Cehennem bu sözü işitince gider, Arş'ın sol yanına durur. Durakta

olanlar da Muhammed Mustafa'nın sayesinde onun şerrinden emin olurlar. Çünkü o, âlemlere rahmettir.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Biz, seni (Habîbim) âlemlere (başka bir şey için değil) ancak rahmet için gönderdik» (Enbiya: 107).

LİVÂÜ-'L-HAMD

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Bütün insanların efendisiyim. Çünkü ilk önce yaratılan benim, ilk önce kabirden kalkan yine ben olacağım. Günahkârlara şefaat edecek olan benim. Livaü'l-Hamd benim elimdedir. Bütün peygamberler ve velîler benim sancağımın altında olacaklardır. Sancağımın uzunluğu bin yıllık yoldur. Eni beşyüz yıllık yoldur. Başı kızıl yakuttandır. Kabzası (direği) ak gümüştendir. Üç kanadı vardır: Biri doğu, biri batı, biri de dünya göğüne doğrudur. Fakat övüncüm bunlarla değildir. O sancakta üç satır yazı bulunur: Birinde, «Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahim», birinde «Elhamdüli'llahi Rabbi'lâlemin», birinde de, «Lâ ilahe illallah Muhammeder Resûlullah» yazılıdır. Her satırın uzunluğu beşyüz yıllık yoldur. Livâü'l-Hamd sancağının altında yetmiş bin sancak vardır. Her sancağın altında yetmiş bin saf melek bulunur. Hak Teâlâ'ya tesbih ve takdis ederler».

Nakledildiğine göre, Ahmed-i Cürcanî şöyle demiştir:

«Livâü'l-Hamd'i cennetten çıkarırlar. Peygamberin önüne getirip dikerler. Bütün mü'minler o sancağın altında toplanırlar».

Nakledildiğine göre, kıyamet yerine ilk önce bayrakları ellerinde gaziler geleceklerdir.

FASIL

İbn Abbâs şöyle der:

«Melekler dünyayı bir kadın şeklinde getirirler, halka gösterirler ve:

«Bilir misiniz, bu kimdir?» diye sorarlar.

Halk:

«Bunu bilmekten Allah'a sığınırız» derler.

Melekler:

«Bu dünyadır. Bununla övünürdünüz ve buna aldanıp ne istersenız yapardınız».

Ondan sonra Hak Teâlâ dünyayı da cehenneme davet eder.

Dünya:

«Ey Rabbim! Hani benim yoldaşlarım ve bana uyanlar? Onları bana ver» der.

Hak Teâlâ dünyaya uyanları yani âhireti bırakıp dünya ehli olanları dünya ile birlikte cehenneme koymalarını emreder.»

Nakledildiğine göre, kıyamet yerine İblisi getirirler. Ateşten bir kürsünün üzerine oturur. Lânet halkasını boynuna geçirirler. Hak Teâlâ zebanilere, İblisi kürsüden aşağı atmalarını ve ateşe bırakmalarını emreder. Bütün zebaniler tutarlar, kürsüden yıkamazlar. Ondan sonra Hak Teâlâ buyurur, seksen bin melek gelir, kürsüden yine düşüremezler. Hak Teâlâ, «Sizin hepinizin sayısı kadar melek olsa dahi boynunda lânet halkası olduğu için İblisi kürsüden yıkamazsınız» buyurur. Ondan sonra Hak Teâlâ İblisin boynundan lânet halkasını almalarını emreder. En aşağı bir zebani gelir, İblisi kürsüden aşağı yıkıp yüzü üzerine sürüyerek cehenneme bırakır. Sonra lânet halkasını getirirler, cehennemde boynuna takarlar. Ebedî azab içinde olur.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle demiştir:

«Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ buyurur:

«Ey günahkârlar! Bugün siz (bir tarafa) ayrılın!» (Yâsîn: 59).

Yani kâfirler Mü'minlerden, nifakçılar Allah'a bağlı olanlardan, dünyaya düşkün olanlar ibadet ehlinden, doğrular yalancılardan ayrılsın.

Peygamber(s.a.v.) bu sözleri söylediği zaman «Acaba o günlerde ümmetim nasıl olur?» diye katıla katıla ağladı.

Suçlular gözsüz haşrolunurlar. Hak Teâlâ buyurdu:

«Kim benim zikrimden yüz çevirirse onun hakkı da dar bir geçimdir ve onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz» (Tâhâ: 124).

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ'nın âmâ dediği, o gün kâfirlerin gözleri görmez olur demektir».

Mücâhid(r.a) şunları söyler:

«Hak Teâlâ kâfirlerden hüccet ister. Kâfirlerin hücceti bulunmaz, demek olur. O gün kâfirler, «Ey Rabbimiz! Bizi niçin gözsüz yaratırsınız?» diye sorarlar.

Hak Teâlâ buyurur:

«Dünyada benim âyetlerim size geldi. Siz o âyetleri unuttunuz. Bugün ben de sizi gözsüz olarak cehenneme bırakırım».

Hak Teâlâ buyurur:

«(Evet) «Sûrun» üfleneceği gündeki biz günahkârları o gün, gözleri gömgök bir halde, mahşerde toplayacağız» (Tahâ: 102).

Yani Hak Teâlâ, kıyamet gününde günahkârları biz gözleri gök ve yüzleri kara olarak hasrederiz, buyurdu.

Bazıları:

«Aç ve susuz hasrederiz demektir» derler.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ buyurur:

«O gün günahkârların (şeytanlarıyla birlikte) bukağılara vurulmuş olduğunu görsün» (İbrahim: 49).

Yani o gün kâfirleri birbirine bağlanmış olarak görürsün. Her kâfire bir İblis bağlarlar, ikisi bir bukağıda olur.

Ka'bü'l-Ahbar şöyle der:

«Kâfirler elli bin yıl ayaklar üzeri dururlar. Bu kadar zaman mü'minlere bir vakit namaz gibi olur».

Keşşâf sahibi şunları söyler:

«Sahih hadîsdir: Bir kimse (Nâziât) sûresini okusa o elli bin yıl ona bir namaz vaktinden bir namaz vaktine kadar geçen zaman gibi olur».

İmam Hasan(r.a) da şöyle demiştir:

«Mahşerde birkaç duracak yer vardır. Bir yerde asla konuşmazlar ve işitmezler. Bir yerde yalan söylerler ve:

«Biz müşriklerden değiliz. Kötü amel işlemedik» derler. Bir yerde de suçlarını ikrar ederler. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Bu suretle günahlarını itiraf ettiler (ederler)» (Mülk: 11).

Bir yerde de dünyaya tekrar gelmek isterler ve:

«Bizi dünyaya gönder, güzel amel edelim» derler.

Hak Teâlâ buyurur:

«Günahkârların Rableri huzurunda; Ey Rabbimiz! Gördük, işittik. Şimdi bizi (dünyaya) geri çevir de güzel amel (ve hareketler) de bulunalım» (Secde: 12).

Bir yerde de ağızlarına mühür vururlar. Konuşamazlar. Ama işaretle konuşurlar. O zaman Hak Teâlâ onlara lânet eder. Ondan sonra melekler lânet ederler. Daha sonra mü'minler lânet ederler.

MAHŞERDE CEHENNEMİ GETİRMEK

Bundan sonra, mü'minlerin nasıl cennete gireceğini, kâfirlerin nasıl cehenneme gireceğini dinle. İnşaallah bunları açıklayacağız.

Allah Teâlâ buyurur:

«İyiler, hiç şüphesiz Naîym (cennetin) de, kötülerse elbette alevli ateştedirler» (İnfitâr: 13-14).

Nakledildiğine göre, kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Cebrail(a.s.)'a buyurur:

«Cenneti mü'minlere yaklaştır. Cehennemi de kâfirlere aç».

Cebrail(a.s.), Allah Teâlâ Hazretleri'nin emri ile cenneti Arş'ın sağ yanına, cehennemi de sol hanına koyar. Mizanı kurarlar. Sırât'ı da cehennemin üzerine kurarlar. Ondan sonra Hak Teâlâ:

«Hani Âdem Safiyyullah? Hani Halîlim İbrahim? Hani Kelîmim Musa? Hani Ruhum İsâ? Hani Habibim Muhammed Mustafa?» buyurur.

Bunları Hak Teâlâ çağırınca gelirler, mizanın sağ yanında dururlar. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Rıdvan (cennetin kapıcısı)! Cennetin kapısını aç» ve «Ey Mâlik (cehennemin kapıcısı) cehennemin kapısını aç» buyurur.

Rıdvan cennetten hülleler (süslü cennet elbiseleri), Mâlik de cehennemden zincirler ve katrandan kaftanlar getirirler. Mü'minler Arş'ın sağ yanına, kâfirler Arş'ın sol yanına varırlar. Halkın üzerine açlık ve sussuzluk çöker. Kâfirler ter içinde kalırlar. Mü'minler terlemezler. Sonra Hak Teâlâ emreder, hüküm ve kaza kürsüsünü mahşer yerine getirirler. Hak Teâlâ nasıl dilerse öyle hükmeder, ilk önce Cebrail(a.s.)'ı Muhammed(s.a.v.)'a gönderir. Cebrail gelir ve:

«Ümmetine söyle, Allah Teâlâ'yı zikretsinler» der.

Peygamberimiz ümmetine, «Hak Teâlâ'yı zikredin» diye buyurur. Onlar da bir ağızdan Allah'ı dile getirerek. «Bismi'llahir-Rahmâni'r-Rahîm» diye zikrederler.

Sonra Hak Teâlâ geri kalan peygamberlerin ümmetine:

«Muhammed ümmeti olmasaydı, nice bin yıl mahşer yerinde kalırdınız» buyurur.

HESAP

İmam Gazâlî, «Dürretü'l-Fâhire» adlı eserinde şöyle der:

«Ondan sonra «Hani Levh-i Mahfuz?» diye bir ses işitilir. Bunun üzerine derhal Levh-i Mahfuz gelir. Hak Teâlâ buyurur:

«Ey Levh! Hani sende yazılı Tevrat'tan, Zebur'dan, İncil'den, Kur'ân'dan satırlar ?».

Levh:

«Ey Rabbim! Ben onu Cebrail'e emanet ettim» der.

Hemen Cebrail(a.s.) gelir. Dizleri üzerine çöker. Hak Teâlâ buyurur:

«Ey Cebrail! Levh, «Ben kelâmını Cebrail'e emânet ettim» der. Doğ-

ru mudur?»

Cebrail:

«Doğrudur ey Rabbim! Tevrât-ı Musa'ya, Zebûr-u Davud'a, İncil'i İsa'ya ve Kur'ân'ı Muhammed Mustafa'ya indirdim, bütün peygamberlere peygamberlik vazifelerini bildirdim» der. Hak Celle ve Â'lâ Hazretleri buyurur:

«Ey Nuh! O gönderilen peygamberlerdensin. Cebrail'in indirdiğini kavmime nasıl ilettin?».

Nuh:

«Ey Rabbim! Ben kavmine tebliğde bulundum ve dine davet ettim, itaat etmediler. Fazlasıyla inkâr edip kaçtılar» diye cevap verir.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«De ki: Ey Rabbim, ben kavmimi hakîkaten gece gündüz davet ettim. Fakat benim davetim (imandan) kaçma (ların) dan başka (bir şeyi) artırmadı» (Nuh: 5-6).

Allah Teâlâ:

«Ey Nuh kavmi! Peygamberim Nuh, «Risâletini onlara eriştirdim, onlar, yalan söylüyor, diye inkâr ederler» der» buyurur.

Onlar:

«Yalan söylüyor» diyerek inkâr ederler.

Hak Teâlâ:

«Ey Nuh! Bunlara risâletimi eriştirdiğine dair, şâhidin var mıdır?».

Nuh(a.s.):

«Ey Rabbim! Muhammed Mustafa ve ümmeti, benim bunlara daveti ilettiğime şahittirler» der.

Nuh kavmi:

«Biz onlardan önce geldik, bize nasıl şâhit olurlar?» diye itiraz ederler.

Muhammed ümmeti:

«Biz Kur'an'a inandık. Hak Teâlâ buyurdu ki: **«Hakîkat, biz Nuh'u kavmine gönderdik. Kendilerine elem verici bir azab gelmezden evvel kavmini (onunla) korkut diye» (Nuh: 1)** sonuna kadar okurlar.

Kâfirler:

«Bunlar yalancılar ve bozgunculardır, inanmayız» derler.

Bunun üzerine Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri ileri gelir, bunlar gerçek şahitlerdir, diye ümmetini tezkiye eder. Ondan sonra Hak Celle ve Â'lâ Hazretleri, «Sizin üzerinize azab vâcib oldu» buyurur. Hiç hesap sormadan cehenneme atarlar.

Sonra münâdî:

«Hani Âd kavmi?» diye seslenir.

Âd kavmi gelir, «bize davet erişmedi» der. Muhammed ümmeti eriştiğine dair tanıklık eder. Fahr-i Âlem(s.a.v.) de tanıklık eder ve şu âyeti okur:

«Âd (kavmi de kendilerine) gönderilen (peygamber) leri tekzîb etti» (Şuarâ: 123).

Hak Teâlâ onları da Nuh kavmi gibi hesapsız cehenneme atar.

Sonra münâdî:

«Ey Salih kavmi! Ey Semûd kavmi!» diye seslenir. Onlar da gelirler. Aynı şekilde inkâr ederler. Bu ümmet gene şÂhitlik eder. Resûlullah Hazretleri de ümmetinin doğru söylediğini tasdikler ve şu âyeti okur:

«Semûd (kavmi de) gönderilen (peygamber) leri tekzib etmişdir» (Şûarâ: 141).

Onları da hesapsız ateşe atarlar, İbrahim Peygamberin kavmini getirirler. Onlar da inkâr ederler. Hâsılı bütün kâfirler peygamberlerinin tebliğlerini inkâr ederler. Küfürleri sabit olur. Allah hepsinin ateşe atılmasını emreder. Buyruğu şudur:

«Hayır (inanmazlar), şüphesiz ki onlar o gün Rableri(ni görmek)ten kat'iyyen mahrumdurlar» (Mutatfifîn: 15).

Hak Celle ve Â'lâ Hazretleri onlarla tercüman aracılığı ile konuşur. Çünkü Hak Teâlâ kiminle konuşsa ve kime baksa asla ona azâb olmaz.

Ondan sonra münâdî, Musa(a.s.) 'ı çağırır. Hazret-i Musa'nın da benzi sararır, İlâhî Divân'a gelir. Hak Teâlâ buyurur:

«Ey, Musa! Cebrail, Tevrat'ı Musa'ya ulaştırdım, der».

Hazret-i Musa:

«Ey Rabbim! Ulaştırdı» der.

Hak Teâlâ:

«Minberine çık! Kitapta sana vahy olunanı oku!» diye emreder.

Hazret-i Musa minberine çıkar, Tevrat'ı okur.

Ondan sonra Dâvud(a.s.)'a, «Minberine çık!» diye seslenilir.

Hazret-i Dâvûd da minberine çıkar, güzel sesiyle Zebûr'u okur. Üriyâ tabutun önünde giderken şehit olmuştu. Hazret-i Davud'un sesini işitip gelir ve Hazret-i Davud'a yapışarak:

«Ey Rabbim! Dâvûd beni tabutun önüne koydu, beni öldürdüler» der.

Hak Teâlâ:

«Ey Dâvûd! Bu kişi doğru mu söylüyor?» buyurur.

Dâvûd(a.s.):

«Ey Rabbim! Evet, öyle oldu» der. Utancından başını önüne eğer. Ondan sonra Hak Teâlâ Üriyâ'ya:

«Sana fazlasıyla karşılıklar vereyim, onun gibi ol da onu bağışla» buyurur.

Üriyâ:

«Ey Rabbim! Razı oldum» der.

Hak Teâlâ:

«Ey Dâvûd suçunu bağışladım. Git, yine Zebur'dan ne kaldıysa tamamla», buyurur.

Sonra Hazret-i İsâ'ya, «Ey Meryem oğlu İsa gel» diye seslenilir. İsa(a.s.) da gelir. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey Meryemoğlu İsâ, insanlara «Allahı bırakıp da beni ve anamı iki Allah edinin» diyen sen misin?» (Mâide: 116).

İsâ(a.s.) bu sözleri işitince Hak Teâlâ Hazretleri'ne hamd ve sena eder. Kendini kulluk ve acizlik ile anar ve:

«Ben öyle demedim. Sen beni bilirsin. Bilinmeyenleri bilensin. Ben senin ilmindekini bilmem» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Doğrusun ey İsa! Minberine çık, İncil'ini oku» buyurur.

Ondan sonra; «Hani Muhammed Mustafa?» diye seslenilir.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Hazretleri gelir.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Cebrail, Kur'an'ı sana eriştirdim, der.»

Peygamber(s.a.v.):

«Evet, eriştirdi» der.

Hak Teâlâ:

«Şimdi minberine çık ve Kurân'ı oku» buyurur. Peygamber(s.a.v.) minbere çıkar, Kur'ân'ın tamamını okur. Mü'minler Kur'an'ı işitince yüzleri güler ve gönülleri hoş olur.

MAHŞERDEKİ ŞEFAAT

Bilmek gerekir ki, Hak Teâlâ Hazretleri bütün insanları, başı açık, yalınayak, aç ve susuz bir yere topladığı zaman kâfirleri dört türlü ad ile çağırırlar:

Bir: Ey Gadir (zulmeden)!

İki: Ey Kâfir (inkârcı)!

Üç: Ey Fâcir (günahkâr, ahlâksız)!

Dört: Ey Hâin (hayinlik eden)!

Mü'minleri de dört türlü ad ile çağırırlar:

Bir: Ey Ârif (Allah ve hakîkati bilen)!

İki: Ey Gazi (Allah yolunda savaşan)!

Üç: Ey Sâdık (Allah'ın dostlarına bağlı kalan)!

Dört: Ey Mü'min (Allah'a iman eden)!

Ondan sonra Hak Teâlâ Arş'ı ve Kürsî'yi hüküm vermek için orada hazır etmelerini buyurur.

O gün bu halk, kıyamet korkusundan dağılmış çekirgeler gibi dört yana ürkerler. Melekler bütün halkı kaplarlar. Hak Teâlâ dünyada ne türlü canlı yaratmışsa onları yine yaratır, bir yere toplar. Bin ayak bir ayak üzerine olur. Bu halka son derece korku düşer.

Hususiyetle cehennemin heybeti, Mâlik'in hışmı ve Allah'ın korkusundan sarhoş gibi olurlar. Herkes, kendisinin erkek mi kadın mı olduğunu bilemez. Gözyaşları içinde, başıboş, şÂşkın ve perişan Âğlaşıp feryâd ederler. Çare olmaz. Bir zaman böylece bekleşirler. Ondan sonra Arasat kavmi bir yere toplanırlar. Âdem Peygamber(a.s.)'ın yanına giderler ve:

«Ey ceddimiz! Bize şefaat et. Hak Teâlâ'dan bizim bağışlamamızı dile. Senin sözün bugün ilâhî huzurda geçer. Çünkü seni kudret eliyle yarattı ve sana kendi ruhundan üfledi. Meleklere sana secde etmelerini emretti. Şimdi, gel, bize çare bul. Mihnet, aç, susuz ve ayakta durmaktan canımıza geçti» derler ve ağlaşırlar. Âdem Peygamber(a.s.) da ağlar ve:

«Ben kendi kaygımdayım. Bende kimsenin kaygısı yok. Zira ben Hakk'ın buyurduğuna karşı geldim. Kendimi dahi dilemeye yüzüm yoktur. Siz Hazret-i Nuh'a varın. Mürsellerin ilkidir» der.

Halk oradan ayrılıp Nuh'a gelirler. Ona da aynı şeyleri söylerler. Nuh(a.s.):

«Bana benim günahım yeter. Kimsenin kaygısı yok. Fakat İbrahim(a.s.)'a varın. Halîlullah (Allah'ın dostu)'dır. Hak Teâlâ onun sözünü tutar» der.

Sonra halk İbrahim(a.s.)'ın yanına toplanırlar, feryâd ederler, İbrahim(a.s.):

«Bana kendi kaygım yeter. Musa peygambere gidin. O Kelîmullah (Allah'ın kelimi)'dir. Hak Teâlâ onunla konuşmuş, Tevrat'ı ona göndermiştir. Ona gidin, size şefaat etsin» der.

Halk oradan giderler, Musa(a.s.)'a gelirler. Feryâd edip ağlaşırlar. Musa(a.s.):

«Bana kimsenin kaygısı yok. Siz İsa(a.s.)'a gidin. Hak Teâlâ Hazretleri ona «ruhum» dedi ve İncil'i ona gönderdi» der.

Halk oradan giderler, İsa(a.s.)'ın yanına gelirler. İsa(a.s.)'dan şefaat isterler. Hazret-i İsa:

«Benim kaygım bana yeter. Siz Hazret-i Muhammed Mustafa'ya gi-

din. Bir kimseye şefaat olursa ondan olur. Çünkü Hak Celle ve Â'lâ onun bütün günahlarını bağışladı. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Biz hakîkat sana (Hudeybiye musâlehası ile) apaşikâr bir feth (ü zafer yolu) açtık. (Bu), geçmiş ve gelecek günahını Allah'ın yarlığaması, senin üzerindeki nimetini tamamlaması, seni (bu sayede) doğru yola iletmesi içindir» (Feth: 12).

Ondan sonra halk Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in yanına gelirler. Sızlanıp ağlaşırlar, feryâd ederler ve:

«Ey Allah'ın Resulü! Bize yardım et. Bizim Allah'dan bağışlanmamızı dile. Mihnet canımıza geçti, kendimizden bezer olduk» derdi.

Fahr-i Âlem bu sözleri dinledikten sonra derhal secdeye varıp:

«Ey Rabbim! Kendimi, ailemi ve yakınlarımı feda ettim. Kullarının üzerinden bu belâyı gider. Suçlarını affedip, rahmet et» der.

Bu ne kerem, bu ne mürüvvettir ki, ailesine ve kendine kıyıp insanlar için rahmet diler.

Hak Teâlâ:

«Ey habibim! Başını secdeden kaldır. Bugün secde günü değil. Bütün ümmetimi sana bağışladım. Daha başka ne diliyorsan vereyim» buyurur.

Hazret-i Peygamber(s.a.v.) bu sözleri işitince başını secdeden kaldırır.

İşte o dileğin kabul edildiği makama «Makâm-ı Mahmûd» derler. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ümit edebilirsin Rabbın seni bir makam-ı mahmûd'a gönderecekdir» (İsrâ: 79).

Nakledildiğine göre, İmam Gazâlî(r.a.) şöyle demiştir:

«Mürseller yüce minberlerin üzerinde olurlar. Âlimler onlardan aşağı minberlerde bulunurlar. Herkesin minberi kendi makamına göredir. Ama ilimle amel eden âlimler nurdan kürsüler üzerinde olurlar. Şehitler ve sâlihler Kur'ân okur gibi otururlar».

KÂBE

Nakledildiğine göre, Zehretü'r-Riyâd'da Vehb b. Münebbih(r.a) şöyle demiştir:

«Tevrat'ta geldiğine göre Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde Arş'dan yetmiş bin melek gönderir. Her meleğin elinde altın bir zincir bulunur. Kâbe'ye gelirler, «Sen de mahşer yerine gel!» derler.

Kâbe:

«Hâcetim kabul edilmedikçe gitmem» der.

Melekler:

«Ne istersin?» diye sorarlar.

Kâbe:

«Ey Rabbim! Beni ziyarete gelip etrafıma defnedilen kimseleri bana bağışla» der.

Hak Teâlâ:

«Bağışladım ve gelip seni ziyaret eden kimseleri büyük korkudan emin kıldım» buyurur.

Ondan sonra münâdî:

«Ey Kâbe! Mahşer yerine gel!» diye seslenir. Kâbe de mahşer yerine gelir ve:

«Ey Muhammed! Beni ziyaret etmeyenlere şefaatçi ol. Beni ziyaret edenlere ben şefaatçi olacağım» der.

Kûtü'l-Kulûb'de nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Hak Teâlâ Hazretleri her yıl altıyüz bin kişinin Kâbe'yi tavaf edeceğini va'detmiştir. Eğer eksik olursa Hak Teâlâ Hazretleri melekler gönderir ve tam altıyüz bin olurlar. Kıyamet gününde hacıların hepsi Kâbe'nin halkasına yapışırlar. Kâbe Sırât'ı geçer ve cennete girer. Hacılar da Kâbe ile cennete girerler».

Mücâhid(r.a) şöyle der:

«Kıyamet gününde Hak Teâlâ Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'i gönderir, Arş'ın üzerine çıkar oturur. Geri kalan mahlûkatı Arş'ın altında olurlar».

Nitekim Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Ben kıyamet gününde insanların efendisiyim ve benden başka hiç kimsenin oturmayacağı bir makamda otururum».

Dünyada ve âhirette hiç kimseye vermediği bir makamı ona veren âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

Bütün mahlûkat bu makama onun çıkmış olduğunu ve herkesin onun altında kalacağını açıkça göreceklerdir. İlâhî! Bizi onun yüzü suyuna bağışla.

Nasreddin Tûsî Hazret-i Ali'den şu rivayeti nakletmiştir:

«Kıyamet günü olduğu zaman dört kişi öncekilerden, dört kişi de sonrakilerden Arş'ın üzerinde bulunurlar. Evvelkiler şunlardır:

Nuh(a.s.), İbrahim(a.s.) Musa(a.s.) ve İsa(a.s.)'dır. Sonrakiler de şunlardır: Muhammed Mustafa(s.a.v.) , Hazret-i Ali, Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin'dir. Muhammed Mustafa hepsinden yukarıda oturur. Ondan sonra halka şefaat etmek için aşağı iner, mahşer yerine gider. Çünkü büyük şefaat ona muhsustur. Sonra Peygamber(s.a.v.)'a

hizmet etmek için cennetten bir gılmân gelir. Ak gümüşe yahut dağılmış inciye benzerler».

Nakledildiğine göre, Salih bin Keysân şöyle demiştir:

«Hak Teâlâ Hazretleri Peygamber(s.a.v.) 'e, «Ey Muhammed! Benim de senin yanında bir hâcetim vardır» buyurur. Peygamberimiz(s.a.v.) derhal secdeye varır:

«Ey Rabbim! Rabbin kuluna ne hâceti olur?» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Hâcetim şudur ki, benden ne kadar dileyebilirsen dile, vereyim. Çünkü kerim padişahım. Sana o kadar vereyim ki, benden razı olasın. Şânım hakkı için eğer bütün halkın benden bağışlanmasını istersen veririm».

Nakledildiğine göre, Ebu'd-Derdâ(r.a) şöyle rivayet etmiştir:

«Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyamet günü ümmetimi görürsem bilirim»

Ashâb: .

«Ey Allah'ın Resulü! Nereden bilirsin?» diye sordular. alim Hoca(s.a.v.) Hazretleri:

«Benim ümmetimin elleri ve ayakları abdest suyu ile ak olacaktır. Diğer peygamberlerin ümmetleri öyle değildir» buyurdu».

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN ŞEFAATİ

Keşşâf' da nakledildiğine göre, Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Benim şefaatim, ümmetimden büyük günah sahipleri içindir».

Bazıları şöyle der:

«Resûlullah(s.a.v.) Hazretleri büyük günah sahiplerine, melekler de küçük günah sahiplerine şefaat ederler».

Fakat Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri bazısına hesapsız cennete girmeleri, bazısına cehenneme girmemeleri, bazısına cehennemden çıkmaları, bazısına cennette derecelerinin fazla olması ve bazısına da Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri'nin yanında hürmeti olması için şefaat eder.

Bilmek gerekir ki, Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'nin şefaati yedi yerdedir:

Bir: Fahr-i Âlem Hazretleri'nin şefaati umumîdir. Resullere ve peygamberlere de şefaat kapısını açacaktır.

İki: Bir kimsenin hayrı ve şerri beraber olursa, ona şefaat edip cennete koyarlar.

Üç: Hak Teâlâ bir kimseyi cehenneme buyursa Fahr-i Âlem(s.a.v.) Hazretleri ona şefaat edip o kimseyi cehenneme girmekten alıkoyar.

Dört: İbn Abbâs'ın rivayeti: «Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri buyurdu: «Kıyamet gününde altından minberler vardır.

Peygamberler o minberlerin üzerine otururlar. Ben oturmayıp beklerim. Çünkü ben cennete girince, ümmetimin geri kalıp cehenneme koyacaklarından korkarım. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Ey Muhammed! Ümmetine ne muamele edeyim?». Ben, «Ey Rabbim! Onların hesaplarını kolay et» derim. Hak Celle ve Â'lâ Hazretleri onların kimini kendi rahmetiyle, kimini de benim şefaatimle cennete koyar».

Beş: Bir kişiyi cennete koyarlar. Ama o kişinin mertebesi az olur. Peygamber(s.a.v.) ona şefaat eder ve mertebesi artar.

Altı: Bütün mü'minler, Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretlerinin Hak Teâlâ'dan izin almasıyla cennete girerler.

Yedi: Büyük günah sahiplerine şefaat eder.

İlâhî! Bizi o şefaatten mahrum etme. Habîbine bağışla.

Keşşâf'da nakledildiğine göre, Muâz b. Cebel(r.a), bir gün Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri'ne:

«O gün Sûr'a üflenecek de hepiniz bölük bölük geleceksiniz» (Nebe: 18) âyetinin mânasını sordu. Fahr-i Âlem Hazretleri:

«Ey Muâz! Bu soruyu senden önce kimse sormadı» dedi ve ağlayarak buyurdu:

«Bu halk kıyamet gününde on bölük kalkarlar: Maymun şeklinde, domuz şeklinde, başı aşağı ayakları yukarı, gözsüz, dilsiz ve sağır, dili göğsüne sarkıp Âğzından kan ve irin akar şekilde, elleri ve ayakları kesilmiş şekilde, cehennemde ateşten ağaçlara asılı şekilde, çok çirkin kokulu, öyle ki, Arasat kavmi onlardan rahatsız olacak şekilde ve katrandan bedenlerine yapışmış cübbeler giyinmiş şekilde kalkarlar.»

Domuz şeklinde kalkanlar, haram yiyenler ve tövbe etmeyenlerdir. Başları aşağı, ayakları yukarı kalkanlar, faiz yiyenlerdir. Gözsüz kalkanlar, hüküm verirlerken, halka güçlük çıkaranlardır. Dilsiz ve sağır kalkanlar, amelleriyle gülünç olanlardır. Dilleri göğüslerine sarkarak kalkarlar amelleri sözlerine aykırı düşen âlimlerdir.

Elleri ve ayakları kesilmiş olarak kalkanlar, komşularını incitenlerdir. Ateşten ağaca asılı kalkanlar, bir kimseyi yöneticilere ve zâlimlere koğulayanlardır. Çirkin kokuyla kalkanlar, şehvet ve lezzete düşkün olanlar yani zina ve işretle meşgul olanlar ve mallarından zekât ve sadaka vermeyenlerdir. Katrandan cübbe giyenler, halka karşı kibir edip övünenlerdir.

Bunların hepsinden Allah'a sığınırız.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca ihlâs (Allah'ı samimiyetle kabul etme) ile şirk (Allah'a eş koşma) beraber Hak Teâlâ Hazretleri'ne gelirler.

Hak Teâlâ Hazretleri ihlâs'a:

«Sen ehlin ile cennet'e gir».

Şirk'e:

«Sen ehlin ile git, cehenneme gir» buyurur.

HESAP

Bilmek gerekir ki, Hak Teâlâ kıyamet gününde halkı bir yere toplar. Amel defterlerini okuyup hesap verirler. Sonra Mizan'ı ortaya getirirler. Amellerini Mizan'a korlar. Hak Teâlâ buyurur:

«Bugün haksızlık yok. Şüphesiz ki Allah, hesabı çarçabuk görendir» (Mü'min: 17) Bazıları:

«Hak Teâlâ bütün halkı bir saat içinde hesaba çeker» derler. Bazıları da: «Daha çabuk hesaba çeker. Hesaba çekilen kişi henüz kendisi hesap olundu sanır» derler.

Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Dünya ehlinin son gelenlerindiniz ve kıyamet gününde ilk hesap olunanlardanız».

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde münâdîye:

«Muhammed'i çağırın ümmetine yakın olsun, hesap göreceğim» buyurur.

Cebrail(a.s.):

«Ey Muhammedi Ümmetine yakın ol. Hesap görürler» der. Hesap görülmeye başlanınca pirler onu görürler, dizleri üzerine çökerler yiğitler yüzleri üzerine düşerek ve:

«Ey Muhammed ve ey Ahmed! İmdat! ah!» diye bağırarak yardım isterler.

Muhammed Mustafa(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Benim ümmetim zayıftır. Onları esirge. Azabın çoktur, dayanamazlar. Onlar benden sonra öksüz kalıp seni görmeye can attılar. Toprak bunların etlerini yedi, derileri çürüdü, kemikleri ayrıldı ve kılları dağıldı. Şimdi, ey Rabbim! Sen onları hesaba davet edersin. Fâtımatü'z-Zehrâ, Haticetü'l-Kübrâ, Âişei Rıda, Hasan ve Hüseyin ümmetime feda olsunlar» diye dua eder.

Hazret-i Muhammed Mustafa(s.a.v.) böyle deyince, Arş, Kürsî ve melekler ağlaşırlar. Resûl-i Ekrem:

«Ey Rabbim! Senden Cenneti, Burak'ı Havz'ı ve Makam-ı Mahmûd'u ümmetimsiz dilemem. Eğer onlara azab edersen ben tâatımı onlara verdim» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Ümmetine sen ne dilersen, ben onu yaparım» buyurur.

Ondan sonra Peygamberimiz (s.a.v.) gelip Mizana yapışır. Sonra Hak Teâlâ rahmet hazinesinden bir kâğıt çıkarır.

O kâğıtta nur ile, «Lâ ilahe illallah Muhammeder Resulullah (Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed onun elçisidir.) yazılmıştır. Peygamberimiz(s.a.v.) o kâğıdı ümmetinin mizanına koyar, iyilikleri kötülüklerinden ağır gelir. Ondan sonra nasıl dilerse öyle ümmetine şefaat eder. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Muhakkak Rabbin sana verecek de hoşnûd olacaksın» (Duhâ: 5).

Kûtü'l-Kulûb'de, Peygamber(s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu nakledilir:

«Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ peygamberlere ümmetleri ile hesap olunacaklarını buyurur. Ama «Ey Muhammed! Sen ümmetinle hesap olunma. Ben onları hesaptan kurtarırım» buyurur. Peygamber(s.a.v.):

«Ey Rabbim! Ümmetimin hesabını benim elimde kıl. Onların kötü fiillerini benden başka kimse bilmesin» der. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Muhammed! Sen, ümmetinin hesabını senden başka kimsenin bilmemesini dilersin. Ben de ümmetinin hesabını sen dahi bilmeyesin isterim. Ben onları hesaba çekerim ve affederim» buyurur.

Nakledildiğine göre Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ:

«Bana her durumda şükredenler hani?» buyurur. Bir kavim çıkıp gelir ve onlar hesap edilmeden cennete girerler. Yine çağrılır: «Hani beni zikredip alışverişle meşgul olmayanlar?». Bir kavim çıkıp gelir, hesapsız cennete girerler. Sonra yine çağrılır: «Hani geceleri halk yatarken kalkıp ibâdet edenler?». Bir kavim çıkıp gelir, onlar da hesapsız cennete girerler.

Ondan sonra geri kalan halk hesaba çekilir».

FASIL

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyamet günü olduğu zaman Hak Teâlâ kullarına hükmetmek için emrü kaza kürsüsüne iner. Halka hükmeder. Onlara tek tek söyler ve harf harf hesap görür».

Muâz b. Cebel Hazret-i Peygamber'den şöyle nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Teâlâ Hazretleri önce mü'minlere ne buyurur ve mü'minler Hak Teâlâ'ya ne söylerler? Haber vermemi ister misiniz?».

Ashâb:

«Evet, ey Allah'ın Resulü!» derler.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Teâlâ mü'minlere, «Hiç benim cemâlimi görmek ister miydiniz?» buyurur.

Mü'minler:

«Evet, ey Rabbimiz! isterdik» derler.

Hak Celle ve A'lâ Hazretleri:

«Benim cemâlimi görmek istediğiniz halde niçin günah işlediniz?» buyurur.

Mü'minler:

«Senin affetmeni ve mağfiretini umardık» derler.

Hak Teâlâ:

«Öyleyse benim mağfiretim size vâcib oldu. Benden rahmet umdunuz, varın cennete girin» buyurur.

Ebu Hüreyre, Peygamber(s.a.v.) 'den şu rivayeti nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Riya ile gaza edip şehid olanlardan Hak Teâlâ sorar ve ne çeşit nimet verdiyse ona bildirir. O kimse de öğrenir».

Hak Teâlâ:

«Gazada ne yaptın?» buyurur.

O kişi:

«Ey Rabbim! Senin yolunda ben kâfir öldürdüm. Sonra kâfirler de beni öldürdüler» der.

Hak Teâlâ:

«Yalan söylüyorsun! Falan kimse çok yiğittir, desinler, diye cenk ettin» buyurur. O kişiyi yüzünün üstüne cehenneme burakırlar.

Riya ile ilim ve Kur'ân öğrenmiş ve halka öğretmiş bir kimse daha getirirler. Hak Teâlâ Hazretleri o kişiye ne verdi ise bildirir. O da bunu bilir. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Dünyada ne yaptın?» buyurur.

O kişi:

«İlim öğrendim ve halka senin için ilim öğrettim» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Yalan söylüyorsun! İlmi, âlimdir, desinler ve Kur'ân okuyor, desinler, diye öğrendin. Bu dünyada sana böyle denildi» buyurur. Onu

da yüzü üstüne cehenneme bırakırlar.

Hak Teâlâ'nın dünyada kendisine mal verdiği bir kişi getirirler. Hak Teâlâ ne kadar mal verdiyse ona bildirir ve:

«O malla benim için ne yaptın?» buyurur.

O kişi:

«Senin yoluna nafaka verdim» der.

Hak Tealâ Hazretleri:

«Yalan söylüyorsun! Benim için değil cömert kişi desinler, diye yaptın. Bu sana dünyada denildi» buyurur. Cehenneme onu da bırakırlar.

Mücâhid(r.a) Peygamber(s.a.v.) 'den şu rivayeti nakleder: Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde kullarından şu dört şeyi sorar: Birincisi, ömrünü neye harcadın? İkincisi, o ilimle nasıl amel ettin? Üçüncüsü, bedenin ne kadar belâlara mübtelâ oldu? Dördüncüsü, malını nereden kazandın ve nereye harcadın?». Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) Hazretleri şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü haramdan mal kazanmış ve harama harcamış bir kişi getirirler. Cehenneme bırakmalarını buyururlar. Helâl mal kazanmış ve yine helâl yere harcamış bir kimse getirirler. Hak Teâlâ Hazretleri ona:

«O malı kazanırken ola ki, namazı terketmişsindir?» buyurur. O kişi:

«Ey Rabbim! Farzdan hiçbirini terk etmedim. Helâlden kazandım ve yine helâl yere harcadım. Fakirlere infak ettim. Zekât ve sadaka verdim» der.

Hak Teâlâ cennete koymalarını buyurur.

İmam Hasan, Hazret-i Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Kıyamet günü olunca birçok kişi getirirler. Hak Teâlâ Hazretleri onların gönlünü alır ve:

«Şânım hakkı için, size dünyada bir şey vermedim. Fakat sizin için âhirette iyi şeyler hazırladım. Gidin dünyada size yiyecek ve giyecek veren kula şefaat edin. Bugün onları size bağışladım» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca bir kişi getirirler. Hak Teâlâ Hazretleri ona, «Benden utanmadın, bana âsi oldun» der ve zebanilere buyurur, onu ateşe atmaya götürürler. O kişi konuşmak için ağzını açsa, zebaniler konuşmaması için ağzını kaparlar. Hak Teâlâ Hazretleri: «Niçin ağzını açtın ey benim kulum!» buyurur.

O:

«Ey Rabbim! Sen benim gönlümdekini bilirsin, beni rüsvây etme»

der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Söyle benim meleklerim işitsinler» buyurur.

O kul:

Ey Rabbim! Dünyada benim çocuklarım ve dostlarım bana çok eziyet ettiler. Ölüm halinde ailem bana cefâ çektirdi. Ölüm anında Azrail eziyet etti. Kabirde Münker ve Nekir bana eziyet ettiler. Şimdi kıyamet gününde zebaniler bana cefâ ettiler. Ben, âhirette Rabbim bana rahmet edip affeder, derdim. Beni ateşe atmalarını buyurduğun zaman, anladım ki, şimdi helak olacağım. Onun için, konuşmak üzere ağzımı açtım» der.

Hak Teâlâ Hazretleri, «Ey benim kulum! (Ben kulumun zannı üzereyim, öyle ise herkes beni hayırla düşünüp ansın) der ve «Seni bağışladım, git cennete gir» buyurur.

Huzeyfe(r.a), Hazret-i Peygamber'den şu rivayeti nakleder:

Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Kıyamet gününde bir kavim getirirler. Onların iyilikleri dağlar kadardır. Hak Teâlâ Hazretleri onların iyiliklerini kabul eylemeyip ateşe atılmalarını buyurur».

Selmân-ı Fârisî(r.a):

«Ey Allah'ın Resulü! Onların suçu ne idi» diye sorar. Resûlullah(s.a.v.) , «Namaz kılarlar, oruç tutarlar, zekât verirlerdi. Fakat bir haram görünce alırlardı ve yerlerdi» buyurur.

İmam Gazâlî(r.a.) şöyle der: Hak Teâlâ Hazretleri dört grubu dört peygamberle delil gösterir.

Birincisi, önce zenginlere sorar: «Niçin bana ibadet etmediniz? Size çok mal verdim. O mal ile bana âsi oldunuz» buyurur. Zenginler: «Ey Rabbim! Bize çok mal verdin. O mal bizim gönlümüzü aldı, sana kulluk edemedik» derler. Hak Teâlâ Hazretleri: «Görmez misiniz? Süleyman Peygambere mal verdim, bana âsi olmadı. Devamlı ibâdet etti. Siz mal için bana ibadet etmediniz» diyerek cehenneme konulmalarını buyurur.

İkincisi, kölelere delil gösterir. Köleler: «Ey Rabbimiz! Biz köle idik, sana ibâdet edemedik, bizi esirlik engelledi» derler. Hak Teâlâ Hazretleri: «Yûsuf'u köle ettim, hiç ibâdetini terketmedi. Siz niçin terk ettiniz» der, onların cehenneme konmasını buyurur.

Üçüncüsü, fakirlere şöyle buyurur: «Niçin bana ibâdet etmediniz?». Fakirler, «Ey Rabbimiz! Bizi muhtaç kıldın, ihtiyaçtan sana ibâdet edemedik» derler. Hak Teâlâ Hazretleri, «Siz mi çok açlık çektiniz, yoksa İsa mı daha çok açlık çekmişti? Hiç İsa'nın fakirliği bana ibâdet etmesine mâni oldu mu? Niçin ibadeti terk ettiniz?» buyurur.

Dördüncüsü, hastaları delil olarak gösterir. Hastalar, «Ey Rabbimiz! Hasta olduk, hastalık bizi ibâdetten men etti» derler. Hak Teâlâ Hazretleri, «Sizin hastalığınız mı şiddetli idi, yoksa Eyyûb'ün hastalığı mı? Eyyûb'ün hastalığı Eyyûb'ü ibadetten hiç men etmedi, siz niçin ibâdeti terk ettiniz» buyurur.

Bu dört grubun âsilerini cehenneme gönderir.

HESAPSIZ CENNETE GİRECEKLER

Bu bölüm hesapsız cennete girenleri bildirir.

Sahîh-i Müslim'de nakledildiğine göre, Peygamlerimiz(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Benim ümmetimden yetmiş bin kişi hesapsız cennete girer. Her bir kişiyle yetmiş kişi daha cennete girer».

Seyyid-i Şerîf Curcânî(r.a.) şöyle der:

«Yetmişten maksat yetmiş bin demektir. Çokluk gayedir. Muhammed ümmetinin çoğu hesapsız ve azapsız cennete girerler. Nitekim Peygamberimiz(s.a.v.) Veda Haccı'nda:

«Ey Âdemoğulları! Beş vakit namazınızı kılın. Ramazan ayında oruç tutun. Hacca gidin. Nefsinizi arıtmak için gönül hoşluğu ile malınızın zekâtını verin. Ondan sonra da varın, hesapsız ve azapsız Rabbinizin cennetine girin» buyurdu.

Nakledildiğine göre, kıyamet günü olunca bir münâdi:

«Hani Receb ayında oruç tutanlar?» buyurur. Perde ardından bir çıkar gelir. Arş'ın avlusunda otururlar. Cennetin hazinedarları cennetten nimetler getirirler. Oruç tutanlara verirler. Bütün insanlar hesapta iken onlar yerler ve içerler.

Nakledildiğine göre, kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri:

«Hani Receb ayında oruç tutanlar?» buyurur. Perde ardından bir nur çıkar. Cebrail, Mikâil ve İsrafil o nura tâbi olurlar. Receb ve Şaban ayında oruç tutanlara o nur gelir ve Hak Teâlâ Hazretleri'ne secde eder. Oruç tutanlara da şefaat eder. Hak Teâlâ buyurur:

«Secde dünyada tamam oldu. Gidin, bundan sonra şeref yerine girin». Onlar da cennete girerler.

Nakledildiğine göre, kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ey Rıdvan! Oruç tutanları aç ve susuz kabirden çıkardım. Şimdi onlar cennetten ne arzu ederlerse getir».

Rıdvan bir defa:

«Ey cennet oğlanları! Çabuk, cennetten, nurdan tabaklar getirin»

der. Gelirler. Herbirinin elinde nurdan bir tabak vardır. O tabaklar içinde çeşitli yemişler, türlü nimetler ve şaraplar bulunur. Oruç tutanlar o yemeklerden yerler, şaraplardan içerler. Rıdvan onlara:

«(Dünyada) geçmiş günlerde takdim ettiğiniz (iyi ameller) in karşılığı olarak afiyetle yiyin, için» (Hakka: 24), der.

Kıyamet günü olunca Hak Celle ve Â'lâ Hazretlerinin şöyle buyurduğu nakledilir:

«Nice kavimleri mahşer yerine getirirler, yüzleri nur gibi olur. inciden minberler üzerine otururlar. Peygamberler ve şehitler onlara gıbta ederler. Ashâbdan biri:

«Ey Allah'ın Resulü! Onlar kimlerdir?» diye sorar.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Bunlar uzak şehirlerden gelmiş olanlardır. Hak yolunda birbirleriyle dostluk ederler. Gecegündüz Allah'ı zikretmekle meşgul olurlar».

Abdullah b. Me'sûd, Peygamber(s.a.v.) 'den şöyle nakleder:

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Yarın Kıyamet gününde bir kavim gelir, yel gibi halkın üstünden geçer, cennete gider».

Ashâb, «Allah'ın Resulü! Onlar kimlerdir?», diye sorar.

Peygamberimiz(s.a.v.):

«Bunlar her zaman ölümlerini ve cenneti bekleyenlerdir. Ecel gelince âhirete gideriz, derlerdi» buyurur.

Ebû Hüreyre Peygamber'den şöyle nakleder:

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Ne mutlu benim ümmetimden olup da deniz kenarında ölenlere! Kıyamet günü olunca kabirlerinden kalkarlar ve Arş'ın altına varırlar. Hak Teâlâ Hazretleri onlara:

«Bunlar deniz kenarında oturanlar mıdır?» buyurur.

Melekler:

«Evet ey Rabbimiz! Onlardır» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bunlara hesap yoktur. Gidin, cennete girin, bâkirelerle kucaklaşın ve çeşitli nimetlerden faydalanın» buyurur.

Allah'a hamd olsun ki, Hak Teâlâ Hazretleri miskin Ahmed Bîcân'ı deniz kenarında gaziler şehri Gelibolu'da yarattı. Ümidim, Allah Teâlâ'ınn fazlı Peygamber(a.s.)'ın şefaati ile cennete girmektir.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamette çeşitli sıkıntılar ve durumlar vardır». Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Onlardan kurtulmanın çaresi nedir?» diye sorarlar.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Âlimlerin eteğine yapışmaktır» buyurur. Hak Teâlâ Hazretleri âlimleri ve zâhidleri bir araya toplar. Miskden bir yer üzerine otururlar. Ondan sonra münâdi zâhidlere:

«Gidin, cennete girin» diye seslenir. Zâhidler giderler cennete girerler, âlimler kalırlar. Sonra münâdî:

«Ey âlimler! Ben sizi hapis etmedim. Zâhidleri nefisleriyle meşgul ettim. Geri nefislerinden kurtardım. Siz halkla meşgul oldunuz, onlara ilim öğrettiniz. Gidin dostlarınızı cennete koyun» der. Alimler de dostlarını alırlar, Allah'ın izni ile cennete girerler.

Nakledildiğine göre, İmam Fahr-i Râzî (Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun) şöyle der:

«Kıyamet gününde, Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Ey âlimler! Siz Rabbinizin hakkında ne düşündünüz?». alimler, «Bize rahmet edip bağışlarsın, diye düşünürdük» derler. Hak Teâlâ Hazretleri, «Günâhınızı bağışladım. Ben ilmimi size hayır etmek için emanet bıraktım. Şimdi, gidin rahmetimle cennete girin» buyurur.

Kûtü'l-Kulüb'de nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca bir kavmi kabirlerinden çıkarırlar. Onlara atlar gelir, binerler ve cennete varırlar. Melekler bunları gördükleri zaman birbirlerine, «bunlar kimlerdir?» diye sorarlar. Meleklerin bir kısmı «Bilmeyiz. Muhammed ümmeti olabilirler» derler. Bazı melekler ise «Siz kimlersiniz, kimin ümmetisiniz, hiç hesap olundunuz mu?» diye sorarlar.

Onlar:

«Olunmadık» derler.

Melekler:

«Dönün, yine hesap yerine gidin, hesap verin» derler.

Onlar:

«Dünyada hiç bize bir şey verdiniz mi ki, onu sorarsanız» derler. Melekler bir şey demezler. Onlar cennete girip nimetlerini yerler.

Ebu'l-Leys(r.a.), tefsirinde şöyle der:

«Melekler Kıyamet Gününde gökten yere inerler ve halka:

«Hiç bizi bilir misiniz?» diye sorarlar.

Onlar:

«Bilmeyiz» derler.

Melekler:

«Biz dünyaca sizin amelinizi yazan melekleriz. Şimdi size cenneti müjdeliyoruz. Gidin cennete girin» derler.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«....Va'd olunduğunuz cennetle sevinin» diye melekler inecektir» (Fussılet: 30).

Nakledildiğine göre Zeyd b. Eslem şöyle demiştir:

«Müjde üç yerdedir: Birincisi ölüm halinde, ikincisi kabirde, üçüncüsü mahşer yerindedir».

Bazıları da şöyle demişlerdir:

«Müjde beş yerdedir: Ta ki mü'minler azabtan emin olurlar ve korkudan feraha ererler:

Birincisi, müjde umumîdir. Mü'minlere melekler, «Azaptan korkmayın, peygamberler ve sâlihler size şefaat ederler. Sevabımız gider, diye tasalanmayın. Son varacağınız yer cennettir» derler.

İkincisi, müjde ihlâsla amel edenleredir. Melekler onlara, «Korkmayın. Amelleriniz reddolunmaz, kabul olunur. Sevabımız kaybolur diye de tasalanmayın. Şüphesiz sizin sevabınız iki mislidir» derler.

Üçüncüsü, müjde, tövbe edenleredir. «Günahınızdan korkmayın, bağışlandınız, önceden işlediğiniz amellerinizden dolayı sevabınızdan tasalanmayın. Şüphesiz sizin sevabınız iki mislidir».

Dördüncüsü, müjde, zâhidleredir. Melekler onlara, «Mahşerden ve hesaptan korkmayın. Tasalanmayın, sevabınız yok olmaz ve eksilmez. Hesapsız ve azapsız, gidin, cennete girin» derler.

Beşincisi, müjde, halka hayır öğreten ve ilimleriyle amel eden âlimleredir. Melekler, «Kıyamet hallerinden korkmayın. Tasalanmayın, amellerinizin sevabı iki mislidir» derler. alimlere ve onlara uyanlara cenneti müjdelerler».

Kendilerine müjde olunanlara ne mutlu! Müjde, ameli güzel olanlaradır.

Muâz b. Cebel(r.a) Peygamber'den şöyle nakleder:

«Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Hak Teâlâ Hazretleri Arş'ın altında yeşil zebercedden ve kızıl yakuttan bir direk yarattı. Üzerinde yediyüz şerefesi vardır. Kıyamet günü olunca Cebrail o şerefelerin birisinde durur ve:

«Ey Muhammed ümmeti! Rabbiniz selâm eder» der, cenneti ve Rıdvan'ı müjdeler.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyamet gününde benim ümmetimin fakirlerinin yüzleri ay gibi olup, kıyamet yerine gelirler. Ellerinde nurdan kadehler bulunur. Nurdan minberler üzerine otururlar. Gönülleri ferah olur. Halk ise hesaba çekilmekle meşguldürler. Halk onlara bakıp:

«Bunlar melekler midir yahut peygamberler midir?» diye sorarlar.

Fakirler:

«Biz Muhammed ümmetinin fakirleriyiz» derler.

Melekler :

«Hangi amelle Hak Teâlâ Hazretleri bu dereceleri verip sizi buna lâyık kıldı?» diye sorarlar.

Fakirler :

«Bizim amelimiz çok değildi. Beş vakit namazı gözetirdik, hiç terk etmezdik. Muhammed Mustafa'nın adını işitince onun sevgisinden ağlardık. Allah'a şükredip fakirliğimize sabrederdik. Hak Teâlâ bize ne verdi ise iki şey için verdi: Birincisi, dünyayı terk ettiğimiz için, ikincisi Muhammed Mustafa(s.a.v.)'ı sevdiğimiz içindir» derler.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Mü'minler melekleri gördükleri zaman, melekler: «Dünyaya yine gider misiniz?» diye sorarlar. Mü'minler: «Belâ ve tasa evine dönmeyiz. Bilâkis Allah katına döneriz» derler. Kâfirler, «bizi dünyaya gönderin» derler. Fakat çare olmaz.»

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Kıyamet günü olunca mü'minlerin çocukları bir yerde toplanırlar. Hak Teâlâ Hazretleri meleklere. «Bu çocukları cennete iletin» buyurur. Çocuklar gitmezler, cennetin kapısında dururlar. Melekler: «Merhaba ey Müslümanların çocukları! Cennete girin. Sizin üzerinize hesap yoktur» derler. O çocuklar: «Bizim babalarımız ve analarımız hani?» diye sorarlar. Melekler : «Babanız ve ananız sizin gibi değillerdir. Onların günahları vardır. Hesap olunurlar» diye cevaplandırırlar. O çocuklar ağlaşırlar, feryâd ederler ve: «Bize babasız ve anasız cennet gerekmez» derler. «Hak Teâlâ Hazretleri meleklere: «Çocuklar niçin ağlaşırlar?» buyurur. Melekler: «Ey Rabbimiz! Müslümanların çocukları «Babamız ve anamız beraber olmazsa bize cennet gerekmez» diyorlar, derler. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Gidin babanızı ve ananızı bulun, onlarla beraber cennete girin» buyurur. Onlar da giderler, babalarını ve analarını kıyamet yerinde bulurlar. Onlarla beraber cennete girerler.»

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri dünyada onulmaz hastalıklara uğrayanlara hesapsız keremler verir. Dünyada sağlıklı olanlar bu durumu görünce:

«Ne olaydı bizim derilerimizi parça parça edeydiler de biz de bunlar gibi mertebeler bulaydık» derler».

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyamet günü olunca dört türlü kavim miskten latif bir tepe üzerinde bulunurlar. Onlara hesap ve azab olmaz:

Birincisi, Hakk'ın rızası için Kur'ân okuyanlar,

İkincisi, hâlis itikadı olanlar.

Üçüncüsü, halkı Hakk'ın rızası için mescide davet eden müezzinler.

Dördüncüsü, dünyada hasta olup sabredenler».

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri bu halkı hesaba çekmek için toplar. Bazı mü'minler günahlarının ve asiliklerinin çok olduğunu görürler:

«Ey Rabbimiz! Bizi cehenneme buyur. Biz bu amel ile cennete layık değiliz» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim kullarım! Benden ümidinizi keser misiniz? Günah işlediniz ise benim takdirimle işlediniz. Dünyada iken benim takdirimden kaçmazdınız. Şimdi nereye kaçarsınız» buyurur. Onları esirger ve cennete koyar»(14)

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Kıyamet günü olunca münâdî, «Hani fazl sahibi olanlar?» diye seslenir. Bir kavim çıkıp gelir ve:

«Biz fazilet sahibiyiz» derler.

Melekler:

«Sizin fazlınız nedir?» diye sorarlar.

O kavim:

«Bir kimse bize zulmetse sabreder, câhillik etse tahammül gösterirdik» derler.

Melekler:

«Cennete girin (iyi amel işleyenlerin mükâfatı ne güzeldir)» derler».

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle demiştir:

«Nefsim kudret elinde olan Allah Hakk'ı için, şehitler kıyamet gününde kılıçlarını omuzlarına koyup arasât yerine gelirler. Eğer Allah'ın Halîli İbrahim(a.s.)'a ve Kelimi Musa(a.s.)'a uğrasalar onlara yol verirler idi».

Mahşerdekiler:

«Acaba bunlar kimlerdir?» diye sorarlar.

Nida gelir ki:

---

(14) Onlar mes'uldüler. Kendi cüz'î iradeleriyle günah işlediler. Ama hadlerini bilip boyun büktüler de Allah rahmet ve keremiyle affeyledi. Bu fıkrayı "cebriye" gibi anlamamalıdır. (Nâşirin notu)

«Bunlar Allah yolunda gaza meydanlarında başlarını verip kanlarını dökenlerdir».

Kûtü'l-Kulûb'den nakledilir:

«Bir grub insan cennete kabirlerinden uçup girerler.

Melekler görüp:

«Siz kimin ümmetisiniz? Herkesten önce cennete giriyorsunuz. Hiç hesap ve azap gördünüz mü?» diye sorarlar.

Onlar:

«Görmedik» derler.

Melekler:

«Ne sebepten cennete girdiniz?» derler.

Onlar:

«Hak Teâlâ Hazretleri'nin fazlı ve keremiyle girdik, iki sebep biliriz : Birincisi, dünyada az şeye kanâat gösterdik, ikincisi, gizli günah işlemeye Hak Teâlâ'dan korkardık ve utanırdık» derler.

Melekler:

«Size lâyık olan Cennet'e girmektir» derler.

Ey âlemlerin Rabbı olan Allahım! Bizleri de fazlınla bunlardan eyle.

KİTAP (AMEL DEFTERÎ)

Allah Teâlâ buyurdu:

«Herkesin (dünyadaki) amel (ve hareket)ini kendi boynuna doladık. Kıyamet günü onun için bir kitap çıkaracağız ki, neşredilmiş olarak kendisine kavuş (ub şöyle çat) acak: «Oku kitabını, bugün sana karşı iyi hesap görücü olmak bakımından, kendi nefsin yeter» (İsrâ: 13-14).

Nakledildiğine göre, kıyamet günü olunca Hak Teâlâ bu halkı bir ak yere toplar. Sonra onların üzerine bir kara bulut gelir. O buluttan yağmur gibi amel defterleri yağar. Eğer mü'minlerden olursa defter ak olur. Eğer kâfir olursa defteri kara olur. Defterin sahibi mü'minse sağ eline, kâfirse sol eline gelir.

Bir rivayette, eğer mü'minse defterinde **«Fî cennetin âliyetin (Yüksek bir cennettedir)» (Gâşiye: 10),** kâfir ise defterinde **«Fî semûmin ve hamîmin (Sıcak ve kaynar bir sudadır)» (Vakıa: 42)** yazar.

Nakledildiğine göre, İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«Mü'min olursa defteri sağ eline gelir. Kötülükleri defterin içinde, iyilikleri dışında yazılmış olur. Böylelikle kimse o müminlerin hâlini bilemez. Hangi yılda hangi ayda, hangi günde ve hangi yerde ölürse o zaman bilinir. Mü'min defterindeki kötülüklerini okusa çok üzülür.

Ona:

«Hak Teâlâ seni bağışladı» derler. Defterin öbür yanını da okur ve iyiliklerinin orada yazıldığını görür. Gönlü ferahlar yüzünün rengi açılır:

«Artık kitabı sağ eline verilmiş olan kişiye gelince, hemen der ki: Alın, okuyun kitabımı, der» (Hakka: 19).

Kâfirin defteri sol elinde olur. Bütün iyilikleri içinde ve kötülükleri dışında olur. Defterini okuyunca:

«Bu senin iyiliklerin ise defterinin öbür yanını da oku» derler., Öbür yanını da okur, bütün kötülüklerini orada görür. Yüzü kararıp, gözleri gömgök olur. Yahut gözsüz olur. O zaman:

«Ah keşke benim kitabım verilmeseydi, der» (Hakka: 25).

Nakledildiğine göre, kıyamet gününde defteri sağ elinde olan bazı kimseler defterinde hac, gaza, namaz ve zekât sevabı görürler ve:

«Bu benim defterim değildir. Ben dünyada iken bunların hiçbirisini işlemedim» der. Hak Teâlâ:

«Ey benim kulum! Bu senin defterindir. Sen dünyada iken, «Benim malım olsa hacca giderdim, zekât verirdim, fakirlere nafaka verirdim» derdin. Ben senin doğru söylediğini bilirim. Bu sevapları sana verdim. Git, cennete gir» buyurur.

Nakledildiğine göre, birçok bağışlanmış kimse vardır ki, Allah'dan, meleklerden ve insanlardan utanmasın diye, günahını, kendisi, melekler ve bütün insanlar unutur.

Nakledildiğine göre, kâfirlerin defteri arkasından verilir. O kişinin sağ eli boynunda bağlı olur. Sol elinin arkasından çıkarıp defterini verirler. Cehenneme böyle girer.

MİZAN

Allah Teâlâ buyurdu:

«(Herkesin dünyâda yapıp ettiğini) tatmak da o gün hakdır. Artık kim (ler) in terazileri Âğır basarsa işte onlar murada erenlerin ta kendileridir» (Â'râf: 8).

«Kimin de tartılan hafif gelirse bunlar da, âyetlerinize zulmeder oldukları için, kendilerine çok yazık etmiş kimselerdir» (Â'râf: 9).

Nakledildiğine göre, âhiretteki mizan dünya mizanının aksidir. Yani eğer ağır gelirse, ağır yanı yukarı kalkar. Arş-ı Â'lâ'ya yakın olur. Çünkü onlar hürmette Arş'a yakın olanlardır. Eğer hafif gelirse Âşağı iner. Esfele (en alçağa) yakındır. Onlar hürmette hafif olurlar. İmam Gazâlî(rh.a) şöyle der:

«Mizanın iki kefesi vardır. Bir kefesi nurdan bir kefesi zulmettendir».

Kurtubî de şöyle der

«Eğer mizanın bir kefesine yerleri ve gökleri koysalardı, o kefe bunlardan büyük gelirdi. O kefelerden biri nurdandır. O iyiliklerin konduğu kefedir. Biri zulmettendir. O da kötülüklerin konduğu kefedir. Mizan, Arş-ı Â'lâ'nın önünde asılıdır. Cebrail(a.s.)'ın elindedir. Arş-ı Â'lâ'nın sağında cennet vardır. Nur kefesi onun yanındadır. Arş-ı Â'lâ'nın solunda cehennem vardır. Zulmet kefesi onun yanındadır».

Ebû Hüreyre(r.a) Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

«Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Hak Teâlâ kıyamet gününde Hazreti Âdem'e üç kere özür bildirir:

Birincisi, Hak Teâlâ buyurur: «Ben yalancılara lânet etmeseydim bütün çocuklarına rahmet ederdim:

«Şeksiz şüphesiz onların topuna va'd olunan yer cehennemdir» (Hıcr: 43).

İkincisi, Hak Teâlâ Hazretleri buyurur: «Ey Âdem! Senin çocuklarından hiçbirine azab etmeden onları dünyaya göndersem, bilirim ki, gene kötülük işlerlerdi, asla beni anmazlardı.»

Üçüncüsü, «ey Âdem! Seni, benimle çocuklarının arasında hakem kıldım. Mizanın yanına git, otur. Kimin hayrı şerrinden ağır gelecek olursa cenneti onlara veririm. Bilesin ki, ben kimseyi zorla cennete sokmam. Fakat onlar zâlimlerdir ve âsilerdir. Onun için ateşte yakarım, ona lâyıktırlar».

Bilâl-i Habeşî(r.a) Peygamber(s.a.v.)'dan şunları nakleder:

«Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Kıyamet gününde Mizan Cebrail(a.s.)'ın elinde olur. Hak Celle ve Â'lâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Bunların amellerini tart! Mazlumları zâlimlere gönder. Gitsinler haklarını istesinler. Eğer zâlimlerin iyiliklerini bulurlarsa, mazlumlar onlan alsınlar. Eğer iyiliklerden bir şey bulunmazsa, mazlumların günahını o zâlimlere ver buyurur».

Böylece zâlimlerin üzerine günah dağlar gibi yığılır.

Nakledildiğine göre, İmam Tirmizî(rh.a) Peygamber(a.s.)'dan şu rivayeti belirtir:

«Peygamber(s.a.v.) buyurur: «Benim ümmetimden bir kişi gelir, içinde günahları yazılmış doksandokuz defteri olur. Her defterin uzunluğu gözün göremeyeceği kadardır. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri ona:

«Bilir misin dünyada işlediklerini ve yaptığın zulümleri?» buyurur.

O kimse:

«Bilirim, ey Rabbim» der.

Hak Teâlâ:

«Bugün kimseye zulüm yoktur. Sana şu levh içinde hasenat vardır. Onda,(Lâ ilahe illallah Muhammeder Resûlullah = Allah'dan başka ilah yoktur, Muhammed onun elçisidir) yazılmıştır» buyurur.

Hak Teâlâ Hazretleri o kimseye:

«Mizana hazır ol» buyurur. O da hazır olur. Defterleri mizana koyarlar. Bir yanına da o levhi koyarlar. Levh o defterden ağır gelir. Çünkü Allah Teâlâ Hazretleri'nin ism-i şerifi o levhde yazılmıştır.»

Nakledildiğine göre, kıyamet gününde bir kişi getirirler. Günahı iyiliklerinden Âğır gelir. Hak Teâlâ onu ateşe gönderir. O kişinin kirpiğinden bir kıl Hak Teâlâ Hazretleri'ne niyazda bulunur:

«Ey Rabbim! Senin peygamberin «Kim Allah korkusundan ağlarsa, ateş o göze haramdır» dedi. Biz senin için çok ağladık. Hak Teâlâ Hazretleri o kişiyi, bir kıldan dolayı affeder.

Cebrail(a.s.) bütün arasât kavmine:

«Falan oğlu falanı Hak Teâlâ Hazretleri bir kıl için affetti» der.

Nakledildiğine göre, kıyamet gününde bir kişinin günahı iyiliklerinden Âğır gelirse, bir dostundan iyilik ister. O kimse de, bütün iyiliklerini isteyene Allah Teâlâ Hazretleri'nin rızası için verir. Hak Teâlâ:

«Ey kulum! İyilikleri olmayana ateşle azap edeceklerini bilmez misin?» buyurur.

O kimse:

«Ey Rabbim! Bilirim. Fakat o kimse beni senin rızan için severdi. Ben de bugün kendi nefsimi senin rızan için ona feda ettim» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ben rahmet edenlerin en yücesiyim. İkinizi beraber bağışladım ve cenneti size verdim» buyurur.

Nakledildiğine göre, kıyamet günü olunca Muhammed(s.a.v.)'ın ümmetlerinin amellerini tartarlar. Bir rek'at namazları İsrâiloğulları kavminin bin rek'atından fazla gelir, İsrailoğulları kavmi:

«Ey Rabbim! Muhammed(s.a.v.)'ın ümmetinin bir rek'at namazında ne vardır ki, bizim bin rekatımızdan fazla gelir?» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onlar namazlarında (Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm) dedikleri için» buyurur.

Nakledildiğine göre, bir kimsenin tartısı (hata ve sevabı) eşit gelse, Hak Teâlâ, «Bu kimse cennetlik değildir» buyurur. Derhal bir melek bir sahife getirir, içinde, «Bu kimse babasına ve anasına kötü söz söy-

lemiş ve incitmiştir» yazılı sahifeyi o mizanın kefesine koyar, günahı iyiliklerinden ağır gelir. Hak Teâlâ o kimseyi ateşe bıraktırır. O kul Hak Teâlâ Hazretlerinin huzuruna gelmek ister. Allah Teâlâ:

«Ey âsi kul! Niçin yine yanıma gelmek istiyorsun?» buyurur.

O:

«İlâhî! Babamı ateş içinde gördüm, yanmaktadır. Ben dünyada babama âsi olmuştum, onun azabını bana ver, onu azâd et» der. Bu sözler Hak Teâlâ'ya hoş gelir. Babası ile o kimseyi cennete buyurur.

Hazret-i Ali(r.a), Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Beş vakit namazı cemaatle kılmaya ahdeyle. Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri yedi kat gökleri yerleri, denizleri, geceyi, gündüzü, güneşi, ayı, Arş'ı Kürsî'yi, cenneti, cehennemi ve yıldızları mizanın bir yanına, mü'minin cemaatle kıldığı bir vakit namazı da diğer yanına koyar. Bir vakit namaz hepsinden ağır gelir».

İlâhî! Muhammed Mustafa halkı için bize namazı muvaffak edip cemaatle kılanlardan eyle.

DÜŞMANLIKLAR VE MAHKEMELER

Allah Teâlâ buyurdu:

«(Evet) kişinin kaçacağı gün: Biraderinden, anasından, babasından, karısından ve oğullarından. O gün bunlardan herkesin kendine yeter bir işi (derdi, belâsı) vardır» (Abese: 34-37).

Yani kıyamet gününde kimse kimseye itibar ve iltifat etmez. Herkes kendi nefsiyle meşgul olup, benden bir şey ister diye birbirinden kaçarlar.

Kardeş kardeşe, «Dünyada malından ve mülkünden bana niçin birşey vermedin» der. Kadın kocasına, «Bana haram yedirdin» der. Çocuklar babalarına, «Bana niçin ilim öğretmedin ve beni niçin doğru yola sevk etmedin» derler. Önce kardeş kardeşden kaçar, Kabil, Kabil'den kaçar, İbrahim(a.s.) babasından, Lût(a.s.) karısından, Nuh(a.s.) oğlundan kaçar.[15]

İmam Begavî, tefsirinde şöyle der:

«Peygamberler dahi ümmetlerinden kaçarlar. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri azametinden zâtını gösterir. Bütün mü'minler ona ta'zim edip, secdeye varırlar. Fakat kâfirlerin gözleri göğe dikilmiş, gönülleri boş, şaşkın ve bağlı bir halde dururlar. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«(Hatırla ki o gün) baldır (lar) ın açılacağı, kendilerinin secdeye

da'vet edilecekleri bir gündür. Fakat (buna) güç yetiremeyeceklerdir» (Kalem: 42).

O zaman Hak Teâlâ Hazretleri nida eder, uzak-yakın herkes işitir. Buyurur ki:

«Ben zâlimin zulmünden geçmem. Elbette intikam alırım. Eğer ben zulümden geçersem zâlim ben olmuş olurum».

Ondan sonra bütün halk tek tek hesap olunur. Herkes yalnız kendisinin hesap olunduğunu sanır.

Nakledildiğine göre, bir kişi, bir kişiyi öldürmüş olsa, ikisi beraber Hak Teâlâ'nın yanına gelirler. Hak Teâlâ öldüren kişiye:

«Ey Âdemoğlu! Ben sana ne zulmettim ki, bana ortaklık koşarsın? Bu adamı ben dirilttim, sen öldürüyorsun. Benimle açıktan açığa cenk mi edersin? Eğer o kişi hakkını bağışlarsa kendi bilir» buyurur.

O davacı:

«Ey Rabbim! Hakkımı senin aşkına bağışladım» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim keremim senin kereminden çoktur. Gidin, ikiniz birlikte cennete girin» buyurur.

Enes(r.a) şöyle der:

Peygamberimiz(s.a.v.) bir gün bizimle beraber oturuyordu. Ansızın güldü, mübarek dişleri gözüktü. Hazret-i Ömer:

«Ey Allah'ın Resûlü! Niçin güldünüz?» diye sordu.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Kıyamet gününde iki kişi gelirler. Hak Teâlâ'nın huzurunda davacı olurlar.

Birisi:

«Ey Hâbbim! Benim bundan hakkımı al» der.

Hâk Teâlâ Hazretleri:

«Kardeşine hakkını bağışla» buyurur.

O kişi:

«Ey Râbbim! Hiç hasenatım kalmadı» der. Hak Teâlâ diğerine:

«Nasıl yaparsın? O kişinin iyiliği kalmadı» buyurur.

O:

«Benim günahımı ona ver götürsün».

Hak Teâlâ Hazretleri:

---

(15) Daha önce de geçmişti: Âdem Aleyhi's-Selâm'ın oğullarından Kabil, kardeşi Habil'i öldürmüş, Hazret-i İbrahim'in babası, oğlunun Hak'ka davetine icabet etmemiş, Lût Aleyhi's-Selâm'ın karısı ile Nûh Aleyh's-Selâm'ın oğlu da inançlarını terk ederek küfür yoluna girmişlerdi.

«Başını yukarı kaldır. Cennete bak» buyurur.

O kişi başını kaldırıp cennete baktığında:

«Ey Rabbim! Gümüşten şehirler ve inci ile süslenmiş altından saraylar görüyorum. Ey Rabbim! O saraylar hangi peygamberin ya da şehidindir?» diye sorar. Hak Teâlâ:

«Kimin ki, birisinde hakkı olsa, o hakkını bağışlasa, işte bu gördüklerin onun karşılığıdır» buyurur.

Derhal o kişi:

«Ey Rabbim! Hakkımı ona bağışladım» der.

Hak Teâlâ:

«Şimdi git, o kişiyle cennete gir» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Müflis (iflâs eden) kimdir, hiç bilir misiniz?»

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Bize göre müflis, malı ve mülkü olmayandır» dediler.

Peygamber(s.a.v.) Hazretleri:

«Müflis, kıyamet gününde «hakkım vardır» diye elinden bütün ameli almandır. O kişi böylece müflis kalır. Ondan sonra cehenneme koyarlar».

Allah Teâlâ buyurur:

«O gün herkes (ancak) öz canı (nın halâsı) için uğraşacak, herkes ne yaptıysa (onun karşılığı) kendisine eksiksiz verilecek, onlar asla haksızlığa uğratılmayacaklardır» (Nahl: 111).

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Hakkın arasında hiçbir zaman çekişme eksik olmayacaktır, öyle ki, ten ile can çekişirler. Can:

«Benim elim yok ki, onunla tutayım. Ayağım yok ki, onunla yürüyeyim, gözüm yok ki, onunla göreyim. Ne yaptıysa ten yaptı, benim suçum yoktur» der.

Ten ise:

«Ey Rabbim! Beni bir ağaç gibi yarattın. Benim elim ve ayağım tutmazdı ki, onunla günah işleyeyim. Bu can bana bir nur gibi geldi. Onunla konuştum, onunla gördüm. Benim asla günâhım yoktur» der.

Bunun üzerine Hak Teâlâ şöyle buyurur:

«Sizin durumunuz gözsüz ile ayaksıza benzer. Gözü olan kişi bir bağ içinde çok yemiş gördü. Ayaksızı gözsüz götürdü, o bağa girdiler. Yemiş çaldılar. Öyle olunca ikisine birlikte azap etmek gerekir. Geri kalan uzuvlar da böyledir. Yani göz, kulak, el ve ayak, onlara da soru sorulur». Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Senin için hakkında bir bilgi hâsıl olmayan şeyin ardına düş-

me. Çünkü kulak, göz, kalb: Bunların herbiri bundan mesuldür», (İsrâ 36).

Ondan sonra bütün canlıları sorguya çekerler. Birinin hakkını diğerinden alırlar. Sahibi hayvanını yok yere doğmuş ise hakkını alırlar. Sonra Hak Teâlâ buyurur, hayvanlar toprak olur. Eğer bir kişi dünyada bir canlıyı ya da bir kuşu sevse, Haktan diler ve Hak Teâlâ Hazretleri'nin buyruğu ile o kuş o kişiyle cennette beraber olur.

Hazret-i İkrime, Peygamber(s.a.v.)'dan şu rivayeti nakleder:

«Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «O zaman hayvanlar ve kuşlar insanların hâlini görürler:

«Allah'a hamd olsun ki, bizi insan yaratmadı. Bize cennet gerekmez. Sadece Hakk'ın rızâsı bize yeter» derler. Halkın izni ile beraber toprak olurlar.

KIYAMET GÜNÜNDE DİĞER GARİP İŞLER

Ebû Hüreyre Resûlullah Hazretleri'nden şöyle nakleder:

«Peygamberimiz(s.a.v.) Hazretleri buyurdu:

«Kıyamet gününde bütün ameller suret bulup dile gelerek konuşurlar, önce namaz dile gelir:

«Ey Rabbim! Ben namazım» der.

Hak Teâlâ:

«Sen hayır üzerinesin» buyurur.

Sadaka gelir:

«Ey Rabbim! Ben sadakayım»

Hak Teâlâ:

«Sen hayır üzerinesin» buyurur.

Oruç gelir:

«Ey Rabbim! Ben orucum» der.

Hak Teâlâ:

«Sen hayır üzerinesin» buyurur.

İslâm gelir:

«Ey Rabbim! Sen Selâm'sın, ben de İslâm'ım» der. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sen hayır üzerinesin. Bugün seninle alırım, seninle veririm» buyurur. Öyle olunca, İslâm kimi dilerse cennete koyar.

Güzel surette Kur'ân gelir. Mahşer halkı Kur'ân'ı görürler ve: «Peygamberdir» derler. Peygamberleri geçince, «Melekdir» derler. Meleklerden de geçince, Kur'ân-ı Azim olduğunu anlarlar. Kime şefaat ederse, alır cennete beraber giderler. Ondan sonra güzel surette cuma ge-

lir. Misk gibi kokusu vardır. O da kimi dilerse alır. Cennete beraber gider.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet gününde bir kişi getirirler. Adı Muhammed'dir. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sen utanmadın, bana âsi oldun. Şimdi ben sana azab etmeye utanırım. Senin adın habîbimin adıdır. Bugün sana azab etmem» buyurur ve affeder.

Nakledildiğine göre Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet gününde dünyayı bir kara kandil gibi asarlar. Yarattığından beri Hak Teâlâ dünyaya rahmetle bakmamıştır. Kıyamet gününde dünya:

«Ey Rabbim! Senin emrin geldi. Benim sularımı tüketti, ağaçlarımı kuruttu, saraylarımı yıktı, sultanlığım gitti. Beni en aşağı derecedeki bir velîne bağışla» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey dünya! Benim velîlerim dünyada senin hiçbir şeyine razı olmadılar. Bugün benim huzuruma geldiler. Sana mı razı olurlar. Şanım hakkı için, eğer senin benim yanımda bir sineğin kanadı kadar değerin olsaydı, dünyada içmek için kâfire bir yudum su vermezdim» buyurur.

Begavî tefsirinde Ebû Hüreyre'den şöyle nakleder:

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Kıyamet gününde İbrahim(a.s.) babası Azer ile buluşur. Azer'in yüzü toprağa bulaşmıştır. İbrahim(a.s.) onu görür ve:

«Ben sana Allah'a âsi olma demedim miydi» der.

Azer:

«Bugün Allah'a mutî oldum. Bana çare eyle» der. İbrahim(a.s.):

«Ey Rabbim! Kıyamet gününde beni rüsvâ etmeyeceğini vadetmiştin. Babamı ateşe atmışlar, bundan daha fena rüsvalık olur mu?» der. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ben cenneti kâfirlere haram ettim» buyurur.

Ondan sonra İbrahim(a.s.) yere bakar, görür ki, babası bir koç olmuş, ayağından tutup ateşe bırakırlar. Allah Teâlâ buyurur:

«Kim (Allah'a) bir iyilikle, güzellikle gelirse işte ona bunun on katı. Kim de bir kötülükle gelirse bu o miktardan başkasıyla cezalanmaz. Onlar (yani iyilik edenler de, fenalık yapanlar da) haksızlığa uğratılmazlar» (En'âm: 160).

Burada iyilikten murat (lâ ilahe illallah) kelimesidir. Bu hayırdan üstün ona hayır vardır. İbn Abbâs şöyle der.

«(Lâ ilahe illallah) hayrından üstün hayır demek, bu kelime ile türlü türlü hayırlara ulaşmaktır. Çünkü bir iyiliğe, on iyilik var demek olur. Birincisi de (Lâ ilahe illallah) demekten üstün iyilik, Hakk'ın cemâlini seyretmektir, demek olur».

ALLAH TEALÂ'NIN MELEKLERLE KONUŞMALARI

Mü'minler kıyamet yerine geldikleri zaman bütün uzuvları Hak Teâlâ Hazretleri'ne dile gelip konuşur:

Eli:

«Sadaka verdim, hani benim sevabım?».

Ayağı:

«ibâdete durdum, hani benim mükâfatım?». Bu şekilde bütün uzuvları sevap isterler. Hak Teâlâ Hazretleri de onlara ecirlerini verir.

Sonra gözü:

«Ey Rabbim! Hani benim sevabım?» der.

Hak Teâlâ Hazretleri meleklere:

«Perdeleri kaldırın! Tâ ki, kulum benim niteliksiz cemâlimi görsün» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca bütün âlimleri bir yere toplarlar. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ben size ilmi ve hikmeti hayır dilemek için verdim. Ey meleklerim! Siz tanık olun, ben, âlim kulumun iyiliklerini kabul ettim ve günahını bağışladım» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde:

«Nerede yarattıklarımın seçkinleri?» buyurur.

Melekler:

«Ey Rabbimiz! Onlar kimlerdir?» diye sorarlar.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim takdirime kanaat eden ve verdiğime razı olan dervişlerdir. Onları cennete koyun» buyurur. Onlar da cennete girerler. Yerler ve içerler. Halk, mahşer yerinde hesapta olurlar.

Nakledildiğine göre Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca münâdî:

«Hani benim düşmanlarım?» der.

Cebrail(a.s.):

«Ey Rabbim! Senin düşmanların çok. Hangi düşmanı istersin?».

Hâk Teâlâ Hazretleri:

«Hani içki içenler, çalgı dinleyenler, sarhoş iken ölenler ve zina edenler?» buyurur.

Melekler onları bir yere toplarlar. Hak Celle ve Â'lâ Hazretleri eğer dünyada tövbe etmemişlerse, onları şeytanla beraber cehenneme bırakır.

Nakledildiğine göre, kıyamet gününde bir kişi getirirler. Boynunda zincir ve ayağında bukağı vardır. Cehenneme koymak isterler. Hak Teâlâ Hazretleri:

«O kulumu bana getirin. Kulumdan ne istersiniz? Yoksa siz mi yarattınız? Siz mi rızkım verdiniz? Ey benim kulum! Diline bak. Benim hayrımdan bir şey var mıdır?» buyurur. O kişi görür ki, ak yazı ile (Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm) yazılmış. O zaman:

«Ey Rabbim! Ben her gece bir yanımdan bir yanına dönerken bunu okurdum. İlâhî! Beni (Bismillah) hürmetine bağışla» der.

Hak Teâlâ:

«Ey kulum! Seni bağışladım. Benim rahmetimle git, cennete gir» buyurur.

Nakledildiğine göre kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri bir kimseye hesap sorar. Günahı sevabından Âğır gelir. Hak Teâlâ Hazretleri o kulun ateşe atılmasını emreder. Cebrail(a.s.)'a:

«O kuluma sor: Dünyada hiçbir âlimle bir yerde oturmuşluğu var mıdır? Eğer oturmuşluğu var ise affedeyim» buyurur.

Cebrail(a.s.) o kula sorar, O:

«Oturmuşluğum yoktur» der.

Hak Teâlâ:

«Dünyada hiçbir âlimi sever miydi?» buyurur.

Cebrail(a.s.) sorar. O kişi «yok» der. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Sor, hiç bir âlim ile yemek yemişliği var mıdır?» buyurur.

Cebrail(a.s.):

O kişiye sorar. O kişi «yok» der. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! Sor, o kulumun adı bir âlimin adına ugun mudur?» buyurur.

Cebrail(a.s.) sorar ki, uygun değildir. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! O kulumu cennete koy. Ben bilirim, o kulum âlimi seven kişiyi severdi. Ben o âlimin hürmetine buna rahmet ettim» buyurur.

Nakledildiğine göre, Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde meleklere:

«Bugün mü'min kullarımı cennete iletin: Onlara saraylarını ve hu-

rilerini gösterin» buyurur.

Melekler:

«Bu ulu keramettir» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri;

«Şanım hakkı için eğer bütün cenneti bir mü'min kuluma versem onun karşılığı değildir. Çünkü ben onlara:

«Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» diye sordum,

Onlar da

«Evet» demişlerdir. İkrarlarından dolayı cenneti onlara verdim Fazla olarak da benim cemâlimi seyretsinler.

Nakledildiğine göre, kıyamet gününde bir kimse getirirler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim meleklerim! Bu kulum beni hiç kimseye ortak koştu mu?»

Melekler:

«Yok, ey Rabbimiz».

Hak teâlâ:

Ey benim meleklerim! O kişi bunca yıl dünyada bulundu, türlü belâlar çekti. Sonra öldü. Bunca yıl yine kabirde karanlıkta yattı. Ben de ona rahmet ettim. Gitsin, cennete girsin» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri:

«Hani benim komşularım?» buyurur.

Melekler:

«Ey Rabbimiz? Senin komşuların kimlerdi?»

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Benim, komşularım, benim mescidlerini yapanlardır. Onlar benim komşularım, dostlarım ve ziyaretçilerimdir» buyurur..

Âişe(r.a) şunları nakleder: «Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Kıyamet günü olunca Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim meleklerim! Bütün ibâdetlerinizi Muhammed ümmetine bağışlayın» buyurur.

Onlar:

«Ey Rabbimiz! Bunda hikmet nedir? Bugün sevaba biz de muhtacız» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Âdemoğulları bugün sevaba sizden daha fazla muhtaçtırlar» buyurur.

Ey Mü'min kardeşler! Hak Teâlâ'nın eksiksiz keremine bakın: Âdemoğullarının mü'minlerine nasıl rahmet ediyor.

CEHENNEM VE DERECELERİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Şeksiz şüphesiz onların topuna va'd olunan yer cehennemdir» (Hicr: 43).

Yani cehennem şeytana ve ona tâbi olanlara va'dolunmuştur.

Bilmek gerekir ki, cehennemin yedi kapısı vardır. Yedi tabakadır. Her tabakada ateşten yetmiş bin şehir vardır. Her şehirde yetmiş bin mahalle vardır. Her mahallede ateşten yetmiş bin avlu vardır. Her avluda yetmiş bin kuyu vardır. Her kuyuda yetmiş bin tabut vardır. Her tabutun içinde yetmiş bin akrep vardır. Her akrebin ateşten hurma ağacı gibi kuyruğu vardır. Her tabutun üstünde zakkumdan bir ağaç vardır. Her ağacın dibinde yetmiş zencir ve bukağı vardır. Herbirinin uzunluğu yetmiş arşındır. Herbirinin yanında yetmiş yılan vardır. Her yılanın ağzında ağudan bir deniz vardır.

Bunların hepsi kâfirler içindir. Zina ve livâta edenler, içki içenler ve yetim malı yiyenler içindir.

Müfessirlerin görüşü:

«Cehennemden bir damla su çıkarıp dünya dağlarının üzerine koysalar, bütün sular ve yiyecekler, onun şiddetinden yenmez ve içilmez olurdu».

Cehennemde kâfirler için ateşten ağaçlar vardır. Yemişi şeytan başına benzer. Yedikleri zaman boğazlarına durur, geçmez. O yemişlerin tadı ağudan acı, kokusu da leş kokusundan kötüdür.

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Sizin bu ateşiniz, cehennem ateşinin yetmişte biridir. Allah Teâlâ buyurdu:

«...Artık sakının o ateşten ki onun tutarağı (odunu, çırası, ocaktaşı) insanla o taşdır...» (Bakara: 24).

Yani cehennemin kütüğü insanlar ve taşlardır, sözünün mânası şudur:

Kâfirlerin boyunlarında kibrit taşından bir taş asılmış olur. Her kâfire bir şeytan bağlıdır. O taşın başka taş olmayıp, kibrit taşı olmasının sebebi, diğer taşlarda bulunmayan beş şeyin bulunmasındandır.

Birincisi, tez yanar, ikincisi; geç söner, üçüncüsü; pis kokusu vardır, dördüncüsü; çok sıcaktır, beşincisi; insanın gövdesine yapışır.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Ey Cebrail! Ateşi bana tanıt».

Cebrail(a.s.) şöyle tanıtır:

«Ey Muhammed! Cehennem karanlık yerdir, içi ateş doludur. Eğer

o ateşten bir zerre dünyaya görünseydi, yeryüzünü yakardı. Eğer cehennemin kaftanlarından birini çıkarsalar, yerle gök arasına assalardı, pis kokusundan bütün mahlûkat helak olurdu. Eğer zebanilerden birisi görünseydi, onun heybetinden bütün mahlûkat yok olurdu».

Peygamberimiz(s.a.v.) Cebrail'den bu sözleri işitince ağladı. Cebrail(a.s.) da birlikte ağladı. Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Ey Cebrail! Sen niçin ağlıyorsun? Sen günah işlemezsin» buyurdu.

Cebrail(a.s.):

«Ey Muhammed! Allah'ın mekrinden emin olamam, azabından korkarım» dedi.

Peygamberimiz(s.a.v.) ile Cebrail(a.s.) cehennem korkusundan ağlarlar. Şaşılacak şey şudur ki, âsi olan kimseler niçin ağlamazlar, mallarına ve sağlıklarına mı aldanırlar?

Nakledildiğine göre, Ebû Ümâmetü'l-Bâhilî(r.a) şöyle der:

«Cehennemin ağzından dibine kadar yetmiş yıllık yoldur ve Gayya kuyusu onun altındadır».

İbn Abbâs şunları söyler:

«Gayya, cehennemde bir deredir. Cehennemin bütün dereleri o Gayya deresinden ve onun korkusundan Allah'a sığınırlar. Hak Teâlâ o dereceyi zina edenlere, şarap içenlere, faiz yiyenlere, babasına ve anasına âsi olanlara, yalan yere şahitlik edenlere va'detmiştir». Gayya cehennemde bir deredir ki, o dereden âsiler için kan ve irin akar.

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle der:

«Gayya cehennemde bir deredir ki, gayet sıcak ve derindir. O derede bir kuyu vardır. Ona(Benîm) derler. Cehennem biraz soğumaya başlayınca Hak Teâlâ Hazretleri o kuyuyu açar, cehennem o kuyudan ısınır».

Nakledildiğine göre, Zekeriyyâ(a.s.) şöyle buyurmuştur:

«Cebrail(a.s.) haber verdi ki, ateş içinde yine ateşten bir dağ vardır. Ona (Sekrân) derler. O dağın dibinde bir kuyu vardır. Ona da (Gadbân) derler. Hak Teâlâ Hazretleri kime gazab ederse onu Gadbân'a atar. O derenin içinde ateşten kuyular vardır. Her kuyunun derinliği ikiyüz yıllık yoldur. O kuyuda ateşten tabutlar vardır. Her tabutun içinde kâfirler için zincirden ateşler bulunur».

Hak Teâlâ buyurdu:

«Onun yedi kapısı, onlardan her kapının (onlara) ayrılmış birer nasibi vardır» (Hicr: 44).

İbn Abbâs şöyle demektedir:

«İlk tabaka cehennemdir. İkinci tabaka Seîr'dir. Üçüncü tabaka Sa-

kar'dır. Dördüncü tabaka Cehîm'dir. Beşinci tabaka Lezâ'dır. Altıncı tabaka Hutame'dir. Yedinci tabaka Hâviye'dir».

Dahhâk'ın şöyle dediği nakledilir:

«İlk tabakada tevhîd ehli bulunur. Günahlarına göre azap görürler. Ama ebedî kalmazlar. Tevhîd bereketiyle tekrar çıkarlar. Hak Teâlâ Hazretleri o tabakayı yine kâfirler ile doldurur. İkincide Nasara (Hıristiyan) kavmi bulunur. Üçüncü tabakada Yahudiler olur. Dördüncü tabakada yıldıza tapanlar olur. Beşinci tabakada ateşe tapanlar olur. Altıncıda müşrikler (Allah'a ortak koşanlar) olur. Yedincide münafıklar olur. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Şüphesiz münafıklar cehennemin en aşağı tabakasındadırlar» (Nisa: 145).

Ebu'l-Leys(r.a.) şöyle der: «Firavun münafıklarla Hâviye'de bulunur».

ATEŞE GİRECEKLER

Allah Teâlâ buyurdu:

«(Evet) «Sûr»un üfleneceği günde ki biz günahkârları o gün, gözleri gömgök bir halde, mahşerde toplayacağız» (Tâhâ: 102).

Bazıları:

«Zürkâ (gömgök) demek, «gözsüz ve susuz» demektir» demişlerdir. Allah Teâlâ buyurdu:

«O gün günahkârların (şeytanları ile birlikte) bukağılara vurulmuş olduğunu görürsün» (İbrahim: 49). Yani, ey Muhammed! O gün zincirlere bağlanmış olarak kâfirleri görürsün. Melekler, mü'minlere cenneti müjdelerler. Ama kâfirlere, «Bugün size müjde yoktur. Hak için olmadığından sizin ameliniz boşa gitti» derler.

Nakledildiğine göre şeytan, kıyamet gününde olan şeyleri gözü ile görür. Âdemoğullarının mü'minlerini sevap ve rahmetle görür. Kâfirleri azap ve şiddetle görür. Bütün hayvanların toprak olduğunu görür:

«Ah, ne olurdu ben bir toprak olaydım, diyecek» (Nebe: 40).

Toprak da:

«Eğer toprak da olsan sana yine kerem yoktur» der.

Allah Teâlâ buyurdu:

«O gün ağızlarının üstüne mühür basarız. Ne irtikâb ediyor idiyseler bize elleri söyler, ayakları (ve diğer uzuvları) da şahitlik eder» (Yâsin: 65)

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri cehennemin hazinedarlarına:

«Bunların ellerini boyunlarına bağlayın. Cehenneme bırakın» buyurur. Zebaniler, cehennemden yetmiş halkalı zincirler çıkarırlar. Kâfirlerin ağzından sokup arkasından çıkarırlar. Ebedî öylece bağlı dururlar.

Ka'bü'l-Ahbâr şöyle der:

«Eğer bütün âlemin demirlerini bir yere toplasalar, o zincire bir halka olamaz. Eğer o halkalardan birisini göklerden bıraksalardı, bütün yeri ÂşÂğı geçirirdi».

Hak Teâlâ buyurur:

«Kâfirleri cehenneme bırakın». Zebaniler, derhal kâfirleri bölük bölük cehenneme bırakırlar. Cehennem kâfirler ile dopdolu olur. Nitekim Allah Teâlâ buyurur:

«Andolsun ki, ben cehennemi bütün insan ve cinden (müstehık olanlarla) dolduracağım» (Hûd: 119).

Cehennemin ondokuz baş zebanisi vardır. Hepsinin başı Mâlik'tir. Onsekizi ona tâbidir. O zebanilerin herbirinin eli altında o kadar zebani vardır ki, sayısını Allah bilir. Bunların gözleri yıldırım gibidir. Âğızlarından ateş çıkar. Bir omuzundan bir omuzuna bin yıllık yoldur.

İmam Fahr-i Râzî (r.a.) şöyle der:

«Bunlar ateşten yaratıldıkları ve çok kuvvetli oldukları için Zebani adı verilmiştir. Kuvvetleri bir eline onbin kâfiri, diğer eline de onbin kâfiri alacak şekildedir. Onbin kâfiri de ayaklarıyla taşıyabilirler. Böyle olunca, bir zebani bir defada kırkbin kâfiri cehenneme atar».

Nakledildiğine göre, cehennem kıyamet gününde üç grub ile konuşur, beylere, âlimlere ve zenginlere der ki:

«Ey kimse! Hak Teâlâ sana sultanlık verdi. Niçin adalet göstermedin?» der. O zâlimi, bir kuş tane yutar gibi yutar.

alimlere:

«İlmi halk için okudunuz. Hakk'a âsi oldunuz» deyip, onları da bir tane gibi yutar.

Zenginlere:

«Ey kimseler! Hak Teâlâ sizlere çok mal verdi. Zekât vermediniz, sadaka vermediniz, iyilikte bulunmadınız» deyip onları da tane gibi yutar.

Allah Teâlâ buyurdu:

«O gün (her) zâlim (nedametle) iki elini ısırıb: «Ne olurdu, ben o peygamberin maiyyetinde (Allah'a) bir yol edineydim» diyecektir» (Furkân: 27).

Keşşâf sahibi şöyle der:

«Zâlimdeki (el) Ahd (şahıs) için olur ve bundan maksat (Ukbe)' dir.

Cins (topluluk) için olur ve ukbe ile beraber olan diğer kâfirleri ifade eder. Ellerini dirseklerine kadar yerler. Tekrar tamamlanır, tekrar yerler. Ebedî azapları böyle olur».

Nakledildiğine göre, Muhammed b. Ka'b şöyle der:

«Cehennemdekiler feryad ederler. Cehennem hazinedarları onlara: «Rabbinizden dileyin, azabınızı hafifletsin» derler ve hazinedarlar tekrar:

«Sizin dualarınız makbul olmaz. Size peygamber gelmedi mi?» derler.

Onlar da:

«Evet, geldi» derler.

Hazinedarlar:

«Şimdi Rabbinizden rahmet isteyin» derler.

Kâfirler de isterler, kabul olmaz. Azapları daha da artar. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Kâfirlerin duası sapıklık içinde kalmaktan başka (bir mahiyyetde) değildir» (Ra'd: 14).

İblis bunların arasına gelir. Bütün kâfirler onu lânetlerler ve:

«Bizi sen azıttın» derler.

İblis:

«Ey câhiller! Ben size cennet ve cehennem yoktur, diye vesvese verdim. Halbuki size delil getirecek hüccetim yoktu. Ben sultan değildim ki, size kahır edeyim. Ama sizi davet ettiğim için bana mutî oldunuz. Nefsinize ne hoş gelirse işlediniz. Ona uydunuz. Şimdi bana lânet etmeyin. Kendi nefsinize lânet edin. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«İş olub bitince şeytan der ki: «Şüphesiz Allah size sözün doğrusunu söyledi. Ben de size va'd ettim amma, size yalancı çıktım. Zâten benim, sizin üzerinizde hiçbir hükmüm, nüfuzum da yokdu. Yalnız ben sizi çağırdım, siz de bana hemen icabet ettiniz. O halde kusuru bana yüklemeyin. Kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Esasen beni evvelce (Allaha) ortak tutmanızı da muhakkak tanımamışım ya! Zâlimlerin, (evet) onların hakkı elbette pek acıklı bir azâbdır» (İbrahim: 22)

Kâfirler bu sözleri İblisden işitince bir ağızdan:

«İlâhî! Bizi geri dünyaya gönder. Bu defa sâlih amel işleyelim. Müttakîlerden olalım. Bu sefer davetini kabul edelim. Peygamberlerine tâbi olalım» derler.

Hak Teâlâ tarafından cevap gelir:

«Dünyada siz, «bize zeval gelmez» derdiniz. Peygamberlere uymazdınız. Yine uymazsınız» buyurur.

Kâfirler:

«Ey Rabbimiz! Bizleri cehennemden çıkar. Bu defa evvelki amelin başkasını işleyelim» derler.

Hak Teâlâ tarafından tekrar cevap verilir:

«Size peygamber gelmedi mi? Size Hakk'ı bildirmedi mi?».

Kâfirler:

«Ey Rabbimiz! Kötülüğümüz bize üstün geldi. Bizi buradan çıkar. Tekrar âsi olursak, zâlimlerden olalım» derler.

Hak Teâlâ buyurur:

«(Şöyle) buyurdu (buyuracak): Yıkılıp gidin içerisine! Bana (bir şey) söylemeyin» (Mü'minûn: 108).

Kâfirler bu sözleri işitince Âğızları mühürlenir. Allah'ın rahmetinden ümitlerini keserler».

Ebû Saîd el-Hudrî(r.a) Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

«Peygamber(s.a.v.) buyurdu: «Cehennemin dört duvarı vardır. Her duvarın kalınlığı kırk yıllık yoldur. Kâfirler Hak Teâlâ Hazretleri'nden su isterler. Hak Teâlâ Hazretleri onlara zeytinyağı tortusuna veya bakırla karışmış kurşuna benzeyen kara bir su verir. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Eğer onlar (susuzluktan) feryâd ve istîmdâd ederlerse (kaynamış ve) kalın bir mâyi'a benzeyen, yüzleri kavuran bir su ile imdâd olunacaklardır. O, ne fena içecekdir! (O ateş) ne kötü bir dayanakdır» (Kehf: 29).

Mücâhid şunları söyler:

«(Mühl) kara kana karışmış eriğe benzer. O suyu içtikleri zaman yüzleri pişer ve derileri soyulur».

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Yüzleri kavuran bir su ile imdâd olunacaktır. O, ne fena içecektir! (O ateş) ne kötü bir dayanaktır» (Kehf: 29).

Ondan sonra kâfirlere (mâ-i sadid) içirirler, Mâ-i sadîd, kâfirlerin bedenlerinden akan kan ve irindir».

Muhammed b. Ka'b şöyle der:

«Mâ-i sadîd, zina edenlerin fercinden akan sudur. Kâfirler o sudan içtikleri zaman yüzleri pişer ve derileri dökülür».

Allah Teâlâ buyurur:

«Şüphesiz ki, o, çılgın ateşin dibinde (bitip) çıkacakdır.» (Saffât: 64).

Yani cehennemin dibinden zakkum ağacı çıkar. Mukatil şöyle der:

«Hak Teâlâ cehennemde kâfirler için erimiş bakırdan beş ırmak akıtır. Arş-ı Â'lâ'nın ayağından çıkar. Üçü gündüz, ikisi gece akar.

Nakledildiğine göre, kâfirler Hak Teâlâ'dan tam bin yıl, hararetleri biraz azalsın diye yağmur isterler. Hak Teâlâ bir bulut verir. Yağmur yağacak sanırlar. Bulut onların üzerine gelir: Yılan ve akrep yağar. O yılanlar kâfirleri sokar. Bin yıl acısı gitmez».

Nakledildiğine göre, kâfirler sıcaktan feryâd ederler. Zebaniler onları soğuk cehenneme sokarlar. Soğuk cehennemden de feryâd ederler. Tekrar sıcak cehenneme sokarlar. Onun için cehennem iki çeşittir. Biri çok sıcak, biri çok soğuktur. Bu şekilde kâfirlere ebedî azap olunur. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Kim Allah'a ve peygamberine isyan ederse, şüphesiz onun için cehennem ateşi vardır. Kendileri orada ebedî, dâim kalıcılar olmak üzere» (Cin: 23).

Hak Teâlâ yine buyurur:

«İşte bugünde iman edenler o kâfirlere gülüyorlar, süslü tahtlar üzerinde (onlara) bakarak» (Tatfîf: 34-35).

Yani cennetin kapılarını kâfirlere açarlar, «Gidin, cennete girin» derler. Kâfirler bu sözü işitince, «Bize rahmet oldu» derler. Cennettekiler onlara bakarlar. Kapıları kapatırlar. Birkaç defa böyle yaparlar. Mü'minler kâfirlere yapılan hakareti görünce sevinirler ve gülerler.

Ebu Said(r.a) Peygamber(s.a.v.)'dan şu hadîsi nakleder:

«Cehennemde bir kuyu vardır. Ona «Veyl» derler. Kâfirleri cehennemin dibine iletmeden o kuyuda kırk yıl azab ederler. Ondan sonra, ateşten bir dağ vardır. Oraya çıkarırlar. Kırk yıl da o dağda azap ederler. Sonra alırlar, cehennemin dibine atarlar. Orada ebedî azap içinde kalırlar. Yüzyılda bir derileri değişir».

Allah Teâlâ buyurur:

«Şüphesiz münafıklar, cehennemin en aşağı tabakasındadırlar» (Nisa: 145).

İbn Abbâs şöyle der:

«Cehennemde demirden tabutlar vardır. Münafıkları onun içine koyarlar. O tabutu başka bir tabutun içine koyup çivilerler, öyle ki, kimse onları görmez. Sözlerini de işitmez. Ebedî onda kalırlar».

Enes, Peygamber(s.a.v.)'dan şöyle nakleder:

«Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Cehennem, «Daha ilâve edilecek var mı?» diye sorar ve: «Ey Rabbim! Sen beni dolduracağına and içtin» der.

Bunun üzerine Hak Teâlâ kudret ayağım cehennemin üstüne koyar:

«Doldun mu?» buyurur.

Cehennem:

«Ey Rabbim! Doldum, yeter, yeter!..» der.

Bazıları:

«Allah'nın ayağından maksat, çok şerîr bir grup vardır. Onları cehenneme koymasıdır. Sonra cehennem «yeter» demiştir» derler.

Bazıları da:

«Ayağından maksat, insandan önce cinler gelmiştir. Hak Teâlâ Hazretleri o cinleri cehenneme koyar. Dopdolu olur ve ondan sonra cehennem «Ey Rabbim! Yeter» demiştir» derler.

Eğer, kıyamet babında Hak Teâlâ Hazretleri'nin ne buyurduğunu, Resûlullah'ın ne beyan ettiğini, duraklarının sırasını ve makamlarını da öğrendinse, Hak Teâlâ Hazretleri'nin tek tek insanları çağırdığını harf harf hesaba çektiğini bildinse, şimdi ey mü'minler! Hak Teâlâ'dan bütün günahlarımızı bağışlamasını, ayıplarımızı örtmesini, gönlümüzü dünyada ve âhirette iman nuru ile aydınlatmasını dileriz.

Allah'ın sâlat ve selâmı ve mahlûkatın en hayırlısı Muhammed'in, ailesinin ve bütün ashabının üzerine olsun.

CENNETTEKİLERİN DURUMLARI

Cennettekilerin durumları nasıldır ? Peygamberin Havz'ından nasıl içerler? Sırat köprüsünden nasıl geçerler?

Begavî, tefsirinde Saîd b. Cübeyr'den(r.a) şu rivayeti nakleder:

«Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet gününde puta tapanlara şöyle buyurur: «Gidin putlarınızla cehenneme girin». Onlar girmezler. Çünkü, cehennemin azabının ebedî olduğunu bilirler. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri mü'minlere, «Eğer benim dostlarımsanız, gidin cehenneme girin» buyurur. Mü'minler de girmek isterler. Arş'ın altından bir ses gelir:

«İman edenlerin Allah'a sevgisi ise, (her şeyden) sağlamdır» (Bakara: 165).

Yani mü'minlerin Allah Teâlâ'ya sevgileri, geri kalanlardan fazladır. Onun için Hak Teâlâ Hazretleri önce onları sevdi, sonra bunlar da O'nu sevdi».

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet gününde münâdî:

«Hani Allah'ı sevenler?» diye seslenir. Bir kavim gelir. Melekler:

«Sübhânellah! Allah'ı sevenler siz misiniz?» derler.

Onlar da:

«Evet, biziz» diye cevap verirler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Doğru söylersiniz. Benim dostlarımsınız. Beni ziyaret edenlersiniz. Benden korkanlarsınız ve beni görmeye can atanlarsınız. Şimdi ne dileğiniz varsa benden isteyin» buyurur.

Onlar:

«Ey Rabbimiz, Efendimiz! Bizim dileğimiz senin ilâhî yüzündür» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Dostlarımın iyisi sizsiniz ve dileklerin iyisi sizin dileğinizdir. Sizin dileğiniz benim yanımda her saat vardır. Daha fazla gelin, cennete girin. Ey benim dostlarım! Kullarımdan kimi dilerseniz, sizinle beraber cennete girsin» buyurur.

Ondan sonra Peygamberimiz(s.a.v.) şu âyeti okudu:

«Onlar için de müjde vardır. O halde kullarımı müjdele» (Zümer: 17).

İbn Abbas(r.a) şöyle der:

«Kıyamet günü olunca münâdî:

«Allah'ın sevgili kulları gelsinler» diye seslenir.

Ebû Bekr-i Sıddîk, Ömerü'l-Faruk, Osman-ı Zinnûreyn ve Ali b. Ebî Talib(r.a) gelirler.

Hazret-i Ebû Bekir'e:

«Cennetin kapısında dur. Kimi dilersen Allah'ın rahmeti ile cennete koy, kimi dilemezsen koyma».

Hazret-i Ömer'e:

«Mizanın yanında sen dur. Kimi dilersen, Allah'ın rahmeti ile sevabını günahından ağır eyle, kimi de dilersen ağır eyleme».

Hazret-i Osman'a:

«Kimi dilersen Allah'ın rahmetiyle Havz'dan su içir, kimi dilersen içirme».

Hazret-i Ali'ye:

«Kimi dilersen Allah'ın rahmetiyle Havz'dan su içir, kimi dilersen kimi dilersen Allah Teâlâ'nın kudretiyle giydirme» derler.

HAVZ

Allah Teâlâ buyurdu:

«(Habîbim) hakîkat biz sana Kevseri verdik» (Kevser: 1).

Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Bilir misiniz, Kevser nedir?».

Ashâb:

«Allah bilir» dediler.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Kevser cennette bir ırmaktır. Hak Teâlâ Hazretleri onu bana va'detmiştir. Onda çok hayırlar bulunur. O havzın çevresinde bardaklar vardır ki, yıldızlardan çoktur. Kıyamet gününde ümmetim oradan içerler».

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Mahşer yerinde her peygamberin bir havzı vardır. Ümmetleri oradan içerler. Benim havzımın büyüklüğü bir aylık yoldur. Suyunun rengi sütten aktır. Kokusu miskten latiftir ve baldan tatlıdır. Ben ümmetlerime oradan su veririm, içerler».

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! O günde ümmetini tanır mısın?» diye sorarlar.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Evet bilirim. Nişanlarınız vardır, o nişanlarla diğer ümmetlerden ayrılırsınız».

Ashâb yine sordular:

«Ey Allah'ın Resulü! O nişanlar nedir?».

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Elleriniz ve ayaklarınız abdest suyundan ak olur. Ondan belli olursunuz. Ayrıca benim minberim o havzın üzerindedir. Ama havz arasât yerinde, kevser de cennettedir. Oradan çıkıp akar, arasât yerinde havza dökülür.

SIRAT

Sırat dedikleri, cehennemin üzerine çekilmiş bir köprüdür. Kıldan ince ve kılıçtan keskindir. Uzunluğu üç bin yıllık yoldur. Bin yılı yokuş, bin yılı düzlük ve bin yılı da iniştir. Cennetlikler onun üzerinden geçerler. Cehennemlikler onun üzerinden cehenneme düşerler.

İmam Gazalî(r.a) şöyle der:

«Kıyamet gününde durak yerinde kimse kalmaz. Hepsi cehenneme dökülürler. Yalnız mü'minler kalırlar. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey durakta bulunanlar! Rabbinizden ne istersiniz?» buyurur.

Onlar:

«Allahımızı isteriz» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Allah'ı bilir misiniz?» buyurur.

Onlar:

«Evet, biliriz» derler. Ondan sonra Hak Teâlâ'nın izniyle bir melek

Arş'ın sağ yanında gözükür. Melek:

«Ben sizin Rabbinizim» der.

Mü'minler:

Neüzü bi'llahi minke (Senden Allah'a sığınırız) derler. Bu defa bir melek de Arş'ın sol yanından gözükür: «Ben sizin Rabbinizim» der. Mü'minler:

"Neûzü bi'llahi minke (Senden Allah'a sığınırız) derler. Ondan sonra Hak Teâlâ tecellî edip cemâlini mü'minlere arzeder. Allah Teâlâ bazı fiilleriyle onlara görününce, onu gören mü'minler secde ederler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Hoş geldiniz, beni nasıl bildiniz?» buyurur. Onlar:

«Seni cevherden ve arazdan münezzeh gördük, bildik ki, sen Allah Teâlâ'sın» derler.

İbn Fûrek, Ebû Saîd el-Hudrî'den şunları nakleder:

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Biz Rabbimizi kıyamet gününde görür müyüz?» diye sorarlar.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Evet, görürsünüz» buyurur.

Kıyamet gününde münâdî:

«Her ümmet kime taparsa, ona tâbi olsun» diye seslenir.

Yahudiler:

«Allah'ın oğlu Üzeyir'e tapardık» derler.

Münâdî:

«Yalan söylüyorsunuz: «O, ne bir zevce, ne de bir evlat edinmemişdir» (Cin: 3)» der.

Bunları cehenneme atarlar.

Sonra Hıristiyanlara:

«Kime tapardınız?» diye sorar.

Onlar:

«Allah'ın oğlu Mesîh İsâ'ya tapardık» derler.

Münâdî:

«Yalan söylüyorsunuz: **«(O) Allah'dır, Sameddir, (Zeval bulmayan bir bakıydır, dâimdir. Herkesin ve her şeyin doğrudan doğruya muhtaç olduğu ve kasdettiği yegâne varlıkdır, ulular ulusudur). Doğurmamıştır, doğurulmamıştır O»** (İhlâs: 2-3) der. Bunları da cehenneme atarlar.

Ondan sonra Hak Teâlâ mü'minlere:

«Herbirinize karşılık olması için Hıristiyanlardan ve Yahudilerden birer kişi verdim. Sizin yerinize cehenneme atın. Siz, gidin cennete gi-

rin» buyurur.

Kûtü'l-Kulûb'de açıklandığına göre, Ebû Tâlib-i Mekkî bunu Musa Peygamberden nakleder: «Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur: «Benim ümmetim bağışlanmıştır. Ahirette onlara azap yoktur. Çünkü onların azabı dünyada olmuştur. Meselâ; yerler sarsıldı, kıtlık oldu, veba oldu. Çeşitli hastalıklar ve belâlar çektiler. Sonunda öldüler. Şimdi benim ümmetime âhirette azap yoktur. Yani mü'minlere ebedî azap yoktur».

Bazıları:

«Mü'minlerin azabı dünyası içindir».

Bazıları da:

«Mü'minlerin azabı dünyadadır» derler.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Hiç kimse cennete ameliyle giremez». Ashâb:

«Sen de mi ey Allah'ın Resulü!» derler.

O: «Ben de amelimle giremem. Fakat, Allah'ın rahmetiyle cennete girerim» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Sırât'ı ümmetimle önce ben geçerim. Sonra mürsel peygamberler geçerler. Sonra diğer peygamberler geçerler. Sonra Sıddîklar geçerler. Ondan sonra iyilik edenler geçerler. Sonra şehitler geçerler. Sonra mü'minler geçerler, İnsan vardır ki, Sıratı yıldırım gibi geçer, İnsan vardır ki, yel gibi geçer. İnsan vardır ki, seğirden at gibi geçer. İnsan vardır ki, koşan bir kimse gibi geçer. İnsan vardır ki, yürüyen at gibi geçer. Kimi de yüzyılda geçer. Âhir mü'min ki, üç bin yılda geçer». Allah Teâlâ buyurdu:

«Çünkü, Rabbin şüphesiz ki, rasâd yerindedir» (Fecr: 14).

Yani, Sıratın üzerinde melekler vardır, insanları gözlerler. Onları geçirirler. Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Mümin vardır ki, Sırât'ı geçerken cehennem ona, «Çabuk geç ey mü'min! Senin nurun benim ateşimi söndürdü» der. Peygamberler Sırât'tan geçerken:

«Ey Rabbim Sellim, Sellim (Allahım selâmet ver)» diyerek halkı geçirirler.

Begavi, tefsirinde şöyle der:

«Münafıklara Hak Teâlâ o gün müzminlerin nuru gibi, bir miktar nur verir. Mü'minler Sırât'ı kendi nurlarıyla geçerler. Münafıklar da geçmek isterler, nurları söner, karanlıkta kalıp, geçemezler. Cehenneneme düşerler».

Garâib-i Ahbâr'da şöyle açıklanır:

«Mü'minler Sırât'ı geçmek istedikleri zaman tevhîdlerinin sevabı gemi olur. Kur'ân ipleri, namaz yelkeni, Resûlullah kaptanı olur. Mü'minler gemiye oturup tekbir getirirler. Bir latîf yel çıkar. Bunlar selâmetle Sırât'ı geçip cennete giderler. Çünkü, Hak Teâlâ Hazretleri her şeyi bir şekle koyduğu gibi, yüce şeyleri de böyle birer şekle koymaya kadirdir».

İmam Gazâlî (r.a.) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri gözsüzlere:

«Arş'ın sağ yanına gidin» diye buyurur. Onlar da giderler. Cennetten bir sancak getirirler. Şuayb peygamberin önüne dikerler. Melekler de gelirler. Hak Teâlâ Hazretleri o gözsüzlere göz verir. Şuayb peygamberle beraber Sırât'ı geçerler. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri:

«Hani çeşitli belâya uğrayanlar? Onlar gelsinler!» diye buyurur. Onlar da gelirler. Hak Teâlâ Hazretleri onlara:

«Arş'ın sağ yanına gidin» buyurur. Onlar da giderler. Onların önüne bir yeşil sancak gelir. Sancak, Eyyûb peygamberin elindedir. Bütün belâya uğramış olanlar, sancağın altına gelirler. Hazret-i Eyyûb ile Sırât'ı geçerler. Sonra Hak Teâlâ yine:

«Hani dünyâda köle olanlar?» diye buyurur. Onlar da gelirler. Allah Teâlâ Hazretleri:

«Arş'ın sağ yanına gidin» buyurur. Giderler. Onların önüne de bir yeşil sancak gelir. Sancak, Yûsuf peygamberin elindedir. Dünyada köle olanların hepsi gelirler. Hazret-i Yûsuf peygamberle beraber Sırât'ı geçerler.

Sonra yine ses gelir:

«Hani benim için sevişenler?». Bir cemaat gelir. Hak Teâlâ Hazretleri onları da Arş'ın sağ yanına buyurur. Sonra yine ses gelir:

«Hani benim için ağlayanlar?». Onlar da gelirler. Onların gözyaşlarını şehitlerin kanı ve âlimlerin mürekkebi ile tartarlar. Allah'ın derdinden ağlayanların gözyaşları şehitlerin kanlarından ve âlimlerin mürekkebinden ağır gelir. Allah için ağlayanlara Arş'ın sağ yanında durmaları emredilir. Sonra onlara alaca bir sancak gelir. Çünkü, bunlar çeşitli korku ve ümit için ağlamışlardı. Kimi cehennemden korktuğu, kimi cennet istediği, kimi de günahları için ağlamışlardı. O sancak Nuh peygamberin elinde olur. Sonra şehitlerin kanı ile âlimlerin mürekkebini tartarlar. alimlerin mürekkebi şehitlerin kanından ağır gelir. Şehitlere Arş'ın sağ yanına varmaları buyrulur. Onlara kızıl bir sancak getirirler. Onu Yahya peygamberin eline verirler. Daha sonra âlimleri getirirler. Âlimler:

«Bunlar bizim ilmimiz ile şehit oldular. Bizim bunlardan önce cen-

nette girmemiz gerekir» derler.

Hak Teâlâ:

«Ey âlimler! Siz benim yanımda peygamberler gibisiniz. Şimdi kimi dilerseniz şefaat edin» buyurur. Onlar da dilediklerine şefaat ederler. Bunların herbirine bir melek verirler. O melekler:

«Dikkat edin! Falan âlime, kime dilerse şefaat etmesi için izin verildi. Şimdi kim şefaat isterse gitsin, o âlimden şefaat dilesin» derler.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Önce ben şefaat ederim. Sonra mürseller, sonra peygamberler, daha sonra da âlimler şefaat ederler».

Ondan sonra ak bir sancak getirirler, İbrahim peygamberin önüne dikerler. Zira mürsellerin içinde o, son derece hürmetlidir. Sonra yine ses gelir:

«Hani dervişler?». Onlar da çıkar gelirler:

«Merhaba, dünya kendilerine zindan olanlara» derler. Buyrulur; Arş'ın sağ yanına gidip dururlar. Bir sarı sancak getirirler, O sancak İsâ peygamberin elindedir. Sonra yine ses gelir:

«Hani zenginler? Gelsinler». Onlar da gelirler. Beşyüz yıl sonra buyururlar, Arş'ın sağ yanına varırlar. Alaca bir sancak getirirler. Hazreti Süleyman peygamberin eline verirler. Zenginler, Hazret-i Süleyman (a.s.)'ın sancağı altında olurlar. Sonra yine ses gelir:

«Hani sabırlılar? Gelsinler, cennete girsinler». Bir kavim gelir, cennete giderler. Melekler:

«Siz kimlersiniz?» diye sorarlar.

Bunlar:

«Bizler sabredenleriz» diye cevap verirler. Melekler yine:

«Neye sabredersiniz?» diye sorarlar.

Onlar:

«Biz kulluk etmek için, günah işlememek için ve belâlara karşı koymak için sabrederdik» derler.

Melekler:

«Gidin, cennete girin» derler.

«(İyi) amel (ve hareket) de bulunanların mükafatı ne güzel!» (Zümer: 74).

Ondan sonra bütün halk Sırât'ı geçerler. Mertebelerine göre cennete girerler.

Nakledildiğine göre, Sırât'ın üzerinde soru yerleri vardır. Her yerde ayrı şey sorulur:

Birincisi, imandan sorarlar. Eğer imanı tamam ise geçer, değilse ateşe atarlar.

İkincisi, namazdan sorarlar. Eğer namazı tamam ise geçer, değilse ateşe atarlar.

Üçüncüsü, zekâttan sorarlar. Eğer tam verdiyse geçer, vermediyse ateşe atarlar.

Dördüncüsü, oruçtan sorarlar. Eğer tam tuttuysa geçer, tutmadıysa ateşe atarlar.

Beşincisi, hacdan sorarlar. Eğer hacca gittiyse geçer, gitmediyse ateşe atarlar.

Altıncısı, baba-anaya itaatten ve sıla-i rahîm'den sorarlar. Eğer itaat ve yakınlarını ziyaret ettiyse geçer, etmediyse ateşe atarlar.

Yedincisi, cünüplükten sorarlar. Eğer boy abdesti aldıysa geçer, almadıysa ateşe atarlar.

Ateşin azabından Allah'a sığınırız.

Bazıları:

«Sırât'ın inceliği ve genişliği geçen kimsenin mertebesine göredir. Şekil olarak kıldan incedir» demişlerdir.

Hazret-i Ali (Allah onun yüzünü keremli kılsın) şöyle der:

«Sıratı geçtikleri zaman, bir büyük sahra, o sahrada bir büyük ağaç görürler. O ağacın kökünden iki çeşme akar. Birinden yıkanırlar, vücutlarını arıtırlar. Birinden de içerler, içlerini arıtırlar. Melekler cennetin kapısında mü'minler ile buluşurlar ve:

«Nihayet oraya varıp kapılan açılınca (cennetin) bekçileri (şöyle) dedi (ler): Selâm (ve selâmet) size! Tertemiz geldiniz! Artık hepiniz ebedî kalmak üzere girin buraya» (Zümer: 73) derler.

Ondan sonra cennetten hülleler getirirler. Her kişiye ikişer hülle giydirirler. Eğer bir hülleyi dünyaya getirselerdi, ayın ve güneşin ışığı belirsiz olurdu. Her kişinin yanında bir melek bulunur. Cennetteki yerini, bütün sarayları, bağları, bahçeleri, hurileri ve diğer nimetlerini ona gösterirler. Resul(s.a.v.) buyurur ki:

«Herkes cennetteki evini ve sarayını, Cuma mescidinden çıkınca evine gider gibi kimse göstermeden varıp bulur. Bu, ölünce Mikâil (a.s.) ona cennetteki yerini göstermiş olduğundandır. Bu sebeple o da, kimse göstermeden yerini bilir».

BEŞİNCİ BÖLÜM

ALLAH TEÂLÂ'NIN YÜCE MAKAMDAKİ SÖZLERİ

Allah Teâlâ buyurdu:

«Allah, mü'min erkeklere de, mü'min kadınlara da — kendileri içinde ebedî kalıcı olmak üzere— altından ırmaklar akan Adn cennetlerini ve çok güzel meskenler vadetdi. Allah'ın bir rıdvânı (rızâsı) ise daha büyüktür. İşte bu, asıl bu, en büyük saadettir» (Tevbe: 72).

Ey İlâhî sırları isteyen kimse! Dünya, fena ve belâ âlemidir. ahiret ise beka ye lika âlemidir. Dünyada ne varsa âhirette onun örneği vardır. alemi Ruhâniyyet, nur ve kemâl âlemidir.

İmam Ferrâ şöyle der:

«Lügatta cennet, hurma ağacı olan yerdir. Firdevs, üzüm ağacı olan yerdir. Cennet Arş'ın altındadır. Nitekim Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Cennetin tavanı (damı) Rahman olan Allah'ın Arş'ıdır».

Buna göre, şimdiki halde cennet vardır.

Hazret-i Âdem ve Hazret-i Havva kıssası delili ile şimdi mevcuttur. Âğaçlarının altında tatlı sular, şaraplar, bal ve süt ırmakları akar. Sular ve ulu nimetler olmasaydı, Hak Teâlâ Hazretleri akarsuları Kur'ân'da övmezdi.

Âlimler cennetin sayısında ihtilâf ederler. Ebu'l-Leys(r.a.) «dörttür» der. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimseler için iki cennet vardır» (Rahman: 46).

Yine buyurur:

«(O) iki (cennet) den başka iki cennet daha vardır» (Rahman: 62).

Bu âyetlerden anlaşıldığına göre cennet dörttür,

Fakat Kısas-ı Enbiyâ'da belirtilen sekizdir. Nitekim cennet sekizdir diye rivayet edilmiştir.

Birincisi, Dârü'l-Celâl, incidendir.

İkincisi, Dârü's-Selâm, kızıl yakuttandır.

Üçüncüsü, Cennetü'l-Me'vâ, yeşil zeberceddendir.
Dördüncüsü, Cennetü'l-Huld, sarı mercandandır.
Beşincisi, Cennetü'l-Naîm, ak gümüştendir.
Altıncısı, Cennetü'l-Firdevs, kızıl altındandır.
Yedincisi, Cennetü'l-Karâr misktendir.
Sekizincisi, Cennetü'l-Adn, çok güzel incidendir.

Onun kızıl altından iki kanatlı kapısı vardır. Bir kanadından bir kanadına beşyüz yıllık yoldur. Duvarının yapısı, bir kerpici gümüşten, bir kerpici altındandır. Sıvası misktendir. Bütün cennetlerin en şereflisi Adn cennetidir. Onun esas vasfını Allah'tan başka kimse bilmez.

Bazıları:

«Adn, cennet içinde bir şehirdir» derler. Fakat doğrusu, ayrı bir cennettir.

Nakledildiğine göre, cennetin sekiz kapısı vardır. Her kapıda yetmiş bin bahçe vardır. Her bahçede yakuttan yetmiş bin saray vardır. Her sarayda yetmiş bin mercandan avlu vardır. Her avluda kızıl altından yetmiş bin ev vardır. Her evde ak gümüşten yetmiş bin maksure vardır. Her maksurede anberden yetmiş sofra vardır. Her sofrada cevherden yetmiş çanak vardır. Her çanağın içinde bir türlü yiyecek vardır. Her maksurenin üstünde altından yetmiş taht vardır. Her tahtın üzerinde ipekten, istibraktan ve süslü kumaştan bir döşek vardır. Her tahtın çevresinde bir ırmak vardır. Her ırmağın kenarında yeşil yakuttan yetmiş kubbe yardır. Her kubbenin içinde kızıl altından bir taht vardır. Her tahtın üzerinde nurdan bir güzel oturur. Daha çeşitli yemişler ve kuşlar vardır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Beğeneceklerinden (türlü) meyve (ler), iştahlanacaklarından kuş et (ler) i ile (etraflarında dolanırlar). (Orada) şÂhin gözlü huriler de (vardır), saklı inci timsâlleri gibi. (Bunlar mukarreblerin) işledikleri iyi amel (ve hareket) lere bir mükâfat olarak (yapılır)» (Vakı'a: 20-24).

Nakledildiğine göre, cennet sekizdir. Sekizinin de altından ve cevherle süslü sekiz kapısı vardır, ilk kapısında (Lâ ilahe illallah Muhammedür-Resûlullah) kelimesi yazılır. Bu, tövbe edenlerin kapısıdır. İkinci kapısında, «Bu kapı, kalpten ve huzur ile namaz kılanlarındır» cümlesi yazılıdır. Üçüncü kapısında, «Bu kapı zekât verenlerindir. Zekât vermekle nefislerini temizleyenlerin kapısıdır» yazılıdır. Dördüncü kapısında, «Bu kapı iyiliği emredip kötülüğü yasaklayanların kapısıdır» cümlesi yazılmış bulunmaktadır. Beşinci kapısında, «Bu kapı hacılarındır» yazılıdır. Altıncı kapısında, «Bu kapı nefis ve şehvet arzularından geçenlerindir» yazılıdır. Yedinci kapısında, «Bu kapı, mü-

ridlerin, harama bakmayanların, hayır işleyenlerin, babalarına ve analarına iyilik edenlerindir» yazılıdır.

Nakledildiğine göre, cennet Vesîle'den başka yedidir. Vesile cenneti, bizim Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in makamı ve sarayıdır. Bununla sekiz olur.

Muhakkikler şöyle derler:

«Cennetü'l-A'mâl yüz derecedir. Her derece yüz ayrı yere bölünmüştür. Zira Muhammed ümmeti de o derecelerde olurlar. Ama bu yüz derece, o sekiz cennetin her birisinde vardır. Cennetin en yücesi Adn cennetidir. Adn cenneti, cennetler içinde bir yüzük kaşı gibidir. Cennette ondan daha yüksek ve daha güzel yer yoktur. Mü'minler Hak Teâlâ Hazretleri'ni orada görürler. O, şehrin ortasındaki padişah sarayına benzer.

Bazıları:

«Cennet sekiz duvardır. Her iki duvarın arası bir cennettir. Adn cenneti, Rahman evidir, izafet, Allah'a has kılmak içindir. Bunun Allah ile olan hususiyetini Hak'tan başka kimse bilmez» derler.

Firdevs cennetine peygamberler, âlimler ve velîler girerler. Adn cennetine yakındır. Adn cenneti bir şehir gibidir. Firdevs ise yöresinde kasaba gibidir. Bu sekiz cennetin ortası yüksektir. Halk böylece birbirini görür. Yücesi Adn cennetidir.

Keşşâf'da nakledildiğine göre, Hazret-i Hasan(r.a) şöyle der:

«Adn cenneti, inciden, altından, yakuttan ve zebercedden saraylardır. Adn ona alemdir. Yani isimdir. Delili Allah Teâlâ'nın şu buyuruğudur:

«Çok esirgeyici (Allah'ın) kullarına gıyaben vaad buyurduğu Adn cennetlerine gireceklerdir. Onun vaadi şüphesiz yerini bulacaktır» (Meryem: 61).

Ebu'd-Derdâ(r.a) şu rivayeti nakleder: «Adn cenneti, inciden, altından, yakuttan ve zebercedden saraylar geçmemiştir. O Adn cennetine üç grup girer; Peygamberler, Sıddîklar ve şehitler. Hak Teâlâ, «Sana girene ne mutlu» buyurmuştur. Hak Teâlâ'nın «güzel meskenler» diye buyurduğu şeyler, Adn cennetindeki menzillerdir.

Firdevs cennetine gelince:

Ebû Hüreyre(r.a) şöyle der: «Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Eğer Allah'tan isterseniz Firdevs cennetini isteyin. Cennetlerin ortası ve en yücesidir. Onun üstü Allah'ın Arş'ıdır. Cennetin ırmakları ondan çıkar. Diğer cennetlere ondan gider».

Allah Teâlâ buyurur:

«Hakîkaten iman edip de iyi amel (ve hareket) lerde bulunanlar

(a gelince): Onların konakları, da Firdevs cennetleridir» (Kehf: 107).

Cennetlikler cennete girince ilk önce Firdevs cennetinin nimetlerinden ve yemişlerinden yerler, demektir. Firdevs ilk inilecek yer olunca, cennet ehlinin hali nasıl olur, kıyas et».

Ebû Hüreyre(r.a):

«Ey Allah'ın Resulü! Hak Teâlâ Hazretleri cenneti neden yarattı?» diye sorar.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Sudan yarattı. Ama altın, gümüş, yakut, inci ve kıymetli şeyler şeklindedir. Kim o cennetlere girerse orada kalır. Elbiseleri eskimez, kendisi kocamaz, uyku uyumaz ve hasta olmaz» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennette yüz derece vardır. Eğer bütün âlemi bir derecesine koysalar sığardı. Ay ve güneş yoktur. Arş-ı Â'lânın nuru ile aydınlanır. Cennet birbirinin içindedir. Cennettekilerin hepsi oğlanlardır. Gözleri sürmeli, bıyıkları yeşildir. Bu, kadınlarla erkeklerin belli olması içindir. Bir kişiye yemekte, içmekte ve cimâda yüz erkek kuvveti verilmiştir. Yemeye ve içmeye oturunca kırk yıl otururlar, sohbet ederler. Boyları Âdem(a.s.)'in boyu gibi altmış arşın olur. Süleyman(a.s.) gibi devletli olurlar. Hazret-i İsa'nın yaşı gibi otuzüç yaşında olurlar. Yûsuf(a.s.)'ın güzelliği gibi güzel olurlar. Sesleri Dâvûd(a.s.)'in sesi gibi olur. Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.) Hazretleri'nin huyu gibi huyları olur. Herbirinin on parmağında altından ve cevherden yüzük, kolunda bilezik olur.

CENNETE GIRMEK

Adn cennetini, onun güzel meskenlerini, cennetin sayısını ve mertebelerini öğrendin ise, büyük Rıdvan'dan ve büyük kurtuluştan, inşÂallahu Teâlâ ilâhî sırlar bölümünde bahsedeceğiz. Şimdiki halde cennete nasıl girerler ve mertebelerine göre mahlûkat Rahman evine nasıl varır? Bunları açıklayalım. Hak Teâlâ buyurur:

«Rablerinden korkanlar ise (i'zâz ve ikram ile) fevc fevc cennete sevk edildi. Nihayet oraya varıb kapıları açılınca, (cennetin) bekçileri (şöyle) dedi (ler): «Selâm (ve selâmet) size! Tertemiz geldiniz! Artık ebedî kalmak üzere girin buraya» (Zümer: 73).

Mü'minler:

«Hamdolsun o Allah'a, bize vadini gerçekleştirdi. Bize bir yer verdi ki ne dilersek yaparız» derler.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Cennetin kapısını ben açarım» buyurmuştur.

Hazinedarlar:

«Sen kimsin?» diye sorarlar.

Ben:

«Muhammed'im».

Hazinedarlar:

«Bize senden önce kimseye cenneti açmamamız emredildi» derler.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Benden önce cennete girmek peygamberlere haramdır. Benim ümmetimden önce onların ümmetinin girmesi de haramdır» buyurur.

Böylece Muhammed Mustafa(s.a.v.) cennete önceden girer, diğer peygamberler sağ yanında, velîler sol yanında, bütün halk bunlara tâbi olarak birbiri ardınca, bölük bölük cennete girerler.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur :

«Cennetin sekiz kapısı vardır. Yedisinden dervişler, birinden zenginler girerler. Cennete girdikleri zaman Hak Teâlâ Hazretleri bunlara selâm verir ve:

«(Rahman ve Rahim olan, her şeye hayat veren ve her şeyi koruyan Allah'tan size selâm olsun. Hakkınız olan cennete, içinde ebedî kalıcılar olarak giriniz. Çünkü, sizin nefisleriniz devamlı nimetler ve güzel Cevaplarla, tamamen akıtılmıştır)».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Süleyman Peygamber(s.a.v.) dünyaya padişah olduğu için bütün peygamberlerden beşyüz yıl sonra cennete girer. Benim sahabelerimden Abdurrahman b. Avf zengin olduğu için, diğer sahabelerden sonra cennete girer».

İmam Ebu'l-Leys tefsirinde şöyle nakledilir:

«Mü'minler cennet kapısına vardıkları zaman, cennetin kapısının önünde bir ağaç görürler. O ağacın kökünden iki çeşme akar. Birinden ilenlerin gönüllerinde kibir ve hasedden ne varsa gider». Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Rableri de onlara gayet temiz bir şarap içirmişdir» (Dehr: 21).

Sonra diğer çeşmede de yıkanırlar. Bütün bedenleri arınır. Yüzlerini nuru artar ve, **«Hamdolsun Allah'a ki, derler, bizi hidâyetiyle buna kavuşturdu» (Â'râf: 43)** derler.

Melekler onlara:

«Hak Teâlâ Hazretleri cenneti, size dünyada güzel işlediğiniz için verdi» derler.

FASIL

Âlimler şunları söylerler:

«Peygamlerimiz(s.a.v.) cennete peygamberler ve velîler ve diğer mü'minlerle girerler. Livâü'l-Hamd Peygamberimizin elinde olur. Rıdvan, diğer meleklerle mukaddes avlunun kapısında durur. Peygamberler onlara bakarlar ve:

«Bu sancak Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'indir» derler.

Bunun üzerine Rıdvan ve melekler o sancağı karşılarlar, alıp Peygamberimiz(s.a.v.)'ın önüne dikerler. Peygamberleri ve mü'minleri Buraklarından büyük bir saygıyla indirirler. Rıdvan:

«Yerlerinize oturun!» der.

Mürseller minberler üzerine, peygamberler tahtlar üzerine, sıddîklar ve şehitler kürsîler üzerine, âlimlerle velîler de döşekler üzerine otururlar. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Merhaba, ey benim kullarım, velîlerim, havaslarım» ve sonra:

«Ey Muhammed! Sen dünyada kullarıma selâm verdin, şimdi sus! Ey Cebrail! Kadir gecesinde kullarıma selâm verdin, şimdi sus! Ey Azrail! Kullarımın canını almaya gelince, ölüm halinde selâm verdin, şimdi sen sus! Ey Rıdvan! Kullarım cennete girdikleri zaman selâm verdin, şimdi sus!» buyurur.

Yine Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur:

«Ey benim kullarım! Niçin benim selâmımı, benden başkasından, vasıta ile işiteceksiniz. Şimdi ben size vasıtasız selâm vereyim. Ey Muhammed! Sen selâm verdikten sonra iyiliği emreder, kötülüğü yasaklardın. Ey Cebrail! Sen selâm verdikten sonra Allah'ın müjdesini veya azabını haber verirdin. Ey Azrail! Sen selâm verdikten sonra bunca zahmetler edip canlarını alırdın. Ey Rıdvan! Sen selâm verdikten sonra huriler ve köşkler arzettin. Ey Melekler! Sizler selâm verdikten sonra amellerinizi onlara bağışladınız. Ben selâm verdikten sonra beni görmek, onlara vâcib oldu. Benden ne zamana kadar korkarsınız, beni görmeyi çok istersiniz ve bana ümit bağlarsınız. Şimdi ey Rıdvan! Benim kullarıma yiyecek verin, yesinler. Şerbet verin, içsinler».

Melekler inciden ve yakuttan siniler üstünde altından ve gümüşten çanaklarla çeşit çeşit yemekler getirirler. O zamana kadar kimse onları görmemiştir ve ateşte pişmiş değildir. O yemeklerden yerler ve şerbetlerden içerler. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Rıdvan! benim kullarıma şerbetler içir» diye emreder. Rıdvan buyurur, gılmânlar gelir, inciden ve cevherden kadehler getirirler. Bunlara türlü içecekler içirirler. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri:

«Merhaba, ey benim kullarım ve has dostlarım! Benden nasıl korkarsınız, bana ümit bağlarsınız ve bana müştak olursunuz. Ey Rıdvan! Kullarıma hil'atlar giydir» buyurur. Rıdvan seslenir, yetmiş çeşit nurdan hil'at getirip onlara giydirirler. Öyle ki, gözler onu görmemiş, kulaklar işitmemiş ve gönüllerden geçmemiştir. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri yine buyurur:

«Merhaba, ey benim kullarım ve dostlarım! Nasıl bana müştak olursunuz, benden korkarsınız ve bana ümit bağlarsınız. Ey Rıdvan! Benim kullarıma hürmet et» buyurur.

Sonra Arş-ı Â'lâ'nın altından bir bulut görünür. Ona Musire adı verilir. Onların üzerine hâlis misk yağdırır. Bir bulut daha görünür, gülsuyu yağdırır. Sonra ahu gözlü huriler gelir. Her kişiye yetmiş hûrî ve yetmiş gılmân verirler. Güneşten ve aydan daha güzeldirler. Ondan sonra Hak Teâlâ:

«Ey Rıdvan! Kullarıma söyle, burası sadâkat makamıdır. Dünyada va'dettiğimden neyi dilerlerse veririm» buyurur.

Mü'minler:

«Verilmedik hiçbir şey kalmadı. Sadece Hak Teâlâ Hazretleri'nin cemâli şerifini görmek istiyoruz» derler.

Sonra Hak Teâlâ:

«Ey Dâvûd! Zebur'unu oku!» buyurur.

Dâvûd(a.s.) sesini, güzellikte ve tesirde yetmiş misli artırır. Kızıl yakuttan bir minbere çıkar. Yüz arşın yüksekliği vardır. Dâvûd(a.s.) orada Zebur'u okur. Sonra Hak Teâlâ:

«Ey Muhammed! Ey habîbim! Minbere çık!» buyurur.

Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'ın nurdan minberi vardır. Bütün minberlerden yüksektir. Hazret o saatte, minbere çıkıp güzel bir sesle Rahman sûresini okur. Kuşlar onu işitirler. Çeşitli nağmelerle öterler. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey Cebrail! İzzet hicabını(yücelik perdesini) kaldır. Kullarım beni görsünler» buyurur.

Cebrail(a.s.) kaldırır. Onlar da Hak Teâlâ Hazretleri'nin cemâline ve kemâlâtına bakarlar. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Siz mü'minlersiniz, emin olun! Ben de Mü'min ve Müheymin'im. İsmimden size bir isim verdim. Size korku ve tasa yoktur. Sonra siz benim dostlarımsınız. Velîlerim ve has kullarımsınız. (Ey Müslümanlar topluluğu! Size selâm olsun! Siz Müslümanlarsınız. Benim yurdum selâmet yurdudur. Sözümü işittiğiniz gibi, İlâhî cemâlimi size göstereceğim».

Hazret-i Hasan(r.a) şöyle der: «Seksen yıl kadar Hak Teâlâ Hazret-

leri'nin cemâline bakarlar, öylece hayran kalırlar. Sonra secde ederler. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri:

«Başınızı secdeden kaldırın. Bugün rükû' ve secde günü değildir. Aksine ihsan, sevap ve görüşme günüdür» buyurur.

Nakledildiğine göre, (Hazîretü'l-Kudüs) denilen yer, cennetin kapısı önünde büyük bir mesire yeridir. Cennettekiler önce orada ziyafet olunup, yerler, içerler ve hil'atlar giyerler. Sonra Allah Teâlâ'nın izniyle cennetteki yerlerine giderler. Daha sonra Adn cennetinde, Hak Teâlâ Hazretlerini keyfiyetsiz ve niteliksiz görmek için toplanırlar.

Bu durum sahih ve sarih haberlerle sabit olmuştur.

Cennet ehli cennete girdikleri zaman Önce Hazîretü'l-Kudüs'e varırlar. Sonra yerlerine giderler. Ondan sonra daha evvel Âdem(a.s.)'m ondan yediği Şeceretü'l-Huld adlı ağaca varırlar.

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«O buğday ağacı idi. Hak Teâlâ Hazretleri onu cennette çok güzel surette yaratmıştır. ağacı altından ve yaprakları yeşil yakuttandır. Çiçekleri ak gümüştendir. Yemişleri baldan lezzetlidir. Mü'minler onu görünce son derece hayret ederler ve güzelliğine hayran kalırlar».

Melekler:

«Niye hayret edersiniz? Dünyadayken Âdem atanızı kınardımz».

Onlar da:

«Bu ağacı görünce, çok güzel ve hoş olduğunu anladık, insafa geldik, artık kınamıyoruz» derler.

Â'RAFTAKİLER

Allah Teâlâ buyurdu:

«İki (taraf) arasında (sûrdan) bir perde ve «Â'raf» üzerinde de (cennetlik ve cehennemliklerin) herbirini sîmalarıyla tanıyacak (müvahhid) rical ki onlar henüz oraya (cennete) girmemiş, fakat onlar girmeyi şiddetle arzu eder olarak yaranına: «Selâmün aleyküm» diye nida ederler» (Â'râf: 46).

Hicâb dediği, cennetle cehennem arasında bir duvardır.

Fenârioğlu(r.a.) şöyle der:

«Â'raftakilerin hepsi iman ehlidir. Cennetin dış duvarı üzerinde bulunurlar. Ondan sonra cennete girerler».

Süddî de şunları söyler:

«O yere, oradakiler birbirlerini tanıdıkları için Â'râf denmiştir».

Şimdi Â'rafta bulunanlar kimlerdir? Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Onlar babalarına ve analarına âsi olanlardır. Onlardan izinsiz gazaya gidip şehit oldular. Şehit oldukları için cehennemden kurtuldular. Babalarına ve analarına âsi oldukları için de cennete giremediler. Böylece o yerde kaldılar.

İbn Abbâs şöyle demektedir:

«Onlar sevapları ve günahları aynı olan bir kavimdir. Günahları çok olmadığı için cehenneme atılmadılar. Sevapları çok olmadığı içinde cennete giremediler. Aralıkta kaldılar». Bazıları şu görüştedir:

«Ashâb-ı Â'râf (Â'râf'da olanlar) zinadan doğan çocuklardır». Bazıları da:

«Ergin olmadan ölen kâfir çocuklarıdır» demektedirler. Yine bazıları da:

«Ashâb-ı Â'râf, meleklerdir» derler.

Hazret-i Hasan(r.a) şöyle der: «Ashâb-ı Â'râf, mü'minlerden bir cemaattir. Â'râf üzerinde olurlar, cennettekileri ve cehennemdekileri seyrederler».

Doğrusu şudur: Bu dediklerimizin hepsi Â'rafta vardır. Hepsi de mü'mindirler. Allah Teâlâ buyurdu:

«(Yine) Â'râf yârânı (kâfirlerden) simalarıyla tanıdıkları (elebaşı) birtakım adamlara şöyle nida ederek derler: «Ne çokluğunuz (yahut topladığınız mallar), ne de (hakka karşı) yeltenmekde devam ettiğiniz o kibr (ü azamet) size hiçbir faide vermedi» (Â'râf: 48).

Yani Â'râf ehli kâfirleri simalarından bilirler ve onlarla konuşurlar. Ondan sonra Hak Teâlâ Â'râf ehline:

«Bundan sonra siz de cennete girin. Size korku ve tasa voktur» buyurur. Onlar da cennete girerler. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Girin cennete, size hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olacak değilsiniz» (Â'râf: 49).

İbn Abbâs şöyle der:

«Â'râftakiler cennete girince cehennemdekiler sevinirler. Çünkü cennet içinde hısımlarını çeşitli nimetlere kavuşmuş görürler ve «Ey Rabbimiz! Bize izin ver, cennetteki hısımlarımızla konuşÂlım» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri izin verir, onlarla konuşurlar. Ama cennettekiler onları tanımazlar. Çünkü, yüzleri kararmıştır. Cennet ehlini onlar adlarıyla çağırırlar. Onlar cevap verirler, öyle tanırlar.

Cehennem ehli:

«Bize yemek verin, yiyelim» derler.

Mü'minler:

«Hak Teâlâ Hazretleri cennet nimetlerini kâfirlere haram etti. Size

cennet yemeklerinden nasip yoktur» derler.

Nakledildiğine göre, kıyamet günü cuma günüdür. Cennetlikler cennete cuma günü girerler. Cumartesi günü su ırmaklarından içerler. Pazar günü bal ırmaklarından içerler: Pazartesi günü süt ırmaklarından içerler. Salı günü cennet şÂraplarından içerler. Ondan sonra çeşitli buraklara binerler. Bin yıl cenneti dolaşıp miskten büyük bir dağÂ gelirler. Selsebil ırmağı oradan çıkar. Çarşamba günü ondan içerler. Ondan sonra bin yıl yine dolaşırlar, bir güzel yere gelirler. Orada çeşitli saraylar vardır. O sarayın içinde altından tahtlar vardır. O tahtların üzerinde oturanlar. Perşembe günü Zencebil adı verilen şÂraptan içerler. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onlara bin türlü nimetler ve hediyeler verir. Sonra bin yıl daha dolaşırlar. Cuma günü, **«Hak meclisinde (ve) kudret sahibi, mülkü çok yüce olan (Allah) ın yanındadırlar»** (Kamer: 55) makamına varırlar. Hak Teâlâ Hazretleri onlara Rahîk şÂrabını orada içirir. Rahîk, cennette kızıl bir içkidir. Kadehleri mühürlüdür. Onu ancak peygamberler ve velîler içerler.

Ebu Muhammed el-Herevî(r.a) şöyle der:

«Cumartesi günü çocuklar babalarına ve analarına giderler, ziyaret ederler. Pazar günü babalar çocuklarına, pazartesi talebeleri hocalarına, salı günü hocalar talebelerine, çarşamba günü ümmetler peygamberlerine, perşembe günü peygamberler ümmetlerine giderler, sohbet ederler. Cuma günü peygamberler, mürseller ve büyük mü'min halk, Hak Teâlâ Hazretleri'ne giderler».

ALLAH TEÂLÂ'YI GÖRMEK

Bilmek gerekir ki, Hak Teâlâ Hazretleri'ni görmek akıl yönünden mümkündür, mümteni değildir. Naklen (Kur'ân ve sünnet delili ile) de vaciptir. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

«Yüzler (vardır) o gün terü tazedir. Rablerine bakacakdır» (Kıyâme: 22-23).

Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurur:

«Siz Rabbinizi apaçık göreceksiniz».

Câbir b. Abdullah şunları söyler:

«Peygamber(s.a.v.)'ın yanında oturuyorduk. Gece ay bedir olmuştu. Peygamberimiz(s.a.v.):

«Şüphesiz siz şu ayı gördüğünüz gibi Allah'ınızı da benzersiz ve niteliksiz görürsünüz» buyurmuştur.

Haber verildiğine göre, cennetlikler cuma günü cennete girerler. Ondan sonra yerlerine gidip kalırlar. Hak Teâlâ Hazretleri'nin verdiği

nimetlere, çeşitli güzelliklere, yüce makamlara, hûrü'l-ayn'a, vildân ve gılmâna nail olurlar ve saraylara girerler. Hak Teâlâ Hazretleri'ne hamd ve şükür ederler. Ondan sonra melekler cumartesi günü bütün halkı Âdem(a.s.)'ın konukluğuna davet ederler ve:

«Âdem(a.s.)'ın Cennetü'l-Hüld'da ziyafeti vardır. Bütün halk orada toplansın» derler.

Hak Teâlâ, Âdem Peygamber(a.s.)'ın konukluğunda bulunan halka hil'atlar ve mertebelerine göre taşlar verir. Pazar günü melekler:

«Bugün cennetü'l-Naim'de Nuh Peygamber(a.s.)'ın ziyâfeti var. Bütün halk orada toplansın!» diye seslenirler. Hak Teâlâ onlara çeşitli nimetler ve armağanlar verir. Pazartesi günü melekler:

«Bugün İbrahim(a.s.)'ın ziyafeti vardır, hazır olun» diye seslenirler. Halk orada toplanır. Hak Teâlâ Hazretleri türlü türlü nimetler, taçlar ve hil'at ve diğer ihsanlardan onlara verir. Salı günü melekler:

«Bugün Musa(a.s.)'ın ziyafeti vardır, hazır olun» derler. Halk orada toplanır. Hak Teâlâ onlara türlü türlü ikramlarda bulunur, armağanlar verir.

Çarşamba günü melekler:

«Bugün İsâ(a.s.)'ın ziyafeti vardır, onun sarayına buyurun» diye seslenirler. Halk onun konukluğuna gider. Hak Teâlâ onlara çeşitli armağanlar, nimetler ve hil'atlar verir.

Perşembe günü melekler:

«Bugün Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in konukluğudur. Tuba ÂğÂcının dibinde hazır olun» diye seslenirler. Bütün cinler ve insanlar orada toplanırlar. Onlara çeşitli hürmetler gösterilip daha önce hiç görmedikleri hediyeler, nimetler ve hil'atlar verilir.

Cuma günü melekler:

«Bugün konukluk Hak Teâlâ'nındır» diye seslenirler. Bütün halk Hak Teâlâ Hazretleri'ni müşÂhede etmek için Adn cennetine toplanırlar. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri onlara çeşitli nimetler ve armağanlar verir ve:

«Size vermediğim hiçbir şey kaldı mı?» buyurur.

Onlar:

«Evet, kaldı. Sen bize cemâlini göstereceğini va'detmiştin» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri tekrar, «Kızıl yakuttan bir minber getirsinler» diye emreder. Onun yüksekliği bin mildir, İbrahim(a.s.)'a:

«Minberine çık, hutbe oku!» buyurur O da minberine çıkar, kendisine indirilmiş olan Suhuf'dan başından sonuna kadar okur.

Ondan sonra Musa(a.s.)'a:

«Minbere çık, ümmetine hutbe oku!» diye ses gelir. O da minberi-

ne çıkar Tevrat'ı başından sonuna kadar okur.

Dâvûd(a.s.)'a:

«Minberine çık, ümmetine hutbe oku» diye ses gelir. O da minberine çıkar, Zebur'u başından sonuna kadar. yetmiş türlü sesle okur. İsa(a.s.)'a:

«Minbere çık ümmetine hutbe oku» diye ses gelir. O da İncîl-i şerifi başından sonuna kadar okur. Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'e:

«Minberine çık, bütün mürsellere, peygamberlere, onların ümmetlerine ve kendi ümmetine hitâb et» buyrulur. Peygamber(s.a.v.) de bir kızıl yakuttan minbere çıkar. Orada evvel ve âhir ilmini bütün halka bildirir:

«Allah Teâlâ şimdi ilâhî cemâlini gösterecektir, hazır olun» diye müjdeler. Kur'ân'ı başından sonuna kadar okur. Öyle bir sesle okur ki, hiç kimse o kadar güzel bir ses işitmemiştir.

İsâ(a.s.), Musa(a.s.), Dâvûd(a.s.) ve bütün kemâl ehli onun sesinin güzelliğinden kendilerinden geçip hayran kalırlar. Sonra Hak Teâlâ perdeleri bunların gözlerinden kaldırır. Hak Teâlâ Hazretleri'nin cemâlini görünce hepsi secde ederler. Allah Sübhânehu ve Teâlâ burur:

«Yüzler (vardır) o gün terü tazedir, Rablerine bakacaktır» (Kıyâme: 22-23).

Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Allah'a yemin ederim ki, size Rabbinizi görmekten daha güzel bir şey verilmemiştir». Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Şüphesiz ben, cömert, zengin, yüce, vefalı ve sâdık Allahım! İşte bu cennet benim evimdir. Burada sizi oturturum. Zâtımı size gösteririm. Ne dilerseniz benden dileyin vereyim. Ben size dost ve arkadaş oldum. Şimdiden sonra başka ihtiyacınız yok, yoksulluk yok. Sizi azarlamak yok. Benim nimetlerim size ebedîdir. Sizi cennette emniyet içinde oturturum. Siz mutlu kimselersiniz, benden dilediğinizi isteyin, size iyilikler ve nimetler ihsan edeyim». Onlar:

«Bizim dileğimiz, bizden razı olmandır» derler. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Sizden razı oldum. Cemâlimi size gösterdim. Ebedî seyredin. Sonra çeşitli nimetlerimi yiyin. Eşlerinize varın, kucaklaşın. Çeşitli yemişlerden yiyin. Bahçelerde oturun, müşerref olun. Buraklarınıza binin Kevser ırmağına, Kâfur, Tuhûr, Tesrîm, Selsebil, Zencefil sularına gidin. Orada yıkanın ve nimetlenin».

Hak Teâlâ yine:

«Benden razı oldunuz mu?» buyurur.

Onlar:

«Ey Rabbimiz! Nasıl razı olmayalım, hiç kimseye vermediğin bunca nimetleri bize verdin» derler.

Hak Teâlâ:

«Bunlardan daha üstünleri vardır» buyurur.

Onlar:

«Ey Rabbimiz! Bunlardan hangi şey daha üstündür?» diye sorarlar.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bunlardan üstünü, artık size gazab etmem ve sizden razı olmamdır» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cuma günü olunca, Adn cennetinden miskten güzel bir yerde altından, inciden, zümrütten ve yakuttan kürsüler vardır. Sıddîklar ve şehitler o kürsülerin üzerine otururlar. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri onlara tecellî eder. Yüzlerinin nurları ve güzellikleri her an artar. Bu itibarla cuma gününe, her şeyi artıran gün derler».

Nakledildiğine göre, cennet ehli cennete girip kaldıkları zaman Hak Teâlâ yetmiş bin melek gönderir. Her melekle beraber yetmiş melek gelir. Müminlerin gözlerinden perdeleri kaldırırlar.

Hak Teâlâ Hazretleri mü'minlere:

«Ben sizi görmeyi çok istiyorum, siz de beni görmeyi çok istersiniz» buyurur.

Melekler:

«Ey Rabbimiz! Bunlar senden utanmadılar, günah işlediler, seni görmeye lâyık değiller» derler.

Hak Teâlâ Hazret-i buyurur:

«Ey meleklerim! Siz mü'minleri bilmezsiniz. Onlar benim dostlarımı bilirler ve severlerdi. Düşmanlarımı da bilirlerdi, benim için onlara düşman olurlardı. Şanım için onların bir defa (lâ ilahe illallah Muhammeder Resûlullah) demeleri bana bütün ibâdetlerden üstündür».

Bunun üzerine aradan perde kalkar, müminler de Hakk'ın cemâlini seyrederler.

HÜLEFA-İ RÂŞÎDÎN'İN CENNETTEKİ YERLERİ

İbn Abbâs şöyle der:

«Kıyamet günü olunca halk cennette kızıl yakuttan bir taht üzerinde otururlar. O tahtın yirmi mil uzunluğu olup, boşluğa asılmıştır. Ebû Bekr-i Sıddîk(r.a) onun üzerine oturur. Sonra sarı yakuttan bir taht daha getirirler. Onun da yirmi mil büyüklüğü vardır. Ömer b. el-Hattâb(r.a) onun üzerine oturur. Sonra yirmi mil büyüklüğünde yeşil

zümrütten bir taht getirirler. Osman b. Affân(r.a) onun üzerine oturur. Ondan sonra yirmi mil büyüklüğünde ak yakuttan bir taht daha getirirler. Ali b. Ebî Talib(r.a) onun üzerinde oturur».

Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri buyurur, o tahtlar uçarak Arş'ın gölgesine gelirler. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri meleklere buyurur, bunların üzerine ak inciden çadırlar kurarlar. Eğer bütün mahlûkat o çadırların altında toplansaydı, çadırlar daha büyük olurdu. Daha sonra dört büyük kadeh gelir, dört halife birer birer ondan içerler.

BÜYÜK VE KÜÇÜK GÜNAH İŞLEYENLERİN DURUMU

Bu bölüm Hak Teâlâ Hazretleri'nin cehennem ateşi ile intikam almadan bağışlamayacağı büyük ve küçük günah işleyenleri açıklar. Cehennem azabından Allah'a sığınırız.

İbn Abbâs şöyle der:

«Muhammed ümmetinden bir taife Sırat üzerinde mahpus kalırlar. O taife, kendilerine cehennem ateşi gerekli olanlardır. Bunlar cennetî mü'minlerin hepsinden sonra girerler».

Peygamber(s.a.v.) :

«Ey Cebrail! Benim ümmetimden hiç kimse Sırat üzerinde kaldı mı?» diye sorar.

Cebrail(a.s.):

«Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet derelerinde onları kaybetti» der.

Peygamberimiz(s.a.v.) mahşer yerine bakar, orada kimseyi göremez. Bütün ümmetinin cennete girdiğini sanır. Peygamberimiz(s.a.v.) cennete girince Hak Teâlâ Hazretleri zebanilere, onları cehenneme atmalarını emreder. Cehenneme vardıklarında Mâlik'e selâm verirler. Mâlik bunları görür ve:

«Ey bahtsızlar! Siz kimsiniz ve kimin ümmetisiniz Zira kâfirler ayakları bağlı, boynu zincirli, her kâfir bir şeytana bağlı ve yüzleri kara gelirler. Siz de bunlar yok!» der.

Onlar:

«Ey Mâlik! Bize sorma, çünkü sana cevap vermeye utanırız. Biz Kur'ân okurduk, Ramazanda oruç tutardık, hacca giderdik, gazaya giderdik, malımızın zekâtını verirdik, yetimleri korurduk, cünüpken boy abdesti alırdık ve beş vakitte namaz kılardık» derler.

Mâlik:

«Ey bahtsızlar! Kur'ân sizi günahdan men etmedi mi?» diye sorar.

Onlar:

«Ey Mâlik! Bizim başımıza kakma, yüzümüze vurma! Hak Te-

âlâ'nın ve meleklerin yüzümüze vurmasından şimdi kurtulduk» diye cevap verirler.

Arş tarafından bir ses gelir:

«Ey Mâlik! Onları cehennemin ilk tabakasına koy!» der.

Mâlik:

«Ey bahtsızlar! Sesi işittiniz mi?» diye sorar.

Onlar:

«İşittik, ey Mâlik! Bize bir saat izin ver, nefislerimiz için ağlaşalım» derler.

Mâlik:

«Bana, size izin vermem için müsaade verilmedi» der.

Hak Teâlâ tarafından:

«Ey Mâlik! Onlara bir saat izin ver!» diye ses gelir.

Bunun üzerine Mâlik onlara bir saat izin verir. Kur'ân ehli bir saf, hacılar bir saf ve kadınlar bir saf olurlar, feryâd edip ağlaşırlar. Sonra:

«Biz dünyada değme kaftanı giymeye ar ederdik, şimdi nasıl katrandan kaftan giyelim? Biz dünyada nefis yemekler yerdik, şimdi zakkuma nasıl tahammül edelim?» diye sızlanırlar ve bu şekilde azab içinde olurlar. Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri onlara rahmet etmek ister ve Cebrail(a.s.)'a:

«Git, cehenneme bak, iman ehlinden kimse kaldı mı?» buyurur. Gerçi kendi bilir ama hikmet izhâr eder. Cebrail(a.s.) gelir, cehennem Mâlikine:

«Cehennemde iman ehlinden kimse kaldı mı?» diye sorar.

Mâlik:

«Kaldı» der. Cehennemin kapısını açar.. Mü'minler Cebrail(a.s.)'ı görünce tanırlar ve hepsi birden yalvarırlar:

«Bizden Resûlullah'a haber ilet, biz çok azap içinde kaldık. Biz de onun ümmeti idik. Ne olur, ihsan buyursun, bize de şefaat edip azaptan kurtarsın» derler.

Bunun üzerine Cebrail(a.s.) gelince Hak Sübhânehu ve Teâlâ buyurur:

«Git, habîbim Muhammed'e de, varsın onları cehennemden çıkarsın. Onlar azabı hak etmişlerdi. Günahlarının miktarı kadar azap ettim. Şimdi onları ona bağışladım. Cehennemden çıkarsın».

Cebrail(a.s.) gelip görür ki, Resûlullah altından dörtbin kapısı olan bir sarayda oturur. Der ki:

«Ey Allah'ın Resulü! Sen burada safa içinde yiyip içmektesin. Zayıf ümmetin ise cehennemde azab içindedir».

Resûlullah(s.a.v.) hemen kalkar, «Günahkâr ümmetimi bana bağış-

la» diye Hakk'a secde eder. Allah Teâlâ Hazretleri bağışlar. Cebrail ile birlikte cehenneme gelir, kapısını açar. Orada olan ümmeti onu görünce tanıyıp ağlaşırlar. Resûlullah onlan birer birer mübarek eliyle tutup cehennemden çıkarır. Cennet kapısındaki havuzda yıkanırlar. Sonra alınlarında (bunlar cehennemden çıktılar, Hak Teâlâ'nın azatlılarıdırlar) cümlesi yazılmış olarak cennete girerler. Cennettekiler onları görünce, o yazı sebebiyle çok üzülürler ve onlardan utanırlar. Hak Teâlâ Hazretleri'ne «Bizim alnımızdan bu yazıyı gider» diye niyazda bulunurlar. Hak Teâlâ Hazretleri, Cebrail(a.s.)'a buyurur, onlardan o yazıyı giderir, belirsiz eder.

İmam Gazâlî şöyle der:

«Onları cehennemden çıkardıkları zaman cehennemde bir kişi kalır. O kadar feryâd eder ki, sesi bütün cehennem halkının sesinden fazla çıkar. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Sana, feryâd etmenle çare yoktur» buyurur.

O kişi:

«Ben rahmetinden ümit kesmem» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Seni affettim, git, cennete gir» buyurur.

Hazret-i Enes, Peygamberimizden şu hadîsi nakleder:

«Cehennemde bir kişi kalır. Bin yıl, «Ey Hannân! Ey Mennân!» diye münâcatta bulunur».

Hak Teâlâ Hazretleri Cebrail(a.s.)'a:

«Git o kulumu getir» buyurur. Cebrail(a.s.) gittiğinde onun başını aşağıya eğmiş vaziyette ağlamakta olduğunu görür. Cebrail(a.s.) Hak Teâlâ Hazretleri'nin buyruğunu o kişiye bildirir. Onu alıp gelir. Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ey benim kulum! Cehennemde yerini nasıl buldun?» buyurur.

O kul:

«Yerlerin en kötüsü idi» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bunu yine cehenneme atın!» buyurur.

«Ey Rabbim! Cehennemden çıktıktan sonra beni yine cehenneme mi koyuyorsun? Senin hakkında böyle düşünmezdim. Çünkü sen kerim ve rahimsin» der.

Hak Teâlâ Hazretleri meleklere:

«Koyun o kulumu cennete! Benim rahmetimle girsin!» buyurur. Böylece o kul, bin yıldan sonra cennete girer.

Hasan-ı Basrî(r.a) şöyle der:

«Ne olaydı, o kimse ben olaydım! zira ebedî cehennemde kalmak-

tan bin yıl sonra çıkmak yeğdir. O kişinin adı Hennâd'dır».

Hak Teâlâ Hazretleri ona:

«Git, benim rahmetimle cennete gir!» buyurmuştur.

ATEŞİN HİKMETİ

Bilmek gerekir ki, günahkârların ateşe girmelerindeki ilâhî hikmeti Hak Teâlâ Hazretleri gizlemiştir. Fakat ilâhî sırlar kendilerine açılanlar:

«Günahkârların ateşte yanması elbette gereklidir. Çünkü bu, insan cevherini nefsin ve şeytanın kötülüklerinden arıtmaktır. Nefsânî lezzetlerden ve hissî arzulardan vazgeçenler temiz kimselerdir. Hak Teâlâ sonsuz fazlı ve lütfü ile onları yakar, azab eder ve böylece temizler» demişlerdir.

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Rabbimiz Allahdır» deyib de sonra (bütün hareketlerinde) doğruluğu iltizâm edenlere, (evet) onlara hiçbir korku yokdur. Onlar mahzun da olmayacaklardır» (Ahkâf: 13).

Zira, onların cisimleri Hak Teâlâ Hazretleri'ne bağlı idi. Nefisleri muti idi. Gönülleri melekûtta, akılları ceberutta idi. Bu itibarla Hak Teâlâ Hazretleri onların derecelerini yüceltti ve dileklerini kabul etti. Böyle yapması Hakk'ın sonsuz fazlından ve kadim ihsânındandır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

«De ki: Ey kendilerinin aleyhinde (günâhda) haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü bütün günahları yarlığar şüphesiz, ki O, çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir» (Zümer: 53).

CİNLER

Ebû Hanife(r.a.) şöyle der;

«Mü'min olan her cinnî cennete girer. Fakat ibâdet etmelerinden dolayı onlara sevap yoktur».

İmameyn (Ebû Yûsuf ile Ebû Muhammed), «Onlara sevap vardır» derler.

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Ben cinleri de, insanları da (başka bir hikmette değil) ancak bana kulluk etsinler diye yarattım» (Zâriyât: 56).

Ertât b. Münzir şöyle der:

«Cinlerin sevabı vardır. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Oralarda gözünü yalnız zevclerine hasretmiş (öyle dilber) ler vardır ki bunlardan evvel ne insan, ne bir cin asla kendilerine dokunmamıştır» (Rahman: 56).

Buna göre, cennette insan insanla, cin cinle olur.

Ebu'd-Derdâ(r.a) şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri cinleri üç bölük yaratmıştır: Bir bölüğü yılan ve köpek şeklindedir, yeryüzünde yürürler. Bir bölüğü havada uçarlar. Bir bölüğü, ibâdet ederler. Eğer ibâdet ederlerse sevabları vardır. Eğer muti olmazlarsa azapları vardır».

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kur'ânı Kerîm'inde buyurur:

«Andolsun ki, ben cehennemi bütün insan ve cinden (müstehik olanlarla) dolduracağım» (Hûd: 119).

Hak Teâlâ Hazretleri insanı da üç bölük yaratmıştır. Bir bölüğü hayvanlar gibidir. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Andolsun ki biz cin ve insden bir çoğunu cehennem için yaratmışızdır. Onların kalbleri vardır, bunlarla idrâk etmezler; gözleri vardır, bunlarla görmezler; kulakları vardır, bunlarla işitmezler. Onlar dört ayaklı hayvanlar gibidir. Hattâ daha sapıktırlar. Onlar gaflete düşenlerin ta kendileridir» (Â'râf: 179).

Bir bölüğünün bedenleri insanlara, canları, şeytanlara benzer, zâlimler ve aşağı halk tabakası gibi. Bir bölüğünün hem bedenleri, hem de canları insana benzer. Cennete giren ve Allah cemâlini gören onlardır.

İlâhî! Derviş Ahmed Bîcan'ı, Muhammed(s.a.v.) hakkı için onlardan eyle!

Mukatil şöyle der:

«Hayvanlardan on tanesi cennete girer. Bunlar şunlardır: Salih(a.s.)'in devesi, İbrahim(a.s.)'ın buzağısı, İsmail(a.s.)'ın koçu, Musa(a.s.)'ın öküzü —onun zamanında onu boğazladılar, öldürülmüş bir ölüye vurdular, o ölü dirilip konuştu— Yunus(a.s.)'ın balığı, Üzeyr(a.s.)'ın eşeği, Süleyman(a.s.)'ın karıncası, Belkıs'ın hüdhüdü, Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in devesi ve Ashâb-ı Kehf in köpeği... Hak Teâlâ o köpeği cennete koymak isteyince koç şekline dönüşür. Sonra cennete koyar. Hak Teâlâ Hazretleri diğer hayvanları toprak eder. Kâfirler onları görünce:

«Ah ne olurdu ben bir toprak olaydım» diyecek» lerdir. (Nebe': 40).

ÖLÜMÜN BOĞAZLANMASI

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennet ehli cennete, cehennem ehli cehenneme girdikten sonra ölümü getirip cennetle cehennem arasında boğazlarlar. Ondan sonra münâdî seslenir:

«Ey cennet ehli! Cennette ebedî kalacaksınız. Bundan sonra ölüm yok, sağlık vardır. Ey cehennem ehli! Cehennemde kalacaksınız, bundan böyle ölüm yok, çıkmak da yok» der.

Bu sözleri cennet ve cehennem ehli işitince, cennettekilerin sevinç ve neş'esi sonsuz olur. Cehennemdekilerin üzüntüsü ve kaygısı artar.

TÛBA ÂĞÂCI

Bilmek gerekir ki, cennet sekizdir. Adn cenneti en yücesidir. Allah'ın yurdudur. Çünkü, Allah'ı görmek orada olacaktır. Adn cennetinin en yüksek yeri bizim Peygamberimiz'in makamıdır. O makama «Vesile» derler. Zira Peygamberimiz(s.a.v.) mevcudatın en üstünüdür. Ona lâyık makamın en üstün derece olması gerekir, işte o cennet «Vesile» cennetidir. Tuba ÂğÂcı Adn cennetindedir. Ama kökü Peygamberimiz(s.a.v.) 'in cennetindedir. Onun önünden iki çeşme çıkar. Biri kâfur, biri selsebîldir. Ali(Allah onun yüzünü keremli kılsın) şöyle der:

«Tuba ÂğÂcının dallarından hülleler çıkar. Onun yaprağı incidendir. Dalları zeberceddendir. Dallarının en yükseği Arş'ın ayağına erişir. Alçak dalları cennetin içindedir. Herkesin köşkünde bir dalı vardır. Ne dileği olursa Allah Teâlâ'nın izniyle o daldan çıkar. Gövdesinden develer, atlar ve buraklar çıkar. Eğerleri altından, üzengileri inciden ve yakuttandır. Yelden hızlı yürürler, insan başlı, kuş kanatlıdırlar. Arapça konuşurlar».

HURİLER

Huriler cennet kızlarıdır. Orada yaratılmışlardır. Son derece güzel sevgililerdir.

Hûr, Havrâ'nın cem'idir. Yüzü ak nurdan, saçları, zülüfleri ve gözleri kara nurdandır. Mü'minler cennete girince evlerine varırlar. Her evin içinde yetmiş taht olur. Her tahtın üzerinde yetmiş döşek vardır. Her döşeğin üzerinde bir huri bulunur. Her hurinin üzerinde yetmiş hülle vardır. Hüllelerin içinde onları ilikleri gözükür. O hurilerin birisinin makraması (nakışlı örtüsü) bütün dünyadan yeğdir. Eğer:

«Huriler nurdandır. Bir kimse nuru nasıl öper ve kucaklar?» diye sorulacak olursa, cevabı Tefsîr-i Kebîr'de şöyle açıklanır:

«Huriler nurdandır. Fakat nur câmiddendir (cansız cisimdir), öpülür ve kucaklanır. (Allah'ın her şeye gücü yeter)».

Herkesin yetmiş türlü hüllesi olur. Her hülle bir saat içinde yetmiş renkte görünür. Erkekler yüzlerini kadınlarının yüzlerinde, kadınlar yüzlerini erkeklerinin yüzlerinde görürler. Erkeklerde ve kadınlarda, saçlarından, kaşlarından ve kirpiklerinden başka asla kıl olmaz.

Allah Teâlâ «dul ve bâkire kadınlar» diye buyurmuştur.

Ebu -Leys(r.a.) şöyle der: «Hak Teâlâ Hazretleri bizim peygamberimize cennette bunları vaad etmiştir».

Seyyibe (dul kadın)'dan maksat, Firavun'un eşi Âsiye Hatun'dur. Bikr'den maksat ise İsâ(a.s.)'ın anası Meryem Hatun'dur. Bu ikisini, Resulullullah(s.a.v.) cennette alacaktır. Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Cennettekilerin herbirine beşyüz hûrî verirler. Bunların herbirisi erkeklerine sarılsalar, erkeklerin dünyadaki ömrü kadar boyunlarında dururlar. Cennette ağaçlar vardır. Dallarında gümüşten çıngıraklar bulunur. Hak Teâlâ Hazretleri Arş'ın altından bir yel verir, o ağaçlara dokunur. Âğaçlar kımıldar, çıngıraklar ses verir. Eğer o sesden dünyadakiler bir defa işitselerdi, onun zevkinden kendilerinden geçerlerdi».

İmam Begavî, tefsirinde şöyle der:

«Cennette ağaçlar vardır. Eğer bir kimse güzel ses işitmek dilerse o Âğaçlara buyurur. Kimi saz çalar, kimi de harekete geçip oynar. O kimse bununla şereflenir».

Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Cennette ırmaklar vardır. O ırmakların kenarında cariyeler vardır. Hak Teâlâ Hazretleri onları zâferândân yaratmıştır. Yetmiş türlü ses ve makam ile tesbih ederler. Her hurinin sesi Dâvûd(a.s.)'ın dünyadaki sesinden daha güzeldir. Birbirlerine «sen kiminsin?» diye sorarlar. Sorulan, «Sabah namazını cemaatle kılan kimseninim» der.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Hak Teâlâ Hazretleri cennette kızıl yakuttan yetmiş bin şehir, her şehrin içinde ak inciden yetmiş bin ev yarattı. Her evin içinde yeşil zebercedden yetmiş taht vardır. Her tahtın üzerinde ahu gözlü bir kız oturur».

Ashâb sorar:

«Ey Allah'ın Resulü! O şehirler kimindir?».

Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Beş vakit namazı cemaatle kılanlarındır».

Nakledildiğine göre, cennette yarısından yukarısı oğlan şeklinde,

yarısından aşağısı kız şeklinde huriler vardır. Cimâda onlardan zevklisi yoktur».

Peygamber(s.a.v.)'a sordular:

«Hak Teâlâ Hazretleri ahu gözlü hurileri neden yarattı?».

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Üç şeyden yarattı: Ayaklarından dizlerine kadar misk'den, dizinden karnına kadar anberden, karnından başına kadar kâfurdan ve kirpiklerini kara nurdan yarattı».

Allah Teâlâ buyurdu:

«İşte onlar! Bütün hayırlar onlarındır» (Tevbe: 88).

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Her Müslümanın hayırları vardır. Her hayır için cennette bir çadır vardır. Her çadırın içinde bir huri bulunur. Yakut ve mercana benzer. Her çadırın dört kapısı vardır. Her kapıdan her saatte Hak Teâlâ'dan armağanlar, ihsanlar ve hediyeler gelir.

Nakledildiğine göre, Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cennette kızlar vardır. Onlara ahu gözlü huriler derler. Yürüdükleri zaman sağ taraflarında yetmiş bin, sol taraflarında da yetmiş bin câriye yürür. O hurilerin herbiri «Ben dünyada iyiliği emreden ve kötülükten meneden kimseninim» der.

Nakledildiğine göre, cennet ehlinin üzerine bir bulut gelir, yağmur gibi hurileri yağdırır. Nitekim Hak Teâlâ buyurur: .

«Orada onlar ne dilerse var. Nezdimizde daha fazlası var» (Kâf: 35).

VİLDAN

Allah Teâlâ buyurdu:

«Etraflarında her dem taze çocuklar dolaşır ki, sen onları gördüğün zaman saçılmış birer inci sanırsın!» (İnsân: 19).

Yani Hak Teâlâ o oğlanları güzellik ve durulukta saçılmış incilere benzetir. Meclislerde yürürler, güya dağılmış inci gibidirler.

Abdullah b. Ömer(r.a) şöyle der:

«Cennet ehlinin en aşağısının, inciler gibi bin gılmânı vardır. Herbiri bir hizmette bulunurlar».

Ebu'l-Leys(r.a.) ise şunları söyler:

«Mü'minler cennete girdikleri ve döşekler üzerine oturdukları zaman bir melek kapıya gelir ve içeri girmek için izin ister. Kapıda bir oğlan görür. O oğlana söyler. O da başka bir oğlana söyler. Öyle ki, o söz gelip mü'mine ulaşır. Mü'min de izin verir. Oğlan öbürüne söyler, o da bir diğerine söyler, o meleğe kadar gelir. Ondan sonra kapı açılır.

Melek içeri girer selâm verir ve ona Hazret-i Allah'dan armağanlar getirir ve:

«Size selâm olsun! Şu sebepten ki, dünyada sabrederdiniz. Bu geldiğiniz makam ne güzel makamdır» der.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«...Melekler de her bir kapıdan onların yanına sokulacaklar (ve şöyle diyeceklerdir!):

«Sabrettiğiniz şeylere mukabil sizlere selâm (ve selâmet). Dar (ı dünyan) in en güzel sonucudur bu!» (Ra'd: 23-24).

GILMAN

Allah Teâlâ buyurdu:

«O sedef içinde gizlenmiş inci gibi civanlar da kendilerine (hizmet için) etraflarında döner (ler)» (Tûr: 24).

Yani cennette gılmânlar vardır. Gelip mü'minleri görürler ve onların hizmetkârları olurlar. Onlar sedefle gizli incilere benzerler, demelerinin sebebi, sedefle gizli olan inci son derece güzel ve hoş olur da ondandır. O gılmânlar böyle güzel ve hoş olursa, var, kıyas et cennetin güzelliğini!

Keşşâf'da, Ali'nin (k.v.) şu sözleri nakledilmiştir:

«Buluğa ermeden ölen kız ve oğlan kâfir çocukları, yarın kıyamet gününde mü'minlerin hizmetkârları olurlar».

CENNET IRMAKLARI

Allah Teâlâ buyurdu:

«(Şirkden) sakınanlara va'd olunan cennetin sıfatı (şudur:) içinde rengi, kokusu, hiçbir vasfı bozulmayan sudan ırmaklar, tadına halel gelmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şarabdan ırmaklar, süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her (çeşidi) onlarındır. (Üstelik) Rablerinden de mağfiret vardır. Hiç bu(nlar), o ateşde ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça eden kaynar bir sudan içirilen kimseler gibi midir?» (Muhammed: 15).

Keşşâf sahibi şöyle der:

«Hak Teâlâ Hazretleri, cenneti vasfeder ve buyurur ki: «Cennette ırmaklar vardır. Birincisi su ırmağıdır. Durmakla şekli ve rengi değişmez. Sonra süt ırmağı vardır. Tadı ve kokusu değişmez. ŞÂrap ırmağı vardır. Son derece lezzetlidir. Akıl gidermez. Sarhoşluğu ve kötülüğü yoktur. Bal ırmağı vardır. Çok temizdir. Ona başka bir şey karışma-

mıştır ve bozulmamıştır».

Allah Teâlâ buyurdu:

«Şüphe yok ki iyiler kâfur katılmış dolu bir kadehten içerler. (O kâfur) bir pınardır ki, onu (ancak) Allah'ın (velî) kulları içerler. Onu (nereye isterlerse kolayca) akıtırlar, fışkırtırlar» (İnsân: 56).

Ebrâr (iyi kimseler) birr'in cem'idir. Erbâb, Rabb'ın cem'i olduğu gibi. Yani ebrâr (iyi kimseler bir şaraptan içerler ki, o şarabın tabiatı kâfura benzer. Kâfur, cennette akarı bir çeşmedir. Beyaz ve soğuktur. Kokusu da hoştur ve nereye dilersen seninle birlikte gider. Yukarı ve aşağı akar, asla, imtina etmez. Cennette bir çeşme daha vardır. Tabiatı zencebîle benzer. Diğer bir çeşme daha vardır, adına selsebîl derler. Güzel aktığından dolayı selsebîl denmiştir.

Mukatil şöyle der:

«Şarab-ı tahûr (Temiz şarap), cennette bir çeşmedir. Kim o çeşmeden içerse, gönlünde hasedden ve kibirden bir şey kalmaz. Cennette bir şarap daha vardır. Rahîk'dir. Kızıl, hoş ve temiz bir şaraptır. Sonu misktendir. Cennette bir çeşit şarap da Tesnîm'dir. Buna Tesnîm denmesinin sebebi, kadehi içinde iken içseler havadan yine dopdolu olur. Nasıl içerlerse içsinler tekrar dolar. Bazıları:

«Tesnîm şarabından Allah'a yakın kimseler içer. Katışıksız şaraptır.»

Kevser suyuna gelince: Allah Teâlâ buyurdu:

«(Habîbim) hakîkat, biz sana, kevseri verdik» (Kevser: 1).

Peygamber(s.a.v.) buyurdu:

«Kevser cennette bir ırmaktır. Hak Teâlâ Hazretleri onu bana va'detti. Ondan faydalar çoktur. Baldan tatlı ve kardan aktır. Yıldızlar sayısı kadar gümüşten bardaklar vardır. Fakir muhacirler ondan içerler. Kim ondan içerse ebedî susamaz».

Nakledildiğine göre, cennette bir ırmak vardır. Adı «Efîh» dir. Onda cariyeler bulunur. Hak Teâlâ Hazretleri onları zağferândan yaratmıştır. İnciler ve yakutlar ile oynarlar, Hak Teâlâ Hazretleri'ni yetmiş türlü sesle tesbih ederler. Her birinin sesi Dâvûd(a.s.)'ın sesinden de güzeldir. O cariyeler birbirlerine, «sen kiminsin?» derler. Diğeri «Yatsı namazını cemaatle kılan kimseninim» der. Hak Teâlâ Hazretleri:

«O namazı cemaatle kılanı ve seni benim evimde sakin ederim» buyurur.

CENNET EHLİNİN MERTEBELERİ VE YÜCE DERECELERİ

Âşere-i Mübeşşere (sağlında cennetlik oldukları kendilerine müjdelenmiş on kişi) hakkında Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Âşere-i Mübeşşere cennetliktir». Bunlar:

Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'dır. Bunlar cennetliktirler. Fâtımatü'z-Zehrâ(r.a) cennet hatunlarının seyyidesidir. Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin cennet yiğitlerinin efendileridir. Bunlar Peygamber(s.a.v.)'ın komşularıdırlar. Diğer mü'minlerin, kıymetlerine göre mertebeleri vardır.

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennet ehli yüzyirmi saftır. Seksen safı benim ümmetimdir. Kırk safı diğer peygamberlerin ümmetleridir».

Allah Teâlâ buyurur:

«Onlar altından tepsiler ve testilerle tavaf (ve ziyaret) edilecektir» (Zuhruf: 71).

Müfessirler şu açıklamada bulunurlar:

«Mü'minler cennette sohbet ettikleri zaman altın tabaklar gelir. Her tabağın içinde yetmiş türlü yemek vardır. Mü'minler o yemeklerden yedikten sonra havadan kuşlar inip:

«Ey Allah'ın velîleri! Cenneti gezdim, selsebil ve kâfurdan içtim. Cennet bahçelerinde beslendim» derler. Mü'minler bu sözleri işitince o kuşları yemeye can atarlar. Hak Teâlâ Hazretleri kuşlara:

«Sofra üzerine inin, ne türlü dilerlerse öyle pişin» buyurur. Mü'minler o kuşlardan yerler. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri o kuşlara hayat verir, yine uçup giderler. Çünkü cennette ölüm yoktur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennet ehlinin en aşağı derecede bulunanına seksen bin hizmetkâr, yetmiş bin hûrî verirler. Ona inciden ve yakuttan bir kubbe verirler. Bir de taç verirler. Eğer o taçtan yeryüzüne bir inci düşseydi, doğu ile batı arası nur ile dopdolu olurdu».

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennette mü'minler için birer tane inciden çadırlar vardır. Yüksekliği yerden göğe kadardır. Eni altmış mildir. Altından dört bin kapısı vardır».

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennette bir dağ vardır. Ona «Cebel-i Rahmet (Rahmet dağı)» derler. O dağın üzerinde bir saray vardır. Ona «Kasr-ı İslâm (İslâm sa-

rayı) derler. O sarayın içinde bir oda vardır, ona «Beytü'l-Celâl (İlâhî azamet evi)» derler. O sarayın onbin kapısı vardır. Bir kapıdan bir kapıya beşyüz yıllık yoldur. O kapı «Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm» demeyince açılmaz».

Ebû Hüreyre(r.a) şöyle der: «Cennet ehlinin en aşağısına yedi derece verirler. Kendisi altıncı derecede olur. O kişiye üçyüz hizmetkâr verirler. Ona üçyüz türlü yemek getirirler. Herbir yemekte bir lezzet olur. Üçyüz dolu kadeh getirirler. Herbirinin lezzeti bir çeşittir. O kimse bu nimetlere bakar:

«Ey Rabbim! Bana izin ver, bütün cennet halkına ziyafet verip türlü şaraplar içireyim» der ve ziyafet verir, yemeklerinden hiçbir şey eksilmez».

Ebû Hüreyre şöyle der:

«Cennet ehli cennete girmeden cehennemdeki yerini görür, sonra cennete girer. Tâ ki, şükrü çok olsun. Cehennem ehli cehenneme girmeden cennetteki yerini görür. Tâ ki, hasreti çok olsun».

Ebû Saîd el-Hudrî(r.a) Peygamberimizden şu hadîsi nakleder:

«Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennet ehli kendi üzerlerinde sizin yıldızları gördüğünüz gibi gurfeler, yani köşkler görürler». Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! O köşkler peygamberlerin midir?» diye sorarlar.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Nefsim kudret elinde olan Allah'ya yemin ederim ki, o köşkler, her iman eden ve peygamberleri doğrulayan içindir» buyurur.

Bazıları:

«Onlar Muhammed ümmeti olduğu bilinmektedir. Çünkü, Muhammed ümmeti Allah Teâlâ'ya iman ettiler ve bütün peygamberleri bunlar doğruladılar. Bu itibarla o köşklere girenler Muhammed ümmetidir» derler.

«Hak Teâlâ Hazretlerine, «Ey Rabbim! Cennet ehlinin en aşağısı hangi mertebededir?» diye sordum.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Cennet ehli cennete girdikten sonra bir kişi gelir:

«Ey Rabbim! Bütün halk evlerine girip oturmuşlar. Ben nerede oturayım?» diye sorar. Ben de ona:

«Seni dünya padişahlarından bir padişah yapayım, razı mısın?» derim.

«Evet, ey Rabbim! razıyım» der.

Ben Azîmü'ş-Şân yine:

«Bu dünyanın on misli kadar cennette yer versem razı olur musun?» derim.

O kul:

«Evet, ey Rabbim! razıyım» der. Ben de bu dünyanın on misli kadar yer veririm. Onu cennete koyarım».

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Ey Rabbim! Cennet ehlinin en yücesinin mertebesi ne kadardır?» dedim.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Onlara gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, gönüllerden geçmeyen şeyler veririm» buyurur.

Nakledildiğine göre, Peygamberimiz(s.a.v.)'a:

«Mesâkin-i tayyibe (Güzel evler) nedir?» diye sorarlar.

Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Adn cennetinde köşkler vardır. Her köşkün içinde kızıl yakuttan yetmiş avlu vardır. Her avlunun içinde yeşil zebercedden bir ev vardır. Her evin içinde yetmiş taht vardır. Her tahtın üzerinde herbiri bir renkte yetmiş döşek vardır. Her döşeğin üzerinde ahu gözlü bir huri oturur.

Her evde yetmiş sofra vardır. Her sofrada yetmiş çeşit yemek bulunur. Hak Teâlâ Hazretleri herkese, onların hepsine erişecek kuvvet verir».

Sorarlar:

«Yedikleri ve içtikleri zaman hiç kaza-i hacet ederler mi?».

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennette hacet anında terlerler ve terleri misk kokusu gibi olur».

Begâvî tefsirinde şöyle der:

«Cennet ehli yemek yiyince, Hak Teâlâ Hazretlerine hamd ederler».

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Duaların sonunda «Elhamdü li'llahi Rabbilâlemîn (Hamd olsun kâinâtın Rabbı olan Allah'a)» sözüdür» (Yûnus: 10).

Bazılarına göre, cennet ehli altı yerde hamd ederler:

Birincisi, müzminler kâfirlerden seçildikleri zamandır:

«Bizi o zalimler güruhundan selâmete erdiren Allah'a hamd olsun» (Mü'minûn: 28).

İkincisi, Sırât'ı geçtikleri zamandır: **«(Şöyle) derler: Bizden tasayı gideren Allah'a hamd olsun. hakîkat, Rabbimiz çok yarlığÂyıcıdır, çok inâm edicidir» (Fâtır: 34).**

Üçüncüsü, cennete girince mâü'l-hayvân (Hayat suyu) 'ndan boy

abdesti alırlar ve hamd ederler: «**Hamd olsun Allaha ki derler, bizi hidayetiyle buna kavuşturdu. Eğer Allah bize hidâyet etmeseydi, kendiliğimizden bunun yolunu bulmuş olamazdık» (Â'râf: 43).**

Dördüncüsü, cennete girdiklerinde melekler onları karşıladıkları zaman hamd ederler:

«Dediler: Bize (cennet) va'dinde sadık olan, bizi, cennetten neresini istersek konmak üzere bu yere mirasçı yapan Allaha hamd olsun» (Zümer: 74).

Beşincisi, makamlarına vardıkları ve orada kaldıkları zaman yapanlar:

«Ki fazl (u inayet) inden bizi (ebedî) durulacak bir yurda kondurdu O» (Fâtır: 35).

Altıncısı, yemekten sonra şöyle derler: «**Alemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun» (Fâtiha: 1).**

Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Cennette bir saray vardır. Ona Darû'l-Ferah (Ferah yurdu) derler. Müslüman kardeşinin gönlünü tatlı sözlerle ferahlatanlar oraya girerler».

Allah Teâlâ buyurur:

«Orada onlar ne dilerse var. Nezdimizde daha fazlası var» (Kâf: 35).

Kûtü'l-Kulûb'de der ki:

«Cennet ehline Hak Teâlâ Hazretleri'nden üç türlü armağan gelir: Birincisi, cennette Hak Teâlâ Hazretleri'nden onlara şimdiye kadar görmedikleri hediyeler gelir.

İkincisi, cennet ehline Allah Teâlâ'dan selâm gelir. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Çok esirgeyici Rab(lerin) den bir de selâm (var) dır» (Yâsin: 58).

Üçüncüsü, Hak Teâlâ Hazretleri, «Ben sizden razı oldum» buyurur. Bu söz hediyeden ve selâmdan daha üstündür. Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Allah'ın bir rıdvânı (rıza'sı) ise daha büyüktür» (Tevbe: 72).

Allah Teâlâ buyurur:

«Haberiniz olsun ki Allah'ın velî (kul) ları için hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir» (Yûnus: 62).

Bazılarının görüşü:

«Velîler, Allah Teâlâ'ya iman edip, Allah'ı zikirle meşgul olanlardır».

Bazıları:

«Veliler, Hak Teâlâ Hazretleri için birbirini sevenlerdir» demişlerdir.

Mâlik-i Eş'arî(r.a) şöyle der:

«Bir gün Peygamber(s.a.v.)'ın yanında oturuyordum. Peygamber(s.a.v.):

«Hak Teâlâ Hazretleri'nin kullan vardır ki, Peygamberler onlara imrenirler» buyurdu.

Ashâb:

«Ey Allah'ın Resulü! Onlar kimlerdir?» diye sordular.

Peygamberimiz(s.a.v.) :

«Bunlar, çeşitli şehirlerden gelmiş, dünya için hiçbir menfaatleri olmadığı halde, sadece Hak Teâlâ Hazretleri'nin rızası için sevişenlerdir. Hak Teâlâ yarın kıyamet gününde onların yüzlerini nurlu kılar ve onlara inciden minberler verir. Onlar, o minberler üzerinde otururlar. Diğer halk korku içindeyken, onların hiç korku ve kaygıları olmaz. Dünyada Allah'ın kitabıyla, velîler olduklarına dair müjde verilir. Onlara kabirde müjde vardır. Defterlerinde, «bunlar cennetliktir» diye yazılmıştır».

Kûtü'l-Kulûb'de şöyle nakledilmiştir: «Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Allah için sevişenler yarın cennette kızıl yakuttan bir direğin üzerindeki sarayda olurlar. O direğin üzerinde yetmiş bin köşk vardır. Cennet ehlinin üzerinde şerefeler gibi dururlar. O saraylarda onların nuru ile cennet ehli aydınlanır. Yeşil sündüsden ve istebraktan elbiseler giyerler. Herbirinin alnında «bunlar Allah rızası için sevişenlerdir» diye yazılmıştır».

Enes(r.a) Peygamberimiz(s.a.v.)'dan şu hadîsi nakleder:

«Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu:

«Cennette bir çarşı vardır. Cennet ehli o çarşıda toplanırlar. Arş'dan güzel, bir yel eser, onların yüzüne dokunur, güzelliklerini artırır. Sonra evlerine gelirler. Aileleri onları görüp:

«Vallahi güzelliğiniz eskisinden daha da artmış» derler.

Onlar:

«Vallahi sizin de güzelliğiniz artmış» derler.

Muhaddisler o sokağa «Sûku'l-ma'rife (Bilgi çarşısı) derler.

Cennette güneş, ay, gece ve gündüz yoktur. Cennette Arş'ın nuru vardır. Aya ihtiyaç duyulmaz.

Muhaddisler:

«Cennet ehli gündüzü, perdelerin kalkması ve Arş-ı Â'lâ'nın nurunun görünmesiyle bilirler. Hak Teâlâ'nın tecellisi ile artık nura ihtiyaç kalmaz. Geceyi de perdelerin inmesi ile bilirler» demişlerdir.

Ali (Allah onun yüzünü keremli kılsın) şöyle der:

«Cennette bir çarşı vardır. Ama alışveriş yapılmaz. Yalnız güzel yüzler ve şekiller bulunur. Bir kimse çok güzel bir yüz ve şekil görüp ona bürünmeyi dilerse hemen olur».

Mesâbîh şerhinde şöyle denmiştir:

«O şekle girmekten maksat şudur: Bir kimseye güzel bir suret arz olunsa ve o kimse öyle olmayı dilese, Hak Teâlâ'nın kudret eliyle o kimseyi o şekle değiştirirler. Süsü ve güzelliği artar. Öyle ki, bir şekilden bir şekle dahi girer. Eczası değişir. Zira bu tenasühtür (varlığın değişikliğe uğramasıdır). Din ve akıl tenasühe cevaz vermez. Cennet ehlinin her gün güzelliği artar. Ama dünya kadınlarının ikişer güzelliği vardır. Biri asıl kendi güzelliği, diğeri de Allah'ın cennette verdiği güzelliktir. Huriler, dünyada kadınlarının güzelliği yanında, ayın yanında yıldızlar gibi kalırlar».

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurdu: «Bir mü'min cennette bir çocuk dilediği zaman hemen eşi bir saat içinde gebe kalır. Erkek veya dişi nasıl çocuk isterse öyle doğurur». İshâk b. İbrahim şöyle söyler:

«Mü'minler bir saatte çocuk dileseler hemen olur, ama istemezler».

Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Cennet içinde bir kamçı kadar yer dünyadan ve dünyadakilerden yeğdir».

Terhîb ve Tergîb'de, Ebû Hüreyre(r.a) şöyle der:

«Peygamberimiz(s.a.v.) buyurur:

«Bir kimse cennete girer, görür ki, dünyada kölesi olan kimseler, kendisinden yukarı mertebededir. O kimse:

«Ey Rabbim! Bu kişi dünyada benim kölem idi. Cennette benim mertebemden yukarı mertebesi vardır» der.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Ben sana ameline göre mertebe verdim. Onun ameli senin amelin e benzemez. Zira, o senden üstün amel işlediği için senden üstün oldu buyurur.

ŞEHÎDLER

Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cennette yüz derece vardır. Hak Teâlâ onları gazilere va'detmiştir. Bir dereceden bir dereceye yüzyıllık yoldur. Eğer Hak Teâlâ'dan dilerseniz Firdevs cennetini dileyin. Çünkü o cennetin ortası ve yücesidir. Üstü Allah'ın Arş'ıdır. Cennetin ırmakları oradan çıkar».

Allah Teâlâ buyurdu:

«Şüphesiz ki Allah, Hak yolunda (muharebe ederek düşmanları)

öldürmekde, kendileri de öldürülmekte olan mü'minlerin canlarını ve mallarını kendilerine cennet (vermek) mukabilinde satın almıştır» (Tevbe: 111).

Şimdi müşterinin iyisi Allah Teâlâ'dır. Delâlet edicinin iyisi Allah Teâlâ'ya götürendir. O da Muhammed Mustafa'dır. Bahanın iyisi cennet ve satılanın iyisi de nefisdir.

Nakledildiğine göre, kıyamet gününde bir kavim kılıçları bellerinde kalkarlar. Arş'ın sağına gelirler. Yaralarından kan akar. Misk gibi kokusu vardır. Ondan sonra cennete giderler. Melekler:

«Hani hesap, hani mizan?» derler.

Şehitler bu sözü işitince kılıçlarını yere vurup:

«Biz, halka zulmeden ve korku veren zâlim hükümdar değildik. Malının hesabını verecek zengin de değildik. Bizim dünyada işte bu kılıçtan başka bir şeyimiz yoktur. Daima gaza yolunda Hak Teâlâ için cenk ederdik. Kâfirleri öldürürdük. Kâfirler de bizi şehit ettiler» derler.

Rahman tarafından bir ses gelir:

«Kullarım doğru söylüyorlar, ey Rıdvan! Bırak onları cennete girsinler» buyurur. Onlar da hesapsız cennete girerler.

Ondan sonra nurdan kürsüler üzerine, otururlar. Herkesin yetmiş sarayı olur. Her sarayın içinde yetmiş çadır vardır. Her çadırın içinde yetmiş taht bulunur. Her tahtın üzerinde bir ahu gözlü huri oturur. Her hurinin yetmiş hizmetkârı vardır. O şehitler sonsuza dek onlarla kaynaşır, dururlar.

Peygamber(s.a.v.) buyurur:

«Hak Teâlâ Hazretleri'nin huzurunda şehitler vebadan ölen halk ile çekişirler ve:

«Biz gaza yolunda, bu kardeşlerimiz yatakta öldüler» derler.

Hak Teâlâ Hazretleri:

«Bunların yaralarına bakın! Eğer kokusu şehitlerinkine benzerse onlar da şehittirler» buyurur.

Onların yaralarına bakarlar, şehitlerin yarası gibi kokusu vardır. Onları da şehitlerden sayarlar».

CENNET EHLİNİN NİMETLERİ

Artık hadîsler tamam oldu. Bundan sonra, Hak Teâlâ, cennet ve cennet ehli hakkında ne zikretti ise, onları beyan etmek isteriz, İnşaallahu Teâlâ.

Allah Teâlâ buyurdu:

«(Habîbim) İmân eden, bir de güzel amel (ve hareket) lerde bulunan kimselere muştula ki altlarından ırmaklar akan cennetler onların. Kendilerine ne zaman onlardan bir meyva rızk olarak yedirilse her defasında «ha, bu, evvelce de (dünyada) rızıklandığımız (yediğimiz) şeydi» diyecekler ve rızk (renkde, şekilde) birbirinin benzeri, (fakat tatda, keyfiyyetde başka ve çok yüksek ve müstesna kıymetlerde) olmak üzere kendilerine sunulacak. Orada çok temiz zevceler de onların. Hem orada onlar dâim de kalıcıdırlar» (Bakara: 25).

Yani Hak Teâlâ'nın cennet dediği bütün sevap evinin ismidir. Çok cennetleri içine alır. Zira, mertebeleri üzerinedir. Kazandıkları haklara göre verilir. «Yemişleri birbirine benzer» sözünün manâsı şudur: Bir yemek veya bir yemiş yedikleri zaman:

«Bu yiyecekler, bundan önce de bize verilmişti» derler. Çünkü, rengi evvelkine benzemez.

Bazılarının bu hususta görüşü:

«Bize bundan önce verildi, demek, dünyada bunun benzeri verildi, demektir. Zira, cennet nimetlerinin bazısı tad bakımından değil de, şekil bakımından dünya nimetlerine benzer».

Keşşâf sahibi şöyle der:

«Dünya yemeği ve şarabı cennet yemeklerinin yanında isimle müsemmâ (anlatılmak istenen şey) gibidir. Yani şeker demekle onu yemek arasındaki fark ne kadarsa ona kıyas ederler, demektir».

Bazılarına göre, Peygamberimiz(s.a.v.) göyle buyurmuştur:

«Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir kimse cennet nimetlerinden yese ve ağaçlarından bir yemiş koparsa derhal o yemişin yerine bir yenisi biter. Asla ağaçtan yemişler eksilmez ve her zaman bulunur. Allah Teâlâ buyurur:

«Orada çok temiz zevceler de onların» (Bakara: 25).

Yani cennette, ahlâkta ve yaradılışta temiz kadınlar vardır. Yaratılışta temiz olmaları şudur: Hayz (aybaşı) yoktur, küçük ve büyük abdest olmazlar, tükürmezler, sümkürmezler, oğlan doğurmazlar, meni çıkmaz.

Ahlâkta temiz olmaları da, kimsenin erkeğine haset ve tama' etmezler, «falan benim erkeğim olaydı» demezler.

Hazret-i Hasan(r.a) şöyle der:

«Temiz olmaları, dünya kadınları dünyadayken kadınlık hâli içindeydiler. Hak Teâlâ Hazretleri onlardan o hâli giderdi, kız oğlan kız kıldı. Böylece temizledi, demektir».

Tefsir-i Kebir'de şöyle denir:

«Lezzetlerin toplamı üçtür:

Birincisi meskendir, ikincisi dünya yiyecekleridir. Üçüncüsü, nikâhdır. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri meskenleri şöyle vasfeder:

«Altından ırmaklar akar cennetler...»

Yiyecekleri şu âyet-i kerîmede beyan etmiştir:

«Kendilerine ne zaman onlardan bir meyve, rızık olarak yedirilirse...».

Nikâhı da şu âyet-i kerîme ile açıklamıştır:

«Orada çok temiz zevceler de onların...»

Bu üç şey verilince, bu nimetler yok olur, diye onlara korku gelir ve bu korku ile muztarib olurlar. Hak Teâlâ onların bu korkularını gidermek için:

«Hem orada onlar daim de kalıcıdırlar...» buyurur.

Böylece âyet, tam istifade ve sevince delâlet eder ki, cennette ebedî kalacaklardır, ölüm ve oradan çıkarmak yoktur, ebedî kalıcıdırlar.

Mu'tezîle:

«(Hâlidûn)daki (huld), kalmanın gerekliliğini ve sonu olmayan dâimiliği, bekayı ifâde eder» der.

Bizim ashabımız (ehl-i sünnet) de:

«Huld, devamlı kalmayı ifâde eder» demişlerdir.

Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Hem orada onlar daira kalıcıdırlar».

Eğer huld'un mânasında ebedî olmak olsaydı, Hak Teâlâ ebedî kalmayı tekrar etmezdi. Akıl devamını gösterir. Zira, devamlı olmayacak olsalardı, cennetten ayrılmaları gerekirdi. Böyle olunca da ehli sevap her zaman gam, üzüntü ve korku içinde olurlardı. Halbuki Hak Teâlâ Hazretleri buyurur:

«Onlara korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklardır» (Ahkâf: 13).

Nakledildiğine göre Saîd b. Cübeyr şöyle der:

«Cennet ehli, altın, gümüş ve inci ile yakuttan üç bilezik takarlar. Atlastan ve ipek işlemeli kumaştan yeşil elbiseler giyerler.

Cennettekiler, yerler, içerler devamlı rahatlık içindedirler. Altından, cevherden ve inciden kadehler ile şarab içerler. Gümüş tenli ve ipek elbiseli oğlanlar etraflarında dönerler ve şarap dağıtırlar. Son derece memnun olup, sohbet ederler.

Hak Teâlâ buyurur:

«İman edib de zürriyetleri de imân ile kendilerine tabî olanlar (yok mu?) biz onların nesillerini de kendilerine kaldık» (Tur: 211).

Yani Allah'a iman edenler ve imanda kendilerine tâbi olan çocukları da cennete girerler. O çocuklar gerek büyük ölsünler, gerekse kü-

çük ölsünler babaları ile cennette beraber olurlar.

Buradaki sır şudur: Baliğ olmuş çocuklar kendi imanları ile cennete girerler. Fakat küçük çocuklar babalarına tâbi olurlar, babalarının hürmetine cennete girerler. Ancak sevapları yoksa, babalarının sevabından kesip onlara vermezler. Hak Teâlâ kendi kereminden ve fazlından onlara verip cennete koyar.

Hazret-i Ali(k.v.) şöyle der:

«Mü'minlerin çocukları babaları ile cennettedir. Kâfirlerin çocukları babaları ile cehennemdedir».

Bu sözde biraz kapalılık vardır. Zira Peygamberimiz(s.a.v.):

«Kâfirlerin çocukları cennet ehlinin hizmetkârlarıdırlar» buyurmuştur. Öyle olunca doğru yön nedir? Bu iki söz arasında verilecek cevap şudur:

«Kâfir çocukları baliğ olmadan ölürlerse kâfir değillerdir. Eğer baliğ olduktan sonra ölürlerse kâfirdirler. Zira, küfrü ve imanı bilirler. Babalarıyla cehenneme beraber girerler. Eğer baliğ olmadan önce ölürlerse küfrü ve imanı bilmezler. Öyle olunca kâfir değillerdir. Cennette mü'minlerin hizmetkârlarıdırlar. İki sözün arasını bu şekilde uzlaştırmak uygundur.

Allah Teâlâ buyurur:

«Rabbinin huzurunda durmakdan korkan kimseler için iki cennet vardır» (Rahman: 46).

Mukatil(r.a) şunları söyler:

«İki cennet demek biri Adn cenneti biri de Naîm cenneti demektir».

Muhammed b. Ali et-Tirmizî:

«İki cennet demek, biri Hak'tan korktuğu cennettir, biri de şehvetini terk ettiği cennettir» der.

Allah Teâlâ buyurur:

«(Bu cennetler) çeşid çeşid ağaçlarla doludur» (Rahman: 48).

Cennette ağaçlar vardır; dalları doğru ve uzundur. Devamlı yemişleri bulunur o Âğaçların gölgesi cennetin saraylarını kaplamıştır.

Allah Teâlâ buyurur:

«Bu iki (cennet) de akar iki kaynak vardır» (Ramazan: 50).

İbn Abbâs(r.a) şöyle der:

«İki çeşme vardır, buyrulması şudur: Biri keramettir, biri de cennet halkını ziyarettir».

Hasan(r.a):

«İki kaynak su demek, biri Tesnîm, diğeri Selsebil'dir» der.

İbn Atıyye(r.a.):

«İki kaynak demek, biri tatlı ve saf su, diğeri de şaraptır» demiştir:

«Bembeyaz. İçenlere bir lezzet» (Saffât: 46).

«Bu iki (cennet) de her meyveden çifte çifte (nevi')ler vardır» (Rahman: 52).

«Ak mercan içinde kızıl yakut nasıl safa verirse, onların da letafet ve safası mercana benzer».

Yani cennetin yemişi iki türlüdür, biri yaş, biri kuru, dernektir.

Allah Teâlâ buyurdu:

«Bunlara onlardan evvel ne bir insan ne bir cin dokunmamıştır» (Rahman: 74).

Yani hurilerle ne insan ne cin kimse birleşmedi, demektir.

Mukatil:

«Onlar cennetin hurileridir» der.

Bazıları da:

«Onlar dünya kadınlarıdır. Dünyadan gideli onlarla kimse yatmadı, demektir» demişlerdir. Allah Teâlâ buyurdu:

«Sanki onlar (birer) yakuttur, mercandır» (Rahman: 58).

Katâde şöyle demiştir:

«Ak mercan içinde kızıl yakut nasıl safa verirse, onların da letafet ve safası mercana benzer».

Allah Teâlâ buyurdu:

«(O) ki (cennet)den başka iki cennet daha vardır» (Rahman: 62).

Ebû Musa el-Eş'arî(r.a) şöyle der:

«O iki cennetin birisi altındandır ve eskiler içindir. Diğeri de gümüştendir, onlara uyanlar içindir».

Allah Teâlâ buyurur:

«İçlerinde her nev'i meyveler, hurma ve nar vardır»(Rahman: 68).

İbn Abbâs(r.a. Şöyle der:

«Cennet Âğacının dalları yeşil zümrütten, yaprakları kızıl altındandır ve yemişleri sütten ak, baldan tatlıdır».

Allah Teâlâ buyurur:

«Oralarda iyi huylu güzel kadınlar vardır» (Rahman: 70). Yani huyları iyi, yüzleri güzeldir.

Allah Teâlâ buyurur:

«Çadırlar içinde ehli perde huriler vardır» (Rahman: 72). Yani çadırların içinde gizlidir, ipekle bezenmiştir.

Peygamberimiz(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Eğer cennet kadınlarından birisini yere indirselerdi, yerle gök arası nurla dopdolu olurdu».

Allah Teâlâ buyurur:

«Orada herhangi bir yeri gördüğü zaman (büyük) bir nimet, bol

bir (ihtişam ve) saltanat görürsün» (İnsan: 20).

Yani, cennet ehlinin mertebesi vasfolunamaz. En aşağısı bin yıllık yola bakar, yükseğini ve alçağını görür, demektir.

Allah Teâlâ buyurur:

«Orada daima akan bir (nice) pınar, orada yüksek tahtlar... vardır» (Gâşiye: 12-13).

İbn Abbâs şöyle der:

«Cennette tahtlar vardır. Altın, zeberced, inci ve yakutla bezenmiştir. Çok yüksektir. Cennet ehli onun üzerine oturmak istedikleri zaman alçalır, bindikleri zaman da yükselir. Develer gibidir. Binerken alçak olur, yürüttüklerinde yükselir. Yüksek tahtlar gibi...».

«(Önlerine) konmuş kablar... vardır» (Gâşiye: 14).

Yani cennet ehlinin yanında ibrikler vardır, şişeler gibidir, kulpu yoktur.

«Sıra sıra dizilmiş yastıklar... vardır» (Gâşiye: 15).

Yani dizilmiş yastıklar vardır, onların üzerine otururlar ve onlara yaslanırlar.

«Yayılıp serilmiş saçaklı halıları vardır» (Gâşiye: 16). Yumuşak döşekler vardır, döşenmişlerdir.

Şimdi ey âlimler ve âlimler seven, onlara yolda, olan azizler! Bilmek gerekir ki, bu mertebeleri Hak Teâlâ vasf edip şöyle buyurur:

«İşte misâller! Biz onları insanlar için irâd buyuruyoruz. Alim olanlardan başkası onları anlamaz» (Ankebût: 43).

Yani kaziyyeleri (misâlleri) Allah Teâlâ'nın âlim kullarından başkası bilmez. Kur'ân'dan anlaşılan şudur ki, cennet âlimler içindir. Nitekim Hak Teâlâ buyurur:

«Allah'dan kulları içinde, ancak âlimler korkar. Şübhe yok ki Allah mutlak gâlibdir, çok yarlığayıcıdır» (Fâtır: 28).

İmam Râzî, Tefsir-i Kebir'inde şöyle açıklar:

«Akıl ve nakille sabit olan şudur ki, «Allah'dan ancak âlimler korkar», âyetinin zâhir mânası şunu gösterir: Cennete âlimlerden başka kimse giremez. Zira âyetteki «İnnemâ («Ancak») hasr içindir; Allah'dan âlimlerden başka kimsenin korkmadığını gösterir. Allah, **«Cennet Allah'tan korkanlar içindir»** diye buyurmuştur». Nitekim Kur'ân'da buyurur:

«İşte bu (saadet), Rabbi(nin ikâbın)dan korkan (lar)a mahsusdur».

Yani cennet ve Allah'ın rızası, Allah'dan korkanlara mahsustur. Şimdi bu sözden çok korkmak gerekir. Fakat ne yapalım, câhillerin aklı ve ilmi yoktur ki, gönüllerine korku düşsün. Bunun için korkma-

maktan, çok korkmak gerekir. Allah doğru yolu gösterenlerin dostudur.

Ârifler, korku beş kısımdır, demişlerdir:

Birincisi, rehbettir. Rehbet, tasdikten doğar. Yani nefis, Allah'ın haber verdiği cezadan ve kahrından korkar.

İkincisi, haşyettir. Haşyet, ilimden doğar, ona aklın korkusu derler. Şek ve şüpheden korkar.

Üçüncüsü, veceldir. Vecel, ma'rifetten doğar. Ona kalp korkusu derler. Celâl-i ahadiyyet ve kemâl-i samadiyyet'ten korkar.

Dördüncüsü, hazerdir. Hazer, yakîn'den doğar. Ruh korkusu derler. Başkalarını düşünmekten korkar.

Beşincisi, heybettir. Heybet, müşahededen doğar. Ona sır korkusu derler. Celâl-i ahadiyyet ve kemâl-i samediyyet'ten korkar.

Allahım! Bizi âlimler zümresi içinde haşreyle!..

Eğer Hak Teâlâ Hazretleri'nin cennet halkına buyurduklarını öğrendinse, bundan sonra dinle, inşaallah cennettekilerin mertebelerini beyan edeceğim.

Allah Teâlâ buyurdu:

«Sizler üç sınıf olursunuz...» (Vakıa: 7).

Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu:

«Sağcılar (a gelince:) o sağcılar ne (mutlu) durlar!» (Vakıa: 8).

Sağcılar, Âdem'in zürriyetinden çıkan ve onun sağında biraz duranlardır.

Dehhâk der ki:

«Sağcılar, defterleri sağından verilenlerdir».

Hasan şunu der:

«Sağcılar, ömürlerini Allah'a itaat yolunda harcayan ve iyiliğe uyanlardır».

«Solcular (a gelince:) o solcular ne (bedbaht)dırlar!» (Vakıa: 9).

Yani solcular, kâfirlerdir.

Hasan:

«Solcular, ömürlerini kötü yolda harcayanlardır» demiştir.

Allah Teâlâ buyurdu:

«Hayır yarışlarında ta öne geçip kazananlar (a gelince) onlar (orada da) öncüdürler» (Vakıa: 10).

Yani hayır yarışında öne geçip galip olanlar dünyada mukarrepler-dir ve cennette Allah'a yakındırlar.

«İşte onlar (Allah'a) en çok yaklaştırılmış olanlardır» (Vakıa: 11).

«Bir çoğu evvelki (ümmet) lerden» (Vakıa: 13).

Bu bir taifedir ki, Âdem(a.s.)'dan bizim Peygamberimize kadar gel-

miştir.

«Biraz(ı) da sonrakilerdendir» (Vakıa: 13).

Yani Muhammed ümmetinden bir taifedir.

«(Onlar cevherlerle örülmüş tahtlar üzerindedirler» (Vakıa: 15).

Yani Muhammed ümmetinden bir taifedir.

«Üstlerinde karşı karşıya yaslanan (bahtiyar)lar olacak» (Vakıa: 16).

Yani birbirlerine karşı otururlar.

«Ebedî (taze)liğe mazhar edilmiş evlâdlar (hizmet için) etraflarında dolanırlar» (Vakıa: 17).

Yani hizmet etmek için nurdan çocuklar vardır. O çocuklar ölmezler ve annebabalarının yanından gitmezler.

«Main (kaynağın) dan (dolu) büyük kablarla, ibriklerle ve kadehlerle» (Vakıa: 18).

Yani kadehler ile meclislerde dönerler. O kadehler şişe gibidir, ibrikler emzikli bardaklar gibidir.

«Ki bundan baş ağrısına uğratılmayacakları gibi akılları da giderilmez» (Vakıa: 19).

«Beğeneceklerinden (türlü) meyve(ler)» (Vakıa: 20). Cennette yemişler vardır. Ne arzu ederlerse bulunur.

«İştahlanacaklarından kuş et (ler) i ile (etraflarında dolanırlar)» Vakıa: 21).

Yani kuş etinden ne dilerlerse hazırdır. Kuş etinden yemeyi dilediği zaman bir kuşu çağırır; kuş gelir, eline konar. Tüyleri gider, istenilen Şekilde pişer ve yenir. Ondan sonra tekrar uçup gider.

«Orada şahin gözlü huriler de (vardır)» (Vakıa: 22).

Yani cennette huriler vardır, sedef içinde saklanmış incilere benzer.

Allah Teâlâ buyurur:

«Eğer sağcılardan ise, artık sağcılardan selâm sana» (Vakıa: 9091).

Yani sağcı olanlardan sana selâm olsun. Ey Muhammedi Hiç onlar için kaygılanma; onlar azaptan emindirler.

Mukatil şöyle der:

«Sağcılardan sana selâm olsun demek, Hak Teâlâ Hazretleri onların günahlarını affedip iyiliklerini kabul etti, demektir».

KİTABIN SONU

Ey ilâhî sırları arayan kimse! İşte bu büyük kitabı ve güzel hitabı toplayan Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân'dır. Bu kitabı derlediği için Hak Teâlâ ona rahmet eylesin. O, bütün bilgileri bunda biraraya getirdi. Şunun Üzerine ki, o, âriflerin gayesi, vâsılların (erenlerin) nihayetidir. Allah'a hamd olsun. Bu kitap, Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in yüce devlet ve saadetinde tamam oldu. Ben zayıfı mahrum etmeyip bu kitabı duaya vesile kıldı. Allah Teâlâ'ya şükürler olsun ki, bu âciz kula tamamlamayı nasip etti.

Ey ilâhî! O'nu âlemlere rahmet kıldın. Onun kemâli hakkı için beni şefaatinden mahrum etme, beni onun ayağının tozuna bağışla. Benim ebeveynimi ve çocuklarımı onun yanında yakın olanlardan et.

Kitabın yazılma sebebi, şudur:

Benim Muhammed adlı bir kardeşim vardı ki, âlim, arif, kâmil ve fazıl, Allah'ın hâs kulu, erenlerin serveri, cihanın kutbu Hacı Bayram'ın sırdaşı, velîlerin cevheri, Hazret-i Resûl'ün kâmil vârisi idi. Hak Teâlâ Hazretleri onu dünyada ve âhirette hoş tutup, sonunda, ebeveyni ve çocukları ile birlikte, Adn cennetini nasip etsin.

Ben miskin ve fakir Ahmed Bîcân ona şöyle dedim:

«Ey birader! Dünyanın bekası ve rüzgârın vefası yoktur, öyle olunca bir yadigâr düz (kitap yaz) ki, âlemde okusun».

Benim sözüm ile o da «Megaribü'z-Zamân» adlı bir kitap yazdı. alemde ne kadar zâhir ve bâtın tefsir, tahkik ve temsil varsa, bunca kitaptan çıkardı. Birçok kemâle ermiş ârifler ve âlim râviler ağzından çıkan tefsirlerle kutsî ve nebevi hadîslerden, İhyâu ulûm ve Meşayih kitaplarından derlediklerini, hâsılı oniki ilmin özünü bir yere topladı.

Ondan sonra bana şöyle dedi:

«Ey Ahmed Bîcân! İşte, senin sözünle bütün varlıkların güzelliklerini, şer'î delillerini, ilâhî hakîkatlerini bir yere topladım. Şimdi sen de gel, «Megâribü'z-Zaman» adlı bu kitabı Türk diline çevir ki, bizim ilin insanları da maârifden ve ilmin nurlarından fayda görsünler».

Böyle olunca, ben miskin de, onun mübarek sözü ile adını «Envarü'l-Âşıkîn» verdiğim bu kitabı, en güzel cihâd memleketi Gelibolu'da tamamladım.

Benim bu «Envârü'l-Âşıkin»imle, kardeşimin «Muhammediyye» divânı, ikisi de Meğârib'ten çıkmıştır. Muhammediyye manzumdur. Bu kitap mensurdur. İlmi iki türlü yazdıkları için böyle oldu.

İlmin birini hoş olması için şiirle yazmışlardır. Diğerini de anlaşılması kolay olsun diye nesirle yazmışlardır, ikisi de güzledir ve ehlinin

yanında değerlidir. Sanırsın ki, bahr-ı muhît taşıp iyi yönden akıp ne kadar cevher varsa göstermiştir. Eğer sedef içinde gizli inci istersen «Envarû'l-Âşıkin»! oku. ahiret sevabını istersen Muhammediyye'yi oku. Allah'a hamd olsun, biz iki kardeş, bu iki kitabı derledik. Onun için Yazıcıoğullarına rahmet olsun diye biz bu yolda bunca zahmetler çektik.

KİTABIN TARİHİ

Sultan oğlu Sultan, Sultan Gazi Murad Han (II Murad), Engürü (Macar) beyinin başını kesip Mısır sultanına göndermişti. (H. 850/M. 1446). Ondan sonra Sultan Mehmed Han (Fâtih) padişah olunca bu kitap Gelibolu'da (H. 855/M. 1451) de Muharremin başında tamamlandı. Hak Teâlâ Hazretleri'nden, bütün mü'minlerle birlikte Gelibolu halkına rahmet etmesini dilerim. Zira Gelibolu halkı iki türlüdür: Biri gazilerdir, biri şehitlerdir. Gaziler de iki türlüdür: Biri, kâfirlerle gaza edenlerdir. Diğeri de nefisleriyle gaza edenlerdir. Şehitler de iki türlüdür: Biri, küffar ilinde şehit olanlar, biri gaffar ilinde şehit olanlardır.

İlâhî! Bunlara âhirette hesap ve azap etme! Bunları Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'e bağışla. Bizi bütün Muhammed ümmetiyle cennete koy.

Ey âlemlerin Rabbi olan Allahım! Bize ilâhî cemâlini göster. amin.

Gerçi dünyada kemâle ermiş kişiler, ilmi ile amel eden vârisler çeşitli destanlar tertip edip, güzel gülistanlar derlediler. Ama kimi hikâyeler, kimi de sevgililerin başından geçen maceralar idi.

Ben zayıf ve miskin Ahmed Bîcân, âlemdeki bütün bilgileri, meşâyıhın sırlarını ve âriflerin nurlarını, âlemin evvelinden sonuna kadar kelime kelime üç türlü ibareyle beyan ettim: Teşri (Şer'î deliller), tahkik (ilâhî hakîkatler), temsil (misaller). Böylece, âşıkların ruhları bu kitapla şeref bulurlar.

Ey ilâhî sırları arayan kimse! Şunu bilmek gerekir ki, Tevrat'ta, Zebur'da, İncil'de Kur'ân'da ne kadar ilâhî hitap (söz) varsa, diğer peygamberlerin suhufunda ne kadar Allah kelâmı mevcutsa, âlemi ceberuttan âlemi mülk'e ve melekufa, arasât'a ve döneceğimiz yer âhirete ve ebedî cennetlere varıncaya kadar, hepsi bu kitapta toplandı.

Bu kitabın kadrini bil ve sözünü tut ki, Allah Teâlâ'nın izniyle kemâl derecesine erişsin.

Kitabın yazılmasını ve hayırla sona ermesini nâsib eden âlemlerin Rabbı olan Allah'a hamd olsun. Allah'ım! Sonsuz rahmetin Muhammed Mustafa'nın, onun ailesinin ve bütün ashabının üzerine olsun.

Dilekleri kabul eden yüce Allah'a yakarış.:
İlâhî! İlâhî! Sana âsi olmuşken nasıl ferah olayım?
Gerisini (güzel sonu) bilmişken nasıl ferah olayım?
Hata edici kul olduğum için senden nasıl bir şey isteyeyim?
Nasıl bir şey isteyeyim ki, sen kerîm padişahsın.
Kur'ân-ı Kerim'in hakkı için, Sırât-ı Müstakim'in hakkı için ve Habîb-i Ekrem'in hakkı için yüzümü toprağa koyup senden son ömrümü iman ile sona erdirmeni isterim. Senden bu kitabımı dünyada yüce edip âhirette şefaatçi kılınanı dilerim. Onu cennette yine bana ver. Tâ ki, dünyam ve âhir etim bu. kitapla şerefe ersin. Hem de beni kutsî huzurunda utandırma. Bana gayb âlemini aç. amin.
Ey alemlerin Rabbı! Ey merhametlilerin merhametlisi! Senin sonsuz rahmetine sığınırım.

Yazıcızâde Ahmed Bîcan Hazretleri'nin «Envâru'l-Aşıkîn» nâm kitâb-ı hakayık nisabı bundan mukaddem hâlen Rûznâmçe-i Mısır izzetlü İzmirî Emin Beyefendi tarafından Bulak Tıbâathâne-i amiresi'nde tab' ve neşr olunmuş idiyse de, elhâletü hâzihi nüshaları nâdir bulunmakda idüğünden bu kerre dahi vâliyi vilâyeti ümmi dünya Hidîvi efham-Mehmed Tevfik Paşa yessirullahu lehu mâyeşâ efendimiz hazretlerinin eyyâm-ı maârif ittisâmı hidîvânelerinde matbaa-i âmire-i mezkûrede mîr-i mûmâileyhin zimmetlerine defa-i saniye olarak tab' ve temsiline mübaşeret kılınmış ve izzetlü Hüseyin Hüsn-i Beyefendi'nin hüsn-i idare ve nezâret ve izzetlü Mehmed Hüsni Bey'in vekâlet ve gayretleri ve Antakyalı Mehmed Necîb'in tashîh-i âcizânesiyle işbu binüçyüz senei hicriyyesinde mâh-ı cemâdiye's-sâninin yirmiikinci günü resîde-i haddi hitâm olmuştur.
Allaha hamd'ü sena, Resulüne salât u selâm olsun!.. Elinizdeki bu sâde Türkçe ile hazırlanmış Envârü'l-Âşıkîn kitabı 1403 hicrî 1983 milâdî tarihinde İstanbul'da Bedir Yayınevi tarafından bastırıldı. Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi cümle mü'minlerin üzerine olsun...

— SON —

ALFABETIK İSIMLER VE ISTILAHLAR LÜGATÇESİ

A

ABDULLAH b. ABBAS bk. İbn Abbâs

ABDULLAH b. ÂMİR (V. H. 59/678,679). Sahabî. Osman b. Aff ân'ın amcası oğlu idi. Hz. Osman'ın valiliği zamanında Basra'ya tayin edilmiş, İran'ın büyük bir kısmını fetheden ordunun başında bulunmuştur. Hilâfat meselesinde Hz. aişe'yi desteklemiş, Hz. aişe'nin askerlerinin yenilgisi üzerine Şam'a çekilmiş ve uzun müddet orada kalmıştır. Valiliği esnasında bayındırlık işlerine önem vermesiyle tanınan Abdullah b. amir, Hz. Peygamber'den(s.a.v.) bir hadîs nakletmiştir.

ABDULLAH b. CAHŞ (V.H. 3/624,625). Hz. Peygamber'in(s.a.v.) yeğeni ve ilk Müslüman olanlardandır. Müşriklerin eziyeti karşısında Habeşistan'a göçmüş, sonra Medine'ye gelmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de Bakara sûresinin 214. âyetinde bahsedilen, Nahle'ye yapılan Seriyye'nin başında bulunmuştur. Bedir ve Uhud savaşlarına katılmış ve son savaşta şehit düşmüştür.

ABDULLAH ENSARÎ (Ebû İsmail Ali b. Muhammed b. Abdillah el-Ensarî el-Herevî el-Hanbelî). (V. H. 481/1089). Mutasavvıf ve tefsir bilgini. Herat'a bağlı Kuhendiz'de doğdu ve Herat'ta vefat etti. Hanbelî mezhebine mensuptu. Bağdat ve Rey'de bulunmuş, Yahya b. Ammâr el-Siczî ve Ebû Zerr elHerevî'den ders almıştır. Tefsir, edebiyat, hadîs, akaid ve tasavvuftaki geniş bilgisinin yanısıra ateşli vaazlarıyla da ün salmıştı. Birkaç defa sürgün edilmiş, fakat her seferinde tekrar Herat'a dönmeyi başarmıştır. Bir ara Halife Muktedir Billah tarafından fetva makamına getirilmiştir. Menâzilü's-Sâ'irîn, Tabakatu's-Sûfiyye önemli eserleridir.

ABDULLAH b. MES'ÛD bk. İbn Mes'ûd

ABDULLAH b. MÜBAREK (V.H. 181/797). Mutasavvıf ve hadîs bilgini. Merv'de doğdu. Annesi Türk'tür. Babasının da Türk olması büyük bir ihtimaldir. Ebû Hanîfe'den okumuştur. Sevrî mezhebinin önde gelenlerindendi. Hît'te vefat etmiştir. Kitabu'l-Cihad, Kitabu'z-Zühd ve'r-Rekaik önemli eserleridir.

ABDULLAH b. ÖMER b. el-HATTAB (V.H. 73/693). Sahabi Hz. Ömer'in büyük oğludur, İbn Ömer ismiyle tanınır. Çocuk yaşta babasıyla İslâm yoluna girmiştir. Hendek savaşına ve Hz. Peygamber'in(s.a.v.) bulunduğu diğer bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamber'in çok yakınında bulunması sebebiyle sahih haberler nakletmiştir. Vefatında 84 yaşında olduğu rivayet edilir.

ABDULLAH b. SA'D (V. H. 37/656657). Sahabî. Devlet adamı ve kumandan. Hz. Osman'ın süt kardeşidir. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) vahy kâtibi olduğu söylenir. Mısır valiliğinde bulunmuş, Afrika'daki Roma eyâletlerine seferler düzenlemiş, Kartaca bölgesini zabtetmiş ve Zâtü's-Savârî deniz muharebesini kazanmıştır.

ABDULLAH b. SELÂM (V.H. 43/663664). Sahabî. Benû Kaynuka kabilesine mensup Medineli bir Yahudi idi. Abdullah ismi Hz. Peygambe(s.a.v.) tarafından İslâmiyeti kabulünden sonra verilmiştir. Tevrat'ın geleceğini bildirdiği peygamberin Hz. Muhammed olduğunu duyuran bu zattır, denilmektedir. Kendisi hakkında Hz. Peygamber'in(s.a.v.) sitâyişkâr sözlerine dair hadîsler nakledildiği gibi, Kur'ân'ın bazı âyetlerinde kendisine imâ edildiği de rivayet edilir.

ABDULLAH b. UBEYY b. SELÜL (V.H. 9/630). Hazrecli münafıkların önderiydi.

Bedir savaşında Müslüman görünmüş, diğer savaşlarda da adamlarıyla askerin moralini bozmaya çalışmıştı.

ABDULLAH b. ZÜBEYR (V.H. 73/692). Sahabî. Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'nın oğludur. Muaviye'nin oğlu Yezid'e bî'at etmeyerek halifeliğini ilân etmiş ve Mekke'de dokuz yıl hilâfet makamında bulunmuştur. Haccac'ın Mekke'yi kuşatması sırasında çarpışarak şehit düşmüştür. Hadîs ve fıkıhda derin bilgisi vardı. Şiir söylerdi. Birçok hadîs rivayet etmiştir.

ABDURRAHMAN b. AVF (V.H. 31/652). Sahabî. Kumandan. Âşere-i mübeşşeredendir. İlk Müslüman olanların içinde yer alır. önce Habeşistan'a sonra Medine'ye göç etmiş, Bedir savaşına ve diğer savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamber(s.a.v.) tarafından Dûmetü'l-Cendel'e gönderilen askerin başında bulunmuştur. Ticaret yaparak büyük servet kazanmıştı. Hüküm ve nüfuz sahibi idi. Birçok hadîs rivayet etmiştir.

ABDÜ'L -ALLÂM Envarü'l-Âşıkîn'de Bahrü'l-Kelâm'ın müellifi olarak görülür. Keşfü'z-Zünûn, GAL, İslâm Ansiklopedisi gibi belli başlı kaynaklarda ise, bu eser Ebu'l-Muîn Meymûn b. Muhammed b. Mekhulî en-Nesefî'nin eserlerinden biridir. «Abdü'l-Allâm» adı geçenin lâkabı mıdır, başka biri midir, bilinmiyor.

ABDÜLVARİS Bilgi bulunamadı.

AHMED CÜRCANÎ (Ebu'l-Abbas b. Muhammed el-Cürcanî) (V.H. 482/1089). Fıkıh bilgini. Ebû İshâk eş-Şirazî'nin ve Mâverdî'nin talebesidir. Bağdat'ta yaşamış, kadılık ve müderrislik yapmıştır. Kitaba Kinâyâti'l-Übedâ ve İşâretu'l-Bulaga', et-Tahrîru fi'l-Füru' önemli eserleridir.

AHMED B. HANBEL (Ahmed b. Muhammed Hanbel) (V.H. 241/855. Hanbelî mezhebinin kurucusu. Şeybân ailesine mensuptur ve Bağdat'ta doğmuştur. Bağdat'ta tahsili sırasında ve yine tahsil maksadıyla dolaştığı Irak, Suriye, Hicaz ve Yemen'de hadîs araştırmaları yapmıştır. Bağdat'a dönünce İmam Şafiî'den fıkıh ve usul dersleri almıştır. Mu'tezilî fikirlerin devlet idaresine hâkim olduğu devirde görüşlerinden taviz vermemiş ve işkencelere maruz kalmıştı. Halife Mütevekkil zamanında Sünnîliğin tekrar itibar kazanması üzerine çektiği eziyetler son bulmuş ve Halife'den yakın alâka görmüştür. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) sünnetine sıkı sıkıya bağlı oluşu kendisine büyük saygı kazandırmıştır. En ünlü eseri oğlu Abdullah tarafından tamamlanan Müsned'idir.

ÂİŞE binti EBİ BEKİR (V.H. 58/678). Hz. Muhammed'in(s.a.v.) ikinci zevcesi. Hz. Ebû Bekir'in kızı idi. Hadîs ve fıkıhda geniş bilgisi vardı. «Ummü'l-Mü'minin» ve «Hümeyra» lâkablarıyla anılır. Hilâfet meselesinde Hz. Ali'ye karşı «Cemel Vak'ası»nda yer almıştır. Kendisinden çok sayıda hadîs rivayet edilmiştir.

ALAÜDDİN TÜRKİSTANÎ Hanefî fıkıh bilgini. Manzume fî Aded el-Kabâir adlı eseri bulunmaktadır.

ÂLEM-İ BÂTIN Âlem-i zâhir'in zıddıdır. Görünmeyen, gizli, iç âlem mânasına gelir. Âlem-i latif de denir. Duyularla idrak edilmezler.

ÂLEM-İ CEBERUT Â'yân-ı sabite âlemi. Eşyanın hakîkatleri bu âlemde tahakkuk eder. Allah'ın malûmatı ve mahlûkatı mertebesi de denmektedir. İnsan iradesinin tesir etmediği, ilâhî irâdenin tesir ettiği âlemdir. Bu âlem âlem-i mülk ve âlem-i melekûtun arasındadır.

ÂLEM-İ GAYBÎ Görünmeyen, bilinmeyen âlem. Ruhlara, meleklere ve cinlere mahsus bir âlemdir. Geçmiş ve gelecekteki yaratılmışların manevî hayatlarını ifade eder.

ÂLEM-İ MELEKÛT Melekler ve ruhlar âlemi. Gayb âlemi, ulvî âlem adları da verilir. Bu âlem var oluş bakımından mülk âleminden önce gelir. Sûfîlere göre, melekût âlem-i, Allah'ın bâtın (gizli) ismidir.

ÂLEM-İ MİSAL Berzah âlemi de denmektedir. Sûfîlere göre, varlık tecellîsinin (kâinâtın) mertebeleri olan beş mertebe (hazarât-ı hamse)'den ruh âlemi ile cisim âlemi arasında bulunan geçiş âlemidir.

ÂLEM-İ MÜLK Maddî varlık âlemi. Âlem-i şehâdet ve âlem-i halk da denir. Sûfîlere göre, mülk, Allah'ın zâhir (aşikâr) ismidir.

ÂLEM-İ ŞEHÂDET Gözle görülen âlem. Gayb âleminin zıddıdır. Duyular vasıtasıyla varlıklarını kavradığımız madde âlemi, kâinât. Âlem-i mülk ve âlem-i halk da denir.

ÂLEM-İ ZÂHİR Mülk âlemi, görünen âlem, madde âlemi. Âlem-i keşif de denir. Bu âlemi teşkil eden varlıklar elle tutulur, gözle görülür vasfa sahiptirler.

ALİ b. EBİ BEKİR (V. H. 40/661). Hz. Peygamber'in(s.a.v.) amcasıoğlu ve damadı. Âşere-i mübeşşere'dendir. Dördüncü halifedir. Müslümanlığı kabul ettiğinde henüz çocuktu, Hz. Peygamber'in(s.a.v.) hicretinde Mekke'de kalmış ve onun gidişini gizlemeyi başarmıştı. Bedir savaşında ve diğer bütün savaşlarda Hz. Peygamber'in(s.a.v.) yanı başında yer almıştır. Hz. Osman'ın şehadetinden sonra hilâfete geçmeyi tevazu göstererek reddetmiş, ardından kabul ederek H. 35/656'da kendisine Medine'de Hz. Peygamber'in Mescidinde bî'at edilmişti. Hz. Ali'yi halife kabul etmeyerek Basra'ya çekilen Hz. Aişe, Talha ve Zubeyr'e karşı «Cemel Vak'ası»nı kazanmış, Sıffîn'de ise Hz. Muaviye'ye karşı muharebeyi kaybetmişti.

Hilâfet meselesinde Hz. Muaviye'nin hâkemi Amr b. Âs, Hz. Ali'nin de Ebû Musa el-Eş'arî idi. Amr b. Âs, Ebû Musa'yı aldatarak ve Muaviye'yi Halife ilân etmesi üzerine Hz. Ali Kûfe'ye çekilmiş, burada Abdurrahman b. el-Mülcem eş-Şârimî tarafından şehit edilmiştir. Hz. Ali, 586 hadîs nakletmiştir.

AMEL Yapılan iş, canlı varlıkların şuurlu hareketleri, Kur'ân ve hadîsde çok geçer, insanın ceza ve mükâfat gerektiren her hareketi amelle ifade edilir

AMR b. ÂS (V. H. 43/663). Sahabî. Hudeybiye savaşından sonra Müslüman olmuştur. Filistin'in alınışına, Ecnâdeyn ve Yermuk muharebelerine, Şam'ın zabtına katılmış, Mısır'ı fetheden orduya bizzat kumanda etmiştir. Sıffîn muharebesinde mızrakların ucuna Kur'ân yapraklarını asma fikrini veren odur. Hilâfet meselesinde Hz. Muaviye tarafında hakemlik yapmış ve Muaviye'nin halifelik makamına gelmesine yardımcı olmuştu. Amr b. Âs dört Arap dâhisinden biri kabul edilir.

ANKA Kaf Dağı'nda yaşadığına inanılan bir masal kuşu. Rivayete göre, Hz. Musa zamanında ortaya çıkmış, sonradan erkeği de yaratılarak çoğalmıştır. Hz. Musa'nın vefatından sonra, Necid ve Hicaz taraflarına göçmüş, çocuklara saldırmaya başlayınca zamanın peygamberi dua etmiş ve nesli yok olmuştur. Farsça'da, otuz kuş büyüklüğünde ve otuz kuş renginde olduğu için «sîmurg», «sîreng» diye anılır.

Â'RAF Cennet ve cehennem arasındaki yüksek yerler. Burada bulunanlara «ashâbu'l-a'râf» veya «ehlü'l-a'raf» denir. Kimler olduğu hususunda yaygın iki görüş vardır: Müslüman olduğu halde günah ve sevapları eşit olan kimselerin bir müddet kalacakları yer, diğer bir görüşe göre de, cennetliklerin cennete girecekleri sırada bulundukları yerdir.

ARASAT Mahşer yeri. Kıyametten sonra bütün ölülerin dirildikten sonra toplandıkları meydan.

ARAZ Varlığı başka bir şeyin varlığına muhtaçtır. Kendi kendisine var olmaz, ancak bir cevherle mevcuttur. Sûfîlere göre, Allah'dan başka her şey, bütün varlık âlemi arazdır.

ÂRİF Ma'rifet sahibi, bilgili, anlayışlı, hâl ehli. Bütün bilgilerin üstünde görüş sahibi olan kimse. İlâhî hakîkatler bilgisini, öğrenerek değil, bütünüyle şüpheden uzak hâl ve ilham yoluyla elde eder. Allah'a, sevap kazanmaktan ziyade O'mın emrini ye-

rine getirmiş olmak için ibâdet eder.

ARŞ Tavan, yapının üstü, padişah tahtı mânalarına gelir. Kur'ânı Kerim'de Allah'ın kudreti, rahmeti ve bilgisidir. Tasavvufta, ilâhi ululuğun tecellîgâhıdır ve mecazen gönüle denilir. Kur'an-ı Kerim'in Â'râf sûresinin 54; Tevbe sûresinin 129.; Yûnus sûresinin 3.; Hûd sûresinin 7.; Ra'd sûresinin 2.; İsrâ sûresinin 42.; Tâ-Hâ sûresinin 5.; Enbiyâ sûresinin 21.; Müminûn sûresinin 86., 116.; Neml sûresinin 23., 26.; Secde sûresinin 4.; Zümer sûresinin 75.; Gafir sûresinin 7.; 15.; Zuhruf sûresinin 82.; Hadîd sûresinin 4.; Hakka sûresinin 17.; Tekvîr sûresinin 20.; Bürûc sûresinin 15. âyetlerinde bahsi geçer. Padişah tahtı mânasında da Kur'ân-ı Kerîm'in Yûsuf sûresinin 100.; Neml sûresinin 38.42. âyetlerinde yer alır.

ÂS B. VÂİL Hz. Peygamber'in(s.a.v.) İslâm'ı yayışına muhalefet etmişti. Benû Esed kabilesindendir. Ünlü komutan Amr'ın babasıdır. Ayağına Şibrika denilen bir diken batmış ve kangrenden ölmüştür.

ÂSAF B. BERHİYA Hz. Süleyman'ın baş veziri. Neml sûresinde ilâhi mertebesinin yüksekliğine işaret edilir.

ASHAB Sahabe'nin çokluğu. Arkadaşlar mânasınadır. Hz. Muhammed'i(s.a.v.) gören ve mü'min olarak kalan, onun yolunda giden seçkin zâtları ifâde eder. Bunlar İslâmiyetin yayılmasında önemli rol oynamışlar ve her türlü fedakârlığı göstermişlerdir.

ASHABI EYKE (Ashâbu'l -Leyke) Hz. Şuayb'ın Allah tarafından kendilerine gönderdiği kavmin adı. Yerleri Âğaçlı olmasından dolayı bu isim verilmiştir.

ASHAB-I GÜZÎN Seçkin ve en meşhur sahabeler.

ASHAB-I KEHF Kur'ân'da beyan edilir. Geçmiş devirlerin zalim hükümdarlarından gizlenerek birlikte bir mağaraya çekilip Allah'a sığınan dindar kişiler. İsimleri rivayette şöyle geçer: Yemliha, Mekselina, Meslina, Mernûş, Debernûş, Sazenûş, Kefeştatâyûş. Bir de kendilerine sâdık Kıtmîr adında köpekleri vardır.

ASHAB-I SUFFA Suffa ehli de denir. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) mescidine bitişik üstü örtülü, etrafı açık bir yerde otururlar. Çokluk zamanlarını Peygamber Efendimiz'in huzurunda geçirirler. Hz. Peygamber tarafından tayin edilen öğretmenler vasıtasıyla Kur'ân öğrenirler ve öğretmek üzere kabilelere gönderilirler. Bunlara «Kurrâ» da denilmiştir. Suffâ ehlinin sayısı altıyüz kadardır.

ASIM (Ebû Bekir Âsım b. Ebî el-Necûd el-Kûfî) (V. H. 127/745). Tabiîndendir. Kûfe Mektebinin önde gelen bir siması ve yedi kıraat bilgininden biri kabul edilir. Kıraatı, Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Zir b. Hubeyş, Ali, İbn Mes'ûd, Ubeyy b. Ka'b ve Zeyd b. Sabit gibi tanınmış zâtlardan almıştır. Kendisinden Ebû Amr b. el-Alâ, Halil b. Ahmed ve Hamza ez-Zeyyât gibi dil ve kıraat bilginleri Kur'ân harflerini rivayet etmişlerdir. Kûfe veya Şam'da vefat ettiği belirtilir.

ÂŞERE-İ MÜBEŞŞERE Hayatta iken Peygamber Efendimiz tarafından cennetle müjdelenen on sahabî: Ebû Bekr-i Sıddîk, Ömer b. Hattâb, Ali b. Ebî Tâlib, Osman b. Affân, Talha b. Ubeydillah, Zubeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Saîd b. Zeyd, Ebû Ubeyde b. Cerrah.

ÂŞÛRE Arapçada onuncu gün mânasına gelir. Hicrî yılın ilk ayı olan Muharrem ayının onuncu gününe bu ad verilir.

AVÂRİFU'L-MAARÎF Şihabûddin Ebî Abdillah Hafs Ömer b. Muhammed b. Abdillah b. Ammuriyye es-Suhreverdî'nin (V.H. 632/1234) tasavvufla ilgili kitabı.

AYNÜL-YAKİN Yakînen görmek mânasınadır. Sûfîlere göre, müşahede ve keşif yoluyla meydana gelen bilgi, diğer bir deyişle «Kalp gözüyle gerçek vahdeti görmek»tir. Bu, ârîflerin makamıdır.

B

BAGAVÎ (Ebû Muhammed Bagavî, Hüseyin b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ'). (V.H. 516/1122). Tefsir, hadîs ve fıkıh bilgini. «Muhyi's-Sünne» «Rüknü'ddin» unvanlarıyla anılır. Horasanlı idi. Merv er-Rûz'da Kadı Ebû Ali el-Hüseyin b. Muhammed b. Ahmed el-Merverrûzî'nin yanında okumuştur. Kur'ân tefsiri ile tanınır. Meâlimü't-Tenzîl, Şerhu's-Sünne, Mesâbihu's-Sünne adlı kitapları zamanımıza kadar ulaşan en ünlü eserleridir.

BAHRU'L-KELÂM Envarü'l-Âşıkîn'de Abdü'l-Allâm'ın (bk.) eseri olarak zikredilir. Keşfü'z-Zünûn, GAL, İslâm Ansiklopedisi gibi eserlerde aynı adı taşıyan bir kitap Ebu'l-Muîn Meymûn b. Muhammed b. Mekhulî en-Nesefî'nin eserleri arasında kayıtlıdır.

BÂKİ Ölümsüz, ebedî olan, yok olmayan. Allah'ın isimlerindendir.

BATIN Allah'ın adlarındandır. Gözle görülmeyen, gizli sır, iç hakîkat. Ancak, arayış ve zevki ileri olanlara açılır.

BAYEZİD-İ BİSTÂMÎ (Ebû Yezîd, Tayfur b. İsa b. Surûşan). (V. H. 261/874). Tanınmış sûfî. İran'da Kumis eyâletinde Bistâm'da doğmuştur. Hayatı hakkında anlatılanlar efsanevîdir. Müridleri Tayfuriyye tarikatını kurmuşlardır. «Seyyidü'l-Tâirîn» ve «Sultanü'l-Ârifîn» diye anılan Bistâmî yazılı bir eser bırakmamış, ancak vecd hâlinde söylemiş olduğu sözleri toplanmak suretiyle yapılmış eski mecmuaların parçaları bize kadar gelmiştir.

BEDÂYİ-İ AHBAR (Bedaiu'l-Ahbar ve Revâiu'l-Eş'âr) Ebû Yûsuf Yakub b. Süleyman el-İsferaynî'nin (V. H. 488/1095) eseri.

BEDRÜRREŞİD (Muhammed b. İsmail b. Mahmud b. Muhammed Bedrürreşid) (V. H. 768/1366). Hanefî din bilgini. Kitâbu Elfâzı'l-Küfr, Cevâhir-i Fıkh adlı eserleriyle tanınmıştır.

BERZAH Lügat mânası iki şey arasında engel olan perdedir. Buna dayanılarak ölümden kıyamete kadar geçen, yani dünya ile âhiret arasında perde olan kabir âlemine de «Berzah» denilmiştir.

BEŞİR Müjdeleyen, müjdeci mânasına peygamberler için kullanılan bir tabirdir. Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'a inanan kimselere iyilikleri müjdeleyen mânasına beyan edilmiştir.

BEYDAVÎ (Kadı Beydavî, el-Kadı Nâsırüadin el-Beydavî) (V. H. 685/1286). Tefsir bilgini. Şiraz'a bağlı Beyda'da doğmuş ve Tebriz'de vefat etmiştir. Şafiî mezhebindendi. Fıkıh, usûl, kelâm, mantık, nahiv, belagat, tarih ilimlerine de vakıftı. Şiraz'da Kadi'l-Kudat mevkiinde bulunmuş, şeyhi Muhammed b. Muhammed Kethâni'nin işaretiyle kadılığı bırakmış ve onun sohbetlerine mülazemet etmiştir. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil adlı eseri Kur'ân tefsiri ilminde ilmî metodun bir merhalesi kabul edilir. Kendisinden sonra eserine çok sayıda haşiye yazılmıştır.

BEYT-İ MA'MÛR Mâmur ev mânasına gelir, Kâbe'nin üstüne gelen ve meleklerin ibadet ve tavaf ettikleri yerdir. Tûr sûresinin 4. âyetinde geçer. Kâbe'nin tepesine düşen dördüncü kat gök olarak da açıklandığı gibi, ayrıca Kâbe'nin adı olduğunu söyleyenler de vardır.

BİD'AT Kur'ân'a ve sünnete muhalif olan kötü yenilikler.

BİLAL-İ HABEŞÎ (V.H. 20/641). Sahabî. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) müezzini. Aslen Habeşistanlıdır. Köle iken Hz. Ebû Bekir tarafından satın alınmış ve azad edilmiştir. Medine'de Müslüman olmuş, sesi çok güzel olduğu için Hz. Peygamber(s.a.v.) tarafından kendisine müezzinlik vazifesi verilmiştir. Müslümanlığı kabul edişi sebebiyle müşriklerin işkencesine maruz kalmıştı. Şam'da vefat etmiştir.

BUHARÎ (Ebû Abdillah Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. elMuğîre el-Buharî el-Cûfî) (V.H. 256/870). Ünlü hadîs bilgini. Buhara'da doğmuştur. Henüz 10 yaşında iken hadîs dinlemeye başlamış, hadîs toplamak maksadıyla Suriye, Mısır, Cezîre, Basra, Küfe, Hicaz gibi ilim merkezlerini dolaşmış ve binin üstünde şeyhden hadîs yazmıştır. Olağan üstü hafızaya sahipti ve işittiği bütün hadîsleri isnadlarıyla birlikte hıfzediyordu. Fıkıh sahasında da müctehid imamlardandır. Tasnif ettiği Câmiu's-Sahîh'i «Kur'ân'dan sonra dinin ana kaynağı» vasfını taşır ve Kütüb-i Sitte'de ilk sırayı işgal eder. Câmiu's-Sahîh'i toplamış olduğu 600 bin hadîs içinden özenle seçip ayırdığı sahîh hadislerden meydana getirmiştir ve mükerrerleriyle birlikte 7397 hadîsi ihtiva eder. Buharî, hadîsleri fıkıh bablarına göre tasnif eden ilk muhaddisdir.

BURAK Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Mi'râc'da bindikleri hayvanın adı. Katırdan küçük, merkebden büyük cennet hayvanlarından biridir. Şimşek gibi hızlı gidişinden veya parlayışından dolayı bu ad verilmiştir. Mutasavvıfların bazıları, Burak, Hz. Peygamber'in(s.a.v.) ruhaniyetidir, demişlerdir.

C

CABİR B. ABDULLAH (Ebû Abdullah) (V. H. 74/693). Sahabî. Bedir ve Uhûd savaşlarının dışında, diğer bütün savaşlara katılmıştır. Hilafet meselesinde Hz. Ali'yi tutmuştu. Vefatında 94 yaşında idi. Câbir'den 540 hadîs rivayet edilmiştir.

CA'FER B. MUHAMMED (Ca'feru's-Sâdık) (V. H. 148/766). Oniki imamın altıncısı. Babası Muhammed b. elBâkır'ın yerine imamete geçti. Hadîsde derin bilgisi vardı. Kendisine izafe edilen eserler sonradan yazılmıştır. İmâmiyye mezhebinden olanlar, Ca'ferü's-Sâdık'a kadar gelen imamlar hususunda görüş birliğine varmışlar fakat ondan sonrakiler üzerine ihtilâfa düşmüşlerdir.

CALİNUS (Öl. M. 131). Eski Yunan hekimlerinden biri. Bukrat'tan sonra en büyük hekim kabul edilir. Bergama'da ölmüştür. Avrupalılar Galien derler. Eserlerinden bir çoğu Arapça'ya çevrilmiştir.

CALÛT İsrailoğullarını mağlup eden Filistin kralıdır. Kur'ân'da Dâvûd Aleyhisselâm tarafından öldürüldüğü beyan edilir.

CEBRİYYE (Ceberiyye) Ehl-i sünnet dışı bir mezhep, insanın cüz'î irade ve ihtiyarını inkâr eder.

CEHMİYYE Ehl-i sünnet dışı mezheplerden Cebriyye'nin bir kolu. Kurucusu Cehm b. Süfyân Ebi Muhriz (V. H. 129/746) 'dır. Bu mezhep mensupları daha sonra Eş'ariyye mezhebine sülük etmişlerdir.

CELÂL Allah'ın sıfatlarındandır. Ululuk ve yücelikte son derece olma.

CEMÂL Güzel, güzellik. Sûfilere göre, Allah'ın lütuf, rahmet, yaratma, rızk verme gibi sıfatlarından ibaret dış sıfatlarının hepsine verilen addır.

CEMRETÜ'L-AKABE Mekke yakınında Mina denilen yerde bir mahaldir. Hac eden Müslümanlar burada şeytan taşlarlar.

CEVÂHİR-İ FIKIH Muhammed b. İsmail b. Mahmud b. Muhammed Bedrürraşid'in (V.H. 768/1366) fıkıhla ilgili kitabı.

CEVHER Varlıklar cevher ve araz olmak üzere ikiye ayrılır. Cevherin varlığı asıldır. Araz ona tâbidir. Meselâ bir şeyin rengi onun arazıdır. Rengin olması için o şeyin olması şarttır. Cevherin varlığı kadim değildir, mümkün ve muhdestir.

CÜNEYD-İ BAĞDADÎ (Ebû'l-Kasım b. el-Cüneyd el-Hâzzaz elKavârîrî) (V.H. 298/910). Meşhur mutasavvıf. Bağdadlıdır. İmam Şafiî'nin talebesi Ebû Sevr İbrahim b. Halid'den fıkıh, dayısı Seriy es-Sakatî, Haris el-Muhâsibî ve Ebû Ca'fer el-Haddad'dan tasavvuf okumuştur. İlim ve tasavvufu şahsında toplamış, üstün irşâd kabi-

liyetine sahip bulunduğundan sûfîlerin başkanı (Seyyid et-Tâ'ife) olarak tanınmıştır. Cüneyd-i Bağdadî, Bayezid-i Bistamî'nin vecd hâlinde söylediği sözleri için şerh yazmıştır. Ca'fer el-Huldî tarafından kısmen toplanan kendi sözlerinin çok azı bir mecmua içinde bize kadar gelmiştir.

D

DAHHÂK (el-Mezâhîm el-Hilâlî el-Horasanî) (V.H. 105/723). Tabiîndendir. Tefsir ve hadîs bilgini, İbn Abbâs, Ebû Hureyre, İbn Ömer, Enes b. Mâlik gibi ashabın büyüklerinden nakletmiştir. Ancak ilk ikisinden vasıtayla nakilde bulunmuştur. Horasan'da kız ve erkek çocukları için mektep yaptırarak çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Belh'de zindanda vefat ettiği söylenir.

DÂRU'L-KARÂR Karar yurdu manasınadır. İstilahta kıyametten sonra kalınacak yeri, âhiret yurdunu ifade eder.

DARU'N-NEDVE Cemaate ait işlerin görüşüldüğü toplantı yeri, parlamento binası mânasınadır. Bu isim ise, hususiyle Mekke'deki büyük toplantı yerinin adıdır. Bu binada toplanılıp çeşitli kararlar alındığı gibi «müsâmere» adı verilen eğlence meclisleri de tertip edilirdi. Hicretten az bir zaman önce Kureyşliler burada bir araya gelerek Hz. Muhammed(s.a.v.) hakkında verecekleri kararı görüşmüşlerdi. Binanın ilk sahibi Kusayy'ın soyundan gelen İkrime tarafından Muaviye'ye satılan bina Mescid-i Haram'ı genişletmek maksadıyla yıkılmıştır.

DEBÛSÎ (Ebû Zeyd Abdillah b. Ömer ed-Debûsî es-Semerkandî) (V. H. 430/1039). Din bilgini. Semerkant ve Buhara'da bulunmuştur. Hanefî mezhebine mensuptur. Münazaralarıyla ün salmış ve ilmi hilafı vaz' etmiştir. el-Esrâr, Takvîmu'l-Edille ve en-Nazm fi'l-Fetâvâ en önemli eserleridir.

DECCÂL Ahir zamanda gelecek; Tanrılık iddiasında bulunacak ve dini tahrip edecek kimse. Sonra ortadan kaldırılacaktır.

DERVİŞ Farsça «Deryûş (Kapı arayan)» sözünden gelir. Dilenci, fakir mânalarınadır. Tasavvufta, Allah'a yönelerek dünyadan yüz çevirmiş, kendini ibadete vermiş kimseye denmektedir. Ayrıca tarikata sülük etmiş kimse de derviş diye anılmaktadır.

DIHYE (Dıhye b. Halife el-Kelbî) Sahabî. Benû Kelb kabîlesine mensuptur. Hicretin altıncı yılında Hz. Peygamber(s.a.v.) tarafından elçi olarak Bizans'a gönderilmiştir. Çok yakışıklı ve güzel bir kimse olarak tavsif edilir. Hz. Cebrail vahy getirdiği sırada, çokluk Dıhye suretinde görünürdü.

DÜNYA İçinde bulunulan küre. Yakın âlem, deneme yurdu.

E

EBU ÂLİYYE (Refi' b. Mihrân Ebi'l-Âliyye) (V. H. 90/708). Din bilgini. Tabiîndendir. Hz. Peygamber'in vefatından iki yıl sonra Müslüman olmuş, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'le görüşmüş, Ubeyy b. Ka'b, İbn Abbâs ve Zeyd b. Sâbit'ten rivayet etmiştir. Tefsir ilmini İbn Abbâs'dan öğrenen Ebû Aliyye, tabiîn içinde Kur'ân-ı Kerîm'i en iyi bilenlerdendir.

EBU'L-ÂS (Ebu'l-Âs b. Rebî') Sahabî. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) muhterem kerimesi Hz. Zeyneb'in zevcidir.

EBU BEKİR AHMED B. ALİ el-HATİB (V. H. 464/1071). Hadis bilgini. Bağdat yakınlarında Derzican'da doğmuştur. Bağdat'ta hatiplik ettiği ve hadîs ilmine dair yüze yakın eser yazdığı kaydedilir. Kifâye fî Ma'rifeti Usûli İlmi'r-Rivaye, Takyidü'l-İlm ünlü eserleridir.

EBU BEKR-İ SIDDIK (V. H. 13/634). Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Hicret arkadaşı, Hulefâ-i Râşidîn'in birincisi. Adı Abdullah, künyesi Bekir, lâkabı Sıddîk ve Atik'tir. Hz. Peygamber'den(s.a.v.) üç yaş büyüktü. Nübüvvet gelmeden önce de onunla dost olduğu bildirilir. Hicretinde Hz. Peygamber'e(s.a.v.) refakat etmesinin bir mükâfatı olarak Kur'ân'da «Sânî el-İsneyn (ikinin ikincisi)» vasfı ile anılmıştır. Kızı Hz. aişe Hz. Muhammed ile evlenmişti. Hz. Peygamber(s.a.v.) hastalanınca imamlık vazifesini Hz. Ebû Bekir yerine getirmiş, vefatından sonra halife seçilmiş ve onun sünnetine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Hilâfetinin büyük bir bölümü isyanları bastırmakla geçmiştir. Hz. Ebû Bekir'in en büyük hizmetlerinden biri Kur'ân'ı mushaf hâlinde toplamasıdır.

EBU CEHİL (Ebû Hakem Amr b. Hişâm) (V. H. 2/624625). Kureyş kabilesinin önde gelenlerindendi. Hz. Peygamber'e(s.a.v.) şiddetli düşmanlık göstermiş, Peygamber Efendimizin mu'cizesini ve delillerini görmesine rağmen iman etmemiştir. Müşriklere başkanlık ettiği Bedir savaşında öldürülmüştür. Hz. Muhammed(s.a.v.) onun hakkında «Bu ümmetin Firavun'u» buyurmuştur.

EBÛ DÂVÛD (Ebû Dâvûd b. el-Eşas b. İshâk el-Ezdî el-Sicistanî) (V. H. 275/888), Ünlü hadîs bilgini. Sicistan'da doğmuş, ömrünün son yıllarını Basra'da geçirmiş ve orada vefat etmiştir. Hadîs toplamak için Horasan, Irak, Suriye, Mısır ve Hicaz'a gitmiş, Ahmed b. Hanbel, Osman b. Ebî Şeybe, Kuteybe b. Saîd gibi ünlü bilginlerden hadîs yazmıştır. Sünen'inden başka pekçok tasnif ettiği eseri vardır.

EBÜ'D-DERDA (Ebu'd-Derdâ el-Hazrecî el-Ensârî) (V. H. 32/652). Sahabî. Kur'ân ilminde ileri idi. Hz. Osman zamanında Şam'da kadılıkta bulunmuştur.

EBÛ HAFS ÖMER B. ŞAHÎN (Ömer b. Ahmed el-Bağdadî) (V. H. 385/995). Hadîs ve tefsir bilgini. Vaiz. 330 kitap tasnif ettiği rivayet edilir. et-Tefsîru'l-Kebîr, el-Müsned önemli eserleridir.

EBÛ HANÎFE (Numan b. Sabit b. Mirzebân el-Kûfî) (V. H. 150/767). Hanefî mezhebinin kurucusu, «İmam-ı Â'zam» unvanıyla anılır. Kûfe'de doğmuştur. Türk asıllı olduğu rivayeti yaygındır. Kûfe'de Kur'ân'ı hıfzetmiş, Arapçanın sarf-nahvini, şiir ve edebiyatı, fıkıh meselelerini ve kelâmı öğrenmiştir. Kûfe'nin ileri gelen imamlarından Ebû Amr amir Şa'bi (V. H. 104/722) ile yakın temas kurmuş, babasıyla birlikte Hicaz'a giderek râvîlerden hadîs dinlemiştir. İlimle uğraştığı bir sırada ticarete başlamıştı. İlim halkasına uzun yıllar devam ettiği fıkıh bilgini Hammâd b. Süleyman'ın (V. H. 119120/737) vefatı üzerine boş kalan kürsüye geçmiştir. Fasılalarla 30 yıl devam eden derslerinde yetişen öğrencilerinin sayısı 4000'i Âşar. Devlet memuriyetinden şiddetle kaçınmış ve bu sebeple eziyetlere maruz kalmıştı. 70 yaşlarında zindanda vefat etmiştir. Öğrencilerinden Muhammed b. Hasan Şeybânî'nin Ebû Hanife'den ve yerini alan Ebû Yûsuf'dan tuttuğu notlardan ve kendi içtihadından meydana getirdiği eserleri Zâhirü'r-Rivâyât unvanını taşır ve bu eserler Hanefi mezhebinin ana kitaplarını teşkil eder. İmamı Â'zam'a isnad edilen eserlerin içinde en tanınmışı el-Fıkhu'l-Ekber'dir.

EBU'L-HASAN ALİ el-EŞ'ARÎ (V. H. 321/933). Ünlü kelâm bilgini. Eş'ariyye mezhebinin kurucusu. Basra'da yetişmiştir, önce Mu'tezile'nin tesirinde idi. Sonra Mu'tezile imamlarından hocası Ebû Ali Cübbaî ile derin görüş ayrılığına düşmüş ve Ahmed b. Hanbel'i takib eden ehl-i hadîs topluluğuna katılmıştır. Önce Mutezile tarafından tedvin edilen kelâm ilmini ehl-i sünnet arasında kurmuştur. Dinde orta yolu tutmakla tanınır. 64 eseri zikredilmektedir. Makalâtul-İslâmiyyûn ve Kitabu'l-Luma önemli eserleridir.

EBÛ HUREYRE (V. H. 59/677678). Sahabî. Aslen Yemenlidir. Hayber savaşı sırasında Müslüman olmuştur. Hz. Ömer'in halifeliği zamanında Bahreyn valiliğine tayin edilmiş, ibâdetten devlet işlerine vakit ayıramaması sebebiyle bu vazifeden alınmış,

sonra yapılan ikinci teklifi kabul etmemiştir. Tefsir, hadîs ve fıkıhta yüksek ilme sahipti. Ashab-ı Suffa'dandır. Daima Mescid-i Nebevî'de bulunmuş ve Hz. Peygamber'in söz ve fiillerini yakından takip etmiştir. Hz. Peygamber'den en fazla hadîs rivayet eden sahabîdir.

EBU'L-KASIM Hz. Peygamber'in(s.a.v.) künyesi.

EBÛ KUBAYS Mekke'nin doğu tarafında bulunan mübarek dağ. İslâmiyetten önce Hacerü'l-Esved bu dağda bulunuyormuş ve ayrıca ilk insanlar ölülerini geçici olarak bu dağa gömüyorlarmış.

EBU' L-LEYS (Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerkandî) (V.H. 373/983). Büyük Hanefî fıkıh bilgini ve mutasavvıf, «İmamü'l-Hüdâ» unvanıyla tanınır. Ebu Ca'fer el-Hinduvânî'den okumuştur. Ünlü Tefsirü'l-Kurân'ın yanında Hazînetül-Fıkıh, Tenbihü'l-Gafilîn adlı eserleri yazmıştır.

EBÛ MUHAMMED el-CÜVEYNÎ (Abdullah b. Yûsuf b. Abdillah) (V. H. 438/1046). Şafiî fıkıh, tefsir ve lügat bilgini. « Rüknü'l-İslâm» lâkabıyla anılır. Nisâbur'a bağlı Cüveyn'de doğmuş ve Nisâbur'da vefat etmiştir. Ebu't-Tayyib es-Su'lûkî ve Kaffâlü'l-Mervezî'den ders almıştır. Tefsirde dirayetli idi. elMuhît, et-Tabsıra ve't-Tezkire önemli eserleridir.

EBÛ MUHAMMED el-HEREVÎ (Ebû İsmail Abdillah b. Muhammed el -Herevî) (V. H. 481/1089). Tefsir bilgini ve mutasavvıf. Herat'a bağlı Kuhendiz'de doğmuş ve orada vefat etmiştir. Bağdat ve Rey'e gitmiş elCârûdî, es-Siczî ve Ebû Zer el-Herevî'den ders almıştır. Akaid, tasavvuf ve edebiyatta geniş bilgi sahibi idi. Ateşli vaazları büyük tesir uyandırırdı, ömrü bid'atçılarla mücadeleyle geçmiştir. Menâzilü's-Sâirîn, Tabakatü's-Sûfiyye önemli eserleridir.

EBÛ MUSA el-EŞ'ARÎ (Abdullah b. Kays b. Selîm) (V.H. 45/665?). Sahabî. Aslen Yemenlidir, İslâmı ilk kabul edenlerdendir. Habeşistan'a göçtüğü ve Hayber'in fethi sırasında geri döndüğü rivayet edilir. Hz. Peygamber(s.a.v.) tarafından Yemen'in bir bölümüne vali tayin edilmiştir. Hz. Ömer zamanında Basra ve Kûfe valiliğinde de bulunmuştur. Hilâfet meselesinde Amr b. Âs ile beraber Hz. Ali ve Hz. Muaviye arasında hakemlik yapmıştır. Mekke'de vefat etmiştir. Kûfe'de vefat ettiğini söyleyenler de vardır.

EBÛ SAİD el-HUDRÎ (V.H. 72/691). Sahabî. Hz. Peygamber(s.a.v.) ile beraber oniki savaşa katılmıştır. İstanbul kuşatmasında bulunduğu ve orada vefat ettiği söylenir. Hz. Peygamber'den(s.a.v.) 1170 hadîs rivâyat etmiştir.

EBÛ SÂLİH (Ebû Salih Semân) (V.H. 151/768). Tabiîndendir. Sa'd b. Ebî Vakkas, İbn Abbâs, İbn Ömer ve Hz. aişe'den rivayet etmiştir. İç yağı ve zeytin ticaretiyle uğraşırdı. «Zeyyât» ve «Semân» lâkablarıyla anılır.

EBÛ SÜFYAN (V.H. 33/653). Sahabî. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) zevcesi Ümmü Habîbe'nin ve Hz. Muaviye'nin babasıdır. Kureyş'in kolu Benû Umeyye'nin başkanı idi. İslâmiyetin ilk yayıldığı sırada şiddetli düşmanlık göstermişti. Müslüman olduktan sonra büyük.hizmetler etmiştir.

EBÛ TALHA ZEYD B. SEHL (V. H. 34/654). Sahabî. Cesaretiyle tanınır. Hz. Peygamberle(s.a.v.) birlikte bütün savaşlara katılmış ve Uhud'da ona atılan oklara göğüs germiştir. 20 hadîs rivayet etmiştir.

EBÛ TALİB-İ MEKKÎ (Ebû Tâlib Muhammed b. Ali b. Atîyat elHârisî) (V. H. 397/1003). Ünlü hadîs ve tefsir bilgini, mutasavvıf. Aslen İranlıdır. Mekke'de yetişmiş ve Bağdat'ta vefat etmiştir. Zamanımıza kadar ulaşan en meşhur eseri Kûtu'l-Kulûb'dür.

EBÜ ÜBEYDE B. el-CERRAH (V.H. 18/639). Sahabî. Âşere-i mübeşşeredendir. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) yakınında bulunmuş ve bütün savaşlara iştirak etmiştir. Hz. Pey-

gamber(s.a.v.) kendisine «Emîn» lâkabını vermişti. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in hilâfeti sırasında İslâmiyetin yayılmasında büyük emeği geçmiş ve Şam, Humus, Antakya, Haleb ile diğer şehirleri zabteden ordunun başında bulunmuştur.

EBÛ UMÂMETÜ'L-BAHİLÎ (V. H. 81/700). Sahabî. Bir müddet Mısır'da kalmış, sonra Şam'a geçmiş ve Şam, Humus, Antakya, Haleb ile diğer şehirleri zabteden ordudan olduğu söylenir. Kendisinden 150 hadîs nakledilmiştir.

EBÛ YEZİD BÎSTAMÎ bk. Bayezidi Bistamî

EBÛ YÛSUF (Yakub b. İbrahim b. Habib el-Kûfî) (V. H. 182/798). Fıkıh bilgini. Ebû Hanife'nin en önde gelen talebesi ve mezhebinin müctehidlerinin en büyüğü. Aynı zamanda ilk kitap yazanıdır. İslâm'da ilk defa «Kadî el-Kudat» unvanını almıştır. Kitabu'l-Harac önemli eseridir.

EBÛ ZERR (Ebû Zerr el-Gıfârî) (V. H. 33/653). Sahabî. Zühd ve takva sahibidir. Kur'ân'ı en iyi anlayanlardan biri kabul edilir. Hadîs rivayet etmiştir.

EHL-İ BEYT Ev halkı mânasınadır. Bu tabirle Hz. Peygamber'in(s.a.v.) ailesi kasdedilir. Buna Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hanımları, çocukları ve damadı Hz. Ali dâhildir.

EKMELÜDDİN BÂBERTÎ (Ekmelüddin Muhammed b. Mahmud) (V. H. 786). Fıkıh, hadîs ve tefsir bilgini. Bağdat'ın nahiyesi Babertâ'da doğmuş ve Kahire'de vefat etmiştir. Şemsüddin İsfehanî ve Ebû Hayyân'dan okumuştur. Mısır'da kendisine büyük hürmet gösterilirdi. Şerhu Meşârıkı'l-Envâr, Şerhu Telhîsi'l-Kebîr, Şerhu'l-Menâr önemli eserleridir.

ENES B. MÂLİK (V. H. 92/710?). Sahabî. 10 yaşında Hz. Peygamber'in(s.a.v.) hizmetine girdi ve vefatlarına kadar yanında kaldı. Fütuhat savaşlarına katılmıştır. Hz. Peygamber'den(s.a.v.) en çok hadîs rivayet eden sahâbîden biridir ve rivayetleri en çok Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde yer alır.

ENSAR Yardımcı mânasınadır. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicretinde onun mücadelesine katılarak, yardımcı, müdafaacı ve muhafız olan Medine'deki Evs ve Hazrec kabilesine mensup kimseler.

ERTAT B. MÜNZİR Ashâbdan veya tabiinden olduğu tartışılmaktadır. Tehzibü't-Tehzib'de (C. I, s. 198) verilen bilgiye göre, H. 163/779'da vefat etmiştir. Kendisi Sevbân, Ümâmetü'l-Bahilî ve Abdullah b. Busr'dan nakilde bulunmuş, kendisinden de Abdullah b. Câbir, Saîd b. Müseyyeb ve Mücâhid nakletmişlerdir.

EŞ'ARÎLER Ebu'l-Hasan Ali el-Eş'arî'yi (bk.) itikadda imam kabul eden sünnîlere denir.

EVTÂD Veted'in çokluğu. Çiviler veya kazıklar mânasınadır. Tasavvufta, halk tarafından bilinmeyen, nüfuz ve tesiriyle dünya düzenini koruyan Allah'ın has kullarına verilen isimdir. Bunlar üçüncü mertebede bulunurlar.

EZEL Sûfîlere göre, başlangıcı ve sonu olmayan bir süre.

F

FAHRÜDDİN-İ RAZÎ (Fahrüddin Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer b. el-Hüseyin) (V.H. 606/1209). Ünlü kelâm ve fıkıh bilgini. Doğduğu şehirde ve Meraga'da ünlü hocalardan öğrenim görmüş, fıkıh usûlünü Şafiî ve Eş'arî mezhebi üzerine okumuştur. Gazne, Pencap ve Mâveraünnehir'de uzun süre kalmış ve Horasan'da Harzemşah Sultanı Muhammed b. Tekeş'den himaye görmüştür. Herat'ta kendisine tahsis edilen medresede kalabalık öğrenci grubuna ders veren Râzî'nin şahsına düşmanlık gösterenler tarafından zehirlenerek öldürüldüğü söylenir. Fahrüddin-i Râzî çok yönlü bir âlimdir. Fıkıh, kelâm, tefsir, tıp, matematik ve diğer aklî ilimlerde bilgisi de-

rindi. Tefsîrü'l-Kebîr de denilen Miftahu'l-Gayb adlı tefsiri çok meşhurdur. İlmin hemen her dalında eserler vermiştir. Münâzarâtü'l-Allâme Fahrüddin, Kitabu Muhassal Efkâri'l-Mutakaddimîn ve'l-Mutaahhirîn diğer önemli eserleridir.

FÂTIMATÜ'Z-ZEHRA Hz. Peygamber'in(s.a.v.) ilk zevcesi Hatice'den olma kızı. Hz. Ali ile evli idi. Peygamber Efendimiz'in en çok sevdiği kızlarından biridir. Babasının vefatından bir müddet sonra vefat ettiği bilinmektedir. Hasan, Hüseyin ve Mehasin (Muhsin) adlarında üç çocuğu olmuştur.

FATIR Benzeri bulunmayan şeyi üstün sıfatıyla yaratan. Hak Teâlâ.

FAZL B. ABBAS Sahabî. Amcası Abbas'ın oğlu. Hz. Peygamber'e(s.a.v.) hizmet etmiş ve Hz. Peygamber'in(s.a.v.) gasli sırasında hazır bulunmuştur. Şam'da taun vak'asında vefat ettiği veya Ecnadin muharebesinde şehit düştüğü rivayet edilir. Kendisinden 24 hadîs nakletmiştir.

FEDÂİU'L-A'MAL Ziyaüddin Muhammed b. Abdilvâhid el-Makdisî'nin (V. H. 643/1245) fıkıhla ilgili kitabı.

FENÂRİOĞLU (Şemsüddin b. Fenârî, Şemsüddin Muhammed b. Hamza b. Muhammed el-Fenarî er-Rumî) (V. H. 834/14301431) Osmanlıların ilk Şeyhülislâmı. Fenar'da doğduğu rivayet edilir. Alâüddin Aksarayî, Ekmelüddin Babertî'den okumuş, babası Muhammed Hamza'dan ve Şeyh Muhyiddin Kayserî'den tasavvuf öğrenmiş, kendisinden de İbn Hacer, Kafiyeci Muhyiddin gibi tanınmış zâtlar icazet almışlardır. Mısır'a ve Hicaz'a ikişer defa giden Molla Fenarî, Bursa'da kadılık ve müderrislik ederken II. Murad'ın teveccühünü kazanmış ve fetva makamına getirilmiştir. Fâtiha sûresinin tefsirini ihtiva eden Uyûnu'l-A'yân'ı meşhurdur. Fusûsu'l-Bedâi fî Usûli's-Şerâi', Enmûzecü'l-Ulûm diğer önemli eserleridir.

FERİŞTEOĞLU Metinde «Mecma şerhinin musannifi Ferişteoğlu Mecmau'l-Fetâvâ'yı göremeden dünyadan gitmiştir» ifadesi yer almaktadır. Bu zât, umûmi kaynaklarda geçen ve Hurufîlik üzerine eser veren Ferişteoğlu Abdülmecid olmasa gerektir. «Tire»de doğduğu, doğduğu yerde müderrislik yaptığı, Ferişte Lügati diye tanınan Kanun-i Lügat-i İlâhî adlı manzum eseri yazdığı ve H. 797/1395 tarihinde vefat ettiği» belirtilen Ferişteoğlu Abdüllatif olması muhtemeldir. Üniversite Kütüphanesinde, Türkçe yazmalar arasında, 3989 numarada Abdülmecid b. Ferişteh adına kayıtlı Kanun-i İlâhî Lügat-i bulunmaktadır ve H. 833/14291430'da II. Murad'a sunulmuştur. Ayrıca Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğunda H. 1237 numarada Bahru'l-Hikem adlı eserin yazarı H. 854/14501451'de vefat ettiği belirtilen Muhammed b. Abdüllatif b. Ferişteh'tir. Yine GAL'da vefat tarihi aynı olan Muhammed b. Abdüllatif b. el-Melek ismine rastlanır.

FERRA (Ebû Zekeriya, Yahya b. Abdillah b. Manzur ed-Deylemî elBâhilî el-Ferrâ). (V.H. 207/822). Nahiv ve tefsir bilgini. Kûfe'de doğdu. Kisâî'den okudu. Uzun müddet Bağdat'ta yaşadı ve Halife Mem'ûn'un oğullarına ders verdi. 67 yaşında Mekke yolunda vefat etmiştir. Meani'l-Kur'ân, Kitab-ı Müzekker ve Müennes önemli eserleridir.

FERSAH Uzunluk ölçüsü. Kara fersahı 4444, deniz fersahı ise 5555 m. dir.

FETÂVÂ-YI ZÂHİRİYYE Zâhirüddin el-Hüseyin b. Ali el-Mergınânî Ebu'l-Mehâsin'in (V.H. 600/1203) fıkıhla ilgili kitabı.

FÜRU' Bir kökten ayrılmış kısımlar ya da bir sülâleden gelmiş çocukları ve torunları ifade eder. Fıkıh ıstılahı olarak cüz'î hüküm ve kaideler manasınadır.

G

GAFİL Kendini tanımayan, habersiz, Allah'ı unutan; sûfîlere göre, âlemi Allah'ın tecellî aynasında görmeyendir.

GAFLET Kendini tanımama, dikkatsizlik, boş bulunmak. Sûfîlere göre, Allah'tan habersiz olmak.

GARÎB HADÎS Garîb, lügatte, yabancı, yalnız ve tek başına kalmış kimse manasınadır. Hadîs ıstılahında ise, benzeri başka râvîler tarafından rivayet edilmemiş diğer bir deyişle metin ve isnad yönünden tek kalmış hadîse denir. Rivayette tek kalan ravi güvenilir (sıka) kimse ise rivayet ettiği hadîs sahîh kabul edilir.

GARİB RİVAYET bk. Garîb Hadîs

GAZALÎ (Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî) (V.H. 505/1111). Büyük din bilgini. Şafiî mezhebindendir. «Hüccetü'l-İslâm» ve «Zeynü'ddin» lâkablarıyla tanınır. Horasan'da, Tûs şehri yakınlarında Gazalî köyünde doğmuş ve Tûs'da vefat etmiştir. Babası «Gazzâl (İplikçi)» olduğu için «Gazzâlî»ya da doğduğu yere nisbet edilerek «Gazalî» denmiştir. Tûs'da Ahmed b. Muhammed erRâzikânî'den, Gürcan'da İmamı Ebû Nasr el-İsmailî'den, Nisabur'da İmam el-Haremeyn Ebu'l-Maâlî el-Cüveynî'den ders almış ve Vezir Nizâm el-Mülk tarafından Bağdat Nizamiye Medresesine tayin edilmiştir. Tasavvufa meyleden Gazalî, vazifesini bırakarak Şam'a ve Kudüs'e gitmiş, istiğrak ve halvet hayatı yaşamış, bu halet-i ruhiye ile Mekke'ye geçmiş, buradan da tekrar Bağdat'a dönmüş ve derslerine başlamıştır. Sonunda Tûs'a çekilerek evinin yanında yaptırdığı tekke ve medresede irşâd, ibâdet ve zikirle meşgul olduğunu görüyoruz. Pek çok eseri vardır, İhyau Ulûmi'ddin, ed-Dürretü'l-Fahire, Mukasidu'l-Felâsife, el-Mustasfa en önemli eserleridir.

H

HACERÜ'L-ESVED Siyah taş manasınadır. Kâbe'nin sol köşesindedir. Hz. İbrahim tarafından konduğu söylenir.

HACUN Mekke'de bir dağın adı.

HÂDİS Yeni, sonradan olan şey, hudûs eden.

HÂDÎS Hz. Peygamber'in(s.a.v.) söz ve hareketleri. Sünnet-i Nebeviyye.

HAFSA BT. ÖMER (V. H. 45/) Hz. Peygamber'in zevcesi. Hz. Ömer'in kızıdır. İlk eşi Uhud savaşında şehit düşünce 22 yaşında dul kaldı. Daha sonra Hz. Ömer'i memnun etmek için Hz. Peygamber(s.a.v.) kendisine zevce olarak aldı. 60 yaşında Medine'de vefat etmiştir. Hz. Hafsa okuma-yazma bilirdi.

HAKİKAT Gerçeklik, doğruluk mânalarınadır. Sûfîlere göre hakîkat varılabilecek en son merhaledir; Rubûbiyyeti müşahede etmektir.

HAKKU'L-YAKÎN Ahadiyyet makamında Hakk'ı müşahede edip Hak'la hâk olmak (Toprak olmak: Fenâ fi'llah mertebesine ermek) tir ki, dostların fena bulduğu yerdir. Bu, müşahede ile olur.

HALİD B. VELÎD (V. H. 22/642). Sahabî. İslâmiyetin ilk yayılma devrinin ünlü kumandanlarındandır. Kabilelerin isyanlarını bastırmış, Bizanslılara karşı savaşmış, ayrıca Suriye'nin ve İran'ın fethinde bulunmuştur.

HALİD B. ZEYD el-ENSARÎ (Ebû Eyyûb Halid b. Zeyd el-Ensârî) (V. H. 52/672). Hz. Muhammed'in(s.a.v.) bayraktarı. Arapların İstanbul'u kuşattıkları sırada surlar önünde vefat etmiştir. Mezarı, İstanbul'un Fatih Sultan Mehmed tarafından alınışında Şeyh Akşemseddin tarafından keşfedilmiş, daha sonra bu yerde bir cami yaptırılmıştır.

HALİL (Ebû Abdirrahman el-Halil b. Ahmed) (V.H. 170/786 veya 175/791). Arap dil bilgini. Basra Mektebinin en kuvvetli temsilcisidir. Eyyûb el-Sahtiyânî, asım el-Ahvel gibi bilginlerden hadîs ve dil öğrenimi görmüştür. Hal tercümecileri Arap aruzunun kaidelerini keşfettiği üzerinde müttefiktirler. Ayrıca Kitâbu'l-Ayn adıyla ilk Arapça lügati yazmıştır. Yetiştirdiği öğrenciler içinde Sibeveyh ve Asmaî gibi ünlü dil bilginleri de yer alır.

HALVET Yalnızlık mânasına gelir. Tasavvufta ise, «Her şeyden el etek çekerek bütün maddî alâkalardan sıyrılıp mutlak bir yalnızlık içinde Allah'la başbaşa kalma, devamlı ibadette bulunma» hâline denmektedir.

HAMZA B. ABDİLMUTTALİB B. HÂŞİM (V. H. 3/624625) Sahabî. Hz. Peygamber'in amcası. Ondan iki veya dört yaş büyüktü. İlk Müslüman olanlardandır. Yiğitliği ve cesaretiyle ünlüdür. Bedir savaşında bulunmuş, Uhud savaşında Vahşî adlı bir Habeşli köle tarafından şehit edilmiştir.

HANBELÎ Ahmed b. Hanbel (V. H. 241/855) (bk.) tarafından kurulan ve İslâmın dört büyük mezhebinden birine mensup olanlara verilen isim.

HARBE Mızrağa benzer bir savaş âleti.

HARİCÎLER

Ehl-i sünnet dışı fikirlere sahip bir topluluğa verilen isim. Hilâfet meselesinde taraflara (Hz. Ali ve Hz. Muaviye) karşı tavır almışlar, ileride de İslâm devletleri içinde büyük karışıklıklara sebep olmuşlardır. Hz. Ali de bu müfrid grup tarafından şehit edilmiştir. Doğru yoldan (tarîk-i hidâyetten) saptıkları için «Mârika» diye de adlandırılmışlardır.

HÂRÛT ve MÂRÛT Halkı sihirden sakındırmak için Bâbil'e gönderilen iki melek. Adları Bakara Sûresi'nin 102. âyetinde geçer. Halk, bu iki meleğin verdiği bilgileri kötüye kullanırlar ve dinden dönerler.

HASAN (Hasan b. Ziyâd Lülüî Kûfî) (V.H. 204/819). Fıkıh ve hadîs bilgini. İmamı Â'zam Ebû Hanife'nin talebesi ve Hanefî mezhebinin önde gelenlerindendir. İbn Cerîh'den hadîs dinlemiştir.

HASAN B. ALİ B. EBÎ TÂLİB (V.H. 49/669). Hz. Ali'nin, Peygamber Efendimizin kızı Hz. Fatıma'dan olma büyük oğlu. Hicretten üç veya dört yıl sonra doğmuştur. Hz. Muhammedin(s.a.v.) çok sevdiği torunu idi. Babasının şehâdeti üzerine Irak'ta halife ilân edilmiş, fakat Hz. Muaviye ile anlaşarak Medine'ye çekilmiş ve orada vefat etmiştir.

HÂRİSÎ EŞ'ARÎ (Hâris b. Hâris el-Eş'arî) Sahabî. Şam'da bulundu. Bazı hadîs rivâyet etmiştir.

HASAN-I BASRÎ (Ebu Saîd Hasan b. Ebî el-Hasan Yesâr el-Ensârî) (V.H. 110/728). Hadîs ve fıkıh bilgini. Tabiîndendir. Medine'de doğmuş, Basra'ya yerleşmiş ve orada vefat etmiştir. Zühd ve takva sahibi idi. Beliğ vaazlarıyla şöhret bulmuştu. Mezhep sahibi bir müctehiddir.

HATİCE (Hadîcetü'l-Kübrâ) (V.H. 619/?). Peygamber Efendimizin zevcesi. İslâmiyeti kabul eden kadınların ilkidir. Kureyşîlerin Abdü'l-Uzzâ kabilesindendi. Sahip olduğu ticaret kervanlarına nezâret eden Hz. Peygamberle 40 yaşında iken evlenmişti. Hz. Peygamber ise 25 yaşında bulunuyordu. Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'den en az beş çocuğu olduğu bilinmektedir. Hz. Muhammed'e peygamberlik geldiği sırada en büyük manevî desteği sağlamıştır.

HAVZ-I MEVRÛD Cennette mü'minlerin içinden içecekleri havuzlardan biri.

HAZİNETÜ'L-ÜLEMÂ Bu isimle «Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Bölümü, nu. 1777» numarada «Muhammed Mağribî» adına kayıtlı bir eser bulunmaktadır. Ayrıca «Rşd 534» numarada «Muhammed Bulgarî» adına kayıtlı aynı isimle bir eser da-

ha var ki, bu eser «Muhammed Bulgarî» ye izâfeten Keşfü'z-Zûnûn'da ve GAL'da geçer.

HAZÎRETÜ'L-KUDS Cennet bahçesi manasınadır.

HIRA' Mekke yakınlarında bir dağın adı. Hz. Peygamber'e(s.a.v.) ilk vahyin geldiği yer buradaki mağaradır.

HIZIR İkinci tabaka-i hayat mertebesine mazhar olan ve Allah tarafından kendisine gayb ve ledün ilimleri verilen zâtın ismi. Kur'an-ı Kerim'de (S 23 - 59-81) Hızır aleyhisselâm ile ilgili kıssalar vardır.

HİDAYET Doğru yolu bulma, sapıklıktan ve bâtıl yoldan uzaklaşma.

HİKMET Sebep, ilâhî gaye, faydalı söz, bilinmeyen şey. İslâm düşüncesinde felsefenin karşılığı olarak kullanılır. Tasavvufta, eşyanın hakîkatlerini, hassalarını, yaratılış sebeplerini, tesirlerini bilmek ve ona göre amel etmektir.

HÛ «O» demektir. Allah kasdedilir. «Her şey bitti, O, yani Tanrı kaldı» mânasını ifade eder.

HÜZEYFE B. el-YEMÂN (V.H. 36/656-657). Sahabî. Uhud ve Hendek savaşlarıyla beraber diğer bütün savaşlara katıldı. Hemedan, Rey ve Dinever'i fethetti. Peygamber Efendimiz kıyamete kadar olmuş ve olacak bâzı esrarı Huzeyfe'ye bildirmişti. Hadîs rivâyet etmiştir.

HÜDHÜD Kur'ân'da ismi anılan bir kuş. Türkçe'de Çavuş kuşu da denir.

HÜLÂSATÜ'L-FETÂVÂ Tahir b. Ahmed b. Abdirreşid el-Buharî'nin (V. H. 542/1147) fıkıhla ilgili kitabı.

HÜSEYİN B. ALİ B. EBİ TÂLİB (V.H. 61/680). Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in(s.a.v.) kızı Hz. Fatıma'dan olma ikinci oğlu. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) en sevdiği iki torunundan biri idi. Muaviye'nin oğlu Yezîd halife olunca ona bî'at etmez ve Mekke'ye çekilir. Kûfeliler kendisini halife tanıyacaklarını bildirerek ısrarla davet ederler. Kûfe'ye gitmek için yola çıkar. Kerbelâ denen mevkide Yezîd'in taraftarlarıyla karşılaşır ve çıkan çatışmada fecî bir şekilde şehit edilir. Bu olay tarihe «Kerbelâ Vak'ası» olarak geçmiştir.

İ

İBN ABBAS (Abdullah b. Abbâs) (V.H. 68/687). Sahabî. Hz. Peygamberin(s.a.v.) amcasıoğlu. Hicretten birkaç yıl önce doğmuş ve Taif'de vefat etmiştir. Küçük yaştan itibaren Peygamber Efendimizin hizmetinde bulunmuş, hal ve hareketlerine yakından şahit olmuştur. Hadîs, tefsir ve fıkıh sahasında otoritedir. «Tercemânü'l-Kur'ân» ve «Sultanü'l-Müfessirîn» ünvanlarıyla anılır. Hz. Peygamber(s.a.v,) onun için «Allah'ım, onu dinde fakîh kıl, te'vîli öğret» diyerek dua etmiştir. İbn Abbâs'dan yapılan rivayetlerin bir kısmını Firûzâbâdî Tenvîru'l-Mikyâs Tefsiri İbni'l-Abbâs adıyla bir kitapta toplamıştır.

İBN ATIYYE (Abdu'l-Hak b. Atıyye el-Endülüsî) (V.H. 542/1147). Tefsir bilgini. Endülüs'de doğdu. Eserlerinde israiliyyatı tenkit etmiştir. el-Muharreru'l-Vecîz fî Tefsîr-il-Kitabi'l-Azîz en tanınmış eseridir.

İBN FÛREK (Muhammed b. el Hasan b. Fûrek el-Ensârî el-İsfehânî) (V.H. 406/1015). Tefsir ve fıkıh bilgini. Musa el-Eş'ârî'nin fikirlerini benimsemiştir. Müşkilü'l-Hadîs adlı eserinde hadîsleri «muhkem hadîsler» ve «müteşâbih hadîsler» olarak iki kısımda inceler. Eş'arîliğin «te'vîl» cereyanın sistemleşmesinde büyük çabası görülür.

İBN KESİR (Abdullah b. Kesîr) (V.H. 120/738). İkinci tabaka tabiîndendir. Kur'ân-ı Kerîm'in yedi okuma usûlünden birini koymuştur. Mekke'de Kadi'l-Cemaa vazife-

sinde bulunan İbn Kesîr'den hadîs nakledilmiştir.

İBN MES'ÛD (Abdullah b. Mes'ûd) (V.H. 32/652). Sahabî. İslâm'a girenlerin altıncısıdır ve ashabın fakihlerindendir. ilk defa Kur'ân'ı ezberlemiş ve Mekke'de Kureyş'e duyurmuş, maruz kaldığı hücumlar karşısında —muhtemelen iki defa— Habeşistan'a göç etmiştir. Medine'de Hz. Peygamber'in(s.a.v.) çok yakınında bulunan İbn Mes'ûd hal, hareket ve süneniyle Hz. Muhammed'i sıkı sıkıya takip ederdi. Bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Ömer'in hilâfetinde Kûfe'ye muallim olarak gönderilmişti. Kıraat, tefsir, hadîs ve fıkıhda âlim bir zattı. Çok sayıda hadîs rivayet etmiştir.

İCMA' Lügatte, bir araya getirme, toplama mânasına gelir. Fıkıhta, müctehidlerin Hz. Peygamber'in vefatından sonra her devirde ve dini ilgilendiren her meselede ittifaklarını ifade eder. İcma', İslâm dinin dayandığı dört usûlden biridir.

İCMA-İ ÜMMET Aynı zamanda yaşamış müctehidlerin bir mesele hakkında verilen hükümde birleşmeleri.

İCTİHAD Lügat mânası bir şeye ulaşmak için sarfedilen üstün gayrettir. Istılahda ise şer'î bir meseleye ait bir hükmü ilgilendiren hususda şahsî bir kanaat elde etmek maksadı ile gösterilen gayreti ifade eder. İctihad, Kur'ân ve sünnete kıyas kullanmak suretiyle meydana gelir.

İHRÂM Hac esnasında giyilen elbise. Erkeklerinki iki, kadınlarınki bir parçadan ibarettir. Erkekler belden ve omuzdan çapraz örterler. Kadınlar ise uzun elbise şeklinde giyerler. İKRİME (V.H. 107/725). Tabiîndendir. 40 yıl müddetle ilim talep etmiştir, İbn Abbâs'ın kölesi idi. Ondan rivayet edenlerin başında gelir. Kitap sahibi olduğu söylenmektedir.

İKRİME B. EBİ CEHİL (V.H. 13/634). Sahabî. Müşriklerin önderi Ebû Cehil'in oğludur. Kendisi de amansız İslâm düşmanı iken, daha sonra Müslümanlığı kabul etmiş ve büyük hizmetlerde bulunmuştur. Havâzin kabilesinin zekâtlarını toplamak için, Hz. Peygamber(s.a.v.) tarafından o kabilenin başına tayin edilmişti. Hz. Ebû Bekir'in halifeliği zamanında Ecnadîn'de şehit düşmüştür. Kendisinden hadîs nakledilmiştir.

İLÂHÎ AHD Kur'ân'da beyân edilir. Allah'a ezelde verilmiş söz. Allah'la kul arasında peygamberler vasıtasıyla yapılmış sözleşmedir. Buna «bî'at» da denir. Allah'ın almış olduğu ahddan dolayı Tevrat'a «Ahd-i Atik (Eski Ahd)», İncil'e «Ahd-i Cedîd (Yeni Ahd)» denmiştir.

İLLİYÛN (İLLİYÎN) Cennetin en yüksek tabakası. Salihlerin amelleri oraya yükseltilir. Âhirete giden kemâle ermiş mü'minlerin yeridir. Kur'ân-ı Kerîm'de Tatfif Sûresi'nin 18. ve 19. âyetlerinde belirtilir.

İLMÜ'L-YAKİN Yakın (kesin bilgi) 'nin birinci derecesi. Bir işin veya bir şeyin vasfı hakkında önceden mevcut bilgi. Tasavvufta, peygamberlerin ve velîlerin bildirmesiyle Hakk'ı bilmektir. Bu, âlimlerin derecesidir.

İMAN İnanç, inanma mânasınadır. Şeriat ıstılahında, «Peygamber vasıtasıyla bildirileni dille söyleyip kalple tasdik etmek»tir. Tasavvufta ise, «Şeriat icaplarını yerine getirdikten başka, Hakk'a yönelme, mâsivâdan, Hakk'dan gayrısından yüz çevirme, kendini çekme» dir.

İRŞÂD Allah'a kulluk etmesini sağlamak, gafletten uyandırıp ilâhî sırlara erme yolunu göstermek.

İSHAK B. İBRAHiM (Ebû Muhammed İshak b. İbrahim b. Mehân b. Bahman) (V. H. 235/850). Musikişinas. Rey'de doğdu, iyi bir öğrenim gördü. Huşeym b. Buşayr'dan hadîs, Kısâî ve Ferrâ'dan Kur'ân, Ebû Ubeyde el-Musennâ'dan edebiyat ve amcası Zalzal'dan ve babasından musiki tahsil etti. Abbasîlerin ilk zamanlarında devlet ricalinden büyük himaye görmüştür. Arap musiki tarihinde seçkin bir yeri vardır. Musiki ile beraber kelâm, fıkıh ve hadîsle ilgili eserler vermiştir. Kitabul-Aganî, Kitab-

u Mevarisi'l-Hikme, Kitab-u Tafdîli'ş-Şiir önemli eserleridir.

İSM-İ Â'ZAM En büyük isim mânasına gelir. Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'de geçen ve 99'u Esma-i Hüsnâ vasfıyla bilinen isim ve sıfatlarından hangisi olduğu açıkça bildirilmemiş olan en büyüğü ve en tesirlisidir. Bir ilâhî lütuf eseri olarak öğrenme mutluluğuna erenlerin çok üstün kudretlere sahip oldukları güvenilir kaynaklarda beyan edilir.

İ'TİKÂF Bir şeye devam etme mânasınadır. Istılahda, bir yere çekilip yalnız ibâdet etmeyi ifade eder. Özellikle Ramazanın son on gününde mescid ve benzeri yerlerde kalınır ve ibâdetle meşgul olunur.

K

KA'BU'L-AHBAR (V. H. 32/653). Müfessir. Yemen Yahudilerindendi. Hz. Ebû Bekir'in halifeliği zamanında Müslüman oldu. İslâmiyete Yahudi haberleri aktaranların başında geldiği beyan edilir. Kendisine fazla güvenilmez. Derin ilminden dolayı «Hibr» lâkabı verilmiştir.

KADERİYYE Mu'tezile mezhebinin bir kolu kabul edildiği gibi, Mu'tezile'den önce de var olduğu iddia edilen bir mezhep. «İnsanın kendi fiilinin hâliki olduğu» görüşüne yer verir. Ehl-i sünnet dışı bozuk bir fırkadır.

KADIHAN FAHREDDİN (Hasan b. Mansûr el-Uzcendî el-Ferganî) (V. H. 593/1196). Hanefi fıkıh bilgini ve müftü. Fetvaları ünlüdür. Birçok fıkıh kitabına şerh yazmıştır. Fetâviyyu'l-Sirâciyye diye de tanınan Fetâvi Kadı Han adlı eseri çok meşhurdur.

KADIOĞU Kaynaklarda, Envarü'l-Aşıkîn'in yazıldığı tarihten önce yaşayan Kadızade-i Rumî (Salâhuddin Musa b. Muhammed b. Kadı Mahmud (V. H. 815/1412) tesadüf edilir. Daha çok astronomiyle ilgilenmiştir. Eserleri arasında Misbahü'l-Üns şerhi görülmez. Misbâhü'l-Üns şerhi kayd edilmeyen bir eseri midir, yoksa «Kadıoğlu» başka biri midir, bilinmiyor.

KAF DAĞI Dünyayı kuşattığı sanılan aşılması güç dağdır. Başka bir inanışa göre Kafkas dağları silsilesinde yer alır. Sırrına erilmez hikmetleri remzeder. İslâm mitolojisinde Anka ve Sîmurg adlı kuşların yaşadığı yerdir.

KALEM İlâhî kalem. Levh-i Mahfûz'da Allah'ın kelimelerini yazar ve mahiyeti de O'nun tarafından bilinir. Büyük hadîs bilginlerinin rivayet ettikleri bir hadîse göre, Allah'ın yarattığı ilk şey budur. Ona Akl-ı Evvel (ilk Akıl) ve Akl-ı Küll (Küllî Akıl) da denir. Kalem, Kur'ân-ı Kerîm'in Kalem sûresinin 1.; Alak sûresinin 4. âyetlerinde beyan buyurulur.

KÂŞÂNÎ (Kemâlüddin el-Kâşânî, Ebu'l-Ganâim Abdi'r-Rezzak b. Cemâliddin es-Semerkandî) (V.H. 730/1329). Mutasavvıf ve tefsir bilgini. Devrinin âlimlerinden tefsir ve hadîs okudu. İbn Arabî'nin Mektebinden kabul edilir. Zevahir-i tefsir hususunda Zemahşerî'nin Keşşâfını takip eder. İstılâhâtu's-Sûfiyye, Te'vîlatül-Kur'ân, Şerhu Mevakii'n-Nücûm önemli eserleridir.

KATADE (Ebu'l-Hattâb b. Diâme es-Sedûsî el-Basrî) (V.H. 118/736). Hadîs bilgini. Tabiîndendir. Basra'da yaşadı ve Vâsıt'ta taundan vefat etti. Doğuştan âmâ idi. Hadîs rivayet etmiştir. Lügat ve tarihde de bilgisi vardı.

KEMÂL Olgunluk. Allah için kullanıldığı zaman bütün noksanlıklardan uzak olma ifade edilir. İnsanlar için ise mükemmelliktir.

KERAMET Cömertlik, yücelik, şeref, bağış mânalarınadır. Istılah olarak velîlerden zuhur eden olağanüstü şeyler kasdedilir.

KERÎM Kerem sahibi, yüce, büyük, ulu. Allah'ın isimlerindendir.

KERRÛBÎYYÛN Meleklerin uluları, Allah'a yakın olan melekler. Bunların hangi melekler olduğu hakkında görüşler farklıdır. Bazılarına göre, «melâike-i mukarrebîn» diye adlandırılan Cebrail, İsrafil, Mikâil ve Azrail(a.s.) dır. Bazılarına göre Hamele-i Arş'a (Arş'ı taşıyan meleklere) yakın olanlar, bazılarına göre de, Hak Teâlâ'dan çok korkan melekler veya azap melekleridir.

KEŞŞÂF Ünlü bilgin Zemahşerî'nin (V. H. 538/1143) tefsiridir. Zemahşerî Mu'tezile imamlarındandır. Tefsirinde Abd el-Kahir el-Cürcânî'nin (V. H. 471/1078) metodu üzerinde yürümüş, belagat yolunun gereğine göre mânalar çıkarmış, âyetlerin izahını ilmî yönden ele almış ve Kur'ân'ın i'câzını incelemiştir. Güzel beyitlerle de süslenen tefsir, muvafık ve muhalifler için bir kaynak olmuştur. Daha sonra gelen müfessirlerin eserlerinde tesiri açıkça görülür. Fakat Zemahşerî'nin Mu'tezile'den oluşu sebebiyle şiddetli tenkide uğramıştır.

KEVAŞÎ (Muvaffakuddin el-Kevâşî, Şeyh Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yûsuf el-Mevsılî) (V.H. 680/1281). Tefsir bilgini. Mevsıl'a bağlı Kevâşe'de doğmuş ve Mevsıl'da vefat etmiştir. Şafiî mezhebindendi. Kıraat ve tefsirde derin bilgiye sahipti. Önce mufassal bir tefsir yazmış, sonra bu eserini özetlemiştir. Mufassal tefsiri Tabsıra fi't-Tefsîr, özet tefsiri ise, Telhîsu fi't-Tefsîr adını taşır.

KISAS-I ENBİYA Sa'lebî'nin (bk) Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssalara dair eseri. el-Arâis ismiyle de tanınır.

KIYAMET-İ UZMA Büyük kıyamet. Dünyanın ve insan neslinin sonu.

KIYAS Hakkında nas bulunmayan bir meseleyi, hakkında nas bulunan bir meseleye benzeterek şer'î-hukukî sonuca varmak ve ictihadla hüküm vermek. Kıyâs İslâm dininin dayandığı dört usûlden biridir.

KİSÂÎ (Ali b. Abdillah b. Bahmân b. Fayrûz el-Kisâî) (V. H. 189/804). Dil bilgini. Kûfe mektebinin kurucusu Ruâsî'nin öğrencisidir. Yedi kıraat âlimlerinden biri kabul edilir. Ünlü dil bilgini Halil b. Ahmed'in teklifi üzerine bütün çölü dolaşarak kabileler arasında bulunmuş ve bozulmamış Arapçayı öğrenmiştir. Kur'ân'ı yeni bir metotla okumuştur. Tahran yakınlarında Rambiye'de vefat etmiştir. Meâniyyu'l-Kur'ân, Kıraat, Hevadir-i Kebir önemli eserleridir.

KİSRÂ Sasânîler sülâlesinden gelen eski İran hükümdarlarına, özellikle Nûşirevân-ı Âdil'den sonrakilere verilen isim.

KİTÂB-I MÜZEKKİRÎN Bilgi bulunamadı.

KUDÛM Hac esnasında ilk tavaf. Kâbe'ye gelen kişinin ilk ibadetidir. Bu, Kâbe'yi selâmlama mânasınadır. Mâlikî mezhebinin dışındaki mezheptekilere bu tavaf sünnettir.

KURTUBÎ (Ebû Abdullah, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr Ferah el-Ensârî el-Hazrecî) (V. H. 671/1272). Tefsir ve hadîs bilgini. Endülüs'de yetişmiş ve Mısır'a yerleşmiştir. Mâlikhî mezhebindendi. Tefsirde dirayet itibarıyla başarı göstermiştir. Câmiu Ahkâm'il-Kur'ân ve Mübeyyin limâ Tazammenahu mine's-Sünneti ve Âvi'l Kur'ân, Kitabu'l-Esnâ fî Esmâi'l-Hüsnâ önemli eserleridir.

KUŞEYRÎ (Ebu'l-Kasım Abdülkerim b. Havazin b. Abdilmelik b. Talha Kuşeyrî Neysabûrî) (V. H. 465/1072). Mutasavvıf. Horasan'da Ustüvân kasabasında doğmuştur. İlk tahsilini doğduğu yerde yaptı. Sonra Nisâbur'a gelerek sûfî Ebû Ali Dekkak'ın (V. H. 406/1015) vaaz meclislerine katılmış, sonra devrinin büyük âlimlerinden fıkıh, kelâm ve hadîs üzerine ders okuyarak bu ilimlerin bütün inceliklerini öğrenmiş, Tasavvufu ve şer'î ilimleri şahsında te'lif etmiştir. Kuşeyrî Risalesi olarak bilinen er-Risâletü'l-Kuşeyriyye fî İlmi't-Tasavvuf adlı eseri çok ünlüdür.

KUTSÎ HADÎS Peygamberimiz(s.a.v.) dilinden söylenen, ancak Allah tarafından ilham olunmuş hadîstir.

KUTUB Gök küresinin ortasından geçtiği farzedilen iki uç noktası. Sûfîlere göre, âlemde Allah'ın iradesini temsil eden erenlerin en yücesi. Allah tarafından kendisine tasarruf verilen zât, «Gavs» da denir. Kutbun sağında ve solunda bulunan iki zâta imâmân denir. Bunların manevî toplantılarına katılmak suretiyle Yedileri teşkil eden dört zâta Evtâd (bk.) adı verilir.

KÜFÜR İnkâr ve inkârcılık mânasınadır. Şeriat ıstılahında, «Allah'ın emir, peygamberin tebliğ ve tavsiye buyurduklarını red ve inkâr», tasavvufta ise, «Hak'tan gaflet» etmektir.

KÜRSÎ Üzerine oturulacak şey, âlimlerin vaaz etmek için oturdukları yüksekçe yer. Yüce mevki. Kur'ân-ı Kerîm'de Bakara sûresinin 255. (Âyetü'l-Kürsî) âyetinde geçen Kürsî, Allah bilgisi, saltanat, kudret, tedbir ve tasarruf olarak tefsir edilir. Burada Allah'ın azametini temsil eden Kürsî, cismânî farz edilerek hakkında ihtilâf çıkmış ve çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bir rivayete göre de, yedi kat gök ile yüce Arş arasında büyük bir makamdır.

L

LÂHÛT Uluhiyet, ruhâniyet, rabbaniyet, yardımcı ruh, yüce âlem gibi mânalar taşır. Tasavvufta «Ahadiyyet alemi» bu isimle anılır ki, varlık tecellîsinin ilk mertebesidir. Âlem-i lâhut: ruhanîler âlemi, Âlem-i manevî.

LEBBEYK «Efendim, buyurun, emr edin» mânasına gelen Arapça bir söz. Buna «telbiye» denir. Hac esnasında ihramdan sonra yüksek sesle söylenir.

LEVH-İ MAHFUZ Korunmuş levha mânasınadır. Levh, üstüne yaza yazılmaya müsait düz şey, herhangi düz şey demektir. Sûfîlere göre, manevî levhadır, ilâhî makamlardan Kürsî'de bulunur ve üzerine ilâhî sırlar yazılır. Âlem-i sagir (Küçük âlem) olan insanda bu insanî ruhun zuhur yeri olması itibarıyla, Levh-i mahfuz dil (kalb, gönül) dir. Levh, Kur'ân-ı Kerîm'in Bürûc sûresinin 22. âyetinde geçer.

LEVLÂKE «Sen olmasaydın» mânasına gelen Arapça bir söz. Hz. Peygamber'e(s.a.v.) bir hitap şeklidir. «**Levlâke levlâke lemâ halaktu'l-eflâke** (Sen olmasaydın sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım)» kutsî hadîsinden alınmıştır.

LİVÂU'L-HAMD Hz. Peygamber'in(s.a.v.) bayrağı. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) ümmeti kıyametten sonra bu bayrağın altında toplanacaklardır.

M

MAARİF Bilgiler, marifetler. Olgun bir mutasavvıfın sohbet sırasında söylediği tasavvufî sözleri ifade eder.

MAKAM Kulun, yaptığı ibâdetlerinin derecesine göre Allah'ın katında eriştiği mertebe.

MAKAM-I MAHMUD En yüksek şefaat makamı. Şefâat-ı uzmâ da denir. Allah tarafından Hz. Muhammed'in(s.a.v.) kavuşacağı va'dedilen makamdır. Ayrıca, Livâu'l-Hamd (Hamd Sancağı) ın verileceği makam olduğu da belirtilir. Kur'ân-ı Kerîm'de İsra sûresinin 79. âyetinde geçer.

MÂLİK B. AVF Sahabî. Mekke'nin fethinden sonra Müslüman oldu. Kabileler üzerinde nüfuzu bilindiği için, Hz. Muhammed(s.a.v.) tarafından onlara İslâmiyeti tebliğ etmekle vazifelendirilmişti. Şam'ın alınışında, Kadisiyye savaşında bulunmuş ve İslâmiyetin yayılmasında büyük hizmetleri görülmüştür.

MALİK B. DİNAR (Ebû Yahya Mâlik b. Dinar) (V. H. 131/748749). Mutasavvıf. Basra'da yaşadı ve orada vefat etti. İmam-ı A'zam Ebû Hanife'nin arkadaşlarındandı.

MALİK EŞ'ARÎ Sahabî.

MA'RİFET Sezgiyle elde edilen bilgi. Bir şeyin zât ve sıfatlarıyla idrâkine denir. İlim gibi aklî değil kalbidir; zevkten (tadarak) alınır. Bu itibarla tasavvuf ilmine «ma'rifet ilmi» denmiştir.

MARİYYE (MARİÂ) Hz. Peygamber'in cariyesi. Kıptîler tarafından m. 7. yy. da Hz. Muhammed'e(s.a.v.) câriye olarak gönderilen Mısırlı bir Hıristiyan kadın idi. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) kendisini kabulü üzerine Müslüman oldu. Hz. Peygamber'e(s.a.v.) Hz. Hatice'den sonra İbrahim ismi verilen ikinci erkek çocuğu dünyaya getirmiş, fakat çocuk küçük yaşta vefat etmiştir.

MÂTURÎDÎ (Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâturîdî) (V. H. 333/944). Fıkıh bilgini, Mâturîdiyye mezhebinin kurucusu. Semerkand yakınlarında Mâturîd'de doğdu. «A'lamu'l-Hudâ», «İmamu'l-Hudâ» ve «İmamu'l-Mütekellimîn» lâkablarıyla anılır. Fıkıh ilminde Hanefî mezhebinin görüşlerini benimsemiştir. Birçok yerde münazaralar yapmış ve Basra'ya giderek devrinin tanınmış âlimleriyle görüşmüştür. Te'vîlâtü'l-Kur'ân, Kitâbu't-Tevhîd, el-Makalâtu filKelâm önemli eserleridir.

MECMUA-İ FETÂVA Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekir el-Hanefî'nin (D. H. 522/1128) fıkıhla ilgili kitabı.

MECÛSİ Zerdüştîler. İslâmlıktan önce İran'da yaygın bir dinin mensuplarına verilen isim. Bu dinden olanlar, ibâdetlerinde ateşe tapmalarıyla tanınmışlardır.

MEHDÎ Doğru yola sâlik olan, tarık-i müstakimde bulunan, hidâyete mazhar mânasınadır. Her şey Allah'ın hüküm ve iradesiyle olduğu için, kelimeye «Allah tarafından kendisine yol gösterilen» mânası verilmektedir. Dinî inançta Mehdî, âhir zamanda gelerek bütün Müslümanları iman ve Kur'ân hakîkatlarıyla uyandıracak, dinlerini takviye ile imanlarını yenileyecek Hz. Peygamber'in(s.a.v.) ailesinden bir zât olarak belirtilir.

MEKHUL-İ ŞÂMÎ (Mekhul b. Ebî Müslim) (V. H. 113/731). Fıkıh ve hadîs bilgini. Aslen Kabillidir. İlim öğrenmek için birçok memleketi dolaşmıştır. Fıkıh ilminde ve hadîs naklinde güvenilir kabul edilir.

MESCİD-İ AKSA Kudüs'de eski Süleyman ma'bedinin bulunduğu yere verilen ad. Sonradan Hz. Ömer tarafından burada aynı adı taşıyan bir cami inşa edilmiştir. Tabir «en uzak mescid» mânasına gelir. Kur'an-ı Kerîm'de İsra sûresinin 1. âyetinde **«Her türlü noksandan münezzeh olan O Allah'dır ki, kulunu (Hz. Peygamber(s.a.v.)'ı) gece Mescid-i Haram'dan (Mekke'den alıp) o etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya kadar götürdü; ona âyetlerimizden (kudretimize delâlet eden alametlerden) gösterelim diye yaptık»** şeklinde geçer, İslâmiyetin ilk yıllarında kıble buraya müteveccih idi.

MEŞARIK ŞERHİ (Şerhu Meşârıkı'l-Envâr) Ekmelüddin Babertî'nin (V. H. 786/1384) fıkıhla ilgili kitabı.

MEŞARÜ'L-HARAM Arafat'la Mina arasında bir yer ki, hacta orada bir müddet durulur.

MEŞHUR HADÎS En az üç yoldan rivayet edilmiş, ancak mütevatir derecesine ulaşmamış hadîslere denir.

MEVLÂNA HAYDAR (Mevlâna Burhanüddin Haydar b. Muhammed Herevî) (V. H. 820-830/1417-1427 arası). Din bilgini. Osmanlı sahasında yaşamıştır. Sadeddin-i Taftazanî'nin talebesidir. Taftazanî'nin Keşşâf'a yazdığı haşiyeye şerh yazmış, Seyyid-i Şerif Cürcânî'nin Taftazanî'ye itirazlarına cevap vermiştir. Ayrıca Ferâiz-ü Sirace şerhi bulunmaktadır.

MEYMUNE (V. H. 61/681). Hz. Peygamber'in son zevcesi. Havâzin kabilesinden-

dir. İkinci kocasının vefatından sonra Mekke'de yaşadığı sırada orada Umre münasebetiyle bulunan Hz. Muhammed'in(s.a.v.) evlenme teklifini kabul etmiş ve Mekke yakınlarında Sarif mevkiinde nikahları kıyılmıştır. Hz. Peygamber'in diğer zevcelerinden çok yaşayan Meymûne Sarif'de vefat etmiştir.

MİHRAB Cami ve mescidde, kıbleye doğru, öne doğru oyuk, imamın namaz kıldırdığı yer.

MİNA Hac esnasında ziyaret edilmesi gereken yerlerden biri. Mekke'nin doğusunda bulunan Arafat'a giden yol üzerindedir.

Mİ'RÂC Merdiven mânasınadır. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamberliklerinin onikinci yılında Ramazan ayının onyedinci ve Receb ayının yirmiyedinci gecesi bir an için Mekke'den Kudüs'e gitmelerine, oradan melekût âlemine geçmelerine, geçmiş peygamberlerin ruhâniyetleriyle görüşmelerine, cenneti, cehennemi, melekleri görmelerine ve yine bir an içinde Mekke'ye dönmelerine denir. Dönerken «Sidretü'l-Müntehâ» denilen yerde Cebrail'i —ki Cebrail'in buradan öteye geçmesine ruhsat yoktur— kendi suretiyle bir kere daha görmüştür. Mekke'den Kudüs'e gidişi İsrâ sûresinin 1. âyetinde, melekût âlemine geçişi ise Necm sûresinin 718. âyetlerinde bildirilir.

MUAZ B. CEBEL (Ebû Abdirrahman el-Ensârî el-Hazrecî elHâşimî) (V. H. 18/639). Sahabî. Onsekiz yaşında İslâm dinine girdi. Peygamber Efendimiz'in yakınında bulunmuş, Bedir ve Uhud savaşlarıyla beraber birçok savaşlara katılmıştır. Kendisinden hadîs rivayet edilmiştir.

MU'CİZE Harikulade olay. Allah tarafından peygamberlere nasip edilmiştir. Sahih hadîsler mu'cizeleri haber verir. Mu'cize Hak Teâlâ tarafından peygamberlerin hakkaniyetine ait bir tasdiktir.

MUHAKKİK Hakîkati delilleriyle ispat eden mânasınadır. Zıddı mukaliddir. Sûfîlere göre, varlığın hakîkati kendisine olduğu gibi zâhir olan, delil aramadan Allah'ı gören, eşyanın aslını Hak olarak bilen insandır.

MUHAMMED B. İSHAK (İbn İshak, Ebû Abdillah Muhammed) (V.H. 151/768). Hadîs bilgini. Medine'de yetişti. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hayatına ait bilgileri toplayarak ilk siyer kitabını ortaya koydu. Hadîs ilminin önde gelenleriyle ters düştüğü için Medine'den ayrılmak mecburiyetinde kalmış, önce Mısır'a, sonra Irak'a gitmiş, Bağdat'ta Halife el-Mansûr'dan itibar görmüştür. Orada vefat ettiği söylenir. Siyer üzerine yazdığı Kitabu'l-Magazî, Kitabu'l-Mübteda (yahut Mubteda'u1-Halk) adlı eserleri bütünlüğü koruyarak zamanımıza kadar gelememişlerdir.

MUHAMMED B, KA'B (Ebû Hamza b. Ka'b b. Selim b. Esed elKurazî l-Medenî) (V.H. 90120/709738). Tefsir ve hadîs bilgini. Tabiîndendir. Ashabdan tefsir ve hadîs rivayet etmiştir. Medine'de hadîs okuturken tavanın çökmesi üzerine enkaz altında kalarak vefat etmiştir.

MUHAMMED B. KAYS Tabiîndendir. İbn Ömer'den, Mâlik b. Haris el-Hemadanî'den, İbrahim Nehâî'den, Yezîd b. Ebî Kesbe'den hadîs nakletmiş, kendisinden de Sevrî, İsrail, Kays b. er-Rebiî ve İmam Ebû Hanîfe hadîs rivayet etmişlerdir.

MUHAMMED MAĞRİBÎ

Terceme-i hal kitaplarında birçok «Muhammed Mağribî» ismine rastlanmaktadır. Envâru'l-Âşıkîn'de «Şeyh Muhammed Mağribî» ismiyle hangisi kasdedilmektedir, bilinmiyor. Yine kitapta geçen «Hazînetü'l-Ülemâ» (bk.) adlı eser, «Süleymaniye Ktp., Ayasofya, 1777» numarada «Muhammed Mağribî» adına kayıtlıdır.

MUHAMMED B. MALİK Sahabî.

MUHAMMED ŞEHRÎSTANÎ (Muhammed b. Abdilkerim b. Ahmed) (V. H. 548/1153). Fıkıh ve kelâm bilgini. Şehristan'dâ doğmuş ve burada vefat etmiştir. Ni-

şabur'da Ahmed b. Muhammed el-Hafî, Abdurrahim el-Kuşeyrî ve Ebu'l-Kasım Salman b. Nasır el-Ensârî'den okumuş, Harezm ve Bağdat'ta Nizamiye medresesinde ders vermiş, Tirmiz'e giderek Nakibüleşrâf Ebu'l-Kasım Ali b. Ca'fer el-Mûsavî'nin hizmetine girmiştir. En ünlü eseri el-Milel ve'n-Nihal'dir ve dinler, fırkalar, mezhebler tarihi ile ilgilidir.

MUHÎT (Muhîtu'r-Radavî) Radiuddin Muhammed b. Muhammed es-Serahsî'nin (V. H. 544/ 1149) fıkıhla ilgili kitabı.

MUHYÎDDİN-İ ARABÎ (Muhyiddîn b. el-Arabî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ali b. Muhammed b. el-Arabî el-Hâtimî et-Tâî) (V. H. 638/1240). Ünlü mutasavvıf. Vahdet-i vücûd nazariyesine esaslı izahlar getirmiştir, İbn Arabî, İbn el-Arabî diye tanınır. Endülüs'ün Mürsiye şehrinde doğmuş ve Şam'da vefat etmiştir. İlk tahsilini İşbiliye (Sevilla)'da gördü. Ma'rifeti vasıtasız elde etti. Ebû Ca'fer el-Uraynî, Ebû Medyen ve Ebû Yakub el-Kavsî'nin sohbetlerine katıldı. Seyahate çıkarak Tunus'da Abdülaziz el-Mehdevî, Mısır'da Takıyüddin b. Abdirrahman ile görüştü. Sonra Kudüs'e, buradan Mekke'ye geçti. Mekke'de hayatının en parlak ve feyzli devresini geçirmiştir. Hac farizasını yerine getirmek için Mekke'ye gitti. Mekke'de bulunan Sadrüddin-i Konevî'nin babası Mecdüddin İshak'la tanıştı ve onunla Bağdat üzerinden Anadolu'ya geldi. Konya ve Malatya'da bulundu. Mecdüddin İshak'ın vefatı üzerine onun dul kalan karısı ile evlendiği rivayet edilmiştir ki, bunu doğrulayacak kayıtlar yoktur. Sonunda Anadolu'yu terk etmiş ve Şam'a yerleşmiştir, İbn el-Arabî sûfîler içinde en çok eser veren zattır. Fütûhâtü'l-Mekkiye, Füsûsu'l-Hikem ve'l-Husûsu'l-Kalîm, Rûhu'l-Kuds fî Muhâsebeti'n-Nefs önemli eserlerdir.

MUKATİL B. SÜLEYMAN (Ebu'l-Hasan Mukatil b. Süleyman el- Ezdî) (V. H. 150/767). Tefsir bilgini. Mukatiliyye mezhebinin kurucusu. Görüşleri çok tartışılmıştır. Tefsîrü'l-Kur'ân'ı zamanındaki tefsir kitaplarının bir karışımı olması bakımından önem taşır.

MU'TEZİLE Ehl-i sünnet dışı bir mezhep, Vâsıl b. Atâ (V. H. 131/748) tarafından kuruldu. Hocası Hasan el-Basrî ile bazı konularda anlaşamadı. Hasan elBasrî'nin «Vâsıl bizden ayrıldı» şeklinde açıklaması sebebiyle Vâsıl b. Atâ'nın yolunu takip edenlere «ayrılan» mânâsına gelen «Mu'tezile» denmiştir. Aklî görüşü savunduğu için, Mu'tezile İslâm düşüncesinde «Akliyyûn» diye de adlandırılır. Kader, Cennet, Cehennem, küllî irâde ve cüz'î irâde hususlarında inançları sünnî akideden ayrılır. Sonraları Mu'tezilî görüşte yirmi kadar mezhep doğmuştur.

MÜBERRED (Muhammed b. Yezâd b. Abdi'l-Ekber el-Basrî) (V. H. 286/899). Müfessir. Bağdat'ta doğdu ve orada vefat etti. Künyesi Ebu'l-Abbâs'dır. Arapça'ya hakkıyla vakıftı. Maâniyyu'l-Kur'ân, İ'rabu'l-Kur'ân ünlü eserleridir.

MÜCÂHİD B. CEBİR (V. H. 103/731). Tefsir bilgini. Tabiîndendir. Sahabenin önde gelenlerinden işittiklerini nakletti. İbn Abbâs'dan en çok tefsir nakledendir, «İbâdetin en faziletlisi güzel re'ydir» sözü Mücâhid'e atfedilerek, re'y ekolünün öncülerinden kabul edilir.

MÜNKER ve NEKİR Kabirde ölüleri sorguya çeken, gerektirdiğinde cezalandıran iki meleğin adı.

MÜRCİE Kelimenin kökü «irca», geriye bırakma, erteleme, ümit etme mânalarına gelir. Mu'tezile'nin ve Haricîlerin arasında bir görüşü savunur. Bu mezhebin nasıl ortaya çıktığı hususunda fikirler çeşitlidir.

MÜRİD Dileyen, niyet eden mânalarınadır. Tarîkatte, bir şeyhe bağlanarak manevî yolda ilerleyen kimseye denir.

MÜRSEL «Gönderilmiş» mânasınadır. Tasavvufta, insanın her şeyden yüz çevirerek Hakk'a yönelmesi için yol gösteren, edeb ve erkân öğreten kimseye denir.

MÜSLİM (Ebu'l-Hüseyin Müslim İbni'l-Haccâc el-Kuşeyrî enNisâburî) (V. H. 261/875). Tanınmış hadîs bilgini. Nisabur'da doğdu ve burada vefat etti. 14 yaşından itibaren hadîs toplamaya başlamış, bu maksatla Irak, Hicaz, Suriye ve Mısır'ı dolaşmıştır. Hadîs bilginlerinden İmam Buharî'ye bağlıydı. Saîd b. Mansur, Amr b. Selâm, Ahmed b. Hanbel gibi zâtlardan hadîs almış, kendisinden de et-Tirmizî, İbn Huzeyme, Abdurrahman b. Ebî Hatim gibi birçok tanınmış zat rivayet etmiştir. Hadîs konusunda tasnif edilmiş birçok eser bırakmıştır. En ünlü eseri, el-Buharî'nin «el-Câmi'u's-Sahîh»inden sonra Kütüb-i Sitte'de ilk sırayı alan «el-Cami'u's-Sahîh» adlı eseridir. Bu eserinde, mükerrerler dışında üç bin hadîsi bir araya getirmiştir,

MÜŞAHEDE Bir şeyi gözle görmek. Sûfîlere göre, «Allah'ı kalb gözüyle görmeyi» ifade eder. «Kesretten (çokluktan) geçip vahdete (birliğe) ulaşan kimse, bütün varlıkları, Allah'ın gözüyle görür veya diğer bir deyişle, bütün varlık âleminin ancak Allah'ın mutlak varlığı ile kâim olduğu hakîkatini iç gözüyle müşahede eder».

N

NASÎRUDDÎN-İ TUSÎ (Ebû Ca'fer Nasîruddin Muhammed b. -Muhammed b. el-Hasan et-Tûsî) (V. H. 673/1274). Şiî bilgini. Astronomi üzerine çalışmalarıyla tanınır. İran'ın Tûs şehrinde doğdu. Kelâm, felsefe, matematik ve hadîs okudu. Ahlâk anlayışına yeni görüşler katmıştır. Bağdat'ta vefat etmiştir. Ahlâk-ı Nâsırî, Evsafü'l-Eşref önemli eserleridir.

NASÛT İnsanlık, insanlar ve onlarla ilgili olan şeyler.

NECİD Arabistan'da bir bölge.

NECMÜDDİN-İ DÂYE (NECMÜDDİN-İ RÂZÎ, Ebû Bekir Abdillah b. Muhammed) (V.H. 654/1256). Mutasavvıf. Anadolu'da Sadrüddin-i Konevî ve Mevlânâ Celalüddin-i Rûmî ile görüştü. Bağdat'ta vefat etmiştir. En önemli eseri Mirsâdü'l-İbâd min el-Mebde' ile'l-ma'âd'dır. Birçok defa Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

NECMÜDDİN-İ KÜBRÂ (Ebü'l-Cennâb, Ahmed b. Ömer elHuyûfî) (V.H. 618/1221). Büyük mutasavvıf ve tefsir bilgini. Kübreviyye veya Zehabiyye diye anılan tarikatin kurucusu. Münazara ve mübaheseyi çok severdi. Cengiz'in kumandasındaki Moğol ordusuna karşı savaşarak şehit düşmüştür. Eserlerinden el-Usûlü'l-Aşere sûfîliğin on esas prensibini özetler. Te'vîlât-ı Necmiyye tasavvuf anlayışı ile yazılmış büyük tefsir kitabıdır.

NEFİS Can, ruh mânalarınadır. Bir şeyin nefsi o şeyin kendisidir. Tasavvufta öbür dünyanın idrâki, iyiliğe yönelme ruh, dünyaya ve kötülüğe yönelme nefisdir. Nefis dünya zevklerinin kaynağıdır.

NEFS-İ EMMÂRE İnsanı kötülüğe ve fena huylara yönelten nefis.

NEFS-İ LEVVÂME İnsanın dünya zevklerine yönelişim ve fena huylar edinişini kınayan nefis.

NEFS-İ MUTMAİNNE Kötülüklerden temizlenen, iyi ahlâk ile vasıflanan ve şüphe ile tereddütten tamamen uzaklaşarak iyi bir dereceye gelen nefis.

NEKİR bk. Münker

NEMRÛD Bâbil şehrinin hükümdarı. M. Ö. 2600 yıllarında yaşadığı belirtilir. Zulmü ve acımasızlığı ile tanınmıştır.

NEVEVÎ (Ebû Zekeriya Yahya b. Şeref b. Mûrî Muhyîddin enNevevî) (V. H. 676/1277). Fıkıh bilgini. Şam'da yetişti. Hadîs, biyografi ve nahv üzerine de çalışmıştır. Müslim'in Sahih'ine büyük bir şerh yazmıştır. Riyazu's-Sâlîhîn, Tehzibü'l-Esmâ ve'l-Lügat, et-Tahrîr fî Şerhi El-fâzi't-Tenbîh önemli eserleridir.

NEZİR Korkutucu. Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'a yüz çevirenlere, O'nun azabını bil-

direrek korkutan mânasına peygamberler için kullanılan bir tabirdir.

O

OSMAN B. AFFÂN (V. H. 35/655-656). Sahabî. Üçüncü halife. Mekkeli Benû Ümeyye kabilesine mensuptu. İslâmiyeti kabulüyle Hz. Peygamber'in(s.a.v.) kızlarından Rukiyye ve sonra Ümmü Gülsûm'le evlenerek «Zi'n-Nûreyn (İki nur sahibi)» lâkabını almıştır. Bedir savaşı dışında bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Ömer'in şehadeti üzerine hilâfet makamına geçen Hz. Osman bu vazifede altı yıl kalmış ve odasında Kur'ân okuduğu bir sırada İlad et-Tecîbî adlı biri tarafından şehit edilmiştir. Hz. Osman hilâfetinde Kur'ân-ı Kerîm nüshalarını çoğaltmıştı. Rivayet ettiği hadisler Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde yer alır.

Ö

ÖMER B. el-HATTÂB (Ebû Hafs Ömer el-Faruk el-Adevî el-Kureşî) (V. H. .23/644) Sahabî. ikinci halîfe. Âşere-i mübeşşeredendir. «Emîrü'l-Müminîn» unvanıyla anılır. Hakla bâtılı, müslimle gayrimüslimi ayırdığı için «Faruku'l-A'zam» lâkabı verilmiştir. Kırkıncı Müslümandır. Hz. Peygamber'den(s.a.v.) önce Medine'ye hicret etti. Hz. Peygamber'in bütün savaşlarına katıldı. Halifeliği esnasında Medine'de ilk defa Kur'ân mektebini kurdu. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) huzurunda bulunması sebebiyle Kur'ân âyetlerinin mânaları ve iniş sebepleri üzerinde dirayet sahibi idi. Ayrıca hadîs ve fıkıh ilminde de büyük yeri vardır. Medine'de Ebû Lü'lü' adlı Mecûsî bir köle tarafından şehit edilmiştir.

ÖMER B. MUHAMMED en-NESEFÎ (Ebû Hafs Necmiddin Ömer b. Muhammed b. Ahmed) (V. H. 537/1142). Fıkıh bilgini. Nesef'de doğdu, Semerkand'da vefat etti. Tefsir, hadîs, kelâm, fıkıh ve tarih okudu, ilminin derinliğinden dolayı kendisine «Müfti's-Sakaleyn» unvanı verilmiştir. el-Akaid, et-Teysîr fi't-Tefsîr el-Manzûme önemli eserleridir.

R

RABITA Bağlantı, bağlantı vasıtası. Tasavvufta, dervişin ibâdet ederken gönlünden dünyaya ait her şeyi çıkarıp kalbini arıtmak için, gözleri kapalı olarak şeyhini gönül gözüne getirmesi, ona kalbini bağlaması mânasınadır. Derviş, rabıtayla gönlünü mürşide, onun vasıtasıyla Hz. Peygamber'e(s.a.v.) ve o vesileyle de Allah'a bağlamış olur.

RA'D Gök gürlemesi mânasına Arapça bir kelime.

RÂFİZÎLER Şiîler için kullanılan bir isim. Bunların ortaya çıkışlarıyla ilgili çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Zeydîlerin onsekiz fırkasının sonuncusu olarak belirtildiği gibi, Abdullah b. Saba' tarafından kurulan «Sabaiyye» mezhebinin mensuplarının ilk Râfizîler olduğunu da iddia edenler bulunmaktadır.

REFREF Lügatte, perde ve döşeme yapılacak yeşil kumaş, saçak, döşek, minder, yastık gibi mânaları taşır. Mi'râc ile ilgili hadîslerde şöyle rivayet edilir: Hz. Muhammed(s.a.v.) Sidretü'l-Müntehâ'ya kadar Cebrail ile gider. Buradan öte Refref'e biner. Daha yukarılara çıkar, nice perdeler Âşar, Hakk'ın huzuruna varır, arada melek olmaksızın Allah Teâlâ'dan vahy alır.

RİDA' Belden yukarı örtülen örtü. Dervişler omuzlarına attıkları bu örtüyü gerektiğinde seccade veya yorgan gibi de kullanırlardı.

RİYAZAT Az yemek, az içmek, az uyumak ve devamlı ibâdet suretiyle nefsi ter-

biye ederek dünya lezzetinden ve rahatından sakınmak demektir. Umumiyetle riyazat kırk günlük mühlet içinde yapılır ki, buna «çile» ya da «erbain», riyazatı âdet edinenlere de «riyâzat ehli» denir.

RUH İnsanı yaşatan şey, can mânasınadır.

RUHÜ'L-EMİN bk. Ruhu'l-Kuds

RUHU'L-KUDS Mukaddes ruh. Kur'ân'da (Bakara, 87; Mâide, 110; Nahl, 102) bu ifade geçer, Şuârâ, 193'de «Ruhu'l-Emin», yine birkaç yerde de «Ruh» olarak geçer. Müfessirler, bundan Cebrail'in kasdedildiğini açıklarlar.

RUBUBİYYET Rab'lık, Tanrılık, ulûhiyyet mânalarınadır.

RÜKÜN (Rükn) Kök mânası, «Bir şeye yönelmek, dayanmak, destek olmak, bir şey tarafından desteklenmektir. Rükn ise, «direk, bir şeyin dayanağı, desteği»dir. Bir şeyin en kuvvetli yanı, umumiyetle kuvvet, imkân; bir şeye veya bir kimseye kuvvet veren şeydir. Böylece bir binanın köşesi, ya da bir çadırın direği mânasına gelmiştir. Cem'i erkân gelir. İslâmî ıstılahda «Bir Müslümanın yerine getirmesi gerekli olan İslâmın beş şartına» işaret eder.

S

SABİT B. DAHHÂK (Ebû Zeyd) (V. H. 63/682683). Sahabî. Peygamber Efendimizle Hendek savaşına katıldı. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) vefatından sonra Medine'den Şam'a giderek orada ikamet etti. Kendisinden 14 hadîs rivayet edilmiştir.

SA'D B. EBÎ VAKKÂS (V. H. 55/674). Sahabî. Âşere-i mübeşşeredendir. İlk Müslüman olanların yedincisi. Bütün savaşlarda bulundu. Hz. Ömer zamanında İran'a gönderilen ordunun başındaydı. Kûfe şehrinin kurucularındandır.

SA'D B. MUAZ (V.H. 5/626). Sahabî. Evs kabilesinin reisi idi. İslâmiyete büyük hizmeti dokunmuştur. Benû Kureyza kabilesini verdiği bir hükümle mahkûm etmişti. Hendek savaşında aldığı yaranın tesiri ile şehit düştü. Kendisinden bazı hadîsler rivayet edilmiştir,

SADRUDDİN-İ KONEVÎ (Ebu'l-Maâlî, Muhammed b. İshak) (V. H 673/1274). Meşhur Türk mutasavvıfı. Konya'da yaşamıştır. Hayatının ilk dönemleri bilinmiyor. Söylendiğine göre, Şam'a gitmiş ve Evhadüddin-i Kirmânî'den okumuştur, önce Suhreverdî'nin, sonra İbn el-Arabî'nin fikirlerinin tesirinde kalmıştır. Nasruddin-i Tûsî ve Ahîlerin pîri Ahi Evren'le mektuplaştığı bilinmektedir. İcâzu'l-Beyân fî Tefsîr-i Ümmi'l-Kur'ân, Şerhu Hadîsi'l-Erbâin, Nefahatu'l-İlâhî önemli eserleridir.

SAFA VE MERVE Mekke'de iki tepenin adı. Câhiliyet zamanında buralarda meşhur birer put varmış. Mekke'nin fethinden sonra bu putlar kırılmış. Hac esnasında, haccın vaciplerinden olarak bu iki tepe arasında koşarak gidip gelinir. Buna «sa'y» denir. Kur'ân-ı Kerîm'de Bakara sûresinin 158. âyetinde **«(Gerçekten, Safa ile Merve Allah'ın (emrettiği haccın) alâmetlerindendir. Bunun için, hac veya umre kasdıyla kim Kâbe'yi ziyaret ederse, yine Safa ile Merve'yi tavaf etmesinde bir beis yoktur...»** beyan buyurulur.

SAFİYYE (V. H. 50/670). Hz. Muhammed'in(s.a.v.) eşi. Hayberli bir Yahudi kızıydı. Genç yaşta dul kalmıştı. Mağlup Hayberlilerle uzlaşma siyaseti güden Peygamber Efendimiz onu kendisine eş yaptı ve bir rivayete göre, Zeyneb olan adını Safiyye olarak değiştirdi. Hz. Safiyye'den birçok hadîsler rivayet edilmiştir.

SAİD B. CÜBEYR (V.H. 95/714). Tefsir bilgini. Tabiîndendir. Sahabeden işittiklerini nakletmiştir. Bazı kaynaklarda tefsir yazdığı kasdedilir. 49 yaşında Haccac, tarafından şehit edilmiştir.

SAİD B. el-MÜSEYYEB el-MAHZUMÎ (V.H. 94/712). Fıkıh ve hadîs bilgini. Tabi-

îndendir. Ashabın yanında yetişmiştir. Fıkıh ve hadîsde derin bilgisi vardı.

SA'LEBÎ (Ebû İshak Sa'lebî, Ahmed b. Muhammed b. İbrahim Ebî İshak el-Nisaburî) (V.H. 427/1035). Tefsir ve akaid bilgini. Tarih ve edebiyatta da geniş bilgisi vardı. el-Keşf ve'l-Beyân an Tefsîr-i'l-Kur'ân. Kısas-u'l -Enbiya (Kitabu'l-Arâis) en önemli eserleridir.

SALİH B. KEYSAN (V. H. 140/758). Hadîs bilgini. Hadîsi ilk tedvin edenlerden ez-Zuhri'nin «talebü'l-ilm» yolunda refiki idi. Kendisinden hadîs nakledilmiştir.

SAVE GÖLÜ İran'da Hamedan ile Rey arasında bulunan bir şehrin önündeki göle verilen isim.

SA'Y Çalışma, gayret etme mânasınadır. Istılahda hac ve umrede Safa ile Merve arasında yedi defa gidip gelmeyi ifade eder.

SEB'ÜLMESÂNİ «Seb'a» yedi, «Mesânî» ise bir şeyin tekrarı mânasınadır. Seb'u'l-Mesânî ifadesiyle Kur'ân-ı Kerîm'in ilk sûresi Fâtiha kasdedilir ve Hicr sûresinin 87. âyetinde geçer.

SECÂVENDÎ (Ebu'l-Fadl) (V. H. 560/1164), Kıraat bilgini. Tefsir ve nahvle ilgili çalışmalarıyla da tanınmıştır. Kitabu'l-İzâhî fi'l-Vakfı ve'l-İbtidâ adlı eserinde Kur'ânı Kerîm'in okunuş usûlünü anlatır.

SEHL B. ABDULLAH et-TUSTERÎ (Ebû Muhammed Sehl b. Abdillah b. Yûnus b. İsâ b. Abdillah b. Rafi') (V. H. 273/886?). Ünlü mutasavvıf. İran'ın Ahfaz bölgesindeki Tuster şehrindendir. Çok küçük yaşta Kur'an'ı ezberlemiş, ilim tahsil etmek için Basra ve Abadan'a gitmiş, tekrar doğduğu şehre dönmüş, uzun bir müddet zahidâne hayat yaşamış, sonunda bütün mallarını dağıtarak hac farizasını yerine getirmek için Hicaz'a gitmiş ve burada Zu'n-Nun el-Mısrî ile tanışmış ve yine Tuster'e dönmüştür. Tasavvufî meselelere ait sözleri mecmualar arasındadır. Ayrıca bir de tefsiri bulunmaktadır ki, bunun başkaları tarafından derlenmiş bir eser olduğu iddia edilmektedir.

SEHL B. SA'D (V.H. 91/710). Sahabî. Hicret'te henüz 10 yaşında idi. İslâmî çevrede yetişmiş ve zamanında meydana gelen bütün olaylara şahit olmuştur. En son vefat eden sahabeden biridir. 188 hadis rivayet etmiştir.

SELEME (Seleme b. el-Akvâ) (V.H. 74/693). Hudeybiye savaşından itibaren bütün savaşlara katılmıştır. Cesaretiyle tanınırdı. Medine'de vefat etmiştir. Kendisinden hadîs nakledilmiştir.

SELMAN-I FARİSÎ Sahabî. Aslen İranlıdır. Hicretten sonra Medine'de köle pazarından Hz. Muhammed(s.a.v.) tarafından satın alınmış, hemen Müslüman olması üzerine serbest bırakılmıştı. İslâmiyete büyük hizmeti geçmiştir. Hendek savaşında hendek kazılmasını tavsiye eden de odur.

SEVBAN (V.H. 54/674). Sahabî. Yemenli bir ailenin kölesi iken, Hz. Peygamber(s.a.v.) tarafından satın alınarak azad edilmişti. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yakınında bulunmuştur. Çok hadîs ezberleyen bir zat olarak tanınır. Humus'ta vefat etmiştir.

SEVDE Hz. Peygamber'in ikinci zevcesidir. Kureyş'in Beni amir kolundandır. Annesi İslâmiyeti ilk kabul eden hanımlardandır. Hazret-i Sevde ikinci Habeş muhaceretine ilk zevci Sakran ile birlikte katılmış ve dini uğrunda vatanım terketmiştir. Habeşistan'da Sakran'ın hıristiyan olduğu rivayet edilmektedir. Bilâhare Hazret-i Sevde ve kocası Mekke'ye gelmişler ve Sakran orada hicretten önce vefat etmiştir. Hazret-i Hatice'nin vefatından sonra Peygamber Efendimiz yalnız kalmıştı. Evinin tanzimi, çocuklarının bakımı için, o esnada yaşlı bir hanım olan Hazret-i Sevde ile evlenmiştir. Hazret-i Sevde yoksulları seven, şefkatli, cömert ve çok iyi huylu bir hanımdı. Hazret-i aişe: «Ahlâk bakımından Sevde'ye benzemek isterdim», buyurarak onun faziletine şehâdet etmiştir.

SEYYİD-İ ŞERİF CÜRCANÎ (V.H. 816/1413). Ünlü din bilgini. Astarâbâd civarında Tâcû'da doğmuştur. Herat ve Mısır'da okudu. Mısır'da Babertî'den Molla Fenarî ile birlikte okumuştur. Taftazanî ile girdiği mübahaseyi kazanarak Timur ve halk üzerinde büyük tesir bırakan Cürcanî, birçok eserlere haşiye yazmıştır. Ta'rifat, Haşiye âlâ Evâili'l-Keşşâf, Risale fî Üsûli'l-Hadîs önemli eserleridir.

SIFAT Hâl, keyfiyet mânalarına gelir. Sûfîlere göre, kâinâttaki her şey Allah sıfatlarının zuhurudur veya işleri meydana getiren sıfatlar, Allah'ın sıfatlarından ibarettir.

SİCCÎN Fâsık ve fâcirlerin amel defterlerinin konulduğu yer. Cehennemde bir vadinin adıdır. Fâsık ve fâcirler oraya gider. Kur'ân-ı Kerîm'de Mutaffifîn sûresinin 7. ve 8. âyetlerinde geçer.

SİDRETÜ'L-MÜNTEHA Sidre müfessirlerin beyanlarına göre Yedinci Gök'te Arş'ın sağ tarafında bulunan bir makamdır. Müntehâ'nın mânasına gelince: Bu öyle bir makamdır ki, Peygamberlerin ve meleklerin gidişleri orada nihayet bulur. Sidretül-Münteha Kur'an-ı Kerimin Necm sûresinin 14'üncü âyetinde geçer.

SUHUF Sahifenin çoğulu. Dört Kitab'dan (Tevrat, Zebur, İncîl ve Kur'ân'dan) başka 10'u Hz. Âdem'e, 50'si Hz. Şît'e, 30'u Hz. İdris'e, 10'u Hz. İbrahim'e indirilen ve toplamı yüz olan, İlâhî hükümleri ihtiva eden sahifeleri ifade eder.

SÜDDÎ (Ebû Muhammed İsmail b. Abdırrahman) (V. H. 127/745). Din bilgini. Tabiîndendir. Hicaz'da doğdu. Kûfe'ye yerleşti. «Süddî-i Kebir» diye bilinir Tefsir ve hadîsde kudret sahibidir. İbn Hayyân Süddî'yi «sika»dan kabul eder.

SÜREKA B. MÂLİK B. CÜ'ŞÜM (V. H. 24/645). Sahabî Benî Müdlic kabilesidir. Hz. Peygamber'in(s.a.v,) Hz. Ebû Bekir'le Mekke'den Medine'ye göçleri esnasında atıyla arkalarından gelmiş, Hz. Peygamberin(s.a.v.) mu'cizesi karşısında aman dilemişti. Daha sonra İslâm'a büyük hizmeti dokunmuştur. Hz. Osman zamanında vefat etti.

Ş

ŞÂFİÎ (Ebû Abdillah Muhammed b. eş-Şâfiî) (V. H. 204/819). Şafiî mezhebinin kurucusu. Kureyş'tendir ve Hz. Peygamberle(s.a.v.) uzaktan akrabadır. Mekke'de büyümüş, Müslim ez-Zincî, Süfyan b. Uyayna'nın yanında hadîs ve fıkıh tahsil etmiş, Medine'ye giderek Mâlik b. Enes'in yanında kalmıştır. Mısır'a, buradan Bağdat'a, tekrar Mekke'ye gitmiş ve yine Mısır'a dönmüştür. Fustat'ta vefat eden Şafiî, eski Arap şiirini iyi bilmekteydi. Fıkıh usûlünün kurucusu kabul edilir. Kendisinden sonra gelen öğrencileri görüşlerini yaymışlardır. Kitabu'l-Umm, Ahkâmü'l-Kur'ân, Müsned-i Şafiî kendisine izafe edilen en önemli eserleridir.

ŞAHNÂME (Şehnâme) İranlı şair Firdevsî'nin (V.H. 411/1020) İran tarihini ve efsanelerini konu edinerek yazdığı manzum eser. Mesnevi türündedir ve 60.000 mısradır. Gazne Sultanı Mahmud'a sunulmuştur. Edebiyat ve dil tarihi bakımından önemlidir. Bütün dünya dillerine çevrilen eserin Divân edebiyatımız üzerinde büyük tesiri görülür.

ŞEMS-İ TEBRÎZÎ (Şemsüddin Muhammed-i Tebrizî) (V.H. 645/1247). Mutasavvıf. Mevlâna Celâlüddin-i Rumî'nin en yakın dostu ve düşüncelerini etkileyen zattır. Tasavvuf yolunda ilerlemek için çeşitli kültür merkezlerini dolaşmış, Bağdat'ta Evhadüddin-i Kirmanî ve Şam'da İbn el-Arabî ile görüşmüş, Konya'ya gelerek Mevlâna ile temas etmiştir. Mevlâna, Şems-i Tebrizî'nin gelişi ile can yoldaşını bulmuş ve günlerini onunla geçirmeye başlamıştır. Halk, Mevlâna'nın gittikçe kendilerinden uzaklaşmasını, Şems-i Tebrizî'nin gelişine bağlamışlar ve ona düşmanlık göstermişlerdir. Halkın bu davranışı üzerine Bağdat'a giden Şems-i Tebrizî'yi Mevlâna tekrar getirt-

miştir. Halkın düşmanlığı daha da artmıştır. Şems-i Tebrizî'nin yedi kişi tarafından öldürülerek kuyuya atıldığı söylenir. Konuşmaları derlenerek Makalât adı altında kitap hâline getirilmiştir.

ŞERİAT Gidilmesi gereken yol. İslâm dininin, Kur'ân'daki âyetlere ve hadîslere dayanan, inanç, ibâdet ve muamelâtının esaslarının ve hükümlerinin bütününü ifade eder.

ŞEYBE (Ebu'l-Hasan Osman b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrahim el-Kûfî) (V. H. 239/892). Din bilgini. Tefsir, hadîs, edebiyat ve coğrafyada geniş bilgiye sahipti. Irak ve Şam yöresini dolaşarak hadîs toplamıştır. «Sika» olarak tanınır. et-Tefsîr, el-Müsned adlı eserleri vardır.

T

TAAT Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirme. Hakkın rızasını dileme.

TAFTAZANÎ (Sa'düddin, Mes'ûd b. Ömer b. Abdillah el-Herevî elHorasanî) (V. H. 793/1390). Şafiî kelâm ve fıkıh bilgini. Horasan'da Taftazan köyünde doğmuş, Timur tarafından sürüldüğü Semerkand'da vefat etmiştir. Kutbüddin Razî ve Abdüddin el-İcî'den okuyan Taftazanî çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Bir ara Türkiye'yi de ziyaret ederek Osmanlı bilginleriyle görüşmüştü. Seyyid-i Şerif Cürcânî ile yaptığı münazaralarıyla tanınır. Şerhu'l-Akaidi'n-Nesefî, Tehzîbu'l-Mantık ve'l-Kelâm, Keşfü'l-Esrâr önemli eserleridir.

TAHKİK Kâinâtın niteliğini, aslını ve hakîkatini arama, sırrına erme. Hak ve doğru olanı arayıp çıkarma.

TAKDÎS Temizlemek, saf kılmak. Allah'ı bütün eksikliklerden ve ortaktan tenzih etme, Allah'ın hizmet ve ibâdetine yönelme.

TAKVA Sakınma, korunma, korkma mânalarına gelir. Şeriata göre takva, âhirette insanlara zarar verecek şeylerden sakınmaya denir. Takvanın başlangıcı. Allah korkusudur. Takva sıfatını kazanmış kimselere «muttaki» denir. Kur'an-ı Kerîm'de Hûcurât sûresinin 13. âyetinde **«Biliniz ki, Allah katında en iyiniz, takvası en ziyade olanınızdır»** beyan buyurulmuştur.

TALHA B. UBEYDİLLAH (V. H. 38/656). Sahabî. İslâmiyeti ilk kabul edenlerdendir. Bedir savaşı dışında bütün savaşlara katılmıştır. Uhud savaşında Hz. Peygamber'i(s.a.v.) korumak gayesiyle çevresinde yer alarak müşriklerin saldırısına kendisini hedef yapmıştı. Hilâfet meselesinde Hz. Ali'ye bî'at eden Talha b. Ubeydillah Cemel Vak'ası'nda şehit düşmüştür. Az fakat kıymetli hadîs rivayet etmiştir.

TAMMATÜ'L-KÜBRÂ Çok büyük, karşı gelinmez felâket. Kıyamet günü.

TARİKAT Tasavvufta sûfîleri Allah'a kavuşturan yol mânasınadır. Istılahda âhireti kazanmak için bu dünyadan yüz çevirerek az yeme, az konuşma, az uyuma, hevâ ve heves düşkünlerinden kaçınma, ihtiraslardan sıyrılma, nefsanî isteklerden arınma, hâli. Resulle hallenme yoludur. Şeriat olmayan yerde tarikat yoktur.

TECELLİ Allah'ın kudret ve sırlarının meydana çıkması, eşyada görünmesi, bilinmeyen âlemden bazı hakîkatlerin Allah dostlarına açılması.

TEKBİR «Allahu Ekber» diyerek yüce Tanrı'yı büyüklük sıfatıyla anma ve vasıflandırma.

TERGÎB VE TERHÎB Hafız Ebû Muhammed Abdül-Azîym bin Abdül-Kavi Zekiyüddîn el-Munzirî'nin çok meşhur hadîs kitabıdır. Bu zat hicrî 581/m. 1185'te Mısır'da doğmuş. Mekke'de, Şam'da, Harran, Urfa ve İskenderiye'de tahsil görmüş. Kahire'de müderrislik yapmış 658/1258'de vefat etmiştir. Tergib ve Terhib kitabı iyi ve salih amellere teşvik eden, kötü ve çirkin işlerden sakındıran hadîsleri toplayan gayet

tertipli bir hadîs hazinesidir.

TESBİH Yüce Allah'ı bütün eksikliklerden ve şanına aykırı bütün nisbetlerden uzak ve arınmış bilme, bu mânada «Sübhâna'llah» deme; bu yolda dua ve ibâdet Kur'ân-ı Kerîm'de İsra sûresinin 44. âyetinde **«Yedi gök ve yer, bir de bunlar içinde bulunanlar (insan, cin ve melekler) Allah'ı tesbih ederler. Hiç bir varlık yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin. Fakat siz, onların tesbihini (dillerini bilmediğinizden) anlamazsınız»** beyan buyurulur.

TEVATÜR Kuvvetli haber. İçinde yalan ihtimâli bulunmayan, büyük bir cemaate dayanılarak verilen haber.

TEVFİK Doğru yola yöneltme. Allah'ın yardımı, başarılı kılması.

TİRMİZÎ (Ebû İsa Muhammed b. İsâ b. Sevre es-Sulemî et-Tirmizî) (V. H. 279/892). Ünlü hadîs bilgini. Tirmiz'de doğmuş ve orada vefat etmiştir. Küçük yaştan itibaren hadîs toplamaya başlamış, İmam el-Buharî'nin öğrencisi olmuş, Kuteybe b. Saîd, İshak b. Musa, Muhammed b. Geyülân gibi âlimlerden hadîs dinlemiştir. Fıkıh bablarına göre tasnif ettiği Sünen'i değişik konulardaki babları da içine aldığı için el-Cami'u's-Sahîh adıyla tanınmıştır. Kütüb-i Sitte'nin üçüncüsüdür.

UBÂDE B. es-SÂMİT (V.H. 34/654). Sahabî. Hazrec kabilesindendir. Birinci Akabe Bî'atı'nda Müslüman oldu. Hz. Ömer zamanında Filistin'de valilik yaptı. Hadîs ilminin müessislerindendir.

UFUKU'L-A'LÂ Yüce ufuk manasınadır. Sûfîlere göre, manevî âlemde insan ruhunun ulaşabileceği son mertebedir. Bu mertebeye ancak Allah'ın yardımıyla büyük velîler ulaşırlar. Kur'an-ı Kerîm'de Necm sûresinin 7. âyetinde **«Ve o (Cebrail) yüksek ufukta idi»** mealinde geçer.

U

UKBA Öbür dünya, âhiret.

UKBE (Ukbe b. Ebî Mu'ayt) (Ö.H. 2/624). İslâm'ın başlangıcında Hz. Peygamber'e(s.a.v.) en fazla hakaret eden müşrik. Bir defasında Hz. Peygamber(s.a.v.) namaz kılarken üstündeki harmaniyesiyle boğmaya çalışmıştı. Bedir savaşında esir alınmış ve idam edilmiştir.

ULÛHİYYET İbâdet ve itaat edilmeye müstahak olunan, kulluk edilen. Allah'ın vasfı.

USÛL Asıllar, yol, metod mânalarına gelir. Fıkıhta, bir kimsenin kendinden öncekileri, baba, dede, atayı ifade eder.

UTBE B. REBÎÂ (H. 1/7. yy.). Mekkeliler tarafından İslâmiyetin yayılmasının önlenmesi için Hz. Peygamber'e(s.a.v.) elçi olarak gönderilen kişi. Hz. Muhammed'e(s.a.v.) mal, para ve mevki teklif ederek görüşlerinden vaz geçmesini söylemiş, Hz. Peygamber(s.a.v.) de Kur'ân'dan âyetler okuyarak teklifi reddetmiş, okunan âyetlerden büyük bir heyecan duyan Utbe, geri dönerek Mekkelilere, «Bu mesele benim kudretimin üstündedir» demişti.

UYÛNU'T-TEFÂSİR Ahmed b. Mahmud es-Sivasî'nin (V.H. 803/1400) tefsiri.

Ü

ÜMMÜ HABÎBE (V.H. 59/679). Hz. Peygamber'in(s.a.v.) zevcesi. Benû Umeyye kabilesine mensup Ebû Süfyan'ın kızı. Babası, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) davetine muhalefet etmişti, İslâmiyetin ilk yayıldığı yıllarda Müslüman olmuş, kocası Ubeydullah b. Çahş'la Habeşistan'a göç etmiş, kocası orada Hıristiyanlığa dönmüş ve bir

müddet sonra ölmüştü. Ümmü Habibe ise bütün ısrarlara rağmen İslâm kalmakta direnmişti. Ümmü Habibe'nin bu sabrını duyan Hz. Muhammed(s.a.v.) çok memnun olmuş, Habeşistan'a elçi göndererek, elçiye, şayet razı olursa gıyaben Ümmü Habibe ile kendi arasında nikâh kıymasını ve alıp Medine'ye getirmesini buyurmuştu. Birçok hadîs nakletmiştir.

ÜMMÜ SELEME HİND (V.H. 61/680). Hz. Peygamber'in(s.a.v.) zevcesi. Mahzûm kabilesine mensup Ebû Umeyye b. Mugire'nin kızı. İlk kocası Ebû Seleme ile, İslâmiyetin yeni yayılmaya başladığı sırada Müslüman olmuş, müşriklerin eziyeti karşısında kocasıyla Habeşistan'a göçmüştü. Medine'ye gitmek üzere dönerlerken yolları üstündeki Mekke'ye uğramışlar fakat akrabaları Medine'ye gitmelerine engel olmuşlardı. Ümmü Seleme gitmek için direnmiş, akrabaları da müsaade etmek zorunda kalmışlar, o da tek başına Medine'ye varmıştı. Uhud savaşında eşini kaybetmiş, çok sevdiği eşinin şehâdeti üzerine sürekli ağlamış ve acı çekmişti. Hz. Peygamber(s.a.v.) acısını unutturmak için, ilerlemiş yaşına rağmen Ümmü Seleme ile evlendi. Ümmü Seleme okuma yazma bildiği gibi şiir de söylerdi.

V

VACİB Gerekli, mecburi olan. Yerine getirilmesi her Müslüman için gerekli bir borç, yerine getirilmediğinde de büyük günah olan Allah'ın emirlerini ifade eder. Kelâmda «zâtı ile yani kendi kendisi ile var olan ve varlığında başka bir varlığa muhtaç bulunmayan» demektir.

VAHŞÎ Uhûd savaşı sırasında Hz. Hamza'yı şehit eden Habeşli köle. Mekke'nin fethinden sonra Peygamber Efendimiz tarafından affedilmiş ve Müslüman olmuştur.

VAHY Allah'ın peygamberlerine umumiyetle Cebrail aracılığı ile duyurduğu emirleridir. Hz. Peygamber'e.(s.a.v.) peygamberlik Allah tarafından bildirildikten sonra vahy gelmeye başlamış ve Kur'ân sûreleri Hz. Peygamber'e(s.a.v.) bir bütün halinde veya âyet âyet indirilmiştir. Vahy ikiye ayrılır: Vahy-i Metluv (okunan vahy): Kur'ân-ı Kerîm bu türdendir. Vahy-i Merviyy (rivayet edilen vahy); bunun yolu ilhâm kalbe doğuş ve sâdık rüyadır.

VAKFE Durak, durulacak yer. Hacıların kurban bayramında Kâbe'yi tavaf etmeden önce Arafat'ta yerine getirmeye mecbur oldukları tavakkuflarıdır.

VECÎHÜDDİN Din bilgini. Kaynaklarda hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Meşarık'ı şerh etmiştir ki, eser. Keşfü'z-Zunûn'da «Hadîkatü'l-Ezhar fî Şerh-i Meşârıkı'l-Envâr» adıyla kayıtlıdır.

VEHB (Ebû Cuheyfe veya Ebû Huceyfe, Vehb b. Abdillah) (V. H. 72/691). Sahabî. Hz. Peygamberle(s.a.v.) yakın akrabalığı vardır. «Vehbü'l-Hayr» ve «Vehbüllah» diye anılır. Hz. Ali'nin teveccühünü kazanmış ve onun bütün savaşlarına katılmıştır. Kûfe'ye yerleşti ve orada vefat etti.

VEHB B. MÜNEBBİH (V. H. 110/728). Tefsir bilgini. Tabiîndendir. Eski dinler hakkında geniş bilgiye sahipti. Tefsirdeki rivayeti pek çoktur. Bir çoğu da İsrailiyyata dayanır. İbnu Kuteybe, onun Hımyer devletiyle ilgili bir kitabını gördüğünü söylemiştir. Yemen'de San'a'da vefat etmiştir.

VEHB B. YEMANÎ Bk. Vehb b. Münebbih

VELÎ Sahip, dost, hüküm sahibi. Tasavvufta ermiş kişiye denir. Ermişlik ilâhî bir bağıştır. Gönül gözleri her şeyi görür, gönül kulakları her şeyi duyar. Bildiklerini, duyduklarını, gördüklerini izinsiz söylemezler. Velîlerin bir kısmını halk da bilir: bir kısmını halk bilmez; veliliğini Hak bilir, halk da, kendi de bilmez. Velîlere Rical-i Gayb da denir. Başları Kutub'dur (bk.).

YAKÎN Kesin bilgi ve inanç. Bir şeyi eksiksiz bilme, inançla şüphe duymadan bilme. Tasavvufta, yakîn bütün hallerin aslı ve sonudur. Yakın hâlinde her şüphe arifin gönlünde yok olur. Yakîn üç türlüdür: İlmü'l-Yakîn, Aynü'l-Yakîn, Hakku'l-Yakîn (bk.).

YED-İ BEYZÂ Bembeyaz el manâsına gelir. Hz. Musa, Firavun'a peygamberliğini ispat etmek için bir mu'cize gösterir. Bir elini koynuna sokup çıkarınca eli pırıl pırıl parlar. «Yed-i Beyzâ» diye anılan bu mu'cizesi, Hz. Musa'nın Firavun'a ve kavmine gösterdiği dokuz mu'cizeden biridir. Kur'ân-ı Kerîm'de A'raf sûresinin 108., Tâhâ sûresinin 22., Nem-i sûresinin 12., Kasas sûresinin 32. âyetlerinde geçer.

YESRÎB Medine şehrinin İslâmlıktan önceki adı.

Z

ZAHİD Dinin bütün vecibelerini yerine getiren ve şüpheli şeylerden çekinen kimse.

ZAT «Bir varlığın özü, ta kendisi» demektir. Sûfîlere göre, kâinâttaki her şey Tanrı sıfatlarının zuhuru olduğu gibi bu sıfatlara göre de zâtın tecellisidir. «Allah'nın zâtı düşünülemez ve bilinemez: fakat sıfatlarının eser ve hükümleri görülür ve düşünülür. Sıfatlar zata ilâve edilmiş değildir. Bunların zuhuru, denizin köpükleri veya güneşin ziyası gibidir. Köpük veya ziya, deniz ve güneşten ayrı olmamakla beraber, denizin ve güneşin kendi de değildir. Eski bir söze göre, Allah'ın sıfatları kendisinin aynı da değildir, gayrı da.»

ZEHRETÜ'R-RİYAD (Zehretü'r-Riyad ve Nüzhatü'l-Kulûbi'l-Mirâd) Behçetü'l-Envâr ve Nüzhatü'l-Kulûbi'l-Mirâd adlı Farsça kitaptan Süleyman b. Dâvûd b. Ebî Saîd el-Sebtî es-Sivârî Tâcü'l-İslâm tarafından H. 550/1155'de Arapça'ya tercüme edilen tasavvufla ilgili eser.

ZEVK Tasavvufta ilâhî tecellînin başlangıcı, gizli güçleri idrâk.

ZEYD B. ESLEM el-BELEVÎ el-ACLANÎ Sahabî. Ensârdandır. Bedir savaşına iştirak etti. Bir rivayete göre, Halife Ebû Bekir zamanında şehit düşmüş, diğer bir rivayete göre de Hz. Ali'nin maiyyetinde bulunup, onunla birlikte savaşlara katılmıştır.

ZEYD B. HÂRİSE (V. H. 8/629). Sahabî. İslâmiyeti ilk kabul edenlerdendir. Hâkim b. Hizâm Suriye'den satın almış daha sonra Hz. Hatice'ye satmıştı. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) manevî evladıdır. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Mekke'de kalan çocuklarını Medine'ye götürmüştür; Bedir, Uhûd, Hendek ve Hudeybiye savaşlarına katılmış, Mu'te seferinde şehit düşmüştür. Hadîs rivayet etmiştir.

ZEYD B. SÂBİT (V. H. 45/665). Sahabî. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) vahy kâtibidir. Kıraat, ferâiz, kaza ve fetva ilimlerinde tebarüz etmiştir. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) sağlığında bütün Kur'ân-ı ezberlemişti. Hz. Ebû Bekir halife olduktan sonra, ilmine güvenerek Kur'ân'ı cem' etme işini ona vermişti. Hadîs ilminin kurucularından kabul edilir.

ZEYNEB Hz. Peygamber'in(s.a.v.) zevcesi. Arabistan'ın en kuvvetli kabilelerinden amir b. Sa'sa'a'dan Huzeyme'nin kızıdır, iyilikleri sebebiyle «Ümmü'l-Mesâkîn (fakirlerin annesi)» diye anılır. Mensup olduğu kabile İslâmiyete düşmanlık gösteriyordu. Bu düşmanlığı kırmak için, Hz. Peygamber(s.a.v.) henüz otuz yaşında bulunan dul kadın Hz. Zeyneb'le evlendi. Fakat Hz. Zeyneb evlilikten üç ay sonra vefat etmiştir.

ZEYNEB (V. H. 20/641). Hz. Peygamber'in(s.a.v.) zevcesi. Babası Cahş Mekke'ye sonradan yerleşmiş bir kimse, annesi Umeyme, onu Hz. Muhammed'in(s.a.v.) evlât edindiği Zeyd ile evlendirmişti. Fakat geçinemiyorlardı ve Zeyd onu boşamak is-

tiyordu. Hz. Peygamber iyi geçinmeleri için telkin etmesine rağmen Zeyd eşinden boşandı. Bundan bir müddet sonra Hz. Muhammed'e gelen vahyde Zeyneb'le evlenmesi buyuruluyordu. Münakaşalara sebep olan bu evlilik, evlenme yasaklarıyla ilgili olarak öz oğulla evlat edinilmiş kimseleri bir tutan örf ve adetin ıslah edilmesini hedef almıştı. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) vefatından sonra eşleri içinde ilk vefat eden Hz. Zeyneb'dir. Hayırsever bir kimse idi ve elinden çeşitli işler gelirdi.

ZULÜM Akla ve şeriata uymayan bir işi işlemek, haksızlık etmek, kötülükte bulunmak.

BIBLIYOGRAFYA

Abdullah (Sarı), Semerâtü'l-Fuâd fi'l-Mebdei ve'l-Meâd, İstanbul 1288
Adnan Adıvar, Osmanlı Türklerinde İlim, İstanbul 1943
Gelibolulu Ali, Künhü'l-Ahbar, C. IV, İstanbul 1277
Mehmed Ali Aynî, Hacı Bayram Velî, İstanbul 1343
Fr. Babinger, Yazıcıoğlu, Encyclopedic de L'Islam (El), C.IV (Leiden 1934), s. 1268-1269
Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük Tefsir Tarihi ve Tabakatü'l-Müfessirîn,
C. III, İstanbul 19731974
C. Brockelmann, Geschichte der Arabischen Literatür (GAL), C. III
Leiden 19431949; Supplementband (S), C. IIII, Leiden 1937-1942
İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, Ankara 1979
Hasan Basri Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, C. IIII. 12. baskı, İstanbul 1401/1981
Âmil Çelebioğlu, Yazıcıoğlu Mehmed ve Muhammediyesi, Atatürk Üniversitesi, İslâmî İlimler Fakültesi Doktora Tezi, nu.l
Amil Çelebioğlu, Yazıcı Salih ve Şemsiyesi, İslâmî İlimler Dergisi, S.1 (Erzurum 1976), s. 171-218
İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, C. I, İstanbul 1971
Kemal Eraslan, Ali Şîr Nevâyi-Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemayimi'l-Fütüvve (Metin ve Dil Hususiyetleri), İstanbul 1979
Kemal Eraslan -Âmil Çelebioğlu, Yazıcıoğlu maddesi, İslâm Ansiklopedisi (İA), C. XI-II
Sadeddin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, C. I, İstanbul 1940
Evliya Çelebi, Seyahatname, C. III, V, İstanbul 1314-1315
E. J. W. Gibb, a History of Ottoman Poetry, C. I, London 1900
Abdülbâki Gölpınarlı, Gülşen-i Râz Şerhi, İstanbul 1972
Abdülbâki Gölpınarlı, Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İstanbul 1977
Abdülbâki Gölpınarlı, Yunus Emre, İstanbul 1979
Behçet Gönül [Necatigil], Yazıcı Salâhaddin ve Oğulları, Hayatı ve Eserleri, Türkiyat Enstitüsü, Travay nu 43
İbrahim Alâeddin Gövsa, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, İstanbul 1946
Hacı Kemâl, Câmi'u'n-Nezâir (yazma), Bayezid Genel Kütüphanesi, nu.5782
Clement Huart, Arap ve İslâm Edebiyatı (çev. Cemal Sezgin), Ankara tarihsiz
Thomas Patrick Hughes, a Dictionary of Islam, London 1885
Hüseyin Hüsameddin, Molla Fenarî, Türk Tarih Encümeni Mecmuası,
17. ve 18. sene, nu. 19 (96) (İstanbul 1928)
İbn Hacer el-Askalanî. Tehzibü't-Tehzib, C. IXII. Haydarabad 1325-1327
İbn Hacer el-Askalânî, el-Isâbe fî Temyîzi's-Sahâbe, C. IVIII, Mısır
1323-1327
İbn en-Nedim, el-Fihrist (yay. Gustav Flügel). Leipzig 1871
İslâm Ansiklopedisi (IA), çeşitli maddeler
İsmail Hakkı Bursavî, Silsilenâme-i Tarîkat-ı Celvetivye, İstanbul 1921
Bağdatlı, İsmail Paşa, Hediyetü'l-Ârifîn, Esmâ'u'l-Müellifîn ve Asâru'l-Müellifîn, C. III, İstanbul 19511955
Bağdatlı İsmail Paşa, İzâhu'l-Meknûni fi'z-Zeyli âlâ Keşfi'z-Zünûn an Esâmii'l-Kütübi ve'l-Fünûn, C. III, İstanbul 1945-1947
Kâtib Çelebi, Keşfü'z-Zünûn an Esâmii'l-Kütübi ve'l-Fünûn (yay. Şerefeddin Yaltkaya-

Kilisli Rifat), C. IV, İstanbul 1941-1943

Ömer Rıza Kehhâle, Mu'cemu'l-Müellifîn, Terâcimu Musannifi'l-Kütübi'l-Arabiyye, C. IXV, Dimaşk 19571961

Vasfi Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, 2. baskı, Ankara 1970

Talat Koçyiğit, Hadis Istılahları, Ankara 1980

Talat Koçyiğit, Hadis Tarihi, Ankara 1981

Talat Koçyiğit, Hadis Usûlü, Ankara tarihsiz

M. Fuad Köprülü, Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları, Belleten, C. VII, S. 27 (Ankara 1943), s. 379-458

M. Fuad (Köprülü), Anadolu'da Türk Dil ve Edebiyatının Tekâmülüne Umûmî Bir Bakış, Yeni Türk Mecmuası, C. I, S. 5 (İstanbul 1933), s. 375-384

M. Fuad (Köprülü), Divân Edebiyatı Antolojisi 15. Asır, İstanbul 1934

M. Fuad Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, 2. baskı, İstanbul 1980

KUR'AN-I KERÎM

Abdülkerim Kuşeyrî, Kuşeyrî Risalesi (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul 1978

Günay Kut, Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataoğlu, (basılmadı)

Kemal Edib Kürkçüoğlu, Seyyid Nesimî Divânından Seçmeler, İstanbul 1973

Ebu'l-Hasenat Abdülhay Leknevî, el-Fevâidü'l-Behiyye fi Teracimi'l-Hanefiyye, Mısır 1324

Mehmed Mecdî, Hadâiku'ş-Şakaik (eş-Şakaiku'n-Nu'mâniyye Tercümesi), İstanbul 1269

Bursalı Mehmed Tahir, Hacı Bayram Velî, İstanbul 1331

Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, C. I-III, İstanbul 1333-1342

Müstakimzâde Süleyman Sadeddin, Menâkıb-ı Ahvâl-i Melâmiyye (yazma), Millet Kütüphanesi, Emirî, Şer'iye, nu. 1051

Ahmed Nedvî-Said Ansarî, Asr-ı Saadet (çev. Ali Genceli; haz. Eşref Edib), C. IV, İstanbul 19641969

Necla Pekolcay, İslâmî Türk Edebiyatı, C. I, İstanbul 1981

Ramazanzâde Nişancı Mehmed, Nişancı Tarihi, (yazma), Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih ölümü, nu. 4234

Hoca Sadeddin Efendi, Tâcü't-Tevârih, C. I, İstanbul 1279

Şamdanîzâde Fındıklı Süleyman Efendi, Mür'i't-Tevârih, İstanbul 1333

Abdülvahhab Şa'rânî, Tabakatü'l-Kübrâ, C. III, Mısır 1372/1954

Şemseddin Sami, Kamûsu'l-A'lam, C. I-VI, İstanbul 1306-1316

Fuad Sezgin, Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS), C. IV, Leiden 1967-1975

Shorter Encylopaedia of İslâm, Leiden 1974

Taşköprîzâde Ahmed, Mevzuâtü'l-Ulûm (çev. Kemaleddin Mehmed), c. III, İstanbul 1313

F. Teaschner, Osmanlılarda Coğrafya, Türkiyat Mecmuası, C. II İstanbul 1928, s. 271-314

Â. Mertol Tulum, Sinan Paşa-Tazarru'nâme, İstanbul 1971

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, C. III, Ankara 19721975

Yakut el-Hamevî, Mu'cemu'l-Buldan, C. III, Beyrut 1955

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân, Envaru'l-Aşıkîn (yazma) Tercüman Gazetesi Kütüphanesi, nu. Y364; Süleymaniye Kütüphanesi, Hasib Efendi Bölümü, nu. 211; Yazma Bağışlar Bölümü, nu. 2033

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân, Münteha (yazma), Tercüman Gazetesi Kütüphanesi, nu. Y204

Mehmed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, C. I-IX, İstanbul 19351938

Ali İhsan Yurd, Fatih'in Hocası Akşemseddin-Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1972

Zehebî Ebû Abdullah Şemsüddin Muhammed b. Ahmed, Tezkiretü'l-Huffâz, C. I-IV, Beyrut 1955-1958

İÇİNDEKİLER

Eseri takdim 5
Eser hakkında 7
Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan ve ailesi 8
Ehl-i Sünnet Yolu 17
Giriş 19

BİRİNCİ BÖLÜM

Varlıkların tertip ve nizâmı 25
Varlıkların tertibi 28
Yeryüzü, isimlerin ve yaratılanları hakkında söylenenler 36
Gökler ve içindekiler hakkında söylenenler 38
Allah Teâlâ'nın bildirdiği kelimelerin açıklanması 44

İKİNCİ BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın peygamberlere sözleri 47
Âdem(a.s.)'a ruh üfürülmesi 49
Âdem(a.s.)'ın tövbesi 61
Allah'ın insanlardan söz almasının açıklaması 63
Âdem(a.s.) ile Havva(a.s.)'ın vefatları 71
Şit(a.s.)'ın Peygamberliği 72
İdris(a.s.)'ın peygamberliği 73
Nuh(a.s.)'ın peygamberliği 75
Hud(a.s.)'ın peygamberliği 79
Salih(a.s.)'ın peygamberliği 79
İbrahim(a.s.)'ın peygamberliği 81
Ka'be'nin yapılması 87
İbrahim(a.s.)'ın vefatı 92
İsmail(a.s.)'ın peygamberliği 93
İshak(a.s.)'ın peygamberliği 97
Yakûb(a.s.) ve Yusuf(a.s.)'ın peygamberlikleri 98
Yakûb ve Yûsuf (a.s)'ın vefatları 110
Eyyûb(a.s.)'ın bahsi : 111
Şuayb(a.s.)'ın peygamberliği 117
Mişâ oğlu Musa(a.s.)'ın peygamberliği 119
Musa(a.s.) ve Harun(a.s.)'ın peygamberlikleri 120
Tevrat'ın inişi ve Musa'nın Allah'ı görme isteği 126

Fasıl 130
Tevrat'ta yazılı olanlar 138
Yûşa' bin Nûn(a.s.)'ın peygamberliği 146
Nuri oğlu Hazkil'in peygamberliği 147
Allah'ın kullarına öğütleri 148
İlyas(a.s.)'ın peygamberliği 154
Dâvud(a.s.)'ın peygamberliği 159
Dâvud(a.s.)'ın münâcâtı 161
Allah'ın Dâvud(a.s.)'a vahiyleri 166
Dâvud(a.s.)'ın teşviki 169
Fasıl 170
Dâvud(a.s.)'ın vefatı 172
Süleyman(a.s.)'ın peygamberliği 173
Beyt-i Makdis'in yapılması 178
Belkıs Kıssası 179
Lokman(a.s.)'ın peygamberliği 184
Zûlkarneyn hikâyesi 187
Şe'ya(a.s.) ve Ermiya(a.s.)'ın peygamberlikleri 189
Üzeyr(a.s.)ın peygamberliği 192
Metta oğlu Yûnus(a.s.)'ın peygamberliği 194
Zekeriyya(a.s.) ve Yahya(a.s.)'ın peygamberlikleri 196
Zekeriyya(a.s.) ve Yahya(a.s.)'ın vefatları 199
İsa(a.s.)'ın peygamberliği 201
İncil'in vasıfları 210
Fasıl 211
Gökten sofra inmesi olayı 214
İsa(a.s.)'ın göğe yükselmesi 215
Peygamberlerin sırası 219
Muhammed Mustafa(s.a.v.) 'in peygamberliği 229
Fasıl 233
Kur'ân-ı Kerim'in inişi 236
Mi'râc 239
Hazret-i Peygamber'in Allah (c.c) görmesi 250
Vahyin sırları 251
Kudsî kelimeler 257
İlâhî Hadisler 265
Peygamber(s.a.v.) 'in Mekke'den Medine'ye Hicreti 279
Peygamber(s.a.v.) 'in Medine'ye gelişi 282
Hazret-i Muhammed'in(s.a.v.) cihadları 286
Bedir gazası 286

Uhûd gazası 288
Mekke'nin fethi 290
Huneyn kıssası 291
Resul(s.a.v)'in vefatı 293
Ashabın faziletleri ve Fâtımatü'zZehra'nın(r.anha) vefatı 302
Ebû Bekir'in(r.a) vefatı 303
Hazret-i Ömer'in(r.a) vefatı 304
Osman'ın(r.a) vefatı 305
Ali'nin(r.a) vefatı 306
Hasan ve Hüseyin'in (r.anhum) vefatları 307
Fasıl 308

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Allah'ın meleklere vahyettiği kelimeler 313
Fasıl 325
Çeşitli mes'eleler 327
Ölüm melâikesi 334
Fasıl 335
Ruhların makamı 338

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kıyamet gününde Allah'ın hitapları 343
Farklı inanışlar 350
Amelî hükümler 352
Fasıl 357
Fasıl 360
Cuma 364
Fasıl 367
Mescidler 368
Zekât 369
Oruç 370
Kadir gecesi 374
Hac 377
Fasıl 378
Cihad 380
Fasıl 381
Fasıl 384
Kur'ân 384
Fâtiha sûresi 387
Zikir 392

Sabır 396
Sadaka 397
Fasıl 398
İlmin faziletleri 401
Âlimlerin faziletleri 403
Emrbi'l-Ma'rûf ve Nehy ani'l-münker (iyiliği emretme ve kötülüğü yasaklama) 408
Fakirliğin fazileti 409
Kalb 412
Dünya 413
Kabir ve ölüler 417
Dua 419
İstiğfar 421
Tövbe 422
Takva 424
Kıyamet alâmetleri 425
Deccâl'in çıkışı 429
İsa(a.s.)'ın gökten yere inişi 429
Dabberü'l-Arz'ın çıkışı 430
Güneşin Batıdan doğması 431
Tövbe kapısının kapanması 431
Fasıl 432
Fasıl 432
Sur'un üflenmesi 433
Fasıl 434
Haşir 435
Yerin ve göklerin değişmesi 439
Kıyamet durakları 444
Büyük korku 446
Livau'l-Hamd 448
Fasıl 448
Mahşerde Cehennemi getirmek 450
Hesap 451
Mahşerdeki Şefaat 454
Ka'be 456
Hazret-i Peygamber'in Şefaati 458
Hesap 460
Fasıl 461
Hesapsız Cennete girecekler 465
Kitap (amel defteri) 471

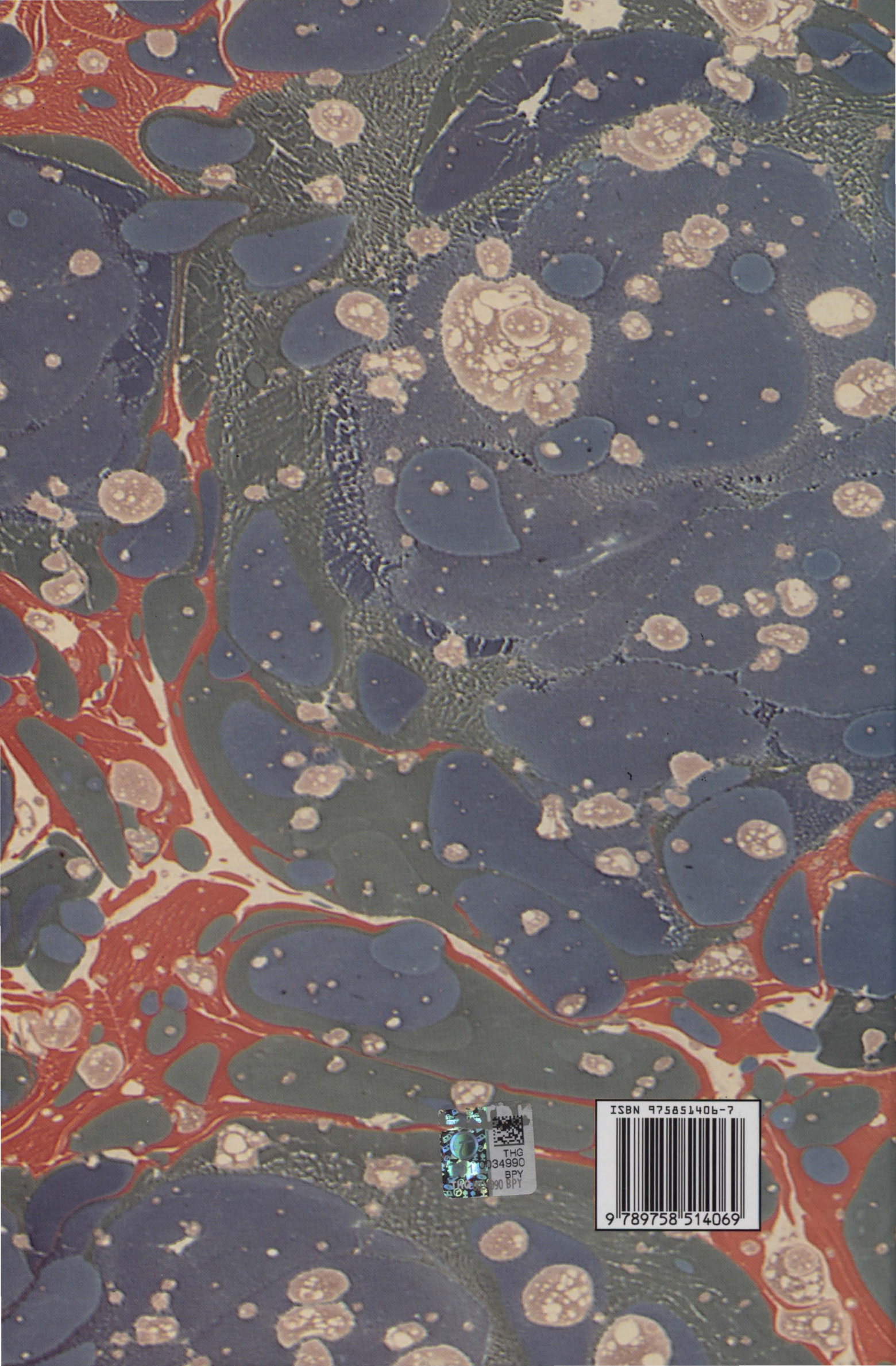
Mizan 472
Düşmanlıklar ve mahkemeler 475
Kıyamet gününde diğer garip işler 478
Allah Teâlâ'nın meleklerle konuşmaları 480
Cehennem ve dereceleri 483
Ateşe girecekler 485
Cennetliklerin durumları 490
Havz 491
Sırat 492

BEŞİNCİ BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın Yüce makamındaki sözleri 499
Cennete girmek 502
Fasıl 504
Â'raftakiler 506
Allah Teâlâ'yı görmek 508
Hülefâ-i Râşidin'in cennetteki yerleri 511
Büyük ve küçük günah işleyenlerin durumu 512
Ateşin hikmeti 515
Cinler 515
Ölümün boğazlanması 517
Tûbâ Ağacı 517
Huriler 517
Vildan 519
Gılman 520
Cennet ırmakları 520
Cennet ehlinin mertebeleri ve yüce değerleri 522
Şehidler 527
Cennet ehlinin nimetleri 528
Kitabın sonu 536
Kitabın tarihi 537
İsim ve Istılahlar 539
Bibliyografya 570
İçindekiler 572

يا سبحانه
داود ٩٠ ١٤

ادرياهو
٩٠ ١٤ داود

THG
034990
BPY

ISBN 975851406-7

9 789758 514069